IOAN. BAPTISTAE MONTANI MEDICI VERONENSIS

In libros Galeni de arte curandi ad Glauconem Explanationes.

LVGDVNI,
APVD ANTONIVM VINCENTIVM,
M. D. LVI.

BAPTISTAE MONTANI MEDICI VERONENSIS

In libros Galeni de arte curandi ad Glauconem Explanationes.

LVGDVNI, APVD ANTONIVM VINCENTIVM. M. D. LVI.

SERENISSIMO AC POtentiss. Principi, & domino, Domino Sigismundo Augusto, Dei gratia Regi Poloniæ, magno Duci Lithuaniæ, Russiæ, Prussiæ, Mazouiæ, Samogithiæ &c. Domino & hæredi, domino suo clementiss. Valentinus Lublinus Polonus Philosophiæ, & medicinæ Doctor S. P. D.

Sententiam hanc γνῶθι σεαυτὸν serenissime Rex Sigismunde Auguste regum clarissime, hoc est, cognosce teipsum, esse diuinam: Et ideo de cœlo in tecta mortalium descendisse, ac Delphis in templo Apollinis aureis literis insculptam, memoriæ proditum est, vt inde omnes planè cognoscerent sese constare corpore, & anima: Atque adeo intelligerent animi mores sequi temperaturam corporis: Proindeq; non solum liniamenta corporis qualia sint, sed & vires animi pariter, & ingenium suum metiri conarentur. Quamobrem mihi cogitanti quàm sint perexiguæ ingenij mei vires facilè perspicio onus sanè impar humeris meis suscepisse: quippe qui maiestatem tuam interpellare hoc perexiguo munere ausus fuerim. Cognosco enim meipsum nec verborum splendore, nec sententiarum lumine, grauitateq; aliqua libellum

hunc commẽdatiorem reddere potuisse. Et proinde verebar sanè, atque formidabam, vt debui: siquidem non defuturos esse existimo, qui mihi sint illud obiecturi præ amplissimo regno tuo me esse vermem, & planè vmbram: Atque temeritatem summam esse meam: qui audeam his meis nugis talis, tantiq; Regis aures obtundere, quem principes quidem potentissimi, atq; adeo maximi heroes salutare plerunq; verentur. Profectò etsi ab hoc instituto me deterrere potuissent (vehementer enim deterritus sum) nihilominus illa sententia Ciceronis me multum consolatur, & retreat, quòd vacare culpæ sit maximum solatium: præsertim cum non desint viri celeberrimi, & mihi piè colendi, quorum suasus semper audire & volo, & debeo. q̃ enim M. T. S. venerãtur, & Montani communis præceptoris, & meam, qualiscunque est, dignitatem ante oculos habent, ac tuentur: propterea non modò apud M. T. verum etiam apud omnes Polonos, cæterósq; externos homines de ipsis id palàm fateri non verebor: quod alter quidem BASSIANVS LANDVS nostris temporibus Montanum facilè æquabit. alter verò VINCENTIVS CASALIS Brixianus non multo post duos præceptores & sui, & suæ gentis physicorũ gloriam augebit. Hæ sunt duæ columnæ, quibus ego nixus ab inuidis & maleuolis nunquam ab hoc

meo

meo instituto deijciar. Itaque Rex serenissime tametsi Maiestatem tuam hoc munere oblato interpello: id tamen fuit meum consilium, vt non auram popularem, nec ambitionem, vt maligni interpretabuntur, aucuparer: nec inde lucri aliquid sperarem, sed potius meam incredibilem obseruantiam erga maiestatem tuam, cui in perpetuitatem seruire cupio, vt debeo, declararem: atque adeo testatum relinquerem posteris ipsis me, meaq; omnia tuæ M. debere: atq; dedicata esse: vtpote qui tuo regno & sum natus, & adoleui. Ecquis per deos immortales est aut Rex, aut Imperator: cui istæc opera medica iustius dedicari possent, quàm tuæ M. quæ semper medicos charos habuerit? Et præcipuè viros doctissimos D. Bartholomæum Sabinum, & Petrum Posnaniensem præceptores meos doctrina, & experientia præstantissimos: quos honoris gratia apud M. tuã nomino. Huc etiam pertinet (quod hodie paucis principibus contingit) ita in literis M. tua fœliciter versetur, vt neminem parem in toto orbe terrarum eiusdem ordinis reperiri posse perspicuum sit. Id quod facile intelligi potest ex patrocinio, & fauore, quo viros doctos semper M. tua complexa est, & assiduè complectitur. Postremò verò accedit quædam animi sympatheia inter regiam M. & me natione Polonum, vt pro M. tua fortunas omnes, nedum sanguinem, & vitã pro-

fundere mihi dulcissimum, & honestissimum foret. Et *propterea* M. *tua veniam mihi facilè dabit, quòd prompto animo ausim eam à maximis, & illis quidem grauissimis negotijs hoc meo labore cuiuscunq; modi sit auocare.* Dari *enim mihi veniam iubet* Christus *seruator noster, qui hominem bonum opus facientem commendat.* Sed *quoniam sapientis est seruire tempori:* Proinde *omnis occasio, quæ nobis sese offert arripienda est: quæ quidem res sitienti agendas disponit, & maximè commendat.* Id *quod sequendum esse nobis indicat miles ille, qui postea quàm* Artaxerxi Persarum *regi potentissimo sitienti vtrem plenum aquæ obtulit, maiorem gratiam promeruit, quàm si abundè vini obtulisset.* Quod *non aliunde accidisse commemorauit, quam quod occasionem nactus sit, & vt vetus verbum est scenæ inseruiuit.* In *hoc quoq; articulo temporis, & ego sequar huius militis exemplum, vtpote qui acceperim tuam* M. Regiam *vndiquaque conquirere libros, vt bibliothecam instructissimam, quam ab aliquot annis instruere occepit, more* Regum *potentissimorum post se relinquat, & posteritati quantum fieri potest longè, lateq; prospiciatur.* Hanc *igitur explanationem in libros* Galeni *ad* Glauconem *arbitror* M. *tuæ offero. quæ etsi hac* M. *tuæ bibliotheca locum infimum, sibi iure optimo vendicare potest, non tamen*

reğe

reijciendam, & aspernandam esse arbitror exemplo dei opt. max. qui in hoc mundo pulices, & culices, ac id genus vile animantium æquo animo patiatur: id quod M. tuam pro singulari sua prudentia (quæ quidem summa est) facturam confido. Nam prudētia, quæ in M. tua tanquam in speculo nitidissimo relucet. Polonis notissima est, quos sic M. tua regit, & moderatur, vt patriæ patrem opt. ac max. Regem M. tuam appellent: Indeq; omnes externæ gentes potentiam M. tuæ magnopere reformident. Ecquis M. tuam & numero, & disciplina militari in toto orbe terrarum superare potest? Ecquis tot centena millia equitum conscribere vnquam ausus est? in sane Xerxis exercitum multis numeris M. tua superat, quem flumina, & maria exsiccasse olim commemorant. Est sanè cur nos Poloni gratias Deo opt. Max. hoc tempore agamus, habeamusq; qui nobis talem, tātumq; Regem in hac rerum perturbatione cōcessit. ò verum omnium virtutum, literarum bonarum, & doctorum virorum patronum, & mæcenatem, qui hoc innixus maiorum vestigijs tantopere studet, vt Polonia barbarie, & moribus quibusdam agrestibus planè exuatur. Quod vt commodius fiat pacem, ac tranquillitatem populo suo in tanto bellorum ardore, quo totus orbis terrarum flagrat, peperit, libertatemq; confirmauit. Quippe qua certo sciat, & planè

 intell

intelligat inter gladios, sicasq; viros literatos versari non esse tutum: hocq; certo teneat literas pacis, ac tranquillitatis conseruationem parere. hæc enim sunt instrumenta, quæ hominum ferociam frangunt, & rabiem leniunt. Quod facilè commonstrant rudes homines, & à musis alieni, vtpote quibus nihil sit immanius, inclementius, ac sæuius, vt videantur plusquam feræ, ita quidē vt à Scythis, & Cyclopibus nihil prorsus differant. Quamobrem Ser. Rex Sigismunde Auguste M. tua hac in re rectissimè instituit, atque composuit se ad maiores suos, & præcipuè ad potentissimum parentem D. Sigismundum imitandum, nimirum Regem inuictissimum, & sanctissimum, qui fuit summus literarum patronus. Quippe qui probè intellexit abolitis literis nō solum de pietate, ac religione Christiana, sed etiam de pace, & humana consociatione actum esse. Quod quidem institutum inchoatum à maioribus si M. tua (vt iam Deo fauente incepit) perfecerit, non solùm pacem, tranquillitatem, ac religionem Christi cōseruabit, sed etiam nomen perpetuum, & immortalem glariam consequetur. Et vt omittam iam literas, quarum M. tua patronus summus est statim sese offert agmen cæterarum virtutum, quæ in tua M. lucent. Clara siquidem est pietas M. tuæ, clara iustitia, clara clementia, ac denique liberalitas: quæ sic

illustr

illuſtrem, & penè diuinam M. tuam efficiunt, vt omnes Imper. Reges, ac denique principes M. tuam non ſolùm colunt, verum etiam amicitiam vltro inire ſtudeant, & viri docti ſuſpiciant, admirentur, venerentúrque. Ob quas etiam virtutes ego inflammatus nō commiſi, quin meæ in tuam M. voluntatis, & obſeruantiæ, & amoris teſtimonium aliquod publicum oſtenderem. Quod cum alia ratione facere mihi non fuerit integrum, has ſaltem lucubrationes nomini M. tuæ clariſs. conſecrare volui: vt hinc quanti M. tuam faciam, quanque M. tuam vnice propter eximias virtutes colā, liquidò pateret. Quare ſereniſs. Rex, potentiſs. Rex Sigiſmunde Auguſte ſinet tua regia M. has lucubrationes Io. Baptiſtæ Montani medici doctrina, & experientia clariſsimi à me diligenter, ac fideliter collectas, & in publicam vtilitatem expoſitas: ſinet inquam M. tua ſub nominis M. tuæ patrocinio commendatiores exire, præſertim cum non æquè à me tuæ M. deſtinatæ ſint, quàm planè debitæ. Oro igitur, & obſecro tuam regiam M. vt hos meos labores qualeſcunque nomini tuæ M. nuncupatos hilari, exporrectáque fronte accipiat, & vmbra alarum ſuarum protegat. Deus opt. Max. M. tuam perpetuò ſoſpitem, & incolumen conſeruet. Patauij Cal. Febr. 1554.

IOANNIS BAPTISTAE MONTANI VERONENSIS, *in explanationem Librorum Galeni ad Glauconem.*

PRAEFATIO.

SI QVOD vnquam mihi consilium fuit, vt sine ambitione, sine ambagibus: vllâue impostura, vobis, vtilitatiq; vestræ consulerem, id mihi maximè hoc anno faciendum proposui. Nunquã enim aliquid dicturus sum: quòd ad finem conceptum: id est ad artem medicam perdocendam, recto itinere non conducat. Quapropter quòd à plerisq; aliis in principio quæri consueuit, vt quod sit subiectum artis, vtrum medicina, sit scientia, an pars eius aliqua sit theorica, id à me consulto prætermittetur cum tamen aliàs satis copiose de illis omnibus disseruerimus. Nunc verò ad rem nostram, id est ad Galeni duos libros ad Glauconem declarandos properabimus, quos hoc anno deo auspice interpretãdos suscepimus. Sed priusquam verborum seriem aggrediamur, aliqua

qua præfabimur ad Galeni mentem intelligendam summè necessaria. Erunt autem omnia sex capitibus distincta, ex quibus quinque quam breuissimè, & veluti per fastigia pertractabimus, vtpote quæ sola admonitione indigeant. In vno autem velut omnium præstantissimo diutius immorabimur. Sunt enim illa sex à nobis præponenda, quorum hoc primum est, Quis sit titulus libri. Secundum quæ causa scribendi. Tertium quis scopus. Quartum quæ vtilitas. Quintum quis doctrinæ modus. Sextum quis ordo: & cui parti medicę iste liber subiiciatur. Quæ omnia lucem afferent his, quę hoc anno docebuntur. Titulus igitur est tanquam argumentum eorum, quæ in opere ipso perscribuntur, facitque auditores attentos, vt addiscant, quemadmodum si quis audiret, de facultatibus naturalibus pertractandum esse, ac sciret quā essent scitu necessaria, excitabitur. Eodem etiam modo si nouerimus nos quis sit titulus huius operis, habebimus argumentum, efficiemúrque dociles, & attenti, & excitabimur, vt velimus librum audire, ac intelligere, & tanto magis quærere titulum debemus, quoniam falsò inscribi solet. Ita enim à nonnullis inscribitur. Liber de Feb. ad Glauconē. qui titulus nullo pacto conuenit

uenit huic libro. Nam debet titulus exactè amplecti, quæcunque in opere continentur: sed febris est minima pars eorum, quæ pertractantur in hoc opere: ergo non est inscribendus de febribus. pertractat quidem de febribus, sed non de omnibus tractat. præterea de tumoribus præter naturam, tam de iis, quæ contingunt cum feb. (vt sunt inflammationes, & Eresypelata) quàm quæ sine feb. vt sunt scirri, & œdemata. De suppuratione etiam agit, & de solutione continui, quæ suppuratos consequitur, de abscessibus, de vlceribus, fistulis, & tandem de omnibus, quæ ad artem medicam attinent ipse pertractat. Incongruè igitur inscribitur de feb. ac perinde est, ac si liber de vsu partium, de vsu capitis inscriberetur. Titulus ergo qui in Græcis codicibus habetur sic ab interpretibus verti debebat. Parua methodus therapeutica: quia sicut in magna methodo omnia pertractantur, quę ad artem pertinent, videlicet de omnibus intemperiebus, de vlceribus, & huiusmodi: ita in hac parua methodo per compedium, de his omnibus etiã pertractatur. Et quemadmodum illa magna therapeutica inscribitur: ita hæc parua, quoniam in hac etiam per compendia continentur eadem, quæ in magna. Causa verò, qua impulsus Galenus fuerit

fuerit ad scribendũ hunc librũ, fuit Glauco Philosophus, q fuit Platonicus, & insignis ætate Galeni. qui floruit Romæ, qui cum parum crederet medicinæ: authoritate tamen Galeni cœpit artem amare, vt apparet testimonio Galeni quinto de locis affectis. Cum enim duxisset Galenum ad medicum Siculum, vt ipsum viseret laborantẽ inflammatione lateris, vt ipse opinabatur, cũ tamẽ inflammatione epatis laboraret, sagacissime id cognouit Galenus, & miro artificio pronunciauit, quæcunque pateretur. quamobrem ipse ita magnifecit Galenum, vt totam artem, quam ipse contemnebat, ab eo, percontaretur. Rogauit igitur Galenum, vt compendium scriberet curandi omnes ægritudines, & ita composuit hunc librum, & hæc fuit causa scribendi.

Scopus autem & consilium Galeni in scribendo librum, fuit proculdubio admirabile. Voluit enim vt ex methodo vniuersali rectè cognita, haberemus viam, qua possemus exerceri in particularibus, vt nihil aliud intendat, nihil aliud consultet in hoc libro, nisi vt post methodum vniuersalem rectè conceptã, in particularibus sciamus exerceri, quod quidem est vltimus finis, & vltima perfectio artis nostræ. Quod autẽ

hoc agere decreuerit Galenus ipse, expresse in procemio manifestat. Tale igitur fuit cõsilium, vt ex re ipsa etiam ostendi potest, in primo enim libro agitur de quibusdam feb. id est de Ephemeris, & de quibusdã putridis, nõ de omnibus, quia non de pestilentialibus, nec de ethicis praeterea in secundo pertractat de tumoribus praeter naturã, praetermissis reliquis fluxionibus, quoniã consiliũ Galeni non fuit, docere quomodo singulas aegritudines curaremus, sed quomodo, ex vniuersalibus rectè conceptis ad particularia debeamus accedere, & in illis exerceri, ideo non fuit consilium immorari in omnibus, sed tradere exempla aliqua, in quibus exerceremur, vt in reliquis ita faciamus, imò hac de causa docuit exquisite feb. Ephimeras curare, vt ex ea curandi ratione, ecthicas etiam curare sciremus, & omnes intemperies sine affluxu materiae. Cum postea de febris putridis agit, per illas docet quomodo debeamus exerceri in omnibus intemperiebus, quae ab affluxu materiei dependent, in secundo postea libro, exercet vos in omni fluxionis genere, quia tumores sunt de genere fluxionum, & omnes materiales aegritudines (vt aliàs ostendimus) à fluxione dependent. Et ita exercet vos, non in omnibus, sed in aliquibus,

bus, ex quibus poſsimus vnicuique ægritudini mederi. & re vera ſiquis percontaretur, cur Galenus non ſcripſit de omnibus ægritudinibus ſeorſum, Reſponderet vt facit in conſilio pueri epilectici. Quicunque (inquit ibi,) rectam methodum aſſecutus fuerit, poſteáque petierit, vt doceatur, quomodo ſingulæ ægritudines curandæ ſint, nihil aliud faciat, niſi quod ineptiſsimus ille fecit, qui poſtquam ſimulacrum Mineruæ exculptum à Phidia habuit, quæſiuit vt effingeret ſibi pollicem. importuna profecto fuit percontatio, ab eo dico qui totum corpus exquiſitè effinxerat, & pollicem, & quæcunque erant effingenda, ineptiſsima igitur fuit percontatio, vt poſt totum corpus, peteret pollicis ſculpturam. Qui enim totum habet, partem perfecto non ignorat: ideo qui methodum vniuerſalem habet, ſufficiet in aliquibus partibus exerceri, vt ſciat ab vniuerſalibus ad particularia accedere, Et ſi quis quærat adhuc particularia ſignum eſt, quod methodum vniuerſalem non eſt adeptus, ſcopus ergo propoſitus talis fuit, ex quo ſcopo ſequitur quartum propoſitum.

Quæ, & quanta ſit huius libri vtilitas omnibus patet, nā ſi verū eſt quod methodus vniuerſalis exactè artē medēdi docet, &

res

res quam habemus verſatur circa particularia, neceſſe eſt ad particularia condeſcendere, & quoniam perfectio artis conſiſtit in exercitatione particularium, & hoc docuit Galenus, igitur totam artis perfectionem docet in hoc libro: eſt ergo omnium librorum Galeni vtiliſsimus. Dicit Galenus nono de Placitis, quòd medicina poteſt vno anno exquiſitiſsimè addiſci, ſi quis nactus fuerit bonū præceptorē, poſtea ſubdit ſtatim, quòd qui perfectū haberet artem vniuerſalem, & non ſe exercuerit in particularibus, ſciret quidem ille promptè loqui de omni materia: nō tamē ſciret curare ægritudines niſi applicet vniuerſale, quòd didicit in methodo vniuerſali, particularibus. Et hæc pars ſummā requirit exercitationē, qui ergo docet vniuerſalem methodum, & docet etiam particularibus applicare, is omnem artem medicam docebit, & hæc de vtilitate dixiſſe ſit ſatis.

Modus doctrinæ eſt quintum propoſitū, in quo debemus immorari. diſcutiendū eſt enim quæ ſit doctrina, & quæ methodus ſeruata in hoc libro, & quis ordo docēdi. methodus ſeruata in hoc libro (vt vnico verbo reſpondeamus) eſt diuiſa, & reſolutiua, vt Galenus in procemio affirmat, propterea non indigemus probatione. Ordo verò ſer-

uatus est compositiuus, incipit enim à simplicibus, & ad composita accedit. Incipit Galenus ab intemperie simplici, à febribus, scilicet ephemeris, & ad putridas transit, postea, ad tumores præter naturam, qui sunt magis compositi. Methodus ergo diuisiua, & resolutiua fuit, ordo verò cõpositiuus. Hanc methodum Galenus ipse hic edocuit, sed quia breuissimè, se expedit, supponẽdo vos vniuersalem scire methodum, & officium nostrum est docere eam, propterea esset cauillatio, & videret vti impostura, si in re talis momenti non traderem vobis & docerem, quæ sit ista methodus. Et quoniam ea, quæ dicturi sumus, sunt vniuersalia, & necessaria admodum, ne quid deficiat vtilitati vestræ, decreui quæcunque circa vniuersalem methodum contingunt: vobis etiam ostendere: quoniam maximi momenti sunt, nec scietis vnquam applicare vniuersalia particularibus, nisi sciatis vniuersalem methodum. Ista igitur docentur à nobis, & ad maiorem vtilitatem vestram non tantùm methodum vniuersalem docebo medicinæ, sed cum accedam ad febrem, methodum vniuersalem febrium tradam, & eo ordine, vt posіitis in arbore describere, ita annexa erunt simul, sine superuacuo. ad methodum igitur, quoniam sumus de ea

 dicturi

dicturi accedamus, & videamus quid sit methodus.

Methodus quo ad nomen nihil aliud est (propriè loquendo, & secundum eius proprium significatum, reliquis omissis, quæ analogicè dicta sunt) quam breuissima via, & calles quidam breuissimi, qui sunt in itinere ad finem viæ, qui dicuntur alio nomine Ephodi, & Ephodiæ, id est, diuerticula, per methaphoram postea transfertur primò ad subitas ocupationes ducum quas faciunt in castris, cum repente inuadunt custodes, exploraturi si negligentes sunt in custodia, tales enim quærunt diuerticula. Ad scientias quoque, & ad artes per methaphoram transfertur; vbi nos imaginamur breuissimum iter ad finem artis assequendum, tale iter methodus appellatur, id est, breuissima via quam habemus dictante ratione ad finem consequendum. Et hoc significatur per nomen methodi. Quo ad rem autem, vt scribit Ioan. Grammaticus in proœmio phisic. nihil aliud est, nisi habitus naturalis ad aliquem finem. primo dicit est habitus, vt addiscatis, quòd nō sufficit methodū addiscere, & audire: sed requiritur, vt habeatis habitum, quæ est fixa quædam dispositio in animo, ex multis frequentatis actionibus, siue actibus, dixit aliquem fi-

nem, ſed non determinatum, quia eſt habitus mentis, & rationis, & habitus viæ rationalis ad omnem finem tendit, finis autem ad quem tendit methodus eſt habitus mentis, qui cum ſit via rationalis ad finem conſequendum, oportet vt ſit mentis habitus, & cum non ſint niſi quinque habitus mentis, & animę, vt Ariſt. quinto Ethic. inquit, vidẽdum eſt ſub quo genere ſit, & ad quem finem tendat. tendit autem ad omnes, ſiue ſit circa neceſſaria, vt ſcientia & ſapientia, ſiue circa contingentia, vt ars, & prudentia, ad omnes iſtos fines eſt methodus, nec eſt propria magis artis, quàm prudentiæ. intellectus verò principiorum non habemus methodum, quia iam acquiſiuimus habitum illum: cum ergo ſit communis ad omnes fines, dixit ad finem aliquem, qui omnibus conuenit habitibus. cum igitur ſit methodus habitus rationalis ad finem tendens, & illi fines ſint habitus mentis: igitur eſt habitus ad alios habitus conſequendos, igitur habitus habituum, inſtrumentum inſtrumentorum, & ſub hoc poſſum ſcientiam imaginari, & etiam circa ea, quæ ratione haberi poſſunt. ſed omiſsis ſciẽtiis, & artibus aliis de arte medica loquamur, & quis ſit eius finis inquiramus.

Finis igitur medicinæ ſanitas eſt ratione

corporis

corporis humani, itaq; ars ad sanitatem se habet, sanitas ad corpus humanum, methodus uerò ordinatur ad artem, ideo si voluero resolutionem facere, sic faciã. Volo corpus humanum habere secundum naturam, opus est sanitatẽ in eo inducere, vel cõseruare: si debeo hoc facere, oportet vt habeã habitum, & inueniã artem: si debeo constituere artem, non possum sine methodo, ideo oportet accedere ad methodum, & tũc methodus finis est. cum verò accedimus ad corpus humanum, & ad opus, tunc methodus principium est. ideo methodus est finis, & principium finis quidẽ in inuentione, & resolutione, principium verò in compositione, quia in inueniendo ab humano corpore ad finem tẽdimus, in compositione verò incipimus à methodo, ad artem, ab arte, ad sanitatẽ, consequendã in corpore humano, & tunc cessat ars nostra. hoc dicit Aristoteles libro sexto Ethicorum, nempe quòd finis syllogismi practici est operatio, nos procedimus ad opus per methodum quæ artẽ docet, ars vero conseruat sanitatem, sanitas facit quòd corpus humanum exercet opera secundum naturam. ex his habetis quam proportionem habeat methodus ad artem, est enim talis, qualis est proportio artis ad sanitatem, & sicus ars habet finem id est sa-

nitatem ipsam, ita methodus habet artem, sed quia dictum est quod methodus est habitus, cum quinq; sint habitus, scientia, sapientia, intellectus, ars, & prudentia: videndum est cuiusnam generis sit, omnes enim isti habitus haberi possunt per methodum, quia quæcunq; possunt facere veritatem ex pronuntiatione affirmandi, vel negandi, vel circa necessaria, vel circa contingentia versantur: si circa necessaria, illa vel admodum scientiæ se habent, & faciunt scientiã, & sapientiã: si circa contingentia, vel huiusmodi, quæ contingentia sunt ita se habent, vt nos agamus illa, & non fatiamus opus, vel fatiamus opus post actionem, si agimus ea, nec resultat opus post actionẽ, dicitur prudentia: si resultat, dicitur ars, sub quo igitur genere collocandã est methodus? sub sciẽtia. Et sic habemus quòd logica est scientia secũdum hunc modũ, & sensum, non instrumentũ, & instrumentũ quidẽ sed etiam scientia, nihil enim prohibet aliquid simul esse scientiam & instrumentũ. scientia vero & ars simul aliquid esse non potest. qui ergo dicunt logicam esse artem, non scientiã errant, methodus ergo quam præ manibus habemus, versatur circa necessaria, & perpetuo ita se habentia, & licet medicina circa contingentia versetur, methodus tamen

circa

circa perpetua versatur, & ita methodus docet artes, siue sit medicina, siue alia, methodus illa quæ facit artes circa necessaria existit, ex consequenti & habitus, quæ scientia appellatur, & licet faciat artem ipsam, tamen est scientia, & cum methodus sit via ad artem, quærendum est etiam an sine illa via posset quis adipisci finem intentum, & certè sicut sine via non possumus assequi finem viæ, ita nec artem, nec intentũ, & Plato in Philebo ait, sicut mechanici perpendiculo vtuntur ad dirigendos parietes, ita nos etiam methodo, vtimur ad actus necessarios dirigendos. quisquis igitur medici nomine insignitur, & methodo caret, omnia casu & fortuna operatur, neque res ipsas, sed rerũ vmbras prosequitur. ergo ad percipiendam methodum omni studio properandum est, ea verò cum via sit rationalis, sine logica disci non potest. Et ideo rectè dixit Menghus Fauentinus, super principio Pauli Veneti, Non committam me in manibus illius medici, qui ignorauerit dialecticam.

Restat modo videre de ipsa methodo, quot sint, an vna, vel plures. Et si plures, quotnam illæ sint, & qua methodo vtamur in medicina, sed vnum prius tangemus, vtrum sit necessaria methodus ad artem medicinæ an

næ an non, si enim possemus habere, & addiscere artē medicinæ sine methodo, hortarer vos ad illam viam. Videamus ergo id an fieri posśit, probabo ego ratione, & authoritatibus, non posse adipisci artem medicinæ sine methodo, sed primo per rationes sic, & sumo fundamentum Arist. sexto Eth. vbi ait, Quicunq; habitus continet veritatem affirmando, vel negando, vel ille versatur circa necessaria, vel circa contingentia: si circa necessaria, vel scientia, vel intellectus principiorum, vel sapientia erit: si circa contingentia, prudentia, vel ars: sed Methodus est habitus veritatem continens affirmando, vel negando, ergo est habitus talis, qualem dixit Aristoteles. Et ita vel erit necessaria, & erit vel scientia, vel sapientia: sed methodus illa, quæ medicina dicitur, & versatur circa sanitatem, non est necessaria: ergo vel erit prudentia, vel ars, prudentia nō est, quia versatur circa ea quæ agit, nec opus relinquit, medicina autem opus relinquit, ergo ars est medicina. cùm ergo sit ars, videamus q̄d sit ars, Ars est habitus animi cum vera ratione factiuus, imò non potest haberi sine methodo necessaria, nec ad actum accedere. cōcludo ergo quòd non potest medicina acquiri sine ista methodo, quòd autem omnes artes per vnam ratio

rationem aquirantur indicationem habuistis, habetis præterea authoritatē Arist. septimo Methaphysicos, & vj. Ethicorū, vbi ait, artes ratione, & methodo acquiri, & docet Arist. methodū resolutiuam ad sanitatem acquirēdam, quæ docet Galenus. præterea vidistis Platonem in Philebo qui ait, nullā artem sine methodo diuisiua, & resolutiua acquiri posse, qui enim (inquit) artē se acquisiuisse sine methodo arbitratur, sciat se vmbram artis habere, non artem. ex quo Galenus asseruit nono Methodi, quòd ars nulla discitur, neque disci potest sine methodo, & addit sicut artem sine methodo nō addiscimus, ita curare particulares ægritudines nō addiscimus sine exercitatione, hæc igitur requiruntur si volumus esse medici, necessarium ergo est addiscere artem cum methodo, & hæc duo tanquàm medici crura esse voluit, nam methodum pedem dextrum, exercitationem verò sinistrum vocauit. Arist. in libro de progressu animalium ait, quòd incipit motus à dextro in sinistrum, ita cœli motus incipiūt à dextra parte cœli, & cum methodus sit pes dexter, oportet incipere à methodo vti à pede dextro, & sicut qui ambulat figit corpus in dextro pede, & vertitur per sinistrum, ita nos figentes mentem in methodo tanquam

in basi post eius acquisitionem ad particularium exercitationē procedere debemus, vt habeamus ambos pedes, ne simus claudi. Et Galenus in finem consilij pro puero epileptico dicebat, qui quærit habere medicinam per documenta ex commentariis, ille nunquam assequetur artem, etiā si sexcenta mille documenta habeat, quoniam ars circa particularia versatur, quæ infinita sunt, nisi redigantur ad vniuersalem artem, semper cæci erimus, & qui talis est hic semper opera sua fortunæ comittit. Et hoc pacto bene ars longa erit, & ideo isti medici senescentes in his documentis, ambulant vt cæci, quia secuti sunt documenta, quoniam artem non habuerunt nec methodum, & ita habetis cōclusionem, & syllogismū ad conclusionem propositam, quòd non possemus medicinam adipisci sine methodo & propterea primo methodi Galenus dicebat, quod ex methodo perfectionem habemus.

Quod autem methodus non sit vna, sed plures, manifestum est ex authoritate Galeni, & Aristote. qui topicorum primo dixit, proprium dialecticæ est, vt habeat vnā methodum ad omnes methodos & in proœmio physicorum: quoniam oportet cognoscere, & omnes methodos scire, protulit

in numero plurali, methodos indicās quòd sint plures. quot vero numero sint, non est eadem opinio apud omnes auctores. Nam Alexander, super libro topic. Aristo. (dubitatur autem an eius sit ille cōmentarius: vel Michaelis Ephesi.) dicit tres esse methodos demonstratiuam, diuisiuam, & rethoricam. Hammonius autem in præfationem in quinque voces Porphirij quatuor posuit methodos, diffinitiuam, diuisiuam, demonstratiuam, & resolutiuam, reliqui posteriores vt Ioann. Grammaticus, & Ioannes. Damascenus, quatuor posuerunt, sed non easdem, demonstratiuam, resolutiuam, compositiuam, & diuisiuam; diffinitiuam vero omiserunt. Cum ergo discrepantia sit in numero, quæ nam sit hæc discrepantia, & quæ causa est videndum, oportet autem prius cognoscere causas omnes, & incipiamus seruato ordine Alexandri, qui primus fuit à demonstratiua; & quid sit demonstratiua methodus, videamus.

Proprium demōstratiuæ methodi est vt inueniat, & ostendat passionem aliquam de subiecto, & hoc est subiectū, & finis demonstratiuæ viæ. proponit enim sibi subiectū, de quo dubitatur an sit ea passio, mediumq; inuenit, quod ita adhæret extremis, in vno vt

causa

causa,in alio vt effectus,& ex his rebus concludit, & inuenit quæsitum, quòd quærebat. & habet quatuor media, sicuti sunt quatuor genera causarum, vt optimè ex secundo posteriorum didicistis. hæc autē pertransire existimaui opportunum, sed quoniam volo vos docere, tangam aliqua, in secundo libro Posteriorum docēt Aristot. demonstrationē fieri per quatuor illas causas,& optimè distinxit omnia. Vtilitas huius demonstrationis est, vt omnes scientiæ rectè tradantur, & propriè via hæc ad scientias attinet, non ad artes, & causa est quia scire,& speculari est finis sciētiæ. Et ad vtilia terminantur, ars verò,& prudentia, circa actiones versatur, & circa particularia, ideo demonstrationis via non cōuenit eis, quia demonstratio ex necessariis est, concluditq; necessaria, maximè igitur in scientiis requiritur, bene ergo Alexander, & alii Peripatetici dixerūt demonstrationem seu demonstratiuam methodum, in scientia conuenire,& proprium instrumentum Aristotel.& aliorum Peripateticorum, & maximè Aristotel. est. Nam hi semper secuti sunt hanc viam, & merito, quia circa speculationes versati sunt. hæc igitur est prima methodus quam demonstratiuam appellamus, secunda vero methodus tradita

ab

ab Alexandro, est methodus diuisiua, quæ multiplex est, quod autem multiplex, prius est distinguendum, si naturam eius scire volumus; vel enim continuum diuidimus in partes proportionales, aut quantitatiuas, & hæc est propria diuisio, reliquæ per metaphoram ab hac transferuntur, vt inquit Galenus in fine libri de placitis Hippocr. & Plat. prima igitur diuisio est continui in suas partes quantitatiuas, vel proportionales: secunda generis in species, vt cum animal in suas species diuiditur: tertia est vocis in sua significata, vt cum hoc nomen canis, in cœleste, marinum, & terrestre diuidimus. Alia est compositi in sua componentia, sicut cum diuidimus corpus humanum in partes Ethereogeneas, & similares. quarta est diuisio in potentiam, & actum, vt cum corpus simplex in materiam & formam diuidimus: quarum partium alia se tenent ex parte actus, alia ex parte potentiæ. quinta cum subiectum in accidentia, vt cum homines alios albos, nigros alios diuidimus. Diuisio autem artificialis, qua medici vtuntur, est totius in suas partes formales. Siue enim multiplex diuidatur, siue continnum, cum in infinitũ diuidi possit: nõ est artificiosa diuisio. Et si diuisio non habet numerũ determina-

tum partium diuidentium, peccat. Et ideo hæc quam artificiosam dicimus Plato in Philebo extollit, & ea vsus est, sicut Alexander demõstratiua. Ita enim facit Plato, qui incæpit tradere ipsa principia, ac elementa philosophiæ, quæ ante ipsum vaga, & inconstans erat, quæ via mirum in modum facit ad inuentionem. si ergo debeamus diuidere, oportet in partes formales, quæ magis propinquæ sunt generi, diuisiones facere, & per differentias oppositas. Hic progressus ab vniuersalibus incipit, & ad minus vniuersale descendit, & rursus à minus vniuersali, in partes adhuc minus vniuersales, quousque ad particulares peruentum fuerit, & tandem ad indiuiduas, vt amplius diuisio fieri non posit. Hæc Aristot. diuisio est, qua omnes artes, & scientiæ constituuntur, & maximè medicina circa hanc scribendi artem uersatur, & est ea, qua vti debetis in colloquiis ad præsagiendum, & ad curãdum recte. Adfert autẽ ille exemplum de voce, & inquit, vox multiplex est, debet primo per formales differentias diuidi, & primo vocum quædam absonæ, quædam consonæ. hæc diuisio prima optime facta est, quoniã hæ sunt differentiæ immediate inhærẽtes generi. Et vox absona est quę articulos non habet, vt vox boum, & asinorũ,

consona quæ habet articulos, vt vox humana, accipiamus hanc partem, hoc est vocem consonam, & dicamus, vocis consonæ quædam simplex, quædam composita, hæ duæ differentiæ quantum adhærent generi videtis. Simplex enim vt litera, m, n, consona composita, vt syllaba, be. Tunc vltima vocum consonarum compositarum, quædam aliquid significat, quædam nihil significat, quæ differentiæ maxime adhærentes sunt, & quæ partes substantiales proximas generi diuidendo facit, est diuisio hæc, quæ nihil significat est syllaba, quæ vox ad placitum est, vt buf, baf, quæ aliquid significat, hoc est vocum aliquid significantium, quædam significant substantiam, & qualitatem, quędam modum, & tempus, quædam circunscribunt aliquid horum. Et si fuerit composita vox componentium aliquid significat, quæ substantiam, vel qualitatem significat nomen est, quæ tempus, & modum verbum, quæ circunscribunt, sunt reliquæ partes orationis. Ex his diuisionibus vos videtis ortum grammatices, & vim diuisionis, & si voluerimus adhuc diuidere, non modo grammaticam, sed dialecticam, & rhetoricam, quæ à nomine, & verbo, ac voce dependent constituemus. Iam igitur apparet imago grammaticæ; verum aliquæ sunt

ſunt ſignificatiuę, aliæ enunciatiuæ, aliæ verum, vel falſum enuntiantes, aliæ affirmantes, & indicantes. Quæ enuntiatiuæ ſunt, affirmant, vel negant. optatiuæ, imperatiuæ, & huiuſmodi aliæ affectionem ſignificant. hoc pacto ex altiori diuiſione dialectica pullulat. & ita videtis, quomodo ex diuiſione, ſcientiæ, & artium ortus emergāt. Tanta eſt igitur eius efficacia, vt ex recta diuiſione emergant omnes artes, & ſcientiæ. ideo non immerito Plato hanc appellat ornamentum philoſophiæ. Et dicebat in Philebo diuiſionem non hominem, ſed deum aliquem inueniſſe, & ſi non fuit deus, fuit ſaltem homo, deo proximus. propterea cum diuiſio ſit magni momenti, & medicus ea vtatur, ſitq; à deo inuenta, videatis circa quam nobilem artem inſudet. neque credatis Auerroi primo colligit cap. primo, & in procœmio phyſic. tertio. Vbi dicit, quòd ars diuidendi inductioni aſsimilatur, & eſt valde imperfecta via, inuenta tantummodo propter debilitatem diſcretiuæ ſcholarium. Artem quæ fuit & demonſtrationis, & definitionis, mater & omnium viarum dicit inuentam eſſe propter debilitatem diſcretiuæ ſcholarium. Auicenna verò non intellexit hanc artem, & potius quodam odio ductus, eſt dicere auſus diuiſionem

esse vilem, quo verbo prosequebatur Plato. & Hippo. & Galenum, sed ineptis his hominibus omissis dico quod vtilitas diuisionis est omniū maxima, quoniā exactè inuenitur definitio ex diuisione: vt videre est apud Arist. in primo de Anima, qui animæ definitionem diuisiua Methodo adinuenit, neq; alio potuit instrumento vti quàm arte diuisiua. definitio autē est mediū in demonstratione: ergo non potest demōstratio constare sine diuisione, præterea quis resoluet, aut cōponet, sine hac arte diuidendi? Resolutio enim, & cōpositio sunt propagationes diuisionis, imò tota dialectica ars, & omnia instrumenta ad veritatem indagandā, à diuisione oriuntur. Taceāt igitur barbari illi Auerroes, & Auicenna, vsus diuisionis maximè facit ad omnes artes, & actiones quæ circa particularia versantur, qui vult circa particularia agere, necesse est, quod habeat instrumētum ipsam diuisionē, nam omnia sunt commixta, & nisi habeamus hoc instrumentum, veluti perpendiculum, palam errabimus semper. Ideo partim ad rectè diuidendum, partim ad illustrādum actiones, & malam diuisionem cognoscendam vtilissima est. Necessaria igitur est ad artes, & virtutes omnes, hoc autem ita se habere manifestum est, nam in omnibus etiam mo-

ralibus cõstituẽdis, & maximè in cõstituenda arte medica, via diuisiua docti omnes vtuntur, hac vsus est Galenus in libro constit. artis medic. vsus est Aristot. & Plato in Philebo ad artes constituendas huiusmodi diuisiua, preterea quantũ ad actiones particulares diuisiua Method. omnibus est præferenda. Sed de Methodo diuisiua hactenus. tertia quàm proposuit Alexander rethorica est methodus, quæ non est ad probandum, sed ad persuadendum, quomodocunque persuadeat, ideo habet instrumẽta imperfecta, vt sunt exẽpla, inductiones, & colores rethoricĩ, quibus nititur, & fucis quibusdã, vt mentes decipiat, hanc multi præposuerunt reliquis, hac ratione, illa est nobilior reliquis, quæ non violenter trahit mentes, sed sponte, & cum dulcedine quadam. hæc est Methodus rhetorica, reliquæ enim sicut demonstratiua, & diuisiua cogunt, velis, nolis dicere ea, quæ ipsi dicunt, quia extorquent vi rationis quicquid volunt, sed illud est vi fraudis, & deceptionis. excellit Arist. in demonstratiua, in diuisiua Plato, Hippoc. & Galenus, Stoici maximè excelluerunt in illa, præcipuè Chrysippus quem deridet Galenus secundo, & tertio, & quarto de placit. Hippocratis, & Platonis: cum reliquis qui inter physicos, & medicos

aus

auſi ſunt ea via incedere. quãtum verò hanc abominetur Plato clarum eſt cùm eam fallaciſsimam, adulatoriam, & homine indignam appellet. de hac ego nõ aguam, quia Celſus dicebat, eloquijs nõ vtũtur ægri, ſed remediis. Hæ fuerunt tres methodi ab Alexandro poſitæ. Ammonius quatuor poſuit, vt ſuprà de demonſtratiua diximus, & diuiſiua. Videamus modo quæ ſit reſolutiua, & definitiua, incipiamus etiã ſicut de demonſtratiua methodo diximus quod alia erat à demonſtratione, ita & definitiua via à definitione differt, via eſt methodus quidam procedendi à ſupremis ad infima, & contra ab infimis ad ſuprema, vt cum volumus ſcire totam eſſentiam ſubſtantiæ, à prima incipimus, & ad vltimam tendimus, & ſic facimus, primo dicimus ſubſtãtiam eſſe, quæ omnibus ſubſternitur, habita hac deſcriptione, ſtatim dicimus ſubſtantiarum alia ſimplex, alia compoſita, & diuiſione vtimur neceſſario, vel dicimus quædam corporea, quædam incorporea, volo modo ſcire naturam ſubſtantiarum, quæ ſint incorporeæ, habita hac diuiſione, & quod ſubſtantia corporea eſt, quæ conſtat ex omnibus dimenſionibus, & in qua tres reperiuntur dimenſiones, huius ſubſtantiæ corporeæ quædam ſimplex, quædam compoſita,

simplex quæ ex partibus constat, quæ non per se existunt, vt elementũ, composita autem quę constat ex materia, & forma: quarum partes per se existunt, & tandem deuenimus vsque ad species, & per viam diuisionis inuenimus vltimam definitionem, quæ dicit hominem esse animal rationale, & ita estis in vltima specie. Potestis etiam ascendere ab hac vltima, vsque ad supremam, & primam, & qui hac procedit via, procedit via summaria, & supponit hominem exercitatũ in diuisiua demonstratione, & est modus breuis, ideo Galenus in parua arte, hoc modo processit, voluit componere librum qui pertineret tam ad speculatiuam: quàm ad factiuam, quam isti praxin appellãt, nec potuit commodius instrumentum inuenire, quàm viam hanc definitiuam qua docuit medicinã, & totam artem, & summariè tradidit artem, & per compendia. Hæc de methodo definitiua. Resolutiua autem doctrina pulchrior est, quæ semper ante se habet diuisiuam. Nam vtraque versatur in progressu inter vniuersalia, & particularia, & discurrunt ab vniuersalibus ad particularia, & econtrario. differunt autem quo ad progressum, & quo ad rationem, licet quo ad subiectum idem sint, diuisiua enim non deficit quousque ad particularia deueniat.

Resolut

Resolutiua ab vno particulari composito incipit, & illud resoluit in suas causas, & illas accipit, & quærit adhuc causam, & tertio idem facit, & causas illarum quærit, iterum quarto, & quinto, neque vnquã restat quousque ad primam deueniat causam, quam cum inuenerit sistitur, & contemplatur, rem, quam inuenit. hac vtuntur medici, & artifices omnes, & ita procedit. Accipiamus scopum, seu subiectum, vt more neotericorũ loquar, quod quidem scire volumus tanquam concessum, quia de subiecto supponitur quid, & quia. Similiter suam definitionem consideremus, qua cognita supposuimus eam, & sic dicimus, est tale, ergo à talibus causis prouenit. Sed clarioris doctrinæ gratia, capiamus exemplum Aristot. septimo metaph. cum de medicina loquitur, vbi docet quomodo debemus procedere in hac arte via resolutiua, vt sciatis non solùm Galenum, sed etiam Aristo. & Hippoc. processisse per methodũ. Dicebat Arist. volumus habere sanitatẽ? Vtique. Resoluamus eam in sua principia. Quę sunt sanitatis principia? æqualitas ipsa est, ergo sanitas est. si igitur morbus est, ergo inæqualitas est. volumus remouere morbum? ergo remouere debemus inæqualitatem. Inæqualitatẽ accipit, & resoluit eam in

sua principia, quę sunt inæqualitatis causę? recessus à temperamento per calidum, frigidum, humidum, & siccum, & cognito per sua signa quòd est per frigidum, & quòd est excessus in temperatura per frigidum, ergo reducenda est per calidũ, sed non possumus gradum istius frigiditatis scire: nisi scias gradũ qualiter in sanitate fuit talis, & posito quòd excesserit ad frigidũ vt duo, habet vt duo frigidũ, ergo oportet inuenire mediũ calidũ vt duo, quòd calefaciat vt duo. Quærit medium, & inuenit frictionem, quę calefaciat vt duo, ecce quomodo nunc vltimum in discursu, primum est in opere, & quòd primum erat in discursu, in opere vltimum est, per frictiones enim reducit ad temperamentum: temperamentum reducit ad sanitatem. Sanitas autem fuit primum in resolutione vltimũ autem in executione. frictio autem vltimum in resolutione, & primum in executione.

De compositiua autem quoniam cõtrario modo se habet, dicam etiam aliquid, incipit enim hæc ab vno simplicissimo, & sic procedit, sanabis hominem si calefacies, quia reduces eum ad sanitatem, id est ad æqualitatem, & æqualitas ad sanitatẽ: modus iste non docet principia, verum est per methodum, sed imperfectius, quia qui re-

soluit scit componere, qui verò componit nescit resoluere, modus iste aptior est pro iunioribus, qui non sunt apti ad resolutiuam methodum. Et ideo isti medici illustres fuere in illo ordine resolutiuo versati, maximè isti recentiores Nicolaus, Nicolus, Herculanus & cæteri omnes: hi enim non omnino ignorarunt methodum resolutiuam, & viderunt eam, sed sub nube. Est modo videndum vnde orta fuerit discrepantia penes diuersum modum concipiendi quamobrem diuersi diuersas methodos tradiderunt. Alexander posuit tantum diuisiuam, & demonstratiuã, vt (omittam rhetoricam, vt homine indignam) tacuit alias: quia sub diuisiua, resolutiuam, compositiuam, & definitiuam conclusit, quia definitiua oritur à diuisiua, vt ostendimus, & ideo cum dixisset de diuisiua, visum est ei quòd non esset de definitiua dicendũ, prætereà resolutiua nónne est quidã modus diuidendi cõposita in sua principia? qui ergo diuidit scit etiam resoluere. Prætereà cõpositiua incipit à diuisiua, & cõponit. Et ita à diuisione oriuntur. ideo voluit ponere reliquas. Ammonius tacuit compositiuã, quia subiecto idem sunt, solùm ratione differunt, quia credidit quòd esset instrumentũ potius viarũ quàm viam, & ideo

instrumentum tacuit, & viam posuit, qua possimus addiscere. Alii verò posteriores qui posuerũt demonstratiuam, resolutiuã, compositiuã, & diuisiuam omiserunt definitiuã, quia ista à diuisiua oritur, posuerũt autem compositiuã quam non posuit Ammonius, quia licet viderint non differre resolutiuam, à compositiua subiecto, quia tamen diuersus est discedi modus, & alius habitus ab vtraque resultat, & ratione differunt, ideo etiam posuerunt eam, Amonius verò dimisit. his ita discussis, & examinatis reliquum est, vt declaremus,

Cur quatuor sint methodi tantum, neque plures, neq; pauciores. habemus autem rationem manifestam: nam per methodũ, quælibet scientia, & ars proponit sibi scopum, vt inueniant, & ostendant affectum vel passionem inesse subiecto, artes verò & scire, & operari volunt, & inducere talem affectum in subiecto, si non adsit, & si adsit præter ratioмé remouere. Hoc stante quomodo volumus tam artifices, quàm scientes probare affectum aliquem inesse subiecto, per aliquod medium à nobis præcognitum. cum volumus itaque hoc facere, nascitur via demõstratiua cuius proprium est vt probet passionem aliquam inesse alicui subiecto, per medium aliquod, & ex

hoc

hoc nascitur methodus demonstratiua. volumus passionem inesse subiecto ostendere, ideo volumus cognoscere naturam eius, aliquando non possumus probare indigentia medii, vel quia deficit medium, vbi fuerit occasio alterius, sed interdum non possumus, tunc autem accipimus id quòd quærimus, & consideramus an sit multiplex, vel compositum sit: si multiplex an vniuersale, vel particulare: si vniuersale diuisione vtimur, donec veniamus ad id, quòd amplius diuidi non potest, si etiam careret medio, vt demonstrari non posit, oportet videre an compositum sit, & quia omnia quę sub cœlo sunt composita sunt, saltem ex potentia & actu, resolui poterunt in sua principia, & sic deficiente diuisiua, & demonstratiua methodo vtimur resolutiua, hactenus habemus sufficientem viam methodorum, sed quoniam diffinitio maximi est momenti in omni genere scientiarum, & non possumus resoluere sine notitia diffinitionum: quia resolutio nascitur à conceptu essentiæ finis, non possumus minus demonstrare, quia diffinitio medium est in demonstratiua. Quomodo ergo diffinitioné constituemus? ope diuisionis, resolutionis, & compositionis, appropriando propria propriis, & incongrua remouendo, sic enim

sit diffinitio, opinabatur igitur Ammonius præter demonstratiuam: & resolutiuam, & diuisiuam methodum quòd adesset quarta nempe diffinitiua, hæ quatuor methodi ad omnes artes ac scientias tum constituendas, tum edocendas, ediscendásque plane sufficiunt, neq; pluribus indigemus, neque si pauciores susciperentur res integrè perfici posset.

Dictum est de numero methodorum, nunc quæ nam methodus necessaria sit medicis, declaremus, quòd autem resolutiua: & diuisiua sunt illæ, quæ medicis necessariæ sunt, patet, sed quare ambæ? nónne vna sufficit? minimè, quia aliquando genus aliquod non recipit diuisionem, & tunc oportet necessario resoluere, multa præterea non bene resoluuntur, sed melius diuiduntur, ideo duo hæc instrumenta fuerunt medicis necessaria vt Plato in Philebo, & Galenus in nono de placitis asseruerunt. sed cur ita sit, quod in artibus necessariæ sint duæ illæ viæ, ratio est ista, vos scitis, quòd in artibus quæ circa particularia versantur, oportet eligere, quod melius est, & quòd deterius reiicere, ideo omnes actiones præcedit intellectio, & electio, electio autem fieri non potest sine iudicio, iudicium verò quo modo

modo fieri potest nisi discernamus rem.à re,& noscamus prius? sed quomodo id faciamus nisi diuidamus cum sit multiplex, vel resoluamus in suas causas,& in sua principia? & illa est ratio cur resolutiua methodus & diuisiua medicinæ & actionibus humanis(quæ prudentiæ sunt)inseruit, & ita nos vulgari lingua promptos ad agendum,consultores appellamus, quia per ea statim indicatur quid agendum.est etiam alia ratio,quoniam actio est circa particularia cum ratione,actio artificis est vt exerceatur circa particularia, non quidem casu,sed cum ratione,si debet versari circa ea adiumento rationis,& ratio sit circa vniuersalia,& particularia, & iungat vniuersalia particularibus, quia non potest fieri aliquid cum ratione circa particularia,sed seruatis vniuersalibus in mente,particularibus applicare oportet. sed nulla methodus facit hoc,præter resolutiuam,& diuisiuam.Diuisiua enim ab vniuersalibus penetrat vsq; ad particularia.Resolutiua verò à particulari incipit,& resoluit vsq; ad prima principia.Et illæ fuerunt rationes,quibus medici antiqui (qui ratione artem,& scientiam maximè inuenerunt) vsi sunt,& quibus Platonem vidimus omnes constituere artes. Galenus tantum resolutiuam:

& diuisiuam in libro de constitutione artis med. constituit. idem facit in de tuenda sanitate, in therap. magna, & in hac nostra parua, imò in suo libello, an tuendæ sanitatis munus ad gymnasticam spectet. dicit nihil se scripsisse, neq; ab alio rectè quicquam scribi posse, sine illa methodo: quam methodū quinto therap. posuit auctoritate Hippoc. ante quem vaga erat medicina cui dedit Hipp. formam, & hæc satis de secunda parte proposita. Videlicet qua methodo medici potissimum vtantur.

Nunc de ordine ipso doctrinæ differendum. Galenus igitur primo artis paruæ inquit, tres sunt ordines doctrinæ, qui locus diu sanè doctores ipsos vexauit, ac torsit, non enim imaginari possunt, quomodo ordinibus illis viæ illæ ordinentur. nec animaduertunt quod doctrina vel via doctrinæ, differunt ab ordine, differunt inquam ea differentia, qua subiectum differt à passione, & ab essentia doctrinæ fluxit ordo, sicut ab essentia subiecti passio, nec imaginari potest doctrina sine ordine, quo est addiscenda, post artem, imò non sine ratione posuimus Aphorismos extra ordinem necessarium librorum Galeni: est autem ordo contextus eorum quæ ducunt ad actū, ita vt vnus ab alio pendeat, à principio vsq;

ad finem,& propterea ordo non separatur à via doctrinæ,differt ergo doctrina ab ordine,sicut passio à subiecto.ordines autem qui in doctrina seruantur,non possunt esse nisi tres,neq; plures,neq; pauciores,& necessario doceri debet vno istorum ordinum,vbi incipitis à simplicioribus,& ad cõposita deuenitis, vt Aristo.facit in lib.nat. quia à causis simpl.ad minus composita deuenit,à minus compositis ad magis composita, quousq; deueniat ad alia,ille ordo dicitur compositiuus,& hic ordo arti tradendæ conuenit;maximè iunioribus.seruatis tamen doctrinis,bene possum ordinem compositiuum facere,& doctrinam tradere methodo resolutiua,& diuisiua vt facit Galenus in parua therap.methodo ad Glau. in qua seruat ord.cõpositiuum,quia à simplicioribus incipit,& ad composita procedit,vtitur tamẽ doctrina,& methodo diuisiua,& resolutiua,traditur igitur doctrina diuisiua & resolutiua,ordine tamen compositiuo alius ordo incipit à compositis,& resoluit ea in causas,& sua principia,& ita resolutiuum ordinem seruat,quem non seruauit aliquis, præter Galenum.ideo bene se iactat cum dicit solus ego ordine resolutiuo vsus sum,& in de constitutione artis, tali vtitur ordine.incipit enim à notione fi-

nis

nis id est ab obiecto artis,& resoluit in principio;& causas,donec ad prima deneniat, quem ordinem nos trademus, imitantes Galenum in ordine non tamē in re,nec procedemus alio calle,quàm quo Galenus processit,sed ego fortasse ero breuior,& lucidior,isti sunt duo ordines, cum vero nec iste,nec alius placeat tertium eligemus.accipiamus ergo diffinitionem alicuius rei, quam docere intendimus,& proposita diffinitione diuidamus eam in partes, deinde partes illas in alias, declarando singulas,nec vnquam desistemus à contemplatione donec singulas dictionis partes considerauerimus, vsque ad primas, hoc facit Galenus in diffinitione illa, medicina est scientia salubrium,insalubrium,& neutrorum.in cuius diffinitionis declaratione,totam comprehendit artem,& totum librum concludit,& iste est tertius ordo qui diffinitiuus appellatur. Primus seruandus est in omnibus scientiis tradendis,resolitiuus viris tantum resolutis conuenit,& in constituenda arte,quam docemus aptissimus est. Diffinitiuus facit doctrinam exquisitam,& summariam,& hæc satis de tribus ordinibus. Nunc vt totam medicinam ob oculos vestros ponamus,& vobis methodum tradamus absolutissimam,non ab alio in-

cipere debemus, quàm ab eo quod proponit Galenus primo methodi, vbi dicit, quòd methodus omnis oritur à conceptione finis. ſed diceret aliquis quid eſt incipere, ab huiuſmodi notione finis? methodus reſolutiua accipit aliquod ſubiectum, & reſoluit ipſum in ſua principia, ſed iam videamus quomodo facta reſolutione à notione finis conſtituimus artem, medicina eſt ars, quid eſt finis? eſt ſanitas, ratione enim ſanitatis medici addiſcunt artem, & operantur, finis ergo ſanitas eſt, ſi volumus conſtituere artem, oportet concipere finem iſtũ, non dico ipſum nomen, ſed naturam eius, concipimus autem finem eius pro conceptu vniuerſali, quòd eſt quoddam bonum, quia homines cum habent eam, ſani ſunt, & operantur, cum ægri ſunt. & eo fine priuati, operari non poſſunt, ſi eſt bonũ quoddam naſcitur propoſitum ſtatim in nobis, vt aſſequamur illud bonum. ideo duo hic ſunt, vnum eſt cogitatio finis intenti id eſt, ſanitatis, alterum ſanitatis propoſitum eſt, appetitus bene operandi, rectèq; aſſequendi ſanitatem: cum nõ adeſt, cum verò aderit, conſeruandi, hoc eſt medici propoſitum, à quo immediate naſcitur methodus modo inuenta à fine, quia finis mouet agentem ſub conceptu boni, naſcitur ergo appetitus

ſanitat

ſanitatis ſub conceptu boni,cum non adeſt, acquirendi,cum adeſt,conſeruandi,in vniuerſali concipimus conceptum,& hoc modo incipit initium medendi,& artis, vt dicit Galenus in de optima ſecta ad Thraſibulum, & in de conſtitutione artis.imò ſi non ageret ſub ratione boni,eſſet malitia deprauata,volumus indicare ſanitatẽ,quòd bonum eſt,ſed hoc facere non poſſumus niſi ſciamus principia,quibus ſanitas conſtituitur:prius ergo ſciendum hoc eſt,homines vniuerſalem & corruptum conceptum de ſanitate concipiunt,& eſſe formam naturalem quandam conuenientẽ humano corpori,à qua proueniũt operationes,& actiones ſecundum naturam:habemus iſtũ conceptum,ex quo maximam habemus anſam ad artem, ſi ſanitas forma eſt conueniens corpori humano,à qua proueniunt actiones ſecundum naturam,ſi inquam forma eſt talis,neceſſario in quadam æqualitate conſiſtit,quia omnis forma naturalis,& omnis potentia naturalis conueniens ſubiecto in quo eſt,conſiſtit in æqualitate quadã,quia natura facit inſtrumenta, & ſubiecta quæ operantur cõuenientia ſecundum complexionem,& formam pro operibus agendis, & omne quod operatur ſecundum propriã temperiem,ſecundum æqualitatem operatur,ſi

tur, si enim fuerit æquale, recte, si inæquale, perperam operabitur. cum igitur sanitas sit talis forma, necessario sequitur, quod in æqualitate consistat. ergo si vna æqualitas fuerit in corpore humano, vna tantum erit sanitas, nec oportebit plures sanitates quærere: si verò plures erunt æqualitates, tot erunt sanitates, & ex inæqualitatibus ægritudines. An verò sit vna, vel plures æqualitates in corpore humano videamus: Sed prius quid sit æqualitas dicamus, est enim æqualitas relatiuum alicuius rei, & semper respicit aliud. cum ergo semper æqualitas referatur ad aliud, & non sit nisi proportio eorum, quæ simul cōponuntur, ergo si æqualitas erit compositio, erit in corpore, quia quæ componuntur, vbi sunt secundum naturam, æqualia sunt, quæ verò præter naturam inæqualia, si æqualitas compositio est, quot erunt compositiones, tot erunt æqualitates, sed in corpore humano tres sunt compositiones, ergo tres æqualitates, quædam fit ex mixtione quatuor elementorum, vel quatuor primarum qualitatum, quoniam nondum constat an elementorum corpora, an eorum qualitates misceantur, ex qua mixtione consequuntur temperaturæ, tot autem sunt temperaturæ quæ elementorum mixtionem consequuntur, quot

possunt esse combinationes primarũ quatuor qualitatum elementorum. Sunt autem nouem combinationes, ergo nouem temperaturæ, prima est quando ita conueniunt quatuor qualitates vt nec calidum frigidũ, nec contra, nec humidum siccum, nec contra excedat, sed in quadam æqualitate sunt constitutæ & si non pondere conueniant, & hæc æqualis appellatur. Aliæ verò quæ per excessum fiunt, tot sunt, quot sunt excessus, quãdo sola caliditas, vel frigiditas, vel siccitas, vel humiditas excedit, vel coniungitur frigiditas cum siccitate, caliditas cum siccitate, frigiditas cũ humiditate, caliditas cum humiditate, quæ nouẽ sunt, vna æqualis, reliquæ inæquales, ista est prima compositio, sunt autem nouem, quia nouẽ sunt mixtiones. Secunda compositio ea est, quæ fit ex temperaturis, dicebamus ex mixtione qualitatum temperaturas fieri, ex varijs modo temperaturis variæ fiunt partes, ita quòd partes omnes diuersæ sunt ex diuersitate temperaturarũ sic vt in aliquibus dominetur caliditas in aliquibus frigiditas & in aliquibus adiuncta cum humiditate, & siccitate. Et ita ex diuersis temperaturis diuersæ partes similares oriuntur, ex varietate quarum varia oriuntur membra, in istis modo temperaturis mẽbrorum, vel (vt re-

ctius loquar) partium similarium, contingit quod licet quælibet pars habeat temperaturam propriam, exempli gratia os licet sit frigidum, & siccum natura, nihilominus potest ei quælibet inæqualitas aduenire, & excedere per singulas temperaturas, ita quod potest habere excessum magis quàm naturæ suæ conueniat, per calidum, per humidum &c. & quòd de osse dico, idẽ de aliis partibus dicendum est, Cerebrum enim frigidum, & humidum natura est, potest tamen excedere per calidum, & siccum, & reliqua, & habere omnes excessus, sicut igitur nouem sunt tẽperaturæ, quæ ex prima compositione resultant, ita nouem illæ temperaturæ in similaribus partibus sunt, quæ partes generantur, & ipsa ex temperaturis, possuntq; habere singulos quoscunq; excessus, esset modo hic discutiendum quot nam essent illæ partes, & per methodũ procedendum, sed non possumus dicere sunt tot, & numerum venari methodo, non quidem diuisiua, quia diuisio fit per partes formales, & per oppositas differentias, quousq; ad ea deueniamus, quæ amplius diuidi non possunt, tum etiam quia partes diuisionis debent habere proprium, & certum genus, illæ autem partes non habent, igitur diuisiua methodo non potest haberi, mi-

nus etiam resolutiua, quia quæ resoluuntur debent esse propria, non enim in dispa- ribus fieri potest resolutiua, sed in paribus, & ab vno proprio incepto, illud in principia sua resoluere, oportet, nec cessare donec ad prima perueniatur.

Membrorum igitur similarium, quoddam solidum est, & proprio termino terminatum, quoddam liquidū non proprio termino terminatum, sicut aer, & aqua: diuisio optima est, & per partes formales data, & per differentias proximas, & immediatas. solidum membrum, & concretum proprio termino terminatum duplex est, quoddam terminatum termino proprio ab ortu primo, & ex semine generatum humano, idem numero semper à principio, vsque ad finem permanens, vt cutis, neruus, os, viscera omnia, quæ non immutantur nisi secundum augmentum quoddam, terminatum termino proprio non in primo ortu genitum, sed perpetuo genitum, perpetuo influens, nec vnum numero à principio ad finem permanens, tale est, quod ex alimento generatur, vt caro, adeps, aliquando enim nullus adeps videtur, & minimum carnis, vt in arefactis. postea generatur, sed os, & neruus non solùm non possunt generari, imò neq; consolidari vera consolidi-

tate, hoc est primum diuisionis membrum. Membrum verò fluens humidum aliquo termino terminatum quoddam humidum fluens, quoddam humidum spirans, humidum fluens sunt humores, qui in venis, arteriis, & in cauitatibus membrorum continentur, & hi necessario sunt quatuor, necessitate finis, & necessitate subiecti: necessitate finis quoniam sunt corporis alimentum, si autem corpus debet ali, ex simili ali debet, & quia corpus ex similaribus constituitur membris, & ex organicis, organica autem non nutriuntur, sed similaria, hęc autem contraria sunt, & contrariam prorsus habent naturam, ea contrarietate, quæ est inter ignem, & aquam: quia quædam calida, & sicca, quædam frigida, & humida, ideo omnia non possunt nutriri ex iisdem nutrimentis, sed contrariis. Igitur cũ tot sint oppositiones in qualitatibus primis, tot etiam erunt humores necessario oppositi in qualitatibus primis. ideo sanguis calidus, & humidus fuit, frigida & humida pituita, calida & sicca bilis, frigida & sicca atra bilis, quia ex his nutriuntur corpora, vt Hippocra. & Galenus, in de natura humana inquiunt: quicquid dicant Philosophi, oportuit igitur vt humores isti essent tales, & tot, & oppositi si debent nu-

trire membra opposita necessario, secundæ substantiæ sunt quatuor hoc pacto, omnis succus qui generat ex solido habet necessario quatuor partes diuersas, habet partẽ aëreã substãtiæ, partẽ spumosam supernatãtem, habet humidã indigestã, & habet partem fecalẽ, exemplũ est de vino: & de oleo, & de omni succo; cum igitur humores contẽti in venis, & arteriis, & in cauitatibus mẽbrorum succi sint, ergo debẽt habere: quod habent alii succi, ideo necessitate subiecti, & finis, humores debent esse quatuor hæc quãtum ad humores. Membrum vero alieno termino terminatum humidum spirans est spiritus, quod quidem humidum non est contentum termino proprio, vt aer, fluit autem spiritus in corpore existens, vt daret calorem actualem omnibus partibus corporis: quoniam sine huiusmodi spiritu non essent calida actu, sed tantum potentia, sicut sunt omnia medicamenta qui spiritus perpetuo fluens à corde, & per omnes partes diffusus, dat formam corpori, ideo Auerroes tertio colliget dicebat, calor, & spiritus fluens à corde est veluti calor, qui in pituita est, vnde dat vitam membris, & est causa omnium operationum, quæ in humano corpore fiunt. quomodo autem differt calor à spiritu, notetis, spiritus ille, & humidum

midum illud ſpirans, vel membrum ſimilare humidum ſpirans perpetuo fluit à corde,& diffunditur per corpus, & per varias partes facientes operationes diuerſas, quatenus in arteriis,& in corde mouetur, habet aliam ſubſtantiam & aliam qualitatem naturalem, quàm habeat in aliis partibus, & quantum ad qualitatem eius ibi, eſt caliditas,& ſiccitas: eſt etiam ſubſtantiæ igneæ, ideo indiget euentatione plurima, vt ignis, aliter extingueretur, & ideo generatus eſt pulmo, & arteriæ, vt attrahant aërem copioſius, vt euentetur,& quia tenuis ſubſtantiæ eſt, & facile difflatur, ideo natura denſum cor fecit, vt retineretur, & arteriam cum duplici membrana, vt non difflaretur, quia mobilis eſt, nec vnquam permanet, quia igneæ aſsimilatur ſubſtantiæ: cum vero diffunditur per corpus, dans actum mẽbris, & formam, dum inquam fluit extra arterias ad hepar, ab hepate ad ventriculum,& ad cauitates membrorum, vbi fiunt concoctiones, dum tranſit inquam ad ea loca, efficitur alterius naturæ, & qualitatis, & ſubſtantiæ, & cum prius caliditas & ſiccitas, eſſet, fit calidus, & humidus quoad temperiem, quo vero ad ſubſtantiam, fit craſsioris ſubſtantiæ: præterea quantum ad motum, tardi motus, & mutat nomen, &

vbi ſpiritus prius vocabatur nunc calor innatus appellatur. hunc ſpiritum aperuit Galenus ſuper eo aphoriſmo, qui creſcunt, duodecimo verò therap. dicit, Et fit quidem ſpiritus naturalis (ſi quis ſpiritus naturalis eſt) mutat ergo nomen dum exiſtit in partibus iſtis. de hoc calore, & ſpiritu dicit Galenus quinto de ſimplic. medic. vbi loquitur de ſuppuratione, quòd eſt quidam ſpiritus mixtus, qui tanquam in potentia eſt ad alios ſpiritus, ita quod calorem naturalem ſpiritum appellauit, ſiue igitur ſpiritus proprio nomine appelletur: ſiue calor naturalis, ille eſt qui perpetuo defluit de corde, ſed mutat ſubſtantiam, & nomen. hunc ſi vultis appellare ſpiritum naturalem, vel calorem naturalem, de nominibus non facio difficultatem, quando verò idem ſpiritus ad cerebrum tranſit, ibi mutat nomen, & ſubſtantiam, & qualitatem. quam primum enim in cerebro eſt, mutat temperiem, & cum primo eſſet calidus & ſiccus, ex frigiditate, & humiditate cerebri temperatur: ideo Ariſt. in ſecundo de partibus animalium, vbi docuit vſum maximum cerebri, dixit cerebrum frigidum & humidum, à natura ita factum fuiſſe, vt contemperet caliditatem: & ſiccitatem ſpiritus emanantis à corde: quia ratione caliditatis, &

tis, & siccitatis eius non erat aptius facere opera animalia, quòd non fuit in aliis partibus corporis, quia calidus idoneus est ad alia opera perficienda. Et cum tale cerebrum, quod debet esse frigidum, & humidum fuerit calidum, & siccum, talis homo erit multarum operationum, non tamen stabilis, sed inconstans, mobilis in operationibus, & si magis acuitur, erit malus in operationibus, proteruus, pessimi ingenii, malorum discursuum, & hoc est contra opinionem vulgarium, qui ex caliditate cerebri bonitatem ingenii arguunt, hoc est contra Arist.& Galenum: requiritur igitur frigiditas & humiditas cerebri, ad optimum ingenium, ideò generatum est frigidum, & humidum, vt contemperarentur spiritus propter operationes animales cerebri, vt depuraretur, & lucidus fieret, & ad motum aptior secudum animæ imperium, quia instrumentum est animæ. cum ergo in corde est vitalis appellatur, cum verò in venis hepatis & in aliis partibus corporis, in quibus fiunt coctiones, innatus calor nuncupatur, & cum est in cerebro spiritus animalis, & mutat substantiam, qualitatem, & motum, & hæc de omnibus similaribus membris, quæ dici possunt per methodum, vlterius enim progredi non licet,

cum iam ad particulare peruenerimus, quòd non potest diuidi, ideo oportet vt eorum numerum venemur alia via, & ea erit ex partium enumeratione. Membra similaria, quæ ex semine oriuntur, sunt, cutis, caro, neruus, os, & reliqua, quæ vos inuenietis in secundo de temperamentis, & notetis diligenter ea, quæ diximus, quoniam diuisiones istas non inuenietis in Galeno, ego ex longo labore quæsiui per methodum lucidissimam, tum ex Plat. tum ex Galeno in libris de placitis, habetis ergo ex partium enumeratione quæ sint membra similaria, & quia hic desideraret aliquis methodum ad inueniendum numerum membrorum similarium, & cum non possit fieri saltem postulabit, vt ei tradamus methodum, qua inuenire posit æqualitatem, & inæqualitatem in singulis membris similaribus, hoc est cuius temperaturæ sint, & ita faciam, omnia membra similaria, vel sunt sine sanguine, vel cum sanguine, si exanguia sunt, & dura, ac solida, illa frigida sunt, & sicca, vt pilus, cartilago, os, & si simul exanguia sint & mollia sunt frigida, & humida, vt spinalis medulla: si verò sanguineum, & molle fuerit, calidum, & humidum erit, vt hepar, si fuerit sanguineum, & durum, tale calidum, & siccum est, vt cor,

vbi

vbi cum habetis extrema, componatis vos inter media, & dicatis membra exanguia alia sunt media in mollitie, & duritie, & hæc sunt frigida, sed non humida, sicut neruus, qui medius est inter humiditatem, & siccitatem, duritiem, & mollitiem, loquor de vero neruo, non de chorda, & ligamentis propterea neque humidus, neque siccus, sed frigidus, quia priuatus sanguine, si vero fuerint sanguinea moderatè, erunt media inter calida, & frigida, & ita ex cōsideratione esse sanguineū, vel non, vel participare plus, vel minus de sanguine, & cōsideratione gradus duritiei, vel mollitiei, scietis omnes tēperaturas. loquor de temperatura cōplexionali, nō virtute cordis, quia ab ipso emanat etiā, & diffunditur ad ea membra, & calida sunt omnia, & hoc pacto temperaturæ sumuntur per methodum, ex quarū commixtione sequuntur æqualitates in secundis qualitatibus. hoc modo fit mixtura, quæ sub habitudine continetur, ex caliditate, quæ non sit multæ humiditati, neque multæ siccitati admista, quia nimia humiditas emollit, nimia siccitas astringit, caliditas ergo raritatem facit, frigiditas densitatem, humiditas mollitiem, siccitas duritiem, & ista satis sint dicta de æqualitate, quæ est in temperamentis tam in prima, quàm in secunda

cunda compositione. Hoc vnum notetis domini, Membrum illud similare humidum fluens, præter temperaturas & præter hoc quòd sanguis sit calidus, & humidus, pituita frigida & humida, & præter hoc ꝙ sanguis sit mediocris inter crassum, & tenue, bilis tenuis, pituita aquosa, melancholia crasioris admodum substantiæ, habet vnum aliud, æqualitatem, quæ ex duobus indicatur, ex quantitate molis, ex saporibus, æqualitas quæ indicatur dupliciter indicatur, vno modo vt tanta sit moles, quæ non aggrauet corpus, sed tolerari posit, tunc illa est bona æqualitas, secundo vt tantum sit de sanguine quantum oportet, & sic de reliquis. Quo ad sapores verò, sanguis habet dulcedinem, pituita insipiditatem, bilis est amara, fex sanguinis astringens. Dum vero mutatur, & sanguis sit amarus, vel pituita salsa, vel bilis aquosa fiat, corpus tunc ægrotat, oportet igitur vt æqualitatem & in quantitate, & in saporibus seruēt, quæ sunt secundæ qualitates. Aliud est mēbrum similare spirans humidum, quod est spiritus, oportet vt seruetis æqualitatem, debitæ quantitatis: quæ attenditur in ipso, & non sint diminuta. Raro plures sunt spiritus, quàm cōueniat, nec vnquam satis sunt. Preterea spiritus, si animales sunt, non debent

bent esse crassi, quia tales non habent ingenium, nisi crassum. oportet enim ꝙ tenues sint spiritus, ad hoc vt faciant ingenium. spiritus vero qui concoquunt debent esse crassi, non tenues, vt cum humiditate permaneant, calor enim naturalis non debet esse subtilis, sed crassus, spiritus vero, qui emanant à corde, non nimium subtiles, quia isti nimis cholerici sunt, & nimium appetunt. debent igitur & vitales, & animales, & naturales dici, si naturales appellandi sunt, vel calor naturalis, esse debet quo ad substantiam talis. & quoad temperiem. hæc de secunda compositione.

Tertia compositio quæ est in membris dissimilaribus, quæ ex similaribus fiunt, & hæc compositio non est sicut prima, & secunda, in quibus primas qualitates semper cõsideramus, & in quibus procedimus cum medicamentis semper calidis, vel frigidis. Membra ista sunt ex primis illis, & similaribus, & ex pluribus constructa, sicut manus, quæ habet ossa, cutem, neruos, musculos, quæ actu sunt, ea secundum propriam formam in aliis compositionibus non sunt actu, & cum ita sit, non attendimus temperaturis, nec qualitatibus primis, sed attendimus, æqualitati: quæ consistit in compositione, vt partes recte contineant debitam

quantita

quantitatem, ex situ, & structura optima sit, figuram debitã habeant, & breuiter omnes partes conspirent ad debitam structuram, quæ, scilicet structura penes quatuor attenditur, penes debitam conformationem partium, quæ resultat ex debita figura, vt quòd rotundum esse debet, tale sit, penes superficiem, vt superficies quæ plana esse debet, talis sit, & quæ aspera, aspera, quæ mollis, mollis, propterea penes cauitatem attenditur, vt cauitas debitè habeatur, & quod cauum esse debet, sit; quod conuexum, tale sit. secundum genus attenditur penes numerum debitum, sicut manus ex quinque digitis, constat non sex, neque quatuor, habeat magnitudinem debitam, si parua, vel longior esset, peccaret in magnitudiue. Ita etiã habitum habere debitũ, & conuenientẽ par est.

Præter tria genera ęqualitatum vna alia est compositio, quæ non est distincta ab aliis, & hæc est continuitatis, sicuti contiguitatis, & hæc non est propria compositio, nisi per similitudinem quandam, quia compositio est constructio plurium partium in vnum conuenientium ad formam actu constituendam, & ideo quando os ossi adhæret, est vnio, non compositio, similiter membrum similare adhærens alteri dicitur contiguum, vt ex Arist. habetis. compositio

igitur,

igitur, seu vnio communis est membris similaribus, in quibus vnitas vera seruari debet, in dissimilaribus vt partes sint simul, & propterea in dissimilaribus contiguitas dicitur, in similaribus continuitas, & potius vnitas, quàm compositio dicitur. Et hoc est quartum genus, & in hac vnitate magna pars medicinæ fundatur. habetis igitur quatuor compositiones æqualitatum: cum tamen tria tantum genera esse deberent. possumus quidem facere quartum genus, sed quia methodus diuisiua est breuissima via, non debemus multiplicare entia sine necessitate, quòd autem sint tria genera æqualitatum ostendo, in primo, & secundo æqualitatum genere, in quibus cõsideratur temperatura habent illæ quidem varium modum considerandi, & varias æqualitates habent, easq; sequuntur in temperamentis. est enim in ipsis naturalis potentia, vel impotentia habens æqualitatem, eaq; in habitu consistit, in raritate, scilicet, & densitate, duritie, & mollitie. ista omnia faciunt tot æqualitates in similaribus, debetis etiam tot æqualitatum genera ponere, quod non fecimus, & merito, quia nõ debemus multiplicare entia sine necessitate, hæc omnia ad têperaturas sequũtur, si ergo cognoscimus têperaturam cognoscimus & reliqua, quoniam

niam scimus effectus temperaturarum, scimus.n. quòd calidi est aperire, frigidi densare, humidi mollire, sicci durum facere, qui sunt effectus primarum qualitatum, quæ postea generant secundas qualitates. igitur qui cognoscunt temperaturas, cognoscunt & ea, quæ sequuntur ipsas. primum igitur compositionis genus est in temperatura quòd genus habet illas nouem temperaturas quas probauimus tot esse, vt non plures neque pauciores sint, secũdum quòd in structura partium est, tertium in continuitate, vel contiguitate partium, & iam sumus ad hoc punctum. vt habeatis per methodum omnes æqualitates quæ in corpore humano contingere possunt. Ex his si recte memoria tenetis, quæ diximus non solùm æqualitatum omnium cognitionem habetis, sed substantiæ etiam, hoc est humani corporis totam fabricam, vsque ad prima principia. Didicistis enim quomodo principia necessaria sint ex mixtione elementorum, & quomodo ex illa similiaria membra fiant, & ex similaribus dissimilaria. habuistis præterea, ferè partium omniũ enumerationem. breuiter totam fabricam humani corporis vobis exposuimus, sed quia fabrica tota generata est ratione finis alicuius, si illum non noueritis veri quidem

medici non essetis, cuius ergo rei causa facta sit hæc fabrica, & quis sit eius finis videamus, & certè nullus alius finis nisi operatio, ratione enim operationũ factum est hoc corpus, vt instrumentum tale visibile ad operationes. ideo dixit Aristot. animam esse actum, & ideo fabrica tota est ratione operationis, oportet igitur videre de istis operationibus, per methodum, quot sint, & procedã via, & methodo diuisiua, operationes animæ subiectũ habẽt spiritũ, ita vt dixerit Hipp. spiritum esse animam. Galenus autem dixit modestius, vel anima, vel instrumentum proprium animæ: si propriũ instrumentum est, sine quo non operatur, nec operatio est sine eo, tot erunt operationum genera, quot genera spirituũ: si vnum erit, vnum erit etiam operationum genus: si plura spirituum genera operationes etiam erunt variæ. igitur variæ actiones, & varia requirentur instrumẽta. ad varietatem igitur spirituum, operationum genera multiplicantur, & quia diximus tria esse spirituum genera, quidam à corpore procedens per arterias, qui vitalis dicitur, & est calidus, & siccus, ergo vnum genus operationum erit, quod habebit idem nomen, quod habet suum instrumentum & appellantur operationes vitales: quæ cum ha-

d. beant

beant ſpiritum vitalem proprium inſtrumentum à corde proficiſcentem, & ipſæ à corde oriuntur. genus hoc operationum vitalium habet ſua genera ſubalterna, ideo diuiditur per partes formales & proximas differentias operationum vitalium, quidam ſunt propter cor, & in ipſo corde, ſeu propter ſe, & in ſe, quòd idem eſt: quidam non ſunt propter cor, nec ſunt in corde, quæ ſunt propter cor, & in corde, habent duas ſpecies ſpecialiſsimas, vna excandeſcentia, & iracundia appellatur, cum quis iraſcitur, & appetit vindictam. iſta eſſet vna operatio cordis, & propter ſe, quia opinatur quòd ſibi fiat iniuria, quia eſt principium vitæ, & efficaciæ agendi. alia operatio eſt propter cor, quia propter vitam fit, & cor eſt principium vitæ, ideo ſunt hæ duæ in corde, & propter cor. quæ verò non ſunt in corde, nec propter cor, eſt pulſatio arteriarum, & diſtributio caloris naturalis per omnes partes corporis, iſta operatio non eſt in corde, quia diffunditur calor ad partes corporis: ideo non fit in corde. & quoniam fit propter conſeruationem totius corporis, ideo non propter cor, & hæc ſatis quo ad operationes vitales, quæ ideo vitales dicuntur, quia fiunt a ſpiritu vitali, qui oritur à corde,
ideo

ideo denominatur, à corde & ſuo inſtrumento.

Alius eſt ſpiritus animalis, qui in cerebro perficitur, ergo erit vnum aliud genus ſibi reſpondens, quod dicitur operatio animalis, hoc operis genus ſuas habet ſpecies, & diuiditur in ſua genera ſubalterna, hoc pacto. Animalium operationū in cerebro exiſtētium quædam fiunt propter cerebrū, & in ipſo cerebro, & iſtud genus tres habet ſpecies, prima: dicitur imaginatio, ſecunda ratiocinatio, tertia rememoratio, iſta ſunt in cerebro, & fiunt propter ipſum. Aliæ operationes ſunt, quæ non ſunt in cerebro, neque propter ipſum, & iſta duo genera habent, vnum genus ſentire, aliud moueri appellatur. ſentire quinq; ſpecies habet, ſcilicet videre, audire. guſtare, olfacere, tangere, ſecundum medicos iſtæ operationes neque ſunt in cerebro, neq; propter cerebrum, ſed propter aliud, bene à cerebro dependent, quoniā ſunt operationes inſtrumentorū cerebri tactus in neruo, auditus in auribus, viſus in oculo, guſtus in lingua, mouere verò ſecundū voluntatem eſt genus particulare, quod nō ſubdiuiditur, ꝙ nec in cerebro eſt, nec propter ipſum non eſt in cerebro, quia eſt in muſculis motus, quia non eſt opus vt cerebrū moueatur, ſed bene totum corpus,

sentire etiam non est in cerebro, quia cerebrum non sentit.

Naturalis & tertius spiritus in hepate est, quia ibi apparet, à nonnullis appellatur calor naturalis, vel innatus. nomina hæc confunduntur à medicis, cum volunt exquisitè loqui calorem naturalem appellant, aliquando spiritum qui in corde est, (non curetis de nominibus) cum verò diffunditur per membra naturalia, appellatur calor naturalis, qui distinguitur & ipse, sed non potest distingui, sicut operationes animales, & vitales distinguebantur, quia natura rei hoc docet, illæ distinguebantur per operationes, quæ sunt in ipso & propter ipsum, & in alio, & propter alium, hoc non potest fieri in his, quoniam istæ positæ sunt ita formales dependentes ab vno principio, sicut aliæ, incipiunt quidem operationes istæ in hepate, & non sunt aliæ naturales, & ipsæ in aliis membris existentes, oriuntur quidam ab hepate, sed non dependent ab aliis, quæ sunt in hepate, sicut animales, & vitales, sed destructa operatione hepatis, ita quòd hepar non concoqueret, & non sanguificaret, modo in membris esset sanguis, viueret animal sine hepate, quia omnia membra naturalia habent quicquid habet hepar, hepar etiam

non

non potest facere sine operatione formali ventriculi. Ventriculi autem operatio dependet ab hepate. Naturales istæ operationes reperiuntur etiam in plantis, ideo si corpus humanum non haberet nisi operationes naturales, esset planta. istæ autem operationes naturales, ita diuiduntur, quædam sunt ratione speciei, quædam ratione indiuidui. ratione speciei, vt generatio ipsa, non enim generatio est propter natos, sed propter nascituros, & ratione sobolis, & speciei. operationes propter indiuiduum duæ sunt in genere, vna augmentatio dicitur, & hæc in adolescentibus, & pueris est à primo ortu, vsque ad iuuentutem, & consistentiam: alia est nutritio quæ durat per totum vitæ tempus, & istæ operationes habent quatuor subministrantes virtutes, quæ in omnibus membris reperiuntur, vt deseruiant nutritioni, augmentationi, & generationi. prima attrahendi vim habet, secunda continendi quod attraxit, tertia concoquendi quod secunda continuit, quarta expellendi quod superfluum est. & vnum quodque naturaliũ instrumentum istis virtutibus conseruatur, & ita habetis omnes operationes, tam vitales, quàm animales, & naturales, cum suis speciebus. Hactenus habetis fabricam humanam, &

omnes operationes fabricæ, & maximam partem habetis medicinæ, quæ cõsistit circa naturalia, & circa ea, quæ sunt in corpore secundum naturam.

Restant modo, expedita ista parte medicinæ, tres aliæ partes vtilissimæ, quæ requiruntur ad actionem, ista potius pertinẽt ad theoreticam, & ad speculationẽ. Prima pars est, vt conseruemus æqualitates quas cognouimus in humana fabrica, quando adsunt, & animaduertamus quomodo sunt conseruandæ, & qua arte, & per methodum generalem, licet postea ad particularia deueniamus. Secunda pars est, quando tales æqualitates, in quibus consistit sanitas, sunt aliquo casu remotæ à corpore, quomodo sunt reficiendæ, & restaurandæ. Tertia erit quomodo debemus colligere signa omnia, ex quibus deueniemus in cognitionem æqualitatum, vel inæqualitatum.

Vt de prima parte igitur imprimis dicamus, Ars conseruandæ sanitatis habet suum propositum, sicut & reliquæ artes, & actiones humanæ. fit propositum: à fine ad opus, mouetur sub ratione boni, & ita in humanis actionibus concurrunt propositio finis intenti, sub ratione boni, propositum acquirendi finem, & bonum iam conceptum. Circa verò artem tuendæ sanitatis

nitatis propositum est, vt sanitatem conseruemus, ex qua senium producimus in homine, & vitam producimus. cum ergo sit propositum, ad finem dirigitur, ratione cuius propositũ oritur, quis ergo est finis iste, qui est causa propositi? proculdubio, cũ huiusmodi ars tuendæ sanitatis sit pars totius medicinę, habere etiã debet finẽ in specie, qui est totius medicinæ: quoniam idem est finis totius, & partis. Partes enim idem subiectum accipiunt, & per differentias oppositas distinguuntur. ita enim se habét partes medicinæ circa genus suum: sicut partes subalternæ circa genus suum commune distinctum differentiis propriis, vt in physicis vidimus. est enim corpus mobile subiectum in tota philosophia quatenus tale: postea cum huiusmodi philosophia habeat partes subalternas: hoc subiectum accipiunt, & secundum suas proprias differentias distinguunt: sicuti apparet in libro cæli, in quo corpus mobile est subiectum: sed sortitum est hanc differentiam, corpus mobile ad locum. Libri de generatione & corruptione, habent corpus mobile ad formam: ita quod corpus mobile semper subiectum est, sed quędam differẽtiæ illæ sunt: quæ faciũt partes differre à toto, & inter se etiam ratione finis: quia

corpus mobile ad locum differt, à corpore mobili ad formam: idem in re nostra, subiectum facimus sanitatem ipsam in tota medicina. in ista autem parte tuendæ sanitatis, habemus sanitatem, vt finem, sed cum differentia. est enim sanitas finis in parte qua conseruatur: sicut in arte curatiua, qua recuperatur amissa. fines sunt diuersi, ex quo sequitur diuersus modus procedendi. Fines enim non solùm faciunt differentias in scientiis, & artibus: verum etiam diuersum modum procedendi. in proposito igitur hoc fine: inuenienda est methodus, & ars qua possimus sanitatem tueri, & tale fundamentum habetis in hac arte, & cognitio applicandi vniuersalia particularibus ex ea oritur. Sed quísnam est finis huius methodi? Non alius nisi natura rei: circa quā versatur rectè inspecta: sicut in omnibus quæ sunt secundum naturam, ipsa quidem respicienda est, natura ergo rei est principium omnium agendorum: si rectè igitur conspiciatur natura methodi, & artis tuendæ sanitatis: circa quam versatur, videbitis circa sanitatem versari: quæ in æqualitate consistit: qua sanitas conseruatur, tamen æqualitas causa immediata sanitatis est: si igitur ita est vt probatum est: si cognouerimus quomodo conseruanda sit

æqua

æqualitas: rectè etiam conseruabimus sanitatem, sed quia volumus sanitatem, & æqualitatem, ideo oportet scire genera, & species æqualitatum,& licet omnia hæc viderimus, oportet etiam denuo reassumere, sed alio modo. Circa æqualitatem conseruandam ita procedimus. (& iam nō sumus amplius circa speculationes: sed incipimus agere) si volumus conseruare sanitatem: oportet vt agamus aliquid,actio autem est circa particularia, & indiuidua,non possumus autem agere circa indiuidua nisi cognoscamus eorum naturam: quia actio nō potest fieri circa rem non cognitam: si igitur hoc est necessariū, videlicet cognoscere hanc naturam,& particularia, & indiuidua non possunt methodo cognosci: quia non per demonstrationem: quia demōstratio est ex necessariis, & necessaria cōcludit, indiuidua sunt cōtingentia,nec cadunt sub scientiam, ergo per demonstrationem cognosci non possunt, minus per diuisionem: quia diuisio,est generis vel speciei,& genus, & species multiplex diuiditur. Indiuiduum autem nec genus est, neque species, ideo non diuiditur,nec etiam per resolutionem: quia hæc à specie specialissima incipit, & eam in principia resoluit, at indiuiduum sub specie est, minus per compositionem,

quia vbi incipit compositio, ibi terminatur resolutio. Et cum quatuor sint tantum methodi doctrinæ, concludimus quod nulla methodo possimus indiuidua cognoscere. Qua ergo arte? Per accidentia, & per sensum indiuidua cognoscuntur: quia sensus habet obiecta particularia; oportet ergo habere signa, & euidentia particularia, quæ offerant se sensibus: quia cognitio naturæ corporis aliter haberi non potest, sunt autem hæc factiones, & operationes humanæ cuiuscunque indiuidui hominis, & ex his naturam cuiuscunque scimus, considerámusque, tam naturales, quàm animales operationes, & quæcunque sub sensibus apparent, & ex illis particularibus vniuersalia iudicamus, & hic incipimus veluti sub vmbra ostendere quomodo vniuersalia applicetur particularibus, & circa hunc ordinem versatur medici ars, & per signa quidem applicatur, de quibus copiose agemus, & procedit in hoc progressu per analogismum: medici enim ita loquuntur, ita Galenus loquitur, & vocat analogismum qui concludit de indiuiduo, & accipit propositiones, quæ non habent necessitatem, & ab vniuersali particularia concludit, & per hunc analogismum applicatur subiectum minoris propositionis semper est in-

diuid

diuisum, maior autem vniuersalis, quoniam proprium analogismi est. exempli gratia sic faciam, Vbicunque apparent operationes indicantes æqualitatem in temperatura, in compositione, & in partium vnitate, illæ æqualitates sunt conseruandæ, (hæc est maior) sed in Socrate apparent operationes indicantes omnes istas æqualitates, in temperatura, in compositione, & partium vnitate, ergo in Socrate sunt huiusmodi æqualitates cõseruãdæ. Ecce quomodo ex vniuersali quid sit agendum in Socrate didicimus per analogismum concludentem particulare. Epilogismus verò est quædam comparatio similis ad similem, vt si dicamus mespilum astringit ventrem, & est acerbi saporis, ergo si accipiam pomum cydonium, quod habet acerbitatem, idem poterit, in hoc non est ars aliqua, & hoc Empiricis proprium est, & sub crasso aëre natis, medicis verò analogismus. hæc de analogismo, quando sub forma quadam vniuersali, particularia vniuersalibus sunt applicanda, supponamus igitur (vt ad rem accedam) quod in aliquo corpore humano operationes sint secundũ naturam, & nullum sit vitium in operationibus quantũ, scilicet requiritur corpori Socratis, illæ operationes indicant in cor-

pore

pore esse æqualitatem, consequenterq; esse conseruandam. aliæ sunt operationes, quæ non sunt ita exquisitæ, & ad amussim in corpore, sed diminutæ, quando aliquis non exercet operationes vti deberet tamen non ægrotat, ex istis operibus indicatur corpus istud nõ habere suas æqualitates: quia vbi debilitas in operationibus est, ibi inæqualitas erit, pro modo læsarum operationum. inæqualitas autem potest esse multiplex, & lapsus multiplex, & quia omne multiplex distinguendum est, ideo lapsus distinguendus est. Lapsus igitur in corpore humano morbus est, in triplici quidem genere, nec possunt esse plures, nec pauciores, vel enim lapsus huiusmodi erit à naturali aliqua tẽperatura, vel æqualitate alicuius indiuidui: itaq; habet quidem æqualitatem in qua sit propria sanitas, non tamen habet eam exquisitam, sicut corpus Herculis, habet tamen sibi propriam. hæc est vna species lapsus, quæ via est ad morbum. Alius lapsus est, qui non est sicut ille ab aliqua dispositione indiuidui: sed ab aliqua dispositione in genere. exempli gratia, os in corpore humano, debet esse frigidæ & siccæ temperaturæ, & quod habet huiusmodi temperaturam frigidam, & siccam, in genere ossis sanum est, nihilominus istud non habet

æqualitatem propinquam, quam deberet habere: sed est à natura calidum factum, in hoc lapsus non est à naturali temperatura indiuidui: quia fuit semper cũ tali temperatura, sed à genere, id est à propria natura ossis in genere, & iste lapsus longe differt à primo. Tertius lapsus ab omnibus differt, & est cum quis ab æqualitate lapsus est, non quia deciderit à naturali temperie in indiuiduo, vel in genere: sed quia ab eo aliquid detractum est, ideo factum est imbecille, vt qui iam ægrotauit, & adhuc remanet corpus debile, & ita habet huiusmodi lapsus, circa hos tres lapsus versatur tota ars tuendæ sanitatis. cum ergo sit vna æqualitas, & tres lapsus, quatuor in hac parte sequuntur consideranda, primum est æqualitas, quæ conseruari debet, & hæc pars conseruatiua sanitatis appellatur. secundum est lapsus ab indiuiduo, quòd neutrum decidentiæ ab istis appellatur, & iste lapsus eam partem tuendæ sanitatis facit, quæ præseruatiua dicitur. Alius lapsus qui est ab intemperie in genere, facit tertiam partem tuendæ sanitatis, quæ ars correctiua appellatur: quoniam corrigere volumus intemperiem alicuius hominis, & ad temperamentum redigere. Tertius lapsus, qui est quando præcessit ægritudo, & corpus exinani

exinanitum reddit,& debile,quartam facit partem,quæ reassumptio nuncupatur.Et à Græcis ἀναληπτικη. Et circa hæc quatuor versatur peritus artis tuendæ sanitatis.sunt autem hæc quatuor genera,Conseruatiuũ. præseruatiuum, correctiuum, & reassumptiuum. ab ipso igitur conseruatiuo incipiamus.

Conseruandum corpus debet proculdubio conseruari aliquo instrumento,& quia in conseruando operamur, quia conseruare est agere,& actio circa particularia est, & omnis actio hominis indiget instrumento,vel materia,aut remedio, vt corpori applicetur, quomodocunque applicabis remedium appellabitur,& quoniam quidem instrumentum est medium inter artificem agentem, & corpus, oportet vt habeamus instrumentum circa partem conseruatiuã. hoc instrumentum,vel materia semper debet esse simile corpori conseruando,habemus enim axioma illud quod dicit similia similibus conseruari,& præter hoc axioma rationem habemus, quia in conseruatione non requiritur actio, nec motus,sed quies, & conseruatio in statu in quo est, nam tunc conseruamus res cum eas in eo gradu custodimus, in quo reperimus,sine motu,quia simile non agit in simile, cum

autem

autem alterare volumus necessariò contraria applicamus, quia actio est inter contraria, similia ergo in conseruatione sanitatis sunt applicanda, tria autem sunt genera sanitatis, quæ conseruamus, ideo inuenienda sunt congrua remedia singulis æqualitatibus. Primum genus æqualitatis seu sanitatis, in temperatura est: secundum in compositione: tertium in vnitate partium, sed à primo quòd est à temperatura partium incipiamus, dicebamus temperaturas nouem esse, vnam æqualem, octo verò inæquales. si igitur simile à simili conseruatur, & temperaturam volumus conseruare, oportet eam cum similibus qualitatibus conseruare, quia temperatura resultat ex mixtione quatuor qualitatum: & si vultis conseruare ipsam in corpore, oportet vt in ea proportiones applicentur, quæ in illo indiuiduo nullam alterationem faciant, vnde si conseruandum erit æquale temperamentum in quo neç calidum, nec frigidũ dominatur, debetis admouere quæ non alterent, si autem vultis cõseruare partem aliquam in propria temperatura, non oportet admouere quæ calida, & sicca sunt tantum si talis fuerit temperatura conseruanda, sed ea calida, & sicca, quæ conueniunt illi temperaturę partis. idem de omni alio

alio excessu intelligendum est. Instrumenta autem, quibus id facere debetis, sunt inuenienda, instrumenta igitur in genere, quæ corpori humano occurrunt, illa vel conseruant corpus, vel alterant, vel corrumpunt, si volumus conseruare æqualitatem: in eo gradu, quem bonum vidimus, ea quæ corpori admouentur, æqualia debent esse in gradu corporis indiuidui quòd conseruare volumus, ea autem quæ sint hac methodo inueniuntur. Aut enim sumuntur tantum per os, vel exterius tantum applicantur, vel occurrunt interius, & exterius, vel neq; interius, neque exterius, vt sunt affectus aumi, vel corporis, ad hæc quatuor genera omnia alterantia, & conseruantia corpus humanum reducuntur. Quantum ad primum quæ sumuntur per os tantum, sunt cibi, & potus, & medicamenta: quæ vel alterant, vel conseruant. Quæ verò tantum exterius applicantur sunt balnea, lotiones, linimenta, fomenta ex pannis calidis, frictiones corporis, quibus vtimur in sanitate, eorum verò quæ tum exterius, tum interius occurrunt, est aer potissimum, quia circum ambit totum corpus exterius, & alterat, & conseruat, & ipse attrahitur per os, nares, & per arterias, & ita interius alterat, & conseruat. eorum autem quæ nec interius;

terius, nec exterius admouentur, ſunt veluti affectus, & motiones animi, & corporis, corporis quidem vt ſunt exercitia, & coitus: animi, vt iracundia, triſtitia, ſomnus, vigilia, inanitio, repletio, quæ tum alterant, tum conſeruant corpus ſecundum debitam, vel indebitam applicationem iſtorum omnium. circa igitur iſta nos verſari debemus, cum ſanitatem conſeruare volumus, ſicut etiam cum amiſſam volumus recuperare, nos igitur imprimis ab aere incipiamus: vultis corpus cōſeruare in æqualitate ſua, eligite aerem ſimilem temperaturæ conſeruandæ, quòd ſi erit oppoſitarum qualitatum, alterabit corpus, ſub aere autem continentur regiones, conſtitutiones temperamentorum, quandoque enim videmus æſtatem frigidam, & humidam, hyemem calidam & ſiccam, quæ temperamenta non ſequuntur naturam propriam, quia æſtas debet eſſe calida, & ſicca, autumnus frigidus, & ſiccus, hyems frigida, & humida. regiones faciunt maximam differentiam, in Aegypto enim, Scythia, Germania, ſunt diuerſæ qualitates aeris, in Aegypto eſt caliditas, & ſiccitas, in Scythia, & Germania frigiditas, & humiditas. ſi igitur vultis conſeruare corpus in temperatura ſua, aerem debetis inuenire con-

uenientem tẽperaturæ cõseruandæ, si æqualis sit temperatura aeris temperaturã ęqualem eligite, si corpus biliosum erit, & calidum & siccum declinare aerem talis temperaturæ oportet, circa igitur conseruationem sanitatis: quantum ad aerem attinet, scitis quomodo debetis agere. circa etiã medicinas eadem ratio est, si indigeret corpus pro cõseruanda sanitate medicamento purgãte, vt non excedat a tẽperamento sanitatis, medicamẽta nimis euacuantia non sunt exhibenda, quia ex illis posset calor naturalis diminui, & exagitaret corpus nimis, & inæqualitatem causaret, de quibus inferius dicemus. In cibo, & potu tria debetis considerare, qualitatem, primo. nam si conseruatis corpus quod sit æquale in omnibus, cibus & potus non debet excedere in aliqua primarum qualitatum. si verò biliosum vultis conseruare, vel pituitosum debetis cibos, & potus eligere qui sint similis temperaturæ hominis, cui applicatis remedia, bilioso calida, & sicca, pituitoso frigida, & humida, secundò consideratur substantia & quo ad eam, quæ nec repleat, nec faciat aliquam inæqualitatem, neq; tam pauca sit, vt fiat inanitio, ita quòd multum, & paucum ad corpus, cui occurrimus, refertur. tertiò considerare debetis

tis rationem,& modum ſubſtantiæ, an cibus ſit tardæ, vel citæ digeſtionis,ſolidæ, vel tenuis ſubſtantiæ. Nam corpori calidiori ſolidiora,& quæ magis concoctu difficilia ſint,debent exhiberi,quia ſi tenuia, & facilis concoctionis exhiberetis calido corpori, verteretur in bilem, & fieret inæqualitas,ſicut in bilioſis, qui veſcuntur carne pullorum contingit redundare magis bilem,quia cibo tenui generatur ex oppoſito frigidiori debetis exhibere cibos facillimæ concoctionis,& tenuis ſubſtantiæ, facilis quidem concoctionis, quia calor ſuus naturalis debiliter cōcoquitur,& præterea non facile diſtribuitur,quia venas habent ſtrictas, ideo debet eſſe tenuis ſubſtantiæ, vt facile diſtribuatur,quo ad extra applicanda,balnea,frictiones,debent eſſe proportionata temperie, vt non exinaniant pluſquàm oportet,vel minus,ſed ſint æqualia ſecundum corporis temperaturam,quæ verò nec exterius,nec interius applicātur, vt affectus ſunt animi,& corporis hoc modo conſiderantur,ſi vultis affectus applicare,debetis cōſiderare cuius naturæ ſit corpus, aliquando enim quæ bilem mouent ſunt proficua in aliquo,in aliquo alio eſt peſtis, corpori enim frigido & humido prodeſt excandeſcentia, bilio-

 ſo nihil

ſo nihil deterius, quia excedit à naturali temperamento, & ideo debetis applicare affectus qui non moueant,& ſi mouent,non extra gradum temperaturę.quicquid de affectibus animi diximus, idem de affectibus corporis dicatis. aliud exercitium bilioſo, aliud phlegmatico conuenit, at de coitu, & repletione,& inanitione,eadem ratio eſt,& hoc quantum ad temperaturam conſeruandam. eſt etiam aliud genus æqualitatis quòd in compoſitione dicitur,de quo dicemus in ſequentibus.

Ea pars igitur quam nos ſecundã æqualitatem vocauimus in ea compoſitione conſiſtit,quæ ex ſimilibus fit.genus autem hoc conſiſtit(vt aliàs diximus) in quatuor vel in debita partium conformatione, in magnitudine,in numero, & conuenienti ſitu. Vt igitur ſanitatem quæ in conformatione partium eſt,& in reliquis generibus conſeruemus, temperatura imprimis conſeruanda eſt.quia ea conſeruata, compoſitio hæc à primo ortu,vſq; ad finem ſemper rectè præſeruabitur,(niſi à gladio prius aut aliquo huiuſmodi corrumpatur)remouendo contraria, conformatio autem debita habet ſub ſe debitã figuram, & reliqua.debemus igitur ſemper conſeruare tempera-

turam

turam prohibendo contraria. hæc enim ſunt ea, quæ poſſunt temperaturam alterare, quia temperies reſultant ex primis qualitatibus, primæ qualitates agunt inuicem. propterea temperatura, alteratur à contrariis, a ſimilibus conſeruatur, in figura enim, vel ſuperficie, non fit contrarietas, quia non agunt adiuicem, recta enim figura non agit in circularem, nec ſuperficies plana in aſperam, quoniam in his potentiis, vel impotentiis non eſt actio, ſed ſi qua eſt, veſtigium corporum eſt, in quibus ſunt. ſi enim corpus durum alteri, quòd molle ſit, occurrat alterabitur, in reſiſtendo propter duritiem, vnde ſi quòd comprimat caluariam, rotunda vel plana quòd ſit figura, comprimendo, & ratione corporis comprimentis hoc fit, vbicunque ergo corpus molle occurrat corpori aſpero, non læditur vt à molli, ſed vt ab humido, quia ab his qualitatibus prouenit actio, ideo ſufficit remouere contraria ab his, vt conſeruemus. quantum verò ad cauitates, & meatus diuerſus eſt modus conſeruationis, appello cauitates eas, quæ in renibus, & in cerebri ventriculis ſunt, quæ quouſque perſeuerabunt renes ſani erunt, quantum ad conformationem illarum, ſi

verò aboleantur, vel tollantur, ægrotabunt, meatus autem appello cauitates transeuntes per membra, vt sunt venæ, & arteriæ. dico ergo quòd meatus transeuntes per membra conseruabuntur remouendo impedimenta, quæ possunt impedire cauitates, impedimenta autem sunt quatuor quoniam omnis cauitas, & meatus potest obstrui, vel quoniam partes ipsius consident, propterea quòd vacuæ factæ sunt à natura, cum continere debent. si igitur nihil contineant pars aliqua adhæret adeo vt considat, & obstruitur, & iste est vnus modus. secundus huic contrarius est quando implentur ob redundantiam materiæ præter naturam, sicuti cauitates ventriculi, & cerebri obstruuntur, & tales incidunt in apoplexiam, & mortem. meatus autem venarum, & canales obstruuntur & illi, maximè qui sunt inter ventriculum & hepar. tertius modus est quando aliquid vicinum intumescit, & ascendit in magnitudinem præter naturam, & locus comprimitur ab extrinseco, ex qua compresione constringuntur meatus, quò fit vt sanguis non posit deferri ad manum, vel pedem, si ita constringat, quòd vena ad eas partes proueniat. quartus modus est quando mea

rio meatus, vel cauitates, validissima qualitate extrinseca habeante vim constringendi constipantur, vt est frigiditas & qualitas acerba pura calcanti, vel bituminis, & in hoc differt à paulo antedicta, quia compressio fit à corpulento, in hac fit a re acerba aut frigida constringente, igitur si volumus conseruare sanitatem hanc, oportet prohibere omnia hæc. prohibebimus autem, si illa quæ superfluè euacuant, & implent euitabimus, & stando in illis quatuor iam dictis, quæ nimis euacuant sunt (vt ab eo genere incipiam) quæ per os tantum sumuntur medicamenta & potiones nimis educentes, abstinentia nimia à cibo, & hæc omnia euacuationes superfluas faciunt, vt venæ exinaniantur. quæ verò exterius tantum applicātur, sunt balnea nimia, frictiones nimiæ. quæ verò interius, & exterius, sunt vt occurrere aeri calido, nimis resoluēti, quæ autem nec interius, nec exterius, sunt affectus animi, sicut ira, mœstitia, quæ faciunt euacuationem nimiam, præterea motiones corporis, exercitia potentia, coitus autem inter cetera validissimus est, ad immodicas euacuationes faciendas. hæc sunt ea, quę euacuant nimis, manendo semper in diuisionibus iam declaratis, ex his quæ corpori offeruntur. Obstructio autem

tem fit à caufis oppofitis, vt funt potus, & cibi immoderati, nimiæ crapulæ, & ebrietates, nimia quies, nimius fomnus, abftinentia à coitu nimia, commoratio in aere frigido, vbi non fit refolutio, quæ verò cōprimunt funt humores vicinorum, quæ conftringunt eft qualitas auftera, acerba, & frigida. Si debemus igitur cōferuare hoc corpus, debemus prohibere hæc omnia. & hæc pro vniuerfali fpeculatione fint dicta: quātum ad primum genus, quomodo debemus conferuare æqualitatem in conformatione reliqua erant magnitudo, numerus, fitus, ifta tria conferuantur, conferuatis qualitatibus primis, & temperamentis. De lapfu in magnitudine, & fitu, vbi de parte curatiua loquemur, dicemus. De conferuatione vnitatis partium nihil dicimus: quoniam ab eifdem feruatur. Seruata enim naturali temperatura, tam per effentiam, quàm per affluxum, conferuantur partes in fitu fuo, & prohibendo extrinfecus occurrentia, quæ genere funt compellentia, ideft contufiua, & compresfiua, trahentia medicamenta, auulfiones, vel quæ circum agunt ne remoueantur membra à proprio fitu. hactenus de parte illa fanitatis, quam conferuatiuam appellamus, reliquum eft vt de præferuatiua, correctiua, & reaffumptiua dicamus.

Præferua

Præseruatiua pars versatur circa primũ lapsum, erant enim tres lapsus, secundum quod tres partes oriebantur artis tuendæ sanitatis, fit autem primus lapsus cum aliqua pars corporis recedit à proprio indiuiduali temperamẽto, & ad oppositum accedit, & appellatur lapsus iste neutrum decidentiæ, à modernis, qui est via ad ægritudinem, & antequam tẽdat ad terminum, cum quo est morbus, oportet præseruare, & licet præseruet, & tueatur sanitatem, tamen dicitur conseruatio. Quotiens igitur conseruamus hominem declinantem ab indiuiduali temperamento, siue in toto, siue in parte, præseruatiua dicitur. Exempli gratia, est aliquis calidæ, & siccæ temperaturæ, quæ est sua sanitas, labitur ad frigidam, & humidam, vel calidam nimis, & siccam, tẽdit iste ad ægritudinem: præseruator, vel conseruator occurrit: quomodo proceditur? procedendum est quemadmodum processimus in conseruando æqualitates, quæ tres erant in genere, ideo oportebit videre, nunquid lapsus iste sit in ea æqualitate, quæ in temperatura consistit, aut in partium structura, vel in partium vnione, in quacunque fuerit curabimus ipsam, si fuerit in temperatura, duplex est temperatura; quædam per essentiam, id est per nudas qualitates, quædam per

per affluxum materiæ, intelligo per essentiam inesse, quando aliquod membrum, vel corpus habet tale dominium, vt dicatur calidum & siccum, calidum & humidum, vel calidum tantum, & tunc non consideramus affluxum, sed temperaturam nudam, quæ ex mixtione est qualitatum, siue ab ortu, siue acquisita fuerit, dummodo essentialis sit, vel in toto, vel in parte, præter temperaturas essentiales membri, quæ sunt ibi per essentiam ex mixtione resultantes, aliæ sunt etiam quæ cognosci debẽt & sunt octo tantum, & non amplius: nouem, quæ per affluxum dicuntur, quando membrum propter materiæ affluxum alteratur, & fit vel calidum tantum, vel frigidum tantum, vel siccum tantum, vel humidum tantum, vel calidum & humidũ, vel calidum & siccum, frigidum & humidum, vel frigidum & siccum, vt suprà diximus. Non autẽ quia sic affectus sit in essentia: sed quia accessit humor extrinsecus, qui deduxit membrum ad illam intemperiem. quo remoto, non amplius aderit intemperies, & hæ octo tantum sunt combinationes qualitatum, in his temperiebus per affluxum, non possum in illis inducere temperiem: quia ibi humores fluunt, qui & si haberent temperiem, fiet tamen præter naturam: quia suffocant calorem,

calorem, saltem ratione quantitatis, ideo maiores nostri prætermiserunt temperaturam æqualem, nec de ea sunt locuti in his, quæ per affluxum fiunt: cum igitur octo tantum sint inæqualitates per affluxum, & octo per essentiam, erunt sexdecim temperaturæ. hæc sunt facienda si volumus conseruare, vel præseruare, aut curare. Volumus igitur præseruare hominis lapsum in temperatura, oportet videre in quo genere, secundo in qua specie, & supponamus lapsum ipsum esse in temperatura per essentiam, & quod ventriculus sit frigidior, & humidior, ita tamen vt non sint impeditæ operationes, nec tamen sit ægrotus: quia tunc indigemus parte curatiua, sed lapsus sit in latitudine, in qua non est ægritudo: sed sit talis, vt ex eo sequuantur operationes deteriores, volumus hunc hominem præseruare, oportet proculdubio cum contrariis procedere: quia vbi volumus præseruare, vel curare oportet cum contrariis procedere, vbi volumus conseruare cum similibus, & rationem reddidimus, & quia suppositum est intemperiem esse sine materia, qualitates oppositæ debent esse in eo gradu, quo est etiam illa intemperies: quia non possum curare lapsum, nisi sciam quantitatem eius, & sæpe credimus curare, & tamen

tamen non curamus, & quandoque nocemus, & ars hæc tota graduum coniecturalis est, & voluit Galenus quod ars tota hanc haberet difficultatem, videlicet scire mensurare remedia. hoc autem fieri nequit, nisi cognito gradu excessus, & hoc est illud, quod artem facit longam, respectu breuitatis vitæ, quam cognitionem solus habuit Aesculapius, vt dicebat Galenus in proposito. nō possumus igitur inuenire huiusmodi qualitatis gradum adhibendæ, hæc autem disceptatio, ita nunc indiscussa dimittatur, de qua loco suo ex proposito dicemus, sed ponamus quòd gradus lapsus sit in primo gradu, oppositis alterantibus in primo indigemus, exempli gratia, Ventriculus humidior, & frigidior in primo factus est, igitur calida & sicca circa primum gradum erunt adhibenda, quæ vero sint eligēda, circa illa quatuor genera iam dicta erit discurrendum, & primo circa ea quæ per os sumūtur, primo cibum eligemus circa quem tria debemus considerare, qualitatem, substantiam, & quantitatem, quomodo ista sint, & primo cibus, & potus, an frigidi, calidi, humidi, vel sicci sint. secundo substantiam vtrum cibus sit solidæ, vel tenuis substantiæ, an facile coquatur, citò, vel tardè. ex his tribus sequūtur alterationes, in proposito

posito: igitur cum exhibemus cibum ventriculo lapso per frigidum & humidum, primò cibum, eligimus qui calidus, & siccus sit circa primum gradum, idem etiam de potu facimus, sed qui sint, (quia non sumus modo in particularibus) suo loco dicemus nunc tantum ponimus. Fundamenta artis in quibus fundabitur totum ædificium, & si medicamenta puta electuaria exhibebimus offerenda sunt talia quæ non transeant primum gradum caliditatis, & siccitatis. Quo verò ad substantiam, cum concoctio fiat, à calore temperato, & hic sit lapsus ad frigidum & humidum non poterit concoquere, ac si esset senex, ideo opus erit exhibere res facilis coctionis, tenuis substantiæ, vt facilius distribuantur, aliter cruditates facerent, & obstructiones, quoad quantitatem minuenda est, quia si prius concoquebat libram cibi, & nunc ad frigiditatem, & humiditatem in primo gradu sit lapsus, non poterit tantam mensuram concoquere. Quantum ad aërem declinare debet ad calidū & siccum in primo, quoad ea; quæ exterius tantum applicantur, balnea, frictiones, linimenta, & fomenta, sint calida & sicca circa primum gradum, ex his quæ nec interius, nec exterius occurrunt, vt sunt affectus animi, & circa somnum, & vigiliam

giliam debet fieri consideratio hæc, quia scitis quod somnus superfluus refrigerat, & replet corpus superfluitatibus, moderatus auget calorem, ideo moderatus fit somnus, & moderatæ vigiliæ, quia immoderatæ refrigerant, & exiccant, à coitu etiam abstinentia fiat, quia euacuat calorem naturalem, & ventriculum refrigerat, modico exercitio vtatur: quia auget calorem innatum, & hæc est vestra materia, circa quam versabimini toto tempore vitæ vestræ. Et ista sufficiant quoad ipsam attinet corruptionem temperaturæ per essentiam. Quantum verò ad præseruationem à lapsu qui est in temperatura per affluxum materiæ, nemini dubium est, cum temperatura mala in ventriculo est per affluxum materiæ, hoc est pituitæ, ratione cuius sit factus frigidior & humidior, non autem essentia eius talis fuerit: sed quia humor ille labefacit ventriculum quo remoto esset in sua naturali dispositione, cum occurrit inquam talis intemperies natura rei docet nos, quòd à plenitudine procedit materiæ, & cum curationes fiant per contraria, & hic sit repletio a materia, quæ facit hanc intemperiem cura est euacuatio, & quia vsuri sumus euacuatione, oportet vt tradamus per methodum euacuationes omnes.

Euacatio

Euacuationes quædam sunt spontaneæ, quædam sunt ab extrinseco occurrentes, quæ diuisio immediatè sequitur genus, si rectam artem diuidendi habetis (quam docuit Plato in Philebo, Arist. primo de anima, & secundo de partibus animalium, & secundo poste. Boetius in libro de diuisionibus) appellamus spontaneas euacuationes, quæ fiunt sine euidenti causa, ab aliquo quodam extrinseco occurrente, id est ab euidenti causa. euacuationum spontanearum quædam naturales, quędam vero non. Naturales sunt, quæ naturam consequuntur, regulariter operantem, non coactam, non naturales vero quæ & ipsæ consequuntur naturam: sed coactam ita agere. euacuationum naturalium spontanearum aliæ vniuersales, aliæ particulares. vniuersales sunt illæ, quæ fiunt per meatus, & ductus, quibus totum corpus euacuatur, ideo dictæ vniuersales, quia per canales communes totum corpus euacuatur, Et istæ fiunt vel per aluum, vel per vrinã: quia euacuant ambitum venarum, & à venis: quædam per sudores fiunt, quædam per insensibilem euaporationem, cum scilicet transpirant excrementa omnia porositates corporis: quædam vt in mulieribus per menstrua, istæ sunt naturales euacuationes: spō-

taneæ, vniuersales: particulares verò sunt, quæ euacuant ab aliquo particulari membro naturali, vt muccus ex naribus, sputum cum expurgatur cerebrum per palatum, sordes in auribus, & omnes sunt euacuationes naturales spontaneæ, tam vniuersales, quàm particulares. Non naturales autem sunt, quæ veniunt à natura coacta, & à causa intrinseca non apparente, aliæ sunt vniuersales, aliæ particulares: vniuersales sunt proportionales naturalibus, & quantum ad fluorem alui communes dysenteriæ, & quæ præter naturam per secessum exeunt: sicut in diarrhœa, vel per vrinam vt in diabetica passione, cum per vrinam exeat materia à natura coacta, sudores diaphoretici: vel quando plurima menstrua contingunt mulieribus præter naturam. istæ sunt euacuationes vniuersales. particulares sunt catarrhi, siue materia purulenta prouenient à cerebro, aut cum descendit huiusmodi materia per nares.

Particulares autem à mẽbro particulari euacuant, vt fistulæ, vlcera euacuantia, & huiusmodi. Non naturales verò, tam vniuersales, quàm particulares quædam sunt, quæ ex toto genere sunt præter naturam, quædam non ex toto. has appello quando id quod exit non est secundum naturam,

nec

nec per vasa debita. Harum euacuationum non naturalium: sed toto genere præter naturam, aliæ sunt vniuersales, aliæ particulares. vniuersales toto genere præter naturam sunt, vt cum rumpitur magna vena in corpore, & exit sanguis, in hac euacuatione exit, quod exire non debet: quia sanguis alimentum est, non excrementum. præterea exit per viam non conuenienté, euacuationes autem non naturales, nec toto genere præter naturã, alteram conditioné non habent, alteram seruant, cum exit quod deberet: sed non per debitos meatus, vt si quis pituitam in vétriculo haberet salsam, aut vitream, aut bilem prasinã vel æruginosam, quæ sunt toto genere præter naturam, nec possunt corrigi, debent exire quidé: sed per viam institutã à natura: sed exeunt per vomitum, dicitur præter naturam, non ex toto: sed ratione viæ, per quam exit, vt sæpissimè in crisibus contingit, cum sanguis redundans in corpore multas habet qualitates debet exire extra corpus, vult natura facere expulsioné: sed no potest, & parua inde res expellitur. humor est naturalis, & excrementum, & debet exire: sed non exit per loca debita, idem de hæmorrhoidibus, ideo oritur quæstio quã mouet Galenus an hæmorrhoides sint toto genere præter natu-

f ram,

ram, possunt esse, & non esse, sunt quidem toto genere, quando sanguis exit, qui non debet exire, & quando exit per loca non conuenientia: ideo duas habent conditiones requisitas, vt sint toto genere præter naturam, quando verò sanguis ater, & melancholicus exit, & sic verum excrementum, illa eductio quoad rem expulsam naturalis est, quia excrementum: quia autem non educitur per vias naturales (quando non est naturale, vt venæ aperiantur) dicitur non naturalis, non tamen toto genere præter naturam; & hæc satis de omnibus euacuationibus: quas in genere spontaneas appellamus. Alia modo pars euacuationum (quæ fiunt à causis euidentibus ab extrinseco aliquo occurrente) in duo diuiduntur genera: quædam contingunt casu, quædam ab arte fiunt, ita quod ars proponit hoc facere. euacuationes, quæ à casu prodeunt, habent omnes conditiones, quas naturales, nisi quia casu fiunt, aliæ natura: vt cum quis comederit cibum, vel biberit potum aluũ lenientẽ sine electione, ita quod ex eo cibo, & potu incidit in magnam diarrhœam, habuit causam intrinsecam: sed fuit casu, præterea si quis comederit multũ, vel biberit ea quæ vrinam prouocant euacuatio fiet: sed casu, ab extrinseco: idem si

quis

quis præ nimio labore, vel exercitio in magnos sudores incidat, & in syncopas, à casu fieret, si quis etiam vulneraretur in manu, seu in pede, (& hæc esset particularis euacuatio,) & sanguinis plurimum exiret, à casu proueniret. Euacuationes autem, quæ fiunt ab arte, & à proposito artificis, totidem sunt, & hæc ad artem necessariò pertinent, & tanquam operatores in his versari debemus, in aliis verò tanquam cognitores. Harum quædam vniuersales, quędam particulares sunt: vniuersales quidem sunt illæ, quæ fiunt per aluum certis quibusdam statutis temporibus, per medicamenta educentia per aluum, quædam per vrinam, cum prouocantibus vrinam: sed quando, & quomodo, & quibus materiis, cum in particularibus erimus, dicemus: sed præter euacuationem per aluum, & per sudorem, aliam habemus euacuationem pręter naturã, quando aperimus venam, & volumus euacuare à toto, quod non facit natura. Particulares autem sunt correspondentes aliis, aliquando euacuamus per nares, & hæc caputpurgia appellantur: aliquando per palatum, & apophlegmatismi dicuntur: per gargarismata, & per reliquas partes corporis educimus, per scarificationẽ, per appositionẽ cucurbitularum,

sanguisugarum, per sinapismos, per frictiones, ista sunt omnia genera euacuationum, tam naturaliũ, quàm quæ sunt ab extrinseco, & tam à casu, quàm à proposito. His visis dicebamus quod in lapsu æqualitatis, in temperatura per affluxũ materiæ euacuatione indigebamus, & si ventriculus haberet frigidam, & humidam intemperiẽ non in proprio temperamento, & in mixtione ipsius ventriculi: quia plus fit de frigido, quàm de calido, plus de humido, quàm de sicco: sed quia in ipso membro aliquid redundat, vel ob malam rationem victus, vel ratione defluxus materiæ pituitosæ plurimæ, ex cuius præsentia factus sit frigidus & humidus, & actiones eius diminutę, non ita tamen vt faciant morbũ: quia tunc officiũ curatoris esset. Præseruatione enim opus est ne cadat in morbum, & in terminum. officium verò curatoris est, quando est in termino. debet præseruator igitur euacuare humorem illum cum euacuantibus pituitam, quæ autem euacuant ipsam pituitam, in particularibus dicemus. nunc ponimus fundamenta super quæ fundentur particularia: si verò membrum particulare indiguerit curatione particulariter fieret, & hic aduertendum est, quod vbi sit facienda euacuatio particularis non debetis

educere

educere per vasa vniuersalia, & in hoc artifices communiter errant: qui siue magnus, siue paruus fuerit tumor in pede, ad euacuationem vniuersalem, vniuersaliter currunt. vos autem debetis distinguere, si enim in corpore stante lapsu vniuersali particularis sit materia, quę foueat illum humorē, tunc euacuabitis totum corpus, nō vt euacuetis ab illa parte: sed vt remoueatis materiam, quę habet rationem causæ antecedentis, & fluxura est ad locum: sed vbi non sit materia ratione causæ antecedentis, quæ fluxura sit ad locum, non debetis euacuare vniuersaliter: quia agitabitis materiam, & augebitis tumorem, & ista sufficiant de intemperatura tollenda per affluxum materiæ, cum præseruare volumus. Oporteret nunc de lapsibus istis decidentiæ, qui sunt in compositione, & in vnitate partium dicere: sed quoniam de ipsis lapsibus sumus dicturi in parte curatiua, ne bis eadem repetamus, ad eam partem hanc considerandam dimittimus.

Correctiua pars (si rectè memoria tenetis) ea appellatur in qua lapsus est in corpore non quidē à temperatura alicuius indiuidui (quoniā lapsus ille ad partē præseruatiuā attinet) sed à temperatura & à sanitate in genere. exēpli gratia, habet quis tem-

peraturam calidam, & siccam, quę est ei sanitas, & tamen operationes, quas habet, non sunt optimæ, quemadmodũ desiderat, ideo corrigere vellet eam intemperiem, pars hæc tuendæ sanitatis longæ differret à prima; quia hæc quærit operationes fortiores, præseruatio cauet ne cadat in morbum, habétque diuersos scopos, quàm habeat præseruatiua, præterea scire debetis quòd conseruatiua, est similis correctiuæ in aliqua parte, quia sicut conseruatiua non cõsiderat temperaturas per affluxum materiæ, sed eam tantùm, quæ est per essentiã, idem facit correctiua. & ratio est, quia quæ conseruat præsentem statum, conseruat eum, qui est naturalis, sed nulla intemperies per affluxũ est naturalis, quia membrum ad quod defluit materia pręter naturam, vel ægrotũ est vel incipit ægrotare, & ita conseruator non considerat intemperiẽ per affluxum, similiter corrector qui vult reducere calidam, & siccam temperaturam ad æqualitatem affluxum non considerat, quia si adesset affluxus, deberet prius curari, exemplo eius qui habet temperiem calidam, & siccam, & febr. non debemus reducere tunc talem temperaturam, ad temperiem, sed remouere prius feb. postea corrigere, & peccarem si vellem prius intempe-

ratu

faturam corrigere, corrector igitur affluxũ non conseruat, quia res vel ad præseruatorem, vel ad curatorem pertinet, ideo corrector, & conseruator circa idem versantur, quia vterque considerat temperaturam per essentiam. non autem quia affluxum habeat. corrector præterea habet aliquã similitudinẽ cum præseruatore, & aliquam dissimilitudinẽ, quia tam corrector, quàm præseruator versatur circa correctionem lapsus. differũt autem quia lapsus remouendus à præseruatore, est lapsus temperaturæ indiuidui, lapsus verò à correctore remouẽdus, est respectu æqualitatis temperaturæ in genere. præterea conueniunt præseruator, & corrector, quia vterque per opposita procedit instrumenta, vterque vult corrigere lapsum, ita oportet vt corrigant per opposita. differt etiam corrector ab vtroque, quoniam conseruator, & præseruator intendunt sanitatem absolutè, corrector autem exquisitam sanitatem, & vult corrigere temperaturam quæ habet lapsum ab æqualitate, licet corpus sanũ sit, ideo non est cõtentus qualibet sanitate, sed absoluta. istæ sunt differentiæ, & similitudines quas habent istæ tres partes, præseruatiua, conseruatiua, & corroboratiua. Accedamus iam ad correctiuam, &

qua arte corrigatur lapſus ab ea, & primo qua arte corrigãtur inæqualitates, & à temperatura incipiamus, quia cõſeruator eam, quæ per eſſentiam eſt, conſeruat: ideo debetis conſiderare temperaturas per eſſentiam, à qua lapſæ ſunt, verbi gratia, decidit aliquis per calidum, & ſiccum vt duo à proprio temperamento, & ad æqualitatem deſiderat reduci. Qualitatibus oppoſitis reduci debet, & exhibenda ſunt ei æqualia in gradu, vnde ſi corpus calidum, & ſiccum eſt vt duo, debet habere remedia frigida, & humida vt duo, de gradu autem ſciendo, ſuo loco dicemus qua arte ſit cognoſcendus, inſtrumẽta autem quibus id fieri poſſit, ſunt illa quæ reducuntur ad ea, quæ interius tantum ſumuntur, quæ exterius tantum occurrunt, quæ exterius, & interius, quæ nec interius, nec exterius, primo Aër applicãdus corpori in hac correctione debet eſſe frigidus, & humidus, vt duo, & debet viuere in tali aëre, non autẽ ſe exercere, quia in tali motu ſequitur calor, ex quiete frigiditas, & tanta quies requiritur, vt refrigeretur, & humectetur ad eum gradum, idem dicendum eſt de potu, cibo, coitu, & reliquis accidentibus animi, & corporis, de quibus diximus ſuprà, & in particularibus dicemus, & hæc ſatis ſint quo ad cor-

rection

rectionem temperamentorũ per essentiam. Restat circa hanc partem quomodo malæ compositiones, & malæ corporis structuræ sint corrigendæ, quæ in conformatione, numero, & situ consistunt, & quo ad conformationem partium, primo figura debita, & reliqua quæ scilicet diximus (multa enim ista correctione compositionis corrigi possunt, & multa non) circa figurã possitis quidam corrigere figuras: sed oportet pueros, vel adolescentes eligere, senes non possunt corrigi, vt si quis crura varica, torta ad vnam, vel aliam partem haberet, brachia etiam, vel caput oblongum, vel aliam haberet figuram ex dictis à Galeno secũdo artis paruæ, quæ excedunt naturalem figuram, si quis nares ampliores vel strictiores haberet, cũ sunt pueri possunt corrigi, modus autẽ corrigendi, est contorquere membrum ad oppositum, sed qua arte id fiat in particularibus dicemus.

Multæ igitur figuræ sunt quæ à nutricibus corrigi possunt, vt si aspera arteria fuerit lenis, quæ debet esse aspera, aut opposito modo, potest lapsus huiusmodi corrigi, dummodo non esset ægritudo quia tunc ad curatorem pertinet, non ad correctorem, quibus autem instrumentis superficies aspera, quæ deberet esse lenis corri-

gatur, certè non possumus superficiem oppositam applicare, quia inter eas non cadit actio, non enim superficies agit in superficiem, occurrimus igitur cum oppositis sed non cum opposita superficie, sed cum his quæ causas remouere valent, quæ faciunt asperitatem, & lenitatem, quomodo autem & cum quibus procedemus? Nullam aliam habemus methodum nisi naturam rei contemplari, contemplamur autem eam, cum causas contemplamur, causæ igitur asperitatis quæ sunt? Ipsa siccitas. lenitatis? humiditas. ergo si eam lenire volumus oportet humectare locū exasperatum, & quia locus talis habet partes exsiccatas, quæ fecerunt crustas, quæ non possunt humectari, neque corrigi, oportet eas remouere, ideo cum humectantibus primò procedemus, vt id quod humectari potest humectetur, & fiat lenitas, & quia partes adsunt, quæ præ nimia exsiccatione humectari non possunt, quoniam factæ sunt terrestres admodum, & crustatæ, cum non posint inquam corrigi, debent remoueri cum abstergentibus. Cum quo autem volumus remouere asperitatem existentem in superficie? cum humectātibus, & abstergentibus procedimus, quæ tamen leniter abstergant, quæ enim multum abstergunt,

stergunt, sicut sunt amara, abstergunt exsiccando, hic autem humiditate indigemus, ideo aqua hordei, & prisana commodissima est asperitatibus, ideo Hippoc. hæc duo præmisit omnibus aliis, quia humectant, & leniter abstergunt, sine tussis prouocatione, & iam incipimus ostendere methodum. Instrumenta, diceret aliquis, quæ nā sunt? loquemur de his in particularibus. Oppositum autem quòd lenis est, & debet esse asperum, tunc cum exsiccantibus procedimus, sed non cum exasperantibus, neq; cum abstersiuis, cur autē abstergentibus nō vtamur, ratio est quia locus indiget exsiccatione, nec habet partes quæ nō possint corrigi, & tolli, quia quòd humidū est facilè resoluitur: & reducitur ad siccitatē. Alius est etiam modus leniendi inæqualitatem in superficie, & hoc ad decorationē pertinet, sicut cum macula aliqua est in superficie, quæ à natiuitate sit, ad correctionem pertinet superficiē hanc decorā facere, & corrigere eam, sicut mulieres istæ, quæ à natiuitate maculas habent in facie, quas moderni stercus dæmonum appellant, quia maculæ illæ à sanguine tenui procedunt, & istæ sunt mulieres iracundæ admodum, & viri etiam sunt tales, vt facilè in atram bilem incidant, igitur in iis qui tales maculas

contr

contraxerunt, correctoris munus est corrigere. sed qua arte tolluntur, & quibus ingeniis? cum contrariis. dico autem modi à natura sunt considerandi. vnus est, vt repercutiatur materia, quia ex toto genere præter naturam est, sed quicquid est tale, debet prorsus remoueri, quia amplius non potest rectificari, maculę ergo humores habent ex toto genere præter naturam, ergo oportet remouere humorem illũ, vno modo repercutiendo, & faciendo, quòd humores in superficie existentes ad centrum retrudantur, alio modo cũ abstergentibus, & mundificãtibus. primus modus ab istis mulieribus vsurpatur quæ vtuntur abstergentibus & crassis, quæ constipant, & repercutiunt, quoniam ea quæ refrigerant, & constipant repercutiunt à superficie ad centrũ: sed modus iste non est laudabilis. secundus est laudabilis, sed quoniam abstergentia, & mundificantia inducunt à principio crustas, non tolerant mulieres hunc modum. quòd autem primus modus non sit laudabilis ratio est, quia non est, vtile, vt materia mala repercutiatur à superficie, ad partes intimas, ideo malè facitis, quicunq; curatis scabiem cum repercutientibus, sed cũ abstergentibus, & mundificantibus procedere debetis. potest ergo macula corrigi ap-

parens

parens in superficie vel cum repercutientibus, vel cum abstergentibus, & hæc est vna curatio. Sunt modo duæ aliæ partes in isto primo conformationis genere, & sunt cauitates, & meatus, isti non possunt corrigi arte vlla, qui enim habent venas angustas, vel latas, vel cauitates latas, vel angustas, non possunt corrigi, sed tantum præseruari, vt sine obstructione permaneant, corrigi minime, quia corrector tollit statum præsentem, & ad meliorem reducit. Duo igitur possunt corrigi superficies & figura præter naturam, dummodo illi sint adolescentes, in quibus figura corrigitur.

Restat modo vt dicamus quomodo corrigendus sit cum quis habet in conformatione partem superfluam, vel inæqualitatem in numero, sicut sex digitos. correctio hæc fit per abscisionem, & est munus chirurgi. si verò fuerint partes, quæ ad corruptionem attinent, alio modo poterunt corrigi, vt pili in barba, & capilli in capite, & pili in mulieribus, vbi non deberent esse, etiam quòd sit vitium naturale. modus curationis est, vt videatis naturam rei, & est vt prohibeatis pilos cum vultis, vt non nascuntur, reficiatis cum vultis vt prodeant, hæc duo ad correctorem attinent, sed quam methodum debeatis habere in animo, vt

habeatis remedia ad generandos, vel remouendos pilos, naturam rei scire oportet, & vnde pili generentur, & proculdubio vos multiplicabitis illos, vel remouebitis: remouebitis quidem remouendo causam facientem illos, generabitis auté causas perspiciendo ex quibus generentur. si ergo vultis pilos generare, oportet videre quæ sit materia pilorum, hæc autem est, vapores adusti ab ambitu totius, venientes ad cutem, qui trãseunt per poros cutis, & ibi adhærent, & concrescunt à frigiditate aeris, partes aliæ adueniunt, & impellunt primas, & illæ exeunt, & secundæ adhærent concrescuntq;, & ita procedendo, id quod cõcretum est vnitur, & tam diu crescunt quã diu habeant materiam, causa verò efficiens calor est naturalis expellens, ideo vbi causa efficiens (calor videlicet) deficiat, vel materia corrumpatur, vel non adsit, vt in conualescentibus ex ægritudine propter defectum materiæ euaporantis, pili non nascuntur, imò decidunt, qui generati sunt. corrumpitur autem materia in morbo Gallico, in quo pili decidunt, quia materia, ex qua generantur, corrumpitur, & qui sunt validioris virtutis totum, quod putrefactum est, ad cutem expellunt, ideo non potest generari pilus, & aliquando materia il-

la adusta est, vel à morbo Gallico ita corrupta, vt non posint generari, & secundũ diuersitatem varij contingunt, ideo vel causa efficiens, vel materia deficit. deficit autem, vel quia non adest, vel quia corrumpitur.

Si ergo vultis curare, oportet inuenire opposita: exẽpli gratia si per signa cognoscitis, quòd sit defectus caloris, si vultis generare pilos, oportet calefacere locum, cũ rebus applicitis, calefacientibus: aliquando materia redundat, quæ nõ potest facere vapores, tunc tantùm exsiccantibus vtimur. si verò ex nimia humiditate pili cadant, tunc exsiccantia omnia conueniunt, non tamẽ in omni casu pilorum, & ex hoc videtis quàm rectè curant, qui habent methodum. igitur vbicunq; casus erit propter redundantiam materiæ, quæ non posit transire in vaporẽ, vt in pueris, cum exsiccantibus procedetis: quia consumetis redundantiam materiæ; si verò putredo causa fuerit cum remouentibus putredinem: si propter defectum materiæ, vt in conualescentibus, nutrietis, & calorem naturalem reficietis. iste est modus procedendi, quoad indicationem vniuersalem: vnde postea particularia eligatis, & hęc oportet diligenter, considerare, cum volumus generare pilos.

Cum verò volumus remouere pilos, cum opposi

oppositis procedimus, si nimius calor erit, tunc cum refrigerantibus, & repercutientibus, vt est sanguis ranarum, oua formicarum, succus cicutæ, licet quandoq; cicuta ipsa augeat pilos, vbi exempli gratia calor nimius exiccat naturam pilorum, frigida tunc adhibemus, vt contemperetur calor, & fiant pili, si materia nimia redundat, & facit ne generentur pili, tolletis materiam, & diuertetis eam ad alias partes, & ita semper procedetis cum oppositis, & causam considerabitis, quæ lapsus, & morbos faciat, & hæc etiam sunt fundamenta curationis, nec vnum potest dici, sine commemoratione alterius. Magnitudo autē quæ est quartum genus inæqualitatis structuræ corrigi potest, cum paruum est membrum, vel maius, quàm cōueniat, vt est prohibitio mamillarum, & vt magnificetur virga, quam etiam Auicenna docuit magnifacere. istæ igitur sunt regulæ docentes per methodum facere magnifacere per attractionem multi alimenti ad locum, calefaciendo, & fricando prius locum, sed cautè procedere oportet, & aduertere ne nimis trahant, vel nimis calefaciant: quia nutrimentum attractum resolueret, & volentes membrum magnifacere minorē ipsum efficerent, sicut nimius motus frigiditatē inducit,

ducit, moderatus verò calorem, eadẽ enim res effectus oppositos producit, nimia ergo attractio, & nimia calefactio locis resoluit, & dum magnifacere quæritis, paruitatem efficietis. Moderata autem attractio ne facietis magnitudinem. Ex oppositis verò fit paruitas, ideo refrigerantibus, & repercutientibus vtemini, quæ materiam ad profundum propellant, & calorem optimè conficiant, & ad profundum penetrare compellant, ideo pro mamillis ne multum augeantur in puellis, & pro testibus ne nimis augeantur (cum aliqui sint qui id appetant) nihil efficacius est, quàm habere acetum, in quo lẽtes sint decoctæ, quoniam acetum refrigerat, & exiccat, & ad profundum penetrat, & occurrit eminus alimento, ne pertranseat, lentes quoq; exiccant, & penetrãt, & consumunt alimentum, ideo hoc decoctum maximè cõuenit, & Galenus in quinto de tuenda sanitate hac methodo procedit nec aliter posset facere, nec pluribus verbis opus est, vt doceat quomodo membrũ paruum augeatur, dum loquitur de corrigendis, & reficiendis membris, & dat exẽplum pueri tredecim annorum, cui crura erant gracilia, docet hac methodo trahere alimentum ad locum, moderatè tamen, & iubet vt mediocriter fricentur crura, fe-

citq; vt balneis, & alimentis conuenientibus vteretur,& hoc pacto deduxit crura illius pueri ad magnitudinem cōuenientem. in proposito igitur ita augebitis membrū, & ita minuetis.

Situs verò in nōnullis corrigitur,in nonnullis non,aliqui habent oculos vt boues, in magna distantia adinuicem, non corrigetis illos: aliqui (maximè pueri) habent pollicem nimis propinquum,vel nimis remotum ab aliis,possunt corrigi cum sunt tenelli,reducendo per opposita ad situm,& locum suum.

Reassumptiua pars vltima est,hæc differt ab aliis tribus,primò à conseruatiua: quia conseruatiua versatur circa statū præsentem,vt conseruet eum,sicut inuenit:sed reassumptiua non curat pręsentem statum, imò reducit statum præsentem ad pristinum,& indiuidualem.differt autem à correctiua:quia correctiua non reducit ad pristinum statum:sed ad æqualem in genere, à præseruatiua autem differt,quia præseruatiua præseruat à casu, neq; cadere permittit:sed reassumptiua ad pristinum statum reducit,ratione etiam finis differt corrector à reassumptore:quia corrector non est contentus sanitate simplici,sed vult sanitatem athleticam, & reassumptor contentus

tentus est sanitate sua pristina. differt etiam alia differentia propria à reliquis omnibus reassumptiua, quia reliquæ siue conseruent, vel alterent: semper vel conseruant, vel alterant qualitates, & accidentia, sola reassumptiua reficit substantiam, quod nō attinet, neque ad conseruatorem, neque ad præseruatorem, neq; ad correctorem: His ita enumeratis, & definitis, ad reassumptiuam accedamus, neq; credatis paruam esse artem reducendi eos, qui ex morbo conualuerunt, quoniam non minor est virtus, quàm quærere parta tueri, methodus autem non erit alia, nec ab alio fine, vel termino, incipietq; à natura rei. quæ autem sit illa videamus. Quærimus itaq; ægrum reducere ad pristinum statum, & ad pristinas vires. Illi enim conualescentes non patiuntur morbum: quia iam abiuit, patiuntur tamen imbecillitatem virium, non possunt operationes exercere: quia inualidi sunt. nō habent ergo vires, ideo refici debent vires, & hoc inuenistis via resolutiua, resoluendo rem ad sua principia. Ex natura igitur rei vidistis, quod in isto vito nihil aliud faciendum est, nisi quod vires restaurandæ sunt: sed nunquam id fiet, nisi sciamus, quæ sunt illæ vires, siue facultates, siue virtutes, quæ idem sunt. certè tot sunt,

quot operationes: sed ostendimus tot esse operationes, quot sunt spiritus, spiritus autem triplex est animalis, vitalis, & naturalis, quem calorem naturalem appellamus. ideo tres erunt virtutes, animalis in cerebro, vitalis in corde, naturalis verò in hepate. His consideratis debetis adhuc considerare in qua virtute sit debilitas, & an in vna, vel in pluribus, aliquando enim vna magis debilitatur quàm alia, aliquando duæ, aliquando omnes, ideo oportet prius videre an vna sit debilis, vel duæ, vel tres, & viso quod vna sit vel duæ, vel omnes tres affectæ, illa vel illæ erunt reficiendæ, & ita discurretis in omnibus speciebus. Ponã igitur naturalem facultatem esse debilem, non loquor de generatiua, vel de augmentatiua: sed de nutritiua, & de illis quatuor subministrantibus alimenta, quoniam alimento opus est, & tunc oportet iterum videre ex illis quatuor, quæ illarum sit debilis, an attractiua, an cõtentiua, an concoctiua, vel expulsiua. sepissime enim videbitis vnam istarum esse imbecillem, ideo oportet non solùm aduertere genera: sed etiam species istarum virtutũ, & vbi cõsiderauerimus distinctè, quæ species virtutis affecta sit, sua parabitis remedia. hactenus scitis quid faciendũ, quod scilicet vires sint reficiendæ:

sed

ſed quomodo ſunt reficiendæ non vidiſtis, & indigemus alia reſolutione. vultis igitur reaſſumere? ſi rectè vultis id efficere à natura rei id incipere debetis: hoc eſt à natura ipſa viriū: quia omnes indicationes, & curādi & præſeruādi, & cōſeruādi, & reaſſumendi oriuntur à natura rei, circa quam vultis verſari, & quia vultis reficere vires, oportet cognoſcere naturā virium. cognoſcitur autem natura virium, ex cognitione cauſarum, & principiorum: quia omnis res habens cauſas cognoſcitur, ex cognitione earum: igitur natura virium cognoſcitur ex cognitione ſuarum cauſarum, & principiorum, ergo principia cognoſcere debetis virium, non ſolùm dico extrinſeca, quæ ſunt agens, & finis, (quia hæc non faciunt ad curationem: ſed ad præſeruationem,) ſed intrinſeca principia cognoſcere etiam debetis, hæc autem dicuntur materia, & forma. Finis mouet agentem, ab agente enim incipit motus, qui ducit nos in opus, materia igitur & forma ſunt natura rei: quia natura dicitur de materia, & forma: conſideretis igitur, quæ ſit natura virium, in quo conſiſtant vires, nonne audiuiſtis, quomodo à ſpiritibus oriuntur, & ſunt in ſpiritibus? ideo voluit Hippoc. ſpiritus eſſe facultates animæ, & totam ani-

mam esse spiritus, Galenus inquit, si anima non est spiritus, saltem est proximum animæ instrumentum. si igitur ita est, quod modis patiuntur spiritus, tot modis restaurandi sunt, videamus ergo quot modis affici possunt.

Spiritus igitur possunt impediri incipiendo à genere, & diuidendo per formales diuisiones, vel propter peccatum inuentum in ipsis spiritibus contingens, vel ob prohibitionem sui transitus per membrum, siue animalis, siue vitalis, siue naturalis fuerit, potest inquam impediri spiritus in se ipso, vel quoniam suffocatur, vel minuitur eius substantia aliquomodo, vel quoniam alteratur, suffocatur spiritus, vel ab extrinseco, vel ab intrinseco, ab extrinseco potest suffocari, vel ab excessu aëris attracti, vel calidioris, vel frigidioris, vel habentis qualitatem venenosam, ab aere quidem frigido sæpe audiuimus homines qui per maxima frigora ambulauere suffocari eorum spiritus, & sicuti flammæ ignis ab occursu aeris frigidioris suffocari contingit. quòd etiam ab excessu calidioris aeris suffocetur patet, quia aliqui paucos spiritus habentes, & resolubiles ex occursu aeris balnei calidioris suffocantur, nisi citò recedant, quòd etiam spiritus à qualitate venenosa suffocétur, in

rum, in pestilentiis videmus, & contingit in spelũca Puteolana prope Neapolim, si quis enim animal ponat circa eius orificiũ, suffocatur, non ex alio, nisi quia ex ea exhalat aer habẽs qualitates prorsus oppositas substantiæ spirituum, ideo suffocantur statim, & eliduntur, propterea quo ad extrinsecas causas, possunt à nimio potu, vel cibo confertim, & in magna quantitate ingesto suffocari, ideo tales sicut apoplectici, non amplius surgũt, & à causa procatharctica suffocãtur spiritus, hæ sunt causæ extrinsecæ quæ possunt suffocare spiritus. Intrinsecę autem sunt, vel plenitudo sanguinis, vel multitudo aliorum humorum elidens, & suffocans spiritus. Et cognoui ego quẽdam ex sanguinis plenitudine suffocatum, & hoc voluit Hippocrates cum dixit habitus athletarum &c. inquit Galenus in commento periculosus est, quia ex plenitudine sanguinis non possunt spiritus euentari, & ita suffocantur, & hæ sunt causæ tam extrinsecę, quàm intrinsecæ, quæ spiritus ipsos suffocando lædunt. secunda verò causa lædens spiritum in seipso, est diminutio substantiæ spirituum, & hoc potest contingere, vel defectu proprii alimenti, vel ob raritatem habitus, vel texturæ difflantis spiritus alimentum, prima causa est sanguis, quia dicit Galenus secun-

dum rationem ſanguinis fieri ſpiritus à puro puros, a pituitoſo ſanguine frigidos, à calidiori & bilioſo calidos. præterea vbi deficit ſanguis, deficit alimentum ſpirituum, nutriuntur præterea ſpiritus ex aere attracto, per os, nares, & per arterias. vbicunque igitur deficit alimẽtum, ſiue ſit ſanguis, ſiue aer attractus, deficiunt ſpiritus, & minuuntur in ſubſtantia, vel quia totus habitus corporis ita rarus eſt, vt diffletur. Et ideo natura ſagax vt conſeruarentur ſpiritus, & continerentur in arteriis, prouidit, vt arteriæ duas haberẽt tunicas. Vbi ergo ex ægritudine rareſcit, & ſpiritus contineri non poſſunt, deficiunt vires, contingit autem raritas, quia muſculi reſoluuntur ex ægritudine, minuitur caro, & tandem corpus ita rarum, & priuatum carne redditur, nécnon pinguedine, & omni re quæ poteſt repercutere ſpiritus. tertia cauſa eſt alteratio, alterant enim ſpiritus extrinſeca, vel intrinſeca: extrinſeca quidem vbi aer occurrit habens qualitatem quæ reddat ſpiritus, vel calidiores vel frigidiores, vel craſsiores quàm oporteat. exempli gratia, ſi fuerit aer nebuloſus inquit Galenus in tertia ſect. primi epid. redduntur ſpiritus craſsiores, & frigidiores, & quia non poſſunt difflari continentur excrementa, & facile putreſcunt, quamobr

quamobrem inducere possunt varias ægritudines. Præterea quæ assumuntur per os, quæ habeant qualitatem nimis calidam: vel nimis frigidam spiritus alterant, vt ex assumptione opij & cicutæ fiunt aliquando ita debiles, vt restaurari non possint, ex excessu qualitatum extrinsecus occurrētium, & alterantium, si nimis excesserint fit extinctio, sicut in igne extrinseco contingit, si occurrerit qualitas non conueniens, si parua fuerit, alterat flammam, si magna extinguit. ita in his causis alterantibus contingit, si paruæ sunt alterant, si magnæ suffocant, qualitas etiam venenosa, si nō fuerit magna alterabit, si magna corrumpet. putredo, si non fuerit magna, alterabit, si magna, suffocabit, præterea humores nimis crasi, vel nimis frigidi, aut flatuosi, vel sub forma vaporum, vel humorum commiscētur spiritibus, & reddunt spiritus frigidos, vel vaporosos nimis, vel flatuosos, & ita alterantur. quantum etiā alterentur in feb. pestilentiali à putridis vaporibus patet ex feb. illis tam sæuis. ex causis igitur tā internis quàm externis possunt spiritus lædi, siue per suffocationē, siue per diminutionē substātiæ, siue per alterationē. Aliud mēbrū erat per quod prohibetur transitus spirituum, prohibetur autem, vel quia membrum redditur

ita intemperatum aliqua intemperie, vt non sit aptum ad recipiendos spiritus, vt in paralysi, ex sola frigiditate membri spiritus non proueniunt ad eas partes, non enim alia de causa priuatur membrum motu & sensu, nisi quia talis intemperies reddit mẽbrum ineptum ad suscipiendos quoscunq; spiritus, siue animales siue vitales fuerint. Vel impeditur trãsitus propter obstructionem meatuum, seu canalium, vbi transeunt spiritus, siue fuerit talis obstructio ex repletione humoris crassi, siue sit propter compressionem factam à membro vicino, vel ob frigiditatem stringentem, dummodo constringantur meatus ne tumescant spiritus, impedimentum fit in transitum spirituum, & ita vires membri, ad quod deberẽt venire spiritus isti, vitiantur. iam habetis causam, qua possunt impediri spiritus, & ex consequenti vires debilitari, ex quibus habetis distinctam methodum reficiendi humorem, quia reassumitur ab ægritudine. diximus primò considerandum vtrum vires vnius generis, vel plurium sint affectæ, & cum deuenerimus ad vnum genus species distinguere debemus, & videre, an vna, vel duæ, vel tres sint affectæ, & vbi considerauerimus quot genera, & quot species lesæ fuerint, tunc occurremus. Modus autem occur

rendi

rendi ex causa læsionis cognoscitur; si læsio fuerit, quia in aëre calidiori, vel frigidiori sit, vt vires non posint instaurari, quia alterat nimis, vel suffocat sua caliditate, & facit spiritus nimis difflare, vel aliam qualitatem malam habet suffocantem, debet mutare aerem: ideo medici optimè consulunt, cum iubent ægris, vt aerem permutent, modo cum ratione iubeant, potest etiam esse in isto, qui fuit æger, vt vires sint debiles, & suffocatæ ex multitudine humorũ in corpore existentium, quia sæpe contingit, vt post ægritudinem corpora non sint bene purgata, ideo vires non possunt reassumi, imò recidiuam plerunq; faciunt: si igitur fuerint vires suffocatæ ob talem causam, debetis euacuare multitudinem, sed qua arte in particularibus, cum de arte curatiua loquemur, dicemus. Si verò fuerint læsi ex diminutione substantiæ, oportet videre an ab aliquo extrinseco lædantur, & si aer fuerit, mutare aerem oportet, si cibus, & potus, vt sæpe contingit, iis, qui credunt citò se conualituros si multum comedunt, & tamen magis suffocantur vires, & periculum est de ægro: vbi ergo sciueritis multitudinem cibi esse causam, debetis prouidere ne tantum comedant: si verò fuerit causa quia alimentum sit defectum, ita quòd non

sufficiat

sufficiat ad vires recuperandas, debent medici supplere alimentum, & hoc est sanguis, ideo oportet generare sanguinem. quomodo autem generatur ? non aliter quàm ex cibis conuenientibus qui habent tres conditiones, debitam qualitatem, quantitatem, & debitum modum substantię. debitam habebunt quantitatem, si ventriculum corporis alendi non aggrauabunt, signum autem quòd non aggrauant est, si post assumptionem non percipitur grauitas, quam si percipiet, nimium cibi assumpsit: quare minuere cibi quantitatem, & tandem ad eam deuenire oportet, quam posit tolerare. quòd si non potest tolerare quantitatem sufficientem ad vires reficiendas, debetis partiri vices, & offerre sæpe, & parum: prouidere tertio debetis vt cibi debitam substantiam habeant, nec nimis crassi, nec nimium solidi sint, sed facile concoquantur, & optimi sint nutrimenti, & hoc modo reficietis ægrum & spiritus redibunt ad naturam propriam si fuerint pauci, quoniam minuuntur propter longitudinem ægritudinis, inedias, vigilias, & dolores, quos passus est. quòd si macilentus sit, & carnem perraram habeat, & veluti cribrum factum sit corpus eius, tunc debetis restaurare eum, & vitare ne exerceatur, neque

motu

motu resoluatur, imò illiniatur cum re moderatè viscida, vt calor contineatur, quia cum sit paucus non indiget difflatione, & ita nutriatur, vt plus sit, quod continet, quàm quod difflatur, & resoluitur. si verò fuerint defectæ vires, quia substantia spirituum alteratur ab extrinsecis causis, & ab aëris excessu, debetis excessus remouere: si fuerit à causa intrinseca, sicut sunt humores viscidi, & frigidi nimis, vt pituita: si fuerit viscidus, incidentibus, & attenuantibus vtemur, ad digerendum, & concoquẽdum: ita tamen vt difflari non posint: si fuerint frigidi, calefacientibus pharmacis non tamen resoluentibus, vt contemperentur vtemini: si fuerint humores putridi sine feb. præparentur, vt euacuentur, & si aderit feb. in declinatione euacuabitis, ne putridi isti humores reddãt spiritus debiles, efficiantq; recidiuam: si verò fuerint obstructione vt spiritus transire non posit, sicut in obstructiones mesaraicarum, vel in quacunque alia parte, ratione quarum spiritus, & calor innatus non posit liberè transire ad coctiones faciendas, & excitandum calorem naturalem membrorum, debetis aperire obstructiones, ideo non malefaciunt medici post ægritudines, cum potiones aliquas exhibent ad aperiendum; & trochiscos,

ſcos, vt ſunt trochiſci de rhabarbaro, de abſinthio, de roſis, qui præter corroborationem membrorum obſtructiones etiam aperiant, & ex tali apertione, calor innatus, & humores diſtribuendi ad alimẽtum corporis poſsint liberè diſtribui, cum calore & ſpiritu, & hac arte procedere debetis, cum vultis aliquem reficere qui fuit ægrotans, & conſiderare, & procedere ſecundum varias cauſas debilitatis. & ita videtis, quòd ars reficiendæ ſanitatis non eſt contemnenda, & maxima pars eſt. & hoc quãtum ad tuendam ſanitatem attinet, & eam partem quæ reaſſumptiua dicitur, quæ eſt quarta pars in ordine, & ita iam omnes quatuor partes tuendæ ſanitatis ſunt declaratæ in vniuerſali, vt ſi ad particularia volueritis accedere ex fundamento iſto, facillimum vobis ſit. Reſtat vltima pars, quam curatiuam appellamus in qua verſantur omnes medici, cum propter morbos vocantur, raro autem, vt conſeruent, vel præſeruent, vel corrigant, vel reaſſumant, imò cum ſunt reaſſumendi nihil deterius illis occurrere poteſt, quàm medicus, tum propter auaritiam, tum quia credunt cum vident medicos, ſe ægrotos eſſe. in hac igitur perſuadeo vos vt exerceamini, non neglecta prima, quæ eſt ars tuendæ ſanitatis, quoniam vna eſt menſura alterius,

terius.ad partẽ igitur curatiuã accedamus.

In primis sciendum est quòd differt ars curatiua; ab ea quæ sanitatem tuetur, quia ars tuendæ sanitatis vult cõseruare, siue cõseruet, siue præseruet, siue corroboret, siue reassumat, curatiua verò habet alium scopum, videlicet vt sanitatem acquirat. hoc habito, videamus quo pacto, & qua arte, & methodo sit procedendum, ad inueniẽdam artem curatiuam vt habeatis omnia fundamenta, & verum habitum assequi possitis. & certè ab eo incipiemus, à quo principiũ capiũt omnes methodi à natura, scilicet rei. si quis ergo percũctaretur à vobis, quid esset initium, diceretis, natura rei, & scimus ab ea esse incipiendum, sed quid sit (diceret aliquis) in huiusmodi arte curatiua ignoro, sed iam initium videamus, quod volumus facere in hac parte, nónne dicimus quòd volumus sanitatem amissam acquirere? Hæc igitur sunt duo acquisitio, & sanitas amissa, acquisitio enim est vna res, sanitas alia, si volumus acquirere sanitatem, oportebit scire, quid sit ipsa sanitas amissa, & in quo consistat, & ita duę nascũtur partes. prima oportet scire q̃d sanitas, & in quo cõsistat. secũda quomodo sit acquirenda, & hęc duo verba erũt cõsiderãda, q̃ multa parturiunt. sanitas ergo amissa nihil aliud est, quã sanitatis priuatio.

uatio, ergo opposita est habitui sanitatis, & ita iam inuenimus suum oppositum habitum esse sanitatis: sed quidnam est iste habitus? nónne posuimus ipsum in quadam æqualitate? ergo priuatio sanitatis est in quadam inæqualitate, habitum autem sanitatis, quæ in æqualitate est, nónne diximus esse secundum numerum compositionum? numerum autem compositionum inuenimus esse triplicem, vna erit compositio temperaturæ in membris similaribus, secunda ex similaribus, in compositis, tertia in vnitate partium, ergo tot erunt inæqualitatis genera, correspondentia æqualitatibus. Et sanitatis amissio, & hæc priuatio inuenitur in triplici genere inæqualitatum existentium in corpore. Sed hic diceret aliquis in quo differt inæqualitas hæc ab aliis inæqualitatibus, quas docuisti, vbi loquebaris de inæqualitate in parte præseruatiua, & correctiua? differentia maxima est inter vtrasque inæqualitates; illa enim quæ attinet ad præseruationem est in fieri, & est motus alterationis, quæ non consequitur terminum, nec formam. hoc autem tantum pertinet ad præseruationem, eius enim munus est præseruare à casu, cum decidit, decidit enim in intemperaturam: sed non adhuc cecidit, sed tendit ad terminum,

præseruat

præferuator autem accedit, & ne cadat prouidet, Sed inæqualitas noſtra non eſt in fieri: ſed in facto eſſe, eſt enim inæqualitas hæc, quam morbum appellamus, res facta, non fiens, & eſt terminus acquiſitus inæqualitatis, hũc oculis cernitis in partium ſtructura, ſed antequam vlterius procedamus, remoueamus aliam difficultatem à mentibus noſtris, dicet aliquis video multas ægritudines, quæ continuè fiunt ſicut inflammatio pleuritis, & tamẽ morbus eſt, febres etiam nónne continue fiunt? vlcera quoq; & omnia ferè genera ægritudinum, quid igitur dicis morbũ eſſe in facto eſſe? reſpondeo, heterogenorũ, & homogeneorũ ſunt diuerſæ generationes, heterogenea, quæ habent partes diſsimilares ita fiunt, vt cum facta ſint, non amplius fieri poſsint, verbi gratia cum manus fit, eſt in fieri cum verò eſt facta habet formã ſuam, nec amplius fieri poteſt. ita brachium, & reliquæ partes, quæ ſunt heterogeneæ, cum ſunt, non generantur amplius: ſed homogenea ſunt vnius naturæ, & vna quælibet pars ſemper idem nomen habet, cum ſuo toto, iſta quando generantur ſunt, & continue etiam generantur, exempli gratia caro continue generatur, & genita eſt, ſanguis etiam continue, & aqua, ſunt & generantur, & cum

morbus sit res homogenea, non habet par-tem factam, & partem futuram: quia mor-bum dicimus. Nonnulla hic desunt quę à nobis hactenus haberi non potuerunt.

Ars curatiua habet tres res prӕter natu-rales cōsiderandas à curatore, causam, mor-bum, & symptoma, quibus tribus igno-ratis non poterimus curare: quia omnis cognitio oritur à natura rei, nam natu-ra rei indicat nobis totam sanitatem. Ver-sabamur enim supra circa illa prima, id est causam, morbos, & symptomata, quӕ non sunt ignoranda, si volumus curare. semper enim oportet noscere primam causam, quę sit causa, quӕ facit, quod efficitur, & quid sit: nos consideramus causas in generali, & quia multi dixerunt me inter loquendum incidisse in mentionem illarum, nec expli-cuisse, licet omnia de illis dicta sint, iterum tamen edisseram. Dicimus causas in arte illa esse sicut in aliis quatuor, scilicet fina-lem, efficientem, materialem, & formalem, duӕ extrinsecӕ, duӕ aliӕ intrinsecӕ, dein-de dicimus causam finalem non esse in ar-te medecinӕ, & ratio est: quia efficiens in qualitate malum, non agit naturaliter in morbo, sed per accidens agit, & coactè, bene omnes aliӕ causӕ sunt in arte, & per eas sumus curatores, si tamen finis capia-

tur

tur pro vltimo rei, sic potest haberi finis à medico: sed sic finis sumptus, vt vltimum rei, non est amplius causa, sed causæ efficientes in genere sunt, quæ alterant, deducẽtes corpus ab æqualitate ad inæqualitatem, vel sunt efficientes, quæ tamen occurrunt corpori ad intra, (repetam vt habeamus, quæ diximus suprà rectè,) causæ igitur efficiẽtes ad intra sunt sicut cibus, potus, medicamenta, & omnia similia indebitè sumpta, quæ faciunt morbum in corpore, vt si quis assumat medicamentum, vel cibum, quem nõ debet sumere, vel in tempore non debito, vel in maiori quãtitate, cibus ille habet generare morbos intra corpus, idem dicimus de potu indebitè sumpto, ꝙ faciat morbum in corpore, qui peccat in tribus, aut qualitate, aut quãtitate, aut substantia. causæ efficientes, quæ tantum exterius occurrunt corpori sunt, vt balnea, frictiones, & similia, ista deducunt corpus ad inæqualitatem, & causant morbos in corpore, & tamen extra accidunt. aliæ sunt causæ efficientes, quæ & extra, & intra accidunt, sicuti est præcipuè aer, qui secundum variam eius naturam alterat, & extra & intra, & sic secundum eius mutationẽ fiunt in corpore multę inæqualitates, quę deinde mutãtur in morbos, aliæ

h 2 deinde

deinde sunt causæ quæ nec intra, nec extra adueniunt, & sunt affectus animi, ira, motiones, coitus, & etiã nimius somnus, & vigilia. istæ sunt causæ quæ causant inæqualitatem in corpore: quia sunt partim intra, & partim extra, & sic ista sunt omnia quæ habentur in genere causarum, quæ causant morbos, quæ à Græcis dicuntur procatarticæ, à nobis autem primitiuæ. Sunt etiam aliæ causæ efficientes morbos, & sunt causæ materiales, quarum vna dicitur materia in qua, alia dicitur materia ex qua, materia ex qua est sicut sunt humores varij, qui generantur in corpore. Ex quibus deinde fiunt morbi, secũdum dispositionem, vel qualitatem peccantem, vel quantitatẽ, vel propter putredinem ex qua sunt qualitates interminatæ, & dicimus quod certo gradu existunt in corpore ex quibus generatur morbus, & sunt quidẽ materia: quia Plato in Philebo inquit, quòd omnia corporea sunt mixta ex finito, præter primum ens, & addunt philosophi naturales sunt mixta ex potentia, & actu: habent igitur isti formas interminatas, deinde terminantur, & fit morbus, materia verò in qua, sunt membra recipientia morbos, & indispositiones, & secundum diuersitatem istius, morbi etiam sunt varij, ac diuersi, & huiusmodi

modi materiæ sic se habent. de his autem in particulari dicemus, forma autem in genere morbi est vltimum ad quod peruenit inæqualitas, & est etiam dispositio facta impediens ipsas operationes, hoc facit ipsa forma. diximus etiam quòd finis, vt est causa, non consideratur ab artifice medico, sed mittamus iam causas istas: quia quicquid diximus hucúsque in præsenti lectione, est residuum lectionis superioris. quamobrem ad id quod reliquum est accedamus, tria sunt proposita scitu necessaria curatori, primum sunt causæ efficientes in genere, secundò morbi, & de his loquendo heri non diximus, tertiò sunt symptomata. inueniamus modo primum, quod est propositum, id est materiam morbi, deinde pergamus dicere de eius natura. Certè clarũ est quòd morbus opponitur sanitati, & est inter ipsos eadem proportio, quæ est priuationis ad habitum, nam sanitas nihil aliud est quàm ipse habitus, morbus autem est priuatio ipsius sanitatis, ergo opponuntur in qualitate. Diximus suprà quod triplex erat genus inæqualitatis. inæqualitas quæ est in temperamentis est duplex, sicut duplex genus temperaturarum, vna per essentiam, alia per confluxum, per essentiam habetur per diuisionem, scilicet quod sunt tan-

tum nouem, vna dicitur esse merè æqualis: quia stat sine excessu aliquo, aliæ octo dicuntur inæquales, quoniam vna qualitas superat aliã, vel duæ iunctæ simul superant alias duas, vt videbimus. & sic fiũt quatuor inæquales simplices, & quatuor compositæ, quæ dicuntur inæquales respectu primæ, quæ est merè æqualis, tamẽ in se etiam istæ octo sunt æquales, circa hanc partem curatiuam habemus considerare inæqualitatem tantum, non de æqualitatibus, ergo æqualitas nullo modo potest esse morbus, sed inæqualitas dicitur esse morbus, at æqualitas dicitur esse ipsamet sanitas. Diceret quis quomodo dicuntur inæqualitates in ista parte curatiua, & in præseruatiua? dico quod alio modo consideramus inæqualitatem hic, & alio modo ibi, nam ibi sumpsimus inæqualitates, vt sunt in via ad lapsum, & ita non sunt morbi, hic tantum considerata sunt, vt termini, & indispositiones præter naturam, vt inæqualitas calidi & sicci est inæqualitas præter naturam; in toto genere, & de his nunc dicimus, & huiusmodi inæqualitates sunt tãtum octo, nec plures, nec pauciores, quoniam alio modo non possunt combinari plures. si volumus has habere, oportet earum naturam cognoscere, qua cognita poterimus deinde cur

de curare. oportet ergo habere causas causarum, potest enim fieri caliditas in corpore augmento per quantitatem, vel qualitatem, & non est alia diuisio circa hæc, quæ faciunt calorem in corpore, nisi quod augetur, vel quantitate, vel qualitate. si quantitate augetur, vel augetur substantia, vel miscetur caliditas cũ aliquo extraneo magis calido, & sic augetur calor magis. ergo augetur calor in corpore, quandoq; etiam substantia ab alimento, à cibo, potu, & ab attractione: quia materia auget substantiam, huiusmodi omnes quantitates possunt augeri substantificè, ideo medicus curaturus, hoc cognoscere debet augmentum quomodo fuit, & quod fiunt istæ suffocationes caloris, etiam in quibus sunt habitus athletarũ. dicebamus quod etiam suffocatur calor propter nimiam substantiam caloris, ergo augmentũ huiusmodi auctum per substantiam est habendum à curatori, vel quandoque augetur quantitas mixtione alicuius caloris extranei magis calidi in corpore, vt accidit de humoribus putrescẽtibus in corpore humano, qui humores putridi in corpore mixti cum spiritibus generant calorem putridum, ex quo deinde fit febres putridę, vt dicemus suo loco, de differentia febrili. potest etiam caliditas augeri

secundum qualitatē multis modis, & quot modis? vel augetur qualitas cum calor contrahitur, & vnitur, vel cum trahitur in angusta loca tunc augetur valde inæqualitas, vt fit apud Germanos in suis cellulis, vel cameris, quotiescunque obturantur meatus loci illius, vbi adsit magnus calor, tunc magis augetur inæqualitas: quia constringitur in se ipso, nam si talis calor esset in loco amplo, vtputa sub aëre, difflaretur, & disperderet se, vt si in aëre magnus ignis esset, & augeretur, non ita calefaceret ille ignis aërem: sed si ignis est in loco angusto, & obturato, bene calefaceret, & sic augebitur calor in qualitate. augetur etiam calor in qualitate quando approximantur corpori calida, aut approximamus extrinseca, vt sunt balnea calida, quæ calefaciunt valde, & augetur calor, sic etiam calida ad intra augent calorem in qualitate, etiā si stemus sub sole, & sic ratione harum causarum augetur calor in corpore secundum qualitatem, augetur etiam adhuc in corpore per calida ad intus sumpta, vt si medicinę sumuntur habentes qualitatem calidam, & ista qualitas caloris longe differt ab ea miscella vaporum putridorum in quantitate: quia ista caliditas augetur tantum, & non putrefacit corpus, illa

verò

verò caliditas in quantitate cum mixtione vaporum putridorum auget, & putrefacit corpus, & fiunt febr. putridæ. tertiò etiam motus magnus est causa quòd calor augeatur, quia excitatur à motu magno, patet in exercitationibus, si quis valde laboret, fit sudor extra corpus: quia excitatur calor ab exercitio, & sic fit multus calor in qualitate, excitatur enim secundum qualitatem, & vidistis iam quot modis, deinde quomodo augentur in quantitate cum substantia, & sine substãtia, & cum mixtione vaporum putridorum. istæ sunt omnes causæ sciendæ à curatore, vt sciat quomodo calor augeatur, & quomodo fiant inæqualitates in corpore. sunt etiam corpora calida in quibus fiunt inæqualitates ex causis superius dictis, scilicet à caliditate secundum qualitatem vel quantitatem. Sed causæ frigoris sunt quæ inducunt inæqualitatem in corpore calido, & frigiditas sic facit morbũ, & istæ causæ sunt penitus oppositæ. fiunt enim vel tollendo caliditatem à corpore, quomodo per frigiditatem tollitur? quia fit resolutio. sed quomodo fit resolutio? fit exsiccando substantiam propter defectũ alimenti. quomodo deficit alimentum? quia deficit sanguis, vel propter inediam longam fit resolutio, & sic deficit

sanguis, ista exiccant calorem naturalem immoderatè, ideò fit in eo resolutio. Etiam motiones animi causant resolutionem caloris, vt est ira, nimiæ euacuationes, & præcipuè coitus, qui habet resoluere spiritus, inationes quoque. & hæc omnia præter naturam sunt causæ, ex quibus deperditur calor naturalis, ad quam resolutionem deficit alimentum, ergo & sanguis: si sanguis deficit, nihil amplius remanet de calore, ergo corpus frigescit, & sic fit inæqualitas ergo & morbus, sic etiam si corpus sumat cibum frigidum, resoluitur calor in corpore, postea etiam laxitas habet resoluere calorem, nam vbi est locus rarus in quo sit aer apertus, & possit difflari, locus ille fiet frigidus, sic est dicere de calore naturali in corpore, si corpus fuerit rarum, vt accidit in longis ægritudinibus difflatur calor, & corpus fit frigidum, & sic inæqualitas producitur in eo, ergo & morbus. laxitas ergo est causa quòd resoluitur calor naturalis in corpore, aliquando etiam fit resolutio caloris à malo vsu, vt à balneo frigido. ista est prima causa quæ inducit frigiditatem, quando quantitas caloris minuitur per resolutionem quando fit frigiditas per suffocationem caloris; fit quando impeditur motus caloris, ne possit euentari,

tunc

tunc suffocatur ipse calor,& eius substãtia, & fit frigiditas intensa, vt accidit in somno nimis longo, cum somnus lõgus faciat frigiditatem: quia habet ligare calorem,& nimia quies, vel animi, vel corporis,& retentio excrementorum,& constipatio vaporũ, omnes istæ causæ habent suffocare caloré, ac si inclusus esset in cubiculo, deinde suffocaretur ex subita actione materiæ aduenientis subito, ac repente, per causam ad extra, vt à cibo, vel potu, vel ab aliqua causa interna, vt à sudoribus. iam dixi quomodo inducatur frigiditas in corpore ad resolutionem caloris,& fit inæqualitas,& sic oritur morbus, modo dicamus quomodo fiat frigiditas in corpore, alio modo fit frigiditas in corpore per alterationem caloris, vel à causa exteriori, vt ab aere nimis frigido, vel à causa interna, vt sunt medicamenta frigida, vt est opium, mandragora,& soporifera multa,& caueatis ne habeatis soporiferum propter appetitum, quia multi huiusmodi soporiferis vtuntur,& infrigidant multum, ideo decipiuntur non considerantes qualitates eorum. cum ergo ab his inducatur frigiditas, ideo caueatis, deinde sunt multa cibaria quæ inducunt frigiditatem, vt est lactuca, portulaca, & nimia acida, quia alterant calorem, &

sic alte

sic alterando calorem inducitur frigiditas in corpore, ergo & inæqualitas. causæ verò facientes siccitatem quæ sunt? sunt vt resolutio humidi, fit autem talis humidi resolutio, vel à putredine, vel quando deficit alimentum in corpore, quia exsiccatur corpus, tunc deficiente alimento, quòd est sanguis, vel propter defectum potus, ista est resolutio humidi quia peccat alimẽtum. alio etiam modo propter causam aduenientem extra fit siccitas, vt quando calor multus est extra resoluendo humiditatem per accidens, sicuti sunt balnea in quibus est exsiccandi vis, motus quoq; animi, & corporis possunt facere exsiccationem, & resoluere humiditates. omnia ista habent exsiccare, præterea omnia quæ sunt sicca resoluunt humiditatem. hæ sunt causæ quæ siccitatem inducunt, ergo & inæqualitatem, & sic fit motus, causæ verò quæ faciunt humiditatem sunt, vt retentio humidi, substantia humectans, humiditas excremẽtorũ. oriuntur ista propter nimium ocium, & propter nimium somnum, præterea omnia extrinseca retenta præter naturam faciunt corpus humidum, propter adiectionem substantiæ, & qualitatis, vt quando exterius corpus versatur in aere frigido, & balneum tepidum humectat corpus, & sic corpora hume-

humectantur per qualitates ad extra. quæ verò interius humectant sunt vt humectantia cibaria, medicamenta humida, humectatur autem corpus per substantiam humidi, quando nutritur corpus ex humido. istæ sunt omnes causæ quibus corpus fiat calidius, frigidius, siccius, & humidius, & aliæ non sunt causæ nisi istæ. ex complexibus causarum habemus complexiones affectuum, si sumas modo alias causas simul implicatas, vel caliditatis, vel frigiditatis, vel humiditatis, vel siccitatis, etiam aliæ erunt duæ causæ implicatæ simul, quæ superabuntur ab his, & sic fient etiam aliæ quatuor inæqualitates in corpore, quæ debent dici compositæ. habetis ergo omnes inæqualitates existentes in corpore, & quot sint: Et vbicunq; erit inæqualitas in corpore præter naturam, aut erit in parte corporis, aut in toto corpore, & non poterit esse nisi vna istarum octo, quas superius diximus. dicet quis, quare dicis hoc? nónne omnia sunt apud Galenum nota? respondeo quòd non est quicquam noui, sed sunt Galeni omnia, quæ dico, quia si dicerem noua, essem dignus reprehensione: ideo fateor me dicere quæ dicit Galenus, sed clarè, & distinctè, quæ ab ipso dispersim posita sunt in suis operibus, nihil aliud dixi nisi

quòd

quòd ibi dicit Galenus diffuſe,ideo ea aliter explico,& breuiter iſta ſint dicta de inæqualitatibus.

Sciendum eſt autem quod quatuor ſunt internæ virtutes vnicuiq; membro adminiſtrantes quarũ prima eſt attractiua, ſecunda retentiua,tertia verò alteratiua,& quarta expulſiua. quæ omnes ſunt ſubminiſtrantes,ergo ſcire oportet eas rectè,ſtante hoc quòd in omni membro ſint quatuor iſtæ virtutes,& cum in corpore ſint tot membra diuerſa habentia diuerſas temperaturas,& facultates,aliæ oriuntur ex his bonæ,aliæ verò malæ,vt cum ſit plus de ſanguine in membro aliquo,quàm oporteat,& membrum illud ſit validum,ac robuſtũ,& membrum aliud ſit debile, membrum quidem validum expellet illum ſanguinem ſuperfluum , & illud membrum debile recipiet illum,qui eſt factus excrementum.quædã etiam ſunt membra ita debilia,vt non poſſint expellere illa excrementa recepta à mẽbro forti,ad alia membra,& talia excremẽta multiplicantur,in his membris,& membra ſunt facta vt excrementa expellantur, nam aliqua excrementa ſubtilia euacuantur per vrinam,alia magis ſubtilia per ſudores expelluntur & vapores inſenſibiles.cũ verò corpus habet in ſe excrementa,& vaſa fa

sa facta ad hoc, vt expellantur, & euacuent corpus, & non faciunt hoc satis, quia non expellunt propter sui debilitatem, vel aliquod membrum reperitur ad quod omnia excrementa expelluntur à membris fortibus, contingit hac de causa, vt fiant fluxiones in corpore, quæ dicuntur intemperaturæ per affluxum, & sic si debent istæ fluxiones fieri, oportet quòd sit membrum validum quod expellat, & quòd sit membrum debile quod recipiat tale excrementū, quod ab eo alibi trāsmittitur, post modum si huiusmodi influxio fieri debet opus est viis per quas deducantur hæc excrementa ad extra. quatuor ergo sunt requisita, primum oportet quòd sit membrum forte, deinde quòd sit materia excremētosa, deinde quòd sit membrum debile. Vltimo quòd sit via apta per quam exeat tale excrementū. Quibus stantibus quatuor fieri poterit influxio, & ista quatuor deseruiunt omnibus fluxionibus, & affectibus. Accidit autē quandoq;, quòd fluxiones sint incurabiles: & hoc fit quando aliquod membrum sit ita debile quòd non solùm habeat recipere excrementum ab alio membro valido, sed etiam quòd non posit concoquere alimentum ad illud delatum, ergo in eo redundant excrementa per cruditatem facta, quoniam si illud

iſtud membrum nihil operari poteſt,ergo in eo cauſabitur influxio quæ vix poterit curari,& hoc multotiens accidit in illis,in quibus oriũtur deſtillationes,quæ quidem deinde habent cauſare mortem. Hæc ſint ſatis dicta pro hac re.habetis igitur omnes morbos factos in temperamẽtis. Qui morbi in complexionibus ſine materia ſunt octo,facti etiam per affluxum ſunt octo, ergo in totum ſunt ſexdecim,omnia ergo ſunt dicta. Hucuſq; dixi vnum genus,reſtant modo duo genera declaranda, quæ breuiter expediam. In compoſitione qui ſint lapſus,diximus in de præſeruatiua parte,nec in toto iſto loco habemus multum curare inæqualitates,quæ ſunt in compoſitione,ſed conſiderare debemus de inęqualitatibus quæ pertinent ad hanc partem curatiuam,ideo non multum dicam de illis: quia ea ad chirurgicos pertinent,licet aliquo modo etiam ad phyſicos,ſicuti curatio obſtructionum, quæ à phyſico curari debent. diximus enim ibi qui eſſent lapſus, & aſsignauimus eorum cauſas,& in cauitatibus,& in meatibus,in quibus fiunt obſtructiones. Dimittamus pro nunc quæ ſunt neceſſaria pro ipſa compoſitione.

Quantum autem ad tertiũ genus,quod dicitur,Solutio continui, duas habet cauſas ex

ſas, extrinſecam, & intrinſecam. extrinſeca habet omnes cauſas, quæ fieri poſſunt ab extra, vel cōcidere, vel impellere, cū iſtę cauſæ ſint violētę ſoluere poſſunt cōtinuitatē, & cōtiguitatem membrorū. Quantū verò ad cauſas intrinſecas euenientes, ſunt vt humor peccans, vel alterans ex quibus fiunt inflammationes, quæ ſunt propter malam materiæ multitudinem, ex qua deinde fit diſſolutio, ex qua deinde fit acrimonia, vel in cute trāſiens fit morbus formicans: Quādoq; fit etiam quòd multitudo illa materiæ, & acrimonia reperiuntur ſimul. & tunc generantur vlcera cum magna corroſione, quæ nunquam ſanantur: quia ibi eſt multitudo materiæ, & acrimonia corrodens, ſiue in oſſe ſit, ſiue in neruis, ſiue in carne, & iſta attinent ad particularia documenta, de quibus in ſecundo huius tractatur.

Tertium quòd conſiderandum eſt ſunt proprietates, & affectus morborum ſcilicet ſymptomata ipſa. dicebamus ſuperius oſtēdendo quomodo ſymptomata oriuntur ab operibus læſis, & in tumoribus, & doloribus, cum operationes præter naturam correſpondeant operationibus naturalibus. ſuperius diximus operationum genera eſſe tria, & diximus de eorum operibus ſecun-

dum naturam, quas si sciemus habebimus & suas oppositas operationes, quę sunt prę-ter naturam. Quantum verò ad causas quae conferunt ad cognitionem operationis læsæ, aliæ sunt immediatæ, sicut sunt morbi, qui faciunt læsas operationes, & morbi fiunt à causis vt diximus. quòd morbi fiũt à causis, qui deinde morbi faciunt operationes læsas, ergo morbi erunt causæ immediatæ læsarum operationum; quoniam inter operationes, & causas, cadit morbus ipse. habetis ergo omnia facientia ad præternaturalia, si enim volumus facere sanitatem oportet habere omnia ista necessario. Vbi stat sanitas amissa, quæ sunt tria vt diximus, causæ morborum, & morbi ipsi, & symptomata oportet modo habere genera huiusmodi.

Vt doceamus quomodo varientur ægritudines in genere, deinde dicamus de his in particulari, & videbitis quantum erit vtilis ista methodus vobis tradita. His cognitis oportet habere modum, quo possimus ad cognitionem curationis accedere. Si volumus scire talem modum, oportet scire naturam rei, & hoc videre poteritis per resolutionis rationem, vt superius dictum est, necesse est ergo scire naturam morbi, quam habere nunquam poterimus, nisi etiã

habeatur sanitas, quæ est æqualitas ipsa, ergo æqualitas est habenda, & cum æqualitates multæ sint, oportet videre quot sint, ex quibus oriuntur operationes, ergo operationes habendæ sunt, quæ oriuntur à compositionibus, quæ compositiones tres sunt, ex quibus fiunt tres æqualitates, quas habere non possumus, nisi per ipsam compositionem id est per tẽperaturam, quæ temperatura habetur per similaria, quæ similaria habẽtur per membra disimilaria. Ideo non possumus cognoscere sanitatem, & tẽperaturam nisi prius cognitis his omnibus. cognoscimus igitur operationes corporis incipiendo à temperatura, per quam venimus ad similares partes, deinde ad disimilares, deinde ad membra particularia, cum suis operibus, quæ sunt per eam, & æqualitatem. Habitis istis, habetis etiam quot sint inæqualitates præter naturam cum suis causis, ergo ista sunt necessaria ad curationis partem. Videatis ergo an iste discursus sit præter naturam, nam multi dicunt me docere attinẽtia parti theoreticæ, & nõ practicæ, dico quod hæc non pertinent præcipuè ad theoreticam, quia si docerẽ theoreticẽ, dixissem omnia pertinentia ad theoreticã, dico igitur quòd si volumus curare, hoc facere non possumus nisi habeamus natu-

ræ notitiam,eo quia omnis medicatio oritur à natura rei,& hoc non tantùm est necessarium in hac arte,sed in omnibus artibus,& cum ars sit habitus cum ratione factiuus,vt docuit Philosophus ethicorũ sexto,si volumus hanc artem curatiuam assequi,oportet prius rationem habere de ea, quia si aliter,non fieret cum ratione indicatio,nam si natura rei habebitur in vniuersali,sic etiam habebitur indicatio,si autem natura rei habebitur in particulari,similiter erit indicatio ipsius, & quanto magis cognitio naturæ rei erit in particulari,tanto etiam magis erit indicatio in particulari,cum actio stet circa particularia:si possemus habere indicationem particularium, magna esset dementia ea relinquere,& amplecti vniuersalia,cum omnis nostra intentio sit vt sanetur indiuiduũ. Si possemus facere hoc, nunquam vniuersalia consideraremus,si particularia curare possemus sine vniuersalibus:sed hoc non possumus facere,cum ars sit habitus cum ratione, ergo oportet prius scire vniuersalia,tum etiam quia proprietates,& passiones,& symptomata sunt infinita, & de infinito nulla sit scientia:ergo non possemus illa habere,nisi sub modo vniuersali, quod quidem vniuersale omnia amplectitur:quia aliter si curamus

ramus particularia oportet casu ea curare, & nō ratione: & ideo antiqui omnes boni medici, quorum vnus fuit Hippocrates circa vniuersalia versati sunt in curando, & hoc vt redigerent artem cum ratione ad particularia, cum quis ergo cognoscit vniuersale stare cum particularibus, tunc sciet artem ipsam in particulari approximare, etiam ad gradum, quæ curatio melior est, quam quæ curat tantùm particulare. Ideo in hac nostra methodo videbitis quomodo procedemus, & sic euadetis cito medici perfecti. Incipiamus modo exequi, quod sumus pertractaturi, cum cognoscimus vniuersalia in arte stare cum particularibus indigemus natura rei, quæ est multiplex.

Incipiamus igitur distinguere, nā morbi omnes habentur per suas causas, cum suis effectibus, primò sunt cognoscendæ causæ, deinde affectus, postea operationes. ex quibus etiam habetis multa distincta, quibus cognitis cognoscetis tunc perfectè naturam singularium, ergo habere oportet per naturam ipsam causas, deinde effectus, & operationes, quibus habitis, Notandum quòd quinque sunt indicationes requisitæ ad morbi naturam habendam. Quid sit ergo agendum considerandum est primò, Quantum agendum,

Quomodo, Vbi, Et Quando. Hæc scilicet ergo seruantur in omnibus artibus. oportet modo omnia ista diuidere, & quomodo sanitas sit acquirenda videre. Discurramus in hoc per causas formales, & efficientes, deinde per effectus. causæ efficientes sunt, quæ sunt extra rem componentes & facientes rem, tamen non sunt partes ipsius rei, neq; effectus; sed tantum sunt causæ, quod sint illi effectus, cum igitur ita sit, possunt esse effectus, & si non sit causa, & stet effectus cum deuenit ad suum terminum, si autem effectus non sit sine causa, recedente causa destruitur effectus etiam: sed morbus est res facta, ita quod stat sine suo effectu causæ efficientis, ex quo ita se habet vt factus sit, & non amplius efficiatur. Nos quærimus causam non vt tollamus morbum: sed ne augeatur, curamus ergo vt alleuietur morbus: indicat causa quid agendum sit, & est præcipua hæc in parte præseruatiua, nam in parte ista curatiua curamus morbum, & non præseruamus, eo quia istarum partium scilicet præseruatiuæ, & curatiuę opera valde distant: quia lapsus in curatiua dicitur quando est factus, & non est amplius in fieri: quia iam acquisiuit terminum suum, & dicitur morbus, at lapsus in præseruatiua dicitur quando est in via ad morbum, id

est dum fit, & nondum est; quem causa efficiens potest tollere: sed in curatiua lapsus tolli nequit, bene alleuiari potest, & sic talis indicatio est habenda à præseruatore, vt habetur à Galeno in therap. dicente à causa (scilicet efficiente) in præseruatiuis est indicatio, & non in curatiua. Indicatio igitur in præseruatione est à causa, exemplum in feb. habetur febris putrida, ex qua fiunt vapores putridi, & eleuantur. quibus eleuatis permiscentur cum spiritibus, accedo ad ægrum, & dico est tollenda feb. ipsa quando tollitur, curamus ne tunc ægrum? an præseruamus? dico quod tunc præseruamus, & non curamus. Patitur febrem æger, ergo feb. est tollenda, hoc est præseruatoris: quia præseruator tunc remouet putredinem à spiritibus, vt inde putridi humores expellantur, ideo tantum curat causam efficientem, & non materialem propriam. Quod autem tantum præseruetur à feb. illa, & non curetur, hinc patet. Nam putredo tollitur cum aperientibus, & exiccantibus, quæ faciunt febrem, ideo indicatio sumpta à causa efficiente pertinet ad præseruatorem. Hæc sint dicta de causa efficiente, nam indicat tantum efficiens quid agendum sit, & tantum facit operationem spectantem ad præser-

uatorem. Causæ vero materiales, quænam sint, superius diximus, quæ sunt duplices. Alia enim dicitur materialis ex qua, alia in qua, causæ materiales ex quibus adhuc duplices sunt, aliæ sunt corporeæ, aliæ incorporeæ. corporeæ sunt vt humores putridi ex quibus generantur febres. Incorporeæ verò dicuntur qualitates interminatæ, sumentes deinde gradum, & terminum à forma. ergo ad curatorem causarum, quæ corporeæ sunt pertinent, cum fiat diuersa & varia indicatio à causis, ex quibus causæ corporeæ faciunt indicationem curandi. Vt ista febris debet remoueri. per quæ debet remoueri? per euacuationem, & non per alterationem, sit apostema in corpore, pendeat à materia calida, materia faciens hoc apostema est humor calidus, ergo debet euacuari: materia ergo vel causa materialis corporea, ex qua (cum faciat morbum) pertinet ad curatorem, & indicat euacuationē, causa verò materialis ex qua, quæ est incorporea, quærit non euacuationem, sed alterationem, vt est in feb. hectica, vbi est materia ex qua incorporea, id est caliditas cum siccitate, forma hæc est caliditas illa quæ putrefacit materiam, & ista materia cum sit in potentia ad morbum, indicat alterationem, cum sit alterata caliditas, ergo quærit
alterat

alterationem scilicet frigefactionem; nam contraria contrariis curantur, cum ergo ex huiusmodi qualitate calefiat, debet curari cum suo opposito. Febres ergo putridæ corporeæ cum euacuatione curantur, quæ autem sunt incorporeæ, cum oppositis alterantibus. propterea patet quod causa efficiens, & omnis causa materialis, vel corporea, vel incorporea quid agendum indicant, & sic in hoc ista tria contrariantur. Differunt autem, quia causa efficiens pertinet ad præseruatorem, causa autem materialis, aut corporea, aut incorporea ad curatorem attinet. Quæ duæ causæ materiales inter se etiam differunt, quia causa materialis corporea sibi vendicat euacuationem, causa autem incorporea quærit vt alteretur. Hæc omnia post paucos dies exercebimus, & examinabimus circa ægrotos, iam declarauimus materiam ex qua corpoream, & incorpoream. Materia verò in qua quid est? subiectum in quo consistit morbus, vt si sit cerebrum, vel hepar membrum in se continens morbum, dicitur materia in qua, & ista non indicat nobis quid agendum sit, sicuti aliæ suprà, efficiens scilicet & materialis ex qua, indicat ista quomodo, & Vbi agendum sit, ergo ista duo dicunt, quomodo, & Vbi: dicat quis cum

sit vna res, & vna materia, quare dicit duo? Dico quod varius est modus considerandi ista duo, ideo habet indicationes varias: quia membrum est considerandum secundum suum situm, & tunc facit vbi agẽdum, vel operandum sit: quia vbi membrum erit morbosum ibi erit operandum, ideo sic est considerandum Vbi, si vero considero membrum cuius sit naturæ, indicatio ista habet quomodo sit curandum, vt si sit inflammatio in cerebro, vel in hepate, longe aliter curatur inflammatio in cerebro quàm in hepate, & ratio est, quia subiectum vel materia in qua, facit varias indicationes, Vbi & quomodo sit operandum. ergo duas dicit indicationes, vna ad situm pertinet, altera ad naturam, & operationem membri quomodo sit operãdum in membro, ista omnia aliâs dicemus. Reliquum est dicere de forma, scilicet quæ sit causa formalis mixta, scilicet terminus morbi vltimus; vt si caliditas & siccitas in duobus gradibus sit facit feb. ephemeram. Hic requirũtur duo caloris gradus. ad feb. verò hecticam requiruntur quatuor gradus caloris, fiunt enim varij termini sub causa formali cum tamen omnes formæ nuncupentur.

Causa igitur formalis corporea, vel incorporea semper est terminus ipsius morbi: quia

quia terminus facit morbum esse, & in facto esse, quæ forma est dispositio facta præter naturam, à qua fiunt operationes læsæ, vt si sit feb. putrida, calor ille ignoratur qui cunq; sit, vel in duobus gradibus, vel in tribus, ab eo fiunt operationes variæ, secūdum suos gradus, & ista formalis causa, vel est incorporea, vel est corporea, vt dicitur de febribus hecticis, & de ephemeris, quę habēt tantum materiam corpoream, cum certo gradu, tamen alius est ephemeræ gradus, alius est hecticæ, ratione quorum graduum diuersorum, alia dicitur hectica alia ephemera, Ephemera enim habet tantum duos gradus caliditatis, hectica quatuor. Vna istarum potest tantum inflammare ipsos spiritus, alia etiam membra, hoc volui dixisse, quia isti gradus, in his febribus sunt diuersi, si diuersi ergo & eorum operationes erunt diuersæ. ab hac causa non habemus aliam indicationem nisi quātum agendum sit, & hoc sit ratione lapsus, debemus enim in hoc tantum occurrere cum contrariis, quantum fuerit ille lapsus, siue magnus, siue paruus fuerit, causa ergo formalis indicat nobis quantum agēdum sit. cum igitur hoc ipsum non ignoremus, opus est tamen medicamentorum qualitatem determinare, quod est omnium in arte nostra difficillimum

mum. Et si hoc possemus scire, reliqua omnia in medicina essent facillima, nõ enim est difficile procedere ad morbum in aliis indicationibus, res tamen ista difficilis est, si ergo possemus limitare istud quantum, omnia essent facilia; sed non possumus acquirere hoc, nisi cognoscamus formam: sed nulla forma cognosci potest, nisi per effectus, & per signa. ideo scientia illa coniecturalis esse dicitur, ergo non est certa scientia. Si enim vultis etiã scire gradus istius quanti, oportet vt habeatis, quid sit sanitas. Sed sanitas non potest haberi nisi per formam indiuidui, & forma indiuidui non potest haberi nisi per formam vniuersalem. ergo forma vniuersalis est habenda, si volumus habere indiuidua. cum autem particularia sint infinita, ergo & eorum formæ sunt infinitæ, ergo per se non possunt haberi, ideo necessarium est quod habeamus primò methodum vniuersalem, vt deinde possimus applicare vniuersalia particularibus. Circa istum cursum vniuersalem laboraui hucusq;, solum vt docerem quomodo sint applicanda vniuersalia particularibus, id est Analogismum qui est syllogismus vniuersalis. Ideo in hoc facimus analogismos applicando vniuersalia particularibus. Dico ergo quod ars ista solum est, vt sciamus

quantit

quãtitatem remediorum metiri: quia tunc operari sciemus, si non, ducitur ægrotus ad mortem. causa ergo formalis est illa, quæ dat totam indicationem quantum agendum sit,& si nõ esset talis indicatio in causa formali ars non esset longa, ergo causa formalis ea est, quæ facit artem longam, nam cognita natura morbi, habemus statim illam materialem quæ sit: sed hoc non sufficit:sed oportet, vt sciamus metiri medicamenta quantum possumus, etsi ad amussim hoc nec disci, nec sciri possit, & ideo in hoc ars dicitur longa,& vita breuis. à causis ergo formalibus sumitur indicatio quantum agendum sit, & sic iam à nobis de omnibus causis dictum est, & quid indicant. de finali autem dico, quod non habetur in arte medica, & suprà rationem dixi, quare non consideratur à medico, causa est quoniam causa efficiens in arte ista est violenta, & non naturalis, ergo nec finis consideratur: quia causa finalis presupponit efficientem, quæ cum sit Violenta, est etiam mala, ergo nec finis hic consideratur, considerãtur effectus qui sunt necessarij, sed qui sunt isti? sunt humores, morbi, & symptomata quædam, non omnia, & quandoque non semper, deinde tempus est necessarium. habendi ergo sunt isti tres affectus circa

circa curationem, qui habent indicationes distinctas, deinde quare morbus sit longus, & malignus. Ita omnia malignitatem indicant, contrarium benignitati: deinde dolores necessario sunt sciendi, & syncopae, & similia: ista omnia indicant morbum, & quomodo agendum sit, nam alio modo agimus vbi morbus est malignus, alio Vbi benignus, alio modo Vbi sunt symptomata, alio Vbi non sunt. Quantum verò ad motum morbi, nos considerare debemus ipsum duplici modo: Aut consideramus motum in tempore, Aut consideramus motum in alteratione. cum tempore quidem, vt quãdo morbus vel citò, vel tardè terminatur, vel quando statim mouetur, vel lentè à principio. Quandoque autem consideramus motum morbi cum alteratione, vt quando vel tardè, vel cito concoquitur, differt enim quia coctiones facit diuersas; sed si non fiant coctiones, & sit tempus prope, tunc non expectamus, sed oportet curare ipsum morbum. Ita motus morbi sunt, qui indicant quando agendum sit, vel non, sumpto tempore, pro motu morbi, vel pro alteratione, semper tempus est habendum. Habetis ergo indicationem quid agendum ab efficienti causa, & à causa materiali ex qua, vel corporea, vel incorporea. indicationes

tiones autem quomodo, & vbi habentur à materiali causa in qua, indicatio verò de quanto, sumitur à causa materiali, corporea vel incorporea. Tempus verò indicat quando sit agendum. Et sic sunt quinque indicationes necessariæ ad curatorem. Sed quia reperiuntur indicationes magni momenti, Videndum est vtrum possimus agere, nec ne. Hoc autem est prudentis signum. Et sciendum est primum, num illud quod tentatis sit possibile, nam tunc debetis agere: si verò impossibile nequaquam, quia est magnum dedecus aggredi opus, & illud non perficere, ergo oportet vt videamus quando sit agendum, vel quando non, si nos habuerimus indicationem sciemus tum agere, tum etiam prædicere an possimus, vel non, assequi finem. tum etiam sciemus dicere quia non possumus sanare, ergo oportet vt habeamus indicia agendi, vel non agendi, & quando agendum, & quando non. non autem habere ex præcepto & iussu. dicit Galenus non dicimus hoc fieri debere ex tyrannide, id est vi, vel iussu, sed ratione, nec dicam vt iurisconsulti, nolo facere hoc, quia nolũt leges, sed dico inquit Galenus esse agendum ratione. Quomodo ergo scire possumus quando agere debemus, vel non? hoc à natura habetur, si circa cor-

pus agere intendimus, oportet vt habeamus duo, ſcilicet cauſam efficiētem, & materiam, vel inſtrumentum in quo medicus operetur, cum iſta duo ſint valde neceſſaria, ergo ſi agere debemus, oportet ſcire cauſam efficientem, & materiā circa quam agitur, & in hoc conueniunt iſta duo, quòd ambo ſint neceſſaria. Videamus modo quid poſſumus agere, & quid non, Et primò ab efficientibus cauſis. cauſæ efficientes ſunt duæ, natura ſcilicet & inſtrumentum. Quid eſt natura materiæ? natura materiæ eſt ſanguis, humor bonus, caro. Verſantur iſta circa naturam materiæ. Inſtrumentum verò ꝗd eſt? Eſt calor innatus, & ſpiritus omnes. inſtrumenta autem medici interius ſunt, cibus, potus: inſtrumenta extrinſeca ſunt inciſiones. phlebotomiæ. Dicemus modo quòd in omni arte, & in omni curatione iſta duo ſunt habenda, ſcilicet efficiens & materia, hæc cum habebitis ſcietis modum curandi. Quando enim dicimus poſſe agere, vel non, hoc fit duplici de cauſa, vel quādo deficit poteſtas, vel quando inſtrumentum. Et tunc ſi agere volumus malè operamur, ergo cum deficit efficiens, vel materia ſiue inſtrumentum, agere non valemus. Quandoque tamen in hoc accidit, quòd materia ſit præcipua in agendo, & medicus

miniſter

minister, quandoque autem opposito modo, sed raro, videlicet quòd medicus, vel agens sit principalis in agendo, & materia sit ministra. Materia tunc est causa præcipua in agendo, Vbi est maior virtus paranda in sanitate acquirenda, tunc agimus primò materia ipsa, & tunc materia est causa prima sanitatis. In oppositum autem quando agimus in curatione, tunc medici, & instrumentum est causa principalis. Vt si volumus generare carnem in vulnere, tũc materia est principalis in agendo, quia generat carnẽ, materia faciens carnem est sanguis, nos verò ibi nihil facimus, nec generamus, nisi quia ministri sumus & in sanando illud membrum, & eius vires restituendo.

Medicus vero primus est, aliquando vt si quis patiatur asperitatem oculorum propter pilos, ex qua fit inflammatio oculorum, materia tunc non potest defendere illos pilos, sed ad hoc opus est instrumento medici, & tunc medicus est propria causa, & vbi fit luxatio membri, materia non potest pellere illum morbum, sed medicus est ille qui statim succurrit, & in pristinum locum, atque situm restituit. præterea potestis ea quæ medicus facere, sed non quæ natura, vt quando æger habens ita corpus aridum, & siccum, vt non adsint nisi ossa, &

cutis, & in eo non sit calor, adeo quòd si præbeas cibum, effluat, & similiter de medicamento quòd effluet, (in tali enim corpore nulla est operatio naturæ) vanum est ibi laborare, & agere, quoniam causa efficiens deficit, si ergo prima causa deficit, non potest induci sanitas, similiter si materia deficit, vt si auferatur aliqua pars corporis, vt puta nasi, vel ossis illam reficere non potestis, quia deficit materia, quoniam talia membra genita sunt ex semine, ergo si operari debemus oportet quòd adsit causa materialis. Deficit autem medicus propter suam ignorantiam, vel inexperientiam eius, quòd non scit operari, sunt enim multæ operationes ab antiquis scriptæ, quas ipsi fecerunt, tamen nullus medicus hoc tempore audet eas facere, quia sunt difficillimę, & multi antiqui ausi sunt auellere inflationes aquarum ad extra, sed nemo istorum medicorum audet talia facere, vel propter ignorantiam, vel propter istarum operationũ difficultatem. Ergo istud remedium est imbecillimum ex parte medici. Hæ sunt causæ quare operari non possumus, hoc pertinet ad indicationem quãtum possumus operari. Non possumus operari quando etiam materia & instrumentum adsunt, sed non licet, propter multas

tas circunstantias, nam aliæ ad intra, aliæ ad extra essentialiter subiecto adueniunt, ad intra, vt temperaturæ, ætates, motus animi. Quandoque fit vt tenui diæta vti debeat, & licet instrumentum, & materia adsit, tamen non possumus, quia habemus tale corpus sanandum in quo non possumus operari ratione suæ temperaturæ. Quæ est vel in parte corporis, vel in toto: in parte vt qui habent ventriculum debilem, ita vt facilius possit in syncopem incidere, si ei mittatur sanguis, vel fiat clyster. ideo cauete ista facere, & si necessaria sint, quando natura, & temperies corporis id negat. quia si traheretis sanguinem efficeretis syncopem. Ista est causa ad intra quæ prohibet ne possimus circa ægrũ operari. Vt si accidat te mederi puero, qui sit inter septimum & quartũdecimũ annum, in quibus nõ potest fieri phlebotomia, & si sit necessaria, quia ætas illa prohibet, quia est resolubilis, & multum quærunt alimentum. ideo si mitteretur, resolueretur, nec posset puer nutriri. hoc idẽ accidit in senibus post sexagesimum vel septuagesimũ annum, in quibus non est facienda euacuatio, & phlebotomia quoniã hæ causant viriũ imbecillitatẽ, & si necessaria sint, tamẽ resoluuntur vires, iam facta resolutione virium nõ po-

test amplius induci sanitas. Tertio motus animi est causa quòd operari non possumus. Nam multi sunt qui habent naturam bonam, tamen habent motus animi, & prohibēt ne operemur, vt si sit necessarium trahere sanguinem pro sanitate reducenda, & quia illi motus sanitatem negant, ideo sanguinem non mittimus, imò cauete ab his, quæ supra dicta sunt de temperatura, vel ætate omni, vel animi motibus. Ista indicatio est sumenda à nobis. Aliæ etiam sunt indicationes quæ sumuntur ab intra, vt quādo aliqua mulier est prægnans, oportet quandoque vt euacuetur, tamen tunc nō euacuamus, sicut Hippo. quinta particula Aph. 30. si mulieri prægnanti sanguis mittatur, tunc enim fit in ea abortus & mors, & tanto citius quanto fœtus fuerit maior, ideo in huiusmodi casu nō debet mitti sanguis, postea si menstrua fiunt superflua, non debet mitti sanguis, deinde si sunt hæmorrhoides, non est facienda euacuatio, quia nimium resoluit. Et sic accidunt multa inconuenientia, quæ prohibent ne fiat operatio à medico, & si necessaria sit, & ideo indicant ista omnia quid medicus agere debeat. Quæ verò ab extrinseco eueniunt, sunt sicut aer, nam si habetis ægrum qui sit mollis, est aduertendus aer, ne sint calores

æstiui,

æſtiui, vel nimium frigidi, quia ſi ſic tunc non poſſumus in illo corpore agere, ſimiliter & regio eſt animaduertenda, ne ſit multum calida, vel frigida, ideo ſcire debetis regionis rationem, cum impediat ſæpe, ne fiat operatio neceſſaria in ægro, conſuetudines etiam conſiderandæ ſunt, nam aliqui ſunt, qui bis in die comedunt, alij ter, alij quater hos non debemus tantum ſemel in die reficere, ſed plus: quoniam propter inediam debilitantur virtutes. deinde qui ſolitus ſit in ſanitate parum comedere, & in ægritudine dabitis multum de cibo, fiet ſuffocatio ſpirituum in illo. oſtendimus ergo hac indicatione quomodo agendum ſit, quantum, & quando, quæ indicant quæ ſint agenda, & quæ non, & vidiſtis ex quibus locis ſumantur indicationes.

Et ita docuimus, vt iam inuenerimus per viam reſolutionis cauſas ſuas, ſed quoniam verſamur circa particularia & ob id artifices ſenſibiles appellamur, oportet cogitare cauſas morborum, ſed in particularibus, id facere non poſſumus: quia particularia per ſenſus notificantur, cauſæ autem non cognoſcuntur per ſenſum, quia vniuerſales ſunt, ſed ab intellectu tantum percipiuntur. cauſę ergo latent ſenſibus, ideo per ſignum euidens & apparens ſenſibus proce-

dere debemus ad causarum cognitionem, & iste affectus deprehensus, cum signum sit particulare & sensui apparens, excitat sensum, postea refertur ad intellectum, & ab ipso concipitur, deinde comparat ipsum ad causas latentes, & facit analogismum, quę est relatio quędam particularis ad vniuersale, & concludit particulare, & fit demõstratio à signo. Istud igitur quòd repræsentatur intellectui cum sit particulare in indiuiduo apparens, & affectus dum apprehenditur ab intellectu, comparat ipsum causæ recognitæ iam ab intellectu, sub modo vniuersali, & recognoscit eum dependere à causa, & memoratur à signo illo, & ex tali rememoratione fit scientia, itaque causam occultam cognoscitis per exterius apparens, & cognoscit causam esse in illo indiuiduo; prius tamen in vniuersali ab intellectu cognoscebatur, exempli gratia, cognoscitis naturam ignis, & cognoscitis in ipso hanc proprietatẽ, quòd emittit fumum, lateat ignis in aliqua parte, cognoscitis quidem ignem, sed non ibi existere, sed emergit fumus, quo percepto à sensu, cognoscitis ibi ignem adesse, ita faciunt signa apparentia sensui, ita deprehensa à sensu: per deprehensionem enim hanc cognoscitis in corpore esse affectionẽ illam,

cuius proprium eſt ſignum illud, hinc apparet vtilitas, & neceſsitas ſignorum, quia vniuerſaliter non cognoſceretis rem occultam, & talis eſt neceſsitas non abſoluta, ſed ſuppoſitionis: quia ſi haberemus notitiam morborum per ſenſum, ſicut in morbis extrinſecis manifeſtè apparentibus con tingit, non quæreremus ſigna: ideo Auicenna non poſuit ſigna eorum, & Galenus de internis affectibus, & morbis ponit ſigna. Hactenus de neceſsitate, & vtilitate ſignorum, quantum ſpectat ad vniuerſalem ſpeculationem. cum ergo neceſſaria ſint ſigna neceſsitate ſuppoſitionis, vnde hauriemus ea? & à quibus fontibus? Vt caput habeamus eorum ſub certa methodo, Debetis ſcire circa hoc, quod ſigna ſumuntur ab affectibus, & paſsionibus, ſiue accidētibus, ſiue ſymptomatibus, quæ ſequuntur morbum. Quia diximus tria eſſe præter naturam conſideranda, cauſas, morbos, & ſymptomata: quia ſymptomata ſunt ipſamet ſigna, nec differunt niſi per relationem quandam, fons autem à quo eueniunt, ſunt operationes læſæ, ex quibus ſubſequuntur cætera accidentia, quomodo autem dicantur ſigna, & paſsiones dicemus. Paſsiones quæ ſequūtur morbos, ſicut vmbra corpus, dicūtur ſigna, prout referuntur

ad aliquid indicandum, & tot nominibus variantur, quot variantur relationes. Exempli gratia si accipiam hoc symptoma, vel affectum, & referam ipsum ad essentiam morbi præsentis, & vellem indicare essentiam morbi præsentis, appellatur indicantia, & repræsentantia, si verò eosdem affectus referam ad præteritas causas efficientes, vel procatharticas, dum habemus talem relationem, appellantur rememoratiua: quia nobis rememorare faciunt præterita. si vero referantur ad euentum morbi futurum, & inde vellemus scire euentum morbi futurum, appellantur prognostica, siue præuisiua, & ita sub diuersis relationibus istimet affectus dicuntur signa indicãtia, rememoratiua, & prognostica. Si vero istimet affectus, & passiones per aliam diuisionem referantur, relationes accipiunt alia nomina, si enim referantur ad morbum, ita vt dum referuntur ad morbum, vellemus habere exactam notitiam morbi, & affectus isti, & passiones necessario sequantur morbum, nec posint apparere, nisi sit ille morbus, dum sit hæc relatio & propriè ad causam suam, quibus positis ponuntur causæ, pathognomonica appellantur, id est indicantia perpetuo affectionem, ita vt positis illis ponatur morbus,

bus, & iſta ſunt in pleuritide illa quinque ſigna, quibus poſitis ponitur neceſſariò morbus, vt ſunt difficultas anhelitus, febris continua, tuſsis, pulſus ſerrinus,& dolor pungitiuus. vbi inquam ſunt iſta quinque neceſſario ibi eſt pleuritis: quia iſta ita collecta ſunt pathognomonica, id eſt neceſſario adhærentia, indicantia affectum quem pleuritidem appellamus. vbi inquam affectus iſti talem habent relationem ad morbum, vt iſtis poſitis ponatur morbus pathognomonica dicuntur, ſi vero referuntur, non vt ſignificant morbum: ſed quandam conditionem, puta magnitudinem, vel declinationem ad vnum, vel ad alium locum, non autẽ eſſentiam ipſam, familiaria tamen morbi, appellantur ſynedreuonta, id eſt aſsidentia: quia videntur aſsidere morbo, tanquam familiaria, non tamen in eſſentia ſunt. Exempli gratia ſputum in pleuritide, non eſt neceſſarium, vt poſita pleuritide ponatur ſputum: quia multæ ſunt pleuritides ſine ſputo, & multi etiam ſine ſputo moriuntur, indicat autem mores morbi,& aſsidens appellatur, ſi etiam apparet dolor circa furculas, vel circa hypocondria, hæc non ſunt de eſſentia morbi, plerunque autem conſequuntur, & conditiones morbi oſtendunt. Tertia rela-

tio est quando nos comparamus eosdemmet affectus, quos symptomata appellamus ad morbum, non vt sint familiaria, vel ostendant essentiam morbi, nec conditionem aliquam, sed referuntur ad mutationem aliquam magnã, & sunt propriæ mutationes, sicuti subitus vomitus, fluor sanguinis narium, subitus effluxus per intestina, per hæmorroidas, per sudorẽ, hæc appellantur epiphænomena, id est post apparentia, & ita habetis omnes relationes, quæ faciunt diuersam nominationem illius rei. Quia semper sunt symptomata: sed aliquando indicantia, aliquando rememoratiua, aliquando prognostica, aliquando per aliam relationem, aliquando synedreuonta, aliquando epiphænomena, & hæc satis de relatione symptomatum, quæ per tales denominationes signorum habent relationem, & eorum varia nomina. Cum verò omnium istorum symptomatũ, quæ per relationem dicuntur signa, fons sint operationes læsæ, videndum est quomodo operationes læsæ sint fundamenta omnium symptomatum, quæ postea erunt signa. Quòd operationes læsæ sint fons omnium præter naturam, quæ apparent in corpore, patet: quia immediate quod morbus est, sequitur operatio lęsa, ita quòd propria

propria paſsio eſſentialiter inhærens morbo eſt operatio læſa, imò ipſa ingreditur diffinitionem morbi. Eſt enim morbus (vt inquit Galenus in primo therap. & in primo de cauſis morborum & accidentium) diſpoſitio pręter naturam à qua immediate ſequitur læſio operationum, ideo quantum ſit intrinſeca ipſi morbo ex hoc videtis: quoniam ingreditur diffinitionem. cum ergo ita ſit annexa læſa operatio morbo, merito poſt morbum fons eſt operatio læſa. Præterea via doctrinæ, nónne innata eſt nobis via vt à notioribus incipiamus? Sed id quod manifeſtum in ægro eſt, eſt actio læſa, nec ipſa vnquam fallet, præterea videmus quod vnquam apparent reliqua ſymptomata, niſi appareat operatio læſa, ſit operatio læſa in hæpate, & hepar non concoquat ſuccum, primò oportet vt ſit hæc operatio læſa, poſtea accidentia ſequuntur, & antequam ſit hæc operatio læſa, non apparēt ſymptomata. primum eſt fluor alui, ſecundum materiæ liquidæ cruentæ, vt lotura carnis, vrina pallida, fuſca, alba, pallor poſtea, & albedo intenſa (ex priuatione ſanguinis) per totum corpus apparet, præterea tumor, & liuiditas in toto, & cachexia ita ſubſequitur: ſed primò præcedit operatio læſa, ita quòd ſi non eſſet illa, non

appar

apparerent alia,& ita operationes læſæ ſunt fontes ſignorum.Ex hoc eſt,ſi volumus methodum vniuerſalē exercitare,oportet operationes læſas videre,de quibus iam diximus.Sed qua arte operationes læſæ videndæ ſunt?Facillima via eſt,nam vbicunque accedetis ad ægrum cognituri ægritudinem,debetis primò deuenire ad cognitionem læſarum operationũ,& incipere à genere,& in ſpecies diuidere,& videre an vnũ genus,an plura læſa ſint,poſtea videre ſpecies,& ſcire an vna,vel plures læſæ ſint.Vidiſtis ſupra, quemadmodũ docuimus operationum tria eſſe genera,primum dicebatur operationum animalium,ſecundum vitalium,tertium naturalium,& oſtendimus ex ipſa methodo,non poſſe eſſe nec plura, neq; pauciora. oportet ergo primo videre quod genus lęſum ſit,animalium,vitalium, an naturalium , & an omnia,vel plurima, & ſtare in genere.Diximus enim operationes animales quaſdam in cerebro , & propter cerebrum quaſdam , neq; in cerebro, neq; propter cerebrum eſſe,ita etiam de vitalibus diximus aliquas eſſe in corde,& pro pter cor,aliquas nec in corde,neq; propter cor,à corde tamen dependere.Et dedimus exemplũ de cerebro,& diximus quod operationes,quæ ſunt in cerebro,& propter ce-
cerebrum

rebrum ſunt tres, imaginatio,intellectus,
& memoria:ſunt enim in cerebro, & ſunt
propter cerebri perfectionem. Quæ verò
nec in cerebro ſunt,neq; propter cerebrum
à cerebro tamen dependent, ſunt quinque
ſenſus,qui non ſunt in cerebro,ſed in ſuis
inſtrumentis,quædam motiuæ, & hæ non
ſunt in cerebro:ſed in neruis & muſculis.
Quę verò in corde ſunt & propter cor,con-
ſtantia,& vigor ad vindictam,& ad iracun-
diam,iſta enim fiunt ex optima tempera-
tura cordis,& propter conſeruationem cor
dis,operationes verò nec in corde,nec pro-
pter cor ſunt,perpetuus fluxus caloris à cor
de ad alias corporis partes,& pulſatio arte-
riarum. Et hoc volui dicere:quia vbi vi-
debitis operationes læſas,ſtatim debetis vi-
dere an ex illis ſint quæ ſunt in ipſo,& pro-
pter ipſum:in cerebro,vt imaginatio & re-
liqua,ex hoc ſcietis in cerebro læſionē eſſe,
Vbi ergo vna iſtarum læditur, vt intelle-
ctio,neceſſe eſt dicere læſionem eſſe in ce-
rebro,quod ita non eſt in aliis,quæ nō ſunt
in cerebro,nec propter cerebrum. Vbi ocu-
lus,vel ſenſus tactus ſit læſus,non eſt neceſ-
ſarium dicere,ergo in cerebro eſt affectio:
quia tunc non recipiatur virtus,quæ à ce-
rebro procedit. cum autem feceritis hanc
diuiſionem,oportet deuenire ad ſpecies ſpe-
cialiſ

cialiſsimas,& quo ad operationes cerebri, quæ non ſunt in ipſo,nec propter ipſum,ſimiliter quæ non ſunt in corde,nec propter cor,videre an motus, vel aliquis ex ſenſibus,vel pulſatio arteriarum ſit læſa,aut calor,qui à corde diffunditur,non diffundatur.Et videre quæ ſpecies ex iſtis læſa ſit, de virtutibus etiam naturalibus ſubminiſtrantibus idem facere debetis,& videre an attractiua,an contentiua,an alteratiua, vel expulſiua ſit læſa,& vtrum vna,vel plures læſæ ſint.Hæc ſunt conſideranda antequàm ægrotos curare aggrediamini, vbi habetis quot ſint actiones læſæ,& quibus debetis occurrere,& oportet primo videre hoc, poſtea quomodo lædantur; aliter nihil ſcietis.

Poſſunt autem tripliciter lædi in genere,vel enim auferuntur penitus, vel diminuuntur, vel corrumpuntur, id eſt operatio fit,ſed peruerſa, & habet ignorantiam prauæ diſpoſitionis: ideo oportet videre an operatio ſit ablata, vel diminuta,vel corrupta, ſed ſi diminuta fuerit actio, vel ablata,(vt ab ea incipiamus)oportet videre quid ſignificet iſtud.Eſt autem actio diminuta cum oculus malè videt, vel malè brachium mouetur,aut ventriculus malè concoquit, dicitur ablata,cum nihil penitus

nitus concoquit. Oportet igitur videre quę sit ægritudo faciens hoc, & quid judicetur per operationem istam lęsam. Indicat enim nobis rem, quam non videmus oculis: sed quomodo comparabimus ré rei, attendite.

Nascitur cognitio ista ab eo, à quo etiam medicina oritur, quæ oritur à Philosophia, & est sua filia, considerantur ea, quæ sunt à philosophis considerata, quæ scilicet sint ea quæ faciunt operationes læsas, vel diminutas. Diminutio vel ablatio caloris causa est istorum, quia calor causa est omnium motuum horum inferiorum, causa autem sistens motum est frigiditas. Si ergo diminutam, vel ablatam esse operationem videmus, necessariò est frigiditas, vel sola calorem tollens, vel cum materia calorem suffocans, est igitur necessarium concludere vbi videtis in membro actionem diminui, vel auferri etiam dicere, ergo hic est frigiditas: sed quoniam potest esse sola, vel cum humiditate, vel cum humore imbibito in membro, vel similari, vel instrumentali, id est in vasis de meatibus membri repletis illo humore, quo fit vt spiritus vitalis pertransire cum calore, non possit, & ideo sequitur diminutio, vel ablatio operationum. Indicat igitur diminutio, vel ablatio, frigiditatem, vel solam,

lam,vel cum humore,vel à materia imbibita in ſimilaribus membris, vel in compoſitione membri meatus,& vaſa replens; & tranſitum caloris,& ſpiritus impediens, & alimenti.cum ergo diminutio,& ablatio indicent hæc omnia, quomodo diſcernemus ea,& differentias?dicam ſtatim regulam ponens,ſi prius de correctione operum duo verba fecero. Vidiſtis quomodo diminutio,& ablatio frigiditatem ſignificent nec differant niſi quia diminutio fit à maiori,ablatio verò à maiori frigiditate, verbi gratia, frigiditas vt duo, minuit,vt quatuor,tollit.

Dicimus verò operationes eſſe corruptas,quotieſcunq; fit quidem operatio,ſed corrupta,vt ſtomachus concoquit quidem, ſed corruptè,aſſat enim vel adurit, oculus videt,ſed videt nebulas,& obiecta quæ non ſunt extra, intellectus intelligit,imaginatio imaginatur,ſed corruptè, & non ſicut oportet,ſignificat autem operatio corrupta oppoſitum,quòd diminutio & ablatio,caliditatem ſcilicet vel ſolã,vel cum ſiccitate,vel cum humore calefaciente,& erodente,& excitante,& hoc habemus ex philoſophia ipſa,quia caliditas eſt cauſa operationum,& vbi erit temperatus calor,ex ſingulis temperaturis corporum conueniens,ſe-

cundum

cundum ęqualitatē iustitię, sequuntur operationes secundum naturam, si verò fuerit excedens quanto magis excedens fuerit, tāto importunior, & virtus non poterit regere instrumentum illud, quia non est instrumentum conueniens, sed igneum, non regulatum à natura, & ideo fiet actio corrupta, & propterea vbi videbitis corruptionem actionis, dicetis ibi excessum esse caliditatis, & humiditatis redundantiis, & erodentis, tunc enim est humor erodens in membro, cum adest vel humor amarus, vel salsus excitans naturam. Dicetis vos quomodo sciemus differentias omnium, tam minutionis quàm ablationis, & corruptionis? Dabo vobis regulam vnde sumetis distinctionem. loquor in genere non in specie, quia sicut diximus operationes læsæ fontes sunt, à quibus omnia accidentia sequuntur, & variæ operationes læsæ varietatem in morbis ostendunt, ita varij effectus operationum, ostendunt causarum varietatem. Differentias verò & loca omnium reliquorum accidentium ita sumetis. Vbi sunt læsæ operationes necessariò accidentia corporis mutantur, & primò quæ excernuntur à corpore, mutantur, & vbi prius quæ per secessum, per vrinam, & per alias corporis partes excrementa erant in æqualitate de-

bita, vbi operationes læsæ sunt, alui excrementa, & reliqua omnia mutantur, vel in quantitate, & plurima, vel pauciora sunt, vel in qualitate, & in substantia, & iste est primus fons accidentium sequentium operationes læsas, immutatio scilicet exeuntiũ, pro ratione loci affecti. reliqua accidentia sequuntur secundum ordinem prædicamẽtorum. Circa qualitatem sunt plurimæ mutationes in corpore. Incipiamus à corpore, & à passionibus, vel passibili qualitate. in hac specie qualitatum contingunt (post operationes læsas) mutari qualitates sensibiles, & obiecta sensuum, & primò colores, qui erant secundum naturam, læsis operationibus mutantur, & ideo aliquis fit nimis rubeus, vel nimis pallidus, & scitis quòd vbicunq; est color rubeus, quòd indicat dominium sanguinis: pallidus, priuationem indicat, stando in vniuersalibus, semper ergo colores primo immutantur operationibus læsis. præterea qualitates, quæ sunt obiecta auditus mutantur, & percipitis sonum in intestinis, & auribus iudicabitis varios modos læsarum actionum & operationum. Ex obiecto odoratus etiã, nónne ratione fœtoris in humoribus putrescentibus, & per aluum exeuntibus, per nares, vel per vrinam, varias putredines, &

circa illas partes affectus indicabitis? Quã-
tum ad qualitates, quæ sunt obiecta gustus,
maximum indicium humoris prædomi-
nantis habetis, cum saporem acidum, ama-
rum, salsum, acerbum, vel astringenté per-
cipitis, iudicantur enim his saporibus va-
rij humores, tunc enim scitis acidum esse
humorem, & insipidum in pituita, in bile
amarum. Ex tactu quoq; ex calore perce-
pto vel frigiditate, vel dolore apparente in
aliqua parte corporis habetis indicia ma-
xima discurrendi varietates morborum.
Circa verò qualitates secundas, naturales
potentias, vel impotẽtias, vbi durities, aspe
ritas, lenitas, raritas, densitas apparebit, ex
his habitibus varios affectus arguetis. Quã
tum verò attinet ad figuram multum re-
fert. Videbitis enim sæpe tumorem rotun-
dum, vel in forma pineali arguere & indi-
care, vel tumorem longum laxum, & ex tu-
more circa ventriculum apparente, & lon-
gitudine eius, vel cum transuerse se habeat,
vel rectè, vel obliquè, cognoscetis an vẽtri
culus sit qui malè habeat, an musculi, præ-
terea circa quantitatem debetis cõsiderare
an nimis tumidum, vel nimis arefactum, ex
tumefactione multitudinem humoris, ex
arefactione, priuationem caloris concoquẽ
tis. Præterea circa motum maximam ha-

betis differentiam in motu, sæpe enim percipietis & ægri referunt humorem agitari, & moueri de parte ad partem, & citum vel etiam aliquando tardum habere motum, ex qua velocitate, & tarditate scietis differentiam læsionis, & naturam morbi, & ex fontibus istis habebitis naturam morborum, & notitiam ipsorum. ista sint dicta de signis indicantibus quæ sunt ipsæmet operationes, quæ sequuntur morbum. Istímet affectus sunt signa prognostica, si sumimus ab ipsis relationem ad euentũ morbi. exempli gratia si considerabitis aliquod genus operationum, & accidẽtium, & læsionis magnitudinem, & magnitudinem symptomatum, & comparabitis cum corpore affecto, pronũciabitis de futuro, num æger succumbet, vel liberabitur, ex qualitate, & quantitate, horum symptomatum si postea cũ his aggregabitis dies in quibus excrementa exeunt, & hæc apparent, in quarta, vel septima, vel decimaquarta, si inquam hęc omnia considerabitis, non tantùm artem prædicẽdi habebitis, sed scietis etiam diem, & horam, de quibus latius à Galeno in libris de crisibus, & diebus decretoriis disputatur.

IOAN

IOANNIS BAPTISTAE MONTANI VERONENSIS MEDICI IN PRIMUM LIBRUM GALENI AD GLAUCONEM.

ronensis medici in primum librum Galeni ad Glauconem.

EXPLANATIO.

QVOD non solùm communem omnium hominum naturam ò Glauco, sed & cuiusq; propriam nosse medicus debeat, & ab Hippocrate olim traditum est, & à nobis in ipsis artis operibus (vt nosti) studiosè obseruatum.

ROGATVS (vt superius dixi) à Glaucone Galenus vt sibi medendi artẽ compendio scriberet, prius, quàm opus ipsum aggrediatur præfatione imprimis quadam vtitur, & prudenter in ea præmonet de nonnullis quemadmodum necessaria sunt, & inquit, tu petiisti quidẽ vt traderem tibi methodum vniuersalem, qua artem docearis curandi ægritudines, aduerte, quia & si sciueris methodum exquisitè, ad exercendam tamen

men artem circa particularia non eris idoneus, quia non tantũ sufficit scire methodũ vniuersalem, imò opus est in particularibus versari, si rectè curare debeamus. In quibus verbis habemus hanc conclusionem, quòd methodus vniuersalis non est sufficiens, sed requiritur cognitio particularium. hanc cõclusionẽ probauit auctoritate primò, deinde inductione & experimẽto. & hæc est prima pars præfationis. At dicet quispiam si particularia sunt ita necessaria, cur conterimus tempus in vniuersalibus? & cur statim non doces, quomodo circa particularia debemus nos exercere, omissa vniuersali methodo? ostendit Galen. in secũda parte vniuersalia non minus esse necessaria particularibus, imò sine cognitione vniuersalium, frustra nos laborare in particularibus, & cõcludit quòd si volumus esse boni medici, oportet scire vniuersalia particularibus cõiungere id est rationem sensibus adiungere, ita cum ars sit habitus recta cum ratione factiuus, & actio sit circa particularia si cũ ratione agere debemus vniuersalia particularibus iungere oportet id est rationẽ sensibus. hoc voluit Galen. in tota præfatione. Declaro primam partẽ, cũ vellet hãc cõclusionem probare, methodum vniuersalẽ non sufficere ad artem curãdi, proponit maiorẽ,

& in

& inquit, non sufficere mediço vt naturam communem cognoscat, sed oportet vt particulares cognoscat vniuscuiusq;, at si hoc scire debet, cum naturæ particulares in indiuiduis sint, indiuiduorum autem non est scientia, imò nec scribere, nec imaginari possumus, vt dicebat Arist. primo Ethicorũ circa finem. & cum methodus sit circa vniuersalia tantum, & non possumus exercere artem sine cognitione particularium: quæ non cadunt sub scientia, ergo sequitur quòd methodus vniuersalis non sufficit, sed oportet scire particularia, quę sensu, & per experimenta sciuntur. sequitur ergo quòd & si habeamus vniuersalem methodum, & nesciamus exercere circa particularia, & componere vniuersalia cũ particularibus, quòd propterea non sumus medici. maiorem illam probat auctoritate Hipp. primò, & inquit istam ipsius esse sententiam, deinde suo probat experimento, quia didicistis & vos, qui mecum ita exercitati estis, deinde subdit cum sit necessarium cognoscere particulares naturas, huiusmodi autẽ naturę particulares nec scribi, nec dici posśint, cum sint infinitæ, infinitũ verò sciri non potest ergo &c. quod autem infinitũ sciri non posśit, & particulares naturę necessariò cognosci debeãt, probat ratione euidẽtisśima, & inquit.

certum est si volumus morbos curare, & versari circa particularia oportet habere has circunscriptiones agendi, vt sciamus quid, quomodo, quantum, & quando, & vbi agendum: si ergo ita sciri debeant, & nulla possunt sciri, nisi sciantur particulares naturæ corporis, ergo si hoc probabimus, oportebit quòd naturę particulares sint cognoscendæ. Probat autem hoc, sed anteq̃uã de probatione aliquid dicamus, oportet vos scire, quòd totum hoc procemium à nobis virtute probatum fuit, quando dixi quinque conditiones esse attendendas semper in omni actione, nec posse perfectè fieri, nisi sciamus, Quid, quomodo, vbi, quando, & quantum, quæ ab Aristotele optimè fuerunt declarata in libris Ethicorum. habuistis præterea id quòd dicimus, quid agendum, indicari à natura rei agendæ, hoc est à causa efficienti, & materiali ex qua, tam corporea, quàm incorporea, & declarauimus quo pacto & diximus cum ex aliquo humore, vt ex causa coniuncta generatur ægritudo, indicatur quid agendum, vt euacuandum, à causa verò efficiente esse præseruandum, à causa materiali ex qua incorporea indicatur quid, scilicet alterandum, quia scilicet hic adest excessus caliditatis, & siccitatis. ostẽdebamus præterea quomodo

ex

ex materia in qua, (quam dicebamus esse
membrum recipiens dispositionem) indi-
cari primo, quomodo agendum: si conside-
ramus membrum quo ad propriam natu-
ram, si verò consideramus quo ad situm, in-
dicat vbi, id est, quo in loco sint applicanda
remedia . dicebamus præterea quomodo à
forma terminãte ipsam ægritudinem indi-
catur quantum. Exempli gratia, qualitas in
terminata caliditate, & siccitate, indicant
quid agendum, id est refrigerandum &
& humectandum. istarum verò qualitatum
gradus, vel vt duo, vel vt quatuor, indicant
non solùm refrigerandum, & humectandũ,
sed in tali gradu. Idem etiam ex materia
corporea habetis, vbi scietis quantitatem
humorum peccantium, scietis etiam quan-
titatem medicinarũ, quoniam remedium
tam alterans, quàm expellens applicãdum,
debet esse proportionatum. Sumitur autem
à quantitate materiæ ex qua, corporea,
quantum: quia quantitas, & multitudo ad-
dit gradum dispositioni. Dicebamus etiam
quomodo ab effectibus morbi sumebatur,
quomodo esset agendum, vbi enim mitior
est, vel sæuior, aliter in mitiori, aliter in se-
uiori procedimus . præterea motus morbi
indicat quando, & dicebamus motum du-
pliciter considerari. vno modo circa tem-

pus, id est considerando an velociter, vel tardè moueatur, & an præceps sit: quia in acutis morbis statim in principio euacuandum est, in tardis, tardè. Alio modo dicebamus considerari motum respectu alrerationis in cruditate, & coctione, videlicet an materia cito, vel tardius coquatur, & dicebat Hippoc. concocta medicari, & mouere non cruda. Dicebamus ergo si volumus eligere tempus medendi, considerandum esse ipsum motum, in huiusmodi alteratione cõcoctionis, vel cruditatis, istæ sunt limitationes, in hoc tex. dictæ. sed non fuerunt probatæ, & vnum hic dicit, in quo fuit admodum diminutus, vt vix posit intelligi, sicut apparebit. Restat modo declarandum quomodo sit necessarium (si rectè curare volumus) vt cognoscamus particulares naturas, quantum attinet ad quid, quomodo, & vbi agendum si naturæ particulares non essent necessariæ, imò posset vnusquisque nostrũ statim cum discesserit ex scholis exercere artem hanc: quia facillimum est cognoscere naturam ægritudinis: quia semper eadem est, & est vniuersalis consideratio, an calidus, vel frigidus, ita quod excessus sit per frigidum, vel humidum, vel siccum, vel excessus sit compositus ex his, & vtrum sit inæqualitas in cõpositione, vel in solutione cont

me continui,& si in compositione, an in for-
matione, vel in numero, vel in quantitate
præter naturam:& si in formatione,an in fi-
gura,vel in superficie,vel in meatibus,& ca-
uitatibus, & semper scietis calidum, & fri-
gidum morbum cum contrariis curari, &
reliqua etiam, figura quæ debet esse leuis,
sit aspera, & aspera leuis, cum contrariis ita
debet curari,ista sunt facilia.Præterea quo-
modo agẽdum à natura membri sumptum
semper se habet eodem modo: quia mem-
bra semper sunt eiusdem naturæ, cor, cere-
brum & reliqua. Vbi etiam facile est quia
semper manent in eodem situ. Quantum
ergo ad hæc tria quid,quomodo,& vbi, ars
non est difficilis,& pauca indiget exercita-
tione, illa verò quæ faciunt vt particularia
necessariò cognoscantur sine cognitione,
quorum non possumus curare, & quæ me-
dicos contorquent, qui postquam habue-
runt artem, & sciunt exquisitè naturam æ-
gritudinis cognoscere,& quæ remedia huic
conueniunt, & copiosi sunt in recensendo,
nesciunt tamen artem exercere, quia illud
quando, & quantum ex quibus quod est in
arte potissimum dependet, impediunt eos.
Sed quare hæc duo faciũt tam arduam dif-
ficultatem in arte medendi? quia quantum
operari debemus,à forma dispositiõis sumi
tur,

tur, id eſt à gradu determinato. quod corpus hoc excedat per calidum & ſiccum facile eſt videre : ſed in quo gradu difficillimum. Si enim Socratis corpus receſſerit per calidum & ſiccum, & febriat, facillimum eſt videre exceſſum : ſed in quo gradu excedat non poteſtis videre, niſi ſciatis gradum proprium temperaturæ Socratis, & talem in ipſo fuiſſe caliditatis, & ſiccitatis gradum. Igitur oportet conſiderare naturam illius particularem : quia ſi volumus mederi eius exceſſui, oportet vt ſciamus particularem eius gradum. Sed qua arte aſſequemur hanc cognitionem? cum particularis ſcientia non cadat ſub ſenſum, ideo fieri non poteſt, vt exquiſitè cognoſcamus certũ, & proprium gradum temperaturæ ipſius, abſolutè tamen cognoſcemus, propterea dicit Galenus in de temperamentis, Niſi quis cognoſcat temperamentum vniuſcuiuſque, ſicut propria elementa, A, B, non poteſt artem exercere. Poſtea in de miſsione ſanguinis dicit nihil coniecturale magis eſt, quam cognoſcere naturam propriam. intellexit Galenus de temperamentis quod qualitates indeterminantas ſcire poſſumus, ſed gradum earum nõ poſſumus ſcire. & tertio methodi dixit, ſi profiterer ſcire temperamentum indiuidui determinatè, crederem me eſſe

qualem

qualem ego arbitror fuisse Apollinem, & Aesculapium, subdit postea ideo crasim, id est propriam temperaturam cuiuscunque rectè cognoscere nō est humani intellectus. propterea antiqui rectè hanc notitiam tribuerunt Apollini, & Aesculapio. relinquitur ergo ex hoc difficultas maxima circa istud quantum. nunquam ergo attingimus gradum, sed prope accedimus, si excellentes simus. & ob hanc causam Auer. noluit esse medicus: quia nesciebat proprietatem indiuidui, à qua sumitur quantum. & hoc est illud quod requirit necessariò cognitionē vniuscuiusque particularis naturæ, quæ quam difficillimè cognoscantur ostendit auctoritate, præterea nō habemus modum, nisi cum longa conuersatione cum particularibus. Et ex bono intellectu. Ad hæc quādo agendum sit non est parum difficile: quia si debemus eligere tempus agendi, oportet cognoscere statum, id est quietem, & motum singularium, non solum naturam cuiuscunq; quia morbus est in fieri, & in motu: tempus etiam semper fluit, & non est idem in mane, & in sero: quia perpetuò fluit, & momentaneum est. non potest igitur sine difficultate maxima eligi occasio, quam si non eligatis opportunè, sequuntur incommoda, redditur ergo difficultas ex occasione,

occasione, quia pręceps est, experimentum autem fallax. Ista igitur duo quantum . & quando requirũt cognitionem necessariam particularium, & hæc intendebat probare quando dixit non solùm communem omnium naturam esse cognoscendam, sed & particularem, & probauit hoc auctoritate, & inductione. ita quod sit necessariũ inuenire, quãtũ & quãdo, at nõ potest inueniri nisi per cognitionem exquisitã particularium, ergo necessario indigemus cognitione particularium. totum hoc declarat in hac prima parte. & est argumentum totius procemij. Nunc verba ipsa declaremus. Natura apud medicos multipliciter sumitur, aliquando pro quatuor humoribus, & quatuor elementis, id est pro materia. Et hoc modo Hippocr. primo de natura humana intellexit, in quo agit de principiis elementariis corporis humani, tam propinquis, quàm remotis, ex quibus tanquam ex materia constat. Aliquando sumitur pro forma, siue ea temperamentum sit, vt ostendit Galenus in libro quòd animi mores sequãtur temperaturam corporis, vbi vult vnumquenque philosophorum antiquorum, etiã si noluerunt, dixisse naturam hominis esse temperaturam, id tamen fuerunt coacti dicere, & credit probare Aristotelem ita sensisse:

ſiſſe:quia dixit animam eſſe actum corporis phyſici organici, & nihil aliud intelligere voluiſſe quàm animam eſſe temperaturam. Aliquando ſumitur pro toto compoſito, & ad hunc ſenſum Galenus vndecimo methodi ipſam accepit, cum dixit naturam hominis ex tribus conſtare, ex ſpiritu, membris carnoſis, & ſpermaticis. Aliquando pro temperatura ſumitur, & in iſto ſenſu accepit Hipp. & Galenus tertio reg. acut. 36. Vbi dixit Hippoc. in tex. naturam, & habitum communem eſſe conſiderandum dicit in commento Galenus per naturam temperaturam, & per habitum corporis ſtructuram intelligi, præterea tertio Apho. dicit Hippoc. naturarum quædam hyeme, quædam æſtate melius ſe habent, intelligebat naturam pro temperatura, præterea vndecimo methodi dicebat Galenus naturarum corporis quædam propriæ, & innatæ, quædam aduentitiæ, quæ acquiruntur per ætates, vel aëris exceſſum, vel otium, vel exercitium, aut per conſuetudinem, quandoque ſumitur pro accidentibus conſequentibus formam vniuſcuiuſque, etiam in hoc ſenſu intelligebat Galenus, & Hippoc. quando dicebant naturam corporis in habitu, calore, colore, & moribus eſſe conſiderandam, cõſiderabant tunc naturam in acci

in accidentibus,& affectibus animi, & corporis, & vulgares accipiũt hoc modo naturam, cum dicunt homines etiam bonæ vel malæ naturæ,id eſt bonorum, vel malorum morum. quandoque etiam accipitis naturam pro virtute diſpenſatrice corporis,quę corpus regit, & in eo ſenſu intellexit Hippocr.ſexto Epid.vbi dicebat naturam morborum medicam eſſe. per naturam intelligebat virtutem regentem noſtrum corpus, quæ vera medica eſt, nos verò miniſtri ſumus,idem intellexit cum dixit, naturæ non docentur in ſuis artibus:quia agunt abſque eo quod doceantur. quandoque intelligimus naturam pro ſtructura corporis, & in eo ſenſu intelligit Hippoc.naturarum quędam ſtricti : quædam ampli pectoris ſunt. cum igitur tot modis accipiatur natura , & omne multiplex diuidendum ſit,cum dixit Galenus non tantùm communem omnium naturam, ſed particularem medicus noſcere debet, de qua intellexit? reſpondeatis de quacunque iſtarum:quia qui vult conſiderare inſtrumenta neceſſaria artis,oportet vt cognoſcat vnum pro materia, pro forma,& pro compoſito, & ſciat temperaturas, tam vniuerſales,quàm particulares,omnes euentus,& accidẽtia omnia, & præterea ſciat facultates regitiuas corporis, & tandem ſub

quocunq;

quocunque significato sumatur, & intellexit sub sensu communi, & sub quo omnia comprehendantur: quia non tantùm communes, sed & particulares naturæ sunt considerandæ, & cognoscendæ, vt iam ostensum est, & melius ostendetur. dixit autem Galenus in text. id ab Hippocrat. rectè traditum esse, hoc dixit in primo Epid. Sect. tertia, & in libello de chymis, & à nobis in ipsis artis operibus (vt nosti) studiose obseruatum. dixit vt nosti obseruatum: quia ex quinto de locis affectis Glauco fuit admodum familiaris Galeno, & plerunque versabatur secū in visendis ægris. subiungit, fieri autem non potest vt propria natura cuiusque, perinde atque communis, scribatur, sed opposito se habēt ordine, scripta, & opera. iste interpres dum malè tradidit latinum, malè etiam exposuit: quia inquit ordine & Galenus prorsus nullam facit mentionem de ordine: quia scripta, & opera nullam affinitatem habent, & quia hunc ordinem intellexit interpres exponens: inquit, Aduertas quod aliter opera tractamus, aliter scribimus, quando opera tractamus ab indiuiduo incipimus, & resoluimus illud in sua principia, & ordinem resolutiuum facimus, sed cum docemus, ac scribimus, ab vniuersalibus incipimus, &

m ad

ad particularia deuenimus, & ordinē compositiuum seruamus, iste deceptus fuit, nam methodus, & via tam resolutiua, quā compositiua sunt doctrinæ, quæ circa vniuersalia versantur. Resolutiua habet suum processum à particularibus ascendendo ad vniuersale, compositiua verò ab vniuersali ad particulare descendendo, ita quod terminus in via compositiua exclusiuè est particulare, in via resolutiua vniuersale. Hæc autē possunt rectè scribi, ideo dicebat Porphyrius in quinq; vocibus, in processibus resolutiuis, & diuisiuis, ab vniuersalibus incipimus, & ad particulare terminamus, in quo iubet Plato quiescere, vt particulare sit terminus distinguens. Noluit igitur Galenus dicere ordinem cōpositiuum, sed voluit dicere opposité se habent: quia qui opera exercent artis cum ratione, versantur circa particularia, & habent orizontem suum vniuersale, ad quod respiciunt, tanquam ad sidus, à quo diriguntur circa particularia. Qui verò scribunt habēt vniuersale, circa quod versantur, & in illo permanent, sicut in scientiis, in artibus verò tradendis, habent quidem vniuersale circa quod versantur, sed habent orizonta particulare à quo dirigunatur, & ad quod terminantur: quia circa illud operantur. qui verò

rò scribunt, licet versentur circa vniuersale, habent tamen orizonta suum particulare, ad quod terminātur, ideo contrario modo se habent, qui scribunt, & qui operantur, ideo nec interpretationem, neque suam expositionē audiatis. Alium præterea committit errorem interpres non negligendum, postquam dixit opposito se habent ordine scripta, & opera, subiungit cum in aliis plerisque, tum in his maximè, quæ nunc docere statuimus. si hoc diceret, falsum affirmaret, cōmune enim & vniuersale est in omnibus artibus, & contrario modo, &c. Ideo cum dicit in plerisq; aliis, doctrinam tradit confusam, sed deberis dicere in omnibus, & non minus in aliis, quā in medicina, & errauit in verbo πολλαχόθι, quod sæpe, passim, & vulgò significat, & in omnibus, nam & πόλλοι apud Græcos vulgum significat, & ideo passim, & in omnibus artibus, debebat exponere contrario modo se habent scripta, & opera, & non minus in arte nostra medica. Efflagitasti enim vt tibi vniuersalem medendi viam, ac rationem quasi summatim describerem. In hac parte Galenus magis se declarat, & vult ostēdere, quòd & si tradat methodum, quæ expetitur, fieri tamen non potest vt exerceri res possit nisi cognitio particularium

 habea

habeatur satis obscurè tamen declarat hoc, ideo inquit, Efflagitasti enim vt tibi vniuersalem medendi viam ac rationem quasi summatim describerem, hæc autem qualitate, quantitatéque remedij cuiusq;, & vtendi modo, & occasione, (quæ horum omniũ difficillima est) perficitur. Sunt autem illa duo, videlicet quantum, & quando quæ faciunt necessitatem cognoscendi particularia. per qualitatẽ remediorũ Galenus intelligit substantiam omnium agendorum, dixit qualitatem, quia vt plurimum vtimur qualitate, vel remediis, in quibus cõsideratur qualitas, ideo Græci cum materiam applicandam nominant, eam δύναμιν, id est facultatem, quæ consistit in quibusdam facultatibus, ideo per qualitatẽ quid agendũ intelligit, propter breuitatem tacuit vbi: quia sequitur ex modo agendi, per occasionem de tempore eligendo intelligit, quæ quidem occasio omniũ cognitu longe difficillima est. dixit omnium cognitu, &c. Videtur expressa cõtradictio in dictis Galeni. Hoc enim loco dicit occasionẽ cognitu difficillimam esse, cum alibi quantitatẽ remediorũ difficillimam dixisset, in libro enim de sanguinis mißione inquit, nihil facit artem ita coniecturalẽ quã cognoscere remediorũ quantitatẽ. Præterea dixit in secundo

reg.

reg.acut.exquisitè cognoſcere quantitatem ita difficilè eſt vt pauci inueniãtur,qui eam cognoſcant, & in tertio methodi cognitionem hanc tribuit tantum Aeſculapio,&c.

Et in hoc proœmio etiam aſſerit quantitatem ſciri nõ poſſe, niſi ſciamus propriã vniuſcuiuſque naturam , ſed hoc haberi non poteſt,ergo quantitas ſciri non poteſt. cum ergo dicat hoc loco occaſionẽ omniũ eorum quæ in medicina ſunt eſſe difficillimam cognitu,oportebat hãc diſcutere difficultatem,ne ſibi cõtrarius videretur. Difficultas eſt ratione vnius æquiuoci, quia multiplex faceſsit maximũ negotiũ indagatoribus veritatis. Difficultas dupliciter conſideratur,vno modo quo ad executionem rei,alio modo quo ad cognitionem. ſi volumus intelligere difficultatẽ aſſequẽdi, nihil difficilius occaſione, quia eligere tempus & occaſionẽ tam præcipitẽ,indiget viro conſummatiſsimo,cognoſcere autem facillimum eſt,& nos in arte cum inſtituimus remedium, iam tempus præterit operandi, & in tam præcipiti motu vix poſſes eligere tempus opportunum , & licet eligamus celerrimè trãſit illa occaſio vt fluuius.Ideo in tam veloci fluxu, etiam ſi immineret occaſio,non poſſet quis eam exquiſitè aſſequi.

Eſt etiam hic difficultas alia , quia ſi non

eligimus ad vnguem tempus,sed prȩter rationem pharmacum exhibeamus, sequeretur vel mors, vel incommoda multa, ideo Galenus in quinto de tuenda sanitate. Tutius inquit, præseruamus ab ægritudine quàm curemus,quia in præseruādo,non habemus præcipitē lapsum,& possumus tempus eligere commodum ad euacuandum,& alia peragēda, sed in curando id facere non possumus, quia si tempus nō eligemus opportunum (maximè in acutis) sequitur mors, propter velocissimum morbi tempus, merito ergo acuta est, & veluti instans velocissima occasio, sed difficillima est in capiendo,& assequendo. Quantitas autem opposito modo se habet, hæc aliter non transit,nec est in præcipiti,sicuti occasio,sed cognitu difficillima,quia non cognoscitur quantitas gradus difficultate igitur cognitionis difficillima est quantitas. Difficultate verò executionis occasio difficilior est, quia si debet mensura quātitatis mensurari,ex naturalis dispositione indiuidui mensuranda est,naturalis autē cognitio indiuidui,& mensura non potest cognosci,& quia non potest cognosci mensura,nec mensuratum cognoscetur. non habita igitur hac cognitione non sumus veri medici,nec perfecti, ita vt Auerrois artem exercere noluerit.

rit. iam duas hasce difficultates remouirit. iam duas hasce difficultates remouimus. ex ea æquiuoci distinctione, de difficultate cognitionis & executionis. cũ ergo dixit Galenus occ. omnium,&c. de difficultate executionis intellexit, cum verò dicit quantitatem difficillimam, &c. de difficultate cognitionis, quia si cognosceremus lapsum esse corpus per duo, permaneretque dispositio, etiã sciremus quantitaté mensurare, sed quia nõ cognoscimus lapsum, nec etiam inuenire possumus quantitaté, præterea si erramus in quantitate, non est tam magnum incommodum, sicuti in occasione, exemplo vlceris, cui fuerunt applicata nimis exsiccantia, dum hoc fuerit sine multo discrimine ægri, mutat medicus medicamentũ, & reficit errorem, sed in occasione moritur æger, antequam eligi possit aliud tempus opportunum. Probat Galenus occ. esse difficillimam Hippoc. testimonio, qui in prooemio Apo. dicebat artem longam, vitam breuem, experimentum fallax, iudicium difficile, occas. præcipitem, siue acutam, in quibus occasionibus inquit Galenus medicos nõ modo vulgares, sed & optimos decipi videmus, quoniam in executione, & consequutione falluntur, quando etiã rectè assequi coniectura medicaméti quantitatem pro virium ratione corpori accommodam

modam difficile idem vir scripsit.

Ostendit modo difficultatem esse in cognoscenda quantitate, & etiam citat testimoniũ Hippo. in libro de puero epileptico circa finem. Hic aduertatis quod sententia hæc de quantitate, quam Galenus vult esse accommodam pro ratione virium, videtur quòd contraria sit his, quæ diximus nos in vniuersali methodo, vbi diximus quantitatem sumi penes quãtitatem gradus ægritudinis, id est, penes formam morbi, hic autem ait sumi à quantitate Virium, ergo videtur contradictio.

Atqui eadẽ est sentẽtia nostra, & Galeni, sed hic quoq; est distinguẽdum vnum multiplex. Vos sciuistis quòd indicationes quędam à materia ex qua corporea, & ex qua incorporea sumebãtur, & materia vtraque indicabat quid, quantum verò à forma vniuscuiusque sumebatur, vbicunque ergo est materia redundans in corpore, vel per oppositũ deficiens, nascitur indicatio euacuandi: si redundat, replendi: si deficit, quòd quidem corporeũ esse debet, vt ex carne, aut ex spiritibus, aut ex calore innato, vel ex alimento, quãdo verò in corpore est simplex alteratio, siue qualitas, & facta est intemperies, nascitur indicatio alterandi. per oppositum vbi est defectus, vel repletio

quant

quantitatis corporeæ oportet habeamus quantitatem operādi,& qualitatem instrumēti, similiter etiam vbi alteratis hæc sunt necessaria : sed est differentia,quia à quantitate materiæ corporeæ,& à defectu nascitur indicatio à viribus, à quantitate materiæ incorporeæ (quæ sunt qualitates,& gradus ,& forma ipsius morbi) indicatio sumitur à gradu lapsus , & quòd hoc sit verū. ponamus quòd sit aliquis in quo redundet sanguinis , vel biliosus humor aut pituitosus,volumus euacuare, oportet scire quantitatem & eam inuenire,quantitatem ,dico medicamenti euacuantis , quam græci dosim nostri verò dationem appellāt,quæ erit methodus? Vires corporis indicabūt quantum medicamenti euacuantis sit exhibendum, si robustæ erunt, multum, si defectæ, parum exhibebunt, præterea illud quantū, quod ad defectum attinet, ad vires referendum est,si enim validæ sunt, affatim exhibemus, & plurimum ; si plurimo sit opus alimento , si verò debiles sint vires, debile alimentum , & in parua mole eligimus , ne virtus suffocetur. Ideo ratione defectus, & redundantiæ materiæ existentis in corpore,quantitatem eligimus,indicatione sumpta a viribus , & de huiusmodi quantitate intelligit Galenus in hoc loco. Alia quanti-

tas ſumitur à quantitate gradus qualitatis malæ, vt ſi corpus præhumidum, & frigidum ſit, excedens per tot gradus, oportet exhibere oppoſita alterantia in eodem gradu. Quantitas ergo, quæ ſumitur à viribus, eſt in euacuando, vel replendo. Quæ verò ſumitur à gradu, in alterando, ſumitur ab intenſione, & remiſsione alterationis. De vtraque quantitate habemus auctoritatem Galeni. Quantum ad quantitatem quæ ſumitur à gradu alterationis, habetis hoc ex ipſo Galeno in quinto de tuenda ſanitate, & in nono therap. de quantitate verò quæ ſumitur à viribus in ſecundo regu. acut. 36. & vndecimo therap. & hæc quantitas difficillima eſt, quia vires difficillimè noſcuntur, naſcitúrque huiuſmodi difficultas ab eodem loco, quia vires cordis à temperatura noſcuntur, temperatura autem cordis cognoſci non poteſt, quę eſt cauſa virium, ergo minus cognoſçentur vires, quæ ſunt effectus temperaturæ, & propterea ſiue vires ſunt cognoſcendæ, ſiue temperatura, à quibus ſumuntur, ſemper difficillimum erit cognoſcere quantitatem, tam quo ad gradum, quàm quo ad vires. Quum igitur ad rectam curationem conferre plurimum tum occaſionem, tum quantitatem remediorum cõſtet, ſint

autem

auté hæc ſingulis propria, nihil verò quòd propriū ſit ſcribi poſsit, hac ratione quòd commune eſt ſcribere cogimur, tametſi ad vſum ſit ſecundum.

Iſta eſt ſecunda pars totius procemij. in prima enim oſtendit Galenus quòd non poſſumus exercere artem, ſine cognitione particularium, poſſet ergo aliquis dicere, ſi non poſſumus facere ſine particularibus, quare non accedimus ad particularia? in hac parte oſtendit quòd ſine cognitione vniuerſaliū non poſſumus in particularibus exercere, & vſq; in finé oſtendit quomodo ſit exercēdum in particularibus, ideo inquit, aduertas quòd licet neceſſarium ſit cognoſcere particularia, quia non poſſumus rectè mederi ſine occaſionis cognitione, & quantitatis medicameti, & hæc ſecundo ſine particularibus cognoſci non poſſunt, hac de cauſa ad vniuerſale confugiendum eſt, licet ſit vſu, ſecundum quia habet rationem cauſæ ſine qua nō, propterea cogimur neceſſario progredi ad vniuerſalia, quantū referat cognitio occaſionis, & quantitatis iam diximus, & in particularibus oſtendemus, ideo Galenus in conſilio pueri Epileptici, ait, remedia nō eſſe applicanda, niſi cognoſcatur occaſio, & quātitas:

Quia

Quia ea medicamenta quæ apud aromatarios sunt, dicuntur materiæ remediorum: In manu verò medici seruata debita quantitate, & occasione, remedia vocantur, quia remedium afferunt, appellantur autem materiæ remediorum, sicuti materia cum non habet formam, dicitur potentia, ista medicamenta sunt materiæ remediorum, cum non habent formam quam eis tradunt periti medici, cum seruant quantitatem debitam, & occasionẽ. Interpres, pro chria transtulit vsum, si per vsum, intelligitis necessitatem, & vtilitatem, rectè intelligitis, si verò modum, non rectè intelligitis, quia vniuersalia priora sunt, & præcedunt particularia, est autem id quod commune est, vtilitate secundum, quia finis artis est exercitatio particularium. docemus autem methodum, non vt sciamus ipsam tantùm, sed quia volumus versari circa particularia, quia finis est nobilior, quia propter ipsum agimus, ideo bene dicitur quòd finis est primum, ea autem, quæ ducunt ad finẽ, (licet necessaria sint) vsu tamen id est vtilitate sunt secunda.

Plerunq; enim ægrotos quosdam inuisimus, quibus cũ antea, cũ sani essent, versati non fuimus, proinde quem calorem, quam cordis habitudinem, quem natiuum calorem

rem

rem,arteriarumq; pulſum antea habuerint ignoramus. Quæ ſi antea nobis perſpecta fuiſſent morbi vtiq; magnitudinem probè iudicare potuiſſemus. Probat Galen. quantum ſit neceſſaria cognitio vniuerſalium hoc modo, ſæpiſsime contingit, vt medici verſentur cum ægrotis, quos non amplius viderunt, quia non habent aliam cognitionem eorum, niſi vniuerſalẽ, quomodo poſſent mederi lapſum in particulari ſine ratione & methodo, non poſſumus cum his quos amplius non vidimus vti epilogiſmo, quo vtuntur empirici, & qui ſimile quoddam cognitum ad aliud ſimile incognitum comparant, & per comparationem horum particularium metiuntur lapſum, non poſſumus vnquam vti epilogiſmo, quia non fuerunt à nobis cogniti, ſiquidem eos cognouiſſemus, poſſemus dicere, hic in ſanitate habuit talem colorem, & talem habitudinem, nunc autem non habet, & poſſemus metiri gradum per epilogiſmum, ſed eos, quos nunquam vidimus, per epilogiſmum non poſſumus metiri: quia non habemus accidentia, quæ comparari poſsint aliis, ideo opus erit analogiſmo, id eſt aſſumere vniuerſales propoſitiones, & recurrere ad commune præcognitum, & cõparare vniuerſale particulari, ſi rectè metiri volumus.

mus. innuit Galenus hoc loco nõ posse nos facere epilogismum: quia ignoramus, vt supra &c. quem colorem, quem calorem natiuum, quam corporis habitudinem, & quē pulsum arteriarum habuerit antea, & quicquid de his dixit, de reliquis intelligatis, & si rectè memoria tenetis, quæ diximus in vltima lectione, vbi de methodo loquebamur diximus signa, ab operationibus læsis primò sumi, secundò ab effectibus consequentibus operationes læsas, quæ sunt in omni specie qualitatis, & in quantitate, & in motu, & in his, quæ exeunt, itaq; oportet cognoscere colorem, quę est vna ex passionibus qualitatum ad visum consequens, & ideo quantum attinet ad colorem, qui obiectum est visus, si in facie, vel in superficie, vel in cuti fuerit, indicat propriam operationem, an bona sit, nec ne, est autem operatio eius, operatio virtutis alentis: quia vbi calor naturalis, vel spiritus naturalis, ita se habet in corpore, vt bene concoquat, & bonum sanguinem generet, optimum facit colorem corporis: si biliosum, citrinitatem facit: si deficiat sanguis pallorem, & *καχεξίαν*. Vbi verò fuerit assatio in sanguine, nigredo & fuscatio generatur, & sic color indicat aliam, & aliam temperaturam. Inquit Galenus hic, si non cognoscimus quem habue

habuerint calorem ægri in sanitate, quomodo poterimus per epilogismum facere comparationem præsentis caloris, ad eũ quem in sanitate habuerunt. Eadem etiam ratio est de habitudine, & occurrimus plerunque corpori gracili, quod quidem tale erat in sanitate, nullam prorsus poterimus per epilogismum facere comparatiotionem: quia non cognouimus cuius habitus esset in sanitate, si tangimus pulsum, & in eo tempore ægritudinis percipiamus velocitatem, & frequentiam: quia ignoramus, an talis fuerit in sanitate, non possumus facere comparationem particularem ad particularia, & vti epilogismo, quæ omnia si antea nobis perspecta fuissent, morbi vtique magnitudinem indicare probè potuissemus. Sed hic diceret aliquis, Tu dixisti ô Galene non posse hanc cognitionem haberi, nisi ab Aesculapio, cui tantùm tradidisti rei huius exactam cognitionem. Notetis. Galenus loquitur de coniecturali cognitione, qua cognoscimus, & scimus metiri probè, non tamẽ exquisitè, & vsq; ad vltimam differentiam, sed quantũ possunt humanæ vires, non quantum sciuit Aesculapius, qui fuit Deus, quantũ verò recedat à naturali habitu, is solus nouit qui naturalem habitũ ad amussim habuerit, quod cũ in illis

in illis ignoramus, ne omnino hæſitemus, ad id quod commune eſt confugimus. Hic dubitat aliquis: vult Galenus ex quo particularium cognitionem habere non poſſumus ad commune eſſe cōfugiendum, modo quid eſt illud commune, ad quod confugimus, & ad particularia applicamus? eſt analogiſmus. Declaro occurritis ægro, qué nunquàm vidiſtis, neceſſarium eſt cognoſcere naturalem temperaturam, non poteritis vti niſi analogiſmo, & recurritis ad vniuerſalia, & obſeruatis in hoc homine corporis habitum, faciem, colorem, amplitudinem thoracis circa profundum, & latum, pilos ſuper pectus, vbi autem hoc vidiſtis, facitis analogiſmum in mente, per diſcurſum ad vniuerſale theorema hoc pacto, Quicunque habent pectus latum, & piloſum, illi habent cor calidum & ſiccum, maiorem habetis in theorematibus, & regulis vniuerſalibus, minoré ſubſumetis, quæ habet indiuiduum particulare, ſed Socrates habet latitudinem pectoris cum piloſitate, ergo Socrates habet cor calidum, & ſiccum. Sed quicunque habent calidum, & ſiccum illi habent multum caloris in corpore, qui talem habent caliditatem indigent multa euentatione, qui multa indigent euentatione habent pulſum velocem, & frequen-

quentem in sanitate, ergo iste qui habet nunc talem pulsum, habuit in sanitate pulsum frequentem, & velocem, scitis alteratum esse, & habere multam caliditatem, & lapsum esse à naturali, sed scitis non multum lapsum esse: quia lapsus est ab homogenea temperie cordis, & non est tantus sicuti si esset frigidæ temperaturæ. De colore idem habet colorem citrinum. Tangetis hypochondria, & percipietis duritiem musculorum, videtis venarũ latitudinem, pilositatem circa hypochondria, & circa pudenda, & circa crura: indicatis caliditatem hepatis, & membra naturalia habere calida: quia hæc non mutantur, cum sint dispositiones firmæ: & tunc facitis analogismum, qui habent caliditatem & siccam hepatis temperaturam, redundant sanguine biliosa, sed qui generant sanguinem biliosum, habent colorem citrinum in facie, iste habet caliditatem, & siccitaté in hepate, quod redundat multa bile, ergo habet naturalem colorem citrinum, & nunc est citrinus color, ergo non multum recessit à temperamento. idem dicatis etiam de habitu corporis, nã in hoc artis peritus imperito plus nõnihil potest, vult hoc loco Galenus, quod nos, qui habemus methodum non multum plus sciamus, quàm imperitus, hoc est verum

rum,quo ad quantitatem, & occasionem, quam scimus tantummodo per coniecturam,quia licet scimus quod corporis fuit calidæ & siccæ temperaturæ,per analogismum tamen non scimus in quo gradu,nisi per coniecturam, & non per certitudinem, sed habemus plusquam habeat imperitus, & scimus quātum debemus occurrere,non quidem exquisitæ,sed maiorem ansam habemus, quam habeat vulgus,& si comparatio fiet inter nos,& imperitum, aliquid plus habemus. Dixit aliquid plus vt seruaret modestiam:interrogat Galenus quid sit illud plus,& inquit; Hippocrates primus omniū,quos nouimus,id literis mandauit,sed dicetis quid est illud plus? Est artificiosa coniectura,& quinto methodi dixit Galenus Hippocratem fuisse primū qui methodum inuenit,nam ante medicina cōfusa erat,& sine ordine,& artificio,qui autem post hunc fuerunt eiúsq; scripta intellexerunt fusius sunt interpretati;inter quos fuit Mnesitheus Atheniensis,vir cum in omnibus aliis,quæ ad artem pertinent non mediocriter eruditus,tum in exercenda arte quantum via,ac ratione licet,nulli secundus peritia. Dixit Galenus in omnibus aliis, sed quæ sunt alia præter methodum? nos in methodo docemus qua, arte sanitas fit

conſeruanda, & acquirenda, ſed vltimam hanc partem habemus anatomen, quæ non addiſcitur per methodum, & præterea pars quæ eſt de medicamenti materia per hiſtoriam habetur, ideo dixit in omnibus aliis, &c.

Hic Mneſitheus à primis ſummisq; generibus auſpicatus, ea in alia item genera, in ſpecies, & differentias ſecanda eſſe cen ſuit: hæc denuo in alia ſimiliter, quæ rurſus eodem modo diſtribuerentur, dum ad aliquam talem deſcenderemus ſpeciem quę diuiſa in vnum numero ac in indiuiduum deſineret.

In iſta parte prooemij refert Galenus, quomodo proceſſerit Mneſitheus, & qua ſpecie methodi fuerit uſus: quia vt iam audiuiſtis quatuor ſunt tantùm methodi, Reſolutiua, diuiſiua, diffinitiua, & demonſtratiua, & inquit Mneſitheum vſum fuiſſe methodo diuiſiua, & breuiſsimè tranſit, quia ſcribit ad Glauconē Platonicum, & vos non ignoratis, quod methodus diuiſiua eſt propria Platonicorū, ſicut methodus demoſtratiua eſt propria Peripateticorum. Ideo quia ad Platonicum ſcribit, quambrem ſiune rē ipſam oſtendit: quia ſi vellet fuſius de hac re habere ſermonē cū eo, qui optimè calleat doctrinā, & methodum diuiſiuam, eſſet illi

ſimilis,qui(vt in prouerbio dici ſolet)noctuas Athenas,oſtendit autem id coactè facere duabus de cauſis,prima eſt quia non poterat docere, quomodo vniuerſalia in particularibus eſſent. ſecunda cauſa quia ab erroribus qui committuntur in diuiſione omnes falſæ ſectæ oriuntur,tanquàm à fonte,& iſte eſt ſenſus huiuspartis procemii. ex iſta parte textus habetis quòd ex omnibus generibus diuiſionis artificialis methodi non eſt nec totius in partes,néc vocis in ſignificata, neq; ſubiecti in accidentia, de quibus omnibus meminimus loco ſuo, ſed ea ſpecies tantùm pertinet ad medicum, quæ diuidit genus in ſuas ſpecies per oppoſitas differentias, & inquit hac maximè vſum fuiſſe Mneſitheum, qui incipiens à ſummis generibus,& diuidendo per oppoſitas differentias in tot diſtribuebat,vt tandem deueniret vſq; ad vltimam ſpeciem, quæ diuiſa in vnum numero deſineret,nec amplius per oppoſitas differentias diuidi poſſet,& hoc eſt medici munus:quia cũ velit ad particularia deſcendere, diuidit genera,donec ad vnam ſpeciem ſpecialiſsimam deſcenderit,quæ amplius diuidi non poſsit,vnde indicationes ſumit curãdi,oportet ergo incipere à ſummis generibus,& ad vltimam ſpeciem deuenire.& ratio eſt:quia

niſi à

nisi à principio vsq; ad finem totá rei naturá cognoscemus, deficiemus in cognitione, quo facto, necessarium etiam est, vt in curatione deficiamus. Commentator iste vult hic facere vnam diuisioné, vt declaret textum, & peccat, & credit diuisisse ad vltimam speciem, & tamen nihil fecit, & incidit in eum errorem quem carpit Galenus in tex. ita facit ipse diuisionem, Morborum quidam sunt in membris similaribus, quidam in dissimilaribus, quidam in vtrisq; communes. qui sunt in similaribus sunt intemperies, igitur ista intemperies erit calida, vel frigida, vel humida, vel sicca, vel calida & sicca, vel frigida & sicca, vel calida & humida, vel frigida & humida. Et postquàm deuenit ad vltimas differentias temperaturarum, nesciuit vlterius progredi, & inquit vlterius progredi non licet, quia sumus in specie specialissima, nec aliud agendum est, nisi ad opus accedere. Sed peccat ista diuisio peccato manifesto, nam oportet adhuc diuidere, & dicere, intemperaturarum aliæ sunt sine materia, aliæ per affluxũ materiei, earum quæ sunt per affluxum, aliæ à sanguine, aliæ à bile, aliæ à pituita, aliæ ab humore melancholico, & isti humores vel simplices sunt, vel compositi. Ideo deficit plurimum, & oblitus est artis, quam præcipit

pit hic Galenus. Sed vt habeatis exemplum quo modo fiat huiusmodi diuisio, accipite: volumus curare febrem: videamus, quomodo à sommo genere incipiendo, vsque ad speciem specialissimam deueniamus, à qua sumitur indicatio curandi, & sic procedemus à notione finis. Febris quid est? nónne est calor naturalis mutatus in igneum? ergo est intemperies calida & sicca præter naturam in corpore humano, & sic est in genere malarum intemperaturarum. Tunc diuidatis sic, intemperies ista vel est cum materia, vel sine materia, in vtraque stat febris, prætermittamus vnum membrum. Intemperaturarum calidarum, & siccarum cum materia, quædam sunt prouenientes à putredine, quædam sine putredine, vt sunt illæ quæ mediæ sunt inter ephemeras, & putridas (de quibus dicemus) quæ calidæ & siccæ sunt, & per affluxum à putredine sunt omnes putridæ. Supponatis modo quòd per signa appareant intemperies per affluxum à putredine humorum. Tunc ita progredimur, intemperierum ab affluxu factarum per putredinem, quæ febres appellantur, quædam sunt continuæ, quædam interpellatæ. Supposito per signa quòd febris sit composita tunc vlterius est diuidendum, quia non potestis curare nisi

habeatis speciem specialissimam. continuarum per affluxum materiæ ex putredine ortarum quædam ita sunt continuæ vt sint prorsus sine typo, & exacerbatione: quædam exacerbantur cum rigore, vel frigore, quædam cum simplici attritione tangore, quædam cum simplici attritione tantum, & inæqualitate. Supponamus per signa, quòd sit cum simplici attritione, Tunc vlterius febrium continuarum ex humorum putredine cum exacerbatione, & simplici attritione, quædam quotidie exacerbantur, quædam alternis diebus, quædam quarto quoque die. supponamus per signa quòd exacerbetur de tertio in tertium, quòd didicistis ex hac diuisione, quòd febris hæc cum sit continua, & exacerbetur alternis diebus, est vna species specialissima, quæ dicitur febr. continua proportionata de cholera, ex humoribus in venis putrescentibus, ex hoc sequitur, ergo debet euacuari, sed an per phlebotomiam, an per pharmaciam, hoc scietis in particularibus. Dixit hoc loco Galenus mihi non satis est tibi sententiam meam breuibus explicuisse, ac si ipse Galenus vteretur via diuisiua, sed videtur potius ipsum vsum fuisse via resolutiua, vt in de constitutione artis, & in methodo. Notetis domini, nūquam videbitis apud Galenum ꝙ vtatur

via resolutiua, quin etiam via diuisiua fit; quoniam hæ duæ methodi sunt adeo annexæ, vt non possitis resoluere sine diuisiua methodo, non autem è conuerso, imò resolutiua est quædam species diuisiuæ, quia diuisio genus subiectum in suas species diuidit, & resolutiua compositum in sua principia resoluit, & diuidit totum in partes formales, & essentiales, quæ sunt materia & forma, & hæc est vna ex diuisionibus præmissis, seu potissimis, & ita tam resolutio, quàm diuisio generis in species, sunt diuisionis species. ideo multi loquentes de diuisiua, non loquuti sunt de resolutiua. quoniam sunt ferè idem. merito igitur dixit nos probauimus hanc sententiam Mnesithei. Quantum autem ad imperitiam bene diuidendi ponit tres errores, qui contingunt in diuisione, Aliqui enim errant, vel quia incipiant diuidere genus summum, & rectè diuidunt per aliquas opposítas differentias, sed postea nesciunt vlterius procedere, sed subsistunt in illis primis & summis generibus. Secundum vitium est quando fit quidem diuisio generis in differentias oppositas, & adhuc genera subalterna per differentias oppositas diuidunt, donec ad quendam terminum deueniant, & illic desinunt, & non procedunt ad speciem

speciali

specialissimam vsque. Tertius error eorum qui fiunt in diuisione, est quando diuidunt per differentias diuersorum generum. Et est ignorantia prauæ dispositionis, quando ergo aliquis sumit vnum genus generalissimum, & nescit vlterius procedere, multi contingũt errores, in quo errore fuit Thessalus, & omnes methodici isti peccauerunt in isto vitio diuisionis. dicebat Galenus de istis methodicis quòd dicebant, morbi omnes, vel sunt stricti, vel laxi, & fluentes, & in primo hoc genere substiterunt, & bene appellat eos asinos, & lapides molares, quia nesciuerunt vlterius procedere, & crediderunt idoneè docuisse totam artem medicã, vnde illi tumefacti ab hac diuisione indicationes sumebant, & dicebant, Morbus strictus debet dilatari, per oppositum, laxus restringi, quia contraria contrariis curantur, & tunc professi sunt docere totam artem medicam in sex mensibus. eos deridens Galenus admiratur inquiens, ò Thessalij, si creditis medicinam sex mensibus docere, viam nimis longam imponitis, quia si nulla alia re indigetis, non sex mẽsibus, sed sex verbis totam artem docebitis. cur ergo non surgunt baiuli, & cerdones, & non deponunt artes suas, & medicinam addiscunt, quæ non solùm sex mensibus, sed sex verbis

solum potest doceri? Istud est primum vitium in quo Thessalij cum tota secta methodicorum peccarunt. In secundo errore fuit Erasistratus, qui fuit quidam philosophus & medicus, & habuit filiam Aristotelis coniugem, non tamen philosophiam & dialecticam ita potuit addiscere, vt perfectè diuideret, ex quo errore in multos incidit errores in morborũ curationibus, ita enim diuidebat, Morborum quicunque sunt ex repletione indigent euacuatione. Tunc diuidebat: Sed omnis euacuatio quæ fieri debet in corpore nostro, vel fit per subtractionem alimẽti, per inediam, vel per euacuationem humoris redundantis per aliquòd euacuãs, vel fit per aliquid quòd intrinsecus sumitur, vel per aliquod quod exterius applicatur, si per exterius, vel fomentis, vel balneis vel frictionibus, & nesciuit vlterius diuidere, & cum persisteret in hac, credidit ad speciem specialissimam deuenisse, & incidit in eum errorem, vt sanguinis missionem prorsus negaret, & credidit se magna excogitasse, & carpit Hipp. Nec aduertit Erasistratus dum accipit vltimum membrum, habere sub se species multas, quia cum dixit quæ exterius applicantur, sunt frictiones, balnea &c. deerant alia multa, sed debebat dicere, Quædam euacuationes fiunt dilatando

tando poros, & per superficiem, aliæ quæ diuidunt continuum. Vlterius euacuationum quæ fiunt per diuisionem continui, quædam per suctionem fiunt, id est per attractionem sanguisugarum: quædam per incisioné, & iterũ diuidere, quæ fiunt per incisioné, quædam per incisionem solius cutis, vt sunt scarificationes, quædam per incisionem cutis, & venarum, id est per phlebotomiam, & sic inuenisset omnes species specialissimas. Ex defectu huius diuisionis videtis quomodo incidit in sectam illam vt diceret venam non esse secandam contra Hippocratem. in tertio errore cum statim incipimus diuisionem & erramus, quoniam non accipimus differentias proprias, sed diuersorum generum fuit Archigenes imperitus longices vt Galenus in secundo de differétiis pulsuum, & secũdo de locis affectis testatur: peccauit autem in illo exemplo quando dixit, Febrium quædam vehementes, quædam diuturnæ, hoc quòd dico vehemens est sub prædicaméto qualitatis, id est, sub naturali potentia, & impotétia, diuturnum verò sub prædicamento tẽporis, modo diuersorũ generũ diuersę sunt species & differentiæ, erat auté ita facienda diuisio, Feb. quædã vehementes, quædã mites, quoniam sunt hæ duæ differentiæ sub eodé genere, & sub

ſub eadẽ ſpecie qualitatis, ſub naturali potentia, vel impotentia, & ſi volebat dicere quædam diuturnæ, debebat etiam dicere, quædam breues, quia ſunt differentiæ ſub eodem genere.

At quiſquis omnia quæ & ſecun[illegible]n naturam,& præter naturã ſunt, ad hanc viam, & rationem reuocauerit, & ex omnibus his quæ per diuiſionem inuenta ſunt integras deſumpſerit indicationes,ſolus is quantum per humanas vires licet,medẽdo nõ errabit.

Poſtquã enarrauit Galenus errores, qui contingunt in malis diuiſionibus, oſtendit quomodo rectè diuidamus, & quæ obſeruando efficiamur periti medici, & inquit quiſquis omnia quæ ſecundum, & præter naturam ſunt, ad methodum propoſitam reuocauerit,& ex omnibus quæ per diuiſionem inuenta ſunt indicationes deſumpſerit, ab ea recta methodo non errabit, quantum per humanas vires licebit. Et docet quomodo rectè procedere debeamus, & quodam compendio totam medicinam complectitur, & quicquid nos diximus in quatuordecim lectionibus. Vbi omnia ea conſiderauimus, quæ ſecundum & præter naturam ſunt, & indicationes conſeruandi, & curandi, tam quæ ſumuntur ab his, quæ ſecundum naturam ſunt, quàm quæ præter naturam.

naturam. Et ideo dicit qui secundum istam methodum inuenerit omnes indicationes, ille erit optimus medicus, dixit quantum per humanas vires licet, quia non possumus exquisitè scire, & quoniam Galenus in hoc loco inquit, quòd ea quæ secundum naturam, & præter naturam, ad hanc methodum reuocauerit, id est, ad methodum diuisiuam & indicationes ab eis sumet, is non errabit. Nos autem in tota nostra methodo per viam resolutiuam processimus, Nunc (dicetis) per viam resolutiuam esset etiam procedēdum: Videremur maximum errorē perpetrare, nisi totam artem medicam per viam diuisiuam vobis traderemus. quamobrem diuisionis via progrediemur.

Quæcunque considerantur circa corpus humanum, quantum ad medicum attinet, vel ea sunt secundum naturam, vel præter naturam, hæc est prima diuisio primi generis, & summi, & hæ sunt proximæ differentiæ. appello secundum naturam quæcunq; faciunt ad essentiam compositi, id est, humani corporis vel necessario sequuntur essentiam, sicut sunt proprietates, & operationes. appello præter naturam, quæ sunt his opposita, id est, quæcunque sunt destructiua essentiæ, vel operationum, & effectus qui sequuntur ad huiusmodi destructionem,

nem. Eorum ergo quæ sunt secundum, & præter naturam, quædam sunt causæ, quædam opera causarum, quædam effectus, & proprietates consequétes opera & effectus. Causarum secundum naturā quædam causæ essendi, quædam cōseruandi. essendi sunt elementa, & mixtiones elementorum, quoniam ex his componitur corpus. causæ conseruandi sunt omnia quæ interius tantum sumuntur, vt cibi, potus, medicamenta pro sanitate conseruanda, & similia. quædam sunt quæ exterius tātum, vt balnea, fomenta, frictiones, vestimenta, & reliqua, quæ commodè applicantur. quædam sunt quæ nec interius, nec exterius applicantur, & sunt omnes affectus conseruantes vt somnus, & vigilia moderati, quoniam dicebat Hipp. si vtraque modum excesserint malum, Accidentia omnia mediocria & moderata, præterea ea quæ inaniunt & educunt è corpore, præterea motiones corporis, vt sunt exercitia effectus verò & opera quæ sequuntur ex illis causis materialibus & essentialibus conseruantibus, & ex mixtione elementorum sunt primò temperatæ, & ex temperatis membra & spiritus generantur, & isti sunt tres effectus ex illis causis producti. temperaturarū verò quędam sunt æquales, quædam inæquales, æqualis tantum

tum

rum vna est, inæquales octo: quia non possunt esse nisi octo combinationes primarum qualitatum.

Non enim potest esse excessus quin sit in caliditate tantum, vel iuncta siccitati vel humiditati, vel infrigiditati tantum, vel adiuncta siccitati & humiditati, vel in siccitate, & humiditate tãtum, & ita via diuisiua ostendimus octo tantum esse intemperaturas. Hactenus fuimus in hesterna lectione. Quòd membra quædam similaria, quędam dissimilaria sunt. similaria sunt, quæ ex temperamẽtis & mixtionibus fiunt, vt caro, os, neruus, cutis, quorum partes eandem habẽt denominationem cum suo toto. Dissimilaria sunt ea quæ componuntur ex similaribus, quoniã hæc compositio non est ex mixtionibus, sed ex similaribus membris, ideo non attenditur temperatura istorum membrorum dissimilarium, sed compositio. Sed quoniam compositio cõsistit in quatuor, in recta conformatione partiũ, in debito numero, debita quantitate, & cõuenienti situ, diximus (vt resolutioné faceremus vsq; ad species specialissimas) quantũ ad cõformationé, in quatuor consistere, in debita superficie, debita figura, & in cauitatibus ac meatibus. vbi deerit aliquod istorum, deerit sua equalitas, & ita sumus in speciebus specialis-

ſimis quo ad genus conformationis. Quantum verò ad aliud genus attinet, id eſt, ad quantitates, oportet vt non ſit diminuta nec aucta, & iam deuenimus ad ſpecies ſpecialiſsimas ſub quibus ſunt tantum indiuidua. Quo ad numerum ſi manus quæ debet habere quinque digitos & habeat ſex, redundabit: ſi quatuor, deficiet, & erit peccatum in numero. & in hoc genere ſumus ad ſpecies ſpecialiſsimas. Item de ſitu qui attenditur penes bonam contiguitatem partium. Vbi contiguitas ſit laxior, vel arctior, peccatum eſt in ſitu, & iam ad ſpecies ſpecialiſsimas deuentum eſt, hæc quo ad duos effectus, ad temperaturas, & ad membra. Remanet tertium, ſpiritus. ſpirituum autem quidam ſunt animales, quidã vitales, quidam naturales (ſi ſpiritus naturales appellari debent) de nominibus non eſt curãdum. ſpiritus animales ſunt illi qui in cerebro conficiuntur, vitales qui emanant ex corde, ſpiritus naturales qui in hepate conficiuntur, materiales magis ſunt & craſsiores magis ſunt ad recipiendum formam reliquorum. Sequuntur membrorum modo proprietates, vel effectus horum effectuũ, & operum quod facit tertium membrum primæ diuiſionis cum diximus horum quidam ſunt ſecundùm naturam, & præter na-

turam, quædam ſunt cauſæ, quædam opera cauſarum, quædam affectus conſequentes opera. horum igitur operum quæ à cauſis ſecundū naturam proueniunt, ſunt operationes & facultates, quia ſpiritus ad hunc finem ſunt facti, vt faciant operationes. Facultates ergo tot ſunt, quot ſunt ſpiritus, ideo quædam ſunt facultates vitales, quædam animales, quædam naturales. facultatum animaliū quædam ſunt ſenſitiuæ, quędam motiuæ. Senſitiuarū quædam ſunt interiores, quædā exteriores. interiores ſunt tres ſecundū medicos & Platonicos, & fortè etiam ſecundum Ariſt. imaginatio, intellectus, & memoria, & ita erimus in ſpeciebus ſpecialiſsimis in quibus iubet Plato, & Galenus quieſcere. facultates exteriores quinq; ſunt, viſus, auditus, guſtus, olfactus, & tactus, quæ ſunt ſpecies ſpecialiſsimæ. Niſi fortè de tactu, quia dubitatur apud Ariſto. an ſit ſimplex, vel cōpoſitus, ſed hoc non attinet ad medicos. Motiua facultas ſimplex, quæ effertur per neruos ad totū corpus, & mouet hoc corpus organicum, & ſic quo ad facultates animales habetis diuiſionem, vſque ad ſpecies ſpecialiſsimas. Facultates verò vitales quædam ſunt in corde, & propter cor, quædam extra cor. prima dicitur vigor, & animi conſtantia ad agen-

dum, secunda est virtus irascendi, & iam deuenimus ad species specialissimas eorum, quæ sunt in corde. Quædam verò sunt à corde, sed non in corde, nec propter cor, & hæ duæ sunt virtutes, virtus pulsandi arteriarum, & virtus deferendi calorem innatum perpetuò ad vniuersum corpus, vt calor complexionalis membrorum ponatur in actu: quia duplex est calor innatus, vnus potentia existens in omnibus membris, & partibus: alius actu, emanans à corde, qui est vti forma quæ recipitur in membris, & partibus secundum variam eorum dispositionem, & aptitudinem, & ideo non est æqualiter in omnibus. & iam facta est diuisio, vsque ad species specialissimas. Facultatum verò naturalium, quædam est propter speciem, quædam propter indiuiduum augmentatiua, nutritiua, & generatiua propter sobolem, quæ est in homine, & ab ortu augmentatiua in indiuiduo reperitur vsque ad ætatem perfectam consistentiæ. Nutritiua verò, quæ & ipsa facit pro indiuiduo, durat quantum viuit animal. his tribus virtutibus naturalibus sunt quatuor virtutes subministrantes, prima est attractiua eius, quod conueniens, secunda contentiua, tertia cõcoctiua, quarta expulsiua excrementorum, & iam quo ad facultates

cultates sumus in speciebus specialissimis, & iam per diuisionem apparet quomodo ea quæ sunt in humano corpore secundum naturam diuiduntur per genera in species specialissimas, nihil intermedium ponendo. quæ verò indicationes ab his sumuntur dicemus, si prius pauca vobis quædã referemus. Diximus de causis, & de effectibus, ac de passionibus, quæ sunt secundum naturam, dicamus modo de tribus aliis præter naturam. causæ præter naturam sunt oppositæ naturalibus, dicebamus enim naturales causas facere ad essentiam corporis humani, vel essentiam necessariò consequi. Causæ verò istæ destructiuæ sunt eorum, quæ sunt secundum naturam, & istæ vel intrinsecæ, vel extrinsecæ sunt. Quæ extrinsecæ sunt, vel sumuntur interius tantum, vt excessus in cibo, vel potu, peccante vel qualitate, vel quantitate, & in medicamentis, & in omnibus quæ sumũtur per os, quæ si æquales sunt conseruant ea, quæ secundum naturam sunt. Quædam verò per exterius tantum, & hæc cùm excedunt morbos pariunt, & æqualitatem destruunt, Aër nimis calidus, nimis frigidus, nimis humidus, modo sit improportionatus proprio temperamento, similiter balnea indebitè applicata, frictiones, ad hoc læsiones pertinẽt, vt

gladius,fustes,& quæ impellunt, & propellunt, & contundunt corpus, & continuum soluũt. Quæ verò nec interius, nec exterius sumuntur,sunt affectus sicut somnus,& vigilia, motus, exercitia, nimius coitus, nimium otium, nimia euacuatio, & iam deuenimus ad species specialissimas, quæ deinde non possunt amplius diuidi. Causæ verò intrinsecæ destructiuæ sunt, vel humores, vel putredo. humores sunt excedentes, vel quantitate,vt nimius sanguis,nimia bilis,nimia pituita,nimius humor melancholicus,vel plures ex istis,qui peccãt,vel qualitate, vel quantitate, & si peccant qualitate,vel naturali potentia,vel impotentia, vt crassitudine, & visciditate, & hoc ad pituitam attinet, aut peccant ex illis qualitatibus, quæ sunt passiones, vel passibiles qualitates, vt nimia acrimonia, & nimia amaritudo, vt in bile amara, vt nimia aciditas in humore melancholico, vel nimia frigiditate obtundente calorem innatum, vt pituita,& iam deuenimus ad species specialissimas. Vel est putredo: quia quandoque non peccant humores qualitate aut quantitate, sed contingit propter obstructiones, vt prohibeatur euentatio, prohibita euentatione putrescunt,facta putredine destruitur æqualitas, & sanitas, & ita videbitis

debitis quod in putredine ad species speciałissimas deuenimus,& hæc de causis tam extrinsecis,quàm intrinsecis. Restant opera quæ emanant à causis præter naturam. Aegræ causæ sunt præter naturam, ita effectus,& sunt morbi, qui sunt in triplici genere,vel sunt in temperatura, vel in compositione, vel in vnitate. si morbus erit intemperatura sunt illæ octo inæquales causæ, aut excedit caliditas sola, aut iuncta siccitati, aut humiditati, vel frigiditas sola vel iuncta siccitati, vel humiditati, aut humiditas sola,& siccitas sola,hæ causę cũ ita excedũt,& faciant ægritudines sunt præter naturam.& iam deuenimus ad species specialissimas,sed aliquando hæc fiunt per defluxum,quæ adhuc octo sunt: quia potest humor influxus in partem aliquã addere intemperiem membro, vel quia calidus tantum, vel calidus & humidus,aut calidus, & siccus,frigidus tantũ, vel frigidus, & humidus,vel frigidus & siccus, vel humidus tantum, vel siccus tantũ, & iam deuenimus ad species specialissimas per diuisionem in primo affectu. Res est secũdum affectũ præter naturã in cõpositione,& in hoc fiũt diuisiones vsque ad species specialissimas, vel erit in conformatione partiũ,vel in quantitate, vel in numero,aut in situ partium:si in con-

 forma

formatione partium, vel erit in figura, vel in superficie, vel in cauitatibus, & meatibus. & iam deuenimus ad species specialissimas. Eadem est ratio de quantitate, numero, situ, & similiter de partium vnitate. hic attenditur vel cōtinuitas partium, vt in similaribus: vel contiguitas, vt in dissimularibus. Caro enim continuatur, nodus nodo contiguatur: quia continua sunt quorum partes copulātur ad vnum terminum communem: contigua verò quorum partes nō copulantur ad vnum terminū communē, & iam deuenimus ad species specialissimas. Est aliud membrū affectuū præter naturā, & istud genus est, vel in actionibus læsis, vel in consequentibus actiones læsas, vel in his quæ retinentur, & excernuntur præter naturam. actiones lædi possunt, vt vitales, animales, & naturales, omnes possunt esse præter naturam, & ideo in omni genere, & in omnibus speciebus potest fieri læsio, & diuidemus etiam vsque ad species specialissimas. Secundum genus affectuum, quæ consequuntur actiones læsas, sunt in qualitate, & quantitate, & motu. quæ sunt in qualitate, illa sunt de secūda specie qualitatis, quæ est passio, vel passibilis qualitas, vt odor, sonus, fætor, color, calor, & frigus. Multæ enim indicationes sumuntur ex coloribus,

ex fœtoribus diuersis, qui percipiuntur in intestinis, in auribus, in ventre, ex caliditate etiam & frigore percepto in corpore, ex amaritudine percepta, vel acrimonia, vel salsedine, aut aciditate in gustu, varia fiunt indicia, & variæ sumuntur indicationes. Et istæ sequuntur operationes læsas: & iam facta est diuisio quoad genus qualitatū vsque ad species specialissimas. Quo verò ad quantitatem multum refert, an gracilis, vel tumefacta sit, præterea ex motu præter naturam multæ indicationes sumuntur, & isti sunt illi affectus qui cõsequuntur actiones læsas, qui distingui debent vsque ad species specialissimas. Tertium genus ab exeuntibus retentis, & excretis præter naturam. De excretis vt in dysenteria, cum sanguis, vel ramenta, vel aliquid intestinorum, aut aliquid aliud præter naturam putrefactum, fœtens excernitur, & in hoc debetis facere diuisiones vsque ad species specialissimas. De his autem quæ retinentur, vt in retentione vrinæ, quæ iscuria appellatur, ex re apparente, quæ retinetur facitis diuisiones vsque ad species specialissimas. Et hæc erant dicenda, vt Galeni verba intelligeretis.

QVISQVIS omnia quæ secundum, & præter naturam sunt ad hanc viam, &

rationē reuocauerit,& ex omnibus his,quę per diuiſionem inuēta ſunt integras deſumpſerit indicationes, ſolus is,quantū per humanas vires licet,medendo non errabit.

Integras, dixit,ſumere indicationes debetis. Dicetis indicatio curandi non ſumitur niſi à morbo, & à cauſa : quomodo ergo ab effectibus? an ab his, quæ ſunt ſecundum naturam ſumuntur indicationes? Duo ſunt genera indicationum, quædā cognoſcendi,quædam conſeruādi,præſeruandi,& curandi. Indicationes cognoſcendi indicant quid ſit morbus, & hæc ab operibus læſis, & ab effectibus conſequentibus operationes.Et ab exeuntibus ſumuntur.Conſeruandi ab his quæ ſunt ſecundum naturam,præſeruandi à cauſis & effectibus pręter naturam. Curandi à morbo, & à cauſis, & ab effectibus præter naturam diuidendo ſemper vſque ad ſpecies ſpecialiſsimas,&c. & qui hoc fecerit, optimus erit medicus quantum per humanas vires licet. Hic notetis quod Galenus docet quemadmodum debeamus applicare vniuerſalia particularibus,& hic eſt noſter finis, & fruſtra ſumetis indicationes, niſi hoc ſciatis.Docet autem ænigmaticè, ſed nolo vt tanquam ex præcepto, ex tyranno, ex rege: ſed ex arte & fundamentis philoſophiæ, & ex metho-

do huiuſmodi cognitionem habeatis. Methodus autem & initium procedēdi ad applicandum vniuerſalia particularibus eſt cognoſcere naturam particularē vniuſcuiuſque corporis, ex hac enim cognitione ſcietis quantum applicare debeatis, & occaſionem, quando erit applicandum. quomodo autē cognoſcatis particulares naturas dat Galenus præcepta: nos verò dabimus ſimilitudinē. Proponatur vobis quòd cognoſcere debeatis hominem, quem nunquam vidiſtis, tunc temporis hac arte procedere debetis, accipiatis multa vniuerſalia à vobis rectè cognita, & colligetis omnia, quæ videntur collecta in indiuiduo, & ex cognitione tot præcognitorum, quæ ſunt vniuerſalia, à differentia magis vni, quàm alteri conuenienti, facietis vnum inſeparabile ab illo indiuiduo, quod erat illi proprium. Exempli gratia, ſit choriſcus à vobis non cognitus, quem cognoſcere vultis. Eſt vir quidam qui primò eſt hirſutus valde, barba, capillóque plurimo, & denſiſsimo, nigro, criſpo, interiecta canitie, fronte ſtricta, demiſsis ſuperciliis, toruo aſpectu, naſo ſimo, facie lata, ſtatura oblonga, magna, pallens, & ventriculoſus: ſi hæc omnia, quæ ſunt vniuerſalia, componatis, & ſeorſum colligatis, ſi tanquam differentiæ, quæ in

multis inueniri possunt, omnia simul in vno colligatis, nō poterit fieri, quin cognoscatis istū esse Choriscū. ita si procedimus in cognoscendis particularibus naturis, colligemus plurima vniuersalia, & distinguemus ea, vsque ad species specialissimas, & eas species specialissimas accipiemus, & differentias, & videbimus si sint in eo, separabimus quæ non sunt, colligemus quæ sunt, & cognoscemus quę sunt, & causas singulorum accidentium in eo existentium: & ita attingemus naturas particulares quantum poterunt humanæ vires. Exempli gratia, Occurrat Socrates ægrotus, quem curare volumus, quid primò facere debetis? Duo primò facere oportet, primo naturam morbi cognoscere, quia ex morbo cognignito quid sit agendum noscitur. Et indicationes curādi ex cognitione naturæ morbi desumuntur. Ideo primò natura morbi consideranda est, seclusis omnibus aliis considerationibus. Et quoniam ex natura morbi scitis solummodo quid agendum, non autem quomodo, & quantum, & vbi. quæ omnia sciuntur ex cognitione indiuidui: ergo primò exquirenda est natura morbi: secundò ad naturam particularem cognoscendam accedendum est, vt quantum, quomodo, & quando sciatis. Cum igitur

occur

occurritis Socrati, primò quis morbus sit ille quem patitur considerabitis, id cognoscetis ex propriis accidentibus, & ab operatione læsa, deinde operationes omnes considerabitis, an vna vel plures læsæ sint, & si plures an genera plura, an species plures, & tandem ad effectus consequentes ad operationes accedetis, & notabitis calorem, colorem, habitudinem, deinde exeuntia, egestiones, sputa, si expuet, vrinas, & ab istis affectibus quos esse diximus in triplici genere, in operationibus læsis, in effectibus sequentibus operationes læsas, & in exeuntibus. hæc facile cognoscetis, vel in prima, vel in secunda, vel in tertia saltem visitatione, imò dicebat Galenus qui in prima visitatione hanc cognitionem assequuntur, optimi, & peritissimi medici sunt, & in secunda tolerabiles, si in tertia, & in quarta, sunt postea lapides molares ita quòd difficultas non consistit in cognoscendo morbum, & vbi cognoscetis ex signis & symptomatibus morbum placidè interrogabitis ægrum, de tempore in quo cœpit ægrotare, præterea de accidentibus, quæ nõ possunt nisi ex relatione ægri cognosci, de dolore capitis, de siti, de vigiliis. quibus consideratis, & intellectis ab Aegro, mores morbi considerabitis, an benigni, vel mali mo

li moris sit. Vbi hæc omnia contemplati estis, tunc intentionem vestram vertetis ad aliud, vultis curare, & iam cognoscitis morbum, habetis medicinas, & syrupos, electuaria, confectiones, quorum materia ampla, & refertissima est apud aromatarios, & apud antidotarios, & quòd hæc medicina valet ad hãc dispositionem illa ad illam, ita quòd remedia facillimè habetis quæ opportuna erunt, ita quòd absq; aliquo alio eritis medici, quemadmodum sunt isti, qui occurrũt infirmis, sed vera ars Hippocratis & Galeni, & Aesculapij non consistit in his, tam facillimis rebus, sed difficultas est in metiendo quantitatem, & in eligendo occasionem exhibẽdi, quia nisi ista rectè metiamini, quãtum humanæ vires suppetunt, vel plus faciendo, vel minus quàm oportet, vel non faciendo suo tempore, ad innumera incommoda deducetis ægros, & si aliquando res succedet, casu, & fortuna continget. oportet igitur habere artem metiendi quantum, & quando, & hæc habẽtur ex cognitione particularium naturarum.

Sed dicet aliquis, cur tantum de ægritudine sermonem facis, & non de temperatura, vt nos doceas quantum, & quando. Hoc facio vt primò doceam facilia, sicuti sculptores faciunt, qui antequam instrumenta

subti

ſubtilia operentur, primò à magna ſecuri incipiũt: ita nos debemus facere. primò docere quomodo cognoſcantur morbi, & quæ remedia conueniunt. poſtea deducere vos ad coniecturam, arte Hippocratica, ſed non prius niſi cognito morbo. cum igitur à vobis fuerit rectè cognita ægritudo ad naturam particularem accedere debetis, & hac arte, colligere primò multa illuſtria vniuerſalia quæ reperiuntur in hoc, & in illo indifferenter, & colligere multas ſpecies ſpecialiſsimas, & videre an ſint in illo. exempli gratia, primò conſideratis cuius complexionis ſit, & iam vidiſtis cõpoſitionem, poſtea quam formationem partium habeat, diuidẽdo genera in ſpecies ſpecialiſsimas, quam figuram habet, quam ſuperficiẽ, an lenem, vel aſpram, duram, vel mollem, & tangere, deinde quos meatus, an ſit amplarum venarum, vel ſtrictarum, an muſculos amplos, vel ſtrictos habeat, & colligere ſpecies ſpecialiſsimas, & dicere, habet muſculos ſtrictos, venas ſtrictas, cauitates non apparentes, iuncturas laxas, ſcio quòd indicant humiditatem, & ibi conſiderare omnia iſta, quæ ad compoſitionem naturalem, de quãtitate, de numero, de ſitu deinde ad temperaturam deuenire, quæ multum refert, quoniam ab ipſa omnis operatio dependet. ſed

prius

prius considerare oportet intemperies in vniuersali,& dicere,scio quòd intemperaturæ per essentiã sunt octo,aut enim caliditas excedit sola,vel iuncta siccitati,vel humiditati,&c.comparo signa,de quibus in secundo de temperamentis,& in secundo artis paruæ,& facere multorum collectionem,aut ex multis differentiis aggregare indicium,vbi hæc collegero(quia non potest gradus exquisitè sumi)Docet Galenus quid sit agẽdum,& inquit,si quis enim probè distinxerit,primò ætatum,deinde temperaturarum differentias,& vires,multaq; id genus,quæ homini insunt,cuiusmodi est calor corporis,habitudo,arteriarum modus,constructio,studia,animi mores,quibus addiderit maris & fœminæ discrimen,& regiones,anni tempora,ambientis aeris constitutionem ad propriam Aegrotantis naturam propè accedet,oportet inquit Galenus,si volumus hæc scire,videre quæcunq; secundum naturam,& præter naturam consequuntur,vt potissimum ętatem,à qua incipit,quoniam maximè dat ansam ad cognoscendum,tum quia notissima erit,tum expostia intuenti,tum quia maximi momenti est,& ita valet vt superet temperaturam,ideo si sit puer calidus,& siccus,nunquàm erit tam calidus,& siccus

ſiccus,quin ſit humidus ratione ætatis.Ita ſenex ſiue fuerit pinguis, & ſanguine plenus,& pinguedine, & carne,nunquam fieri poterit, quin ſit frigidus,& ſiccus ratione ætatis.

Et quin rugæ,& durities,& cutis aſperitas,apparere videantur,ita ſunt inſeparabiles ab ætate. ab ætatibus igitur hac de cauſa incepit,tanquàm à notioribus,& eas diuidere iubet per ſuas differentias,vt ſciatis dominium primarum qualitatum,quæ reperiuntur in ſenili ætate, conſiſtentium, iuuenum,adoleſcentium,puerorum.Et differentias quæ ſunt in prima parte,in medio,& in fine,conſiderare,& videre in qua ſpecie ſit æger,quem præ manibus habetis,& reliqua.Vtrum in pueritia,vel adoleſcentia, vel in iuuentute, & non debetis eſſe contenti in hoc,ſed in qua parte,quia ſemper externa ſapiunt naturam coniunctæ,quæ autem in medio eſt propria eſt illius,quæ enim attingit ætatem conſiſtentiæ,ſapit naturam eius,& ſic de reliquis.Ita etiam de anni temporibus dicimus,& iſta diuidere vſq; ad ſpecies ſpecialiſsimas.Poſt ætates ad temperaturas accedere, & videre an appareat caliditas, & ſiccitas,caliditas & humiditas,frigiditas & ſiccitas,frigiditas & humiditas,&c. tandem de omnibus

tempe

temperamentis habere signa sua,& deuenire vsq; ad species specialissimas,& aggregare omnia.deinde ad virtutes animales, vitales,naturales,& ad eas quæ his subministrant, accedere, & videre quomodo in virtute attrahendi,continendi, alterandi,& expellendi se habeat, & omnia indiuidua comparare, & colligere signa quæ sunt,& separare quæ non sunt,& tandem ad effectus,læsas operationes sequentes, vt sunt, calor,color,corporis habitus,deinde ad excrementa deuenire,post aerem,& sexum cō siderare,quia multum refert an indiuiduum mas sit,vel fœmina,& eorum differentias considerare,cuius temperaturę,quarum virium sint,hæc enim multum faciunt ad cognoscendam naturam particularem. Motum præterea arteriarum considerare,& nō solùm quis motus sit,sed quam magnitudinem,velocitatem,& frequentiam habeat, quoniam hæ duæ differentiæ indicant caliditatem existentem in corde maiorem,vel minorem,& corpus arteriæ non est prætermittendum, sed considerandum an durum,vel molle,plenum, vel vacuum sit,ex his enim proprietatibus constituitur corpus arteriæ,& sic vsq; ad species specialissimas diuidendo procedere, & hoc modo hic diligenter considerare,& diuidendo in

his

his omnibus, vsq; ad vltimas species & indiuidua deuenire, & conferre illa quæ tradi non possunt, & recondita sunt in indiuiduo cognoscendo, vt particulares naturas cognoscatis, quantum vires humanæ possunt, quoniam cognoscere eas exquisitè soli Aesculapio concessum est. imò si possemus cognoscere exquisitè naturas particulares, cognosceremus etiam intrinsecas cogitationes, & formam propriam specificam in particulari, sed hæc ad solum deum attinent. Ideo bene dicebat Galenus siquis probè distinxerit ætatum primarum differentias, multaq; illius generis, & quæ huiusmodi insunt, vt calor, color corporis &c. ac si vellet ætates, tẽperaturas, & vires eiusdem esse generis cum calore, & colore. sed istæ sunt causæ istorum omnium, per id genus, imò intellexit quo ad indicationes attinet, quia sunt sub eodem genere indicantium. Addit Galenus consuetudo, & studia &c.

Dicebatur in superioribus lectionibus quantum referat consuetudo, imò & studia, imò etiam quibus rebus vnusquisq; oblectatur, quoniam sunt causæ mutationum temperaturarum sicut in piscatore contingit, qui & si biliosæ fuerit naturæ quia tamen diu versatur in palustribus locis, &

vtitur vino diluto,& aliis quæ generãt crassum,& pituitosum sanguinem,fit frigidus & humidus propter consuetudinem. Ideo consuetudo non solùm signum est temperaturæ,sed etiam causa.Animi etiam mores quãtum faciant ex Galeno etiam appatet, composuit enim librum quòd animi mores sequantur corporis temperaturam. Vbi ostendit naturam rectè indicare mores.circa inquam omnes operationes animales, tam quo ad imaginationem,intellectum, memoriam, quàm etiam quo ad sensus exteriores, & quo ad motiones, & etiam ad operationes vitales, quo ad iram, excandescentiam, appetitum honoris,hæc omnia indicant temperaturam. Præterea aeris nos ambientis constitutiones considerãdæ sunt,& regiones,quoniam multum refert apud Scythas,vel apud Indos habitare, quoniam mutantur temperaturæ in illis regionibus.Qui omnia hæc cognouerit inquit Galenus,is ad propriam ægroti temperaturam proximè accedet.Verũ alia quidem horum omnium in libro de pulsibus,alia verò in de temperaturis disputata sunt, quemadmodum & quæ præter naturam sunt vniuersa, & inter se formis & generibus differunt,in libro de affectibus à nobis diffinita sunt,omnia hæc inquit

quit Galenus, tam ea quæ secundum naturam quàm quæ præter naturam in his locis sunt disputata à nobis, in libris pulsuũ, indicia indicantia affectus animæ, temperaturæ & aeris constitutiones in primo & secundo de temperamentis dicta sunt, quæ autem præter naturam in libro de affectibus, intelligetis per libros affectuum, sex libros de accidenti, & morbo, qui inscribuntur de locis affectis. Nunc verò omnis nostra disputatio erit de his ægrotis, quos antequàm cõtraherent morbum noueramus, cum quibus tamen & reliquos omnes quorum nobis non erat perspecta natura, intelligemus, si quidem difficile non fuerit ex eo quòd perfectè distinctum est, id quòd tale non sit inuenire, dixit de his ęgrotis erit nostra disputatio, & nõ de febrientibus, vt innueret librum non esse inscribendum de febribus, & nõ solùm de feb. agi in hoc libro, sed de omnibus ægritudinibus. Et hic dat aureum documentũ. Qui artẽ addiscere cõ cupiscit à notioribus procedere debet, ad minus nota, & primò sodalibus & cognatis occurrere, postea ad eos accedere, cũ quibus antea familiaritatem nõ habeatis, quoniam ad cognoscendã naturam particularẽ plurimum facit familiaritas, & tunc nõ indigetis nisi epilogismo, id est cõparatione simi-

 lis.

lis cum ſimili,aliter analogiſmo indigetis, & altiore diſcurſu,& hæc eſt præfatio.

IGITVR à febribus quoniam harum curandarum rationem habere cupiebas auſpicabor,& primũ à ſimplicibus quas Hippocrates ephemeras,id eſt diarias vocat,incipiam.

In hoc oſtendit Galenus cum à feb.ſe inchoaturum dicit,& à ſimpl.ordinem compoſitiuum ſeruare:ſed cum in hoc primo libro tractaturi ſumus de feb.vanum profectò eſſet, & minimè conſentaneum his, quæ hactenus docuimus,ſi vellemus particulares docere febres niſi prius exercuiſſemus vos in vniuerſalibus, & quemadmodum fecimus in tota arte, in qua præpoſuimus methodum vniuerſalem,ita etiam de feb.acturi vniuerſalem debemus præmittere methodũ,vniuerſalem dico reſpectu febrium particularium. In quo proceſſu tãta erit vtilitas,vt nihil dictum ſit apud bonos de feb.quod in tribus lectionibus vobis exactiſsimè nõ ſit explicatum,omnesq; dubitationes,quæ contingunt de febribus apud medicos legentes ex lucidiſsima noſtra hac diuiſione facillimè ſoluetis. Quod ſi quis ex importunis dixerit hæc ad theoricos pertinere,vellem ſcire à quo loco hoc ſumat.& ſi quis dicat,nullum poſſe cognitio

tio

tionem hanc habere, vellem ſcire in qua re indigeatis præceptore, quia tractatus iſte difficillimus eſt, & frequentiſsimus. ſi igitur declaratio iſta de febribus nō attinet ad præceptorem, neſcio vbi indigeatis eo. procedemus autem in his febribus diſtinguendis per methodum diuiſiuã: quia via hæc longè commodior eſt, quàm reſolutiua, & rationem videbitis. Incipiemus autem à ſummo genere feb. quatenus feb. eſt, & deueniemus ad vltimam ſpeciē ſpecialiſſimam, & ita ex hac diuiſione duo cōmoda habebitis. primò diſcetis omnes febriū differentias, ſecūdò rectius intelligetis, quæ à Galeno dicta ſunt de diuiſiua methodo, & quomodo à ſummo incipiat genere vſq; ad ſpecies ſpecialimas procedens, per medias differentias, & oppoſitas, quoniam ſi diſcurreremus ſecundum diuiſionem tantū, deficeremus in doctrina: quia omnes hæreſes malæ, & omnes malæ ſectæ, & omnes errores circa curationem non niſi à mala diuiſione proficiſcuntur. ſed quoniam genus ſummum, quod diuiſuri ſumus per oppoſitas differentias fruſtra diuideretis, niſi prius ſciremus quid natura ſit, cum ex Galeni ſententia omnis cognitio in methodo procedat à recta notione naturæ rei, ideo operæpretium eſt, primò cognoſcere diffi-

nitionem febris: sed quid dicam de diuisione? imò & in ipsa resolutione, & in compositione idem prorsus agere debemus, nihil præterea demonstrari potest, nisi ipsa diffinitio cognoscatur, & ipsa est medium in demonstratione, ergo tanti est momenti, vt sine illa nec diuidere, nec cõponere, nec resoluere, nec demonstrare valeamus. Præterea bene dicebat Plato omnes nostras cognitiones à diffinitione proficisci, igitur à diffinitione est incipiendum.

Sciatis ergo diffinitionem dari per causas materiales, formales, efficientes, & finales: quia vt dicebat Aristot. poste. secundo, non differt diffinitio à demonstratione nisi sola positione, demonstratio autem per omnes causas datur; ergo & diffinitio, oportet ergo omnes causas febriũ inuestigare. Diximus autem in superioribus lectionibus quomodo in rebus naturalibus sunt omnes quatuor causæ, efficientes, materiales, formales, & finales. in rebus verò præter naturam tres tantum, quia non datur causa finalis, & diximus rationem; quoniam efficiens in his quæ sunt præter naturã non agit ex proposito, ideo nec à fine mouetur, quia finis præsupponit electionem, agit autem ex necessitate & violenter, propter solam approximationem passo disposito, de istis igitur cum

febris

febris sit præter naturam considerabimus.
Febris igitur causam efficientem habet, quæ quid, & quot sint, per methodũ nobis est inuestigandum, id autẽ commodè fiet ex cõceptu febris, quæ est calor innatus auctus in humano corpore, & in ignis naturã conuersus. ergo causæ erunt quæcunq; calorem innatum præter naturam facere possunt, tales autem sex tantũ sunt. Augetur enim calor vel propter approximationẽ rei calefacientis, vt cum quis igni appropinquat, vel sub ardẽdi sole moratur: vel propter assumptum potum, aut medicamentũ calefaciẽs, ex approximatione harum rerum calidarũ augetur calor, & fit febris. Secunda causa est excitatio caloris per motũ, siue is fuerit animi, siue corporis, animi quidem vt in excãdescentia contingit, ex qua plerunq; fit febris, corporis verò vt in nimio exercitio, vt accidit quãdo fiunt ephemeræ ex hac causa. Tertia causa est quando augetur calor substantialiter, id est quando augetur substantia caloris, & hoc fit cum cibis, & potibus, & cum his quæ multum sanguinem generant, ex qua copia sanguinis calor augetur, calore autem aucto fit feb. vt in synochis ex sanguine aucto. quarta causa propter admixtionem corporum calidorum, non quidem substantialiter, sed per additamen-

tum, vt cum miſcetur res intenſi caloris cum minus calida, ex tali admixtione totũ redditur calidius, vt cum vapores calidi aduſti miſcentur cum contentis in córde, ex qua mixtione calor accenditur, & inflammatur, & fit feb. quinta cauſa eſt conſtipatio caloris facta à re aſtringente, & conſtipante calorem in anguſto, vt ibi concludatur, tunc augetur calor, ſicut in vaporariis contingit. Reſtat vt de materialibus cauſis dicamus, & formalibus. Sed diceret aliquis, Quomodo feb. habet materiam, cum ſit accidens, & qualitas quædam? quoniam nulla qualitas, & nullum accidens materiam habet, propriè loquẽdo, nec formam. Reſpondeo, dicimus febrem non habere materiam in qua propriè, quoniam licet accidens in ſubiecto ſit, non tamen eſt in ſubiecto, vt in materia, quia ſubiectum accidentis eſt in actu, materia autem in potentia, ideo accidens non habet materiam in qua, ſed ſubiectum. Non habet etiam materiam ex qua, quia non habet eſſentiam, ſed modum ſolummodo eſſendi: quia dicimus accidens ineſſe potius quàm eſſe, & hoc dico ſecundum opinionem communem rectè philoſophantium, quicquid dicant Scotiſtæ, reuera autem non habet eſſe accidens, ſed ineſſe, ideo non debemus dicere febrem (quæ verè

verè accidens est)habere materiam, sed dicimus habere materiam propter indicationes:quia non possemus aliter inuenire indicationes, & luciditatis gratia, & per similitudinem quandam ita appellamus, & dicimus materiam in qua esse mẽbrum, quod recipit, membrum dico proximum recipiens feb. subiectum igitur proximum in quo est membrum recipiens, materia in qua appellatur, luciditatis gratia. Materia verò ex qua est ea quę proxima est ad morbum faciendum, inter quam & morbum nihil est medium, vt posita materia ponatur morbus, remota, remoueamur, & hæc etiam per similitudinem dicitur materia ex qua corporea, sicut cum ibi per affluxum humoris ad membrum deuenientis ita coniunctus est morbo, vt posito humore ponatur morbus, & remoto remoueatur, vt in inflammatione, quæ cum habet sanguinem in loco contentum, huiusmodi materia faciens inflammationem vocatur materia ex qua: quia posita illa ponitur inflammatio necessario, qua etiam remota remouetur morbus, suppuratio etiam in abscessibus(quando contingit) dicitur materia ex qua, præterea vapores putridi sunt materia ex qua fit febris, non bilis, nec pituita, qui vapores putridi in corde existentes dic

tes dicuntur materia ex qua fit febris putrida. Materia verò ex qua incorporea, sunt qualitates interminatę. Diximus alias quòd quædam sunt ægritudines cum materia, quædam sine materia. materiales habent materiam ex qua corporea, immateriales incorpoream, qualitates videlicet interminatas. Et quoniam diximus caloré esse auctum in corde, si debet calor iste esse febris, debet habere certum gradum, quia non omnis calor in corde auctus febris est. calorem istum auctum non ita vt febr. faciat, qualitatem interminatam appello, & materiam ex qua, & per similitudinem quandam ita loquimur, dicitur enim interminatus iste calor materia, quia se habet in potentia ad certum, & determinatum gradũ, qui morbus dicitur. cum ergo calor innatus in corde talis esse posit, vt nondum sit febris, & posit terminari, hoc indicat potentiam, vt perficiatur ab aliquo perfectibili, & ista qualitas interminata, materia est ex qua fiunt ægritudines immateriales, sicut puncta dicimus materiam linearum, & lineas materiam figurarum, quatenus sunt in potentia ad lineas, vel ad figuras, quia terminantur à varietate linearum. Positis istis dicimus materiam proximam febris ex qua, intelligendo de febre, vt febris est

(& in suo communissimo conceptu) esse calorem in corde, id est qualitatem illam interminatam, habet autem formam, certum determinatũ gradũ, vt sit febris, & lædat sensibiliter operationes, debet autẽ materia huiusmodi esse in corde: quia aliter ęgritudo nõ esset vniuersalis, sed feb. morbus vniuersalis est, igitur huiusmodi calor est in fonte caloris. Hæc satis de materia ex qua.

Quod modo difficillimum est id ipsum est de materia in qua, id est de proprio subiecto febr. est igitur videndum quódnam subiectum sit feb. qua feb. est, & tale sit vt in omni genere feb. conueniat, siue ephemera, siue putrida, siue hectica fuerit. Dicimus igitur feb. habere (quatenus febris est) proprium subiectum calorem innatum, sed antequam ad hanc propositionem declarãdam deueniamus, oportet scire calorem naturalem duplicem esse in genere, quidam enim dicitur actu influens, perpetuò à corde distributus ad omnes corporis partes, & in fonte generatus; & dicitur calor actu, quia habet actualem caliditatẽ, ratione cuius totum corpus viuificatur, & ponitur in actu, cũ prius in potentia esset. alius est vnicuiq; membro appropriatus, sine quo non dicitur tale mẽbrũ. & hic vnus est, licet vario modo se habeat in membris, & iste calor

lor innatus, siue complexionalis proprius vnicuique membro tot habet differentias specificas, quot sunt diuersitates mẽbrorũ. Alius enim est in osse, alius in carne, alius in alio membro, & iste calor complexionalis est illud, propter quod illud membrum tale est, quod vnicuique membro talis temperies requiritur, & talis moderatio caloris, qua conseruetur temperatum illius, vt in osse tantus est calor, quantus requiritur, quòd in tali membro, & variatur pro varietate membrorum. Alius perpetuo emanans à corde secundum variam complexionalis caloris aptitudinem suscipiendi, varie suscipitur, & sic varie alteratur calor ille innatus, qui est in membris implantatus, ab hoc calore influente, & ita vnumquodque membrum non agit per propriam temperaturam, sed cum viuificatur à calore isto, qui actum dat corpori physico organico potentia vitam habenti, nam in singulis organica habent potentiam suscipiendi vitam ratione illius actualis caloris, cum igitur duo sint isti calores, quæritur in quo sit febris, vt in subiecto. non est in calore complexionali, quatenus febris est (bene aliqua differentia febris erit in calore illo) sed est in calore influente à corde, aliter non esset febris. Sed quoniam iste calor quem influẽ-

tem

tem appellamus duplex est, quemadmodum Aristot. in secundo de partibus asserit. Galeno autem appellatur primo Aphorismo. decimoquarto commento, & octauo de placit. corpus mixtum ex aere & aqua à prædominio, à Platone in Timeo ex aere & igne, quem appellauit reticulum vel nassam, vt ex aere caliditas nimia ignis refrigeretur, & ex igne fieret vegetior, Galenus tamẽ voluit quod fieret ex aere, & aqua, ideo pro substãtia acceptus, quæ propriam temperaturam habet est corporeus, subiectum est febris, & in ipso tanquam in materia in qua suscipitur. Alio modo innatum calorem intelligimus pro qualitate illa, quæ est in hoc corpore pro illa, scilicet intensione caloris. & ad hũc sensum dixit Galenus febrem esse calorem innatum ad igneum versum.

Quæ diffinitio data est per materiam ex qua, & per formam, ideo potissima fuit Galeno digna, quia omnis optima diffinitio ea est quæ datur per genus proprium, & per differentias, id est, in qua sit materia, & forma, quæ sunt principia intrinseca rei, calor igitur innatus, est genus, & materia, diuersimode consideratus, vt enim suscipit diuisionem genus est, cum dicimus calorem quendam esse temperatum, quendam intemp

temperatum,& ad igneum mutatum,seu ad id quod est præter naturam, & hæc est diuisio in genera subalterna, si verò consideratur, vt qualitas interminata terminabilis ab aliquo gradu accedēte,tunc dicimus calorem innatū,prout qualitas est interiecta, esse in potentia ad nouas formas suscipiendas,& sic rationem habet materię,ideo diffinitio hæc habet genus, quia inquit feb.est calor innatus,quod genus est vniuersale distinguendum per differentiam,quæ est versio ad naturam ignis, quæ accedit calori innato,& per hanc differentiam calor innatus fit febris cùm prius esset in potentia ad febrem.ideo benę dixit Galenus,feb.est calor innatus pro qualitate acceptus, si verò consideramus ipsum pro qualitate interiecta, tunc data est diffinitio per materiā ex qua, quæ est ipsa qualitas interiecta, quæ quidem à propria forma terminatur, id est,ab igneitate,& suscipit tūc nomen feb.per formam appositam.quomodocunq; ergo dicatur doctissima erit diffinitio, & Galeno digna. ex hoc habetis confirmationē opinionis meæ, febrem habere substantiam propriam in calore innato, vt est corpus, quia qualitas existens in calore innato efficitur materia ex qua, quæ formam recipit. Et hæc satis quo ad quid febris, quatenus febris

bris est, & ita materiam propriam ex qua,
habetis qualitatem interiectam quo ad
substantiam proximam, habetis ipsum ca-
lorem innatum, vt est substantia, quantum
verò ad formam, est qualitas ignea acce-
dens ad calorem innatum, & sic patet, quid
sit feb. in suo communissimo genere, quæ
modo diuidenda est, sed antequam id à no-
bis fiat, oportet prius difficultates remoue-
re, quæ in opiniōe hac mea moueri possent.

Multi enim arbitrati sunt opinionem
istam crassam, & erroneam esse, nec susten-
tari posse, & inter reliqua habuerunt argu-
mentum quòd ipsi crediderunt Herculem,
sic igitur argumentabantur, Nullum genus
subalternum quod oritur à summo genere
potest coincidere in differentiis oppositis,
cum genere distincto. Sed per te si ponere-
tur substantia febris calor innatus, seque-
retur quòd genera feb. contradistincta (quæ
tria sunt, ephemera, putrida, & hectica,
quæ diuiduntur per differentias sumptas à
propriis subiectis) quòd vnum genus ha-
beret easdem differentias cum genere con-
tra distincto. hoc est absurdum, ergo & id
ex quod sequitur. hoc argumentum tam
validū crediderunt nonnulli, vt abhorreant
hanc opinionem, & dixerunt febrem pro-
prium & proximum subiectum non habe-
re calor

re calorem innatum influentem, sed calorem complexionalem vniuscuiusque partis, & quoniam non sunt nisi tres partes vniuersales nostri corporis spiritus, humores, & membra solida, propterea per differentias horum subiectorum tria sunt genera feb. vel in complexione spirituum est feb. & ita est ephemera, vel in calore complexionali humorum, & est putrida, vel in calore complexionali membrorum, quæ dicitur hectica, & hæc distinctio, dicunt isti, necessaria est, nec vnum genus contradistinctum alteri habebit easdem differentias. Declaro modo argumentum. Quantum ad formam optimum est, quia est in secunda figura. Quantum ad maiorem manifesta est, quia genus contradistinctum cum alio, non debet coincidere cum genere opposito, si enim dicam substantia quædam corporea, quædam incorporea, nunquam in membro subdiuidēdo, id est in incorporea inuenietis differentiam corporalem, ideo maior est clarissima, minor etiam patet facillimè. Accipiamus hæc tria genera febris hectica, ephemera, putrida, & distinguātur per propria subiecta, ephemera dicetur quando calor in spiritibus est augmentatus, quando erit augmentatus in humoribus, putrida vocabitur: quando autem in membris solidis

lidis hectica,&c. ſed per tuam poſitionẽ calor innatus eſt proximum ſubiectum febr. quæ febris & calor innatus non differt à ſpiritibus,niſi ſecundum maiorem, vel minorem præparationem,& ſunt eiuſdem generis,ſi ergo eſt feb.quædã in ſpiritibus, quædam in humoribus, quædã in ſolidis, quia omnis febris eſt in calore innato, omnia genera feb. erunt ephemeræ,& ita omnia genera habebunt eaſdem differẽtias, propter iſtud argumentum dixerunt genus feb. penes calorem diſtingui complexionalem, & non inuenerunt genus vnum cõmune proximum vnicuique generi feb. Alij dixerũt neceſſariò eſſe iſtos duos calores,quoniam oportet calorem innatum influentem augeri, & igneum fieri, ſed cum hoc neceſſarium eſſet, vt calor complexionalis ſpirituum, humorum, & ſolidorum ad igneum mutaretur,aliter non eſſet febris.

Pro veritate inuenienda oportet vt examinemus has duas opiniones. Quo igitur ad primam, qua dicitur ſufficere vt calor complexionalis ſpirituum, humorum, & ſolidorum membrorum præter naturam fiat,& ad igneum mutetur, vt ſit feb.Opinio hæc falſa eſt,& pro exemplo, ponamus calorem innatum in corpore cordis, vel in humoribus, qui ſunt in corde, contentum

præter naturam esse, nisi fuerit calor ille præter naturam susceptus, vt in subiecto, in ipso innato calore cordis diffuso per vniuersum corpus, indiget calore isto innato influente, quo deferatur per totum corpus. Quia dato quòd in subiecto cordis poneremus maximum calorem, aut in contentis in ipso, nisi calor hic innatus influens susciperet calorem hunc, & distribueret per totum corpus non esset febr. Quantum ad secundam opinionem quæ dicit necessarium esse vtrunque calorem, aliquid veri dicit, sed si consideratur genus contra distinctum, quia si debet dici febr. ephemera, aut putrida, aut hectica, debet calor terminari, vel ad spiritus, vel ad humores, vel ad membra solida, & si terminatur ad spiritus, dicitur ephemera, &c. sed isti non inuenerunt subiectum febr. qua febr. est, quia nesciuerunt distinctiones, nec subiectũ, sed tantum terminos caloris, & formam tantum, ita quòd verum dixerũt quo ad terminum, nec possumus aliter dicere, & sic opinio nostra firma, videlicet quòd febris qua febr. est, habet subiectum proximum calorem innatum, influentem à corde, prout est substantia corporea, nec aliter imaginari possumus. Pro ista positione duo oportet declarare

rare, primò quis sit calor iste innatus, & spiritus, secundò respondere ad argumentum. Dicimus ergo quòd calor innatus vt substantia proprium est subiectum febr. vt febr. est, nec potest imaginari, quòd sit feb. nisi calor iste influens suscipiat calorem igneum, qui febr. est, & ponat corpus eius in calefacto esse, quia si debet esse feb. oportet quòd calor iste innatus non quidem in calefieri sit, sed iam in calefacto esse ponatur, nec febris est priusquam fuerit calor innatus iam calefactus, præterea nisi febr. fuerit in quacunque parte corporis, non poterit dici febr. fieri autem non poterit vt in quacunque parte corporis sit, nisi fuerit in re ipsa existente in toto corpore. hanc rationem confirmant ea quæ apparent circa pulsum, & circa calorem corporis, quia nulla est febr. siue ephemera, siue putrida, siue hectica, quæ non conueniant in pulsu, semper enim in quacunque istarum aucta est necessitas, & calor est præter naturam in arteriis, sed motus arteriarum est institutus propter necessitatem, & recreationem caloris innati influentis à corde, quia perpetuò indiget euentatione, & propterea in quacunque febri videtis pul. ad frequentiam, velocitatem, & magnitudinē immutari, arteriásq; calidiores percipi-

tis,& si tangetis pulsum cordis percipietis velocitatem, ac frequentiam. apparet præterea circa partes istas calor validissimus ad tactum, quia calor innatus cordis versus est ad igneum, differunt autem feb. ex minori, vel maiori caliditate, sufficit quòd semper necessitas aucta est, & velocitas, & frequentia augetur, non ob aliam rationem, nisi quia calor innatus calefactus est, nec potest fieri aliter febr. nisi hic calor augeatur, & ad hanc opinionem nullum sequitur inconueniens. Quantum verò ad rationem in cōtrarium adductam dico quod crassa est, & orta ex malo intellectu verborum Galeni. Nam cum dicunt maiorem, dico ipsam esse veram, sed minor falsa est, nec intelligunt isti dicta Galeni. Nam cum dicunt, si calor innatus susciperet febrem, vt febris est vnum genus febrium, contradistinctum cum aliis haberet eandem differentiam, & ideo Galenus distinguit ea per propria subiecta. Dico quòd Galenus loquitur de substantia terminante, & de terminis quibus terminatur ille calor igneus, & à quibus tria principalia genera febr. distinguuntur, & ideo inquit, vbi calor ille innatus ad igneum versus terminatur ad spiritus, fit feb. ephemera, si ad humorem terminatur, & posuerit calefactum esse in humorib

moribus, putrida dicitur; & si ad solida membra hectica, & ita ex terminis tot genera dicuntur. Calor autem innatus vapor ille tenuissimus sanguinis, qui est in sinistro ventriculo cordis, perpetuo effluens cum calore actuali, dans actu vitam omnibus partibus corporis: ille inquam vapor est qui accenditur in febre, & non erit febr. nisi vapor iste vertatur ad igneum. spiritus modo de quo Galenus intelligit, qui inflammatur in ephemera & fit terminus huiusmodi caloris existentis vt in subiecto, in calore innato influente, quādo inflammatur talis calor tali inflammatione, vt secus terminus sit talis, quòd non possit figi nisi in materia tenui parata, ad inflammationem, sicut est spiritus, tunc talis calor habens hūc terminū, ephemera dicitur, id est, vnius diei, quia illa qualitas præter naturam non est multa, nec vehemens, cū non possit alias partes penetrare; seu ponere in calefacto esse sed tantum spiritus, sed quid est iste spiritus, declarat Galenus primò de differentiis febr. Et intelligit per spiritum aërem attractum per arterias & per inspirationem, quia quādo inflammatur in arteriis augetur corporis calor, quia attrahitur vt refrigeret, at cum non possit refrigerare (quia ponitur in calefacto esse) accendit, &

auget calorem corporis, & fit febr. & pro isto spiritu, id est, pro aëre attracto intelligit Galenus. declarat hoc Galenus exemplo per similitudinem illam de folle, & inquit, si vultis videre quando aër inflammatur (quia modo aërem, modo spiritũ eum appellat) inspiciatis follem ferrariorũ, quando attrahit aërem calidissimum, huiusmodi aër attractus ponit corpus in calefieri, non in calefacto esse, ac si corpus illud haberet febriculam, ita in corpore humano, aër attractus per arterias, & per inspirationem inflammatur, per contactum caloris innati, conuersi ad igneum, & huiusmodi calor terminatur in aëre illo, & transit ad alias partes, & ponit eas in calefieri, aërem verò in calefacto esse, & facit febr. ephemeram, & ita videtis quòd Galenus non ponit calorem innatum eundem cum spiritibus, ideo ratio horum falsa est, si verò calor terminatur in humoribus fit putrida, cum autem ita validus est calor innatus, & perseuerans, vt solida membra ponat in calefacto esse, hectica, & ita tres differentiæ oriuntur penes formam, & terminum, & ista difficultas nata est ex malo intellectu verborum Galeni. Repetentes igitur dicimus non esse aliter dicendum, nisi quòd materia in qua febris, vt febr. est, nihil aliud

est

est,nisi calor innatus influens, & etiam ma-
teria corporea prout est qualitas intrinse-
ca est materia ex qua,quæ postquam termi
nata est à forma igneitatis, febris est.ideo
rectè dixit Galenus. Febris : & hæc satis
quantum ad essentiam febris,qua feb.est,&
difficultates circa essentiam eius.

Alia est præterea difficultas quæ orta
est à quibusdam clarissimis viris in hoc
Gymnasio, & quia fuerunt viri maximæ
auctoritatis, ideo remansit in mentibus
scolarium, est enim nata hæc opinio ex
malo intellectu, vt ostendam. Voluerunt
isti quod febris, quatenus febris est, non
possit fundari nisi in membris solidis,& va
num est dicere posse in calore naturali, vel
in spiritibus, aut in humoribus fundari,
& habuerunt vnam rationem dicentes,non
potest esse affectus in membris, nisi in cor-
pore animato, quomodo ergo aliquis
sanæ mentis diceret subiectum morbi esse
partem corporis inanimatam, ac si dice-
rem febres esse in osse, ergo oportet dicere
febres esse in parte corporis animata, sed
non videntur esse partes animatæ nisi mem
bra solida, sicut caro, nerui, ossa, ergo ista
sunt subiectum febris. Notetis Domini po
sitionem hanc habere multa peccata, & na-
scitur ex falsa suppositione,tum ex falso in-

tellectu morbi, & sanitatis. Quantum ad positionem dicunt rem maximè absurdã; dicunt enim fundari febr. in membris solidis, qua febr. est. Si hoc esset verum sequeretur quòd omnis febr. esset hectica: quia omnis feb. qua febr. est dispositio facta, & non fiens, sicut bene ostendit Galenus primo de differentiis feb. Si ergo feb. est dispositio facta, si ponitur in solidis membris hectica est, quæ differt ab aliis feb. quia aut ponuntur membra in calefacto esse, & est hectica. cui autem competit diffinitio, competit diffinitũ, ergo cum in omni febr. ponantur solida membra in calefacto esse, omnis febr. erit hectica. Si autem quis diceret dico quod dispositio hæc partim est in facto esse, partim in fieri, tunc sequitur, quòd quantum ad eam, quæ est in fieri, falsum sit id quod dicis, quod feb. sit dispositio facta, & quantum ad eam, quæ est in facto esse tunc erit in solidis membris, contra est Galenus tertio de præsagiis ex pul. 4. Ponit in humoribus cordis calorem præter naturam contineri, & tamen corpus cordis non erit non solùm in calefacto esse, sed frigidum, & ponit ibi casus, in quibus potest corpus cordis frigidum esse, & humores calidi, & dabitur febr. putrida cum frigiditate substãtiæ cordis, quomodò ergo erit

feb.

febr. in solidis vt in subiecto? Præterea Galenus primo de differentiis febr. inquit, excogita aquam calidam in lebete esse iniectam, & corpus lebetis esse in calefieri, hoc intelligit ad exemplū de humoribus, ergo feb. erit in humoribus, cum tamen corpus non erit in calefacto esse. Fundatur prætera in falsa suppositione, falsum enim est quod supponunt, nam quādo inquiunt feb. fundari in corpore inanimato non posse, concedo, sed cum dicunt calor innatus non est animatus, falsum supponunt. quoniam Galenus inquit calorem innatum vel esse animam, vel proximum eius instrumentum, & nullam operationem in corpore humano fieri sine calore innato, in quo anima exercet operationes suas, & si membra organica ideo dicuntur animata: quia sunt instrumenta particularia animæ, quomodo calor innatus qui est instrumentum vniuersale animæ non erit animatus? Qui si dicerent calorem innatū, ideo non esse animatum: quia non habet sensum: Dicam & ego cerebrum non esse animatū, neq; ossa, nec pulmonem, neq; hepar, minúsq; ægrotare, quoniam sunt sine sensu, & tamen membra hæc ægrotant, præterea, malè conceperunt de morbo, & sanitate. Morbus & sanitas opposita sunt, possunt contin-

gere in quacunque parte. & in quocunque corpore. Vbi est vis alendi, & augendi, & illud suscipit sanitatem & morbum. Probatur autem sic: quicquid suscipit nutrimentum potest bene, & malè nutriri, id est secundum, & præter naturam. sed quicquid suscipit nutrimentum secundum naturam, dicitur sanum, quod præter naturam corrumpit operationem istam, & illud infirmum dicitur, vnde & arbores, quia nutriuntur, possunt recipere sanitatem, & ægritudinem, & Theophrastus ponit ægritudines arborum, & curat eas, modo quod calor innatus nutriatur, augeatúrque, clarius est quàm quod probatione sit opus. habetis à Galeno, quomodo nutritur, & ex quibus, & ostendit ex vapore sanguinis, & aëre attracto conuenienti nutriri. cùm igitur nutriatur, & augeatur, ergo melius & deterius nutritur, & secundum naturam, & præter naturam, & consequenter ægrotat, & sanus est. Et ideo non incōuenit, quod in calore naturali ponatur sanitas, & ægritudo: sed propriè loquendo licet calor innatus ponatur subiectum febr: non tamen dicimus ipsum febricitare, sed hominem, qui calorem habet igneum, nec oculus est cæcus, nec neruus dolet, sed homo non videt, & cæcus est,

& dolet similiter,quia habet neruum. si dicatis etiam in feb.calor præter naturam est in omnibus membris, & nulla pars est sine calore præter naturã.Verũ est,sed in omnibus partibus est in fieri, sed in proprio termino est,in facto esse,& si calor est in spiritibus tanquam in proprio termino, est in facto esse, in humoribus verò, & in membris erit in calefieri, & hinc est quod homo percipit febrem, & dolet in omnibus membris: quia solida membra calefiunt, & ibi est inæqualitas diuersa, & dolor ex mala temperatura, & ex solutione continui, ideo percipit dolorem, & puncturam membrorum: quia membra ponuntur in calefieri, cuius signum est, quod tunc febris hectica est, cum nihil sentiunt: quia temperatura est iam facta,& non amplius fit motus, nec alteratio aliqua,quia dolor est in alteratione.Verum ergo est quod omnis febr.solida calefaciat membra, sed non sunt in calefacto esse. Febris autẽ dicitur febris pro parte calefacta, & hæc est veritas, quòd calor innatus,vt substantia,est subiectum febris, quatenus febris est.

Ideo si quis interrogatur ex vobis in quo sit febris,vt in subiecto, Respondeat in calore innato influente, & verso ad igneũ, pro qualitate calorem innatum intelligendo

gendo, si postea quis interrogaret, quis febriat, ne dicatis calorem innatum febrire, sed humanum corpus: quia aliud est subiectum denominationis, aliud passionis, exẽpli gratia in bubone sanguis feruet, & putrescit, & putredo, & feruor est in sanguine, tanquàm in proprio subiecto, non tamen dicimus bubonem pati ægritudinem, sed femur. si quis etiam interrogaret quomodo ergo, (ex quo subiectum proximum febris est calor innatus influens) quomodo inquam in omnibus partibus corporis erit febris? Respondeas, calor influens, qui diffunditur à corde ad omnes corporis partes, facit vt calor complexionalis vniatur illi, vt formæ, & ideo febris est in singulis partibus, & membris: quia est in calore innato influente, qui vnitur complexionali calori vniuscuiusq; membri, & ita afficitur, vt hæc passio sit morbus vniuersalis, existens in singulis partibus, cuius signum est quod in febribus malignis, & in principio febrium putridarum maximus feruor est circa præcordia, cum extrema frigeant, nec prius incalescũt præter naturam, quàm calor diffundatur per totum corpus, & ita fit in singulis proximis ponens calorem cõplexionalem in calefieri, cum tamen calor innatus influens sit in calefacto esse, iste

modo

modo calor innatus quando non est ita inflammatus,sed moderatè,vt non possit ponere in calefacto esse,nisi spiritus in membris,& in corde existentes,febris hæc ephemera appellatur,si modo ad solida terminabitur, & eorum calorem complexionalem ponat in calefacto esse,& hoc quoad terminum ad quem terminatur,hectica dicetur.His visis facilis est responsio vnicuiq; dubitationi. Accedamus modo ad diuisiones. Dicebamus quod febris variæ, & diuersæ sunt diuisiones secundum varium cõceptum febris. si enim consideramus febrẽ in communi subiecto qua febris est,vt dependet à materia ex qua,vt qualitas interminata non vt substantia,si diuidere vultis sub huiusmodi conceptu ita diuiditur.Febris quædam pendet à caliditate aucta interminata,quæ simplex est,sine permixtione substantiæ,quædam est cum additione, & mixtione alicuius substantiæ calidæ extraneæ permixtæ huic calori interminato. Dicebamus ergo calorem augeri tripliciter,aliquando propter augmentationẽ solius qualitatis,quandoq; propter augmentationem solius substantiæ caloris innati aliquando, quia permiscetur quid calidius,vt in putridis febribus, cum vapores miscẽtur putridi,Si igitur augeatur in qua-

litate

litate tantùm sine permixtione substantiæ, tunc efficitur illa ephemera, quæ dependet à simplici qualitate. Et nonnulla genera hecticarum. Dico nonnúlla, quia aliquando habent calorem mixtum cum vaporibus, vt ostendemus. si verò addatur illi aliquid aduentitij, vt putredo, febris à putredine oritur, cum scilicet putridi vapores ascendunt ad cor, & miscentur cũ calore innato, quandoq; inquam miscentur cum calore innato vapores acres, putridi, & fit omne genus putridarum, & hæc diuisio triplex genus febrium parit, & habetur à Galeno primò de differentiis feb. Non quidem explicitè, sed virtute.

Vel sumitur diuisio secundum alium cõceptum feb. videlicet à forma, & gradu caloris, considerando intensionem in gradu, tunc dicimus aliquas esse febres, intensas, aliquas remissas.

Quædam verò diuisio sumitur à motu caloris, prout vel citius, vel tardius terminatur; & dicimus tunc quasdam esse breues, quasdam verò longas, & hæc diuisio ab Hippocrate est tradita primò Epid. & à Galeno in primo de Differentiis febrium.

Quædam diuisio sumitur à termino in quo figitur calor febrilis, qui prius, vt in

subie

subiecto proximo, est in calore innato, & ista est diuisio maximè propria feb. quoniam omnes diuisiones, quæ dantur ab vltima forma specifica, sunt vltimæ, & quia terminus dat vltimam perfectionem rei, ideo bene distinguuntur à terminis. Vbi igitur est in tali gradu calor, vt inflammet spiritus, habetis vnam formam, & gradum separatum, & vbi non potest pertransire: quia non est validus, fit vna feb. quæ à termino, & forma appellatur ephemera, si verò calor acris fuerit, & humores accendat in cōtentis in corde, & in partibus corporis appellatur putrida, & hæc distinctio sumitur à termino in quo figitur, si verò ita acris fuerit, vel perdurans, vt facere posit impressionem in calore complexionali membrorū, & consumere humidum nutrimētale, & radicale, dicetur hectica, & iam tria genera febrium habetis, quæ à Galeno maximè considerātur, à quibus generibus sumuntur diuisiones earum, & hæc nos diuidemus vsq; ad species specialissimas ex præcepto Mnesithei, & processus erit primò ab ephemeris, & omnes species specialissimas inueniemus. Quibus inuentis, quæ sint, & quot, & à quibus causis perueniant, ostendemus. postremò signa earum ponemus, & indicationes per methodum sumemus. His

declaratis ad hecticas deueniemus,postremò ad putridas.circa igitur istas diuisiones obiter declarabitur quicquid Galenus in hoc tractatu de febribus asserit.

Accipiendo igitur hoc membrum de ephemeris,ita dicimus,Febrium ephemerarum,quædam simplices, & simpliciter tales,quædam non simplices,sed admixtæ,& ambiguæ inter putridas,& ephemeras. & hæc diuisio sumetur ex parte substantiæ. Ephemerarum simpliciũ,quædam nascuntur à causa recedente,quædam à causa permanēte post impresſionem factam,omnes tamen ortum habēt à causa procathartica. Febrium simplicium ephemerarum dependentium à causa recedente,quædam dependēt à causa extrinsecus aduenīēte,quędã ab intrinseco affectu accedente,ephemera simplex à causa recedente ab extrinseco pendet ab aeris feruore.cibo,potu,medicamentis,vt si quis in sole feruente ambulauerit, vel exposuerit se igni,ita vt calor innatus, & spiritus inflammetur, & hæc,causa extrinsecus adueniens addit qualitatem solam,& hæc est causa augmentati caloris, quæ fit per additionem solius qualitatis, dicitur causa recedens,quia etiam si sol & ignis recesserunt,feb.tamen adhuc permanet & perdurat per diem,vel fit à potu & cibo as

bo assumpto, qui peccant, vel qualitate, quia nimium calida sunt potentia, vel propter multam quantitatem. Quantum ad qualitatem attinet contingunt feb. ephemeræ simplices, ex potu vini potentis vt Cretici, vel ex cibariis calidioribus cum multis aromatibus inflammationē facientibus caloris innati, & spirituum. quæ autē propter quantitatem cōtingunt ob quam calor innatus augeatur, ephemeræ compositæ appellantur. Cum ergo quis in simplicē ephemeram incurrit ex potu, aut cibo secūdum qualitatem calidiori. istæ duæ causæ sunt recedentes, exterius aduenientes, quæ faciunt ephemeram simplicem, quæ omnes conueniunt in hoc quòd addunt qualitatem solam calori innato, ex qua additione augetur, & ipse & hæc additio fit à feruore aeris, vel solis, vel ignis, vel à regione, vel à cibo, & potu, & medicamentis qualitatem intensiorem imprimētibus, quæ causæ postea recedunt, & omnes ab extrinseco adueniunt. Causæ verò ephemerarum simplicium, quæ procedunt ab intrinseco, procedunt ab affectu animi, vel corporis aut vtriusque. quæ ab animi affectu, sunt à mœstitia, vel ab ira. & hæc est secunda causa, quam diximus calorem augere, prima est additio qualitatis, secunda motus, in ira

quidem augetur calor ex nimia excitatione motus, mouetur enim calor & spiritus ab interioribus ad exteriora, cum appetit vindictam, & motus iste compositus est ex attractione, & dilatatione, in mœstitia verò fit sola attractio ab exterioribus partibus ad interiora, ex qua attractione excitatur calor innatus per hunc frequentem motum, sicut etiam ex studio, & animi valida applicatione ad rem, ex qua spiritus accenduntur in corde, contingit, & istæ ephemeræ, quæ ab ira, & quæ à mœstitia fiunt ob secundam causam id est ex motu, & excitatione caloris fiunt, causæ tamen istæ recedunt, vel fiunt ab intrinseco affectu corporis, vt à nimia excitatione, ex qua generatur lassitudo, ex membrorum enim africtione calescunt, & ignescunt membra, & iuncturæ, quæ caliditas paulatim, & successiuè inflammat calorem innatum existentem in partibus illis, donec successiuè ad cor deueniat, & tunc calor innatus inflammatur, & diffunditur per totum corpus, & fit epheme. ab intrinseco affectu corporis, & non animi, & recedens, quia recedit exercitatio, & febris remanet impressa, & hæc febris fit per exercitationem, & motum, quæ est secūda causa. vel ab effectu intrīseco communi animi, & corporis, &

istæ

istæ sunt vigiliæ, quoniam ex vigilia affligitur anima, & corpus, & spiritus ob vigilias incalescunt. & innatus calor ab eo motu nimio. Et ita cõueniunt omnes tam quæ à mœstitia, ira, quàm quæ ab affectu corporis, & ab affectu communi vtriusq; in hoc, quòd omnes habent causam efficienté motum nimium, ex quo excitatur calor ad igneam qualitatem & ita generantur species omnes indiuiduæ ephemerarum à causa recedente, ad quas cum deuentum iam sit, iubet Plato, & Mnesitheus quiescere vt dicit Galenus, quia indiuiduum non habent amplius diuidere. In ista igitur prima diuisione, cum dicebamus ephemerarum simplicium, quędam à causa permanente, quædam à causa recedente fiunt, habetis sex species indiuiduas illius primi membri, & ibi nos sistemus quantũ ad diuisionem attinet, quoniã iam & naturas, & causas omnes habuistis. Est modo aliud mẽbrum diuidendũ, videlicet epheme. simplicium, quædã fiunt à causa permanente, de his impræsentia disseramus. epheme. quæ fiunt à causa permanente, vel fiunt à constipatione meatuum, vel à frigiditate extrinsecus claudẽte poros, vel ab aqua aliqua aluminosa, aut ferrea, in qua ablutus quis fuerit, quoniam astringẽtes sunt, ex ea enim cõstrictione, pori con-

ſtringuntur exterius,& cum non poſsit diſ- flari calor,recipitur in anguſto loco,& tunc augetur, & hæc eſt cauſa tertia ſecundum quam augetur calor,& iſtæ ſunt ſimplices ephemeræ à cauſa permanente·ideo dictæ à cauſa permanente,quia dum adeſt febris, adeſt etiam & conſtipatio,& hoc multum refert ſcire an cauſa permaneat ad curationes. & debetis contra diſtinguere hoc,contra illas ſex ſpecies,quæ non habent cauſas permanentes,quia multum refert ſcire an cauſa permaneat néсne. Alia eſt ſpecies quę à putredine fit.ſed dicetis ergo in ephemera eſt putredo,verum eſt,ſed non vapores putridi,quia bubones faciũt ſæpe ephemeras ex inflammatione in inguine exiſtente,in quo ſanguis primo ebullit,ſecundo putreſcit,à qua putredine eleuantur vapores,ſed non veniunt ad cor,ſed tantũ per ſucceſsionem partis poſt partem, inflammantur partes donec ad cor inflammatio perueniat,ſi malignus fuerit bubo & tanta materia,vt putridi vapores non ſolũ calefaciant loca, & qualitatem percipiant,& fiat feb.ephemera,ſed etiam aſcendant ad cor,putrida fiet,quæ febris ex bubone fieri poteſt,quæ mala erit per viam ſigni,& cauſæ.cum verò fit ephemera bona eſt per viã ſigni,& cauſæ,ideo dicebat Hippo. Apho.7.

omnes

omnes febres quæ consequuntur bubonem malæ sunt, præter ephemeras: nõ enim indicant materiam esse tantam, vt vapores putridi ascendant ad cor, sed caliditas, quæ est in bubone calefacit venas, & arterias, & primò proximas, vt tandem caliditas perueniat ad cor, & fiat febris & augetur tunc caliditas caloris innati per additamentum simplicis qualitatis. & ita habetis duas species ephemerarum à causa permanente, quia existente febre permanet etiam constipatio, & calefactio fit à putredine in bubone, quæ facit caliditatem tandem ascendere ad cor, & hæ sunt duæ species indiuiduæ. hactenus habuistis species ephemerarum quarum sex à causis recedentibus dependent, & illæ ita se habent vt vna à feruore aeris, altera à cibo, potu, & medicinis dependeat, reliquæ quatuor ita se habent, vt duæ ab affectibus intrinsecis animi proueniant, sicut à tristitia vna, altera ab ira, tertia ab affectibus corporis, à lassitudine, vltima ab affectu intrinseco communi animæ & corpori, & fit à vigiliis, & ita sex species habetis à causis recedentibus. Quæ verò à causa permanente fiunt duæ sunt, vna à constipatione, altera ab inflammatione bubonis fit, quæ per additionem fit simplicis qualitatis. Erat in pri-

ma diuisione febrium ephemerarum, quòd quædam simplices erant, quædam mixtæ, enumerauimus octo species simplices indiuiduas, nunc superest, vt secundum membrum accipiamus. Quædam sunt febres ephemeræ compositæ, & hæ sunt illæ, quæ à constipatione meatuum simul cum augmentatione substantiæ caloris fiunt, & hæ conueniunt cum illis duabus speciebus quæ habent causas permanentes, quoniam & istæ duas habent causas permanentes, vna est constipatio, altera caloris augmentatio in substantia, ex cibo, & potu ingesto, ex eo enim calor, & sanguis augetur in corpore. Vbi autem plurimum est sanguinis, ibi plurimum caloris innati inest, ideo qui crescunt plurimum habent caloris innati dicebat Hippoc. & in quantitate est augmétatus calor, non autem per additioné qualitatis, sed substantiæ vaporosæ, ideo calor innatus augmentatus est in substantia, & venæ omnes in hac febre apparent plenæ plurimo sanguine, & calore, si post augmentum istud caloris aduenit exterius aliquid constipans meatus cutis, vel frigiditas, vel aqua aluminosa, vel ferrea excitatur vna species ephemeræ, quæ mixta est sapiens naturam putredinalis, & hæc appellatur, à Galeno nono metho. synocha sine pu-

tredine, quæ media est inter ephemeram & putridam, & dicit ibi Galenus. quòd non oritur in corpore debili, & tenui, sed eucrato, & quadrato, vbi plurimum est sanguinis,& hoc est quòd diximus, quòd duo concurrunt, caloris multitudo,& constipatio,& occlusio caloris in angustis,& si non adesset nisi multitudo caloris, quandiu euentatur, permaneret corpus sanum, sed vbi constipatio adiungitur, fit febris hæc ephemera, in qua calor bonus est, aliter fieret putrida non ephemera,& synocha appellatur, ideo bene diximus non fieri in corpore malè habitudinis, sed in quadrato, & eucrato, & hæc à duobus causis pendet copulatiuè, à constipatione, & ab augmentatione caloris in substantia, quæ est quinta causa ex causis iam enumeratis, quæ calorem augent innatum. & febres ita sunt in ancipiti, sicut vespertiliones, qui habent naturam volatilium, & quadrupedum. Sapiunt enim naturam putridarum quia sanguis feruet, & nisi adhibeatur diligentia, in putridam transiret. igitur febris hæc media est, sed prius ephemera est, quàm putrida, quia putrida à vaporibus putridis oritur, in hac autem non est vapor putridus, meritò autem media ponitur, & ita haberis vnum genus ephemerarum, quod meritò genus appel-

latur, quia diuiditur, & diuisio oritur ex natura rei, & diximus quòd à duabus causis dependet simul, & à multitudine boni sanguinis, & à constipatione meatuum extrinsecorum. Ex natura huius rei nascuntur tres species specialissimæ si sit tamen hæc feb. propter prohibitionem vaporum transpirabilium pro varietate transpirationis, variæ etiam fient feb. Notetis tamen cum dicimus vapores prohiberi, non dicimus, ꝙ cutis fiat vti cortex cancri, sed obstruuntur pori ad rationem humani corporis, & dicimus cutis poros obstrui, nō quia omnes sint obstructi, sed maxima pars. vel plures igitur euaporant vapores, quàm retineantur, vel erit contrarium, si plures retinentur, quàm sit portio eorum qui transpirant, vel erunt æquales, hoc est tanta portio est eorum, qui retinentur, quàm eorum qui transpirant, si contigerit vt plures transpirent, fit vna species quæ paracmastica nominatur, id est decrescens continuò à principio, vsque ad finem, declinat autem, quia causa huius feb. est prohibitio vaporum calidiorum existentium in sanguine, vt quia plus sit quod transpiret, quàm quod retineatur: ideo semper procedit declinando, & ebullitio fit minor, & feb. minor: si verò plus retineantur, quàm transpirent, epacmastica appellatur

pellatur . semper augendo procedens.& incipit ab vno puncto, & semper augetur vsque ad statum , quia semper sunt plures vapores, qui retineatur, quam qui transpirent.si autem æquales sinthomotona appellatur,id est semper eodem modo procedens à principio, vsq; ad finem. quia tot sunt vapores, qui retinentur . quot qui euaporant, & ita vndecunque habetis species ephemerarum quæ nec plures, neque pauciores esse possunt.quarum octo sunt simpl. sex à causa recedente,duæ à causa permanēte, vnum verò genus ephemerarum,quæ mixtæ sunt, & mediæ, quòd quidem trifariam diuiditur in tres species specialissimas , quarum vna paracmastica,secūda epacmastica, tertia homotona appellatur.

Sunt igitur omnino vndecim species, quæ vlterius diuidi nō possunt, & omnium habuistis causas, & vnde , & quomodo , & quare emanent à summo genere.His declaratis nil aliud erat agendum,nisi vt ad curationem accederemus,& sumeremus indicationes curandi , & quoniam non potest curari ægritudo, nisi noscatur natura eius, quando natura morbi occulta est , oportet vt instrumenta habeamus,vt cognoscamus eam , qua cognita sumamus indicationes; ideo antequam de indicationibus agamus, oportet

oportet primò tradere signa, quomodo per ea possint febres ephemeræ cognosci. Et hoc multum refert, & licet nonnulli dicant, ephemeræ non curãtur, nisi raro, & hoc supposito, non curant addiscere modum curandi eas, peccant tamen, quoniam hęc est simplicissima feb. non possumus autem cognoscere composita, nisi prius cognoscamus simplicia, hæ autem sunt simplicissimæ, ergo oportet prius cognoscere istas, præterea non est verum quod dicunt, non vocari medicos in huiusmodi ephemeris febribus, imò sæpissime à nobilissimis viris vocamur, & tũc maximũ dedecus est eas non cognoscere, & errores non parui perpetrãtur, quòd à Galeno dicitur octauo methodi, sæpe enim ob errores medicorum malè curãtium, deueniũt ad insanabiles ægritudines. & Auicenna, summa diligentia, & sermonis prolixitate omnes enumerauit species, & quomodo per signa inuestigandæ sint, & omnes suas causas dixit. debetis igitur omnia signa prospicere, nec erit multum difficile cognoscere naturas feb. ephemerarum per signa sua, quoniam sciuistis iam quòd feb. ephemera, cum sit in calore innato, vt in subiecto non terminatur nisi ad spiritus existentes, primò in corde, deinde in omnibus partibus corporis, nec est calor multum

excedens, quia non inflammatur, nisi spiritus, non humores, non adest multitudo aliqua. propterea nullum symptoma sequitur animaduertendum, nec quoad operationes læsas, nec quoad symptomata, quæ eas consequantur, de quibus omnibus, cum de putridis agemus, loquemur. Et si quis diligens fuerit ex primo intuitu cognoscet eas, & maximè ex calore tactu percepto, reliquæ omnes, & putridæ, & hecticæ habent calorem mordacem, in istis mitis cum humiditate sentitur, pulsus etiam qui præco est, nullam inæqualitatem ostendit, & ideo est, quia inæqualitas est cum natura aggrauatur ab aliquo humore, hic autem cum non adsit humor, nec putrescens, neque adustus, non est grauata natura, igitur in motu non est impedimentum, ergo æqualitas erit in pulsu, fiunt autem magni, veloces, & frequentes, non tamen ita frequentes, sicut veloces, quia aucta est necessitas, & virtus est fortis, arteria autem non est mutata. Aucta est necessitas, quia calor versus est ad igneum, ideo indiget maxima euentatione, & quoniam virtus fortis est, frequentia non est ita necessaria, sed pro frequētia supplet velocitas, ideo pulsus velociores fiunt quā frequentiores, præterea vrinæ non sunt immutatæ ab iis, quæ solent esse secundum

naturam, in ea temperatura, quia calor non eſt ita auctus, vt poſsit inflammare inſigni inflammatione, & cum vrina ſit excrementum ſanguinis talis, vt eſſe oportet, non ſunt etiam craſſæ, non habent ſubſidentiam, lucidiores ſunt, propter caliditatem igneam additam, præterea terminãtur viginti quatuor horis, ſed hic aduertendum eſt debere nos formam earum attendere, non ex paroxiſmo, neque ex motu iudicium facere, vt docet Galenus in ſecundo de criſibus, aliter erraretis, hæc igitur indicabunt febres ephemeras in generali.

Quantum autem ad ſpecies, vt ab ea incipiamus, quæ fit à ſolis ardore, oportet ex ſignis particularibus eam cognoſcere. Quicunq; ergo à ſolis ardore, aut aeris, vel ignis inciderint in febres ephemeras, tales catarrho corripiuntur, tum quia caput ſupercalefactum attrahit, tum quia ſanguis ebullit, & viæ dilatantur: & caput redditur imbecillum, quo fit vt caput reſiſtere non poſſit fluxionibus, & catarrhis, & fere ſemper dolor capitis apparet, vel deſtillatio, vel vtrunque, præterea rubedo apparet in facie, & oculis, percipiunt ſitim maximam ob plurimam exiccationem in eis factam, habent pulſum minorem, & quanto minores ſunt tanto velociores, quia ſupplet ſem-

per

per natura magnitudinem cum velocitate, & quia non supplet magnitudo ob paruitatem, supplet frequentia, ideo respectu aliorum minores, velociores, & frequentiores sunt.

Quæ verò à cibo, & potu calidiore oritur ephemera, habet pulsus longè maiores, quàm multæ reliquarum, & maiorem velocitatem, & frequentiam: quoniam ex cibo, & potu calido, calor innatus, & spiritus inflammati sunt, & virtus non est diminuta, imò potius aucta, ideo cum virtus non sit diminuta, & necessitas aucta, pulsus fiunt magni, veloces, & frequentes, habent sitim, quia sitis est appetitus frigidi, & humidi, & quia isti inflammati sunt valde, ideo sitiūt, pręterea habent nauseatiuam satietatem, & euomunt biliosa, ob caliditatem enim ventriculi, & hepatis bilis regurgitat ad ventriculum, & fit nausea, habent isti vrinas tinctas respectu aliarum, quia hepar & renes inflammantur.

Ab animi verò affectibus qui incidunt in ephemeram à mœstitia tales habent oculos concauos, intuentur cum mœstitia, & veluti cum quadam misericordia, & mansuetudine, habent præterea ariditatem corporis, vt videatur corpus detumuisse, & deuenisse ad tabem in superficie, non

quia

quia caro ſit diminuta, ſed quia ſpiritus reſoluti ſunt, & cõtractum eſt corpus non tabida contractione. pulſus parui ſunt: quia corpus exiccatum: tardi, quia virtus non eſt valida, habent frequẽtiam maximam, quia debiles ſunt iſti in virtute, præterea ſi tãgitis iſtos, in primo tactu non percipitis caloris quãtitatem, ſed acrimoniam: quia multum humidi, & innatus calor ob mœſtitiam reſolutus eſt.

Qui verò ob iram inciderunt in febrim omnia habent oppoſita, oculos habent toruos, & minabundos, oculos præſeferũt mobiles multum, ob expãſionem caloris, propter appetitum vindictæ, in facie rubedo apparet, quia ob imaginationem in cerebro factam ob vindictam, ſpiritus ſunt cõmoti ad caput, præterea tactu magnam caliditatem percipitis, nõ acrem, quia non multum perſeuerat ira, & quia tranſit ebullitio in ſanguine, ideo fit veluti turgens, nõ adeſt exicatio, quia non adeſt cauſa exiccationis, pulſus magni ſunt, quia virtus non eſt dimuta, veloces, & frequentes, quia aucta eſt neceſsitas.

Qui à vigiliis, conueniunt cum illis, quia mæſtitia laborant: quia habent cauitates oculorum, & vix poſſunt attollere palpebras, quas tumidas habent, veluti vaporibus

bus repletas, & cum facie subtumida, præterea in reliquis, conueniunt cum mœstitia, quia ex vigilia multum de calore innato, & spiritu exiccatur, ideo isti sunt debiles, propterea paruos habent pulsus, ac tardos, frequentes tamē, propter auctam necessitatē.

Qui verò ex lassitudine in febrem ephemeram inciderunt, habent totum corpus subaridum, & perpetuò sentiunt lassitudinem, & fractionem membrorum, & causæ præcesserunt, quia multum laborarũt: pulsum habent paruum, & quadantenus durum ob motum, vrinas habent tinctas, quia nimius motus præcipitare facit bilem ad renes, & ad vasa vrinaria: paruam habent vrinæ copiam, quia exiccati, & excrementum humidum per sudorem resolutũ fuit, ideo non habent copiosas vrinas.

Qui verò inciderunt ex cōstipatione, non habent oculos concauos, sed turgētes, quoniam ex constipatione collecti sunt, & clausi vapores, pulsus sunt maximè veloces, & frequentes, quia virtus valida, & fortissima est, caro præterea indurata apparet, nec sentitur caliditas primò occursu, quia contracta, sed cum diutius tangendo immoratur manus, ex caliditate manus pori dilatantur, & tunc occurrit caliditas manui, antea clausa existens, & acris percipitur.

Quæ

Quæ verò pendet à putredine in bubone, habet caliditatem proximam putredini magis quàm ceteræ ephemeræ, & tactu videtur corpus feruere, & propterea accidit, vt ex putredine orta videatur. & ratio est, quoniam hæ febres à putredine dependent, sicut putridæ: non tamen sunt putridæ, quoniam si putrida esse debet, oportet vt fumi putredinales accedant ad cor: nunc autem non accedunt, sed per partem post partem accenditur calor, & semper huiusmodi calor succedit à putredinis loco tanquam à foco, ideo calor est maximus in istis, & pulsus maximi sunt, veloces, & frequentes, quia virtus tota collecta est, nec facta est resolutio aliqua à morbo, neque à causa procathartica, sed mitis est calor, & æquales sunt pulsus, præterea tales habent vrinas albas, quoniam materia tingens vrinas tota conuersa est ad inflammationem, quia humores trahuntur ad eas partes.

Supersunt modo synochæ ephemeræ quas pendere diximus à duabus causis copulatis, à constipatione, videlicet cum plenitudine venarum, hac de causa diximus non accidere has febres corpori gracili, cum ergo hic sit constipatio, & plurimus sanguis ebulliens in venis ob prohibitionem vaporum, qui difflari debent, caliditatem

tem maximam habent, ideo diximus, quod non sunt simplic. ephemeræ, quoniam sunt veluti viæ ad putridas, & nisi curentur diligenter, in putridas transeunt. in his vrina est rubea, crassa aliqualiter, quia sanguis ebullit, ita præter rubedinem apparet crassa vrina, ideo rectè his apparentibus ad sanguinis missionem accedimus.

Visis signis omnibus, quæ indicia sunt ad cognoscendas febres omnes, Restant modo indicationes curandi. incipiamus ergo à simplicibus, quia notiora nobis sunt simpliciores sunt illæ, quę non habēt causam permanentem, sicut illæ, quæ à constipatione, & à bubone procedūt, & quæ sunt sine accidētibus, vt sunt illæ quæ sunt cū destillatione, vel dolore capitis, ideo ab illis quæ proueniunt à mæstitia, aut ab ira, aut à vigiliis incipiamus. initio curandi, vt toties diximus debemus considerare naturam rei, sed notetis. nunc oportet habere, quæ diximus in methodo vniuersali, in qua diximus in omni actione illa quinque esse necessaria quid sit à nobis agendū, & quantū, & quando: quoniam frustra sciremus quid sit agendū, nisi quantum debeat procedere actio sciuerimus etiā similiter quando eligenda sit occasio, & vbi. Hæc omnia sciri debent, nunc incipiamus exercere in ephe-

meris hæc, quæ diximus in vniuersali methodo. volumus curare ephemeram, primò debetis scire quid sit agendum, & quãtum: sed dicetis, quid est illud, quod dat mihi indicationẽ quid agere debeam? Natura morbi, nam quam primum scitis naturam eius, statim scitis quid agere debeatis. Natura autem ephemerarum dependet à calore innato influente, tanquam à materia in qua, accepta materia pro substantia, materia enim ex qua est qualitas illius caloris interminata: carent autẽ materia ex qua corporea, igitur febres ephemeræ pẽdent à materia ex qua incorporea à qualitate interminata, quæ erat calor innatus pro qualitate acceptus, non pro substantia, qui postea terminatur à tali gradu. quod cum ita sit, scimus qualitatẽ igneam deuenisse ad talem gradum, vt non pertranseat spiritus ipsos, & hæc est vera cognitio naturæ ephemerarum. Est igitur intemperies simplex sine affluxu materiei, & caliditas in remisso gradu, quia non transit spiritus. Natura ergo rei corpus indicat esse alterandum per opposita, & cum sit versum ad calidum, & siccum, cum frigidis & humidis esse alterandum indicat, & quoniam versio hoc ad igneam naturam nõ potest esse, sine aliqua resolutione virtutis, nascitur secunda indi-

catio,

catio,quæ est,vt restauremus spiritus resolutos,& inanitos,ob siccitatem,& caliditatem exhaurientem spiritus, sed instrumenta prius distinguamus, antequã ad quantũ deueniamus, nec limito ea ad temperiem, nec ad ætatem; quia ea omnia circumscribunt illud quantum. Nunc volumus tantum remouere morbum,id est, intemperiẽ calidam & siccam; ideo rebus refrigerantibus, & humectantibus indigemus. Causæ autem,quæ id faciũt,quæ sint iam diximus videlicet, quòd causarum alterantiũ quædam per interius sumuntur, quædam per exterius, quædã nec exterius, nec interius, sed affectus sunt corporis. Quantum ad ea quæ sumuntur per os,ea sunt vel cibus, aut potus,aut medicamenta refrigerantia,quæ interius non exhibentur, sed sufficit cibus, & potus, quia non est tantus lapsus vt indigeamus medicamentis multum refrigerantibus: sufficit ergo humectare, & refrigerare cum cibo, & potu,& quia hîc est febris,& periculum ne fiat putredo in corpore, quia calor innatus auctus est, & præter naturam; & humores sunt apti ad putredinem,periculum est ne putrescant.ideo debemus prohibere putredinem, & hoc fiet,si totum corpus reddetur transpirabile, igitur in omni feb.qua feb.cibaria non de-

bent constipare, sed corpus reddere transpi rabile,& præterea non habeant vim emplasticam, nec in distributione immisceantur, ideo malè faciunt illi medici, qui exhibent far,& panatellam, cum panis non est optimè confectus, ideo expedit vt eligatis panem optimum, qualem vulgò buffettũ appellamus, & si hunc nõ habetis,abluatis panem,vt remoueatis viscositatẽ, vt fecit Galenus,sed ptisana est conuenientior,quia refrigerat, & humectat, & penetrationẽ adiuuat, & aperit poros, & inter cætera, (quod est commune omnibus febribus) caueatis ne multum cibi exhibeatis, nam licet calor auctus sit, non fiunt tamen bonæ concoctiones, & si fortè fiant in ventriculo, non fiunt in hepate, & si in hepate fiunt bonæ,in tertia coctione non fiunt, vt octauo methodi docuit Galenus. ideo cibaria omnia præter hoc,quòd sint frigida,& humida, sint etiam sine viscositate,ne fiant obstructiones in venis, & fiat febris putrida, præterea nec multum nutrire debetis, quia calor factus est igneus.

Non debet igitur ea cibi quantitas dari, quæ daretur ei qui in debito temperamento constitutus est:ideo medici exhibent tantam quantitatem nutrimenti vt possit nutrire, sed non multum, quia multum non

possit

posset confici, ideo dabimus parum, & boni nutrimēti: cibaria igitur debent primò refrigerare, & humectare, secundò esse pauci nutrimenti, tertiò debent exhiberi ea, quæ bene nutriant, & in quibus non sint qualitates pharmacosæ in saporibus, sicut sunt ea quæ astringunt, vel amara, vel acida, vel acrimoniam habentia, quia potius sunt irritamento, quàm qualitas, quæ per se expetatur à natura. sed cum corpora sunt præter naturam, tunc appetunt contraria, ideo in istis febribus cibaria non debent habere medicamētosam qualitatem, sed omnia expertia omnis qualitatis, non quidem astringentia, quia possent putredines causare. in febribus autem summopere cauenda est putredo, hæc autem astringentia constipant intus calorem innatum, & putredinem generant. non sint etiam amara, nec acida, nec acria, quia omnia ista exiccant, & fundantur omnia in substantia sicca à calore assata, nos autem non indigemus exsiccantibus, sed humectantibus, ideo omnia olera sunt alienanda, licet in beta, & in atriplice, id est in spinachiis sit frigiditas, & humiditas, habent tamen saporem nitrosum, & salsum, quem baurachinum dicunt Arabes. Non cōueniunt etiam fructus, licèt parum nutriāt, quia non bene

nutriunt, præterea aliqui sunt astringentes, nonnulli acidi, quidam dulces, qui facilè conuertuntur in bilem, & nisi vellemus succurrere accidentibus, nunquam conueniunt; oportet igitur eligere cibaria experitia omnium qualitatum, sed quæ bene, & parum nutriant; & quæ frigida, & humida sunt: meritò igitur Hippocra. & Galenus primo acutorum, & in libro de ptisana, inter omnia ptisanam commēdarunt, quia refrigerat, & humectat, nullam habet astrictionem, sed penetrat, bene & parum nutrit; nec habet saporem, vel qualitatem extraneam; habet ergo quicquid expetimus. Meritò igitur omnibus præferenda est; quòd si non habeatis hordeum, vel ventriculus abhorret ipsum, vel si acescat in ventriculo, debetis tunc panatellam eligere, & ex pane prius infuso in aqua, ipsam facere; vt quicquid viscidi in eo est, remoueatur, & quod in eo est plus alimenti tollatur, & tunc facietis talem esse panem qualis est ptisana, & erit tunc panis optimus cum supereminet in aqua; à temperatura postea, & à consuetudine innouantur indicationes febrium, & quandoque allia conueniunt, sicut messoribus, qua de re alias dicemus, nunc tantum quid agendum sit ostendimus, non circunscribendo aliquid

pessima est, nisi corrigatur, corrigitur autem cum decoctione, cui si additis grana hordei,& portionem aliquam Zuccari optimam facietis mulsam, quam non habebat Hippoc. nec Galenus, & licet haberent notitiam Zuccari, de eo tamen tanquam de re noua loquebantur, à nobis verò optimè cognoscitur, & est calidum, cum humiditate primi gradus, & ostendimus nos mel cum Zuccaro forma virtutis, & substantia esse oppositum, cõtra id quòd dixit Galenus 7. therap. inquiens, eiusdem esse virtutis, mel cum Zuccaro, nec differre nisi secundum magis & minus, ideo magis adhæremus opinioni Auicennæ, qui dixit Zuccarum esse calidum & humidum in primo. Debetis igitur eligere aquam coctam, neque eritis contenti sola coctione, quoniam tenuitatẽ non acquirit, qua indigemus, ideo grana hordei apponetis,& aliquid Zuccari, vel mellis, vt melius penetret,& nutriat, & abstergat,& sic habetis quid agẽdum, quo ad ea quæ intrinsecus sumenda sunt, Quãtum verò ad ea quæ exterius applicantur, sunt balnea, frictiones, fomenta, linimenta, hæc maximè conueniunt in ephemeris, sed maximum omnium est balneum, quod quidem ex quo duas habet partes aerem, & aquam. aerem inquã in quo sudatur, postea

oportet primò tradere signa, quomodo per ea possint febres ephemeræ cognosci. Et hoc multum refert, & licet nonnulli dicant, ephemeræ non curãtur, nisi raro, & hoc supposito, non curant addiscere modum curandi eas, peccant tamen, quoniam hęc est simplicissima feb. non possumus autem cognoscere composita, nisi prius cognoscamus simplicia, hæ autem sunt simplicissimæ, ergo oportet prius cognoscere istas, præterea non est verum quod dicunt, non vocari medicos in huiusmodi ephemeris febribus, imò sæpissime à nobilissimis viris vocamur, & tũc maximũ dedecus est eas non cognoscere, & errores non parui perpetrãtur, quòd à Galeno dicitur octauo methodi, sæpe enim ob errores medicorum malè curãtium, deueniũt ad insanabiles ægritudines. & Auicenna, summa diligentia, & sermonis prolixitate omnes enumerauit species, & quomodo per signa inuestigandæ sint, & omnes suas causas dixit. debetis igitur omnia signa prospicere, nec erit multum difficile cognoscere naturas feb. ephemerarum per signa sua, quoniam sciuistis iam quòd feb. ephemera, cum sit in calore innato, vt in subiecto non terminatur nisi ad spiritus existentes, primò in corde, deinde in omnibus partibus corporis, nec est calor multum

excedens

excedens, quia non inflammatur, nisi spiritus, non humores, non adest multitudo aliqua. propterea nullum symptoma sequitur animaduertendum, nec quoad operationes læsas, nec quoad symptomata, quæ eas consequuntur, de quibus omnibus, cum de putridis agemus, loquemur. Et si quis diligens fuerit ex primo intuitu cognoscet eas, & maximè ex calore tactu percepto, reliquæ omnes, & putridæ, & hecticæ habent calorem mordacem, in istis mitis cum humiditate sentitur, pulsus etiam qui præco est, nullam inæqualitatem ostendit, & ideo est, quia inæqualitas est cum natura aggrauatur ab aliquo humore, hic autem cum non adsit humor, nec putrescens, neque adustus, non est grauata natura, igitur in motu non est impedimentum, ergo æqualitas erit in pulsu, fiunt autem magni, veloces, & frequentes, non tamen ita frequentes, sicut veloces, quia aucta est necessitas, & virtus est fortis, arteria autem non est mutata. Aucta est necessitas, quia calor versus est ad igneum, ideo indiget maxima euentatione, & quoniam virtus fortis est, frequentia non est ita necessaria, sed pro frequētia supplet velocitas, ideo pulsus velociores fiunt quā frequentiores, præterea vrinæ non sunt immutatæ ab iis, quæ solent esse secundum

naturam, in ea temperatura, quia calor non est ita auctus, vt posſit inflammare inſigni inflammatione, & cum vrina ſit excrementum ſanguinis talis, vt eſſe oportet, non ſunt etiam craſſæ, non habent ſubſidentiam, lucidiores ſunt, propter caliditatem igneam additam, præterea terminătur viginti quatuor horis, ſed hic aduertendum eſt debere nos formam earum attendere, non ex paroxiſmo, neque ex motu iudicium facere, vt docet Galenus in ſecundo de criſibus, aliter erraretis, hæc igitur indicabunt febres ephemeras in generali.

Quantum autem ad ſpecies, vt ab ea incipiamus, quæ fit à ſolis ardore, oportet ex ſignis particularibus eam cognoſcere. Quicunq; ergo à ſolis ardore, aut aeris, vel ignis inciderint in febres ephemeras, tales catarrho corripiuntur, tum quia caput ſupercalefactum attrahit, tum quia ſanguis ebullit, & viæ dilatantur: & caput redditur imbecillum, quo fit vt caput reſiſtere non poſſit fluxionibus, & catarrhis, & fere ſemper dolor capitis apparet, vel deſtillatio, vel vtrunque, præterea rubedo apparet in facie, & oculis, percipiunt ſitim maximam ob plurimam exiccationem in eis factam, habent pulſum minorem, & quanto minores ſunt tanto velociores, quia ſupplet ſem-

per

per natura magnitudinem cum velocitate, & quia non ſupplet magnitudo ob paruitatem, ſupplet frequentia, ideo reſpectu aliorum minores, velociores, & frequentiores ſunt.

Quæ verò à cibo, & potu calidiore oritur ephemera, habet pulſus longè maiores, quàm multæ reliquarum, & maiorem velocitatem, & frequentiam: quoniam ex cibo, & potu calido, calor innatus, & ſpiritus inflammati ſunt, & virtus non eſt diminuta, imò potius aucta, ideo cum virtus non ſit diminuta, & neceſsitas aucta, pulſus fiunt magni, veloces, & frequentes, habent ſitim, quia ſitis eſt appetitus frigidi, & humidi, & quia iſti inflammati ſunt valde, ideo ſitiũt, pręterea habent nauſeatiuam ſatietatem, & euomunt biliosã, ob caliditatem enim ventriculi, & hepatis bilis regurgitat ad ventriculum, & fit nauſea, habent iſti vrinas tinctas reſpectu aliarum, quia hepar & renes inflammantur.

Ab animi verò affectibus qui incidunt in ephemeram à mœſtitia tales habent oculos concauos, intuentur cum mœſtitia, & veluti cum quadam miſericordia, & manſuetudine, habent præterea ariditatem corporis, vt videatur corpus detumuiſſe, & deueniſſe ad tabem in ſuperficie, non quia

quia caro ſit diminuta, ſed quia ſpiritus reſoluti ſunt, & cõtractum eſt corpus non tabida contractione. pulſus parui ſunt: quia corpus exiccatum: tardi, quia virtus non eſt valida, habent frequẽtiam maximam, quia debiles ſunt iſti in virtute, præterea ſi tãgitis iſtos, in primo tactu non percipitis caloris quãtitatem, ſed acrimoniam: quia multum humidi, & innatus calor ob mœſtitiam reſolutus eſt.

Qui verò ob iram inciderunt in febrim omnia habent oppoſita, oculos habent toruos, & minabundos, oculos præſeferũt mobiles multum, ob expãſionem caloris, propter appetitum vindictæ, in facie rubedo apparet, quia ob imaginationem in cerebro factam ob vindictam, ſpiritus ſunt cõmoti ad caput, præterea tactu magnam caliditatem percipitis, nõ acrem, quia non multum perſeuerat ira, & quia tranſit ebullitio in ſanguine, ideo fit veluti turgens, nõ adeſt exicatio, quia non adeſt cauſa exiccationis, pulſus magni ſunt, quia virtus non eſt dimuta, veloces, & frequentes, quia aucta eſt neceſsitas.

Qui à vigiliis, conueniunt cum illis, quia mæſtitia laborant: quia habent cauitates oculorum, & vix poſſunt attollere palpebras, quas tumidas habent, veluti vaporibus

bus repletas, & cum facie subtumida, præterea in reliquis, conueniunt cum mœstitia, quia ex vigilia multum de calore innato, & spiritu exiccatur, ideo isti sunt debiles, propterea paruos habent pulsus, ac tardos, frequentes tamẽ, propter auctam necessitatẽ.

Qui verò ex lassitudine in febrem ephemeram inciderunt, habent totum corpus subaridum, & perpetuò sentiunt lassitudinem, & fractionem membrorum, & causæ præcesserunt, quia multum laborarũt: pulsum habent paruum, & quadantenus durum ob motum, vrinas habent tinctas, quia nimius motus præcipitare facit bilem ad renes, & ad vasa vrinaria: paruam habent vrinæ copiam, quia exiccati, & excrementum humidum per sudorem resolutũ fuit, ideo non habent copiosas vrinas.

Qui verò inciderunt ex cõstipatione, non habent oculos concauos, sed turgẽtes, quoniam ex constipatione collecti sunt, & clausi vapores, pulsus sunt maximè veloces, & frequentes, quia virtus valida, & fortissima est, caro præterea indurata apparet, nec sentitur caliditas primò occursu, quia contracta, sed cum diutius tangendo immoratur manus, ex caliditate manus pori dilatantur, & tunc occurrit caliditas manui, antea clausa existens, & acris percipitur.

Quæ

Quæ verò pendet à putredine in bubone, habet caliditatem proximam putredini magis quàm ceteræ ephemeræ, & tactu videtur corpus feruere, & propterea accidit, vt ex putredine orta videatur. & ratio est, quoniam hæ febres à putredine dependent, sicut putridæ: non tamen sunt putridæ, quoniam si putrida esse debet, oportet vt fumi putredinales accedant ad cor: nunc autem non accedunt, sed per partem post partem accenditur calor, & semper huiusmodi calor succedit à putredinis loco tanquam à foco, ideo calor est maximus in istis, & pulsus maximi sunt, veloces, & frequentes, quia virtus tota collecta est, nec facta est resolutio aliqua à morbo, neque à causa procathartica, sed mitis est calor, & æquales sunt pulsus, præterea tales habent vrinas albas, quoniam materia tingens vrinas tota conuersa est ad inflammationem, quia humores trahuntur ad eas partes.

Supersunt modo synochæ ephemeræ quas pendere diximus à duabus causis copulatis, à constipatione, videlicet cum plenitudine venarum, hac de causa diximus non accidere has febres corpori gracili, cum ergo hic sit constipatio, & plurimus sanguis ebulliens in venis ob prohibitionem vaporum, qui difflari debent, caliditatem

tem maximam habent, ideo diximus, quod non sunt simplic. ephemeræ, quoniam sunt veluti viæ ad putridas, & nisi curentur diligenter, in putridas transeunt. in his vrina est rubea, crassa aliqualiter, quia sanguis ebullit, ita præter rubedinem apparet crassa vrina, ideo rectè his apparentibus ad sanguinis missionem accedimus.

Visis signis omnibus, quæ indicia sunt ad cognoscendas febres omnes, Restant modo indicationes curandi. incipiamus ergo à simplicibus, quia notiora nobis sunt simpliciores sunt illæ, quę non habēt causam permanentem, sicut illæ, quæ à constipatione, & à bubone procedūt, & quæ sunt sine accidētibus, vt sunt illæ quæ sunt cū destillatione, vel dolore capitis, ideo ab illis quæ proueniunt à mæstitia, aut ab ira, aut à vigiliis incipiamus. initio curandi, vt toties diximus debemus considerare naturam rei, sed notetis. nunc oportet habere, quæ diximus in methodo vniuersali, in qua diximus in omni actione illa quinque esse necessaria quid sit à nobis agendū, & quantū, & quando: quoniam frustra sciremus quid sit agendū, nisi quantum debeat procedere actio sciuerimus etiā similiter quando eligenda sit occasio, & vbi. Hæc omnia sciri debent, nunc incipiamus exercere in ephe-

meris hæc, quæ diximus in vniuersali methodo. volumus curare ephemeram, primò debetis scire quid sit agendum, & quãtum: sed dicetis, quid est illud, quod dat mihi indicationẽ quid agere debeam? Natura morbi, nam quam primum scitis naturam eius, statim scitis quid agere debeatis. Natura autem ephemerarum dependet à calore innato influente, tanquam à materia in qua, accepta materia pro substantia, materia enim ex qua est qualitas illius caloris interminata: carent autẽ materia ex qua corporea, igitur febres ephemeræ pẽdent à materia ex qua incorporea à qualitate interminata, quæ erat calor innatus pro qualitate acceptus, non pro substantia, qui postea terminatur à tali gradu. quod cum ita sit, scimus qualitatẽ igneam deuenisse ad talem gradum, vt non pertranseat spiritus ipsos, & hæc est vera cognitio naturæ ephemerarum. Est igitur intemperies simplex sine affluxu materiei, & caliditas in remisso gradu, quia non transit spiritus. Natura ergo rei corpus indicat esse alterandum per opposita, & cum sit versum ad calidum, & siccum, cum frigidis & humidis esse alterandum indicat, & quoniam versio hoc ad igneam naturam nõ potest esse, sine aliqua resolutione virtutis, nascitur secunda indicatio,

catio, quæ est, vt restauremus spiritus resolutos, & inanitos, ob siccitatem, & caliditatem exhaurientem spiritus; sed instrumenta prius distinguamus, antequã ad quantũ deueniamus, nec limito ea ad temperiem, nec ad ætatem; quia ea omnia circumscribunt illud quantum. Nunc volumus tantum remouere morbum, id est, intemperiẽ calidam & siccam, ideo rebus refrigerantibus, & humectantibus indigemus. Causæ autem, quæ id faciũt, quæ sint iam diximus videlicet, quòd causarum alterantiũ quædam per interius sumuntur, quædam per exterius, quædã nec exterius, nec interius, sed affectus sunt corporis. Quantum ad ea quæ sumuntur per os, ea sunt vel cibus, aut potus, aut medicamenta refrigerantia, quæ interius non exhibentur, sed sufficit cibus, & potus, quia non est tantus lapsus vt indigeamus medicamentis multum refrigerantibus: sufficit ergo humectare, & refrigerare cum cibo, & potu, & quia hic est febris, & periculum ne fiat putredo in corpore, quia calor innatus auctus est, & præter naturam, & humores sunt apti ad putredinem, periculum est ne putrescant. ideo debemus prohibere putredinem, & hoc fiet, si totum corpus reddetur transpirabile, igitur in omni feb. qua feb. cibaria non de-

bent constipare, sed corpus reddere transpi rabile,& præterea non habeant vim emplasticam, nec in distributione immisceantur, ideo malè faciunt illi medici, qui exhibent far, & panatellam, cum panis non est optimè confectus, ideo expedit vt eligatis panem optimum, qualem vulgò buffettũ appellamus, & si hunc nõ habetis, abluatis panem, vt remoueatis viscositatẽ, vt fecit Galenus, sed ptisana est conuenientior, quia refrigerat, & humectat, & penetrationẽ adiuuat, & aperit poros, & inter cætera, (quod est commune omnibus febribus) caueatis ne multum cibi exhibeatis, nam licet calor auctus sit, non fiunt tamen bonæ concoctiones, & si fortè fiant in ventriculo, non fiunt in hepate, & si in hepate fiunt bonæ, in tertia coctione non fiunt, vt octauo methodi docuit Galenus. ideo cibaria omnia præter hoc, quòd sint frigida, & humida, sint etiam sine viscositate, ne fiant obstructiones in venis, & fiat febris putrida, præterea nec multum nutrire debetis, quia calor factus est igneus.

Non debet igitur ea cibi quantitas dari, quæ daretur ei qui in debito temperamento constitutus est: ideo medici exhibent tantam quantitatem nutrimenti vt posit nutrire, sed non multum, quia multum non

posset

possit confici, ideo dabimus parum, & boni nutrimẽti : cibaria igitur debent primò refrigerare, & humectare, secundò esse pauci nutrimenti, tertiò debent exhiberi ea, quæ bene nutriant, & in quibus non sint qualitates pharmacosæ in saporibus, sicut sunt ea quæ astringunt, vel amara, vel acida, vel acrimoniam habẽtia, quia potius sunt irritamento, quàm qualitas, quæ per se expetatur à natura. sed cum corpora sunt præter naturam, tunc appetunt contraria, ideo in istis febribus cibaria non debent habere medicamẽtosam qualitatem, sed omnia expertia omnis qualitatis, non quidem astringentia, quia possent putredines caussare: in febribus autem summopere cauenda est putredo, hæc autem astringentia constipant intus calorem innatum, & putredinem generant. non sint etiam amara, nec acida, nec acria, quia omnia ista exiccant, & fundantur omnia in substantia sicca à calore assata, nos autem non indigemus exsiccantibus, sed humectantibus, ideo omnia olera sunt alienanda, licet in beta, & in atriplice, id est in spinachiis sit frigiditas, & humiditas, habent tamen saporem nitrosum, & salsum, quem baurachinum dicunt Arabes. Non cõueniunt etiam fructus, licèt parum nutriãt, quia non bene

pessima est, nisi corrigatur, corrigitur autem cum decoctione, cui si additis grana hordei, & portionem aliquam Zuccari optimam facietis mulsam, quam non habebat Hippoc. nec Galenus, & licet haberent notitiam Zuccari, de eo tamen tanquam de re noua loquebantur, à nobis verò optime cognoscitur, & est calidum, cum humiditate primi gradus, & ostendimus nos mel cum Zuccaro forma, virtutis, & substantia esse oppositum, cōtra id quod dixit Galenus 7. therap. inquiens, eiusdem esse virtutis, mel cum Zuccaro, nec differre nisi secundum magis & minus, ideo magis adhæremus opinioni Auicennæ, qui dixit Zuccarum esse calidum & humidum in primo. Debetis igitur eligere aquam coctam, neque eritis contenti sola coctione, quoniam tenuitatē non acquirit, qua indigemus, ideo grana hordei apponetis, & aliquid Zuccari, vel mellis, vt melius penetret, & nutriat, & abstergat, & sic habetis quid agēdum, quo ad ea quæ intrinsecus sumenda sunt, Quātum verò ad ea quæ exterius applicantur, sunt balnea, frictiones, fomenta, linimenta, hæc maximè conueniunt in ephemeris, sed maximum omnium est balneum, quod quidem ex quo duas habet partes aerem, & aquam. aerem inquā in quo sudatur, postea

adsunt vasa in quibus lauatur, & omnis febris ephemera lotione indiget, non autem aeris euaporatione, præter eam quæ à constipatione pororum fit, & ideo est, quia sudare non conuenit in febribus istis, quoniã exsiccat, & spiritus, & calor innatus exhauriuntur; sed debetis iubere, vt moram faciant tantũ in aqua, postea frictiones suaues fiant, quia prohibent pororum constipationem, aliter ab ephemera transiret in putridã: ideo frictionibus debetis vti suauibus, non longis, & duris, quia constringunt poros, vos autem vultis aperire. Non sint longæ, quia & si suaues sint, exsiccant tamen, propter multam euaporationem, præterea debetis post frictiones adhibere fomenta refrigerantia, vt oleum nenupharinum, oleum rosatum completum, præterquam in febre quæ procedit à constipatione pororũ, in qua fomentis calidis (non frigidis) egemus, & hæc quo ad ea quæ exterius applicantur, quæ verò nec interius, neque exterius applicantur, sunt sicut affectus, vel corporis, vel animæ, hæc sunt quærẽda in methodo vt diximus vniuersali. Quo ad somnũ conuenit omnibus ephemeris febribus, & quies, præterea exhilaratio animi, & mentis auget spiritus, & calorem innatum refrigerat, & humectat, sicuti

per

aliud, & hoc quo ad cibaria, quæ conueniunt in febribus ephemeris, nec in febribus istis debetis carnes exhibere, vel aliquid tale, quia non perdurãt. Quantum ad potum attinet, dicebamus vinum album in pluribus ephemeris conuenire, in pluribus etiã prohiberi. prohibetur in ea, quæ à feruore solis, quæ à lassitudine, quæ cũ dolore capitis, quæ à constipatione pororum, & quæ à bubone, & quæ fit cum distillatione catarrhi, in quibus omnibus debetis aquã exhibere; & isti qui profitentur se Galenicos esse, dixerunt Galenum prohibuisse aquam coctam, ... quòd inuẽtio est Arabũ, aqua cum hordeo, qua vtuntur medici nostri, & Arabes, & inquiunt hoc non esse ex mente Hippocr. & Galeni. Dico quòd aqua cocta est ex eorũ mẽte, quia in quarta sect. sexti epid. commẽto nono, Videbitis quomodo debeat excoqui aqua, & quomodo dicat nonnullas esse aquas, quæ debent excoqui, quæ fiunt meliores coctione, sicut aliqua legumina suauiora reddimus coctione, & licet haberemus aquam fontis optimã, tamen coquere eam deberemus, quoniam melior adhuc fieret, excoquitur autem, & rarior fit propter calefactionem, & ebullitionem, & debet excoqui quousq; ferueat, & rarescat, quòd autem rarescat patet, quia

per oppositum molestiæ animi, iræ, & tristitiæ, exsiccant. & istæ sunt quæ attinent tam ad ea quæ interius, quã ad exterius, & quæ nec interius, neque exterius applicantur, & ita habetis, quid agendum circa causas alterantes, vbi ista rectè disposita fuerint.

Debet postea medicus accedere ad secundam limitationem, & videre quantum debeat agere, & quando quiescere debet ab operibus, & ab euacuationibus, ideo oportet scire quantum agendum, & quiescendum, & hoc sumitur à quantitate lapsus, & à quantitate virium, quantitas lapsus indicat quantum alterandum, & quantus est excessus, tantum est alterandum, vnde si excessus fuerit per duos gradus à temperamento proprio, debetis eligere duos gradus medicamẽti oppositę virtutis, quantitas autem molis, & ponderis à quantitate virtutis desumitur, & licet quantitas lapsus indicet alterandum esse per duos gradus, oportet considerare vires, an tolerent tantam quantitatem, & inde habetis quòd vires sunt illæ quæ decernunt de pondere, & iubent vt id quòd vna vice fieri deberet, fiat in pluribus, & propterea si libra vna medicamenti alterantis indigeremus ad refrigerandũ, & humectãdum, media tantũ libra esset exhibẽda in eodem tamen

men gradu, sed minus in pondere, & in mole, & ita quantitas lapsus facit quantitatem alterationis. Quantitas viriũ indicat quantum euacuandum, & quantum replendum, & decernit quantitatem ponderis, si corpus euacuatione, vel repletione indigeat, si verbi gratia vis cibum exhibere, & plurimo egeat alimento, si virtus fortis erit, plurimum dabimus: si debilis, minus: si etiã euacuatione plurima indigeremus; vt si libra sanguis esset euacuanda, si virtus debilis erit, duas vncias euacuabimus, & pluries reiterabimus. videtis ergo quomodo quantitas virium faciat indicationem, de quantitate molis, vel ponderis medicamenti & cibi, quantitas verò lapsus facit indicationem quantitatis medicamenti alterantis.

Sed dicetis vnde cognoscam ego quantitatem lapsus, & virium? Cognoscitur autem, vt Galenus inquit in procemio, primò considerando temperaturam corporis, colorem, habitum, calorem innatum, motum arteriarum, mores, ætatem, sexum, regionem, & reliqua, quæ indicant naturam particularem vniuscuiusq;, nec aliter cognoscere possumus quantum lapsum fuerit corpus (dicebat ibi Galenus) nisi cognouerimus in sanitate ægrum. quare melius curamus, quos nouimus, ideo dat regulam

gulam auream ad cognoſcendam naturam particularem eorum, quos nunquam vidimus, & hoc facillimum eſt cognoſcere in ephemeris: quia in eis non fit receſſus multus à naturali ſtatu, quia durat tantùm per diem, ideo oportet in ſuo naturali ſtatu ſeruare, quæ omnia poſtquàm fuerint rectè cõſiderata, videbitis non multum eſſe immutatum à ſtatu ſuo, & ſic naturam particularem cognoſcetis, & gradum, & ſi fuerit vir exempli gratia calidæ & ſiccæ temperaturæ ſpiritus omnes paratos ad inflammationem habet: is ſi in ephemeram inciderit, non multum à temperamento proprio lapſus erit, vt inquit Galenus in octauo, & nono therap. quia facilè labuntur ad ephemeram qui ſunt calidæ & ſiccæ temperaturæ, quoniam in habentibus ſymbolum facilior eſt tranſitus. ſi quis verò fuerit frigidæ & humidæ temperaturæ, & inciderit in ephemeram maior eſt lapſus, ideo medicamento indiget, quod habeat maiorem efficaciam refrigerandi, & humectandi, quod quidem medicamentum ſi volueritis cholerico applicare, curabitis quidem ephemeram, ſed reducetis ipſum in cõtrarium habitum, quare opus erit poſtea ipſum curare, non ſine ægrotantis damno, & veſtro dedecore, & medici ridiculi appa-

rebi

rebitis,& sic apparet quantum agendũ pro alterationis quantitate. Vnde modo sumatur cognitio virium, discutiamus. Dico quod sumitur ab habitu corporis: quia si occurretis corpori gracili, tenui, stricti pectoris, colli gracilis, in isto corpore nõ sunt vires fortes, ideo non poterit tolerare medicamentum multi ponderis,& multæ molis. Præterea ab ætate coniicere vires debetis, si fuerit senex, non consideratis de viribus, etiam quod fuerit rubicundus: quia quicquid de viribus resoluetis, non poteritis restaurare. pueri etiam, licet habeant vires ratione ætatis, fluxibiles tamen sunt,& facilè resoluuntur, tum ex habitu, tum ex augmento, ideo plurimo egent alimento, præterea regio, constitutio aeris admodum calida multum facit, vel si erimus in tẽpore anni admodum calido, vires nõ poterunt esse fortes; quia resoluitur corpus ratione regionis, constitutionis aeris,& tẽporis anni: hæc omnia indicabunt de quantitate virium,& tunc scietis moderari quantitatem molis medicamentorum,& ponderis.

Tertium relinquitur, vt eligatis videlicet quando agendum: quia & si hæc omnia eligatis,& sciueritis, nisi quando agendũ teneatis, nihil prorsus scietis. si quis imprudens medicus vellet in principio in prima

visita

visitatione, vel cum est in augmento ponere ægrum in balneo, & fricare, & fomenta applicare, necnon cibaria exhibere, si hæc facere vellet, vel ęgrū interficeret, vel ipsum deduceret in maximam ægritudinem, tempus autem est vt nihil faciatis, nisi in declinatione paroxysmi febris. in his enim febribus, & in omnibus aliis, cibi, vel medicamenta dāda non sunt, nisi in locis quietioribus, nec in exacerbationibus dolorū, nec paroxysmi debetis aliquid exhibere. Facta autem febris remissione (quod apparebit ex remissione omnium accidentium) tūc talem ordinem seruabitis. Primū quod facere debetis est præparare primò instrumenta, & primò ponetis infirmum in aqua tepida, secundò post balneationem linteo tolletis humiditatē, & tergetis leniter, postea fricabitis corpus leuibus frictionibus, his peractis oleo rosaceo completo, vel violaceo corpus vngetis, & vt quiescat in lecto iubebitis, postremò præparabitis cibū; sed antequam cibum præparetis, vel exhibeatis, non tantùm in febribus ephemeris verum etiā in omnibus reliquis (his exceptis quæ à materia crassa dependent,) sed potissimum in ardentibus febribus id obseruabitis, vt semper ante cibum solidum exhibeatis aquam coctā, cū granis hordei tepidam, &

 dam, &

dam,& cyathum vnum exhibeatis,quoniã ventriculus squalidus factus ex paroxysmo non bene continet,nec bene concoquit alimentum, nisi prius foueatur,vt calor ipse validior fiat.præterea distribuitur ad hepar inflammatum,& ad venas,recreatus calor innatus,& tunc cibus bene continetur, & bene concoquitur,similiter hepar prius factum igneum propter paroxysmum melius concoquit,præterea si velletis arefacto ore,& ventriculo cibum exhibere,cum erit in ore,non poterit deglutiri,& euometur, & hoc maximè in corporibus biliosis continget,& erit grauissimum infirmis, præterea debetis inuitare post cibum hominẽ ad somnum.

Itaq; ex quinq; huiusmodi conditionibus in rectè agendo,tres declarauimus.videlicet quid,quantum,& quando. Deerant modo duæ,vbi seu cui loco applicare debeamus remedia,& quomodo agere debeamus.Ista duo sunt declaranda in lectione ista.quantum igitur attinet ad locum applicandi remedia in morbis istis conditio hæc non est multum necessaria ex quo feb. sunt vniuersales per singulas partes corporis,in his enim non dicimus brachium,aut pedem pati,sed totum corpus,& cum ita sit in toto corpore non indigemus ista limi

tatio.

tatione,vbi, quia remedia applicantur ſecundum totum,& non quærimus locũ,nec vbi, niſi fuerint ſymptomata complicata, de quibus loquemur ſuo loco:ſi verò ægritudo particularis fuerit in aliqua parte,quę ſe offerat oculis,vt vlcera,inflammationes, apoſtemata,ſeruatur locus applicandi, ſed hoc eſt inartificioſum, quia quis tam expers eſt in arte medica,qui ſi fuerit vlcus in cute manus remedia applicet capiti? cum igitur hoc non ſit artificioſum,ſed vnicuiq; expoſitum,& nos docemus artem,non debemus hoc docere,quia idiotæ omnes ſciũt vbi eſt ægritudo ibi applicanda eſſe remedia; quantum ergo ad vniuerſales ægritudines,atq; etiam particulares,quæ ſe offerunt ſenſibus,in neutro iſtorum debeo vos admonere.ideo Galenus ex his quinq; conditionibus,arte tacuit conditionem vbi in hoc procemio:quoniam in primo libro nõ conſiderat niſi febres,& febres ſunt morbi vniuerſales,ideo non erat neceſſaria in ſecundo agit de fluxionibus,vt exerceat nos in inflammationibus,vlceribus,& ſuppurationibus extrinſecis,quæ occurrunt ſenſui, & dixit nos debere tantùm aduertere quid, quantum,quando,& quomodo,tacuit vbi. Nos autem quoniam in omnibus ægritudinibus neceſſarium eſt vt habeatis artẽ,de-

bemus docere conditionẽ hanc, si enim occurritis viro patienti dysenteriã, multũ refert in applicatione remediorum; si dolor ad vmbilicum, vel infra fuerit. si enim supra procedetis cum his quæ per os sumuntur, occurretisq; superius ventriculo, & intestinis gracilioribus, & fomenta applicabitis illi parti, si verò fuerit causa dysenteriç excoriatio in intestinis crassis infra vmbilicum, non exhibebitis remedia per os, sed clysteribus occurretis, & idem facietis in aliis intrinsecis ægritudinibus, multum enim refert scire locum affectum, ideo hæc conditio cui loco applicanda sint remedia à loco affecto sumitur, siue in profundo, siue in superficie, siue inferius, siue superius fuerit, conditio hæc sumitur à situ, & aliter applicamus remedia, & diuerse pro diuersitate locorum.

Quinta autẽ conditio, & vltima, quæ est valde artificiosa, & medico nobili digna, est vt sciamus quomodo applicanda sint remedia, si rectè, & iocundè volumus mederi. Quia vt dicebat Cornelius Celsus, debet prouidere medicus, vt tuto, cito, & iocunde faciat suas operationes. hæc autẽ iocunditas circa modum operandi est, & variatio modi pertinet ad medicum insignem, & circa tria consistit, vel est ista variatio modi circa mu-

tationem substãtiæ instrumentorũ, vel materiæ, vel circa modificationẽ instrumentorum, vel materiæ, vel circa mutationẽ operatoris, & artificis. appello instrumẽta quæcunq; adhibentur circa ægros, vt sunt ferramẽta chirurgica, vstiones, ligamẽta, fasciæ, & reliqua huiusmodi, hæc sunt instrumenta quæ sæpe variantur pro variatione caussarum medicantiũ. Appello materiã cibos, potus, medicamenta, fomẽta, frictiones quę exterius applicantur. Appello modificationem cum seruata eadem substantia, & eodẽ instrumento seruato, modificamus in qualitate, & in modo substantiæ, vel cũ durius, vel mollius facimus instrumentũ, proportione materiæ, additis, vel mutatis, vel correctis vitiis in ea. Appello modum curationis in operante, quoniam operator modo premendo, modo cõculcando valde, modo leuiter, modo blandiendo, modo minando, prout varia corpora requirunt. Ista igitur tria debent rectè cõsiderari, quomodo sint variãda, & qua variatione. Circa igitur mutationem substãtiæ instrumentorũ, quo ad ferramẽta attinet, cõtingit vt aliquãdo apostema, vel inflammatio matura sit, & sectione indigemus, nihilominus corpora quibus occurritis sunt talis naturæ, vt si ostendatis ferrũ incurrãt in syncopim manifestissimã,

ideo si tunc ferro vti vultis, moritur æger, ideo à moribus delicatis hæc sumitur indicatio. Et nihil de Scopo quid agendum sit, sed mutatis tantùm instrumenta agendi. Exempli gratia dum occurritis isti infirmo delicato, qui propter mores, & sensibilitatem ferramenta tolerare non potest, varia tum instrumenta habere debetis, dummodo idem faciatis, & pro instrumento ferreo, quo non potestis vti sine maximo detrimẽto infirmi, accipietis medicamenta, quæ incidant, & aperiant, vt sunt omnia amara, abstergentia validè, & penetrantia cum tenuitate substantię, & acrimonia. hæc omnia possunt locum aperire, sicut est scylla decocta, & applicata loco, statim sua amaritudine abstergit, & cutim attenuat, & sua acrimonia penetrat, & incidit. vt in duabus horis, vel tribus secundum habitudinem loci, vel pro ratione maturitatis aperiat, cyclamen, aristolochia rotunda, & omnia quæ sunt amara valde, & abstergentia, & repurgantia in profundo, & præter profundã abstersionem, quæ incidunt, possunt idem facere, sed quoniam quicquid aperit, & violenter incidit, cum dolore operatur, si non tolerarat æger dolorem, oportet inuenire alia instrumenta, quæ faciant effectum non cum tanto dolore, & sunt omnia quæ vio-

lenter & exiccando attrahũt, vt ſunt oſtreę, quæ comeduntur, & cochleæ, quas limacias vocamus cum ſuis domunculis, & ſi poſtea adurantur in vaſe fictili in camino, & contuſa applicentur loco quem aperire volueritis, hæc incident, & aperient, extrahent, non cum tanto dolore, ratione aduſtionis, & hoc modo variantur inſtrumenta. Et indicatio ſumitur à moribus, & à deliciis infirmi, & hæc quantum ad mutationem inſtrumentorum. Quantum verò ad mutationem materiæ: quæ ſunt cibi, potus, medicamenta multum refert ſcire. nam nunquàm mutatur quid: ſed variatur modus operandi, exempli gratia, volumus refrigerare, & humectare, volumus aperire cum cibis, vel medicamentis: ſed habemus diuerſas materias, iſtis vtimur pro diuerſitate corporum, non mutatis, neque actione, neque quantitate: quia eadem menſura materiæ conuenit. Sed variatis modis, pro varietate complexionis, & iſta varietas quæ ſumitur à materia, inducitur à conſuetudine ægri, ab exercitio, à temperatura. Exempli gratia, ſi occurrit vobis meſſor, aut nauta, aut miles: qui in exercitu vſus ſit maximis laboribus, & ſolitus fuerit comedere carnes etiam aſininas, & radices quaſcunque, & legumina,

& cibos crassos : sicut faciunt milites in castris, quando sunt obsessi fame, si occurritis corporibus talibus : quæ iam assueta sunt nutrimentis crassarum rerum. si velletis huiusmodi viris ephemera laborantibus exhibere panatellam, vel ptisanam: quæ nobilibus exhibenda sunt, in duobus vel tribus diebus ad summum vires omnes erũt prorsus resolutæ: ideo oportet habere rationem exercitii, & membrorum : quæ facta fuere terrestria, & vbi assuetus fuerit carnis bubulis, & leguminibus, & pani bis cocto, debetis exhibere secundum proportionem ciborum: exempli gratia, lagana, pastilia, & hæc erunt illi veluti ptisana delicatissima, refrigerantia & humectantia corpus etiam cum febre. aliquando debetis metiri consuetudinem præcedentem, & ita seruatis quid agendum: sed mutatis materiam pro ratione virium, consuetudinis, & temperaturæ, & hodie multi errores committuntur : quoniam medici moderni, calciant omnes vno calciamento : quia non habent rationem horum, lagana ergo, & pastilia, & fabæ aliquando erunt loco panatellæ, & ptisanæ huiusmodi hominibus. quæ omnia si alteri delicato ocioso velletis exhibere interficietis ipsum, & sic vtrunque interficeretis, cum vestra ratione victus parum rationali,

&

& quod de cibis idem de medicamentis dicimus, seruato enim quid agendum erga huiusmodi homines, siue fœmina, siue mas, & eadem intentione seruata, si ęgritudo frigida fuerit, calefacere debetis, si calida refrigerare, si plenitudo euacuare, sed mutatur solummodo modus & quātitas pro varietate corporum. quantitas quidem pro limitatione virium, mores, penes exercitia corporis, temperaturas, & consuetudinem. & hoc est illud quod diximus: ex tribus modificationibus fieri. Vel enim mutatur substantia materiæ, vel instrumentorum, vel modificātur in qualitatibus, vel modo substantiæ: in qualitatibus, vt cum calores mutantur, vel sapores, vel odores, vel caliditas, vel frigiditas. sæpissime enim occurretis quibusdam, quibus si dabitis medicamentum nigrum, vel alicuius mali coloris, respuunt, tūc oportet habere artem, & modificationem qua debetis medicamentū limpidum & clarū efficere, & tunc habebimini in maxima existimatione, & eritis elegātes medici. ideo debetis habere artem, & modū purificandi syrupos, vt sint limpidi & clari, nunquā mutando quid agendū, sed modū, circa verò odorē cōtingit sæpissime, vt fœtidam materiā exhibeatis, & duo tunc facitis mala, primò exhibetis fœtorē à quo abhor-

ret æger, secũdo fœtor est inimicus spiritibus, ideo debetis modificare odorẽ istum, non mutãdo intentionẽ, & quod erat fœtidum, cum odoramentis admixtis prouidere, vt fiat odoratum, quantum ad saporem, multi nobiles non possunt pati amara, nec dulcia, & ab vtroq; afficiuntur nocumento: oportet satisfacere omnibus, modo habeatis intentionem eandem, & quod dulce est, acre reddere debetis, vel ei saporem astringentem dare, vt sumenti gratius sit, si fuerit amarum, suaue reddere poteritis cum admixtione rei dulcis, vt non percipiatur huiusmodi sapor. Quo ad caliditatem & frigiditatem, vos inuenietis plures, quibus si exhibueritis medicinam calidam, vel frigidam statim euomerent, oportet si non vult frigidam, vt talis sit quòd caliditatem percipiat, & tantùm modus variabitur, quid autem agẽdum sit non immutatur, circa verò modum substantiæ, nonnulli aliquando ægrotant, quibus si velitis dare medicamentum in potione, abhorrent, alii nolunt bolos: alij nolunt pillulas. omnia ista sunt modificanda, & si nolunt pillulas, seruãdo semper eundem scopum, dabitis in forma boli, vel medicamentum liquidum, vel in alia forma, seruando quid. quandoque modificatis per admixtionem rei contrariæ, & hæc modifi-

catio

tatio sumitur à natura alicuius membri af-
fecti.verbi gratia, si occurritis infirmo, qui
ex assumptione agarici incidat in vomitū,
vel scamonium tolerare nō possit, & patia-
tur excoriationem , quotiens ipsum assu-
munt,ægritudo verò talis sit, vt hæc medi-
camenta requirat,non debetis mutare quid
sed modificare medicamentum,& si dabitis
agaricum,quia cognoscitis quod vomitum
ei prouocabit,miscebitis sibi medicamen-
tum astringens,puta mirabolanos,& si indi-
geatis drachma vna agarici , sic facietis.
Recip.agarici drachmam vnam , miroba-
lanorum chebulorum scrupulum vnum,vt
modificetis medicamentum , per id quod
prohibet vomitum. si etiam esset ægritudo
in parte lōginqua corporis, vt materia me-
dicamenti solidi non posit peruenire ad
locum,ex solido facietis liquidum,& si em-
plasticum erit medicamentum , tunc ali-
quid prouocans vrinam miscebitur , vt pe-
netret ad locum , non quia velletis mutare
quid,sed modificare medicamētum,vt pos-
sit penetrare ,& hoc vel illud operatur, si te-
nue ipsum reddamus, vel liquidum , vt pe-
netret . isti sunt modi variandi modifican-
diq; medicamenta.

Quantum attinet ad tertium circa varia-
tionem operantis,si quis puero,vel fœminæ

occurrat, non debet importunè manus applicare comprimendo, vel premendo, ſed eleganter tractare corpora talia, præterea ſi videbitis corpus valde ſenſibile, non oportet ita ſtimulare, nec ligare. Aliud præterea medicus obſeruare debet, vt ſi mulieri honeſtè occurrat, eam debet prudenter, & honeſtè tractare, & fortaſſe hoc tantum faciet, quòd in maxima habebitur exiſtimatione, & vos qui eleganter ita, & iocundè tractabitis ægros veſtros, elegantes, & docti, & prudentes medici appellabimini. ſi vultis autem videre quomodo hæ variationes modorum fiunt, pro varietate temperaturæ regionis, ætatum, morum, & conſuetudinum, legatis duo exempla in fine octaui therap. in quo loco Galenus ponit duos ægros in variis regionibus, qui variis vſi fuerint rationibus viuendi, hos curat, & ponit exempla. & hæc ſatis ſint dicta quantum attinet ad præſens negotium de his quinq; conditionibus, & ita ſunt curandę feb. ephemeræ ſimplices quæ nō habent ſecū quid annexū.

Videamus modo reliquas, quæ habent quid annexum, & incipiamus ab eis, quæ à laſsitudine fiunt. Febres ephemeræ, quæ à laſsitudine contingunt duobus modis contingunt: ſed prius de laſsitudine aliquid dicamus. Notetis domini laſsitudinem non

eſſe

esse laborem, calor ille, illa fricatio quæ remanet post laborem, lassitudo appellatur. Istius lassitudinis duplex est genus quædam est cum labore, quædam spontanea, quæ nõ prouenit quia quis laborauerit, sed quia humores occupant musculos, & membra sensibilia, & est aliqua stimulatio, stimulant ita, vt libenter sedeant, & quiescant, & corpus grauius habeat, & dicebat Hipp. Lassitudines spontaneæ morbos prænuntiant, & nisi tales sibi caueant incident in ægritudines. Alia fit propter laborem præcedentem, ex quo habent membra confracta. Quo ad spontaneam, si quis incidet in febrem, ex ea lassitudine cum illa sit triplex. Alia est vlcerosa, ac si in musculis essent res pungentes, & in balneo maximè percipiuntur motiones circa musculos, ac si pungerentur. Alia extensiua appellatur, & percipiunt, tales in musculis extrinsecus, ac si pondus haberent supra se. Tertia est mixta ex vtraque, cum punctiones percipit, & præterea grauitatem ac si pondere occupatus esset, & hæc peior est. si quis incidit in ephemeram ex aliqua istarum lassitudinum valde mala est, & rarissime videtis, quòd non terminetur ad putridas difficiles, nisi quis prudens, & sagax medicus sit qui prouideat. Quæ autem

tem fit propter laſsitudinẽ vlceroſam, non fit alio modo, niſi poſtquàm vlceroſum ſenſum fecerint humores, occurrat poſtea frigori, vel aquæ aluminoſæ conſtringenti poros, vt humores illi acres, qui fecerint ſenſum vlceris, non poſsint tranſpirare. tunc accendũtur ſpiritus, & illi vapores, non quidem putridi, ſed qualitas quædam aſcendit, per partem, poſt partem, ad cor, & facit ephemeram, & talis feb. reducitur ad illud genus, quòd à cauſa permanente prouenit, à cõſtipatione videlicet pororum. fiunt etiam hoc modo ſynochæ appellatæ, de quibus ſuo loco.

Nunc autem debemus agere de eis febribus, quæ à laſsitudine fiunt, ab exercitio, & motu, & de iſtis loquitur Galenus. nam vbicunque hæc membra inflammantur, & incaleſcunt per exercitium, & caliditas, quæ eſt in muſculis per partem poſt partem aſcendit ad cor, inflammatur calor innatus, & fit ephemera, ſed non dependet à laſsitudine ſpõtanea, ſed ab exercitio, & hæc curatio, ſicut aliæ ſimplices cum cibis frigidis, & humidis, cum balneis, linimentis extrinſecis, frictionibus leuibus, nec aliquid noui exhibemus, niſi hoc, quia ex labore plurimo fuerũt exinaniti. Tales cibamus ſæpius, & parum, & damus ter in die, quia indigent alimento

alimento,& humectatione, quia inciderunt in febrem ex multa inanitione, & spiritus acutiores facti sunt propter resolutionem humidi, habet igitur hæc febris plus vt indigeat plurimo alimento, non in vna vice tantùm, quia habent debilem calorem, & non possunt in vna vice conficere multam quantitatem, sed vt paulatim necesse est, & non laborent, præterea foueatur, & humectetur totum corpus. Alia est febris, quæ non est merè simplex, sed habet symptomata, & hæc fit à calore solis, qui percussit caput, hæc si simplex fuerit, curatur sicut aliæ simplices: sed ferè nunquam est simplex, quia ex multa mora in sole ferueti descensum catarrhi habent, & inflammationem in capite, & calorem, & habent intemperiem calidam, & siccam in cerebro. hæc feb. annexa est cum tali symptomate, quod quidem procedit ab alia ægritudine separata, videlicet ab intemperie calida, & sicca, existente in capite, ideo duo debetis facere, primò occurrere febri, id est: calefactioni caloris innati, qui influit à corde, & terminatur ad spiritus tantum: postea occurrere supercalefactioni capitis, & sic facietis si fuerit iste catarrhus frigidus, & id quòd descenderit, sit humidum & frigidũ debetis vno modo procedere, si calidũ aliomodo: nam

vnaquæq;

vnaquęq; ex his habet curationē diuersam.

Nec miremini quòd à sole (qui est causa calida) proueniat catarrhus frigidus, quia potest caput esse repletum multis materiis frigidis, quæ colliquentur à caliditate solis, præterea in toto corpore, potest esse multa materia, quæ attracta à solis caliditate replet caput, & tandem colliquatur. neque miremini quòd huiusmodi distillatio frigida, a causa calida fiat, fit enim non per se, nec generatione homogenea, sed per accidens. quia ibi incalescit caput, & in venis, & in capite frigidi sunt humores, vel in totius corporis ambitu sint humores pituitosi, fit huiusmodi distillatio colliquando humores existentes in cerebro, & ex colliquatione descendit frigidus humor, quæ frigida distillatio appellatur. præterea, calor in capite existens attrahit à venis, & à toto humorum frigidorum partes, per viam euaporationis, qui postea descendunt sub forma catarrhi frigidi.

Incipiamus igitur à febre ephemera, cui annexa sit distillatio frigida, oportet primò videre quid agendum, id autem sumitur à natura rei, & morbi, hic autem sunt duo, intemperies calida & sicca in capite, ratione cuius destillatio facta est, quæ successiuè per partem, post partem inflammauit

spiritus

ſpiritus, & ſucceſsiuè peruenit ad cor, & poſuit ſpiritus cordis in calefacto eſſe, & ita facta eſt febris ephemera, & præterea adeſt deſtillatio frigida, & ita patet, quòd natura rei, & morbi eſt compoſita, eſt enim febris, quæ indiget refrigeratione, & humectatione. Deſtillatio verò frigida indiget oppoſitis, imò diſpoſitiones iſtæ non modo ſunt compoſitæ, ſed oppoſitæ. vbicunque autem habemus diſpoſitiones oppoſitas, habemus per conſequens, indicationes oppoſitas operandi, ſed vbicunque eadem ſunt, diſtinguendæ ſunt, quia ſi vnum indicat, vt faciatis hoc, & alterum vt oppoſitum faciatis, niſi diſtinguatis, nihil rectè operabimini. vt eas autem rectè diſtinguere valeatis, neceſſarium eſt, vt ad Galenum, in tertio methodi recurratis, qui docet ſingularum naturam ſtatim eſſe conſiderandam, & inquit, Aduertas, quod quædam habent rationem cauſæ efficientis, vel materialis in ea ægritudine, vt neceſſarium ſit, ſi debet aggregatum tolli, vt remoueatur id quòd habet rationem cauſæ efficientis, vel materialis, licet oppoſita ſit morbo, & hoc eſt vnum inter reliqua, quo cogimur ad remotionem eius accedere, & aliquando ſinere morbum intactum. ſecundum ꝙ conſiderare debemus eſt, vt videatis

deatis an aliquid sit, quòd rationē habeat, non quidem causæ efficientis, vel materialis, sed causæ sine qua non, exempli gratia, si in vlcere sit inflammatio, non poteritis proculdubio sanare vlcus, nisi inflammationem sanetis prius, quæ tamen non est causa vlceris in genere causæ materialis, vel efficientis, nec formalis, sed rationem habet causæ sine qua non, licet igitur inflammatio habeat indicationes contrarias vlceri, debetis tunc neglecto vlcere accedere ad inflammationem. tertium animaduersione dignum, est ratio cogentis, & vrgentis, quæ solet appellari ratio coarctans, quandocunque igitur non aderit aliquid, quod vrgeat sub ratione causæ efficientis, vel materialis, vel ratione causæ sine qua non, debetis videre an ibi sit aliquid, quod rationem habeat vrgentis: si affuerit, statim ei occurrere debetis, quoniam si non statim habet rationem causæ, non quidem morbi præsentis, sed futuri, sicut sunt symptomata magna, quæ trahunt ad se curam, sicut cum syncope, vel maximus dolor capitis succedit ad febrem. Vbi inquam successerit aliquod ex his symptomatibus ingens, quod efficere posit quid deterius, quàm sit præsens ægritudo, tunc neglecto morbo trahimur ad istud, licet habeat indicationes con-

trarias,& ideo Galenus, duodecimo methodi in dolore cholico philonio,& stupefactiuis vtitur, quæ aduersissima sunt causæ, id est,humori pituitoso,& intestinorũ virtuti, id tamen facit quoniã dolor vrget, qui potest sæuissimas ægritudines causare,casum virtutis, & mortem, ideo accedit ad illud, licet sit principali morbo infestissimum, & ita vbi fuerint cõtraria indicantia in ægritudinibus, vt sciatis quid agendum, videre debetis quæ habeant rationem causæ efficientis, vel materialis, vel sine qua non potestis ægritudinẽ curare, vt de inflãmatione diximus, vel habeãt rationẽ causæ vrgentis. In proposito igitur vultis curare febrẽ, & catarrhum, quæ duo indicationes oppositas faciunt. catarrhus quidem frigidus, symptoma est, non habet rationem causæ efficientis, quia hæc ephemera non dependet à catarrho, sed à solis vstione, vt diximus, nec materialis, aut formalis, neque causæ sine qua non,quia poterit curari feb. sine catarrho. habet ergo rationẽ vrgentis, quia si perseueraret destillatio frigida posset deducere ægrũ ad tusses pessimas,ad anhelitus difficultatem,& aliquãdo ex dispositione ægri ad rupturam venarũ, præterea calor innatus ponitur in calefacto esse, qui corpus regere debet, operationes non faciet

ciet, nisi malas, & cum habeat temperaturam ferè igneam, si perseuerabit in humoribus figetur, & putridam faciet, & si adhuc perseuerabit in solidis membris etiam figetur. preterea vbi destillatio perseuerabit, obsidebit venas, prohibebit transpirationem, & sequetur ex ephemera putrida, & tunc non tam facilè eam curabitis. oportet ergo talem descensum catarrhi considerare: quia imminet periculum de putrida, propter obstructionem, erit ergo necessarium ad catarrhum accedere, non ea neglecta, curabitur igitur catarrhus: sed qua ratione? nõdum apparet distincte quid agendum sit, & cum hic sit intemperies calida, & sicca in capite, & destillatio frigida, dubitaret aliquis, cui primò sit occurrendum, videretur à febre esse incipiendum, quoniam habet rationem causæ efficientis catarrhi, & videtur, quod inde genita sit destillatio, ideo ad caput accedere, & refrigerare ipsum oportet, sed tunc incommoda multa sequẽtur, primò destillatio fieret sæuior, & refrigerato capite cõfirmaretur catarrhus, & fieret temperatura frigida, & humida capitis, stante humore infuso in capite frigido, stãtibus vaporibus frigidis: quoniam non est facta impresio, nisi à causa procathartica, & se habet ad catarrhum,

tanquam

tanquam causa per accidens, colliquando. est igitur vertenda actio harum ad destillationem descendentem, & cum catarrhus iste frigidus sit, & crudus, & hic sit intemperies per affluxum materiæ, cum dicimus per affluxum, indicatur statim esse euacuandum, sed quoniam à materia fluxa variæ indicationes sumuntur, & sciamus destillationem frigidam hanc à pituita prouenire, si debet commode curari, debet prius concoqui, & præparari, ideo ipsam euacuationem præcedit concoctio & præparatio. Et quia catarrhus est fluxus materię de vno termino ad alium terminum, indicatione sumpta à terminis, debetis membrum recipiens (si licet) corroborare, & humorem eiicere: sed non licet, quia si calida applicaretis magis calefaceretis caput, & maiorem destillationem causaretis. si etiam frigida adhibueritis repercutientia, catarrhum & dispositionem cõfirmaretis, & deduceretis caput ad frigidam, & humidam intemperiem, ideo quo ad membrum recipiens non licet in principio aliquid moliri: indicatione igitur sumpta à termino à quo quãtum ad ipsum membrum mandans, oportet diuertere, & trahere ad oppositum. Ita igitur incipietis curationem, & scietis quid, quantũ, quando, quomodo, & vbi agẽdum.

in prima enim visitatione auersionē quæretis, à superioribus ad inferiora, cum frictionibus suauibus membrorum superiorum, cum lotionibus calefacientibus,& humectantibus, adiuuantibus coctionē materiæ frigidæ ex chamæmelo, althea. aneto, præterea clysteres cōuenientes erunt, quoniam educunt à ventriculo, & intestinis, & auertunt materiam, quæ est sub causa materiæ antecedentis, quæ fluxura est ad locū ad oppositum. pro concoctione verò materiæ conuenit diatrium pipereon à Galeno laudatum, quarto de sanitate tuenda, nec miremini si hoc vtamur vbi est ephemera, & calor innatus, & spiritus inflāmati, quoniam Galenus octauo therap. in febr. ephemeris à cruditate nidorosa, vtitur huiusmodi diatrium pipereon. sed quare hoc faciat dicemus, cōditionem enim optimā facietis cum oximelle optimè confecto sine aquis lambendo, deinde euacuabitis humorē si superit, & istæ sunt indicationes indicantes quid agendū, & natura destillationis ea est, quæ hoc indicat, vniuersalis ille conceptus affluxus materiæ indicat euacuandum, natura fluxionis indicat quomodo euacuandum,& quando, vbi verò applicāda sint remedia, termini indicāt. in ista fluxione duo sunt termini, terminus mandans, & terminus

nus recipiens. membrum recipiens fluxionem est caput, illi non applicanda remedia in principio, propter rationes iam dictas. factis verò euacuationibus capiti sunt applicanda remedia: quia tunc indiget roboratione, quia cum habeat caliditatem non impressam, nisi à solis caliditate, & fit humor frigidus sparsus per totam substãtiam cerebri alioqui frigidi & humidi,& præterea fuerint humores attracti refrigerantes, redditum est imbecille ob fluxum materiæ frigidioris,necessarium est vti corroborantibus caput, corroboratur autẽ per opposita. hic adest temperatura frigida & humida per affluxum materiæ frigidæ, & humidæ: igitur oportet vt cerebrum calefiat, ideo post euacuationes factas (vt corroboretur caput ne amplius recipiat) fomenta calida applicabitis capiti, à Galeno octauo therap. celebrata, quæ fiunt ex oleo irino,& nardino,quæ habent caliditatẽ vsque ad secundum gradum, oleum enim nardinum,si fuerit simplex, non transibit primũ gradum: oleum & anethinum amigdalarũ amararum,& dulcium quæ moderatè calefaciunt, factis euacuationibus, cõueniunt, & ista est cura catarrhi quoad quid,& quando agendum, indicatione à motu, scitis quando, & quia causa est vrgens, statim

occurritis catarrho. Vbi autem applicanda ſint, à terminis ſumitur indicatio. Quantum autem, & quomodo agendum, docet natura particularis ægri, mores, conſuetudo, ætas, temperatura, & reliqua annexa, de quibus diximus. & hæc pro curatione catarrhi frigidi qui febri ephemeræ vnitur.

Si verò fuerit catarrhus calidus aſſociatus cum ephemera nō habemus indicationes oppoſitas, habemus febrem, quæ eſt intēperies calida & ſicca, cauſata à ſolis vſtione: habemus præterea catarrhum calidum: vnica eſt tantummodò indicatio refrigerandi, & humectandi, & nihil obſtat quoniam indicationes non habemus cōtrarias, & ita vbi occurret vobis ephemera à ſolis vſtione, cui aſſociatus ſit catarrhus calidus, ſtatim in principio paroxyſmi remedia capiti applicare poteritis, quæ frigida ſint, & humida, vt præcipit Galenus. & ratio eſt: quia non ſunt rationes oppoſitæ, præterea cum calefactum eſt cerebrum, & ſpiritus in calefacto eſſe ſint, & catarrhus ſit calidus, indicant hæc omnia ſtatim eſſe agendum, à motu præcipiti ſumpta indicatione: quia ſi non ſtatim occurritis, periculum eſt propter rationem vrgentis cauſæ (præter febrem) quod ſæuiora contingant accidētia,

& put

& putrescant humores calidi, & ad pectus deueniant, & faciant pessimas ægritudines, oportet ergo propter causam vrgentem, quod est tertium, quod cogit medicum statim accedere ad caput calefactum, & refrigerare, & humectare, nec timemus id, quod in frigido catarrho timendum erat, in quo timebamus frigida in principio, ne materia frigidior fieret, & ægritudo chronica fieret. timebamus præterea calida ne à calidis medicamentis maior fieret impressio calida, & attractio maior, ideo nec calida, neque frigida erant applicanda in principio. in calido autem catarrho nõ timemus hæc: quia si frigida, & humida applicatis, primò occurritis causæ efficiẽti per se, quę est caliditas impressa in cerebro, & præterea reprimitis acrimoniã catarrhi, & pręparatis, vt à natura, vel ab arte, commode per talem temperantiam, & concoctionem euacuetur corpus, præterea corroborabitis caput, & nihil impedit: quia vasa capitis sunt dilatata, & deducitis ipsum ad proprium temperamentum, & tunc non ita facile fiunt destillationes, & ita indicatur quid agendum à natura morbi, quando, vero ab vrgẽte motu. Vbi, id est quibus locis, à termino ad quem, vt statim reprimatis, & corroboretis caput. Quantum vero

attinet ad terminos à quibus, id est, à mem bris superioribus mandantibus, indicant vt trahatis inferius, sicut dixi de frigido cum lotionibus, frictionibus, quæ diuertũt à superioribus, & trahunt ad inferiora. aliquãdo etiam erit necessaria sanguinis missio, si ætas, tempus anni, & plenitudo appareat, & ista erit recta curatio catarrhi calidi, qui febri ephemeræ coniungitur, & istæ curationes à Galeno octauo therap. ponuntur, sed non explicantur sicut nos explicauimus, nec isti iuniores vtuntur distinctionibus, quibus nos vtimur, nec ita explicitè. videtis etiam causam quare dixerit Mesuæ in cura catarrhi vnum verbum, videlicet in fluxu catarrhi non licet aliquid capiti applicare, est verum hoc dictum pro parte, & pro parte non. in calido conueniunt statim olea refrigerantia, vt docuit Galenus, quod tamen Mesuæ videtur negare. intellexit Mesue non esse applicanda remedia in catarrho frigido: propterea vtamini distinctionibus, & assequemini veram methodum. & hęc satis pro curatione feb. ephemeræ cui annexũ sit hoc symptoma, quod catarrhus dicitur, siue calidus, siue frigidus fuerit. in hac præcipuè febre debetis à vino cauere, & ratio est, quoniam debetis timere in destillationibus quæcunq; euaporant

rant,nil autẽ magis præſentaneas facit euaporationes vino. Quantũ autem ad victus rationem, ſi fuerit catarrhus frigidus indiget ratione victus tenuiſsima quidẽ, quoniam catarrhus nutrit,& alit, attenuãte verò, quoniam adiuuat ad præparationẽ materiæ peccantis.

Eſt alia febris,quæ habet aliud ſymptoma annexum,& hæc eſt ea febris, quæ fit à nimio potu vini,& à nimio cibo,prę ſertim ſi cibaria,vel vinum calida ſint, aggregãtur cruditates nidoroſæ,vt habetis à Galeno in de cibis boni, vel mali ſucci, & in ſecundo de temperamentis & quarto de ſanitate tuenda, vbi de cruditate ſermonem habet, de qua & nos,vt diſtinctè procedamus, aliquid dicemus.Et quia nomen cruditatis generale eſt,ideo neceſſariũ eſt,vt ſciatis illud propter feb.ephemeras.Nomen hoc cruditas indicat cruditatẽ,& errorem alteratiuæ virtutis, qui error poteſt eſſe in ſingulis partibus corporis, nos de illo errore virtutis alteratiuæ qui in ſtomacho eſt loquemur,huiuſmodi autẽ error poteſt eſſe multiplex. vel poteſt cõtingere,vt nihil prorſus alteret virtus ipſa, ſed remaneat cibus prorſus incoctus, & appellatur talis cruditas à Græcis *ἀπεψία* à noſtris priuatio cõcoctionis, vel non priuatur prorſus. huiuſmodi

actione,& alteratur quidem cibus,sed actio vitiatur. potest autem vitiari huiusmodi actio, vel quia diminutè, vel quia tardè agat, vel quia corrūpat, si diminutè agit in concoquendo virtus, dicitur illa cruditas ἀπεψία si tardè concoquit, & concoquit tamē, à Græcis βραδυπεψία dicitur, id est, torpor ad concoquendū, si verò corrupte agat virtus,& cibū corrumpat, incoctio ista duplex esse potest, vel corrūpitur ad aciditatem, vel ad nidorositatem, quæ habent suas causas, quas scire debetis, vt sciatis curare affectum nidorositatis in ephemera. vel igitur istæ cruditates generantur à causa extrinseca, vel intrinseca, si ab intrinseca ita quod naturalis potentia hæc, vel actio concoquendi vitietur à causa intrinseca, tunc procedit, vel quia in temperatura ventriculi sit vitium, vel in compositione, vel in solutione continui, quod est commune similaribus, & instrumentalibus si in temperatura fuerit, vel erit essentialis ventriculo, siue calida, siue frigida fuerit, ratione cuius intemperiei non sequitur actio concoquendi, vel non essentialiter vētriculo: quia temperatura sit læsa, sed per affluxum materiæ contentæ intra tunicas, vel in cōcauitate stomachi quæcunq; illa sit, quæ obtundat calorē naturalē, & non permittat facere

re coctionem sicut oportet. In compositione verò est vitium, quando in ea aliquis est affectus, cum duritie, vel scyrrho, aut inflammatione, aut apostema, aut erysipelas habet, ratione quorum morborum in compositione existentium in ventriculo non potest alimentum ingestum coquere. Vel cum soluitur cõtinuum, quod est commune accidens vt dixi temperaturæ, & composituræ, & istæ sunt causæ intrinsecæ actionem vitiantes. Si verò vitium fit ab extrinseco, non quia patiatur ventriculus, nec in temperatura, nec in compositione, nec in continui solutione, sed in se naturalis est, & secundum naturam: sed occurrit impedimentũ ab extrinseco, & ratione obiecti, vel quia peccat cibus quantitate, vel qualitate, vel substantia, vel ordine, vel tempore peccat quãtitate, cum quis plus comedit quàm deceat, & se infarcit pluribus alimentis, vt ventriculus continere non posit, nec tantã concoquere molem. Substantia autem peccat, quia cibus licet non peccet quantitate: quia tamen substantia eius tenax est, & crassa, peccat, vt cum quis raphanum, vel radices duras comedit, quæ vix à naturali calore confici possunt, vel etiam si quis bouinas carnes semicoctas comederit. Peccat autem cibus ratione qualitatis, quoniã in isto

in isto alimento est sapor amarus, vel acris, aut astringens, vel qualitas frigida, aut calida rebellis. Peccat ordine cum prius res duras, & solidas ingesserit, vel astringentes, postea adiungat eas, quæ facilis sunt coctionis, puta si post carnes bubulas lac assumeretur, corrumperetur, quia caro bubula non potest nisi longo tempore concoqui, lac verò, & citò, & facilè corrumpitur, & putrescit, & facit reliquum putrescere. Peccat ratione temporis, cum quis in non suo tempore comedit, vt siquis cum cibus nondum bene coctus & in ventriculo, comedat, vel in nocte, vt cum subito exit è lecto, & excrementa nondum sint excreta, omnia ista faciunt cruditates in corpore, & in ventriculo. cruditates igitur illæ cum procedunt à substantia, vel qualitate vt plurimum sunt apepsiæ, & sequitur vel priuatio, vel tarditas, vel difficultas coquendi. quando autem peccatum est in qualitate, vt cum nimis acres, erodentes, aut nimium amari saporis cibi, vel nimium calidi, aut frigidi, quando etiam in non suis horis accipiuntur, vel cum materia adhuc incocta est in ventriculo, vel non seruato ordine, ex his tribus, videlicet non seruato ordine, ex assumptione ciborum cum malis qualitatibus, vel non seruato tempore, sequi

ſequitur corruptio, cum verò corrumpitur cibus, vel ad aciditatem, vel ad nidoroſitatem corrumpitur, ſtante ſemper quòd non ſit vitium in ventriculo, corrumpitur quidem ad aciditatem cum cibus ingeſtus peccat qualitate frigida, vertitur in nidorem quotiens cibus aſſumptus calidus eſt. Vt autem ſciatis de iſto nidore. Nidor eſt quædam euaporatio aſcendens à re calida quæ κνίσσα dicitur apud Grçcos, quaſi quod vellicet nares, & dicitur tam de bono quàm de malo odore, κνίσσα, & ſæpiſsimè apud Homerum κνίσσα pro vapore à ſacrificio delato, & pro odore carnium accipitur. hæc volui dicere, vt rationem habeatis quid ſignificet nidor, vbicunq; ergo quis aſſumpſerit cibum peccantem in frigiditate, & corrumpatur, ad aciditatem corrumpitur, calidus verò ad nidoroſitatem nares mordicantem, & hoc habet cauſam naturalem, & rationi conſonum eſt. ſcitis enim, vt nos docuimus in methodo ſimpl. & ante nos Galenus in quinq; libris ſimplicium, vbicunq; calor accedit in tenui ſubſtantia, & frigida terrea, & craſſa faciet ſaporem acerbum, vel auſterum, ſicut etiam in pomis accidit, cum calor finem non contigit: fit aciditas primò, poſtea ſubſequitur dulcedo, cum finem attingit, ſic igitur cũ calor agit

in frigidum chilum, vertitur à medio illo calore ad quandam putredinem, & ad aciditatem, ficut quando in re tenui frigida agit, sed non attingit finem, & tunc sunt cruditates acidæ, & ructus acidi, quia vbi est frigiditas, & chilus non concoctus ob frigiditatem, dico quando non adest vitiũ in ventriculo, quoniam de hoc non loquimur, sed supponamus quòd stomachus sit secundum naturam. si verò fuerit qualitas calida in cibis oblatis, vertitur huiusmodi cibus per corruptionem, ad nidorositatem. In proposito igitur viso quid sit cruditas nidorosa, quoniam non loquimur de ea quę fit ratione intemperaturæ vẽtriculi, vel per affluxum materiæ, (quoniam ab intrinseco fit talis cruditas, & non fit ephemera, sed fiunt deterrimæ febres putridę, & syncopales, quandoq; imminutæ, & quandoq; humorales) sed de ea quæ fit ab extrinseco ratione cibi oblati, ex quo fit feb. ephemera, quoniam ratione qualitatis illius nidorosæ, & corruptionis, inflammantur spiritus, & calor innatus, ex qua inflammatione, cum per successum ad cor ascendit, & ponitur in calefacto esse calor innatus cordis, & spiritus, fit ephemera. hanc feb. cum tali natura hic curamus. Hic duo sunt. & semper cum vultis curare ægritudinẽ, oportet vide

tet vide

tet, videre quæ nam sit ægritudo, & supposito quòd sit ephemera videre an habeat annexum aliquid, an simplex sit: si habeat annexum, oportet videre an illud annexum possit curari sine curatione febris, & an habeat rationem causæ efficientis, vel materialis, aut communem rationem causæ sine qua non, vel habeat rationem causæ vrgentis, vbi hæc omnia scieueritis, scieueritis etiã an ab annexo sit incipiendum. Annexum in casu nostro sunt, isti vapores nidorosi & est symptoma, & non habent rationem causæ efficientis, vel materialis, quia potest esse ipsamet causa seu feb. à cibo, & potu calido sine cruditate, non habet rationem causæ sine qua non, quoniam potest curari feb. sine cruditate, habet igitur tertiam causam stimulantem, & vrgentem, quia periculum est ne ex ephemera, incidat in putridam pessimam, præterea non nihil facit nidorosus ille vapor ad sustinendam ephemeram, quæ transibit in putridam nisi tollatur. Indicatio aut agendi oritur à natura rei, & cum symptoma annexum possit facere deteriorem ægritudinem, oportet incipere à symptomate, non neglecta tamen feb. & tunc apparet quid agendum, remouendum enim est symptoma, sed hæc indicatio vniuersalis est, nec adhuc apparet actio, sed

quomodo distinguetis actionem? huiusmodi nidorositas prouenit à cibo putrefacto, existente in ventriculo, naturam eius particularem scitis, vbi sciueritis in ventriculo corruptum esse cibum, distinctè tunc indicatur quid agendum. & cum sit præter naturam, nec possit reduci ad naturalē dispositionem, cum sit putrefactus, est expellendus. ergo scitis quod euacuare debetis. Quid modo indicat de cibo, & potu? Natura morbi & vires. & quoniam scitis in ventriculo esse corruptum, & corpora non pura quanto plus nutries, tanto magis lædes, igitur pro ratione naturæ materiæ quæ cruda est nulla sumitur indicatio de cibo exhibendo, nisi fuerit indicatio sumpta à viribus; & nihil debetis exhibere, donec totum illud, quod est corruptum, exeat. si verò indicatio aliqua à viribus adsit quæ cōtradicat, tunc ponderabitis indicationem, quæ à viribus, & quæ à materia corrupta sumitur, & tunc vel ad cibationem, vel ad expulsionem materiæ corruptæ accidetis.

Quantum verò agendum, & quantum euacuandum, indicat quantitas lapsus, & quantitas materiæ euacuandæ, & similiter quantitas virium. exempli gratia, si adsit plurima materia cruda, & fortitudo virtutis, semel & confertim euacuare debetis, si

fuerit

ſuerit debilis & multa materia, paulatim id facere debetis. Quantum, igitur partim à quantitate, partim à viribus ſumitur, quantitas lapſus indicat quantitatem euacuationis, quantitas viriũ indicat quantitatem molis, quantitatem verò materiæ cibationis debetis metiri ratione quantitatis virium. ſi videbitis vires ſufficere, nihil dabitis, ſi non ſufficiunt, tantùm dabitis quantum ſit opportunum, pro viribus ſuſtentandis. Quando verò ſit operandum in hoc caſu propter cauſam vrgentem, & propter motum feſtinum, & ratione acuitatis eius, indicatur quod quãto citius hoc ſymptoma tollitur, tanto melius, & cũ non ſint indicationes contradicentes in principio debetis agere. Quomodo verò agendum, à natura infirmi, à cõſuetudine, à moribus, à temperatura, ætate, regione, tempore anni, cum reliquis annexis deſumitur, ſed quoniam euacuare debetis, & plerunq; natura cruditates illas in ventriculo exiſtentes ſine opere medici expellit, ſicut videtis poſt ebrietates, & crapulas frequentiſsimè contingere, quod natura inſurgit, & per maximum vomitum craſſas materias expellit, ſi inquam hoc occurrat, vt occurratis tali patienti ephemeram qui plurimum euomat, vel egerat, conſiderare de-

betis an sufficienter fuerit eductum quicquid erat in ventriculo: si non, expectabitis, & permittetis naturam agere. quòd si peracto termino idoneè fuerit corpus euacuatum, & post euacuationem ventriculus, propter vomitum, vel egestionem imbecillus redditus fuerit, ipsum corroborare debetis, cum astringentibus, & aromatibus. quod si contingat vt euacuetur quidem aliquid per vomitum, vel per aluum, sed paulatim, & nausea perseueret, & febris, & inæqualitas iam in pulsu incipiat apparere, non debetis tunc immorari, quia iam incipit vestigium putridæ, oportet vt succurratis, vbi natura deficit, tunc debetis de loco applicationis medicinarum considerare, an superius, an inferius: indicationem hanc vbi sint applicanda remedia habetis à loco affecto. vbi igitur sedatus fuerit paruus vomitus, & parua egestio, supplebitis vos modo dicto, & hoc voluit Auicenna diuinus, cum dixit fluxum ventris fluxu curari, & vomitum vomitu, hoc pacto vomitus curatur. si verò ob ventriculi imbecillitaté nihil egerat, & nihil euomat, habet tamen anxietatem, & dispositionem ad nauseam. dicebat Galenus octauo therap. febris hæc difficilis admodú est, & deterior quàm ea, quæ cum fluore alui est, quia malum est per

viam

viam ſigni,& per viam cauſæ,quia ſi non expellitur ſæuas facit ægritudines, & putridas febres, ideo oportebit ſtatim euacuare,& debetis pertractare hypochondria ægri,& videre an tenſionem habeant,& vbi apparet calor ad tactum,& tenſio,propter materiam retentam,quandoq; circa hypochondria, & quandoq; circa ventrem apparet, præterea conſiderare an ructus faciat,an excrementa per inferius apparent, & conſtipatio ſit inferius,indicia etiam ex rugitu ſumetis,an ſuperius,vel inferius ſit, nam indicabitur ibi materiam eſſe,& tunc cui loco applicanda ſint remedia ſcietis,aliquando enim cum clyſteribus commodè, quandoq; per vomitum educetur, & ideo huiuſmodi materia retenta non ſolùm indicationem generat quid agendum,ſed locus vbi moratur indicat vbi applicanda ſint remedia,quomodo verò agendum,indicabit natura & mores infirmi. exempli gratia, poteſtis cum caſsia, manna, tamarindis, rhabarbaro, aloe, mirobalanis,educere materiam, quoniam hæc facile educunt ſine attractione à longinquo, mores tamen infirmi modum variant.Modus autem variatur(vt aliàs diximus)penes variationem ſubſtãtiæ qualitatis, modi ſubſtantiæ inſtrumentorum, &

materiæ,& penes variationem artificis.pro variatione igitur substantiæ indiuidui sumitur à moribus;aliqui enim sunt qui abhorrent à casſia,& percipiunt ex ea maximum nocumentum, aliqui abhorrent ab aloe,aliqui à manna,oportet tunc mutare modum,non mutando quid agendum,modo euacuetis siue cum mirobalanis siue cū rhabarbaro nihil refert.pro varietate igitur moris,etatis,& pro tolerantia infirmi, variatur modus agendi.Hactenus quasi per typum habuistis quomodo curanda sit febris,quæ habet hoc symptoma annexū id est nidorosam qualitatem;& curatur ex materiæ nidorosæ euacuatione.Quantum verò ad febrem non differt curatio à reliquis simplicioribus,omnia enim indigent refrigeratione,& humectatione.

Et cum fuerit tota cruditas educta,corroborabitis ventriculum cum his,quæ habent vim constringendi, & habent aliquid aromatici,vt corroborentur spiritus, ideo linimētum quo vtor cōmodissimum erit, quod habet olei absinthini vncias duas,mastícis drachmā,ladani drachmas duas.hoc enim linimentum habet odorem,quo corroborat,præterea ladanū penetrat ad profundum,& alia penetrare facit,& ventriculum roborat.accedamus modo ad epheme-

ram,quæ fit ex constipatione pororum,hęc febris simplex dicitur licet habeat annexam causam efficientem,permanenté,constipationem scilicet pororum,ex qua prohibetur transpiratio ,& ex prohibitione transpirationis inflammatur spiritus,& calor innatus,& fit hæc febris ephemera.cum ergo res ita se habeat,nemini dubium est, quòd si secundum etiam accesserit,multitudo scilicet humorum acrium nisi citò occurratur,ex ephemera fiet putrida,ideo dicebat Galen.octauo therap.quod qui incidit in febrem hanc, nisi fortunam bonam nactus fuerit,quæ in duobus consistit,nempe quod humores in venis cōtenti sint pauci,& non acres,& quod optimum nactus sit medicum,non euadet quin in putridam incidat , quoniam constipatio , & multitudo acrium humorum necessariò faciunt febrē putridam . si igitur debet accidere hæc febris,duo necessaria sunt cōstipatio meatuū cutis externorū ex qua fiat prohibitió euentationis,& secundo quòd deprauati sint humores in venis,si enim in venis non esset plenitudo,nec quo ad vasa neq; quo ad virtutem,facta constipatione nō inciderent in ephemeram.cum ergo hæc duo necessaria sint,raro accidit quin putrida accidat febris,quia adsunt omnes causæ aptæ ad su-

ſcipiendam putredinem. Vbi igitur contigerit curanda, ſis tanto diligentior, quanto periculum imminet ad putridam, quomodo autem cognoſcatur, iam diximus cum de ſignis egerimus. Primum autem in curatione eſt quid agere debeatis; poſtea reliquæ conditiones limitant quid agendum. Incipiamus autem methodum de eo quod quid agendum à morbi natura, nam huius morbi natura febris eſt in ſuis cauſis conſiderata, pendet à conſtipatione pororum cutis, quantum enim ad febrem curandam eſt ſicut aliæ ſimplices, quæ eſt in calore innato, tanquam in proprio ſubiecto, terminatur autem in ſpiritibus, & habet eaſdem indicationes curandi ſicut reliquæ, cōmune quod habet cum reliquis eſt, quod ſit intemperies calida & ſicca; quæ in ſpiritibus terminatur, & meritò huius conceptus habemus eandem intentionem, diſtinctius autem, à quo ſumuntur diſtinctæ indicationes. eſtque, quod in hac febre, humores acres in venis ſunt calefacti, & pręterea conſtipatio meatuum exteriorum cutis prohibens euentationem. ex his diſtinctionibus habemus varias indicationes curādi, oportet igitur videre ab his duobus, vnde incipiendum ſit. Scitis autem vbicunque aliqua occurrunt quæ habeant rationem cauſæ ef-

ficientis,vel materialis,quę foueant,vel habeant rationem causæ sine qua non,debetis ab eis incipere, sicut de inflãmatione in vlcere exemplificauimus, vel habeãt rationẽ vrgentis,quæ posſit parere magnum incommodum, nisi occurratur, vbicunque enim aliqua earum causarum occurrerit,eam remouere debetis.in casu nostro habemus cõstipationem vti causam à qua immediate feb.dependet.prętereа,præterquam habeat rationem causæ efficientis, habet etiam rationem causæ sine qua non potest curari febris,& habet etiam rationem causę vrgẽtis, quoniam nisi prohibeatis constipationem non tantùm ephemeram efficiet, sed putridam, & aliquando deterrimam. cum ergo habeat rationem omnium trium generum causarum necessariũ est vt incipiatis ab ea constipatione, & tollatis eam,tollitur autẽ cum oppositis,& ita inuenitis quid agendũ. opposita autem sunt quæ aperiunt anostomotica dicuntur calida,& humida,quæ non excedunt secũdum gradum, aliter attractiua,& dissolutiua erunt, tale est balneum, & aer balnei, balneo efficacior, fomenta ex oleis calidis,& humidis,frictiones suaues,& temperatę:sed ab istis non debetis incipere, quoniam incideretis in multa incõmoda,vt natura rei docet:qa in isto corpore sunt hu-

mores acres in venis deprauati calidi supercalefacti propter prohibitam euentationem, vbi hæc exterius applicaretis, agitaretis humores quiescentes, & permiserentur cum bono sanguine. Et cum acres, & calefacti sint, contingit putredo in humoribus bonis, & in sanguine, ac in partibus aptis putrescere, non sunt ergo aperiendi meatus cutis cum huiusmodi remediis, si essent aperientia, per interius exhiberentur, vt oximel simplex, vel compositum, vel diaspoliticon, quod per venas distribuitur, distribuerentur humores per venas, & putridam faceretis febrem, non oportet ergo incipere ab apertione, nec per interius, nec per exterius, oportet ergo studere; vt melius vtatur ingenio, & vera methodo, & inuenire modum, quo constipatio aperiri possit, ac præter incõmodum. Si ergo inuenerimus modum quo curemus febrem refrigerando, & humectando corpus habemus quod quærimus. Quia ergo hic tria sunt constipatio meatuum cutis, Humores acres in venis, Et calefactio spirituum, id est febris, quæ tria præter naturam remoueri debent, primum aperiendo, secundum euacuando, tertium refrigerando. Si habuerimus remedium quod illa tria faciat, nihil præstantius: quia ars & natura semper compendia quærit.

Quod

Quod igitur erit remedium hoc? Nullum profecto aliud nisi mittere sanguinem. Ex ea enim primò rarefacitis corpus, vt dicit Galenus in libro de phlebotomia & præterea ratio dictat, nam cum euacuatur sanguis, habitus durus, laxus efficitur. Secundò habetis euacuationem, quoniam ex ipsa fit euacuatio vniuersalis, vt ibi docet Galenus, & Auicenna suus interpres. Tertiò habetis refrigerationem totius corporis: quia ex missione sanguinis corpus refrigeratur, vt ibi Galenus asserit, & ratio dictat, quod vbi educitur sanguis in quo sunt spiritus, & calor, educitur plurimum de calore, & corpus euentatur, & refrigeratur, & habitus solidus fit laxior, & vapores contenti exhalant. Optimum ergo erit remedium, & quamuis corpus non indigeat sanguinis missione, vt inquit Galenus octauo therap. cap. 4. tamen in hac febre debetis mittere sanguinem, quia euacuat quicquid in venis existit, quod possit putrefieri, & facere putridam febrem, & aperit poros, & corpus refrigeratur; propterea ad sanguinem accedere debetis, etiam si non adsint indicia indicantia, & ex hoc apparet quod moderni fuerunt optimi, & Arabes, quando dicunt dari phlebotomiam euentatiuam. Ponunt isti tres phlebotomias, & deridentur

ridentur ab istis, qui se Galenicos profitentur, dicunt isti quandam esse phlebotomiam euacutiuam, & tunc omnes assentiuntur, aliam diuersiuam appellāt, & hanc concedunt, euentatiuam verò derident, & dicunt fuisse modernorum somnium, & tamē extollit hāc Galenus in cura huiusmodi febris: in qua non fit misio sanguinis ratione multitudinis ad euacuandam multitudinē, ideo asserit etiam quod multitudo non indicat esse faciendam phlebotomiam. nō fit etiam ratione diuersionis: quia nō adest hic fluxio, nec præcipitantur humores ab vno termino ad alium, ideo diuersione non indigemus, ergo ista est phlebotomia euentatiua, ideo dicit Galenus se velle euentare corpus, & refrigerare, ergo oblatrant isti contra modernos, & hæc de phlebotomia, euētatiua, à Galeno hoc loco admissa, quę curat febrem hanc. postea vbi hæc feceritis, non debetis desistere quin aperiatis, cum his quæ interius, & exterius id facere possint, quia facta euacuatione, & rarefactione non timetis putredinem, & tunc conueniunt oximel simplex, syrupus acetosus, scilicet cum aquis endiuiæ boraginis: quia rectificat sanguinē, & cum aqua cicoreæ, syrupus etiam de endiuia, & exhibere per os, hęc enim aperitiua sine calefactione cōueniunt, præterea

aer

aer balnei, qui laudatur mirum in modum in hac febre à constipatione magis quàm aqua balnei, ideo ponetis hominem in loco calido, vbi sudet, quando non indiget balneo, quoniam corpus non est arefactum, aer autem balnei aptior est ad apertionem pectoris. & hoc dicunt tam antiqui, quàm moderni, quo ad quid augendum, circa cibum, debetis vti his modis procedendi, & intentionibus, quæ procedunt à natura rei, vos scitis acres humores redundare, & esse humores deprauatos in corpore, ideo indiget tenui victus ratione: quia breuissima est, & si perduraret, incideret in putridam, ideo ptisana erit conueniens, potus erit aqua, non quidem simplex, nisi esset exquisitissima, quam raro habemus, non enim penetrat, non distribuitur per venas, ideo aqua erit mixta cum oxysaccare ex simplici zuccaro optimo, albo & aceto confecto, fiet etiam optima, & gratissima gustui. & si eam miscetis cum aqua, faciet penetrare aquam per venas, & pro alteratione feb. erit conuenientissima, & humorem concoquit. de reliquis conditionibus, quomodo, quantum, & vbi, non refert multum: quoniam alias diximus, & dicemus vbi de putridis loquemur.

Deueniamus modo ad vltimã sex febriũ simplic

ſimplicium, quæ habent annexam cauſam, & ea eſt, quæ à bubone oritur, quæ inflammatio eſt, vt plurimum in inguine, fit etiam ſub aſſellis, vbi ſunt carnes glanduloſæ, ſed plerunque circa inguina fit. Vbicunque enim febris ephemera ſubſequitur bubonem, habet cauſam annexam bubonem, & inflammationem, quæ habet rationem cauſæ efficientis: quia vapores à bubone eleuantur, non tamen aſcendunt ad cor, quia facerent febrem putridam, quoniam putrida eſt, quando putridi vapores miſcentur calori innato cordis: ſed cum vicinas partes per contactum calefaciunt, & illæ alias, & ita ſucceſsiuè vſque quo caliditas ad cor deueniat, ſine permixtione vaporis putridi, fit febris ephemera: quia de eſſentia febris ephemeræ eſt, vt calor tantum augeatur, ſine admixtione ſubſtantiæ calidæ, ideo debet tolli bubo. huiuſmodi autem bubo (ne laboretis in æquiuoco) duplex eſt, quidam à cauſa intrinſeca, quidam ab extrinſeca fit. Ab intrinſeca fit cum ab humore malo deſcendente ad locum ſine alia cauſa oritur, vbi corpus repletum eſt. à cauſa extrinſeca fit: non quia humor malus tranſportatur ad eas partes: ſed quia vlcus fit in partibus illis & ratione doloris currit ad eum locum humor, & ibi adhæret, ſicut

cum

cum isti iuuenes habent vlcus aliquod in
crure, laborant: ex labore sequitur dolor, ex
dolore attractio humorum, & hoc modo
bubo oritur. cum ergo fiunt tales bubones,
dicuntur fieri à causa extrinseca. Hæc est di-
stinctio facta à nobis clarè, à Galeno sub-
obscurè, vbi ait, febres, quę proueniũt à bu-
bone sine causa manifesta, sunt suspectæ,
quia febres sequentes bubones, præter dia-
rias, dicebat Hip. sunt malæ, quia fiunt à
causa intrinseca & à deprauatione humorũ,
nec euadent putridam. cum verò fiunt ab
vlcere manifesto, siue à percussione fiant,
siue à ruptura, vel flexione, vel incisione, &
tollatur quid de loco, & soluatur continuũ,
vlcus appellatur, sicut cum diximus, & etiã
Hippoc. omnis morbus vlcus est, intellexit
per vlcus, omne quod potest causare dolo-
rem. isti igitur bubones, qui sunt à causa
manifesta, ab vlcere manifesto, nõ fiunt ra-
tione plenitudinis, ideo non est mirum, si
faciunt ephemeram: quia spiritus tantum
inflammatur, nec vapores ascendũt ad cor:
quia non sunt multi. omnes autem aliæ fe-
bres à bubone factæ à causa intrinseca su-
spectæ sunt. vbi igitur occurretis his febri-
bus à bubone factis à causa extrinseca, idẽ
facietis, quod diximus de febribus à consti-
patione, tolletis causam efficientẽ, siue cau-
sam

ſam ſine qua non,ſiue vrgētem: quia ſi perſeueraret, faceret putridam.curabitis ergo febrem hanc ſedando dolorem, & curando bubonem, de qua curatione in ſecundo libro dicemus.inflammationem igitur linietis,& dolorem ſedabitis, quia ſedando dolorem ſedabitis bubonem, vapores non aſcendent,nec fiet calefactio.in reliquis habet eandem curam, ſolum habet hoc peculiare febris iſta, quod indiget balneo, & ideo eſt, quia dolor perſeuerans maximè exiccat,& vapores plurimi trahuntur à centro ad circunferentiam, indiget corpus rarefactione, & refrigeratione, ideo optimè in his feb.plurimam humectationem,& rarefactionem admouemus, vt prohibeamus putredinem, & diuerſionem faciamus vaporum, & corpus teneamus difflatum, & humectatum, quod exareſcit ex vigiliis, & à dolore.Hæc de cura feb.à bubone.

Dicamus modo duo verba de illis tribus quas febres ephemeras mixtas,& ambiguas appellamus, quæ non ſunt ſimplices ephemeræ:ſed mediæ inter putridas & ephemeras mixtas, & malignas, quæ ſynochæ dicuntur, nō ſunt ſimplices quo ad annexum, quoniam habent ſymptomata, & cauſam annexam, non ſunt ſimplices quo ad eſſentiam, quoniam à Galeno octauo therap.

vix

viæ ad putridam dicuntur, & à reliquis Græcis synochæ sine putredine, & diximus tres esse, paracmasticam, epacmasticã, homotonam,& quare dicantur,& quæ sit causa. epacmastica procedit semper augendo, paracmastica semper declinando, homotona semper in eodem tenore permanens,& hoc diximus esse ratione proportionis vaporum transpirantium, si plures transpirent, quàm retineantur, procedit semper declinando, si plures retineantur, semper augendo, si eadem proportio seruatur, in eodem tenore permanet. quantum ad istarum curationem quid agendum à natura morbi quæritur, natura autem harum febrium non multũ differt ab ea, quæ ex constipatione meatuum cutis fit, sed differunt secundum magis,& minus: quia necessario est constipatio cutis in omnibus synochis istis, sicut in ea ephemera à constipatione, præterea requiritur multitudo humorum in venis sicut in ea, sed differunt in hoc: quia in febre ephemera non requiritur, nisi parua portio humoris aeris in venis, sed in synochis non sufficit, vt sit parua portio: sed requiritur plenitudo venarum, & plenitudo sanguinis, & multitudo quo ad vasa, ideo dicebat Galenus has febres non cõtingere nisi in hominibus multo sanguine re-

pletis

pletis, non gracilibus. Secundò requiritur constipatio pororum, ex qua necessariò sequitur, cum non posit transpirare, quod ebulliat, & ferueat sanguis, & imminet tunc periculum putredinis, imò tunc initium est quoddam, quia non fit putredo nisi calor naturalis factus sit præter naturam.

Ideo Galenus anceps fuit an essent putridæ, an ephemeræ, ideo separauit eas à simplicibus ephemeris, & posuit eas in medio, oportet igitur vbi nacti fueritis has febres, non morari, & cum sint eiusdem naturæ cum his, quæ à constipatione proueniunt, tolli debet constipatio, sicut etiam diximus in ea. & sicut non fuit tutum in illis simplicibus, in quibus pauci erant humores, vti aperientibus remediis, ne exagitarētur humores acres, quomodo erit tutum vti in istis, quæ agitant humores, & faciunt eos præcipitare, & inflammationem in visceribus causare? oportet ergo cauere ne vtamur aperientibus intrinsecis, quia incidemus in maxima discrimina, & sic ibi necessarium est mittere sanguinem posthabitis omnibus aperientibus, tam intrinsecis, quàm extrinsecis, quia ex phlebotomia obstructiones aperiuntur, & educūtur humores acres, & corpus refrigeratur, quantò magis fiet in istis, in quibus eadē indicatio est euacuandi

multitudinem, quam non euacuabimus in ea? & refrigerabimus etiam totum corpus, & rarefaciemus etiam habitum corporis, persimilis igitur est intentio, vt euacuemus, & rarefaciamus, quia cōstipatio adest, euacuamus, quia repletū est corpus multitudine sanguinis, quare phlebotomia euentatiua, & euacuatiua necessaria est, nam sanguinem euacuamus vt corpus refrigeremus, & si in casu aliquo licet sanguinē mittere vsque ad syncopim, iste est casus, quia habeamus multitudinem sanguinis maximam, & corpus validissimum, quia febres istæ non possunt contingere in corporibus gracilibus, & non expectamus putredinem in quam incideremus, si tarderemus phlebotomiam, quę putredo si iuncta esset cum synocha, non liceret mittere sanguinem, vsque ad syncopim, ideo quia si id fieret interficeretis ægrum, quia dicebat Galenus octauo therap. (quòd deinde ab Auicenna vsurpatum est) in putridis febr. etiam si indigeremus plurima sanguinis misione, debemus euacuare sed parū (& quare?) quia non tolletis putredinem cum sola misione sanguinis oportebit postea vt curetis febrem, & si tollitis copiosissimum sanguinem, corpus imbecillimum redditur, & nō sufficiet postea ad tollendam putredinem

cogemini nutrire ægrum, & ita interficietis eum cum vestra nutritione. in casu autem nostro, quia non habet annexam putredinem non indigemus post euacuationē curare putredinem, quia facta euacuatione cessabit feb. ideo in nono therap. in iuuene illo, cum Galenus misit sanguinem in synocha sine putredine fecit sang. missionem vsque ad syncopim, & omnes astantes clamabāt iugulasti febrem Galene. in alio verô non misisset vsque ad syncopim, quia habebat quadram, quam ego doceo, & habeo quo ad principales intentiones.

Quantum ad rationem victus limitatur secundū differentiā sanguinis, & licet adsit multitudo, & repletio, non est tamē vniformis, in alio est multitudo sanguinis magis serosi, & in alio magis biliosi, in alio magis melancholici, secundū sanguinis naturā exhibēda sunt cibaria, si sanguis fuerit biliosus, alterantibus frigidis, & humidis vtemur, quæ virtutem etiam emplasticam habeant, ad obtundendum acrimoniā sanguinis: si verò fuerit sanguis magis serosus, & aqueus, debemus vti remediis, & cibariis quæ separent sanguinem, & prouocent vrinam, quæ tamen non multum calefaciant, ea sunt semina communia frigida melonis, cucurbitæ, citrulli, vel cucumeris, vt dicunt

isti

isti, semina endiu. gramen, sed inter reliqua syrupus acetosus. s. oximel. s. aqua mulsa conuenientissima sunt, hæc omnia prouocantia vrinã separant sanguinẽ ab aquositate, & hoc pacto procedere debetis, si rectè debetis curare febres istas, & ita habetis curationem istam, & omnium febrium ephemerarum quæ vndecim sunt. in his tribus est aliqua differentia in curatione, secũdum differentiam causarum. peracmastica simplici missione sanguinis tollitur, in epacmastica, & homotona factis euacuationibus, frictiones conueniunt, quia ibi est maxima constipatio, & præterea ad balnea ducendi sunt, vt humectentur corpora exiccata, quæ omnia communia sunt tam simplicibus, quam mixtis, & hæc de toto genere ephemerarum sufficiunt.

Iam igitur ad hecticas deueniamus. si rectè memoria tenetis, omnia febriũ genera in tria diuisimus, & primũ vndecim sub se inuenimus species specialissimas habere, & diximus ea genera à subiecto terminãte distingui, terminum ephemerarum diximus esse spiritus, hecticarũ solida membra, putridarum humores. egimus exquisitè de his quæ terminantur in spiritibus, iam igitur separemus hoc genus, & secundũ genus diuidimus, quod habet suum subiectũ termi-

nans in substantia cordis, & in solidis membris, quod hecticũ appellatur, postea accedamus ad genus putridarum, sed antequam diuidamus, prius quid importetur per hoc nomẽ hecticũ dicamus. Debetis scire quòd hoc nomen hecticum sumptum est ἀπὸ τοῦ ἕξεως, & idem sonat quòd habitus, quoniã huiusmodi febr. in habitu est. dicuntur autem esse in habitu quæcunq; firma permanent sine causa, quæ adeo adhærent vt difficulter remoueãtur, & ita tam sanitas, quàm morbus dicitur esse in habitu, dicitur apud Græcos κατὰ ἕξιν, si verò depẽdent à causa, siue morbus, siue quodcunque aliud, & facilè remouetur sit, dicitur apud Græcos κατὰ σχέσιν, id est, secundum habitudinẽ, & medici vtuntur his nominibus. Aristot. autem vtitur his nominibus Athesis, & diathesis, id est, habitus & dispositio.

Circa hoc genus feb. quòd hecticum appellatur, est primo vnum sciendum antequam ad ipsam diuis. accedamus. Posset enim quæri, quare Galenus in hoc primo loco non pertractat de hecticis febribus, quæ sunt multi momẽti, & quotidie occurrunt, & curantur etiam? Debetis scire quòd diximus in præfatione nostra, in principio libri, quòd scopus & intentio Galeni erat in his duobus libris tradere modum exercendi

cendi per methodum in singulis generibus morborũ, & ibi ostendimus etiam esse tria morborum genera, primum genus in intemperie est, secũdum in compositione, tertium in solutione cõtinui. diximus quòd in primo loco docet exercere in primo genere, in secundo docet, nos in aliis duobus generibus, scilicet in compositione, & quoniã sub primo genere quod in intemperie consistit quædã est intemperies essentialis sine materia, quædam per affluxũ materiæ, de vnaquaq; voluit agere in isto primo libro, & in his duobus exercere nos, & primò omnes temperaturas proposuit, & modum exercendi tradidit in intemperaturis simplicibus, postea putridas aliquas feb. proposuit, & in his docuit nos exercere, vt per eas possemus exerceri in omnibus morbis venientibus ab intemperie, per affluxum materiæ, & istæ sunt illæ febres, quæ putridæ dicantur. mens igitur Galeni, non fuit tradere seorsum de omnibus ægritudinibus quæ sunt in intẽperie, sed accipit tantum nonnullas in quibus idoneè nos exerceret, & cum tradiderit modum exercendi in ephemeris, quæ dependent à qualitate simplici sine mixtione alicuius substantiæ, ideo non fuit necessariũ tradere notitiã de hecticis, quoniam similes sunt ephemeris

 feb.

febr. & differunt tantum ſecundum magis & minus,& hoc eſt proprium Galeni, in libris ſuis , & in hoc loco , & in magna therap. non tradere curationem particularem, ſed methodum tradere , qua in ſingulis debeamus mederi, & cum deſcendit ad hecticas ſub quodam typo accedit , & curationem addit ratione exempli : quia eius ſcopus eſt tradere medicinā , per methodum, ideo nō ſibi neceſſarium videbatur ad particularia deſcendere , & oſtendit in conſilio pueri epileptici vbi ex profeſſo tradidit curationem ibi excuſat ſe dicens, ſe nolle tradere omnia , quoniam ea habemus ex methodo, & ſi vellem inquit ratione tradere omnia documenta particularia mille anni non ſufficerent , & nunquam finiremus , iis qui habent methodum iſtam,ſatis eſt veluti exempla aliqua tradere , vt reliqua ex ſe inueniant.& affert exemplum de ſimulacro Mineruæ ſculpto à Phidia ſecūdum omnes partes , ita exactè , vt nil amplius deſiderari poſsit , artémque tradidit non modò ſculpendi digitum, ſed quomodo etiā componeretur cum reliquis partibus . qui ita habet ſimulacrum hoc poſtea ſi percunctaretur artem ſculpendi digitum , ipſe Phidias eum derideret, nam artē tradidit ſculpendi totum ſimulacrū, ideo nunquam Galenus

lenus docet particularem curationem ita fieri,& minus hoc loco, ex his eligatis alterum duorum, quod nobis eſt neceſſariò faciendum, vel prorſus derelinquere Galenum ſicut fecerunt antiqui noſtri maiores, qui videntes non poſſe curationes (propter latitudinem ægritudinum) doceri niſi per methodum, neſcientes eam, ad Arabes declinauerunt, & Auicen. cum reliquis Arabibus aſſumpſerunt. Vel addiſcere methodum qua poſsitis omnes ægritudines particulares perfectè curare, & ita rationem habetis quare Galenus hoc loco non pertractauit de hecticis. quia ratione exempli procedit. tantam autem habent familiaritatem cum ephemeris, vt in nono, & decimo methodi non potuerit curationem ab inuicē ſeparare, intelligo de hecticis ſimplicibus, quæ non pendent à putredine, & inde ſequitur quare ego aſſumpſerim hoc genus hecticarum antequā ad putridas deueniam. quoniā hoc genus eſt magis adhærens ephemeris, & ratione continuitatis materiæ deuenimus ad hecticas, circa ergo diuiſionem generis hecticæ febris, oportet primò de nomine aliquid dicere. in heſterna lectione iam dicere incepimus quomodo apud Græcos dicūtur morbi hectici qui ſunt in habitu confirmati, qui verò nō ſunt

confirmati, sed facilè remouentur, dicuntur morbi κατὰ σχέσιν, & quod de morbo dicimus idem de sanitate, nam sanitas in habitu reperitur in corpore temperato dicebat Galenus in non temperato verò reperitur tantum in habitudine, facilè enim potest remoueri, hoc enim nomen, quòd hecticum dicimus, de quocunque habitu firmo in subiecto dicitur. quo ad feb. hecticā quandoque hoc nomen in ampliori significato sumitur, aliquando in proprio significato, in ampliori, sicut Galenus in principio octaui therap. sumit, vbi appellat hecticas febres omnes, quæ sunt sine causa, licet putridæ sint, dummodo non habeant causas, & adhuc febris sit, & istis hecticis febribus opposuit schetica͂s febr. id est, quæ sunt in habitudine, id est, quæ pendent adhuc à sua causa, quàm si remouebitis, tolletis febrē, sicut plerunq; putridæ febres. Sumitur verò in proprio significato. Vbicūq; calor præter naturā accensus est, & existens in calore innato (pro substantia accipio) in substantia cordis accensus lædens operationes, ex hoc conceptu febris propriè dictæ facimus diuisionem, & sciatis, quod differt toto genere hectica à tabe, quia tabes est exsiccatio corporis, quæ potest esse vel cum frigiditate, & siccitate, vt in sene,

licet

licet non adſit caliditas adurens, vel cum caliditate quomodocunque arefactio contingat, dicitur tabes, ſed hectica nõ eſt arefactio, ſed cauſa arefactionis, imò ſunt hecticæ febres, quæ non ſunt ſiccæ, ita quòd febris hectica non ſe habet ad tabem, vt ad terminum: quia terminus hecticæ tendit ad tabem, & ad maraſmum, & ſe habet tanquã cauſa ad cauſatum. Iſtis viſis vnum eſt aliud videndum, quòd in ſumma diuiſione febrium diximus quòd febrium quædam diuiduntur ſumpta diuiſione à materia ex qua, & appellauimus eam calorem innatũ inflammatum, vt eſt qualitas, non autem ſubſtantia. Quando ſumitur diſtinctio ab eo calore, ita dicimus, Febres quaſdam eſſe ſimplices in ſe ipſis, vt tantum calor innatus verſus ſit ad igneũ, propter additamentum ſimplicis qualitatis, & nõ autem propter admixtionem alicuius ſubſtantiæ. ſi quis enim calefit apud ignem vel ſolem, additur qualitas calori innato, & fit in ſe ipſo acutior. Alio modo calor augetur, nõ quia qualitas ſimplex augeatur, ſed additur aliquid igneum in ſubſtantia, quo addito augetur calor. exempli gratia, ſi vapores putridi miſceantur calori innato, vt ſuprà diximus, vt tali miſcella augetur calor, & iſti ſunt duo modi augendi calorem innatum.

tum. His visis deueniamus ad diuisionem febris hecticæ. febrium hecticarum quædam pendent à simplici qualitate, quædam pendent à putredine. Accipiamus hoc membrum secundū & rursus diuidamus ipsum. febrium hecticarum quęcunque à putredine fiunt: quædā fiunt, quia admiscetur huic calori innato (quod est proximum subiectum febr.) aliquid putridum vaporosum, exempli gratia, cum fiunt febr. magnæ in corpore colliquatiuæ, typhodes à Græcis, ab Auic. hecticæ appellatę, hæ febres habēt vapores colliquatiuos quidem acerrimos, & ita vrētes, vt hæc accensio non solùm terminetur in humoribus, imò propter acrimoniam perueniat calor ad alium terminum, id est ad substantiam cordis, & ponitur in calefacto esse ab huiusmodi vaporibus calidis acribus, & fiunt hecticæ, quæ dicuntur colliquatiuæ, pendentes à vaporibus putridis, licet non habeant vapores ita acres: sed remissos, ita perseuerant sine paroxysmo notabili, vt etiam per sex menses aliquādo perdurent; & quādo diutius perseuerat, ita calefacit ista febris calorem innatum, vt ponat postea complexionalem calorē cordis in calefacto esse, & ibi terminetur, & fiat febris hectica per admixtionem vaporum putridorum febr. istæ hecticæ

ćticæ pendentes à vaporibus illis à Galeno primo de differentiis febrium traditæ ſunt. Quædam verò hecticæ fiunt, quæ à putredine procedunt, non ex vaporibus putridis, ſed habent putredinem deteriorē, quoniam in primis putruerūt humores contenti in ſubſtantia cordis, nec vnquam putreſcit ſanguis in corde, niſi in his febribus de quibus nunc agimus, nam quando vapores putridi admiſcentur contentis cordis, in ſanguine, vel in ſubſtantia, & faciant calorem eſſe talem, non propterea putruerunt humores cordis, nec ſubſtantia cordis putruit, tunc verò putreſcit ſubſtantia cordis, quando iniungitur putredo in eius ſubſtantia, adeo vt calor complexionalis cordis præter naturam fiat, & trahat humidum radicale cordis ſecum, & fit vera putredo, ſicut putreſcit caro exterior, & pomum cum derelinquitur à ſuo calore naturali, cum huiuſmodi putredo fit, tunc fiunt febres peſtilentes in vera peſtilentia, & trahitur putredo iſta per anhelitum, ſiue fiat cōtagium per attractionem ſpiritus ab aliquo corpore infecto, ſiue ab aere, attrahitur, ille ſpiritus, & aër putridus in corde cum ſit ex toto genere præter naturam, calorem complexionalem cordis putrefacit, & fit maximus fœtor in anhelitu, &
habet

habet contagium ex anhelitu proprio,ex transſpiratione aeris per arterias,& inſpirationis attractione,& hoc expreſsè dicitur à Galeno tertio de prognoſticatione & ex pulſu,& oſtendit quomodo iſtæ peſtilentiales feb.dicuntur hecticæ: quia habent conditionem hecticarum, & cui competit diffinitio ,& diffinitum. Igitur huiuſmodi febres erunt hecticæ, vos ſcitis feb.hecticam eſſe calorem præter naturam in ſubſtantia cordis confirmatum: ſed ex his febribus confirmatur in cordis ſubſtantia, ergo hecticæ ſunt,& eodem in loco hecticas appellat:ſed in fine libri vndecimi therap.vbi docet quomodo curentur, inquit nihil de colliquatiuis febribus hecticis,neque de peſtilentialibus in præſentia dicemus,quoniam de his in poſterum aliquid dicere licebit.& hæc eſt prima diuiſio hecticarum pendentium à putredine,quarum nonnullæ ita pendent à putredine,vt nō putreſcat ſubſtantia cordis:ſed ex permixtione vaporis putridi accenditur ſubſtantia cordis.quæ verò fiunt à putredine,nō quia vapores putridi ſic fiant: ſed aer attractus putrefacit ſubſtantiam cordis,& iſta febris hectica eſt,& docuit Galenus in tertio de prognoſtic. ex pul. quid poſsimus ſperare ſalutis,vbi ſubſtantia cordis putridata eſt,

& tunc

& tunc non eſt mirum,ſi etiam omnes humores putreſiant,& virtus & omnia ornamenta vitæ pereant in duabus, vel tribus horis.De ſignis harum febrium & curationibus loco ſuo dicemus,ideo membrũ hoc relinquamus, & accipiamus aliud membrum,quod hecticarum quædam ſunt propter ſolum augmentũ qualitatis,non quod adueniant calori naturali vapores,vel putredo,& iſtæ non differunt ab ephemeris, niſi ſecundum magis,& minus.calor innatus in vtriſq; verſus eſt ad igneum,ſine mixtione alicuius ſubſtantiæ:ſed in ephemeris verſus eſt ad igneum ſuauiter, & leuis impreſsio facta eſt, nec potuit terminari niſi ad ſpiritus,quia faciliter inflammatur: ſed vbi augetur gradus,& intenſior fit per additionem ſimplicis qualitatis,& ita augetur,vt non terminetur amplius ad ſpiritus:ſed in cordis ſubſtantia figatur,& aliorum membrorum, tunc fit hectica,& ita habetis differentias vtriuſq;, loquendo de ſimplici hectica. Iſta igitur febris hectica ſimplex per ſolam qualitatis intenſionem, ſine aliqua additione,ſiue à putredine,ſiue à vaporibus,ita diuidetur, Febrium hecticarum ſimplicium, quædam à corde immediatè incipiunt, quædam ab aliquibus membris.quæ incipiunt à corde,ſunt illæ

cum

cum figitur ſtatim calor in ſubſtantia cordis, nec alibi incipiunt, & hæ contingunt poſt ephemeras, quando corpus aliquod cholericum incidit in ephemeras, vel ab ira, triſtitia, vigiliis, vel à potu vini, inflammantur ſpiritus cordis, & calor innatus factus eſt igneus, dum perſeuerat, vel malè à medico curatur, vel malè paret medicis, facile figitur in corde, quia corpus diſpoſitum, & cholericum eſt, & notetis quia non fruſtra facimus differentias has, quoniam aliter curantur illæ quæ incipiunt ab vno membro, quàm ab alio. quæ verò non à corde incipiunt: ſed ab aliis partibus, à Galeno decimo therap. ponuntur, & ſunt duo potiſsimum membra, à quibus incipiunt, ventriculus, & hepar, ſiue ab inflammatione fuerint affecta, ſiue intemperiem calidam ſimplicem habuerint. ex inflammatione horum membrorum facile imprimitur calor in corde, propter vicinitatem. aliquãdo incipiunt ab inteſtinis gracilibus, à ieiuno inteſtino, à colo, à craſsioribus inteſtinis, quandoq; ab vtero mulieris, & videtis multotiens, ex magnis affectibus vteri hecticas fieri, cum per partem poſt partem fit impreſsio in corde, quandoq; ratione renum, quandoq; ratione diaphragmatis, ſed inquit Galenus ſe vnam tantùm vidiſſe

diſſe, & ideo eſt, quoniã vbi contingat caliditas, & ſiccitas aliqua, aut inflammatio in diaphragmate ſtatim ſæuiora contingunt accidentia, difficultates maximę anhelitus, deliria: quia diaphragma tantam habet familiaritatem cum mente, quod illam partem phrenas antiqui appellarunt, nec eſt tempus incidendi in hecticam, ita quòd quot membra ſunt, tot ſpecies ſunt indiuiduæ, & vna appellatur hectica ſtomachi, alia hepatis, alia renum, alia diaphragmatis. Sed notate, cum dicimus hecticam ſtomachi non credatis eam in ſtomacho eſſe, quia non poteſt eſſe hectica, niſi in ſubſtantia ſtomachi calor figatur: ſed talis denominatur, quia ibi incipit arefactio, quæ poſtea ſucceſsiuè peruenit ad cor, & tunc hectica dicitur, cum fuerit fixus calor in ſubſtantia cordis, & iſtæ ſunt omnium ſimplicium hecticarum febrium differentiæ, vſq; ad indiuiduas ſpecies, ad quas cum deuenimus non facimus vlteriorem diuiſionem. Iſti verò moderni faciunt tres diuiſiones hecticæ ſimplicius, & primam ſpeciem appellãt, cum calor eſt in rore ex quo nutritur cor, cum verò in humido nutricali, quod iam conglutinatũ eſt, ſecunda ſpecies dicitur, tertia autem ſpecies cum in humido radicali fixus eſt calor, ſed iſtę ſpecies

non

non ponuntur à Galeno, nec differunt sicut differt species à specie, sed vt gradus à gradu. Galenus enim primo de differentiis feb. hecticas diuidit in principium, augmentum, & statum, & hæc distinctio est digna Galeno, dum enim calor præter naturam occupauit humidum radicale, vt efferuescat, non autem vt absumatur, sed periculum imminet ne exiccetur, hoc est principium hecticæ, & ista potest esse cum humiditate multa, existente in corpore adhuc, & sine ariditate corporis, nec dicitur prima species, sed principium hecticæ, augmentum verò dicitur, cum calor tantam fecit ebullitionem in huiusmodi radicali, nec cessat quousq; deueniat ad statum, & totum iam absumptum sit humidum radicale, & corpus arefactum sit, declinatio non ponitur, quia non datur: quia in statu moriuntur, cum humidum radicale iam consumptum sit, & hæc appellantur tempora, non species, sed quia de nominibus non est habenda ratio, siue species, siue tempora appellare velitis nihil refert, quia in curatione non multum differunt, & hæc sint dicta pro omnibus differentiis hecticarum simplicium, & earum, quæ à putredine pendēt. Sed quoniam ægrum curare nō possumus. nisi ægritudinem prius cognoscamus, quædam

dam de signis dicemus consequentibus hecticas,& primò de vniuersalibus,& communibus indicantibus hecticam,cuiuscunque fuerit generis,vt rectè curari possint,secundo vt curentur.hæc faciemus in his tribus diebus,& circa signa in primis per methodum & ordinem procedemus,quoniam ordo est causa memoriæ.

Debetis,meminisse quemadmodum diximus in methodo nostra vniuersali,signa omnia vti à fontibus,incipere ab operationibus læsis,& declarauimus quomodo signa omnium morborum ab operationibus læsis sumuntur.secundum postea quod oritur ab ipsis operationibus læsis sunt excrementa,quæ per aluum, vrinam & cætera huiusmodi expelluntur,& ex quorum notione,cognoscitur dispositio ipsa.tertius postea fons ab accidentibus apparentibus sumitur,à calore,colore, habitu corporis,tactu,& reliquis omnibus,de quibus superius diximus,ita quod primus fons est operatio læsa,secundus excrementa,tertius accidentia, quæ succedunt ad operationes læsas. operationum autem,vt aliàs diximus,sunt tria genera,quæ quidem si omnes læduntur simul,nulla dispositio tam arcana,tam occulta esset,quæ non innotesceret ab operationibus læsis.exemplũ de animalibus,nónne vi

ne videtis vbicunq; læditur operatio, quæ emanat à cerebro, siue sit in cerebro, siue ab ipso dependeat, semper dicetis nocumentũ esse, vel in cerebro, vel in connexis, & agnatis ipsi cerebro, si in motu erit læsa operatio, statim dicetis, vel læsionem esse in cerebro, vel in neruis, qui ab ipso procedunt, si circa vitales operationes, similiter mutatio apparet in pulsu, & ita statim vitium cognoscitis in huiusmodi locis esse: si fuerit læsio in virtute attrahente, vel concoquente, statim vitium esse in hepate, vel in agnatis suis, vel in ventriculo dicitis, ita quòd quæcunq; ægritudo sit in toto corpore ad eius cognitionem peruenietis per actiones læsas. Affectionem, & locum affectum in cognoscendo affectiones, cognoscetis ex modo læsionis, locum affectũ ex læsa actione. itaq; vbi erit operatio ablata, vel diminuta, ibi erit frigiditas, & debilitas caloris, & spirituum, vbi corrumpatur & fiat aliter, quàm debeat, ibi erit alteratio caloris, & spirituum. igitur facillimum erit videre ab operationibus læsis quæcunq; interius latent. nõ ab re igitur diximus operationes læsas principaliter esse attendendas. à quibus tanquam à fonte oriuntur signa indicantia affectus, existentes in corpore. His prænotatis accedamus ad cognit

gnitionem singularum febrium hecticarū.

Ante omnia debetis attendere operationes læsas,& quo ad animales in hectica parum cōsiderandæ sunt,quoniam nullus hecticus quando hecticus,patitur in huiusmodi operationibus,tam intrinsecis,quàm extrinsecis. omnes bene imaginantur, bene discurrunt,bene meminerunt,præterea quo ad sensus exteriores,bene vident,& odorantur,imò acutiores aliquando fiunt,meritò siccitatis,habent defectum in motu,sed hoc est commune omnibus febribus,ita quòd quantum attinet ad animales operationes,& virtutes,non refert,vt consideremus eas,quia non impediuntur,& ideo est,quia cum non pendeant à materia febres istæ, & sint in intemperatura sine affluxu materiæ,non ascendunt vapores ad cerebrum. præterea in hectica non potest fieri tanta calefactio,& exsiccatio in cerebro,vt operationes lædantur,imò magis acuuntur,& dicebat Galenus intentione Democriti, in libro,Quod animi mores sequuntur corporis temperaturam, splendor, & spiritus (inquit Democritus) sicci, anima sapientissima. Vbicunque enim cerebra (vti ita dixerim) sunt sicca , habent hi ingenium, & sapientissimi, & excellentissimi sunt, ideo vulgari lingua dici solet,testa secca,

quia ſiccitas non tollit diſcurſus,imò acuit, ideo qui habent intemperiem calidam,& ſiccam non ſunt praui diſcurſus,& hæc ratio eſt cur in hectica febre non lædantur operationes animales. Quantum ad vitales qui patiuntur hecticam fiunt iracundiores,quàm antea eſſent, deſperant,& timidi fiunt,ſed ſigna hæc non ſunt hecticæ propria,ſed vnicuiq; ægritudini,maximè cum ſit cordis paſsio.inflammãtur ſpiritus,ideo iracundiores fiunt, timidi verò,quia aduruntur,& craſsior redditur ſe ipſo calor,inter ſigna quæ à vitalibus operationibus læſis ſumuntur,quæ propria ſunt ab ea operatione ſumuntur,quę in arteriis eſt,primum autem quod ſumitur proprium,& inſeparabile eſt pulſus imbecillitas,cũ enim premitis arteriã ſtatim cedit,& ideo eſt quoniam ſubſtantia cordis non poteſt eſſe in calefacto eſſe cum fortitudine virtutis.Nũc cùm ſubſtantia cordis in qua fundatur calor,& ſpiritus,& vita ipſa,cùm inquam ſit affectio,& ægritudo facta in ipſo,quomodo poteſt eſſe fortitudo virtutis ? ſpiritus fiunt frigidiores,& niſi ſpiritus fierent frigidiores omnis febris hectica neceſſariò eſſet ephemera . ratio autem cur frigidiores fiant eſt , quia vbi calor in corde eſt,præter naturam omnia cruda redundant circa cor,

ea cor,& redundat crudis humoribus,vt inquit Galenus tertio de prognoſt.ex pul.& in contentis cordis maxima eſt frigiditas, quoniam calor non eſt vt oportet,omnia cruda ſunt,multiplicatur pituita in hecticis ,& quanto magis vlterius procedunt, tanto magis pituitoſi ſunt, quia calor eſt diminutus.oportet ergo ad hoc,vt ſit hectica,vt imbecillitas virtutis adſit,cognoſcitur autem huiuſmodi imbecillitas ex pulſu,vbi non apparet vehementia ad motum,& reſiſtentia, quando premitur,licet adſit velocitas niſi contrapellat,non dicitur vehemens ,& quia ſemper habent pulſum durum ad tactum,arteria percipitur dura, aliqui poſſent credere,quod reſiſtat,& ita multum vehemens eſſet.diſcernitur autem vehementia à duritie ex parte motus:in vehementia enim contrapellitur tactus comprimens,durities verò non eſt cum motu, nec cum reſiſtentia,eſt autem durus quoniam à corde eſt caliditas,& ſiccitas,& cor redditum eſt calidius ,& ſiccius ſe ipſo,& propterea ſua agnata atteſtantur ſuo principio, ideo non eſt mirum ſi arteriæ ſunt duræ ,& ita apparet durities in ea parte, præterea pulſus eſt paruus,& ratio eſt quia pulſus mutatur propter tria, propter virtutem mouentem ,propter neceſsitatem,

& propter instrumenta.mutatus igitur est in paruitate primo, quia virtus est debilis, ideo non potest mouere ad magnam distantiam, tum etiam quia instrumentum non est multum obediens, ideo non tam facile dilatatur, sicut si medium esset inter mollitem & duritiem, & quia necessitas aucta est, vsus pulsus est ad euentationem, quanto magis augetur necessitas, tanto etiam magis deberet dilatari, & fieri magnus, quia aucta est necessitas, & cum virtus non possit mouere ad tantam distantiā præ imbecillitate, quantum sibi expediret, supplet cum aliis differentiis, primò cum velocitate, sed quia in hectica supponimus virtutem esse debilem pulsum non potest multum velocem reddere, quoniam velocitas requirit fortitudinem : non dixerim tamen aliquando non esse velocem, non tamen notabilem esse, quia non habet eam fortitudinem, sed supplet cum frequentia, quæ attenditur penes duas quietes, quę sunt in diastole, & systole. Pulsus igitur hecticarum febrium primò debilis est, deinde paruus, quia non potest dilatari, & quia aucta est necessitas, oportet vt sit velox, quantum esse potest, & cum non possit supplere cum velocitate, frequens necessariò est, intēse tamē, velox verò remisse, præter reliquas differen

ferentias vacuus eſt, intelligo pulſum vacuum cum tangendo percipimus arteriam vacuam ſanguine, quia ſpiritus ſunt exhauſti, & ſanguis, quia ſubtilior eſt, & propterea priuatur, ideo vacua videtur arteria conſequenter ſubtilis eſt veluti filum.

Habitis ſignis quæ ſumuntur ex operationibus naturalibus læſis iam accedamus ad virtutes naturales. læduntur operationes naturales neceſſariò in hecticis, quoniam operationes naturales fiunt ſecũdum naturam à calore naturali temperato, quæ exiuit à corde. cum autẽ calor in corde ſit præter naturam, & iam poſitũ in calefacto eſſe, ideo operationes naturales fiunt debiliores, quia calor naturalis eſt debilior. quod autẽ operationes naturales fiãt à calore naturali temperamento plurimo, non igneo, indicio ſunt pueri, qui optimè concoquũt, quia plurimũ habent caloris non ignei, ſed cum humiditate iuncti, & ideo non bene concoquũt hectici, non aluntur, non bene cõtinẽt, illi maxime qui vitio ſtomachi, in hecticã inciderunt, præterea parum appetunt cibũ, nam fames eſt appetitus, & calidi, & ſicci, iſti. autem ſunt huiuſmodi, ideo non appetunt id, quod redundat in illis, ſed appetunt potũ, qui eſt appetitio frigidi, & humidi, quo priuati ſunt, ideo plurimum potare deſide-

rant, & ita habetis signa quantum attinet ad omnes operationes indicantia hecticam. Quantum verò ad ea, quæ sequuntur operationes læsas, quæ sunt excrementa ipsa, bonus & diligens medicus, cum accedit ad ægrum, percunctari debet de excrementis, per aluum, per vrinam, si etiam per spiritum excernit, omnia sunt videnda, quia hęc omnia immediatè sequuntur ab operationibus læsis, & omnia conspirant sicut chorusquidam harmonicus ad cognitionem, & primò in hecticis excrementa per aluum erunt varia, & diuersissima, quandoque feces duræ sunt, ac si essent pilulæ caprarum, & non possunt eas egerere, & cum multa pituita circunfusa. aliquando fluit aluus, & aliquid egerunt, cum videbitis excrementa ita liquida, corpora illa erunt facta hectica ratione stomachi, quia non continet, nec concoquit vt oportet, ideo excrementa sunt copiosa, & liquida sunt, quia nec hepar attrahit quod incoctum est, & si attrahit venæ mesaraicæ obstruuntur ab humoribus crassis, & ita liquidæ permanent. si verò erit vitio inflammationis hepatis, vel intestini gracilis, vel renum fiet hectica, aridissima sunt excrementa alui, quia si hepar attrahit alimentum ad se, quicquid in eo humidi est attrahit, si etiam renes patiantur attrahunt

quicq

quicquid humidi est in chilo: si ieiunum intestinum inflammatur tunc nihil egeritur, & si quid egeritur per os eiicitur, & propterea vbi sunt ariditates tales, Membra hæc ponuntur in calefacto esse. vbi fuerint liquidæ, erit vitio stomachi, vrinæ etiam prout erit varia species hecticæ, variæ erunt si ventriculus affectus est, & ibi incipiat vitium, multiplicantur cruditates in ipso, & ideo vrinæ fiunt albæ, quia non fit in ventriculo prima coctio recta, aliæ etiam coctiones non emendant primam: quæ si valde deficiunt, paucæ fiunt, quoniam tales plurimum egerunt, ratione imbecillitatis ventriculi, & humidum quod deberet descendere per vrinas, per secessum eiicitur. si vitium ab hepate, vel renibus incipiat, plurimæ sunt, & crassæ, & rubeæ, & si in hepate cum sedimento orobaceo, ac si farina esset in fundo. vbi igitur videbitis vrinam cum rubedine, & cum farina tonsa in fundo, hepar tunc læditur, quia vitium est in sanguificatione quæ non fit, vt oportet, sed cum feculentia crassa, quia ibi est caliditas ignita faciens coctiones alteratas, & corruptas, ideo loco fecis sanguinis pituita apparet tonsa, si renes sunt positi in calefacto esse, præter hoc quod vrina rubea est & sanguinolenta, apparet in eius superficie quid

veluti oleum ſupernatare, quare nonnulli medici ſtatim inquiunt, iſte hecticus eſt, cum tamen ſignum hoc appareat tantum vbi in renibus ſit vitium,& poſiti ſint in calefacto eſſe,& colliquentur,ſed non propterea eſt hecticus,& cauſa huiuſmodi eſt,quia circa renes eſt plurima pinguedo obuoluta tam, in hominibus quàm in iumentis, quæ cum colliquatur & pertranſit ad vias vrinæ fit vrina oleaginea, & iſta ſunt ſigna diſtincta hecticarum per indicia ſumpta ab excrementis diſtinguētia inquam ſpecies hecticarū. Quando verò hectici ſunt à principio,vt in principio augmēti,nec quicquam annexū habent, nec hectica à putredine pendet,ſed ſimplex,nihil in principio expuunt, & ſi expuunt, vel annexam habent deſtillationem,vel tabem,& tunc,vel cum ptiſi,vel cum ſuppuratione coniuncta eſt, vrina etiā non apparet mala, quia corpus arefactum eſt,& quia virtus non eſt ita debilis, vt non poſsit paucum alimentum continere, ideo non deſcendit:iſta igitur ſunt ſigna ſumpta ab excrementis.

Ab accidentibus verò, qui tertius fons eſt, ſumuntur ſigna, quæ per totam prædicamentorum ſeriem accipienda ſunt,& circa qualitatis genus primum ſignum ſumitur ab habitu, & diſpoſitione, & iam appa-

ret

fet quod omnis febr. hectica in habitu est, non in habitudine, & habet hoc proprium cum sit in habitu, æqualis est, & nullam habet inuasionem, quod non habent ephemeræ, quæ habent principium paroxysmi, & declinationem, & terminantur cum leui sudore, hectica autem semper procedit eodem modo, bene procedit augendo, quia semper magis, ac magis accipitur calor, sed non habet excrescentias paroxysmorum, & dicit Galenus non habere auctionem, vel compressam, vel incompressam. hic vnum dubium à Galeno tactum est remouendum. Quomodo verum est inquit ipse quod hectica non habet motationem incompressam: quia statim à cibo inualescit & calor augetur, illa autem dicitur incompressa motatio, quando calor repente augetur, igitur ista auctio similis est motationi incompressæ. Respondit Galenus hoc non est ratione febris, sed per accidens, ideo non debet dici signum proprium febris, quæ semper eodem modo se habet: sed accidit ratione cibi, cuius signum est, quia si hora tertia dabis cibum, videbis motationem illam: si etiam mutabis horam, & exhibeas cibum, adhuc fiet caloris illius auctio, ideo signum fit nō ratione febris, sed cibi, rationem autē assignat Galenus, & inquit, quia

corpus

corpus hecticum calefactum, & exiccatum est, & positum in calefacto esse, non contingit autem hoc calefactum esse in aliis febribus, ideo vbi accedit humor cibi, aut potus, humor ille se habet vti contrarius illis membris arefactis, & igneis, contingit eis sicut cum quis ponit aquam super calcis glebam, licet calx illa non habeat caliditatem, quæ non posit tolerari, ex opposita aqua adeo incalescit, vt si vultis eam tangere adurit. idem contingit in ventriculo, & corporibus nostris, vt sensu comprobari potest: sed quæ nam sit huiusmodi rei causa, subiungit Galenus, studiosi philosophiæ inquirere debent, summa vsus modestia: sed non potuit ita modestè loqui quin aliquis insurgeret. Auerrois enim non solùm carpit ipsum, imò inquit rationem Galeni esse similem cantilenæ anili, ideo aliud imaginatur, quod sibi valde rationabile videtur, & fundatur in principiis philosophiæ, & inquit, non calescit corpus, quia ei cõtrarium adueniat, quia inter humorem, & corpus non potest esse tanta contrarietas vt fiat, quod in calce fit, sed vbicunque alimentum corpori arefacto accedit, alimentum id membris accedens facit sicut alimentum flammæ cum propius appropinquat, augetur flamma & calor ille, & flamma redditur

ditur viuacior seipsa, & ita accenditur flamma, & maior fit. ista est ratio ò Galene non ea quam tu assignas, de liquore subito occurrente tanquam calci infestæ. Domini non negauerim Auerroem fuisse virum solertissimum: sed iudicio meo non attingit veritatem: sed temere atque impudenter contra Galenum inuehitur, qui doctè, & ex principiis philosophicis est locutus.

Et tripliciter peccat, primò cum carpit ipsum de re, quam non dixit, non enim assignauit causam cur sit quod augeatur calor post cibum, sed dicit contingere in hecticis sumpto cibo, quod in calce insperſa liquore, hoc dicere est afferre similitudinem, non rationem, postea ait, quod autem hæc duo fiant manifestum est, cur autem fiat, ad studiosos philosophiæ attinet dicere. videmus nos cum calx inspergitur rore inflammari, & sumpto cibo inflammari patientem hecticam, cur autem contingat non solùm non dicit, sed etiam se excusat: nescio igitur cur carpserit eum. Secundò peccat, quoniam & si dixisset illud, locutus esset secundum principia physica, & non esset cantilena. Sed videamus an hoc sit verum, dico quod ab eadem processisset causa inflammatio in hictica post cibum, & calcis ab inspersione humidi, & quod etiam ita sit

notetis

noteris. debetis ſcire calorem innatum in corpore humano eſſe temperatuum,& ſubſtantia eius, quæ à cibo alitur, ſecundum proportionem cibi augetur, & minuitur, vt reliquæ corporis partes, & tam diu eſt naturalis, quamdiu eſt in temperatura, vbi exacerbatur, vt ſuprà, & vertitur ad igneum, fiunt tunc febres, cum accenditur in corde, ideo bene dixit Galenus febrem eſſe calorem innatum verſum ad igneum, dico innatum influentem,qui auctus eſt, & ideo habet ex vna parte naturam ignis, ex altera habet naturam caloris naturalis, non enim vere igneus eſt, nec vere naturalis:ſed medio modo ſe habet, quia ſi eſſet igneus ex toto deſtrueret animal, neq; eſt bene ſecundum naturam,quia ſi eſſet, bene faceret operationes naturales. habet ergo aliquid præter naturam,& aliquid ſecundum naturam,& ſecundum quod habet hęc duo accidentia,& propria habet quæ conſequuntur formas ſingulorum. cum igitur calor ille igneus ita verſus ſit ad igneum vt terminetur ad ſpiritus, ſit ephemera: ad humores, putrida: cum ad ſolida membra, hectica. & calor complexionalis membrorum qui in potentia eſt, (& veluti materia ad hunc calorem, qui eſt actus & habet rationem formæ) ponitur in calefacto eſſe, fit forma

ma quædam ignis, secundum aliquam partem in membris, & cum hi duo calores coniungantur fit in membris calor igneus insigniter. quod si diutius perseuerat vertit corpus ad cinerem, & facit ipsum tabescere, & fit hoc quia calor influens, & calor complexionalis versi sunt ad igneum. cum igitur ita se habeat calor complexionalis talis, & influens, vt in membris ad igneum versi sint, sicuti igneam habent naturam, habent etiam accidentia sequentia igneam substantiam, & alia calorem naturalem. stantibus his fundamentis, videmus expresse cum rei solidæ inflammatæ inspergatur humidum (quod non posit calorem suffocare in solido) excitatur magis, & statim inflammatur, non quia nutriatur, sed quia accenditur, & intensior fit seipso, & caliditas fit maior se ipsa: quia fugiens contrarium acuitur, sicut ignis lignis appositis principio quidem extingui videtur postea augetur, sed primò qualitas augetur, & hoc indicant fabri ferrarij, dum volunt magis accendere ferrum ignitum, inspergunt modica aqua, vt concentretur calor, & fiat fortior se ipso, ita etiam fit in calce, cum in ea sint partes igneæ in potentia, si inspergitur aqua, quæ non posit suffocare, concentratur, & postea

ſtea inflammatur, quia vapores calidi: vbi concentrantur fiunt ignis, vt in nubibus, contingit, quia ex colliſione gignitur ignis, & fulgur. quod igitur in extrinſecis fit, idem etiam contingit dum calor igneus exiſtens in ſolidis membris inſpergitur aliquo humore. Quid igitur mirum ſi patiens hecticam febrem, qui habet calorem complexionalem membrorum in calefacto eſſe, qui ſecundum omnes partes verſus eſt ad igneum, & prӕterea calorem innatum influentem, qui dat formam calori complexionali habet ad igneum verſum, vnitique hi duo calores inflammationem faciunt, & illa membra reddita ſunt ignea, vt ferrum candens. Quid mirum inquam ſi cibo aſſumpto in principio fiat id, quod in calce, cum humido liquore inſpergitur fieri videmus? ideo non fuit cantilena, ſicut tam temere atque impudenter Auerroes auſus eſt dicere contra tam celebratiſsimum virum. Peccat tertiò, quia dum vult aſsignare cauſam, ea nec medico nec phyſico digna eſt, quia inquit, non eſt tanta diſsimilitudo inter nutritiuam virtutem, & alimentum, ſicut inter aquam, & calcem, quod nō ſomniauit Galenus. non enim comparat Galenus alimentum virtuti nutritiuӕ, ſed membra ignita cum rore. ratio autem quam aſſignauit

ſignauit,quod non ſit ad propoſitũ,nec phy ſico digna oſtendo. dicit ipſe,ideo calefiunt hectici, quia aſſumpto cibo augetur calor, ſicut flamma cùm apponitur oleum. Sed ò Auerr.ex alimento augetur qualitas caloris? fruſtra curarentur hectici, cum frigidis,& humidis nutrimẽtis, niſi crederemus cum cibo noſtro calorem reddere remiſſiorem, alimenta igitur frigida non ſolùm non augent calorem, imò remittunt, augetur autem ſubſtantia caloris,vbi adhibentur nutrimenta frigida humano corpori, quia multiplicatur ſanguis, ex conſequenti calor naturalis, vt optimè oſtendit Galenus eo aphoriſmo,qui creſcunt habent plurimum caloris innati: vbi oſtendit ipſum naturalem calorem aliquando ſecundum ſubſtantiam,aliquando ſecundùm qualitatem augeri.at alimentum non auget intenſionem caloris,ſed ſubſtantiam, niſi alimentum haberet aliquam qualitatẽ calidam, ſicut piper. cum igitur cibaria frigida, & humida exhibeamus, tantum abeſt, vt augeamus calorem, vt remittamus qualitatem, licet ſubſtantiam augeamus, cum autem in hecticis febribus poſt cibum nõ augeatur ſubſtantia caloris, ſed qualitas, alimentum autem frigidum ſubſtantiam non qualitatẽ augeat, quare Auerrois id dixit,

& Galenum carpsit? Nulla alia fuit causa, nisi quia erat obtenebratus odio contra Galenum. Ista igitur dicta sint de Auerrois, & Galeni opinione, cuius sententia mea opinione vera est. His igitur visis satis sit dictum de signis indicantibus febrem hecticam, quæ ab habitibus sumuntur, & à febr. in corpore permanente sine intensione aliqua, quantum verò ad signa assumpta à reliquis speciebus qualitatis, & primò à passionibus circa calorem videbitis perpetuò tendere ad liuiditatem, & plumbeitatem, & hoc signum non est proprium aliarum febrium, imò habent rubedinem, & ratio est, quoniam in hecticis spiritus sunt pauci, & calor naturalis paucus, ideo coctiones non fiunt vt oportet, ex calore autem innato, & spiritibus fit luciditas, & rubedo, luciditas quidem à spiritibus, rubedo verò à sanguine, cum ergo hectici priuati sint sanguine, non habent colorem, sed pallidi sunt, & quoniam non habent spiritus, necessariò colorem plumbeum habent. Quantum ad qualitates tangibiles, omissis reliquis, quæ ad nos non attinent, primò calor tactu perceptus considerari debet, tum quo ad ipsum patientem, tum quo ad tangentem, si consideratis intensionem caloris, quo ad patientem,

tem, nullam prorsus percipiunt caliditatem, ideo dicunt se non ægrotare. bene percipiunt corporis imbecillitatem, & hoc est maximum signum inter reliqua, ratio autem quare non percipiatur calor, à Galeno in die inæquali intemperie, & in secundo de locis effectis assignatur, dolor inquit Galenus, in virtute sensitiua fit, & in motu consistit, & in alteratione, non in alterato esse. Vbi enim facta est impressio, non est dolor, sed dum fit, tunc demum percipitur dolor, ab aliqua intemperie subito occurrente; de ratione autem febris hecticæ; vt vidistis, in habitu est, & ægritudo facta, & non fiens, ideo non percipitur caliditas quantum ad patiẽtem attinet, quantum verò ad medicum tangentem percipitur caliditas existens secundum omnes partes, si tangitis præcordia, manus, pedes, æqualis est calor in omnibus partibus, & si est aliqua differentia caloris, in extremis partibus maior est, cuius contrarium in omnibus aliis febribus euenit, in quibus caliditas maxima circa præcordia potius, quàm circa extrema, & ratio est, quoniam cum sit æqualiter facta impressio, & partes omnes positæ in calefacto esse, quæ magis priuatæ sunt carne, sicut nerui, ossa, magis exposita sunt tactui, non

occupantur à carne intermedia, ideo facilius percipitur, vnde videmus, quod qui temperaturam habent gracilem, & qui macilenti, & aridi sunt extrema habent calidiora: quia partes illę facilè inflammantur. contra pingues, & carnosi sunt frigidi propter humiditatem plurimam carnis, signa ergo à qualitate caloris talia sunt, quæ verò sumuntur à quantitate caloris alia sunt, quantitas caloris in tangendo non est acris, vt in reliquis febr. ideo si tangitur primo occursu non percipitur caliditas, sed cum diu premitis, percipitur, non est intensus, & ideo est, quia in hecticis febribus non est vapor, qui in pluribus est sparsus per corpus faciens caliditatem acrem, & intensam, & mordacem. alia ratio est quia spiritus, & calor innatus, qui solent diffundi per totum corpus, dum sunt inflammati, & positi in calefacto esse, vt in ephemeris accidit, calidius reddunt corpus, ideo percipitur caliditas; at in hecticis febribus spiritus non sunt in calefacto esse, & pauci sunt: præterea calor igneus in profundo est, ideo non percipitur caliditas. Vltima ratio est, cum calor febrilis fit in calore innato influente tanquam in subiecto: quia calor influens paucus est non percipitur tanta caliditas, ideo Moderni

rectè

rectè dixerunt febrem radicari in fonte caloris innati, & secundum eius proportionem est febris, ideo inquiunt, caueatis cum calor innatus remissus est in febribus acutis, ne decipiat vos, moriuntur enim tunc, quoniam calor innatus in quo consistit virtus remissus est. his verbis aperitur nobis quantum sit veritati, & rationi consona opinio mea, quoniam proximũ subiectum febris est calor innatus influens, & hoc est illud cur non percipitur tanta caliditas in febribus hecticis, quia videlicet nõ est tantus calor innatus in illis, sicut in aliis febribus. Quantum verò ad locum caloris manifestum est, quod ab eo sumitur indicium, si tangitis arteriam, percipietis eam calidiorem, quàm reliqua loca, & differt calor arteriæ à reliquis, & ratio est, quia cum substantia cordis posita sit in calefacto esse, & arteriæ à corde proueniant, secundum proportionem caloris cordis apparet in eis. præterea calor innatus positus est in calefacto esse, & maximè igneus est in his febribus cuius signum est, quoniam impressionem fecit in membris solidis, quod non fit in aliis febribus, & hæc est ratio quare maior caliditas percipiatur in arteriis. & ita habebitis omnia indicia, quę possunt demõstrare febrem hecticam in com-

muni, loquẽdo de hectica simplici. si igitur bene discurritis ꝑ omnia hęc loca, vobis nõ deerit copia signorũ. Ista modo signa omnia sicuti in principio apparẽt leuia, ita circa finẽ principij maiora, in principio augmẽti. adhuc maiora, in medio, & in fine augmenti maiora, pro vt magis ac magis imprimitur, in humano corpore, ideo non malè dixit Auicenna, quod hectica in principio, nõ bene cognoscitur, in augmento verò cognoscitur, quia in principio omnia ista minora sunt. Galenus autem dixit facillimã esse cognitu, bene in medio facilè cognoscitur, & in fine, sed in principio nõ faciliter, quoniam, quis est qui non cognoscat, & ex eo maximè signo, quòd post cibum maiorem percipit feruorem, si à stomacho prouenit subitò fit feruor ille, si ab alio loco tardius.

His stantibus, ad signa propria deueniamus illius tertiæ speciei, quæ tabes dicitur, & marasmus, signa huius febris hecticæ quam isti tertiam speciem appellant, Galenus verò statum, quoniam secũdum Galeni sententiam diuisimus hecticam, in principium, augmentũ, & statum, quoniam igitur iam deuenit ad statum, habet sua signa manifesta, quæ sciri debent, non vt curẽtur, sed ne medicus incidat in calumniam, & prouideat, & vt sciat eligere oues bonas à malis,

lis,

lis, id est, qui possunt curari curētur, qui nō possunt abiiciantur, & si curantur, id cum protestatione fiat, & ita vacabitis culpa, signa autem habebuntur ab iisdē fontibus, prout docuimus in aliis, ab operationibus læsis, & quantum ad animales parū faciunt in hectica, vt aliàs ostendimus, & rationem reddidimus, ideo sæpissimè, vidi hecticos mori, qui vsque ad vltimum spiritum habebant optimos discursus, bene audiunt, vident, exquisitè odorantur, & in omnibus sensibus tam interioribus, quàm exterioribus optimè se habent, & huius rei assignauimus rationē, verùm circa actionem animalē motiuam sunt valde impediti, & hoc proprium habent in virtute motiua, quod palpebras oculorum ratione imbecillitatis, non possunt aperire, vt videantur procliues ad somnum, quę tamen potius impotentia vigilādi est, vt optimè, inquit Galenus in primò de differentiis febrium, circa verò reliquas actiones animales nullum habebitis indicium indicans tertiam speciē. Circa vitalem verò manifesta habebitis indicia, primò desperant, plorant, lacrymantur propriam mortem, & tunc incipiunt angustiæ multæ, non quia cognoscant mortē, sed quia animi mores sequuntur corporis temperaturam. ex adustione

humorum,& paucitate spirituum fit timiditas, & licet timeant cum causa, ex sola etiam adustione humorum solent timere, vt sunt melancholici, præterea sunt iracundi propter adustionem humorum, semper imaginantur deteriora, & semper timent, & cogitant deteriora, & quicquid eis fiat, hac de causa fiat vt moriantur, & hæc de signis ab operationibus vitalibus, quæ in corde sunt, prouenientibus. Quantum verò ad operationes, quæ à corde dependent, vt est pulsatio & arteriarum motus, habent easdem pulsuum differentias, quemadmodum & aliæ species, nisi quòd magis intenduntur in hac specie, & ideo imbecilli sunt, & durissimi, quia arefactio maxima est in corpore, minimi sunt, tum propter duritiem arteriarum, tum propter virtutis imbecillitatẽ, & quia aucta est necessitas, deberent esse maiores, & veloces, sed non possunt prę imbecillitate & inobediẽtia instrumentorum, & ideo in vltimo tendunt ad tarditatem, sed loco velocitatis habent frequẽtiam maximam, & tandem vermiculares fiũt, vt vix discerni quies à motu possit, præterea vacui sunt, quia corpus exinanitum est, tenuissimi etiam & omnes tandem habent differentias in summo, & hoc quantum ad signa quæ sumuntur ab operationi

bus

bus vitalibus. Quantum ad operationes na turales, quando deueniunt ad statum, hoc habent præcipuum signum, diximus hecticos non appetere cibum, sed potum, in hac specie constituti non solùm non appetunt cibum, sed nec etiam potum, & sicut in principio, & circa augmentum maximè sitiebant, ita nunc minimè sitiunt, & ratio est, quia fames, & sitis sunt appetitus sen sibiles, & si debet fieri sitis, necesse est vt fiat irritatio, & quia sensus fit in temperatura primarum qualitatum, & cum sit in ventriculo maxima durities, & siccitas non percipit famem, nec sitim, & Galenus in secundo prognost. dixit, in maximis ægritudinibus vbi sunt febres inflammantes, & acutæ, amittitur appetitus cibi, & potus, quia sensus aboletur præ siccitate, & duritie maxima. ideo veluti cadauer sunt, ideo non concoquunt, non attrahunt, nisi violen ter, nec deglutiunt, non continent, ideo sem per magna ariditas, & tabescentia continuè fit, & quia nō cōcoquunt in prima, nec in secunda, neque in tertia, etiam coctione, & præterquam quod sint exarefacta membra, habent hoc, quod non nutriuntur, ex consequenti pili cadunt ex toto corpore, quia non habent alimentum, & si quid habent adustū est, ideo sunt tales sicut reliquæ

partes, quia nituntur rei ſiccæ, vt lignum. ideo cadunt, abundant præterea pediculis in toto corpore, quia alimentum vitiatum eſt, membra non recipiunt illud, cum inutile ſit, ideo putreſcit, & ex ea putredine pediculi multiplicantur. Quantum ad indicia quæ ab excrementis ſumũtur, qui eſt ſecundus fons, iſti ferè ſemper habent fluorem aliquem, & ratio eſt quia non bene continent, non bene cõcoquunt, non diſtribuitur alimentum, non attrahitur ab hepate, ideo emittitur chilus in concoctione, præterea feces ſunt ſine odore, ſine calore, à natura prorſus deſtitutæ propter priuationẽ caloris innati, qui non concoquit, ſed facit putredinem, vnde videtis quandoq; feces illas cũ maximò fetore, quia putrefactæ exeunt, quantũ ad excrementa per vrinam, in febribus iſtis quæ exeunt per vrinas, varia ſunt, aliquando ſubtiles, & albæ ſunt vrinæ, & paucæ, aliquando craſſæ, & feculentæ, cum multa hypoſtaſi ſimili farinæ contuſæ, & ratio varietatis eſt, quando ſubtiles, & paucæ ſunt, hoc eſt quando nihil excernitur, irritata poſtea natura, ſine ordine tunc, & confertim, quia materia excitatur ex pulmone ob multitudinem, & acrimoniam, & tandem vno impetu eiicitur, ſunt præterea conſiderandi ſudores, iſti enim habent in

omnib

omnibus noctibus sudores copiosissimos, & mane lugent, quod sudant, sudores isti diaphoretici sunt ab impotentia continendi, quia cum non possit alimentum concoqui à natura derelictum, exit per sudorem, ideo dicebat Hipp. qui noctu sudãt, vel indiget eorum corpus euacuatione, vel sumpsit nimiam cibi copiam, in hecticis istis est secunda causa, quia & si parum sit quod sumunt, multum est respectu virtutis, & quia semper ferè destillatio currit ad pectus, raro euenit quin phtisici fiant, cum deueniunt ad pulmonis vlcera, quia redundant plurimis excrementis, & quia per adustionem fiunt acria, & tenuia, facilè excoriãt, & cum deueniunt ad pulmonem iniuriæ expositum, facilè patitur, & phthisici moriuntur. Quantum ad reliqua accidentia, de habitu, de qualitatibus, de calore, de quantitate, de loco, de colore, eadem prorsus ratio est, quam diximus in omnibus, nisi quod intensiora sunt, sed quo ad alias differentias circa qualitatem, signa, quæ sumuntur à naturali potentia, vel impotentia, in istis adeo dura est cutis, vt videatur corium exustum, & præter hoc aspera est, & cum puluere videtur, & si trahitur cutis, remanet erecta propter siccitatem maximam, & propter maximam arefactionem adeo du-
ra

incalescit membrum, vt per cõsensum substantia cordis ponatur in calefacto esse, & tunc demum fit hectica, sed quod plerunq; contingit est exsiccatio, & inflammatio ventriculi & hepatis, multum autem refert vt sciatis à quo membro incipiat, quantum ad curationem, quoniam poteritis occurrere cum ad statum, vel ad finem augmenti iam deuenerit, & tunc curatio vana erit, ideo si inuenietis membrum, vnde dependet hectica febris, facillimè curabitis, sin minus, non occurretis causæ primariæ, & frustra fiet curatio, deerant signa quæ indicarent species illas indiuiduas, quoniam heri satis superque de signis indicantibus, tres illas species, vel gradus diximus.

De signis his iam in præsentia dicemus, circa quæ facillimum est discurrere, quoniam si interrogabitis ægrum, scietis ab eo intemperiem notabilem, aut inflammationem præcessisse, quæ fecit hecticam, quia si fuit adeo excalefactum membrum, quòd duxit cor ad calefactum esse, alteratio ista non fuit leuis, ideo facile discernetur, & statim scietis, vel in ventriculo, vel in hepate, aut renibus, vel vtero, aut colo, vel ieiuno intestino, vel in diaphragmate habuisse prius aliquam inflammationem, aut alterationem magnam, quæ si in ventriculo

præcefsit,æger ſenſit ipſam,præterea ad tactum percipietis duritiem, & attenuationem præcipuam, præterea quo ad operationes,videbitis,ſi ventriculus fuerit principaliter læſus,omnes eius operationes læſas, ſi ab hepate,ab eius operationibus, ab excrementis,& ab accidentibus ſequentibus malas hepatis diſpoſitiones;ſcietis in hepate malam eſſe diſpoſitionem,& ita diſcurretis quo ad reliqua membra;quantum verò ad diaphragma ſi contingat vt exiccetur adeo,vt fiat hectica;facilè cognoſcetis, quia ſi fuerit exſiccatum diaphragma incidet æger in omnes ſpecies difficultatis anhelitus,& vix ſpirare poterit,ſed hoc rariſſimè contingit; quia vbi deſiccatur diaphragma ratione nobilitatis membri, ſæua cōtingunt accidentia, & mors præuenit antequàm tabeſcat corpus,& cor ponatur in calefacto eſſe,& Galenus aſſerit tantùm vnum ſe vidiſſe,qui nō deuenit niſi ad principium primi gradus,& in illo eſt mortuus. His præmiſsis quantum attinet ad totum caput ſignorum,reliquum eſt,vt ad indicationes accedamus,quoniam quæcunque hactenus dicta ſunt, propter indicationes dicta ſunt,quia finis noſter eſt ſanitatem acquirere, vel conſeruare, ad hanc igitur partem accedamus,& videamus quomodo hecti

hecticæ febres simplices sint curandæ. Huiusmodi febres curantur per indicationes sumptas à natura morbi, sicut aliæ ægritudines, & primò quid agendum sit debemus inuenire, hoc quod dicimus quid, indicatur à substantia rei, quæ præcedit omnia accidentia: & ex qua illa suscipiunt naturam suam à substantia incipiendum est igitur. cum quærimus quid, naturam rei quærimus, & in accidentibus etiam (si liceat dicere) substantiã eorum quærimus, cũ quidditatem eorũ quærimus, primò igitur quærendæ sunt à medico eorum quidditates, antequam reliquas limitationes quærat, quæ sunt quatuor, videlicet quãtum agere debeat, & vsq; ad quem gradũ, secũdo quomodo, tertio vbi applicare debeat remedia, quarto quando, quoniam cũ inuenerimus quid, reliquæ limitationes non erunt difficiles in his maximè feb. licet in aliquibus sint difficiles. Quid igitur agendũ sit in hecticis feb. à natura earum inuenitur, naturam ipsarum vidistis habere calorẽ innatum, versum ad igneum, qui est terminatus quoad formã suam in solidis membris, ita quod membra solida sunt posita in calefacto esse, est igitur feb. hectica intemperies calida, & sicca præter naturã, lædens operationes, quæ fundatur in cordis tẽperatura,

id est

id est in calore innato ipsius, deinde per reliqua membra diffunditur, & est ægritudo vniuersalis, sciuistis autem duplicem esse intemperaturam per essentiam, & per affluxum materiæ. hæc est vna ex illis, quæ sine affluxu est materiæ, sed essentialiter in mẽbris fixa, non dependens à causa, nec à materia. cum igitur scitis talem esse naturam febrium hecticarum simplicium, & non habere symptomata remouenda, remanet intemperies mala, remota à causa efficiente, & a symptomate, quod trahat ad se curam, igitur si (vt totiens docuimus) nascuntur indicationes curandis pro distinctionibus morbi, vbi inuenimus simplicissimam esse non dependentem à causa, neq; habere annexum symptoma simplicissima etiã nascetur indicatio, sed quæ sit ea scitu facillimum est. sciuistis enim contraria contrariis curari, intemperies calida & sicca est: igitur cum frigidis & humidis est procedendum, ergo refrigerare, & humectare debetis, & vbicunq; in hecticis febribus humectabitis, & refrigerabitis, habebitis curationem acquisitam, & quid agendum.

Hactenus inuenimus quid agendum in hecticis febribus simplicibus. Debetis modo scire quod potestis hecticæ febri tripliciter occurrere, cũ non accesserunt, sed prope sunt

pè sunt,& accidit iamiam nisi occurratis,& isto gradu debetis esse sagaces,quia præstantius est occurrere antequàm accedant, quàm quando iam adsunt,quia periculum est ne curentur, cum iam adsint. Secundus gradus est cum iam accesserunt,& curationem aggredimini,sed cum sunt in principio. Tertius gradus est occurrere cum iam confirmatæ sunt, & in vltimo gradu sunt constitutæ,in his tribus versari debetis. Sed notate,quod quantum attinet ad quid agēdum,nunquam mutatur , sed eodem modo semper proceditis siue nondum fuerit facta,sed iam futura , & immineat tempus propè,vt accedat , siue inceperit,siue fuerit in vltimo gradu:scilicet cum refrigerantibus,& humectantibus procedatis,differentia autem erit in gradu refrigerationis,quia pro quantitate lapsus augeri debet quantitas refrigerandi,quoniam antequam incipiat,cum incipit,& cum est in vltimo gradu,non est idem caloris gradus , ideo non est idem modus operandi,quia inter cętera à virtute sumitur,licet sumuntur etiam à moribus,& mores mutantur pro ratione temperaturę,sed an hoc sit verum videamus.occurritis alicui corpori puta Socratis,vel Dionis,habenti maximam dispositionem recipiendi impresionem calidita-

tis,& ficcitatis,quia fi debet fieri actio in alterum,oportet inter reliqua vt agens,& passum sint proportionata,& quanto passum est magis paratũ ad suscipiẽdã actionẽ agentis,tanto facilius imprimitur actio,in habentibus enim symbolũ facilis est mutatio. His ita stantibus oportet vt sagax medicus diligẽter prospiciat,cũ quempiã viderit in febrem incidisse,quæ posuerit calorẽ innatum in calefacto esse,an corpus habeat paratum ad suscipiendã inflammationẽ in membris solidis,si viderit corpus paratissimum esse calidũ,& siccum,quia dicebat Galen.corpora ista paratissima esse ad febres immateriales, humida verò ad materiales, vbicunq; ergo huiusmodi esse diceretis,si in ephemeram cadit à causa calefaciente, & exiccante corpus,quia multum laborauerit,& ob id inciderit in lassitudinem,vel diu moram fecerit sub sole, & ideo magnam susceperit caliditatem, & ob iram,vel rixam cum aliquo,vbi ad iurgia deuenerit, vel præter iurgia ad manus etiam deuenerit, vt est casus octauo therap.vbi omnia hæc præcesserunt,diceetis inquam timendũ est de hectica,& statim refrigerare,& humectare corpus,ne incurrat in hecticã neq; intentionem mutamus in præseruatione, & curatione,& ratio est quia præseruare nihil

hil aliud eſt niſi præcauere ab imminenti periculo, id autem quod imminet debet iiſdem indicationibus remoueri,ſicut cum adeſt,exempli gratia ſi id quod imminet eſt humor,qui minatur facere vertiginẽ,euacuatis ipſum,ac ſi iam facta eſſet ægritudo,ſi modo materia non adſit,ſed timor eſt ne intemperies ita augeatur,vt deueniat ad calidam,& ſiccam intemperiem,quæ hectica eſt,iiſdem vtimini remediis,quia vultis remouere quod imminet,eadem ergo ratio eſt in præſeruatione,quæ eſt in curatione, vtimur ergo in hoc corpore refrigeratione & humectatione,præterea caueatis,cum incidetis in corpus aliquod calidæ & ſiccæ tẽperaturæ,quod quidem ex labore inciderit in febrem ardentem,ne vtamini diæta tenui, quoniam arefaceretis ipſum,& deduceretis eum ad hecticam febrem,ideo ſi febre putrida laboraret humectabitis,& refrigerabitis, nec vt exiccetur permittatis,quia facilè incideret in hecticam,quam non curabitis,ideo etiam in principio paroxyſmi debetis cibum exhibere,ne exiccentur, & præterea circa præcordia frigida & humida fomenta ponere, & tandem in prçſeruatione iſta,tum interius,tum etiam exterius ad humectationem & refrigerationem tendere: quia ſi moram faceretis

retis,in hecticam incident,& iste est primus gradus curādi hecticam febrem,quod ad quid agēdum in præseruatione.cum verò iam incidunt in hecticam, & accedatis ad aliquem,in quo fuerint omnia signa indicantia febrem hecticam esse in principio,non in statu,tunc debetis summo studio occurrere,nec dare inducias,vt huiusmodi intemperies calida & sicca fixa in cordis substantia diutius permaneat:quia statim caderet virtus,& valet argumentum in substantia cordis est calida,& sicca intemperies ergo imbecillitas virtutis.circa igitur istam curationem iam inuentū est quid sit agendum,quod est refrigerare & humectare,instrumenta autem inuenire debetis, quæ iam per methodum tradita sunt,quæ sumuntur partim ab his quæ interius accipiuntur,siue per os, siue per alios meatus sumantur,vt per clysteres, partim ab his, quæ per exterius applicantur.quædam nec interius sumuntur, nec exterius applicantur, sed sunt animi affectus,& corporis,ex quibus sequuntur alterationes in corpore, igitur vos qui hecticam curare vultis, ab his incipere debetis,quæ tantum interius sumuntur,& considerare quæ, & quot esse possunt,& hæc sunt cibi,potus,& medicamenta. Quo ad cibum & potum, nemini dub

ni dubium est quod semper refrigerare debeat,& humectare,quia autem quæ refrigerant,& humectant trifariã id facere possunt,quædam id faciũt quoniam talia sunt actu,vt aqua fontis,quæ refrigerat & humectat, quia actu habet frigiditatem & humiditatem,ideo aqua calida non refrigerat,sed calefacit, quia remota est ab ea frigiditas actualis:hic essent multa pulchra dicenda, nisi temporis penuria instaret,& ostenderem quod aqua fontis non habet eam vim refrigerandi,sicut aqua endiuiæ. quædam verò refrigerant,quòd talia sint in potentia,quæ dum à calore innato ad actũ deducuntur valde refrigerant, sicut est succus endiuiæ, portulacæ, acetosæ, omphacium,vel aliqua talia, quæ etsi calida sint actu,tamen refrigerant:quia ratione proprię mixturę habent tale temperamentũ,vt cum actuentur à naturali calore,refrigerẽt, quoniam eorum mixtura superat innatum calorem,& cum deducuntur ad actum,vincunt humanum corpus ex tota forma,quæ in potentia dicitur,quoniam euenit à forma huiusmodi virtus,quæ in mixto est formaliter,quædam autem refrigerant per accidens,quoniam euacuãt materiam calidã, & ita dicimus misionem sanguinis refrigerare,similiter clyster iniectus euacuando

materiam calidam corpus refrigerat, cum igitur tres ſint refrigerandi modi, & humectandi ſitq; neceſſarium refrigerare, & humectare, quæ inſtrumenta erunt vſui noſtro accommodata? an ea quæ actu refrigerant, aut quæ potentia: an ea quæ euacuando refrigerant? ſi poſſemus vti refrigeratione actuali nihil præſtantius eſſet, & Galenus in fine decimi therap. inquit ſi cognoſceremus diſpoſitiones corporũ exquiſite, nihil eſſet præſtantius, quàm lauare ægrum in aquis frigidis, & bibere, quia cum intemperies calida, & ſicca ſit in actu, quid præſtantius eſt quàm remedium ſumere in actu, eſſet enim extinguere ignem aqua, ſed in eodem libro in principio cum hæc dixerit, ſubiungit, actualis quidem frigiditas eſt quidem præſtantiſsima, & expeditiſſima in tollenda caliditate exiſtente in corpore humano, tamen propter ſummã ſuam agendi vim periculoſa eſt, quia quod actu frigidum eſt, cum ſubiecto occurrit extenuato inducit hominem in ſæuiſsima accidentia, & in ſeptimo therap. dixit Galenus quod aliqui ex potu aquæ frigidæ actu curati ſunt ex præcedenti ægritudine, ſed deuenerunt ad tantam difficultatem deglutiendi, vt nunquam potuerint deglutire, ex nimia refrigeratione gulæ, quia igitur oc-

currit

currit ſubiecto, videlicet exiccato & eſt inimica neruis, qui ferè diſcooperti ſunt propter maciem, propter nimiam eius potentiam extinguit calorem innatum eorum. Debetis igitur prius accedere ad ea, quæ habent maximam vim humectandi, & refrigerandi, & licet curatio longior ſit, eſt tamen tutior. in propoſito igitur noſtro, iſta quæ ſunt actu frigida non ſunt exhibenda, quia licet præſentaneum eſſet remedium, non tamen tutum eſt, quia deduceret ad virtutis caſum, ex nimia agendi potentia, prius igitur accedere debetis ad frigida potentia: quia non ita facile imprimunt, quia prius calor agit in ipſa, & præterea habent certos gradus, quædam enim in primo, quædam in ſecundo, quædam in tertio talia ſunt, & ſcimus gradus, quod non poſſumus ſcire in frigidiſsimo actu, & ex his non fit alteratio repente, vt extinguatur calor, ſed paulatim, quantum verò ad cibum attinet, priſana laudata, & celebrata eſt, non tantum in febribus, quæ non dependent ab influxu materiæ, ſed etiam in illis, quæ pendent ab influxu, quam ſi non poſsit tolerare indicatione à moribus ſumpta, mutabitis modum operandi, non tamen quid, & loco priſanæ facere poteritis panatellam, ex pane infuſo, ex condro, & altera-

re iusculum cum lactucis, cum portulaca, endiuia, oxylapatho, & ita procedere debetis, ac propterea non deerit vobis materia medicamentorum quia ampla est. Quantum ad potum, potus sit frigidus substantia non actu, nec ita bibatur frigidus, quoniam in his ventriculus & sine carne est, & faceret ea accidentia, quæ à Galeno enarrata sunt, ita potus tepidus erit ex decocto in quo sit virtus, vel seminum cucumerum, melonum, citrullorum, vel endiuiæ, lactucæ; portulacę, & in quo hordeum decoctum sit, lactuca, endiuia, & reliqua huiusmodi, quorum materia plurima est, obseruando semper vt potentia frigida sint, & si parum aceti ponetis, vt docet Galenus decimo therap. nihil præstantius, & licet in aceto sit vis exiccādi, & quædam caliditatis portio, quæ non conuenit hecticis, tamen cum ponitur cum aqua, nihil præstātius ad humectationem, quia siccitas eius obtunditur à multitudine aquæ, & acetum facit, vt aqua distribuatur per totum corpus, & humectet, & humectando, obtundit caliditatem, quia tenuissima est substantia aceti, ideo facit penetrare aquam ad partes, ad quas non penetraret. idem dicit Mesue de syrupo acetoso ratione aceti, & sumitur hoc à Galeno; & aliter est conuenientissimus cibus, & potus

tus

tus, quo ad medicamenta, quia debetis omni conatu refrigerare, non debetis esse contenti solo cibo, & putu, vt in ephemeris. sed debetis accedere ad omnia decocta, & ad syrupos qui possunt refrigerare, & humectare, ideo syrupus de nemphare, violarum, endiuiæ, lactucæ, portulacæ, tam magistrales, quàm vsuales optimi sunt, cum aquis endiuiæ, & reliquis huiusmodi, vt in omnibus istis sit virtus refrigerandi, & humectandi, non actu, sed potentia, & hæc sint dicta ratione exempli in discursu. quantum attinet ad ea quæ sumuntur per os. Quæ verò per inferius, sunt clysteres, quæ maximè iuuãt, potissimùm si hectica incipiat ab intestinis vtero, vel à renibus, & sint frigidi, & humidi, ex eadem materia cuius sunt syrupi, & hoc satis quantum ad ea quæ interius assumuntur.

Quantum verò ad ea, quæ partim interius, & partim extrinsecus applicantur, attinet, aer est præcipuè, & aqua frigida, quæ exterius applicantur in balneis, & per os etiã sumitur. quo ad aerẽ, si erit calidus, studẽdũ est vt alteretur ad frigidũ, & humidũ, cum herbis frigidis, & humidis, & inspergatur domus cum lactuca, portulaca, sempervíua, cum frondibus salicis, & populi, quæ inspersa sint aqua, & aqua rosata, & aceto,

vt vapor odoratus cor refrigeret, si aer fuerit frigidus non oportet aliter ipsum alterare, verum est si fuerit frigiditas multum intensa: nõ est tuta, quia licet quo ad inspirationem sit tuta, quia statim accedit ad cor, & refrigeratur eius substantia quæ posita est in calefacto esse, attrahitur etiam per arterias, & in poris imbibitur, & ratione frigiditatis condensat poros cutis, & maior fit caliditas in corpore, quia concentratur, & præterea oportet cauere, & diligẽter aduertere, vt ęger maneat sub culcitra coopertus, ne frigiditas actu poris cutis occurrat, & & constipentur, & calor interius crescat, & ego quandoque iubeo vt æger peluim prope os teneat, plenum aqua frigidissima, & inspiret aerem illum frigidissimum, & humidissimũ, & sępe mutetur aqua, ex ea enim refrigeratur cor, & tamen reliquum corporis remanet tectum & bene coopertum. Quantum ad aquam frigidam attinet, etiã hic erit quæstio, an in aliquo casu cõueniat, qua de re postea differemus.

Quo verò ad ea, quæ exterius applicantur, vt sunt fomenta, vnctiones, balnea. Incipiamus à balneis, quia tota curatio vestra consistere in balneo debet, balneum videtur vtilissimum propter multas rationes: sed distinguere debetis partes balnei. Prima enim

enim pars est aer calidus vbi sudatur, secunda pars est aqua calida, tertia pars (qua nũc non vtimur) est aqua frigida, quæ post lauacrum inspergitur corpori iam loto, quarta pars erat ea, in qua sudabant. Quo ad aerem, si quis habuerit humores mordaces in corpore conuenientissimus est, sed ponamus non esse humores mordaces in corpore: conuenientissimus etiam est, nam vbi quis ingreditur aerem balnei, primò rarefit corpus, rarefacto corpore euaporat quicquid fuerit excrementosum, deinde humores contenti in diuersis partibus æqualiter funduntur, & incalescit corpus. quoniam rarefactum est, & euaporatione humorum fuliginosorum hecticis nihil præstantius. Quantum etiam ad humores cum funduntur æqualiter totum corpus humectabitur, veluti rore quodam. Quo verò ad calefactionem non est vtilis hecticis. Sed quid cõtinget cum illa tria vtilia sint, licet caliditas illa non sit ita vtilis, corrigitur tamen ab illis, tum etiam quia accedit ad lauacrum, & humectatur totũ corpus & humectatio penetrat, & cum ea obtunditur caliditas, ideo lauacrum facit illam primã partem vtilissimam, cum postea accedit ad tertiã partẽ, & inspergitur aqua frigida, talis refrigeratio optima fit, nec nocet membris, quia instan-

tanea

tanea eſt, ideo corpus non refrigeratur refrigeratione inſigni, cuius ſignum eſt, quod in quarta parte balnei, vbi ſudatur homo ſudat, quod nõ ſudarẽt ſi refrigeratio aquæ fuiſſet importuna, vtiliſsimum ergo eſt balneum hecticis, & vult Galenus, vt ſtatim poſt balneum ſumant cibum, quia tunc humectatur corpus interius & exterius. Poſt balneum verò, ſi immineret periculum ne fieret difflatio nimia, optimum eſſet linire corpus frigidis linimentis quæ plurima ſunt, ſed methodus erat vt eſſent tenuis ſubſtantiæ, at quoniam quæ refrigerant, & humectant raro ſunt tenuis ſubſtantiæ, propterea addere debetis cum frigidis, & humidis quid quod ſit tenuis ſubſtantiæ, ideo ſemper acetũ miſcebitis cum ſucco portulacæ, ſemperuiui, ſolani, vt reliqua medicamẽta penetrare faciat, ſed inter reliqua infrigidans Galeni pręcipuũ eſt, licet iſti vtantur eo pro renibus tantũ, tamẽ propter pręcordia, & propter pectus optimũ eſt, & cõficitur ex oleo roſaceo ſimplici, cũ cera, & accipit olei roſati vncias quatuor, ceræ põticę albæ vnc. vnam, quæ ſæpiſsimè lauantur in aqua frigidiſsima, & additur aliquid aceti.

Hacteuus de ſimplicibus hecticis locuti ſumus quoad ipſam eſſentiam ſigna, & curandi rationem attinet: reliquum eſt nunc

vt pertractemus feb. illas hecticas, non simplices, & diximus eas non simplices, propter nominis indigentiam, quandoque appellamus aliquid per nomen infinitum, cum defuit positiuum, vt cum dicimus animal aliquod rationale non esse, ita fecimus hic, diximus eas esse non simplices infinito nomine vtentes, propter veri nominis indigentiam. Non simplices autem dicuntur, quia non habent calorem auctum. secundum qualitatem tantum, sicut hecticæ simplices, sed est auctus propter aliquod extrinsecus. conueniunt in hoc genere hecticarum, vtrunq; humorum genus subalternorum, videlicet quod calor est firmatus in cordis substantia, sed alius est modus caloris in hecticis simplicibus alius in non simplicibus, cum additamento. sciuistis enim Gal. idem declarare longo processu in primo de differentiis febr. & in secundo de morborum causis, dicit sex caloris esse causas, aliquando augetur calor secũdum qualitatem tantum ex appositione rei calidæ vt in ephemeris, & hecticis, vt cum corpus fuerit sub sole, calor fit intensior sine additione, secundò cum propria caloris substantia augetur, vt cum quis plurimo vtatur alimento, ex quo plurimum sanguinis generatur, & plurimum calor augetur, id est,

pars

pars illa tenuissima sang. tertio augetur cum additur aliquid se ipso calidius, (non quia substantia augeatur.) quo addito, admixto calori innato, fit acrior, vbi enim vapores calidi aduruntur & admiscentur cum calore innato, ex tali miscella calor innatus fit acrior. quarta causa est propter motum existentem in corpore, vt in motibus animi, vel corporis, videmus enim ex motu calorem inflammari. quinta augetur propter constipationem meatuum, quia vapores constringuntur (dummodo calor non suffocetur) augetur, vt apparet in vaporariis Germanorum. Sexta & vltima causa est vbi fit in corpore putredo, ex ea enim augetur calor, cum igitur sex sint huius causæ caloris, quas semper in animo vestro habere debetis, genus hoc subalternum febrium hecticarum quas non simplices appellamus potest procedere, vel à putredine, vel à vaporibus putridis. istæ sunt duæ caloris causæ, quæ necessario sunt in hectica nō simplici. Intelligo domini per putredinem existentē in corde, nō quia putridi vapores misceantur cū innato calore cordis, sed quia cordis substantia putrescit, sicut reliquæ res extrinsecæ, quæ putrescunt vera putrefactione. Dico igitur febrem hecticam non simplicem à putredine fieri. Vel à vaporibus

putridis.

putridis permixtis innato calori: ratione cuius cordis substantia ponitur in calefacto esse. A putredine intelligo quotiescunque substantia cordis putrescit vera putredine, sicut solent res extrinsecæ putrescere vera putredine cum calor innatus cordis vincitur à calore extrinseco, & trahit secum humidum, & fit vera putredo, non sicut intelligit Arist. quarto meta. & cum eius substantia putrescit fit vna species generis subalterni. Quæ & hæc non simplex dicitur. propter putredinem substantiæ cordis. Alia est species harum hecticarum (videlicet istius generis) quæ à vaporum putridorum fit admixtione, qui cum calore innato miscentur, sicut in aliis febribus putridis cõtingit, & hoc commune habent hæ duæ species, quod fiunt à putredine, licet differant, quia vna, quæ fit à vaporibus, potest fieri à vaporibus in feb. putridis per omnes corporis partes, vt fit in hectica post causonem, altera quæ fit quidem à vaporibus eleuatis ab aliqua parte corporis nostri, vt in febribus quæ typhodes appellantur, vt in suppuratione facta in pectore, vbi vapores huius suppurationis admiscentur calori innato cordis, & imprimuntur in eius substantia, & ponunt eam in calefacto esse. & licet nõ sint sicci, quia tamen

debiles ſunt paulatim alterando, quia plurimum perſeuerant, faciunt cordis ſubſtantiam tam ſiccam, quòd ponunt eam in calefacto eſſe, vt in typhodibus, vel non eſt longa vaporum perſeuerantia, ſed vehementes & acres ſunt, vt in cauſone, quam ardentem feb. appellamus. ex illa enim in hecticam incidunt propter illorum vaporum acrimoniam, ponentem ſubſtantiam cordis, in calefacto eſſe, maximè ſi non curantur in xiiij. die, permutantur ad hecticam. Tum etiam in pectoris ſuppuratione, & in pulmonis vlceribus propter vicinitatem vapores ad cor aſcendunt, & perſeuerantiæ ratione, nonnunquam contingit quod homines in hecticam incidunt ex vaporibus, Ideo nũquam pectoris ſuppurationem, aut vſus pulmonis videbitis, abſque hectica non ſimplici. Oportet domini ſingula quæque ita diligenter pertractare, vt nec ſubalternum genus, nec ſubalterna ſpecies permittatur, ſed ad indiuiduas ſpecies perueniamus. Ideo primum membrum hecticarum febrium tractabimus, quæ à putredine ſubſtantiæ cordis dependent, poſtea deueniemus ad ſecundum membrum.

Febres hecticæ à putredine cordis ſubſtãtiæ proculdubio peſsimæ ſunt, & ſeparatæ ab omni febrium enarratarum genere à Galeno

leno in vniuersali diuisione:non enim ephemeræ videntur,vt patet: non putridæ, quia putridæ generantur ex admixtione vaporum euaporantium ab humore putrescente in corpore, qui deueniunt ad cor,& inficiunt cordis humores, & spiritus ponunt in calefacto esse, non est ergo hectica simplex, vt apparet. Aliud igitur genus separatũ esse videtur, videlicet hectica à putredine, & cum sit à putredine substantiæ cordis, nulli dubiũ, quod pessima est, & dicebat Galenus in tertio de prognosticatione ex pulsu,hæc feb.mala est,& pessima cũ putrescunt cordis humores,vt vix curari possit. Quid de febr.dicemus quæ à putredine cordis substantiæ dependet, quæ tunc spes salutis erit? meritò igitur illas appellat Galenus loco citato pestilentiales,quas hecticas à putredine substantiæ cordis appellamus. De his agemus,& plurima quidem dicemus, quæ magnam vobis lucem afferẽt, & eo magis, quia Galenus primo ad Glauc. nihil de illis tractat.Nos autem profitemur vos esse docendos omne genus febriũ vsque ad vltimam speciem. Nolo ergo pollicitis meis vos fraudare,& licet sint nonnullæ pestes, quæ non sunt hecticæ, tamen propter rei vicinitatem docebimus eas,& omnes pestilentiales diuidemus,siue hecticæ,siue non

hectica fuerint, vt totum pestilẽtialium febrium tractatum habeatis, in isto processu, primò nos dicemus de hecticæ ex mente Galeni: postea si qua dicẽda videbuntur, dicemus, quæ recentiores dicunt, & vtrum bene sentiant, & si quid sentiant contra Galenum: si bene, laudabimus: si malè, repellemus, & rationem ostendemus.

De febribus pestilentibus.

Cùm igitur simus acturi de pestilentibus febribus, oportet primò rei, & nominis habere rationem: quia aliter illas in pestilentibus febribus, species diuidere non possumus: vt igitur hoc habeatis, scire debetis primò, quid importetur per hoc nomen pestis, seu pestilentia, quia non facio differentiam inter pestem, & pestilẽtiam, quia sunt duo nomina synonima: dicitur autem apud Græcos λυμὸς: secundò scire debetis quod deriuatur quoddam nominatiuum à peste, vt dicamus febris pestilentialis. Hoc nomen pestis generale est, & de quocunque dicitur morbo, nec vna est species morbi, sed quodlibet genus morbi, sæuum, magnum, potens interficere hominem dicitur pestis, verùm est quod si dicitur propriè pestis esse, oportet vt epidemiæ species sit, ita dicta, quia passim & vulgò grassatur, & inuadit, vel ciuitatem, vel populum, sicut illa

quæ

quæ diu grassata est in Aethiopia tempore Thucididis, ille morbus q vulgo & passim grassatur in populo, propriè epidemia dicitur, id est, per populum vagantes; si hic morbus ad talem peruenerit gradum, vt non solùm grassetur,& perambulet,sed periculum habeat interficiendi, non solùm epidemia,sed pestilētia appellatur,ita quod pestis ab epidemia non differt, nisi secundum quod differt morbus periculosius, à non periculoso,& sicut epidemia dicitur de omni morbo grassante, (inquit Galenus tertij epid. commento 24. quādoque grassatur dysenteria,quādoque pleuritis,quandoque phrenitis,quandoque febr. simplex, quandoque carbones) ita etiam pestis dicitur de iisdem morbis, cum omnino periculosi sint & pernitiosi. Epidemia igitur & pestis de omni dicitur morbo, differunt autem quoniam pestis est pessima epidemia, & Galenus in prima commentatione primi epid. commento primo ait pestem deuenire ad talem gradum, vt eius curationē, referant ad numē deorum homines, idem refert primo reg. in acut. commento octauo; & iste conceptus huius est nominis pestis. Pestilentiæ,& epidemiæ.

Dicimus igitur feb. pestilentem duplicē posse habere sensum, vel eam intelligere,

quæ habet omnem naturam peſtis, & ſpecies epidemiæ eſt, & febris peſtilens in hoc caſu erit genus ſubalternum epidemiæ. Diceret hic ſtatim aliquis, igitur non erit febris peſtilens, niſi ſit epidemia, & publicè graſſetur, quia ſi de ratione peſtis eſt, vt ſit epidemiæ ſpecies, & ea publicè graſſetur, igitur epidemia dicitur. Hoc falſum eſt, nec eſt neceſſarium, vt ſit epidemia, quoniã denominatiuum dicitur ſecũdum aliquam participationem, ſicut dices homo eſt, aſinus eſt, id eſt, habet aliquam aſini naturam, non totam naturã: quia ſi hoc modo, eſſet aſinus: quia igitur particeps eſt aſineitatis (vt ita dicam) dicitur homo aſinus, ita etiam feb. peſtilens dicitur, non quia habeat naturam peſtis, & ſit neceſſe vt publicè graſſetur, ſed dicitur peſtilentialis: quia habet malignitatẽ, quæ conuenit peſti, & ſicut peſtis interficit, ita etiam peſtilẽs febris malos habet mores, & ſubitò niſi occurratur, interficit, & ſæuiſsima habet accidentia, & multum in natura communicat cum vera peſte, ideo πυρετὸς, appellatur à Græcis: quia videtur naturam febr. peſtilentis participare, non tamen eſt neceſſarium, vt ſit peſtis publicè graſſans, vt ſit vera epidemia, ſed talis dicitur à febris malignitate, quod autem nõ modo ſit maligna,

ſed

ſed peſsima ex hoc apparet, quia cũ à cordis putredine dependeat, quid ſalutis ſperandum eſt? Febr. igitur peſtilens à putredine cordis dependet, ideo non omnes ſunt incurabiles, ſed illæ tantum cum putredo in corde eſt confirmata. Sed cum eſt in contentis cordis, licet illa etiam peſsima ſit, curari tamen poteſt. Iam vniuerſalem huius nominis febr. peſt. conceptum intellexiſtis, modo autem rei conceptum, & eius diffinitionem, ſeu deſcriptionẽ veſtigare oportet, deinde ex dictis à vobis elicietur febrem peſtilentem eſſe intemperiem calidam & ſiccam, cum omnibus febribus conueniat, cum dicimus à putredine eſſe ortam, conuenit cum omnibus putridis, cum verò dicimus, vel in cordis humoribus, ſeiungitur à putridis non peſtilentibus: quia in illis non eſt putredo in humoribus cordis, prout hallucinantur nonnulli ex modernis, credentes in putridis non peſtilentibus, putredinem eſſe in humoribus cordis. his nullo pacto credendum eſt, quoniam toto cælo aberrant, bene plurimi vapores permixti cum humoribus cordis ſunt, qui eleuantur à materia, & permiſcentur cum calore innato in cordis humoribus, & calor ponitur in calefacto eſſe, & periculum eſt ne putreſcant, ſed reguntur ab innato valido

cordis calore, & nisi medici diligentia accesserit, ad pessimam deueniet febrē, quando verò dicimus, vel in cordis substantia, nos separamus ipsas ab hecticis simplicibus, quæ & ipsæ sunt in cordis substantia, sed nō à putredine depēdent, & ita diffiniūtur veræ febres pestilentes. Sed statim aliquis diceret, tu facis hoc genus febr. pestil. distinctum ab omnibus generibus febrium contra Galenum, qui non facit, nisi tria genera, ephemerarum genus, putridarum, & hecticarum. Vbi est ergo hoc quartum genus à te introductum?

Notetis quas febres Galenus distinxit, distincte à subiecto terminãte, & tantum tria fecit genera, & pestilentes quo ad terminum, vel sunt putridæ, vel hecticę, vel enim sunt in humoribus cordis, vel in substantia cordis: si in humoribus quo ad terminum sunt putridæ, si in substantia cordis putredo terminatur. tunc hecticæ dicuntur, imò modo hecticæ, modo putridæ dicūtur. Nos verò hoc modo feb. distinximus non penes terminū, sed penes caloris essentiam, quia diximus huius calorem oriri, vel humorum putredine, vel cordis substantia. Ideo quartum posuimus genus febr. nec inconuenit, quia plures aliæ diuisiones dantur, vt dicimus penes varios cōceptus febriū: licet pe-

nes terminos tantum sint tria genera, quia tantũ tres sunt termini, his habitis ad diuisionẽ huius generis subalterni accedamus.

Febres pestilentes, quæ tales fiunt à causa efficiente quædam ab extrinseco, quædam ab intrinseco fiunt, quę ab extrinseco, quædam ab assumptione rei delibutoriæ, & venenosæ fiũt, quædã ab inspiratione aëris. Quæ fiunt à causis intrinsecis fiunt ab aliquo humore putrido existente in humano corpore, tali putrefacto putredine, vt venenum efficiatur, imò siue ab intrinseco, siue ab extrinseco fiat, id quod facit febrẽ pestilentem, habet quid venenosum naturæ contrarium: imò Galenus in principio libri de theriaca ad Pisonem, inquit febrẽ pestilentem esse venenum inspiratum, propterea vt in curatione videbitis vtimur theriaca, & iisdem remediis sicuti in venenis: humores ergo in corpore cùm putrescunt, & deueniũt ad tantũ gradum putredinis, vt inquit Galenus in sexto de causis symptomatũ, vbi de semine loquitur, vbi putrescit in corpore nil differt a veneno, nec poterit discerni an corpus assumpserit verè venenũ, quia accidentia eadem sunt, quæ contingunt ratione veneni assumpti, & fit putredo, non solùm in humoribus cordis, sed etiã in eius substantia, & hæc vna sit distinctio.

Distinguimus etiam eas hoc modo: febrium pestilentialium, quædam in humoribus terminantur cordis, quædam in eius substantia, quæ in humoribus, quotiescunque cordis humores putrescunt, ex qua putredine ponuntur in calefacto esse, augendo calorem naturalem existentem in corde ad tantum gradum propter putredinem, quod talis est facta febris, & ista vna earum est species. Quæ verò in cordis substantia terminatur, febris hectica pestilens appellatur. Hæc quæ à putredine humorum cordis pestilens appellatur, si comparetur ad febr. putridas, non pestilentes, cõuenit cum illis, quia omnes sunt in cordis humoribus, tanquam in subiecto terminante, & ideo quo ad subiectum terminans nihil prorsus differt genus pestilens à putridis, sed differt natura, & forma caloris, quia febr. pestil. quæ in humoribus cordis est à reliquis putridis differt toto genere, febr. pestillen. habet putredinem in cordis humoribus, & putrescunt, & febrilis calor ab horum humorum putredine auctus est, sed in febr. quæ putridæ appellantur secus est, calor enim præter naturam qui in humoribus cordis est, non est à putredine humorum cordis, sed à vaporibus putredinis fit, ascendentibus à materia putrida, qui cum

calore

calore innato miſcentur, in cordis humoribus exiſtente, & ex tali miſcella ſubſtantiæ calidæ valde, & vaporum admodum acrium, fit febr. illa quam putridam appellamus, de qua ſuo loco dicemus. Quod autem putredo neceſſaria eſſe debeat in corde, ſi debet ſic eſſe feb. peſtilens, iſtud non eſt meum ſomnium, ſed eſt Galeni ſententia in tertio de preſagiis ex pulſu, cuius diligenti lectione, cognitionem harum peſtilentiũ febrium aſſequi poteritis. Quod autem putredo nõ ſit in corde in feb. putredinis ſimplicibus, imò ſi adeſſet, non eſſent putridæ ſimplices, oſtendemus ex mẽte Galeni, cum de putridis loquemur, differt igitur febr. peſtilens à cæteris putridis forma caloris. Quantum verò ad ſecundum membrum, quod diximus in cordis ſubſtantia terminari, ſemper putredinem in cordis ſubſtantia terminari intelligimus, quando huius calor à putredine confirmatur in cordis ſubſtantia: iſtud genus febris hectica peſtilens appellatur, quia ideã, & hecticæ characteriſmum habent, quia idea hecticæ eſt calor præter naturam confirmatus in ſubſtantia cordis, hæc febris hectica peſtilens appellatur, quod autẽ habeat characteriſmu, patet, quia putredo confirmata in corde, characteriſmus peſtilẽtis eſt febr. de huiuſmo

iusmodi autem febrẽ habetis apud Galenũ in tertio de præsagiis expul. quod autem nõ omnes pestilẽtes sint hecticæ, nec omnes in corde, & quod aliquæ à corde incipiant, aliquæ in humoribus quæ postea terminentus ad cordis substantiam, Galenus in eodem libro tertio declarat, & ista prima harum febrium sit diuisio, quæ à subiecto terminante sumitur. Et istarum febr. quædam proportio est, nam præcisè sicut se habet febr. putrida non pestilens ad pestilentem, quæ est in cordis humoribus: ita se habet hectica pestilens ad alias hecticas non pestilentes, primò conueniunt quo ad subiecta, differunt autem quo ad modum caloris, nam putrida à putredine in cordis substantia distinguitur à reliquis putridis, & à reliquis hecticis facit differre, & hæc satis sint dicta pro ista prima diuisione.

Secunda diuisio harum pestilentiũ febriũ à causis efficientibus sumitur, causa autem huius effectus est, vel extrinseca, vel intrinseca, si extrinseca, vel aër, vel medicamentũ, vel venenum, siue cibus, vel potus, nam ista efficere habent pestilentẽ febrem. Ab aëre incipiamus, quod aër effectus pestilens feb. & pessima sit occasio, Galenus ostendit primò de differẽtiis febriũ, vbi ait, quod & si febris pestilens fiat ab humoribus putri-

dis

dis in corpore, plerunq; tamen contingunt propter aerem extrinsecum inspiratum, & in primo epid. circa principium, idem disputat. Ideo apud Galenum est notum aeré maximam esse causam febrium pestilentium. Sed quid aeri accidit, vt inducat febrem pestilẽtem? dicetis domini corruptio ipsi contingit aeri. Sed hoc dicere non sufficit, sed quid corruptionem generat? putredo, quæ putredo? Vera dicetis. Elementum non putrescit, at simplex elementum, nos autem de simplicibus non loquimur elementis, sed de his, quæ habemus; quæ putrescunt præter ignem, quare autem non putrescat, nunc datur occasio, vt ratio assignetur, sed quænam putredinis est causa, si vera putredo est non æquiuocè dicta, causa est vbi humidum à calido non bene dominatur: ideo plurima humiditas, quæ à calido dominari non possit, erit causa, sed an hoc sit verum, omissis rationibus, quibus hoc liquidè ostendi possit, audiatis Galenum in primo de temperamentis. Vbi dicit de temporibus anni, pestilens cõstitutio apta ad generandum febrem pestilentem, excessus est calidi & humidi, & inter pessimam constitutionem calidam, & humidam posuit, quam pestilentem appellat & in tertio aphorismo. Vbi loquitur Hippoc. per

plures

plures aphorismos de constitutione calida & humida, semper eam pestilentem appellat, & in primo de differentiis febrium in tertio epidemi. de illa pestilentia, quæ causata fuit propter aeris caliditatem, & humiditatem. id manifestè ostenditur, & ita hoc manifestum est apud Galenum, quod ista sit vera causa putredinis aeris, ex qua fit pestilētia, hactenus habetis quod ab aere est maxima febris pestilentialis occasio, & si fieri debet huiusmodi feb. debet putrescere aer, & tantùm dicit quòd humiditas, & caliditas sint maxima putredinis causa, & illa cōstitutio deterrima sit. Nunquid modo contingere potest vt fiant pestilentes febres propter excessum aliarum qualitatum in aere? Minime, bene fiunt alia morborum genera, & epidemici morbi propter maximam siccitatē & frigiditatē, & causa vniuersalis erit, & vbi in aere erit actuatio siue fuerit sicca, siue humida, siue habeat excessum duarum qualitatum, varios morbos pro ratione excessus generare potest, & cùm illæ ægritudines causam vniuersalem habeant, vniuersales erunt, & cū publice grassentur, epidemici erunt, ideo aliquādo pleuritides fiunt, aliquando anginæ. nec mirum est, quia stante vniuersali causa, vniuersales fiunt effectus, sed non feb. pestilentes quę

habent characterismum cordis putredinē, quare summum caput putredinē esse diximus, à plurima humiditate, imò si in aere fuerit caliditatis, & siccitatis dominiū, dissenteriç, causones, id est feb. ardentes, & plurimi morbi epidemici multiplicata bile fient, si frigida & humida fuerit constitutio, non facilè putrescit aer, ideo aliæ ægritudines, fient aucta pituita, si frigida, & sicca fuerit morbi similes illi constitutioni, si verò fuerit in aere excessus caliditatis, & humiditatis, fit putredo multa ex qua fiunt pestilentes feb. quarum idea est putredo in corde, Aer igitur inspiratus maxima est occasio febris pestilētis, & ista fuit ratio quam ob rem Hippoc. Aphoris. tertio dixerit siccas constitutiones salubriores esse, quàm humidas. Nunquid verò in aere contingere posit putredo præterquam à constitutione calida, & humida? Vtiq; propter contagium rei putrefactæ, sicut contingit ex vaporibus pluribus eleuatis à cadaueribus mortuorum in prælijs, ex illis vaporibus putridis, aer per contactum putrescit, & fiunt plerunq; pestes maximæ, & febres sequuntur pestilentes. Quandoq; fit non tantum à cadaueribus, sed propter vicinam paludem quandam, & ratione lacuum fœtentium propè ciuitatem, ex tali causa inducitur

ducitur putredo, in aere, & fit pestis, ideò in Cypro prope Famā Augustam. vbi est lacus cum æstatis tempore putrescat causa est, vt, aer putrescat, & fiant ibi febres pestilentes, & infiniti moriuntur homines, propter vaporum contagium à paludibus. potest præterea putrescere, quia aliunde accedat vapor malus, cōductus à vento, & talis fuit tēpore Thucididis delatus ab Aethiopia, vsq; ad Græcorum regionem quo tempore diligens Hippoc. ignes multos accendere iussit, & lignis etiam odoratis, & suffumigia facere, & ita pestem prohibuit, vnde auream statuam Hippocrati erexerunt, & in deorum numerum retulerunt, & ita videtis ex quibus quidem causis putredo causetur, & qualiter semper cum exsiccantibus occurratur, & quæ putredinem, in aere faciant, aer ergo inspiratus est vna ex causis febrium pestilentium, & quòd putredinis ratione aliquando minus malæ, aliquādo pessimæ fiant, aliquando ad pessimum genus vere pestilens deueniunt, secundum quod aer magis ac minus putrescit, & hæc de causa extrinseca prima, quam artem esse diximus.

Secunda causa venenum fuit, & hæc est pessima, sed non quodlibet venenum causa est, sed illud quod putredo agit, quia sunt

quædam veneni ſpecies, quæ quando intra corpus ſumuntur, non ſtatim interficiunt, imò quanto magis erunt in corpore, tanto magis letales ſunt, & paulatim tale venenum facit putreſcere humores, & faciunt in ſanguine putredinem, in carne, deinde in membris: & tanta fit putredo in toto corpore, vt vapores aſcendẽtes ad cor, in tanta aſcendunt malitia, quod cordis humores, & eius ſubſtantiam computreſcere faciunt, quales autem ſint ſpecies, & quod nomen habeant, Galenus habet in tertio de ſimpl. medicament. vbi de hac materia loquitur, à tali igitur veneno fit in corpore putredo, & ab huius putredine fit feb. peſtilens, ita quod ſemper putredo eſt quæ facit peſtilentes feb. magna inquam & intenſa putredo.

Tertia verò cauſa à cibo & potu, cibus & potus peſtilentem feb. inducere poſſunt, vel quia corrupti ſunt, vel quia magnã habent humiditatem, cibus ergo aut potus corrupti, cũ vinum, aut triticum corruptum eſt, & putrefactum, vt recitat Galenus, in de cibis boni, vel mali ſucci in principio, in Aſia contigiſſe, vbi magna fuit peſtis propter annonam, cùm enim portaſſent frumenta in ciuitatem computruerunt, cumq; coacti eſſent ruſtici, & cæteri etiam vti illis cor-

rupt

ruptis cibariis, ex tali cibo in febres pestilentes inciderunt, similiter vinum corruptum corrumpit humores, & malignæ febres pestilentes fiunt. Cibus etiam facit febrem pestilentem, non quia corruptus, sed quia magnam habet humiditatem, vt inquit Galenus secundo de alimentis, cap. de cucumere, vbi ait, cucumeres licet bene cōficiantur in omnibus concoctionibus, non euades quin plurimos generent humores, qui cùm sint humidiores quām conueniat, putrescunt, & faciunt febrem pestilentem. Habetis igitur causas omnes febrem pestilentem efficientes ab extrinseco. Causæ modo facientes febrē pestilentē ab intrinseco, sunt humores in corpore putrefacti: ita quod semper à putredine febres pestilentes fiunt, quæcunq; ea sit, & nō propter quamlibet putredinem, sed oportet vt sit talis, ac tanta, vt iam deueniat ad quandam qualitatem venenosam, qualem Galenus descripsit, sexto de locis affectis, vbi loquitur de seminis putredine, vbi ait quod sit adeò intensa putredo, vt illico cordis humores cōputrescant, & ideo quando humor ad tantam deuenit putredinem, vt non solùm humorum cordis calorem augeat, sed ipsos computrescere faciat febrem, facit pestilentem. Moderni qui veritatem viderunt sub

nube

nube hunc maximum cognouerunt gradum, ſed gradum eſſe putredinis ignorauerunt, ideo dixerunt. Peſtilentes feb. præter qualitates manifeſtas, quas habent reliquæ feb. putridæ, qualitatem habent occultam, ſed exprimere neſciuerunt, quæ nam eſſet illa qualitas occulta. Domini quando hæc docent nihil boni faciunt. Nā quando diſtinctiones fiunt per ignotas differentias, vanæ ſunt, quia ſi differentiæ ſunt ignotæ, quomodo curationem inuenietis: ſi qualitas occulta eſt, quomodo diſtinguere ſcietis, & bene vera eſt Galeni ſententia, in tertio de præſagiis ex pulſibus, qui contra Eraſiſtratum diſputans inquit, Qui nihil docent ad duo confugiunt, ad qualitates occultas, & ad nomina ignota, & obſcura, igitur domini qui huiuſmodi vtuntur occulta qualitate, & nominibus obſcuris, aliquid docere oſtendunt, & nihil docent, & idem eſt de peſtilentibus feb. dicere quod ab occulta qualitate proueniant, ac ſi nihil dicerent. Iſta igitur qualitas, quam moderni occultam appellant eſt magnitudo putredinis, quæ humores, vel ſubſtantiam cordis putreſcere facit, & inde ſæuiſsima illa accidentia fiunt, quæ quotidiè videntur, ergo qualitatem non occultam habent, ſed manifeſtam, magnitudinem ſcilicet putredi-

D nis, &

nis, & tunc sciatis multam esse putredinem in corpore, & tunc per eum putridis gradum quid agendum sciatis. Hæc igitur est secunda diuisio, quæ à causis istius febris efficientibus sumitur. Et ideo dicebat Galenus in de theriaca ad Pisonem, si feb. pestilentialis nil aliud est quam venenum inspiratum, propter hoc theriaca conuenit febri pestilenti, quia exsiccat, & exsiccando prohibet putredinem. Quæ sententia mirum in modum nostrę fauet opinioni, quod maximus putredinis gradus causa sit pestilentis febris non qualitas occulta.

Tertium caput erat quod à putrescentibus nascitur humoribus. Humores in corpore putridi, diuersitatem istarũ febrium facere possint, nã tot esse possunt, quot sunt in corpore humores, & tot pestilentes fieri febres, quot sunt humores saltem circa initia. Potest etiã contingere quòd vnus humor facilius putrescat, quàm alius, & causa est quia aptior: subiectum enim quantò magis dispositum est, tanto facilius putret: sed in humano corpore semper aliquis humor magis paratus ad putredinem, ideo febris pestilens, incipit ab eo humore, vbi incipit putredo: ideo in pestilente febre, quas petichias appellamus, videmus in principio signa manifestissima determinati humoris

appa

apparere, in aliquibus bilis dominium videmus, in aliquibus pituitæ, in aliquibus humoris adusti: paroxysmos etiam seu annotationes (vt rectius loquar) incompressas videmus, in aliquibus de tertio in tertium, in aliquibus quotidie, & bis etiam in die, secundũ humorum diuersitatem, & hæc non solùm quoad egestiones apparent, sed quo ad exacerbationis modos, vt diximus, & hæc circa initia, sed vbi conualescunt, & ad augmenta deueniunt, hæc omnia cessant, & maximam videtis confusionem, non amplius certas habent periodos, quia iam tota massa sanguinea putrescit, & aliter imaginari non possumus, quia cordis humores, aut eius substantia putrescat, quibus putrefactis, omnes corporis humores in cõsensum trahunt, & ita omnes putrescunt. Imò domini in nulla alia febre putrida putrescit sanguis in venis, nisi in hac sola pestilenti febre, bene videmus apud Galenum sanguinem putrescere, & fieri febres, sed in secundo de crisibus, & in primo de differentiis febrium semper dicit, quod sanguis putrescit, vbi est sanguinis inflammatio, & putrescente sanguine existente in loco inflammato fit febris, sed quod in venis putrescat, sanguis minime nisi in sola pestilente, & licet dicant moderni synocham

ex putredine sanguinis sanguinem putrefacere in venis, cum loquemur de synochis, ex putredine ostendemus ipsos aperte deuiare. Hactenus fecimus omnes distinctiones febrium pestilentium.

Reliquum est monere, quæ sint corpora magis parata ad febrem pestilentem, vt perfectam notitiam habeatis. In hac parte moderni plurima dicunt, & ostendunt quæ sint corpora magis præparata, cum tamen potuissent omnia illa verba tribus dictis explicare. Certum est ex superius declaratis febrem pestilentem ex putredine confirmata in corpore dependere, ita quod causa est putredo, illa igitur corpora præparata magis erunt ad febrem pestilentem, quæ habent naturam præparatam ad putredinem, & sunt corpora calida, & humida, vt ex Arist. quarto meth. & à Galeno primo de diffe. feb. satis igitur sit dictum de preparatis corporibus. superfunt modo duo primò, vt signa inueniamus, secũdò curam.

Signa sunt necessaria secundum quid, si possemus naturas particulares febrium pestilentium cognoscere, primo intuitu non esset de signis laborandum, sed quia causæ latent, nec deprehẽdi possunt nisi per signa, conquirenda sunt, circa signa igitur indaganda vnum hoc est præsciendum, quædam esse

esse prognostica id est prouidentia futuram pestilentem febrem, quædã indicantia præsentem, prius de prouidentibus dicemus, & eo maxime studebimus declarare signa portendentia, quoniam omnes ægritudines quæ magnæ sunt, acutæ & periculosæ sunt, & semper debent prius cognosci, & præcaueri, antequam incidant homines in illas, & non permittere, vt superueniant, postea curare eas, imò si vnquam quærenda sunt, tũc quæri debent, quando ægritudo, & periculosa, & pernitiosa est, inter pernitiosa autem feb. pestilens pernitiosissima est. Qua igitur arte, & qua methodo desumemus signa portendentia? Initium erit à corporibus, & à causis omnibus, quæ possunt facere eas febres, sicut si videritis à longinquo hominem debilem, & claudum, vt vix se sustinere posit pedibus, facile prouidebitis ipsum esse casurum. Aliud est etiam initium, si corpus de se non ita paratum sit, sed sit quid extrinsecum, quod faciat ipsum cadere, & iamiam imminet vt cadat. In feb. ergo pestilenti signum portendens est corpus quod in febrem incidere debet. Quantum ad corpus casurum considerare debetis qua natura sit, & profecto erit illud quod in se calidum, & humidum est, & præterea in ocio degit, & præter ocium vtitur vene-

nere, & cibis frigidis calidis, & humidis, sed potissimum humidis, facillimæ corruptionis. Vbi talem hominem videritis, vix poterit iste diutius permanere, quin incidat in aliquam ex pestilentibus febribus, hoc est præuidere ex dispositione passuri corporis. Debetis præuidere modo ex causis efficientibus: vidistis in hesterna lectione, quæ sint, primò est aer, secundò cibus & potus, tertiò sunt causæ intrinsecæ, quas enumerauimus, has considerare debetis: inter quas potissimum est aer qui inspiratur, qui maxima est occasio ad huiusmodi feb. Dimissis igitur omnibus quæ à modernis dicuntur, aer inspiratus, qui putrescit primò considerari debet, & faciet vobis indicium futuræ labis, & pestilentis febris, & primò considerare debemus causas, quæ vel in ipsam putrediné inducere possunt, vel iam induxerunt, & sic duo sunt consideranda capita. primum causas indicat à quibus putrescit, secundum putredinem indicat iam factam: incipiamus à causis à quibus putrescit. Iste sunt vel mediatæ, vel immediatæ. Dicimus immediatas causas illas, quæ putredinem in aere inducunt sine aliquo alio medio, mediatas illas, quæ cum medio id efficiant. causæ quæ immediate in aere putredinem inducere possunt, sunt vapores

eleuati ab inferioribus partibus, ad superiora, & isti sunt in aere sine agitatione, vel agitati, vel commoti: si quiescentes vapores fuerint, vel sunt crassi admodum, & turbulenti, vel medii, vel tenues calidi, & sicci, ex istis tribus speciebus duo primi in aere putredinem inducere possunt, ex qua putredine inducta pestilentes fiunt febres. Tertii videlicet calidi, & sicci, & tenues alia quidem genera morborum inducere possunt, non autem febres pestilentes. Primas igitur duas causas considerabimus, vbi fuerint vapores crassi, turbulenti, terrei, ascendentes ad primam aeris regionem, aptissimi sunt ad putredinem inducendam in aere, & hoc si diutius perseuerabunt, signa autem ad cognoscendum vapores istos ascendisse, sunt euidentissima ex rei natura procedentia. Vbi in aere fuerint huiusmodi vapores crassi, aer fit turbulentus, vt vix radij solares penetrare possint, vix etiam homines oculos eleuare, seu erigere possunt. Grauitatẽ percipiunt, tristantur, & mœroris rationem nesciunt. ratio est aeris crassitudo, quia dicebat Hippoc. & Galenus in tertio epid. Vbi aer nebulosus est, tales fiunt spiritus, & cùm fiant crassi, & turbulenti, tristantur, pigrescunt admodum, & causam nesciunt: ratio est, quia spiritus crassi sunt.

animalia etiam eodem modo se habet, plantæ etiam, cum labem percipiunt, videntur folia & frondes puluere inspersæ; & ratio est, quia vapores sunt crasi, & terrei, & pro grauitate partes terreæ decidunt in foliis, & cum exiccantur apparent pulueres in foliis. vbi hæc videbitis, & diutius perseuerent, timendum est contagium aeris, & putredinis labes, ex quo fiunt febres pestilentes. ex his igitur apparentibus signis indicatur multiplicari plurimos vapores crassos, & eleuatos in prima aeris regione; & ex his putrefieri partem illam aeris, & febres induci pestilentes. si fuerint vapores medii inter tenues & crassos tunc medio modo se habent in generatione putredinis aeris, & sua habent distincta signa, & ex his non modo cognitionem habebitis quod pestilentia fiet, sed quod perniciosa erit. Vbi verò signa non erunt sicut priora, videlicet, nec ita crasi vapores, nec tanta turbulentia, nec animalia pigra erunt, sed apparebunt naturæ suæ conuenientia, tunc non erit ita perniciosa. Proprium autem signum circa ortum solis, & occasum, apparebit circa solem quoddam spectrum, & simulacrum veluti obstaculum, & diuersorum colorum erit, quandoque rubrum, aliquando nigrum, aliquando luteum, & supra spectrum

hoc

hoc circa solem apparebit, vbi signum hoc perseuerabit; dicetis plurimos ascendere vapores ad partem aeris superiorem, & futuram ipsius putredinem ex qua febres pestilentes generabuntur, non tamen ita sæuæ, quia non erit tanta putredo. Si verò fuerint vapores illi calidi, & sicci, & tenues ignei, ad supremam aeris regionem ascendentes, maximam mutationem indicabunt, sed talem quæ illis conueniat vaporibus, nec ad calidum, & humidum erit mutatio, sed ad calidum, & siccum, & fiunt epidemicæ ægritudines, febres ardentes, dysenteriæ, ægritudines a bile dependentes, sed hoc ad præsens nostrum non est negotium. Sed aliqui dicere possent, quæ signa sunt, vt hos cognoscamus vapores? Quando abundabit aer his vaporibus calidis tenuibus & igneis, in nocte apparebunt columnæ igneæ, in aere contentæ, ignei serpentes, sæpe stellæ cadentes. Vbi hæc perseuerare videbitis ad calidum, & siccum in aere fiet mutatio, sed non pestilentiæ fient, nec pestilentes febres, sed aliæ epidemicæ ægritudines, & ita ex tribus vaporum speciebus duas habemus, quæ indicant mediate futuras febres pestilentes, crassi quidem vapores & turbulenti, perniciosas, quia maxima erit putredo, medii verò non ita perniciosas, quia non

erit tanta putredo, tertia verò species facit alias epidemicas ægritudines. Quantum ergo ad quiescentes vapores attinet, satis sit dictum. Reliquum est modo videre de vaporibus agitatis, qui non quiescunt, illi dicuntur esse venti, qui sunt vapores eleuati à terra, vt ab Aristote. secundo meteor. habetis, qui quidem excitati, & commoti efficiuntur venti. Vbi igitur tales vapores calidi & sicci agitantur, dico vapores calidi, & sicci, quoniam omnes venti in propria origine, sunt euaporationes calidæ, & siccæ, hæ cum excitantur, & motum incipiunt à calidis, & humidis regionibus, quales sunt in meridie, & flant versus Boreales regiones, regionum humiditatem recipiunt, paludum, lacuum, & maris: & dum perflant regiones istas Boreales, illum caliditate, & humiditate aerem inficiunt, quæ est putredinis causa, tales hi venti austri sunt, ad orientem, vel occidentem inclinantes, & ad meridiem, quia calidi, & humidi sunt, & propter regiones, alterum subsolanum appellant, quem causam esse dicunt pestilentium febrium. Alterum ad orientem declinantem, eurum græci dicunt, Vbicunq; igitur spirabunt huiusmodi venti, caliditatem, & humiditatem in aere inducere possunt, ex qua postea generatur putredo

credo necessariò vbi diutius perseuerauerit, & causa efficiens valida sit, vt statim talem constitutionem efficere posit, & vbi fuerit australis constitutio per totum annum, fieri non potest quin contingant febres, & ægritudines pestilentes, quemadmodum fuit illa constitutio quam describit Hippoc. tertio Epid. & à Galeno pluribus verbis declaratur, talis fuit nostræ ætatis anno 1528. quæ grassata est in tota Italia, ex qua successerunt febres pestilentes, & ego scio plurimos, & egregios quidem medicos prædixisse illam pestilentem febrem, ac si oculis eam vidissent, bene tum incepit, quædam feb. constitutio duplicis tertianæ, quæ non interficiebat, sed postea succesit febr. pestilens quæ pethicchie appellantur, sæuissima admodum, non cessauit febr. priusquam incœperũt flare venti potentissimi à septentrionalibus partibus per quindecim dies, diuino hoc tamen faciente numine, statim influxio, & pestis sæua ex talibus constitutionibus cessauit. hę sunt igitur causæ epidemicarũ ægritudinum: quæ validæ sunt, faciunt febrem pestilentem, quæ magis ac minus affligunt & sæuiores sunt, pro causarum magnitudine imprimẽtium, quarum quædam sunt vapores, vel quieti, vel excitati. si quieti, vel crassi, & terrei sunt

obtenebr

obtenebrantes infectam aeris regionem, vel medii, qui ad mediam regionem ascendunt, & in eam partem putrescunt, quod si calidi, & sicci sunt, non faciunt pestilentem febrem, vel sunt vapores excitati, venti, videlicet à meridie flantes, & ita habetis, quæ sint causæ immediatæ, quæ putredinem facere possunt, & pestilentem febrem portendant, & iste est præuidendi modus febr. pestil. sunt modo causæ mediatę putredinis aeris, ex quibus medici prudentes portendere debent futuram pestil. feb. vt occurrere posint antequam accedat, sicut diuinus fecit Hippoc. qui præuidit ex causis mediatis ne pestilentia Græciam occuparet, ita à nobis sunt cognoscendæ causæ mediatæ, qui prudentes medici esse volumus, è quibus præcognitiones sumuntur. Hæ non apparent in aere, sed in alio elemento, & cum apparent in illo, & ab illo eleuari possunt in aere fit putredo, ex qua postea fit feb. pestil. & sunt hæc elementa, terra & aqua, cum in terra est materia turgens, & occulta in visceribus eius, quæ nondum euaporat, sed est euaporatura, sicut sunt vapores putridi, qui nisi in aere eleuati sint putredinem in aere causare non poterunt. Quæ verò in terra latent, quæ possunt esse vaporum materia, sunt illæ aquæ plurimæ contentæ,

vel

vel flatus plurimi in visceribus terræ contenti, qui paulatim putrescunt, & per putredinem attenuati, & eleuati in aere, sunt postea causæ immediatæ putredinis. hi autem flatus, & aquæ sæpissime includuntur in visceribus terræ, ex stellarum affluxu, & accessu, & recessu corporum cœlestium, licet exquisitè causas nesciamus, sunt tamen copora cœlestia causa quo ad impressionem, mouenturque omnes à corporibus cœlestibus. cum ergo mouentur, & multiplicantur in terra flatus, vel aquæ plurimæ, quæ cum putrescunt ex propriis signis cognoscetis. Sunt autem signa, primo terręmotus, qui futuras portendit dispositiones. Vbi igitur fuerint terręmotus multi, multiplicantur in aere vapores, & si incalescunt aerem efficiunt calidum, & humidum, & necessario putrescet, & hoc est primum indicium indicans in terra materiam esse, quæ vaporum causa erit, & si magni fuerint, vel crebri, vt diximus, futuram aeris corruptionem portendunt, sed præter terræ motum alia habetis indicia magis propinqua, quando iam apparet huiusmodi materia contenta in visceribus terræ iam putrescere. Indicia indicantia sunt hæc. primò plantæ quæ pullulant, vel non nascuntur, vel paruæ & exiles, & vbi nascuntur pu-

trescunt

trescunt, antequàm adolescant, & non perueniunt ad frugem, & si perueniunt, fruges non habent, calorem, saporem, odorem, neque substantiam solitam, quia nutrimentum ex humore illo malū est: præterea animalia multa generantur in vltima terræ superficie, quæ ex putredine generari solent, & quæ aliis temporibus non nasci consueuerunt, radices erodunt, & super arbores ascendunt, & ipsas erodunt, præterea animalia, quæ in cauernis degere solent (vt sunt serpentia) abeunt à propriis cauernis, & in alias patrias fugiunt, quia vapores iam putrescentes in visceribus terræ pati non possunt. vbi hæc perseuerare videtis, licet non appareat adhuc putredo in aere, tamē prope futurum esse dicetis vt putrescat, & futuram pestem prænunciabitis, propter vapores de proximo euaporatos è terra, & quod de terra diximus, idem de aqua esse dicetis. Nonnulli ex modernis faciunt hic quæstionem, an sola apparente putredine in terra, vel aqua fieri possit febris pestilens, sine aeris putredine. Ad quæstionem respondere debetis, quod potest fieri mediate, non autem immediate, nunquam enim putredo terræ quamuis magna sit in seipsa considerata, febrem faciet pestilentem, sed propter aliud vel quia aerem putrefacit, & putrefa-

ctus

ctus attrahitur, & si: aeris putredo causa
est immediata, alia verò mediata, vel quia
fruges generat putridas, quarum ratione
dum animalia vescuntur sanguinem in il-
his putrefactum inducunt, ex quo fit febris
pestilens, & ita putredo in terra febrem pe-
stilentem facere poterit, aerem, vel cibum
corrumpendo. Nos autem quærimus cau-
sas, quæ id immediate facere possint. Quod
de terra diximus idem de aqua dicere con-
tingit. Plerunq; contingit putredo in aqua
propter cœlestes influxus, ex quibus postea
putridi vapores generantur, & à lacubus, &
paludibus, à mari etiam eleuantur, qui a-
scendentes putrefaciunt aerem, ex qua pu-
tredine febris pestilens generatur: itaque ex
aquæ putredine non fit nisi mediate, quia
oportet vt vapores eleuentur in aere & pu-
trescat aer, posteà inspiretur, demum fiat
febr. pestilens, & ita ab his aquis putridis
aperientibus pestem præuidebitis. Quo-
modo autem in aqua putredinem cogno-
scatis, signa habetis euidentissima, vbi aquæ
stantes, vel non stantes, (licet raro eueniat
vt putrescant) cùm ad putredinem prope
sunt, sua habent signa: quandoq; circa super-
ficiem apparet veluti pingue, quod simi-
lem habet telæ araneæ, & cùm iam putre-
scere incipiunt, virere incipit, & quandam
facit

facit viſcoſam herbam, quæ fœtet admodum, & tunc putredo ingés incipit, ſi etiam tangatur aqua craſſa videtur, & in ſubſtantia pinguior, & calidior, præterea vnumquodque animalium genus, nigrum & paruum, magnum habens caput, generatur, ex quibus ranæ generantur, ideo plurimæ ranæ apparebunt in aqua, præterea generantur plurimi veluti culices, & alia inſecta multa parua ſupernatare ſolent, & ſuperuolitare in vltima aquæ ſuperficie, vbi hoc videritis dicetis iam aquam eſſe putrefactam, & plurimos vapores euaporaturos putridos, & fœtidos, infeſtantes regionem illam, & febr. peſtilentem præuidere poteritis, hæc omnia habetis ab Ariſt. primo proble. proble. vigeſimo, & vigeſimo ſecundo. Vbi quærit cur annus eſt peſtilens euaſurus, vbi plurimi vapores aſcendunt à terra, ibi tetigit mediatas cauſas, in alio problemate. Quærit, cur annus ille morbiferus eſt, vbicunque plurimæ ranæ multiplicabuntur puſillæ, tetigit cauſas immediatas, nihilominus ſi non vultis ita extollere Ariſt. dicere poteritis omnia ea eſſe accepta ab ipſo Hipp. quæ ipſe deducit in modum problematis. Iam diximus de cauſis immediatis, & mediatis putredinis, & qua arte, & ex quibus præcognitionem futuræ peſtis

ſumere

ſumere debetis , quæ fuerunt ad duo capita deducta vt ſupra vidimus , non oportet ea repetere : diximus enim alias mediatas eſſe cauſas,alias immediatas, quas poſtea ſigillatim enumerauimus , poſtea intellexiſtis quomodo vēti meridionales poſſunt eſſe in cauſa febris peſtilētis,& quomodo per illos poſſumus præcognoſcere futuram peſtilentiā , præterea multa diximus de cauſis mediatis ,& ſigna in aqua dedimus, & quomodo ex illis cognoſcatur futura putredo.

Reliquum vnum erat membum videlicet cum aër eſt actu putridus indicat etiam proximam futuram febrem peſtilentem, vt ex aëris putrefacti cognitione patebit futuram feb.peſtilentem,hęc ſunt manifeſtiſſima:vbi enim aër putridus eſt , in aëre omnium generum volatilia multiplicantur, quæ à putredine oriuntur, vt eſt muſcarum genus,& volatilium,quæ volant per aërem, & circa ſolis occaſum , & circa matutinas horas volitantes muſcas admodum paruas, vt vix poſsitis aëri occurrere , quia offenduntur oculi , & facies;& vbi hæc animalia diutius perſeuerabūt, manifeſtiſsimum eſt ſignum , vt iam in aëre putredo ſit conſtituta.ſecundum ſignum quod obſeruatur ab his qui ruri degunt. Aues quę ſunt in agris, & in montibus, vbi percipiūt putrefactum

aerem in regiones transmigrant salubriores, imò tanta est vis aeris putrefacti, & ita abhominantur eum, vt si habeant oua, vel paruos pullos, eos relinquant, & abeant, vt sibi ipsis consulant potius quàm filiis, quos adeò amant, præterea aliud est efficacius signum, vbicunque aliquid aeri exponitur, vt panis, oua, caro, statim putrescit præter consuetudinem omnem, & nihil potest conseruari, magis & minus tamen, prout magis & minus computruit aer, & cùm ita videtis in aere esse, & caliditatem, & humiditatem, & putredinem esse factam videbitis, quæ causa est putredinis eorum quæ in aere exponuntur. præterea aer intra parietes, & domos, & cubicula, & si conclaues sint, nec terrestria, sed suprema & tabulata, nihil prodest, humidus enim valde est, & muri cuiuscunque cubiculi humescunt, & contrahunt suum situm, & apparet non solùm in muris, sed in tecto & linteis vbi cubatis, vbi igitur ista videritis, aer putruit, & non est secundum naturam, & non debetis in illo morari, & hoc signum est maximum pestilentis febris. Habetis quomodò has feb. poteritis cognoscere, tum ex causis futuræ putredinis, tum ex putredine existente in aere, & hæc de prouisione, quæ sumitur ab aere.

Quantum

Quantum modo ad indicium futuræ febris pestilentis quod sumitur á veneno, cibo & potu, non est multum artificiosum, cognoscitur, si quis deprehenderit sumpsisse venenum quod putredo interficit, & terminum habet interficiendi, vt etiam in sex mensibus interficiat, si hoc scitis, exprimere poteritis pestilentem febrem, licet hoc raro sciamus.

Quantum ad cibum, & potum facilè est, vbi in aliqua regione computruerunt cibaria, vt in bellis, vbi fuerint ciuitates obsessæ, vbi homines cogũtur comedere triticũ, vel alia cibaria in munitionibus cõputrefacta, vbi inquam comedere hæc, vel etiam bibere vinũ putridum ex penuria, hæc vbi contigerint, futuras pestilentes febres prouidere possitis, & ita de causis intrinsecis, vbi cognoueritis plurimos in homine esse humores putrefactos, maximè temperaturæ calidæ & humidæ, necessarium est vt incidant in febrem pestilentem, & ex ea moriantur: & hæc de arte prouidendi futuram pestem, tum ex aëre, tum ex aliis causis, tam extrinsecis, quàm intrinsecis, quarũ cognitio non est ita artificiosa sicut aëris.

Reliquũ est vt doceamus qua arte pestilenté febrẽ cognoscere possitis, & tradamus signa & artem signorũ indicantium præsentem

tem febrem pestilentem. circa huius signa scire debetis quomodo quædã indicant genus feb. pestilentium, quia ostẽdimus quod plures sunt species, & duo potissimum genera subalterna, orta ab illo summo genere. Alterum à putredine prouenit, existente in humoribus cordis. Alterum à putredine existente in substãtia cordis, præterea prius sunt videnda signa indicantia genus in vniuersum, siue fuerit per putredinẽ in humoribus, siue in substantia cordis, deinde videbimus signa indicantia seorsum particulares species, postea videbimus signa quæ indicant tempora, principium feb. pestilentis, augmentum, statum & decrementum, quoniam aliter principio occurretis, aliter statui, &c. præterea habebitis signa, quę coctionem & cruditatem indicant, quia hæc plurimum refert scire, an humores sint crudi, vel cõcocti, & quam coctionem habeãt, præterea afferemus signa indicantia crisim futuram, vel non futuram. Vltimò ostendemus signa indicantia salutem vel mortem, & ita habebitis omnia signa quæ cõsequuntur genus, & quæ discernunt species, cum cæteris iam enumeratis.

Incipiamus igitur à sig. indicãtibus pręsentem pestil. feb. in genere. vnde habetis exordia artis cognoscẽdi huiusmodi signa:

oportet

oportet semp si methodo pcedere debetis, habere aliqd vnde incipiatis. Per hoc nomē signa, nos intelligimus symptomata sequentia quicquid præter naturā est in humano corpore. Tria autem præter naturā esse dicebamus. primò causæ quæ morbos faciūt, secundò sunt morbi, tertiò symptomata, & accidentia, quæ consequuntur, tum causas, tū morbos, & vt referuntur ad causas, & ad morbos, appellantur symptomata, & accidentia, & dicebat Galenus tertio de causis symptomatum, quod ita sequuntur causas, & morbos, sicut vmbra corpus. Appellantur etiam alio nomine casus, & euentus, pro quanto indicant causas & morbos, appellantur signa à nobis & notæ, nécnon illorum indicationes: cùm ergo signa talia sint, si illorum signorum fontem habere vultis, in morbis & causis exercere vos debetis, vt vniuersalem morborum & causarum naturam sciatis, & quos euentus & accidentia parere soleant vbi accesserunt corpori humano, præsciuisse debetis ex philosophia, & ex vniuersalibus medicinæ: exempli gratia, vos didicistis experientia, & vulgares omnes, naturam ignis, & scitis quod comburit omnia, & quod in combustione facit flammam, & fumum, vbi ergo vulgares isti talia vident in aliqua parte, & si non

si non videant ignem, tamen sciunt ibi ignẽ adesse, cùm sciant ex igne, tanquam ex causa, semper oriri fumum. Quod igitur longo vsu imperiti didicerunt, ita vos debetis comparare artem talem, vt exerceamini in morbis omnibus, & causis, vt sciatis quos effectus producant tales morbi, & tales causæ, vt videatis accidentia, & sciueritis iam connexum cum suis causis, dicatis hic est talis euentus, ergo talis causa. Oportet ergo si periti esse vultis in arte, in vniuersalibus prius exerceri, vt habeatis fundamẽtum verum, vt ad particularia deuenire possitis. In casu igitur nostro videre vultis ex apparentibus euentibus an sit pestil. feb. in aliquo corpore, à quo incipietis? A natura rei prius cognoscere debetis ideam febris pestilentis. Diximus veram ideam esse vt putredo sit in corde, siue in humoribus, siue in substantia cordis fit, & propter istam putredinem in corpore, propriã habet formam quæ fuit talis in se ipsa, qua à reliquis separatur: & per hanc putredinẽ in humoribus cordis existentem, aut in substantia cordis, distinctè cognoscetis, nunquid in huiusmodi febris pestilens adsit, necne, vbi aderit putredo in corde, aderit feb. pest. Cognoscere autem naturam huius rei non est difficile, si discurretis per omnes euentus,

euentus, primum caput est discurrere per operationes læsas. Vbicunque erit putredo in corde, siue in humoribus, siue in substantia cordis, omnes operationes necessariò labefactatæ erunt, quia omnes à corde emanant, quia in ipso spiritus omnes generantur, & ad hepar distribuuntur, & ad cerebrum, & oportet calorem complexionalem membrorum in actu poni, per illos spiritus transmissos à corde, ideo cum in principio illorum fuerit putredo, aut in contentis, aut in propria substantia, certum est quod illi non poterunt operationes exercere, quare omnes corporis virtutes labefactatæ erunt, & animales, & vitales, & naturales, & deuenient aliquando ad vltimum. Ita quod primum signorum caput ab operationibus, & per singulorum genus discurrere incipit, quoniam illud membrum sanum est cuius operationes sunt sanæ, sed aliud per oppositum, ægrum cuius operationes sunt ægræ & læsæ. Quantum igitur ad operationes animales attinet quæ sunt in cerebro, quarum aliæ cognoscitiuæ, aliæ motiuæ sunt, cognoscitiuæ quædam in cerebro, & propter cerebrum, vt supra dictum est. Quantum ad imaginatiuam attinet, videbitis febrientē tali febre, esse veluti puerū, insensatū, & si fuerit natura

ra prudentiſsimus, & aliquando imaginatur alium hominem eſſe apud ſuos pedes ſimilem illi, & dicet, videtur mihi quod ille homo ſit idem, qui ego ſum, videtur mihi ſimilis, & cum tangitis pulſum, inquit, tangite illum, qui eſt ſicut ego ſum, & multa huiuſmodi, & ratio huius eſt, quia ſpiritus quibus vtitur cerebrum emanãt à corde, & cùm cor iam ſit præter naturam, quomodo cerebrum poterit rectè imaginari, vel diſcurrere, ob eandẽ cauſam, quomodo memorabitur? vt dicebat Galenus in libello quod animi mores ſequãtur corporis temperaturam, plures fuiſſe qui proprium nomen obliti ſunt, poſtquam fuerunt ſani, ita labeſiunt intrinſecæ operationes cerebri. Quantum ad exteriores ſenſus attinet, omnes labeſiunt, & inter omnes ſenſus tactus iam hebeſcit, vel nihil ſentiunt, & dicunt tales, quare acceditis ad me? iam ſum ſanus, & nihil prorſus patior, & hoc maximè proprium eſt in febre peſtilenti, & quanto magis accedunt ad intenſam febr. tanto minus ſe dicunt laborare ita ſunt obtuſi ſenſibus, ideo Hippocr. dicebat, qui in parte aliqua dolorem habent, & dolorem non ſentiunt, his mens ægrotat. ſi verò habent humores putrefactos, qui tendant ad naturam bilis, præter ſenſus in-

teriores

teriores, & exteriores labefactatos, efficerentur furiosi; & volunt abiicere homines, & aliqui mordent, vt canes, insiliunt. Si verò putruerunt humores crassi, incidunt in cataphoram, & in subeth (vt isti dicunt) profundum. Quantum ad virtutem motiuam, non se mouere possunt, nisi moueantur, & semimortui vidētur, & ratio est quia spiritus animales, qui ascendunt à corde ad cerebrum, sunt obscuri, crassi, & putrefacti, præterea accedetis ad virtutem vitalem, quam statim vobis manifestabit pulsus, quia cordis virtute affecta deficit pulsus: hoc habito postmodum ad naturales virtutes accedetis, & tum videbitis quod egestiones corruptæ erunt, & fœtidæ, & sicuti oua diluta in aqua: hoc autē est, quia natura in concoquēdo deficit, aut quia virtus est malè affecta, cùm putredo magna adsit in corde: nam deficiente spiritu, & calore innato nō potest sequi bona cōcoctio; nam dicit Galenus in libello, quod animi mores sequūtur temperaturam corporis, quod calor innatus est, aut substantia animæ, aut proximum ipsius instrumentum: præterea in his febribus vix percipitur calor: dixi enim in principio, quod febris subiectū est calor innatus auctus, at in his quandoq; videbitis, quod vix percipitur ipse ca-

 lor,

lor, adeò eſt debilitatus, nec vnquam videbitis calorem magnum in his febribus adeſſe ob nimiam putredinem, putridúmq; anhelitum, iſte nempe eſt catalogus omniũ ſignorum in vniuerſali harum febrium. Hactenus inuenta natura febrium peſtilentium deuenimus ad ſigna, quoniam natura ægritudinum maxime internarum cognoſci non poteſt, niſi per ſua ſigna, & iam in diſcurſu noſtro expleuimus omnia ſigna febrium peſtilentium in communi, & diuiſimus ſigna conſequentia ſpecies, de quibus etiam pertractare incepimus, ſed quoniam ſigna ſunt huius rationis, vt indicent aliquid, quod prius in animo conceptum erat, & prius cognitum, nam cùm alicubi fumum videmus ex eo iudicamus ignem, ſciebamus enim hoc ineſſe igni, vt fumum efficiat cùm comburit aliquid: ideo dicebat Ariſtoteles primo libro rhetoricorum, quod ſigna particularia indicant vnum vniuerſale, & propterea ſpecies febrium peſtilentium inueſtigabamus ſuperius, inuenimus ſpecies diſtinctas à ſubiectis, vel terminis terminãtibus eſſe tres in vniuerſum, deinde tertiam ſpeciem diuiſimus in hecticam ſimplicem & peſtilentem, vbi de differentiis peſtilentis febris loquuti ſumus, & diximus aliã terminari in humoribus contentis,

tentis, in corde, aliam in substantia ipsius cordis: secunda diuisio istarum febrium à causis efficientibus sumebatur, quarũ causarum aliæ sunt extrinsecæ, vt aer qui aliquando alteratur tantum ad calidum, & humidum, aliquando putrescit, & pessimam febrem efficit, tunc enim aer acquisiuit formam prorsus oppositam pristinæ suæ formæ. Aliæ sunt causæ efficientes intrinsecæ, non quia aer sit alteratus ad calidum, & humidum, nec quod aer putridus sit redditus. At in corpore tunc sunt multi humores, adeò vt constipationem faciant in eo, qua genita deinde fit putredo ab his humiditatibus, at in tanta quantitate, vt non putrida febris solùm, sed pestilens fiat, non solùm ij admiscentur vapores cum cordis humoribus, imò & simul inficiũt cordis substantiã, & sic febris ista oritur à causa intrinseca: at quandoque tam mali sunt huiusmodi vapores in corpore, quod intra quartum diem ægrum interficiũt, quemadmodum euenit de muliere domini Francisci bonæ fidei, his diebus exactis, tanta fuit in ea putredo, & subita, vt non peruenerit ad quartum diem. Erat enim mulier crassa, & humida multum, ac etiam vetula, non enim erat in ipsi tantũ caloris innati, vt resistere aliquo modo posset tali putredini, imò putredo

illa

illa statim peruenit ad cor, ita vt in quatuor horas ceciderit à sua virtute, simul cũ amissione pulsus. hoc autem fuit ob maximam putredinis multitudinem in corde, quia videtis quam maxime lætales huiusmodi febres sint. Et Galenus sexto de locis affectis inquit, has febres varias generari in corpore ob humores varios putridos, & sic istæ sunt febres intrinsecæ. Febres autem pestilentes, genitæ ab aere putrido dicuntur epidemicæ, hæ enim vniuersales sunt, sed minus sæuæ. Febres autem pestilentes genitæ à causa intrinseca, (& appellantur sporades, id est sparsim vagantes, de quibus loquitur Galenus primo de ratione victus cap. 9.) quidẽ sunt longè peiores aliis, quoniam cùm putrescunt humores in substantia cordis, tunc in corpore adest venenum, & hæc putredo est adeò vehemens, & magna, vt non egeat aliquo extrinseco, cùm intra corpus sit ipsamet putredo, & hæ febres pestilentes ab humoribus putridis in corpore, siue in corde, sunt diuersę, insequẽtes naturam humoris, qui putrescit in corpore: nam quandoq; febres pestilentes incipiunt à melancholia, quãdoq; à bile, quandoq; à pituita, aut à massa sanguinea, & hoc modo potest fieri multiplex, consequitur etiam quod egeat variis curationibus,

nam

nam humores non æqualiter in corpore dominantur, vt vnus humor, (bilis puta) in corpore vno, alius in alio, primò ergo species istarum febrium est à subiecto terminante in contentis cordis, vt supradictum. His diuisionibus sic habitis iam omnia signa apparere incipiunt, superius enim iam attulimus signa secundũ totum genus harum febrium, pro quo notare debetis fundamentum hoc, scitis ex supradictis putredinem in corde esse harum febrium ideam, & propriam esse formam in his etiam, & perpetuo ad has cognoscendas à natura rei incipere debemus, & secundum Galenum semper sic procedẽdo, expediendo ab ipsa, alioquin semper errabitis, dum considerabitis putredinem in corde, statim sequi videbitis, quæ sint eius symptomata considerans an putredo sit ab aere, & quomodo, & an non sit ab aere, postea inspicietis virtutes animales læsas cerebri, & an omnes sint læsæ, tam intra, quam extra cerebrum, & quia virtus motiua est animalis, videte an sit læsa, necne, præterea accedetis ad virtutem vitalem, quam statim manifestabit vobis ipse pulsus; quia cordis virtute affecta, tunc deficit. Hoc habito postmodum ad naturales virtutes accedes, & tunc videbis, quod egestiones sunt corruptæ, ac fœtidæ,

tidæ,& erunt quemadmodum oua in aqua illota. Hoc autem eſt quia natura in concoquendo,deficit, aut quia virtus eſt malè affecta cùm putredo in corde adſit magna,nam deficiente ſpiritu,& calore innato,non poteſt ſequi bona concoctio. Ideò dicit Galenus in libro illo,quod animi mores ſequātur corporis temperaturam,quod calor innatus eſt animæ ſubſtantia,vel inſtrumentum, præterea in his febribus vix pertingitur calor. Dixi à principio quod febrium ſubiectum erat calor innatus auctus, at in his videbitis quandoq;, quod vix percipitur ipſe calor,adeò erit debilitatus,nec vnquam videbitis calorem magnum in his febribus adeſſe, ob nimiam putredinem; putridumque anhelitum. Iſte nempe eſt catalogus omnium ſignorum in vniuerſali omnium febrium peſtilentium. Si enim conſiderabitis naturam ipſius rei, manifeſtè videbitis, quod in vnaquaque ſpecie harum febrium eſt putredo in corde,nam obtinet naturam ſui principatus, quicquid enim conuenit ſuæ ſpeciei,& ſuo conuenit generi. Verum autem eſt quod aliquādo remiſsius,quandoq; intenſius,ſecundum quod ſuus habitus erit deterior, vel mitior. Pariter & ſua ſigna huiuſmodi,quoniam vna harum febrium erit in cordis

ſubſtan

substantia, alia verò in humoribus versatur, cùm accedis ad ægrum maximè refert hoc habere, quoniam si putredo fuerit in substantia cordis, multus erit labor medico hoc dignoscere, cùm igitur accedis ad ægrum laborantem cum putredine in corde, tunc enim videbis sua signa esse huiusmodi: primò iste non videtur habere aliquam febrem, minimumque calorem, præterea non videtur valde alteratum esse, nec multum loqui, deinde videtis in hoc signum colliquationis, egerit enim quoddam quod apparet de ouo in aqua diluto, ac fœtido, præterea circa præcordia calorem habet intentissimum. Si autem fuerit putredo in contentis ipsius cordis, tunc dicet iste æger se habere febrem, & tunc scias ipsum habere putredinem in contentis cordi, s& pulsus non est adeò debilitatus, vt quando est putredo in substãtia cordis, eo quia tunc in toto est deperditus ipse pulsus, nec aliquam ipsius qualitatem habet, cognoscetis primò ex his quando feb. est in contentis cordis, præterea accedetis ad operationes animales, vt sensus, & intellectus, quæ tam intus quàm extra sunt læsæ, & videtur esse phreneticus, cuius ratio est, quia multi vapores mali ascendunt ad caput, imò patitur in eo somnium,

nium, deinde magnus eſt anhelitus in corde, quoniam in his virtus non eſt prorſus corrupta, poſtea percipitur calor circa pręcordia, poſtea ſi propè os ponas manum, exhalabit ab eo ſpiritus vt ignis, præterea ſi vos videbitis venas, hæ ſunt conturbatæ valde, ac craſſæ, quoniam omnes humores, ac totus ſanguis ebullit, cùm putreſcant, porro neceſſarium eſt ſi totus ſanguis putreſcit, & ebulliat, quod vrina ſit conturbata, non autem lucida, ergo cum putredo fuerit in contentis cordis, tunc apparebit vrina turbida, & craſſa, & cùm medici in his febribus, vident vrinas turbidas, ſtatim aufugiunt: tamen clarum eſt hanc vrinam turbidam minus malam eſſe in febre peſtilenti, quàm ſi fuerit clara, turbida dicit putredinem in humoribus cordis, mala quippe, non tamen adeo, vt quæ ſignificat putredinem cordis. Mala quippe eſt, quia adeſt putredo in corde: præterea apparet multæ maculæ, & hoc eſt altero duorum modorum, aut quia virtus eſt adeò debilitata, vt icores illos extra pellere nequeat, aut propellit eos; per excrementa ſcilicet feces, & per vrinam, hæc enim ſunt ſigna indicantia, quandocunq; febris peſtilens eſt, & putredo eſt, in contentis tantum cordis.

Si autem putredo fuerit in ſubſtantia

cordis,

cordis,non est par causa & dispositio,quia vbi in substantia cordis, ex consequenti erit deterior putredo. Igitur signa erunt deteriora. Vnum erat aduertendum,quod ab hora intercepti determinare non potuimus de quo in præsenti lectione agemus. Notare debetis nos dixisse deteriorem esse dispositionem cùm putredo est in substantia cordis,quam cùm adest in humoribus, & hæc est Galeni sententia, tamen oppositum sentit conciliator differentia nonagesima quarta. Vbi inquit,cùm putredo est in spiritibus, longè deterior est ægritudo & dispositio,(& citat Auicennam secunda tertij) quàm cùm adest in substantia cordis, quoniam spiritus & contenta cordis est radix. Ego verò auctoritatem illam quam citat,nunquam memini me vidisse, neque credo quod posit inueniri, quia Auicenna id non dixisset,& si dixisset,falsum esset, quia est contra Galenum & rationem, spiritus & contenta cordis se habent vt sanguis in hepate,si fuerit sanguis bonus, vel aquosus,vel non concoctus,omnis dependet à substantia hepatis,quæ si malè se habebit sanguis etiam talis erit,& non è contra,si sanguis malus erit, substantia hepatis male se habebit,quoniam potest ex mala coctione facta in ventriculo, fieri sanguis

guis malus, non vitio hepatis, imò hepar ratione propriæ naturę potuisset optimum sanguinem generare, ideò non potest imaginari, quod malè se habeat hepar, & sanguis fiat bonus, vt in hydropicis, & hepaticis ita præcise est in corde, nam vbi substantia cordis taliter fuerit affecta, spiritus bonos generare non poterit, si verò putredo fuerit in humoribus cordis, statim quod substantia cordis se habeat secundum naturam, omnes operationes cordis à substantia eius perueniunt: & Galenus in primo de differentiis feb. & tertio de prognosticis expul. inquit, vbi afficitur cordis substantia, illico virtus deficit: & laborans tali febre, nec maximum calorem, nec virtutem validam habet, quia statim cadit virtus, sed vbi sit putredo in humoribus cordis, stat virtus: quia in cordis substantia stat temperatura adhuc secundū naturam, qualis autem est membri temperatura, tales sunt eius operationes: dicebat Galenus in libro quod animi mores &c. radix ergo est cordis substantia non spiritus, vt conciliator dicebat: satis igitur sit dictum de signis sequentibus febrem pestilentem, cùm fuerit putredo, in contentis cordis. Vbi verò putredo fit in substantia cordis, signa sunt præcipua. Primò ægri admirantur, vt di-
 ximus

ximus,non percipiunt,bene ſe valere dicunt. Omnes autem operationes extrinſecæ,ſecundum naturam ſe habere videntur,pulſus,calor carnis,& reliqua:vrinæ tenues,ſubtiles,lucidæ ſunt. ita quod videtur ægritudinis contagium,& in hoc hæſitant medici:& quoniam dogmatici eſtis, rationem inueſtigare oportet.Quare in febre peſtilenti maximè,ſecundum naturam apparent pulſus,& calor. Moderni faciunt multas dubitationes ſuper dictum Auicennæ cùm dixit,& vrina,& pulſus ſunt ſecundum naturam,& calor non eſt mutatus à naturali,& tamen æger tendit ad mortem,& hæſitant medici in eſſe eius. Gentilis & reliqui dubitant quare ſit, quod in his febribus,videtur eſſe ſecundum naturam,& pulſus,& vrina,& calor,quia neſciunt quod putredo ſit firmata in ſubſtantia cordis,cùm apparent ſigna, non ſolùm indicant peſtilentem febrem, ſed eam in qua putredo eſt confirmata in ſubſtantia cordis,ideò dixerunt quod natura non audet aggredi materiam tam pernitioſam, ſed iſta ratio eſt indigna medico,& philoſopho:quia quando dicunt hoc,faciunt quod virtutes naturales agant à propoſito, quæ tamen & in corpore, & extra agunt neceſſariò. Agens enim natu-

ralis passo debito approximato, facit necessario actionem, non ergo debet dici natura non audet, ac si à proposito natura nostra ageret, fuerunt autem viri isti perplexi in ratione reddenda, quia nesciuerunt principium, & fundamentum, nec quod in substantia cordis sit confirmata putredo. Si enim hoc sciuissent, scirent etiam cur hectici, & qui habent putredinem in substantia cordis, non propriam percipiunt ægritudinem: ratio est, quod statim dispositio hæc cùm sit in substantia cordis, diffunditur per omnes corporis partes, & inde est, quod non percipiunt proprium nocumentum, quia putredo existens in substantia corporis, æqualiter factam ponit dispositionem per omnes corporis partes, dolor autem percipitur cùm inæqualis fit alteratio. quoniam vbi quid extraneum est à corpore percipitur, sed vbi est simili modo non fit sensus, quia igitur facta est dispositio æqualis per totum corpus, non amplius fit alteratio aliqua; ideo non percipitur nocumentum. Ratio cur vrina sit secundum naturam, & pulsus non sit alteratus, & calor in superficie corporis sit naturalis, est sicut diuinè recitat Galenus, tertio de præsagiis ex pul. Vbicunq; in substantia cordis est putredo, statim de

ficit

ficit virtus,calor innatus,& ſpiritus omnes, quoniam à cordis ſubſtãtia generantur,cũ enim ſit affecta eius ſubſtantia huiuſmodi affectionem,nec multitudo ſpirituum generatur,nec ſecundum qualitatem vt oportet:calor innatus pro ſubſtantia acceptus minuitur,quãtum verò ad qualitatem maior fit,ideo non poteſt diffundi calor per totum corpus,& cùm calor ad membra diſtribui non poſsit,frigida fiunt,& quantum ſit ex ſe frigida apparent,ſed quoniam quãto calor innatus imminuitur in ſubſtantia, tanto acuitur in qualitate,licet corpus calefacere nequeat ſecundum ſubſtantiam,ſecundum qualitatem calefacit, ideo apparet caliditas quædam in toto ſimilis naturali. Quia calor innatus eundem parit effectum,quem pareret ignis in aliqua re mortua,& ſi approximaretur igni,talẽ in ea calorem inducere poſſet, vt naturali ſimilis eſſet,idem facit innatus calor,qualitas eius diffuſa ad membrum frigefactum miſcetur,cum membrorum frigiditate,& ex his duobus ſimul iunctis fit quoddam tẽperamentũ,vt naturalis ille calor eſſe videatur.

Pulſus etiam eadem ratione non naturalem motum excedunt, quoniam virtus cùm ſit debilis, non poteſt arteriam aliquam ad magnitudinem debitam extende-

re,tamen extensionem facit,quia necessitas adest,ideo naturalis videtur pulsus:sunt tamen omnes violenti:& hæ sunt causę,quare & pulsus,& calor secundū naturā apparent.

Quare autem vrina secundum naturam appareat,ratio est,quoniam cū natura debilis sit ; excrementa per vrinam expellere non potest,ideo subtilis permanet,quia nihil de excremētis in ea permiscetur:impotens autem ideo est,quoniam putredo confirmata est in substantia corporis:& dicebat Galenus quod medici periti has non cognoscebant febres,cū tamen ab imperitis cognoscerentur,quoniam anhelitū odorabant,& ex odore malo,& fœtore huiusmo di febres cognoscebāt,& inquit,omnes qui sua tempestate ægritudinem propriam non percipiebant,moriebantur,,& ideò cùm & vos hæc videbitis, non timeatis,& saltem cum protestatione honorem vestrum seruabitis,poteritis igitur eas cognoscere tum quia affectus tali febre pestilenti, ex putredine confirmata in substantia cordis, collum erigere non possunt,oculos velùti demoniaci,& turbidos habent,toruo quidem aspectu respiciunt,adustionem & spirituum paucitatem patiuntur,habent præterea faciem Hippocraticam,& sine pudore decumbunt,etiam quod sint mulieres ca

stæ, coram omnibus culcitram eleuant, & pudenda ostendunt, & quod pudorem, & omnes animi operationes amiserunt,& vos hæc scietis,reliqui minimè, quia non erunt imbuti doctrina Hippocatica, & Galeni, & vbi hæc sciueritis, non modò feb. hanc esse pestilentem cognoscetis, sed esse ex eo genere, quod putrefactos habet in substantia cordis: præterea vbi hæc videbitis non expectabitis maculas illas, quæ vulgo petechiæ appellantur: quia quando apparent huiusmodi maculæ, hoc est propter fortitudinem virtutis expellentis, cùm verò non apparent, vel virtus adeò debilis est, vt non posit expellere, vel adeò fortis, vt aliunde transmittat materiam, vel per vrinam, vel per alia expulsionis loca: aliquando etiam videbitis maculas, cùm materia plurima erit extra venas prope cutim, quæ citò dissoluuntur,& erunt subnigræ, plerunque tamen non apparent,sed post mortem magna quidem macula nigra circa dorsum apparet,vt si quis fustibus esset cæsus,vel ab alto cecidisset: & ratio est, quia vbi est mortificatio virtutis, sanguis qui est in extima parte corporis aduritur, & crasefactus apparet, & sic fiunt maculæ illæ, & illa signa subnigra. & ita satisfactum sit primæ diuisioni,quæ sumebatur secundum subiectum

terminis. Reliqua modo sunt facilia. Nam quæcunque feb. pestilentes à causis efficientibus extrinsecis, ab aere potissimum fiunt, & potissimum calido, & humido, & turbulento. Tunc facillima sunt signa; percipietis quotidie austros spirantes, & eas febr. vagari, & esse epidemicas: si vere fiant propter putredinem in aere, veram deprehenditis putredinem, ex hoc, quoniam non solùm homines moriuntur, sed etiam vegetabilia, plantæ, herbæ, arbores, & animalia bruta, sed raro hoc euenit, sicut fuit tempore Thucididis, de qua lucretiùs carminibus cecinit, vbi corpora sepeliri non potuerunt: quia ille qui sepeliebat simul commoriebatur, & duo aut tres aliquando, ideo corpora insepulta remanebant, quoniam nullus sepelire audebat, igitur vbi erit tanta putredo, ob horrendas mortes cognoscetis eam. Quæcunque verò à causis intrinsecis fiunt, à multitudine deprauatorum humorum oriuntur, qui putrescunt; & putredo ascendens ad cor facit eas pestilentes febres, hanc ab intrinseca causa cognoscetis peruenire, primò propter causarum remotionem extrinsecarum; vbi in aere non fuerit talis dispositio, signũ est quod ex intrinsecis causam habent, quæ est plurima humorum putridorum aggregatio. potest etiam ex

ciborum copia causari, cùm ad putredinem reducuntur, quoniam ex aggregatione plurima ciborũ mali humores geniti sunt, qui putrefacti febrem faciunt pestilentem, præterea audietis ab infirmo aggregauisse humores malos, ex malo regimine, ex vrinis, ex ægestionibus, ex pulsus inæqualitate, hęc enim omnia plenitudinem ostendũt, & hæc de signis, quæ à causis intrinsecis efficientibus sumuntur. Signa autem quæ humores indicant, qui à principio putrescunt sunt hæc. si fuerit principium in bile, & bilis dominiũ fuerit in corpore, erit quidem continua febr. sed paroxysmi de tertio in tertium exacerbabunt, si pituita quotidie, si melancholia, de quarto in quartum, si massa sanguinis febr. erit continua, sine aliqua exacerbatione prorsus, vel compressa, vel incompressa, & ita ex typis, & modis inuadendi scietis febris naturam, & hæc satis de omnibus signis indicantibus has febres. Hactenus de signis portendentibus pestilẽtem febrem, antequam accedat diximus, & totum indicantibus genus, & species specialissimas. De signis autem portendẽtibus salutem, vel mortem dicendum est.

Debetis domini in hac re esse prudentes, an ad salutem, vel mortem termineetur ægritudo: inter reliqua vbi ad ægros accedetis, si tran

ſi tranſierit quarta dies à principio putrefa-
ctionis iam confirmatæ in corde, & non
moritur, nec mortis ſigna habet, ſed aliqua
habent indicantia ſalutem, prænunciabitis
quod euadet, ſi rectè curabitur, & ſigna
erunt, ſi in fecibus ſigna concoctionis appa-
rebũt, dixi in fecibus, quoniam ex his potiſ-
ſimè hauriri debent: quia proprium & in-
ſeparabile ſignum febr. peſtilentis eſt colli-
quatio, ſi etiam vſq; ad vndecimum appa-
rebunt, idem fiet iudicium: & ſi circa quar-
tum, vel ſeptimum tangendo pulſum. Vide-
tis quod virtus ſtat, aut augetur, præterea
animales operationes vegetiores ſunt, indi-
cabunt ſalutem: ſi verò contrarium, & vos
contrarium iudicabitis, & quoniam non
tantum circa ſeptimum, ſed circa decimum
quartum plerunque non habent ſigna de
quibus curandum ſit, poſtea moriuntur
ægri. hoc contingit quoniam à ſeipſis con-
tingunt febres, quæ non ſunt peſtilentes à
principio, ſed veræ putridæ, & aſcẽdunt va-
pores putridi ad cor & ponunt humores cor
dis in calefacto eſſe, & pertranſeunt deci-
mum quartum, & quandoque viginti dies,
poſtea computreſcunt cordis humores, vel
ob curantis negligentiam, aut infirmi, vel
ob materiæ multitudinem exiſtẽtis in cor-
pore humano, fit tanta putredo vt fiat febr.
 peſtilens

peſtilens tempore augmenti multi,etiam perplures dies habent tertianam febr. qui poſtea incidunt in febrem peſtilentem : vbi igitur ex iſtis ſignis deprehendetis veram putredinem non tranſibunt quatuor, vel quinque dies quin mortis ſigna, vel ſalutis percipietis: & Auic. vbi loquitur de febris peſtilentis curatione, inquit, & in principio incipiatis ſtatim ab euacuatione, & quare? quia iſta ægritudo nõ dat indutias, ideo dicebat in cap. de Variolis, ſi tranſit quarta, nõ erit amplius intentio, & loquitur de Variolis virorum, quia docet vt fiat phlebotomia, & ſæua habent accidentia, quæ non cõtingunt in pueris, quoniam ſi pertranſit quartam, vel ad ſalutem, vel ad mortem tendit, ſi ad ſalutem, & natura per criſim ad cutim Variolos tranſmittit, tunc ſanguinem mittere non debetis, ſi ſigna mortis apparebunt tunc non eſt amplius intẽtio, & hæc de ſignis ſalutem, vel mortem portẽdentibus.

His viſis ad curationem peſtilentis febris accedere debetis, cùm adeſt, ſed quoniam prudentis medici munus eſt prouidere antequam eueniant, ideo prius quomodo præſeruandi ſint amici veſtri, & voſmetipſi, ſaltem ne incurratis docebimus : quoniã opus laudabilius eſt præſeruare quã curare. Domini ſi videtis modernos, tot canones legetis,

quos

quos præmittunt, vt præseruent, quod vos interficient. Nos verò si attendatis facillimam dabimus artem præseruandi, & viam, à rei natura cuius gratia agimus rectè prospecta, desumpta, natura autem istarum feb. pest (sicut reliqua omnia quæ generantur) talis est, quod causas habet efficientes, & subiectum in quo fit sua affectio, & postea est affectus apparens, hæc tria sunt in omni generatione, non est mirum si etiam hæc tria sint in generatione feb. pestil. Causæ verò harum efficientes, quædam extrinsecæ vt aer, cibus, potus, & venenum, quædam intrinsecæ vt humorum copia, subiectum quod proximè recipit impressionem est cor, siue sit substantia, siue cordis humores, affectus est putredo in corde, sunt postea accidentia sequentia, certum est enim ex rei natura si volumus præseruare corpus ne incidat in febrem pestilentem, oportet causas efficientes remouere, & subiectum præparare, quod prius paratum est ad suscipiẽdam impressionem, vt se habeat opposito modo, fiatq; robustum, vt causæ resistat validissimè: si hæc duo fient proculdubio effectus prohibetur, id est putredo de necessitate. Remouere ergo causas efficientes debemus, & præparare subiectum: inter causas efficientes extrinsecas, pessima omnium est

aer,

aer, vt si calidus, & humidus sit (vt semper esse debet vt fiat febris pestilens) & putre factus. Nec credatis modernis qui credunt á qualibet alteratione,& aëris excessu, fieri febrem pestilentem posse , quoniam cæcutiunt, bene fiunt epidemicæ ægritudines anginæ, pleuritides, febres tertianæ dysenteriæ, ac variæ ægritudines pro excessus ratione , sed nulla harum epidemiarum est febris pestilens, quæ à multa generatur putredine (in cordis humoribus , vel in substãtia cordis,) quæ fit ab aëre calido , & humido , sed præcipue ab humido , vbi calidum superat. Vbi enim aër redundat humiditate, est etiã turbulentia: quia dicebat Galenus nono therap. & Arist. quarto meteor. quod omnis putredo fit à calido. & humido. Præseruatio ergo est vbi reficietis aërẽ, & duę sunt vię,(& hic videris in quot vitiis, & erroribus moderni versentur.) Altera est fugere aërem, altera contemperare,& rectificare ipsum , sed in fuga nulla est ars , sed vsus pedum , & hoc non est dicendum , sed circa fugam vnum est ridiculum Nicolini Florentini , qui ex suorum maiorum ductus experientiá, inquit ; si quis aërem pestilentem fugere debet , & calidum , & humidum vt præseruet se , oportet vt statim fugam arripiat , & faciat id quod non po-

terit

terit, si diutius permanserit: hactenus bene dixit, subiungit, quoniam si voluerit discedere postquam diu permanserit in aëre pestilenti, cum erit in aëre salubri incidet in febrem pestilentem, & ideo tutius permanebit in aëre pestifero. Et adducit experientias. Domini dico quod hæc falsa sunt, & erronea: & quantum ad experientiam dico, quod si quis hoc vidit, hoc fuit casu quia iam erat prauis humoribus plenus & infectus, & incidit in febrim, prætere a omnes nesciunt experiri, vt docet Galenus secundo de facult. med. & in quinto, & in experiendo multi errores committuntur, & ideo fallax fuit, & ridicula experientia. Assignat rationem Nicolus, & dicit. Vbi erit in aëre pestifero, natura non audet aggredi illos humores, existentes in corpore, quia timebat facere hoc, cognoscebat enim aërem, & dicebat, si tento pugnam, aërem habeo inimicum, sed postquam discessit, & accessit in aërem salubrem, cùm nõ habet hostem extrinsecum aggreditur hostem intrinsecum, & inquit tu es his? interficiam te, & tunc humores pestiferi qui latitabant violenter insurgunt, & ægros interficiunt.

In præcedenti lectione cùm loqueremur de febribus pestilentibus, quæ fiunt propter putredinem in corde, vnum dereliquimus,

quod

quod erat dicendum:ille enim febres hecti-
cæ dicũtur, & hecticarum symptomata ha-
bent,at non ostendimus cur dicerentur he-
cticæ quod erat ostendendum,& licet id di-
cat Galenus in tertio de præsagiis ex pulsu,
huius tamen rationem audire debetis. Ne-
mini dubium est,quod quemadmodum ra-
tio formalis hecticarum est, vt calor præter
naturam sit in substantia cordis,ita vbi erit
hæc ratio formalis, ibi etiam hectica erit:
At iam ostendimus quod putredo in istis
febribus pestilentibus est in substantia cor-
dis,& calor præter naturam in ipsa est in fa-
cto esse,ideo ibi est hectica, cui enim com-
petit definitio,competit & definitum: hoc
ita dictum sit:sed hoc non est quod voleba-
mus dicere,sed aliud notatu dignum.Debe-
tis scire quod febris hecticæ plures sunt gra
dus: primus vbi humidum aliciteum cõsu-
mitur:secundus vbi incipit consumi humi-
dum substantificũ: tertius gradus vbi calor
consumpserit humiditatẽ illã substãtificã,&
fiunt mẽbra veluti carbones, hæcq; maraf-
mus, seu tibes appellatur,quod igitur in he-
cticis simplicibus contingit,idẽ prorsus cõ-
tingit in his febribus ex cordis putredine or-
tis,& scire debetis,quod finis omnis hecticę
est exiccatio,primo substãtię cordis,& cõse-
quẽter totiꝰ corporis,cũ ergo iste sit hectica-
rum

rum finis, in his pestilentibus etiam erit circa quem motum exiccationis scire debetis vnumquodque in natura posse dupliciter exiccari; vel ob putredinem, vel ob eam, quæ paulatim fit exiccationem, exemplum de pomo, potest amittere proprium humidum, vel quia paulatim exiccatur à calore extrinseco, adeò vt paucis diebus appareat tabidum, absque putredine, vt etiam conseruari possit per decem annos sicut etiã corpora ea, ex quibus fit mumia. Alio modo fit exiccatio propter veram putredinem, intelligo per veram putredinem cúm calor extrinsecus confertim attrahit totum humidum à subiecto, & dum putrescit fœtet etiam, ideo qui patiuntur febrem pestilentem: ex cordis putredine habent anhelitum fœtentem: hecticæ illæ simplices de quibus in principio lectionis sumus locuti, habẽt exiccationem primo modo dictam, quoniam in illis nõ adest putredo, sed paulatim aucto calore, & facto igneo paulatim accenditur, & exiccatur, & per consequens totum corpus, & hanc tabem Aristot. annotauit quarto meteor. quam auansi appellat: in febre autem pestilenti fit exiccatio secundo modo dicta, propter putredinem, & ex hoc sequitur, quod citius tabescit corpus patiens pestilentem febrẽ, quàm ex he-

ctica

ctica simplici. Imò in quatuor tantum diebus adeò exiccatur corpus, vt ossa tantum relinquantur, & tunc cum ita exiccantur, subito moriũtur. cùm verò deuenerit exiccatio solummodo ad medium, & virtute medici cesset, & consumpta sit pars solummodo humidi, sanantur ægri, sed nõ redeũt ad pristinam sanitatem, nec amplius sunt, quales erant, pro parte tabe affecta cordis substantia, præcipuè si senes fuerint, si verò putredo arefaciens non peruenerit, nisi ad humidum substantificum, & fuerit iuuenis, poterit sanari, & ad pristinum statum redire, omnes tamen vix possunt refici, & non nisi in maximo temporis interuallo: videmus igitur iam expresse quod idem indicium est de his hecticis, sicut de reliquis, & sicut simplices hecticæ, cùm habẽt calorem in humido radicali tantum, facilè curantur, cùm verò fuerit in humido substantifico, difficilius curam admittunt: si verò consumpta fuerit humiditas radicalis, curari non possunt, ideo non est differentia inter hecticas simplices, & istas, nisi quod illa paulatim fit, hæc subito, & hoc est quod dicere intendebamus. His igitur prætermissis, si rectè meministis, eramus in præseruatione à febre pestilenti, & quoniam si præseruare vultis eas, remouere oportet

causas, quæ facere possunt febrem, & disponere subiectum, quod recipit earum dispositionem, vt non idoneum reddatur, ad earum effectus suscipiendum : circa hæc duo versari debetis. istis propositis docere inceperamus quemadmodum causæ remoueri deberent, & quia potissima causa est aer occurrens, vt diximus, nisi sit calidus, & humidus, & putridus, febrem pestilentem non inducere potest, imò à modernorum erroribus caueatis, qui dicunt ab omni intemperie aeris causari posse : causa erroris fuit, quia epidemicos morbos connumerauerunt, qui ab omni alteratione possunt fieri, cùm igitur non distinxissent hos epidemicos morbos à pestilentia, quæ fit à putredine in corde existente, hallucinati sunt, & hoc fieri non potest (ab aere) nisi in aere sit calor cum multa humiditate, vel putridus : circa hoc diximus si causas remouere vultis, non quidem artificiose, sed sine arte arripere fugam, saluberrimum est remedium, cùm tantummodo vsus pedum oportunus sit. Aduertebamus modernorum errorem vt supra, mordebamus eos, qui dicebant naturam non attentare morbum vno tempore, in alio verò attentare, & tempora eligere. Circa hanc partem notetis Domini, aliqui scholares dubitarunt quomodo

modo ſit verum dictum meum, quod atten tare vno tempore,& in alio non,hoc autem non fit, niſi cùm imaginatione, facultates autem naturales ſunt prorſus ſine imaginatione. Quod autem nō poſsit quiſpiam fugere,aut nō fugere ſine imaginatione oſtendit Ariſt.de cauda lacertæ, quæ non extenditur in deliciis, nec in dolore contrahitur, vt nocumentum aufugiat, niſi vna ſit imaginatio, & in plātis ſunt virtutes naturales, quæ nec ſenſum, neq; imaginationē habēt.

Poſſunt iſti habere huiuſmodi motiuū. Tu dicis actiones naturales in humano corpore, ſecundum naturam agere. Contra. Quodcunque agens à vera forma naturali non agit, niſi ſecundum vnum modum, exempli gratia, id quod mouetur ſurſum, vel deorſum, dextrorſum, ſiniſtrorſum, ergo iſtæ actiones nō ſunt cōuenientes actionibus conſequentibus formas naturales. Præterea non tantum trahunt, ſed electiue trahunt,nónne virtutem attractiuam videmus vnum eligere, & non alterum? electio cognitionem præſupponit, præterea nónne videmus quod omnes reliquæ actiones naturales in infinitum agunt? & nunquam terminātur donec ſubiectum habeāt, vt ignis tātum comburit,donec ſubiectum obtineat, ſed actiones naturales in corpore

cessant, vbi acquisiuerint naturalē formam: ergo habent electionem, & agēdi rationem.

Istæ rationes validissimæ videntur, sed nullæ sunt, & ostendunt nihil percepisse ex luce Hippocrat. & Galeni, est etiam vna alia ratio, quia imbuti sunt in diuersis rationibus suis, opinionibus & erroribus maximis scatentibus. Nos diximus quod nulla naturalis facultas, existens in humano corpore agit magis in vno tempore, quàm in alio, præterea agit quod potest semper, nisi sit impedita, & sine electione, agit, & quantum potest: & hæc sit vera, & firma conditio, sed notetis quod aliud est agere à proposito, aliud secundum electionem, scimus naturales facultates agere à proposito: quia ad certum finem agunt, sed semper vno agunt modo, neque eligant, sicut quæ cum electione consulunt de meliori, & deteriori, vt appetitus, & voluntas, quoniam hæc attinent ad sensus, conclusio ista declarari non potest, nisi sciatis quæ Galenus ostendit in tribus libris de facultatibus naturalibus, vbi voluit hos extirpare errores, & ostendit quatuor esse virtutes quæ diuersas operationes agunt, & concinunt, tanquam chorus & harmonia, & succedit alteri altera, & correspondent, & nunquam cessant quod efficere nata sunt: Attracti-

ua

ua semper attrahit, idem facit retentiua, bene in membris fit diuersa attractio pro membrorum diuersitate. Retentiua retinet, quod attractum est, & retinet quantum potest, & non secundum cognitionem, sed secundum proprietatem insitam à natura. Concoctiua concoquit quantum potest, non quia cognoscat, sed à forma sua naturali insita. Expulsiua quantum potest expellit, per formam, & virtutem insitam, non autem secundum cognitionem nociuum in plantis expellit, præterea nónne sunt tales virtutes, in quibus non est sensus? ergo nec imaginatio, ideo nec cognitio, & propterea realiter agunt, & omnes operationes istas faciunt, si igitur has virtutes in humano corpore esse supponimus, vt inquit Galenus in libro de fœtus formatione, & easdem in animalibus, & in plantis esse, & Aristot. idem in secundo de anima ait, cùm potentiæ, sicut in potentia sunt ad secundas, necessarium est dicere, quod sicut illæ, sic istæ agunt secundum naturam. Ad obiecta verò in contrarium quando dicunt facultates naturales agere secundum vnum modum tantum. Facultates verò animæ agere secundum diuersum modum. Dicimus quod iste est finis naturalis, non quod cognitionem ha-

 beat,

beat, cùm dicunt facultates animæ attrahere, quòd ſibi conuenit, & reſpuere quòd non conuenit. Hic non eſt electio propriè dicta, quæ præſupponat ſenſum, & cognitionem, ſed ratione propriæ formæ trahunt, quoniam ſi crederetis quod traherent ad diuerſas poſitiones, dicerem electio eſt, quæ fit ſecundum ſenſum, non autem ſecundum formam. Dicetis etiam quod magnes & pharmacum electiue trahens cognitionem habeat, cùm tamen Galenus, in ſecundo de facultat. naturalibus, tertio de temperamentis in de facultate purg. medic. probat pharmacum, cùm in ventriculo ſit trahere ſecundum omnes differentias poſitionis, imò eligere & trahere, quòd ſibi proprium eſt, & aliud trahit bilem, aliud pituitam, ſi dicas ergo quæ electiuè trahunt habent cognitionem, pharmacum, & magnes habebit cognitionem, ſed ſicut magnes & pharmacum trahunt ad ſe alterum, quòd eſt ferrum, & pharmacum humorem ſibi congruum, quantum poteſt ad ſe attrahit, & quando poteſt, & nunquam ab operatione ceſſat niſi impediatur, cùm verò ceſſat, hoc eſt, quia vel debile, vel quia non habet obiectum propriũ, vel erit æger id eſt, impeditum, ſicut dicunt iſti. ſi allio illinietur magnes non trahit, imò ſicut abſurdum

eſt

est dicere de his quod per cognitionẽ trahunt, ita etiam de his facultatibus dicendũ est. Præterea concoctiones in hominibus, & in plantis fiunt, plantæ enim concoquunt, & suas operationes faciunt, quousque deduxerunt fructus ad certam formam, & sicut absurdum est dicere plantas aliquãdo concoquere, aliquando non, per cognitionem quam habent, itidem absurdum est dicere facultates in hominibus aliquãdo hoc audere, aliquando non, nisi forte (vt diximus) impediatur, & licet dici soleat à poëtis, hyeme nõ audent plantæ folia emittere, & prata rident, metaphorice dictum est, sed cur in frigore folia non emittunt, est ratio philosophica, quoniam frigus contrariatur calori, & calor frigori, vbi ergo est frigiditas in vere, nõ fiunt generationes, quia frigiditas penetrat in meatibus arborũ, & cõstringuntur meatus, & pori, & calor naturalis arborum concentratur ad profundum, quia contrarium pellit cõtrarium, cùm ergo calor concentratur pori obstruuntur, non potest autem naturalis calor penetrare, & dilatare, & humidum prolificum trahere, sed si caliditas aeris accedit, tunc pori dilatantur, illis dilatatis, calor naturalis adiutus à calore extrinseco dilatatur, & humidum trahit prolificum, & iam folia & fructus

generari incipiunt. In propoſito igitur noſtro vbicunque humores fuerint in venis, vel meatibus, & in reliquis partibus corporis calor naturalis aggrauatur ab huiuſmodi humoribus aduerſis, & ſicut inſitum eſt omnibus naturalibus quod contrarium, pellat contrarium, calor naturalis contrahitur, & concentratur, & fortior in ſeipſo fit, ſicut flamma in aere frigido, dum occurrerit frigido aeri, contrahitur in ſe, non quia fugiat pugnam, & cogatur, ſed quia à natura inſitum eſt, vt contrarium auertatur ſuo contrario, & dum rediit in ſeipſo fit fortior, & inſurgit denuo, & fit pugna donec, vel ſuperet omnino frigiditatem, vel ipſe ſuperetur, & ſuffocetur. Ideo ſiue fuerint humores in venis, ſiue in aliqua corporis parte, retrahitur calor fugiens contrarium, quærit autem agendi materiam, nec ab opere ceſſat, donec vel humorem vincat, vel ſuffocetur, & extinguatur. Nec dices id tunc fuiſſe factum à propoſito, vt ſuffocetur, ſed neceſſariò, ſimiliter arteriarũ motus, in aſſumpto veneno frigido nunquam ceſſat, donec interficiatur, quia tunc interficit venenum frigidum, cùm attrahitur ab arteriis ad cor, & cogitur ita facere, non per cognitionem, quia ſi cognoſceret, non quæreret ſui interitum, aggredi-

tur

tur igitur natura humorem necessariò, & licet concentretur sæpe calor, ac sæpe rediens, vel vincit, vel vincitur, nec desinit, donec alterum duorum necessariò sequatur, & omnes isti sunt motus naturales. Ideo dicere non debetis, quod naturales facultates aliquando agant, aliquãdo non, & si videtis aliquando, quod coctio non fiat in corpore humano, est quia debiliter operatur, ita quod ab extrinseco non percipitur agit tamen, sed debiliter, vel propter, maximam resistentiam, quam habet ex parte obiecti, vel quia debilis, ita vt operationem agere non posit sensibiliter, & tarde, tamen agit, cuius signum est, quod vel coctiones in aliquibus diebus apparebunt, vel natura superabitur, bene verum est, quod calor magis agit in vno tempore, quàm in alio, & in alio loco magis quàm in alio: non quia eligat, sed quia locus calidus, vel regio calida, vel tempus anni calidum adiuuat, vt in vere, vel æstate, vbi motus fit breuior, hyeme verò tardior, & in regione frigida, hoc non est: quia calor eligat facere magis in hoc, quàm in alio, sed quia adiuuatur à calore extrinseco, & hoc modo fortior est eorum virtus, à fortiori autem actione septimo physicorum, & à resistentia maiori, vel minori, fiunt actiones tar-

diores, vel breuiores. Imò cùm dicunt isti, homo ſanus recedens à loco peſtifero, ſi accedit ad locum ſanum interficitur à peſtilentia, hoc euenit ex ignorantia principiorum: quare non eſt mirum, ſi concluſiones etiam ignorant. Fortaſſe hoc euenit, quia dum vir ille erat in loco peſtifero multos habebat humores & quietos, & malos, & natura aggreditur illos, & paulatim, quia plurima eſt reſiſtentia, ex parte paſsi, ideo confertim agere non poteſt, ſed paulatim & occulte fiunt actiones, & vir ille non eſt infirmus, quia natura debiliter agit, & humores quieti ſunt, nec adhuc putrefacti: eſt tamen diſpoſitus, vt infirmetur, in iſto termino conſtitutus fugit, in fuga agitatur, tum ex itinere, tum ex motu, & poteſt accedere ad locum calidum: & maior etiam fiet agitatio: humores illi qui parati erant ad putredinem, dum quieti erant nullum inferebant incommodum, cùm agitantur, calor naturalis innatus retrocedit, qui fugit ſuum contrarium: humores illi calefacti & attenuati propter calorem, præcipitantur ad cor, & putreſcunt, cùm verò putruerunt infirmatur homo ille, cauſa ergo quod infirmetur in aere ſalubri, non eſt ea, quam iſti aſsignant, quia videlicet aufugerit tūc, cùm aliquam moram feciſſet in aere peſtifero,

fero, in quo id prius natura non audebat, audet tunc, sed cùm ita humores huiusmodi in aere salubri agitantur in fuga, & post talem agitationē putrescunt, facta putredine in loco etiã sano infirmantur, & moriuntur homines, quoniam dicebat Hippoc. in primo de regimine acut. plures moriũtur à causis intrinsecis, quàm ab extrinsecis, ideo nõ est ratio, quia tũc natura audet, & prius non audebat, & ista satis sint de illa quæstione, quam ooportebat rectè dilucidare.

Dicebamus heri (redeundo ad propositum nostrum) quomodo aerem pestilentem euitare possitis, & duos commodos docuimus modos, Alter erat fuga, alter aeris rectificatio de fuga diximus, nunc superest, vt de rectificatione aeris dicamus, rectificatio proculdubio fiet cum suis oppositis. Aer est calidus, & humidus, quia humiditas est mater putredinis, debet ergo exsiccari. Ideo bene dicebat Auicenna: summa curationis est in feb. pestil. exsiccatio. Quoniam febres istæ à maxima pendent putredine, nihil autem melius, & citius putredinem curat, quàm exsiccatio. Quomodo autem fieri debeat, si posſitis facere sicut Hipp. fecit, qui iussit vt nemora comburerent, & suffumigia fierẽt, ex lignis odoratissimis, ad exsiccandum aerẽ, & ita prohibuit

hibuit pestem in Græcia, optimum esset, vt & vos idem faceretis, vt tota regio rectificaretur, & præseruaretur cùm suffumigiis huiusmodi iam dictis, & maximos accederetis ignes, sed quoniam vires vestræ ad id non suppetunt, nec estis eius auctoritatis, vt tantam regionem præseruare valeatis, saltem priuatim aerem rectificare debetis, & vobis ipsis, ac amicis consulere, ac eligere ea quæ exsiccant potentissimè, vt sunt suffumigia ex ladano mastiche, ex amoniaco timiamate, ex myrrha, stirace, cancamo, sed quoniam sermo incidit de cancamo, oportet vt sciatis quid sit, quidam dicunt cancamũ esse id quod vulgari lingua apud medicos lacca appellãt, sed error est, & maximus, & aliud est lacca, aliud cancamum, prout patebit inspicienti caput de cancamo apud Dioscor. & Plinium, cancamum odoratissimum est, lacca non habet odorẽ, sicut cancamum antiquorũ, crederem ego Belzuinum esse cancamum, & si legeritis quæ de cancamo dicuntur apud antiquos, maximè consentire videbitis Belzuino nostro: sed easdem proprietates habet, & quoniam mirrhæ assimilatur, nonnulli Belzuinum esse mirrham crediderunt, de cepti similitudine. sed de cancamo satis, nunc ad id vnde oratio nostra defluxerat, redeamus: si igi

ſi igitur non tantùm caliditas & humiditas in aere fuerint impreſſæ,ſed fuerit ſuperaddita putredo,ſicut etiam aqua plerunq; putreſcit,(ſemper de vera putredine loquendo)ratione cuius putredinis deterrima fiet febris,ſi hoc inquam occurrat, quibus remediis erit occurrendum?cum contrariis, valde exſiccantibus,vt vera fiat exſiccatio, nec remedia mutentur,cum caliditas & humiditas(vt Galeni & Ariſt.eſt ſententia)ſit origo omnis putredinis,ergo cùm facta eſt nullo præſentaneo magis occurrimus remedio,quàm refrigeratione, & exſiccatione, ſicut etiam ad putredinem prohibendam in carnibus,& in reliquis remedium idoneum eſt,exſiccatio,& refrigeratio,ideo carnes in aceto maximè præſeruantur:exſiccatio autem ea eſt,quę præſeruat,ſiue ſal, ſiue acetum,ſiue mel,ſiue aloe fuerit,ea valde exſiccant,& præſeruant à putredine,cùm humiditas ſit putredinis mater.Ideo in aeris putredine validiſsimis exſiccantibus vti debetis,& inter reliqua,medici dixerunt ſicut Raſis refert,altith.eſſe remedium commodiſsimum,ad remouendam putredinem aeris,& dixerunt medici illi, qui recitantur à Raſi,quod omnes qui vſi ſint altith. ſunt à putredine præſeruati,& ait non tantùm commodum eſſe,vt ex eo fiant euapora-

porationes, sed vt bibatur, erat autē altith. vt ait Rasis, tertio diuisionum cap. 45. assa dulcis, quod Græci lassarem appellant, aromatarij nostri assam habent quam fœtidam appellant, quæ nihil aliud est, nisi lasser putrefactum. Nos caremus (medicorum negligentia) hoc tam celebrato remedio, licet in Lybia frequentissimus sit, nascitur autem in Cyrene Aphricæ oppido, & ideo ὀπὸς κυρηναϊκὸς appellatur lasser, ergo celebratur maximè ab illis medicis, & præfertur in exsiccando, & Galenus de succo cyrenaico inquit, quod præstantissimus est inter omnia exsiccantia, si verum est quod nos vltima exsiccatione indigemus, in putredine aeris, verum erit quod lasser præfertur omnibus reliquis, quæcunq; etiam validissimè exsiccant, ad eundem vsum commodissima erunt. In hac aeris rectificatione vnum notare debetis, in quo medici plurimum errant, in præseruatione à pest. Vbi enim aer qualitate peccat calida, & humida, vel putredine vbi inquam aerem vident, ita præparatam victus rationem immutant, & vbi erant soliti homines affatim comedere, iubent vt cibis vtantur facilis coctionis, sæpissime se purgent, & iam errant, quia vbi aer peccat ibi est id maximum discrimen, & ratio est, quia vel decli

declinatis ad tenuiorem victum, vel ad pleniorem, si ad tenuiorem, rarescit habitus, & laxior fit, propterea ex huiusmodi raritate habitus, & minutione cibi, virtutes nostrum corpus regentes minorantur. vbi autem minoratis & rarefacietis corpus, maximè præparatis ad suscipiendum malas aeris impresſiones, & aer per poros inspiratus, per anhelitum, per arterias, & venas peruenit ad cor, & quia putridus est, sanguinem & spiritus putrefacit, & quia virtus diminuta est ex cibi minoratione, corpus non ita resistit: & ita cauere debetis, ne ita temere declinetis ad victum huiusmodi tenuem, bene si sensim posſitis facere sine maxima mutatione, liceret, sed caute, si verò pleniori vtuntur cibo, auctoritate Auicennæ dicentis, & iubeant multum comedere, quia virtutes corroborantur, virtutibus corroboratis valide resistér, & non infirmabuntur. Caueatis quia ex plurimo cibo humores infarciuntur, & fiunt obstructiones, ex obstructionibus putredo, & aer putredinem adiuuat, ideo non est mutanda ratio victus, nec ad tenuiorem, nec ad pleniorem, sed in solito victu manere oportet, lætari, nec mutari in re venerea, nec ad forte exercitium transire. Hæc erant consideranda, quo ad causæ efficientis

cientis remotionem, respectu aeris, circa ci bum & potum facillima est rectificatio, si erit cibus, & potus putrefactus, remouendus, si venenum assumpsit occurrendum est ipsi sic, & in reliquis causis agendum, id est humores deprauatos expurgare, & illos remouere, vt sanguis cùm eius missione curandum, si alij humores, cũ medicinis purgantibus, & euacuantibus. Si verò temperatura sua, vt sangumea, quæ est apta admo dum ad putredinem recipiendam, vt in huiusmodi febrem pestilentem incidant, caliditatem eorum refrenare debetis, nõ omissa siccitate, nam caliditas adiuuatur ab humido intrinsecus inspirato, faciens putredinem, si frigidæ, & humidæ fuerit tempera turæ eum dimittere oportet, & conseruare, hæc sunt aduertenda ab optimo medico. In euacuando modo corpora non confertim euacuare debetis, etiam si cacochymia, & deprauati humores adsint, exempli gratia, ponamus quod aer sit intemperatus per calidum & humidum, vel etiam sit putrefactus, & cùm hoc, sint etiam deprauati humores, ita quod horum ratione sit necessarium incidere in febrem pestilentem, & in putredinem, hoc corpus affatim, & subito non euacuare debetis, quia citius ipsum in febrem pestilentem incidere facietis, & ra-

tio.

tio eſt,quia dicebat Galenus in ſecundo de reg.acut.ſuper illo tex.Hippocra.Vbi vult deſcendente dolore verſus hypocondria in pleuritide quod pharmacum exhibeatur, inquit non poſſunt inueniri medicamenta purgantia,quæ ita præciſe euacuẽt,nec ſcitis præciſe,tantùm eſt exhibẽdum,ideò vel nimis euacuabitis,vel mouebitis humores, ſi nimis euacuabitis, virtutes deſtruetis,ſi parum, quod reſiduum eſt præcipitabitur ad cor,& maior fiet putredo. Ideo cauere oportet,quia ſemper dimittetur quod putrefactum eſt,quoniam mouebitis,& non educetis.Præterea omne pharmacum attrahens,eſt venenum,infeſtans virtutes:vt Meſue dicit,quod virtutum minerã deſtruant, excipit tamen aloen,præterea ex illis euacuationibus rarefacitis corpus,& relaxatis, & agitatis humores, imbecilliores redditis virtutes,& aptum facietis ad ſuſcipiendam impreſsionem aeris,& quia hoc non eſt aliud quam hominem interficere,ideò Auicenna diuinè admodum in præſeruatione feb.peſt.quoniam videbat corpora,quæ erant plena humoribus deprauatis eſſe euacuanda, ex alia parte videbat, quod tutò euacuari non poſſunt, parum & ſæpe euacuat, & cum his medicamentis,quæ non deſtruant mineram virtutum,& ideo inquit,

H quod

quod optimum medicamentum est in præseruatione, pharmacum confectum ex aloe, mirrha, & croco. medicamentum Ruffi, est ei admirandum, sicut Rasis ex Ruffo refert qui fuit ante Auicennam: sed quomodo cõfici debet, & quomodo exhibendum tam præclarum medicamentum, de quo Ruffus refert, quod nunquam hominem vidit, quod fuerit vsus huiusmodi pharmaco incidisse in feb. pesti. & ita experientia comprobatum est, & habet omnem methodũ, & ita ipsum conficiunt. Accipiunt Aloes partes duas, croci, mirrhæ ana partem vnã, simul conficiunt, & datur sicut Auicenna dicit drachma vna, Ruffus non dat doim, datur ex vino odorifero in præseruatione, & diluitur, & mane datur, postea etiam exhibere potestis in pillularum forma nihilominus vsus ex vino odorato melior est, quia transit ad membra principalia, facilius ingreditur in hoc pharmaco aloe, quæ præseruat corpora à putredine, habet mirrham, quæ mirifice exiccat, qua præseruant Arabes corpora à putredine, aperit præterea obstructiones cutis, recreat spiritus & corroborat cor, cuius debemus rationem habere maximam, & ita hoc pharmacum verè fuit Ruffo dignum, melius igitur facietis si cùm huiusmodi pharmaco præs

co præs

eo præferuabitis, & quotidie, vel alternis diebus, cum exhibetis, quoniam paulatim euacuabitis, corroborabitis, & virtutes non destruetis, & vias tenebitis apertas, quoniam mirrha obstructiones aperit, & exsiccat, & quia hæc omnia facit, ideo validissimé à febre pestilenti præseruat. hæc sunt ad remouendas causas efficientes (quantum ad huiusmodi febres attinet ad præseruandum) tam extrinsecas, quàm intrinsecas secundum quod esse diximus faciendum est vt subiectum aptum non sit &c. Domini circa huiusmodi aptitudinem subiecti, & prohibitionem, ne recipiat, dicimus quod subiectum proximum est cor, quod putredinem recipit, & sine putredine in corde non erit febris pestilens, ideo prohibere oportet, ne cor recipiat, hoc fiet corroborando, augendo calorem naturalem, & spiritus, id fiet cū rebus odoratis, dando operam, vt qui inspiratur aer, sit odoratus, quia calor & spiritus nutriuntur ex eo, vt dicebat Galenus in libello de vsu respirationis, & vbi aer fuerit alteratus cum rebus odoratis, recreabitur, postea cum nutrimentis, quæ facilè alant, cum vino odorato, moderate corpus exiccabitur, & putredo si qua erit remouebitur, & obstructio similiter aperietur, cum rebus tamen quæ non calefac

faciant,& caueatis ab immoderato exercitio, quia ex eo calefaceretis corpus plus æquo,humores liquarentur,& tunc præparabuntur ad putredinem,ideo à calefacientibus cauendum eſt,& eligatis potius quæ non calefaciant,& cum hoc exiccandi vim habeant, ideo Arabes acida exhibent,acetum commendatur,& lentes,& hoc voluit Auicenna nulla alia ratione, niſi quia frigida,& ſicca ſunt,vt corpus non calefiat,& exiccetur,acetoſa igitur & acetum præferuntur,quia acida incidunt,& aperiunt,licet per accidens:apertio autem vtilis eſt admodum ad prohibendam putredinem:prę terea aciditas maxime exiccat,& habet vim refrigerandi,hæc autem duo maxime idonea ſunt ad huiuſmodi prohibitionem,& obſtructionem aperiunt,quod ſi modo acida qualitatem vel occultam,vel manifeſtā habeant, quæ putredinem prohibere poſſint,vt ſuccus limonum,aranciarum,& citri,longè commodiora erunt,quoniam vt bene dixerūt Galenus,Plinius,& Virgilius, conferunt maxime venenis hæc inter reliqua omnia: præterea cùm febris peſtilens ſit venenum quoddam,vt inquit Galenus in libro de theriaca ad piſoné,quam ob cauſam exhibet theriacam in illis febribus,ſequitur quod acidorum ſuccus maxime

ѕime conferat, taceant igitur qui dicunt acida non conuenire in præſeruando,& curando,bene aſtringentia non conueniunt licet refrigerent, & exiccent, quoniam non aperiunt,imò conſtipant,ratione cuius cõſtipationis putredinem generarent,& cauſarent,ideo non laudo eos qui vtuntur lentibus,& piſcibus, quia ſunt emplaſtica & obſtruunt quia volunt refrigerare & exiccare corpus & ſanguinem craſsiorem reddere,ne ratione ſuæ tenuitatis penetret,& ad cor perueniat, & interficiat, hæc ratio eſt indigna bono medico,laudo ergo frigida,& ſicca,ſed non vt ſint abſtringentia,vel craſſæ ſubſtantiæ: ſi quis diceret vtimur emplaſticis:quia volumus prohibere ne vapores putridi ex materia putrefacta aſcendant ad cor,& putrefaciant ipſius humores & ſubſtantiam,ideo vapores iſti prohibendi ſunt,ne aſcendant non humores, & ideo quæ obſtruunt,& ſanguinem craſsiorem faciunt maiorem faciunt putredinem,& citius incurrũt febrem peſtilentem, ideò legere debetis Arabes, ſed cum luce quadam, quia alioquin plures errores acquiretis quàm veritates,& de hoc ſit ſufficienter dictum de his quæ poſſunt prohibere à febre peſtilenti theriaca,& mithridatum,omnibus præferuntur:quia ve-

neno resistunt, restaurant innatum calorem, & omnes virtutes, & aperiunt, & Galenus nono simplic. med. terram Armeniam pręfert, quæ bolus Armenus appellatur, & dixit omnes qui fuerunt seruati à pestilentia tempore suo, hac terra sola liberati fuerunt, quæ ex Armenia fuit asportata, ideo terra Armenia appellatur, & qui eam portant, inquit Galenus, lapidem eam asserebant, ipse tamen potius declinat, quod sit terra, & rationem quare eam præferat reddit, quia validissimè exiccat, sed non habemus nos terram illam: & de ea loquitur Galenus quasi per somnium, caremus igitur bolo Armeno. Aromatarij tamen habent in maxima copia, quæ tamen Galeno non fuit nota, nominant omnes bolum Armenum, sed nullus est qui sciat in quo loco sit, tum propter hanc rationem, cum propterea quia inquit Galenus, quod erat pallidi coloris, noster verò rubeus est, præterea videtur habere maximam vim astringendi, Galenus autem ait quod habet maximam vim desiccandi: iste igitur bolus noster est illa rubrica synopica, vt constat ex cap. Diosc. de terra synopide: in proposito ergo, si vos præseruare vultis ab huiusmodi feb. hoc modo procedetis, & dedimus artem, & diximus instrumenta, modo ad curationem

rationem accedemus, in qua procedendi methodũ proponemus in vniuersali, postea ad particularia deueniemus. Circa curandi methodum diximus iam in vniuersali nostra methodo. si vultis rectè particulares ægritudines curare, semper illa quinque superius exposita in mente habere oportet, primò quid agendum, & consultationem in ipsis facere: secundò quantum, vsque ad quem terminum: tertiò quomodo parari debeatis: quartò quando facere debeatis, quoniam medicamentum temporibus suis prodest: eligere igitur debetis tempus, electio autem hæc difficillima est: quintò & vltimo: vbi debeatis applicare remedia cõsulendum est: ista quinque proponenda à vobis erant, deinde tria à nobis consideranda sunt in omnibus morbis: primùm est morbus qui propelli debet, & quid sit noscere oportet: secundùm est subiectum, id est corpus humanũ quod curatur: tertiùm est natura, qua duce curamus, ita quod hæc tria semper proponenda sunt, & si aliquod horum trium defecerit, nihil scietis, imò recta cognitio morbi, corporis, & naturæ, in quæ operamur, deducunt nos in cognitionem, quomodo illa quinq; sunt iudicanda: natura autẽ morbi quomodo cognoscenda aliàs diximus, & docuimus cum morbus

 sit mul

ſit multiplex, & omne multiplex prius diuidendum ſit, in primis eſſe diuidendum genus ſuum, genera autem morborũ aliud in temperatura: aliud in compoſitione, aliud in ſolutione continui. Videndum igitur eſt prius in quo genere ſit, ſed hæc non ſunt ſemper ab eo incipienda, idcirco in febre peſtilenti non debetis diſcurrere an ſit in temperatura, ſed ſupponere, & præterea quid ſit febris peſtilens etiam ſupponere, an ab aëris putredine pendeat, vel ab humoribus putridis, ſit ne in contentis cordis, an in eius ſubſtantia, putreſcátne bilis, an ſanguis, poſtea cognita huiuſmodi morbi natura cum ſuis cauſis, iudicium faciatis rectè operandi per cognitionem naturæ morbi, per cognitionem naturæ ſubiecti, debetis conſiderare cuius temperaturæ ſit, an ſit morbo ſimilis, & an calida, vel humida &c. vel ſit morbo contraria, præterea an ſit rari, vel denſi habitus, tertiò conſiderare debetis, an in hoc corpore ſit vitium in aliquo membro particulari, an debile ſit cerebrũ, an ventriculus, an hepar, & ſit naturalis imbecillitatis. Quartò conſiderare debetis quibus moribus ſit, an ſit aſſuetus multum, vel parum comedere, craſſáne edulia, vel tenuia, an multi ſit coitus, multíque exercitij ſit, an timidus, vel audax, iracundus,

dus, vel mitis. Quintò conſiderare debetis ætatem, ſenéxne ſit, puer, an iuuenis, ſexum etiam, mas, an fœmina: ſexto regionem, cœli ſtatim, tempus anni, an calidi, frigidi, humidi, vel ſicci ſit. Iſtis conſideratis quantum attinet ad ſubiecta, debetis naturam, id eſt, virtutes & facultates reſpicere: quia ſine ipſa nihil facere poteſtis: quia natura dirigit omnes noſtras operationes, vt inquit Galenus in de conſtitutione artis medicæ, & tertio tegni, omnium natura eſt operatrix, medicus verò miniſter: ideo virtutes animales conſiderare debetis, quæ ſunt in cerebro, vitales in corde, naturales in hepate, in venis & in ventriculo.

Hæc omnia ita propoſita ſunt illa vniuerſalia, quæ in vniuerſali diximus methodo, in qualibet ægrotatione antequam ad particularia accederetis conſideranda: in febribus ergo peſtilentibus hæc omnia prius ſunt conſideranda, poſtea deuenire debetis ad quatuor principia quæ ſunt dignitates per ſe notæ, & illa in animum veſtrum reducere debetis, quoniam inde medendi ars deducitur, & oritur: ſunt autem quatuor illæ dignitates, iſta prima eſt contraria contrariis curari, ſimilia ſimilibus conſeruari, ſecunda dignitas eſt quæcunque ſunt in corpore ſecundum naturam conſeruanda

 ſunt

ſunt, quæ autem præter naturam remouenda ſunt, tertia eſt lapſuum qui in corpore ſunt quidam parui, quidam magni ſunt, parui paruis, magni magnis remediis curandi ſunt, extremis morbis extrema exquiſitè remedia optima ſunt, dicebat Hippocrates primo aphoriſmorum, aphoriſmo VI. quarta dignitas omnium, quæ operatur medicamentum, natura eſt operatrix, medicus verò miniſter his præmiſsis, & illis quinque quæ ſemper in animo medici eſſe debent, & præterea illa tria, quæ rectè perpendenda eſſe diximus, videamus, vnde ſumatur quid agendum, & eius rationem: id à natura morbi ſumitur, quomodo, ab ægri conſuetudine, an delicatæ naturæ, an aſſuetus tali victui, an multi appetitus: aliter enim meſſores, aliter nautas, aliter nobiles curamus. Quantum verò extendi debeat, & oporteat, poteſt intenſiue, & extenſiue intelligi: intenſiue, ſcilicet quantum augeri debeat gradus, & hic ſumitur à lapſu: nam ſi quis lapſus per duo ad calidum refrigerare debemus per duo, extẽſiue verò per molem eſt vt ſi caliditatem volo per duo remouere habito gradu frigiditatis, vt duo, dico quãta moles medicamenti requiritur ad remouendum caliditatis gradum, quantitas ea quæ intenſiua dicitur à quantitate ſumitur

lapſus:

lapſus: extenſiua ab ęgri viribus, vt plerũq; euacuare debemus duas libras ſanguinis, quãtitas intenſiua oſtenditur à lapſu, id eſt, ex multitudine materiæ: altera verò extenſiua à viribus, quoniã aliquãdo propter vires patimur euacuationem, quando, autem primo, & per ſe ab ægritudinis motu ſumitur, nam aliter in principio agimus, aliter in augmento, aliter in ſtatu, aliter in declinatione: ſecundario autem à virtute indicatur, ſed poſtea ſi rectè conſideramus, potius iſta indicatio à virtute ſumpta dicitur conceſsiua quia virtus, vel concedit, vel prohibet, ſed motus eſt ille qui proprie indicat quando agendum eſt, vbi verò, id eſt in quo loco ſint applicanda remedia locus indicat affectus, quibus in vniuerſali viſis, modo ad magis particularia accedamus. His ſtãtibus dicebamus à natura morbi ſumi quid agendum: ex quo ergo à natura morbi ſumitur quid agẽdum inueſtigauimus naturam febrium peſtilentium vt eas rectè curare iam valeamus quomodo natura morbi cognoſcetur? cognoſcetur nõ aliter quam reliqua, quæ habent principia, cauſas, & elementa: cognoſcuntur enim per ipſarum cauſarum cognitionem: igitur inueſtigare oportet cauſas febris peſtilentis: iſtæ enim cauſæ ſunt (vt iam dixi) in triplici

cauſarum

carum genere, finalis causæ genus prætermitto, quod in morbis non quærimus, vt aliàs rationem reddidimus, tres igitur in huiusmodi febribus pestilentibus reperiuntur causæ, efficiēs, materialis, vel subiectum ipsum, quod morbum recipit, qui est accidens, & formalis quę est tertia, & nihil aliud est ista causa nisi febris, vel huiusmodi morbus pestilens, hæ tres causæ sunt à nobis cognoscendæ: & dixi suprà causarum efficientium quasdam esse extrinsecas, quasdam intrinsecas, materialem autem, scilicet subiectum diximus esse cor, formalem diximus esse calorem putridum impressum in substantia cordis, ideo incipiamus à causis efficiētibus, & videamus quæ indicationes curatiuæ sumātur ab ipsis, & primò inter causas extrinsecas, incipiamus ab aëre, quia aër artem maximam habet, vnde sumantur indicationes artificiosæ, nam ipse præcipuè, maximam occasionem præbet febribus pestilentibus, & est causa vniuersalis, maximè cum vagantur istæ febres, vt ex primo epidemiorum habetis: ex cibo enim & potu nō corrumpuntur nisi pauperes, aër verò omnibus communis est, vbicunque ergo aër intemperatus per calidum & humidum, vel prorsus putrefactus mediāte huiusmodi caliditate, & humiditate, quæ omniū putrefa-

ctionum

ctionum cauſa,& mater eſt, vbicunque igitur aër eſt cauſa efficiens, vt iam decumbat æger febre peſtilenti correptus,& ad ipſum in tali conſtitutione accedatis, primũ quod facere debetis,indicatione ſumpta ab aëre, aërem in illo loco corrigere in quo decumbit in lecto,vel in cubiculo,aër erat calidus, & humidus, in præſeruando diximus eſſe alterandum cum calidis,& ſiccis, quia tunc non aderat febris, & maximè volebamus exiccantia cuiuſmodi ſunt calida, & ſicca, quia calidum maximè exſiccat, natura calefaciendo humidum reſoluit, cùm verò ſiccitati, coniungitur caliditas efficaciſsima eſt ad exiſiccandum, & mirum in modum exiccat, ideo prohibet putredinem laſſer, cùm calidiſsimæ & ſicciſsimæ ſubſtantiæ ſit, ſed quia nunc adeſt febris,à calidis abſtinere oportet, quia calefaceretis, ideo in aëris alteratione cùm his aerem,qui attractus magis inflãmaret ſpiritus & corpus, & humores magis putreſcerent, & eſſet maioris putredinis cauſa, & reſolutionis virtutis, & mortis, & ideo aerem cum rebus frigidiſsimis, & ſicciſsimis, alterare debetis, frigidis quidem propter febrem, ſiccis verò ad putredinem prohibendam, quæ venenum eſt,ideo frigida, & ſicca, quæ ponere debetis in cubiculo, ſunt mirti, ſandali,

dali,folia,& flores ſalicis,camphora, mirabolani , & vbi habetis huiuſmodi frigida commiſcere poteritis cum re calefaciente, vt cum modico muſchi, vel ambræ , vt illa modica caliditas,citius res illas frigidas, ad cor deducat, & maiorem faciant refrigerationem,ſicut illi faciunt, qui interficere, vel ſtupefacere volentes cum veneno frigido, miſcent cum opio res calidiores,vt citius illa opiata deducantur ad cor:aperiunt enim: & ſic facilius attrahitur venenum,& ob cauſam hanc, viri calidi , & ſicci citius interficiuntur à frigido veneno,quã frigidi & humidi,præterea vt maximè exiccetur aer , & magis, quàm nũc præter ſimplicia compoſita facere poteritis , vt paſtillos cùm gummi,tragacanthi,vel gummi arabico,vel ponere ſuper carbones , vt vapores ex illis accenſis aſcendant ad cor , poteritis etiam pomum conficere, vt æger percipiat odorem, vel puluiſculos facere , & ponere in ſindone qui aſpergantur aqua roſacea , vel hos puluiſculos ponere poteritis in paruafiala,cum modico aceti , & aqua roſarum : acetum etiã ponere poteritis : vt æger ſæpè odoret, poteritis etiam omnia ſimul commiſcere, & facere vt æger lætetur , quia medici diligentiam admirabitur: laudabitur enim medicus maximè ſi remediorum copia redundabit,

dabit, ita tamen vt vnum adiuuet alterum: est autem aliud remedium quo ego sæpissimè vtor, accipio aquam rosatam cum aceto, & etiam modico gariofilorum cum sandalo, & habita olla parua facio, vt ebulliant hæc cum aceto, & faciet quidem odorē iocundissimum, & exsiccabit aerem, præterea maximè facit ad alterationem, vt cubicula sint posita versus boream maximè cùm viri sunt nobiles, & quandoq; aere existente claro debetis aperire fenestras, & borealē flatum recipere, quia frigidus, & siccus est, & contrarius calidæ, & humidæ temperaturæ aeris, à qua prouenit putredo: vbi igitur fuerit flatus boreæ, aperietis sæpè fenestras, vt aer euentetur: bonum est etiam, vt æger habeat duo cubicula simul iuncta, & quandoque maneat in vno, quandoque in altero, quia spiritus sunt maximè fœtentes, & maximè putrefacti, ex inspiratione illorum vaporum putridorum, prodeuntium à corde, ex quibus instat cubiculū, vt sibi & astantibus noceat, ideo propter sui ipsius vtilitatem, & astantium alternis diebus mutet cubiculum, & dum infectus est vnum ad aliud transeat, postea teneatur paratum, cum suffumigiis odoratis, præterea iubere debetis, vt patiens ceruicalia habeat, nō ex pluma sed ex foliis rosarum siccatum, mi-

ti, &

ti,& consimilium, & aspergantur folia hæc puluisculis odoratis frigidis, & siccis,vt ex camphora, sandalis, rosis, cum musco, & ambra,& iaceat sub ipsa,quoniam conferũt cordi & cerebro, præterea super inspergantur sua cubicula foliis vitium, aut salicum floribus,& foliis,sed interim caueatis ne sint aspersa, vel humectata cùm rore, aut succo aliquo, aut cum aqua & non sint sicca,sed viridia,nec permittatis vt viridia diu stent, quia si diu starent,flaccida fierent,& marcescerent. Nec laudo quod semper fiant irrigationes in domo cum aqua,nisi sit rosacea, sed raro etiam cum ista, quia omnes aquæ habent humiditatem putrescibilem, sed aer nullomodo maneat simplex, sed alteretur, vt diximus:& licet habuerit caliditatem, & humiditatem, vel fuerit putrefactus,semper tamen eodem modo alteratur, nec mutatur quid agendũ, sed modus agẽdi tantũ,nam qualitates aere putrefacto magis intenduntur quã in humido,& calido:& hæc quo ad indicatiões operãdi sumpta indicatione à causa extrinseca, id est,ab aere. Quantum ad causas efficientes intrinsecas in corpore, quæ faciunt indicationes proprias:istæ sunt genere duæ, quædam est remota,siue antecedens (vt isti dicunt) quædam proxima, & cõiuncta,de remota prius

dicamus,

dicamus, postea de coniuncta sermonem faciemus, causæ remotæ (sicut etiam supra docuimus) sunt humores deprauati, qui sunt in humano corpore: non enim fit impresio ab extrinseco nisi pessime sit dispositum corpus, vt inquit Galenus in primo de differentiis feb. cap. nono, & raro imprimitur malitia hæc, in corpore bene disposito, & affecto, & bene transpirabili, & non repleto humoribus malis: tunc enim validissima debet esse causa, si debet fieri impresio in tali corpore, vbi verò corpora sunt referta malis humoribus, & plurimæ in ipsis ad sint obstructiones, impresionẽ de facili recipiũt, tum quia ad prohibitam transpirationem apta sunt, tum etiam quia adiuuantur ab aere putrido, si etiam sani sunt euacuantur eo modo quo docuimus, scilicet cum pharmaco ex Ruffi præceptis composito, ideo maxime prouidere debemus, vt euacuationes fiant in huiusmodi corporibus: vbi humores tales sint in venis, aliter enim fiet putredo & febris pestilens, principium autem huius rei nascitur ab eo fundamento, contraria contrariis curãtur, quia hic est repletio, ergo euacuatione est curanda, at qui humores sunt euacuandi? si sanguis dominatur, debet sanguis per sectionem venæ extrahi, sic alij humores cum

medicinis determinatos humores euacuantibus, euacuabimus, ſed circa hanc euacuationem eſt conſiderãdum, omnes enim euacuandũ eſſe ſciunt, ſed quomodo ignorant, & maximi errores contingunt. Attendatis ergo circa iſtam partẽ, quæ à cauſa efficiente intrinſeca, ſumitur: proponimus vndecim vel duodecim dubia quæ ſunt diſcutienda. quibus diſcuſsis ad alias deueniemus difficultates vt claram, & diſtinctam curationẽ habeatis: ſunt igitur duodecim quæſtiones proponendæ, prima vtrum in febre peſtilenti ſit facienda phlebotomia, nam Venetiis, ita abhorrent, & ita perſuaſi ſunt illi nobiles à medicis, vt cum proponitur phlebotomia in Febre peſtilẽti ab aliquo medico, parum deeſt, quin eũ explodant: ſecunda vtrũ tranſacta quarta ſi eſſet mittendus ſanguis liceat mitti, quia dicebat Auicenna, in primo quarti cap. de Variolis, tranſacta quarta forſan non erit amplius intentio ſanguinis, tertia ſi licet in qua mẽſura, & an liceat vſque ad ſyncopim mittere, quarta vtrum apparentibus maculis illis quæ petechiæ dicuntur, vel anthracibus erumpentibus, corpus euacuare liceat, vel phlebotomia, vel pharmaco, & ſi liceat à qua parte ſit mittẽdus ſanguis: videtur enim quod per eam partẽ euacuari debeat, quam natura offendit,

dit, quoniam dicebat Hippocrates, quo natura vergit, eò ducere oportet & per conuenientia loca, ſcimus autem quod cutis eſt membrũ per quod natura trãſmittit excrementa: ſi ergo hoc eſt, videtur quod per eam partem euacuare debeamus: quintò quæritur à qua vena mittendus ſit ſanguis: ſextò an modo ſit euacuanda non expectata concoctione, vel digeſtione: ſeptimò vtrum præparanda ſit materia, in ægritudine iſta, ſicut in aliis facimus, vt ſi ſit craſſa, an debeat attenuari, ſi viſcida incidi, ſi tenuis craſſa fieri, an non ſemper ſit expectandum, iuxta illud Auicennæ ſumma curationis febris peſtilentis eſt exiccatio: octauò quæritur vtrum medicinæ fortes conueniant, an tantum leues: nonò vtrum cliſteres conueniant in iſtis caſibus: decimò vtrum fluxus alui qui ſequitur febres iſtas ſit ſiſtendus: vndecimò vtrum cucurbitulæ ſint per corpus applicandæ, & ſi conueniant: an ſcarificatæ vel non, vel vtroque modo conueniant: duodecimò quæritur vtrum conueniant adſtringentia. Quantum attinet ad primum nolo immorari: quia adeò abſurda eſt quæſtio, vt non ſit digna quæ medico in dubium ponatur, an conueniat phlebotomia, qui dubitarunt habent hoc motiuum ne agitetur materia,

& putredo maior fiat, at ſi vnquam ſanguinem mittere debemus in hac febre eſt mittendus, quia nihil magis exiccat corpus, & rarefacit habitum corporis, & putredinem prohibet, quàm phlebotomia, & nos nulla alia re indigemus in iſtis, iſtæ conſuetudines prauæ naſcuntur ab imperitis medicis, & quia nobiles viderunt alterum mori non ex phlebotomia, ſed ex mala cura imperiti medici, abhorrent eam, de ſecũda vtrum ſi contingat, vt ferè ſemper contingit, vt tranſacta quarta vocetur medicus, an tunc conueniat phlebotomia? Auicenna videtur dicere quod conueniat: præterea quòd non eſt ratio in cõtrarium: quia ſcitis quod putredo eſt in corde, vel in contentis ipſius, ſi in corde facile virtutes cedunt: vt experientia docet à mane ad veſperam virtutes deperdi, ideo vt non inueniatis amplius virtutem in pulſu, ergo videtur quòd non liceat: ad hanc quæſtionem breuiter reſpondeo, quòd non debetis quærere quartum, nec ſeptimum: vel decimum, & ridiculum eſt dies quærere: ſed quærere debetis vtrum virtus ſit conſtans, & morbus magnus requirat, ſi non conſtat, nec in principio conuenit, ſi conſtat, & in ſecunda, & in quarta etiam conuenit: & quia frequenter tranſacta quarta virtus cadit, ideo non eſt facienda

cienda phlebotomia : nec vniuersalem fa-
cere regulam debetis, in quarta non est
amplius intentio ad eam, dummodo vir-
tus constet, & morbus magnus sit, semper
phlebotomia fieri debet : quia ista duo,
scilicet magnitudo morbi & cõstantia vir-
tutis semper indicant esse faciendam phle-
botomiam, & Auicenna locutus est dubi-
tatiue : nec semper dixit, sed trãsacta quar-
ta fortasse non est amplius intentio ad eam,
& apud Auicennam fortasse idem est, ac si
diceret, quandoque non licet, quando sci-
licet cadit virtus quod sæpissime contin-
git, & hæc de secunda quæstione : tertium
quæsitum erat in qua mensura facienda sit
phlebotomia? aliqui dicunt esse facien-
dam vsque ad deliquium animi : quia ex-
tremis morbis extrema exquisite remedia
optima sunt, vt Hippocrates in particula
prima aphorismorum, aphorismo sexto:
& dicunt quod ex hac quantitate sanguis
extractus, eos refrigerat maxime, exiccat,
& rarefacit, & ita prohibetur putredo, at si
parum mittatur massa, sanguis ebullit, &
non euacuatur materia, & ideo maior fit pu
tredo: ideo dicunt isti, vel non esse euacuan-
dum, vel copiose esse euacuandum : at nos
pro solutione huius quæsiti debemus in ani
mo tenere quod dixit diuinus Galenus in

 vndecimo

vndecimo Therap. vbi loquitur de misſione ſanguinis in putridis, inquit enim vbicunque habemus indicationes in putridis febribus mittendi ſanguinem, non mittamus ſanguinem multum, etiam ſi febris illa cum putredine indicaret multum ſanguinem eſſe euacuandum, nam non debemus tantum euacuare, quantum eſt indicatum à febre illa putrida: quia ſi poſſet cum ſola miſsione ſanguinis abſolui febris, nec aliud eſſet agendum: poſſemus euacuare tantum, quantum indicatur à febre, ſicut in febre ſynocha ſine putredine fecit Galenus, ſed quoniam non tantum diſpoſitionem præſentem curare debemus: ſed etiam aliquid aliud, & quia ſola ſanguinis miſsio non curat febrem putridam: ſed putredinẽ, & obſtructiones remouere oportet, ſi in maxima copia ſanguinẽ mittas, diminues virtutes, & cogeris corpus in tempore nutrire in quo non eſſet nutriendum, & ita ægrum interficias, ergo virtutem in futuro attendere debes, ideo non tanta copia euacuari debet: quia alia etiam ſunt peragenda & Auicenna quarta primi cap. 20. recitans Galeni ſententiam, licet enigmaticè, & obſcurè dixit, & cum phlebotomas ſerua ſanguinem tanquam theſaurum, hoc eſt quod dixit Galenus repone ſanguinem vſque ad ſyncopim, reſpond

respondemus inquit non licere sanguinem mittere vsque ad syncopim: quia interficeretur æger, licet ratione ægritudinis conueniret, vt in tanta copia mitteretur: vt seruemus virtutem pro putredine remouenda quæ est in corde, quæ tantũ sanguinis missione curari non potest, sed alia facere oportet, vt tollatur: ob quã causam oportet seruare sanguinem, vt sufficiat postea virtus ad concoctionem reliquorum humorum. & sic cùm tunc sint contrariæ indicationes: magnitudo scilicet morbi, & multitudo materiæ, quæ copiosam indicant sanguinis missionem, & virtus ex alia parte: quæ debilis est propter putredinem in corde existentem oppositum indicat, ideo in his contrariis indicationibus, vni attendere & alteram non negligere oportet: & propterea quod non potestis facere vnica voce, pluribus faciatis vicibus, & hoc voluit Auicenna & Galenus in methodo de missione sanguinis, dicẽs, melior est replicatio numeri, quã quãtitas: sed circa dicta ista nonnulli dubitauerunt & dixerunt se super ea auctoritate Galeni in primo de differẽtiis febriũ cap. 9. dubitare: vbi loquens de febribus pestillen. inquit in febre pestilenti corpus exiccare debemus, purgare, rarefacere, aperire, ac totum euentare, ergo confertim

euacuare debemus: isti deberent distinctionibus vti, si volunt rectè dicta Galeni intelligere: quia aliter, & sæpe errabunt: dictũ Gal. quod citant isti, verissimum est, & nos quoque idem faciendum esse diximus & dicimus: sed paulatine, & non subitò euacuandum: quia vbi corpus confertim euacuabitis, non modo rarefacietis, sed lasiorẽ reddetis: quòd non conuenit, sed sufficit vt tantum pori fiant transpirabiles, & sic dictum meũ non repugnat Galeni dictis, vult enim Galenus: vt non fiant obstructiones, & ego idem volo vt vult: vt aperiãtur pori, & ego, vult vt corpus repletum euacuetur, & ego: sed paulatine, & satis dictũ sit de hoc. Quæritur quarto à qua vena sanguis sit mittendus, an à basilica, vel etiam à saphena, isti excellentes moderni ad quæsitum respondent, & dicũt missionem sanguinis esse faciendam primo à basilica destra: deinde à basilica sinistra: ex quibus etiam innuunt, quæ à nobis sunt dicta: scilicet missionem sanguinis esse reiterandã, & non confertim faciendam, & rationem afferunt ex Auicenna sumptam, quem tanquam ducem sequuntur, in vndecima tertij vbi de ægritudinibus cordis loquitur, in cap. de curatione: vbi dicit euacuare à basilica, destri lateris multitudinem conducit: quæ multitudo

tudo vadit ad cor,& ex ea fit auersio, & euacuatio humoris peccantis, à sinistra verò basilica vapores putridi ascendentes ad cor euacuatur,si hoc est verum:non est dubium quod in febre pestilenti nihil præstabilius erit, quàm ita facere: quia vtrunque peccat, & vtraque re indigemus, vtrum modo hoc sit verum, supposito etiam quod nihil dixerit Auicenna,vidédum est à nobis numquid ab aliquo Græco fuerit dictum, hactenus non inueni ab antiquis Græcis hoc fuisse explicatum, & quo ad rationem nulla est, nisi forte vellet Auicenna id quod Hippocrates dixit vt seruetur κάθιξιν, & quia cuspis cordis ad sinistrũ vergit,si mittatur sanguis, ex sinistra basilica per quandam deriuationem euacuabuntur spiritus, qui in sinistro cordis ventriculo continentur, rectitudinem seruando, ex anathome enim vidistis destram & sinistram basilicam æqualiter cordi vicinam esse, quoniam à vena concaua æqualiter deducuntur,& non tantum à vena concaua: sed à vena sine pari, ex qua nutriuntur octo costæ inferiores vsque ad cor, quoniam & ipsa à vena concaua emanat: esset igitur hoc verum ratione situs, auctoritates ergo tantum habemus,& eam rationem quam diximus: quia seruatur rectitudo: tuto ergo has potestis

obſeruare regulas,& quomodo oportet reiterare ſanguinis miſsionẽ, licet idem prorſus faceret ſectio cuicunque baſilicæ, ſi tantum vultis auctoritates ſequi Auicennæ, & modernorum poteſtis, & ſine errore illud facietis. Quæritur quinto vtrum eſſet in febribus expectanda concoctio, dico quod non:ſed ſubito per ſanguinis miſsionem, ſi ſanguis peccet, euacuare debetis: ſi alij humores peccent medicamentis, illos humores peccantes euacuantibus educetis, & hoc facietis propter illa tria, circa quæ verſatur medicus,primò ratione morbi,ſecundò ſubiecti,tertiò ratione naturę,ratione morbi:quia nihil àliud eſt ipſe morbus, quàm calor putredinalis in corde exiſtens, qui à plurima putredine pẽdet, & plurimis humoribus in corde putridis, hac de cauſa euacuare debetis, quoniam quod iam putridum eſt ad benignum deduci non poteſt, ideo non expectata concoctione euacuare debetis, quia quod tangitur à putredine illa tam magna,putridum fiet, & ideo ratione cauſæ efficientis hoc facere debetis:quia ad infrigidandum corpus nihil præſtantius miſsione ſanguinis: ratione tantũ ſubiecti quod eſt cor, citiſsimè euacuare debetis, nam cum cor patiatur putredinẽ non debetis in re tam vrgente facere moram, ne putredo

tredo in corde confirmetur:igitur ratione nobilitatis subiecti,& ratione magnitudinis morbi subiectum tam nobile occupãs, & ratione naturæ,quæ omnium operatrix est,citò euacuare debetis tunc,cùm euacuare expedit, cùm natura fortis est, & quia virtus cedit citò in huiusmodi febribus: quoniam putredo vel est in humoribus cordis,vel in substantia ipsius,ideo concoctionem expectare non debetis ratione omniũ illorum trium: præterea auctoritates adsunt: quia vehementissimus est morbus,& dicebat Hippocrates in quarta particula aphorismorum,aphorismo decimo in valde acutis eadem die medicari expedit,differre autem malum est,rursus primo aphorismorum,aphorismo sexto morbis extremis, extrema exquisitè remedia optima sunt. Auicennæ etiam auctoritas est in cura febris pestilentis:inquit enim & incipiat cũ horum euacuatione,non dixit cùm humorum digestione,nec oppillationum apertione:sed corpus exiccabis & euacuabis,& non ab euacuatione cessabis,donec ipsum exiccaueris,ideo vos & rationem & auctoritates tantorum virorum sectantes,vbi inueneretis has febres pestilentes,tam sæuas,siue dies, siue nox fuerit tunc aduertatis, nec expectabitis horam:sed solùm videatis

an in

an in ventriculo cruditates sint, si adsint prouidebitis, vt exeant & subito ad euacuationem accedatis, vt prudentes videamini circa vestros ægrotos. Quærebatur sextò an esset materia præparanda, vt si tenuis esset, deberet incrassari, si crassa, attenuari, an verò semper cum exiccantibus procedendũ esset: quia dicebat Auicenna, summa curationis est exiccatio: & Galenus in primo de differentiis febris, vult vt corpus exiccetur: quoniam prohibetur cum huiusmodi exiccatione magna putredo, & cũ hic sint varij humores, nam quandoq; dominatur bilis, quandoq; pituita, quandoq; melancholia, nónne curare debetis, vt concoquantur, & postea euacuetur aliquid de ipsis? vtiq; debetis & exiccare atq; præparare, postea minutionem humorum debetis, facerent scietis: tamen hæc, quæ præparant, & quæ exiccant inuenire per methodum quam habere debetis, sicut antiqui medici fecerunt, & declarauerunt, vt est videre, si per campum Arabum, Græcorum, & bonorum recentiorum discurratis, apud quos omnes potiones quas exhibent exiccare quidem, videbitis: sed etiam cum exiccatione refrigerationem habere incisioné, abstersionem, & corroborationem cordis, & nullum syrupum inuenietis apud eos qui

qui ſciunt curare febres iſtas, qui non exiccet, & qui non habeat vim incidendi, & refrigerandi, & hoc quidem propter duas rationes, tum quia afferueſcit ſanguis, & putreſcit, augeturq; bilis, vt inquit Galenus in ſecundo de differentiis febrium nono, vbi de febre ſanguinis loquitur, ideo debet extingui, tum etiam propter humores, quoniam materia viſcida eſt, quæ debet incidi, ideo non debent humida exhiberi, ſed frigida, & ſicca: ſed dicetis ſi bilis eſt ſicca, quomodo conueniunt ſicca, & non humida? ad hoc reſpondeo ex Hippocrate, tertio regiminis acutorum, vbi de aceto loquitur, quod frigida, & ſicca bilem extinguunt, inquit enim ibi, acetum facit degenerare bilem in pituitam, hanc rem Galenus non declarauit in commento, & qua ratione id fecerit ignoro, quia illud erat declarandum: At poteſt dici quid ſi acetum non extinguit bilem ratione ſiccitatis id faciet tamen ratione frigiditatis: nam quomodoq; ſunt frigida, & ſicca, ſi fuerint tenuis ſubiectæ, vim incidendi habent, ſi verò craſſę, oppilandi, quia non incidunt nec penetrant, ideo elegerunt antiqui & moderni optimè frigida & ſicca, cũ tenuitate ſubſtantiæ, & talia ſunt acida, vt acetum, ſuccus acetoſus, & reliqua quæ omnia huiuſmodi habent

habent vim exsiccandi, quia sicca sunt, refrigerandi, quia frigida sunt, penetrandi & incidendi, quia tenuitatem habent substantię: quod acetum refrigeret clarum est ex Galeno, quia sæpissime ait acetum plus refrigerare, quàm calefaciat mel, non quia frigidius est, quàm sit mel, nõ quia frigidius est, quàm sit mel calidũ, sed quia penetrat mirificè & extensiuè per multas corporis partes extenditur, hinc est quod succus aggrestæ, licet frigidus, in secundo & vsq; ad tertium gradum sit, non tamen refrigerat sicut acetum, quia non penetrat, ita vt acetum, cum sit crassioris substãtiæ: oportet igitur, vt sint substantiæ tenuis vt penetrent, idem facit succus acetosæ, vt dicebat Galenus, in quarto de simpl. medicamentis, quod acetosa, quam oxalidem appellat, habet tãtùmmodo simplicem aciditatẽ sine aliquo cõmixto, incidit summopere, succus limonum, aranziorum, quod autem habeant maximam tenuitatem substantiæ videtur ex penetratione maxima quam intra faciunt, magis enim penetrant quàm acetum, & si vultis experiẽtiam, faciatis: accipiatis acetum etiam acerrimum, in quo ouum aut calculum ponatis, ex altera parte accipiatis succum limonum, & similiter ponatis in eo ouum, succus limonũ citius mollificabit,

& incid

& incidet ouum, quam acetum, quia citius penetrabit, nõ est igitur mirũ, si inuenerunt huiusmodi syrupos medici, vt syrupum, de succo acetosę, de acetositate citri, sunt enim commodissimi, quia incidunt, attenuant, & abstergunt, vt patet in ablutione manuũ, & in scabie: refrigerant etiã, & sic bilem extinguntincidunt, penetrãt, & aperiunt, licet per accidens non per se, sed vnum aliud habent præstantissimum, scilicet ille diuinus syrupus de acetositate citri, quẽ curtius vim abstergendi habere bene dicebat, quia cũ habeat id quod habet syrupus acetosæ, resistit etiam veneno à proprietate & cor summopere corroborat. Dicimus ergo ad illã quęstionem qua quæritur an debeamus humores præparare peccãtes in feb. pestilentibus. quod sic non amissa tamen exsiccatione, & in hoc differunt à reliquis febribus putridis, quoniam in aliis etiã humectationem quærimus, at in hac nihil pernitiosius, & cũ de regimine virtuis agemus, ostendemus, quod isti maxime errant quãdo iuscula exhibent, & panatellam, quoniam ista faciunt putredinem infinitam in corpore, debent ergo abstergi, incidi, refrigerari, quę abstergenda, incidenda, & refrigeranda sunt: sed aduertere debetis, ne vnquàm discedatis ab exsiccantibus, vt Auicenna ordinat, nunquid

quid (dicat aliquis) conueniat sirupus acetosus? vtiq; quoniam habet easdem vires, nihilominus est quadãtenus mordax, & aliquam caliditatem habet noxiã, annexam ratione aceti, pręfero tamen sirupos de succo acetosæ, & de acetositate citri, & de succo limonum, cum quibus autem decoctis, & aquis destillatis? aliàs dicam, nunc tantũ dico, quod potestis accipere aquam acetosæ, & limonum destillatas, sed hanc nõ simplicem accipiatis, quoniam miram habet vim incidendi & penetrandi ad cor, ideo non transeatis vnciam vnam quos etiam poteritis reddere odoratos, vt in hunc modum. Accipe sirupi de succo acetosæ, de acetosita te citri, ana vnciam vnam: aquarum de succo limonum, vnciam vnam, acetosæ vncias tres, qui aromatizari potest cum modico camphorę, & ambræ, aut musculi, vt accipientes libram vnã aquæ acetosæ, de limonibus vncias quatuor, cũ duobus granis camphoræ, sirupum facietis, qui corroborabit, absterget, refrigerabit, aperiet, & exsiccabit, hoc sit dictum vsque ad vltimam praxim pro respõsione, an sit præparanda materia. illa altera quæstio est, an dandæ sint medicinæ fortes in huiusmodi febribus, an debiles? dico quod nullo modo fortes, sed debiles dari debent, caueatis

ergo

ergo ab illis quæ electiue trahunt,quia in febribus istis adest perpetuò fluor alui humorum corruptorum , & dicebat Galenus in tertia sect.tertij epid.vbi loquitur de hac synaxi : huiusmodi rationem reddens ait quod propter multitudinẽ putredinis corrumpuntur ferè omnia in vẽtriculo,& ideo cùm sit tanta imbecillitas & putredo,non debent dari huiusmodi fortes medicinæ, quia vt dicit Galenus in tertio de temperamentis,in secundo de facult.naturalibus. vbi loquitur de facultate attrahendi quod tradere medicinas fortes,& electiuè trahentes,ventriculus eiusque propria actio destruitur sopitaq; redditur, vt cogatur per virtutem illius pharmaci imbuti trahere quod sibi non conuenit cum prius traheret quòd erat sibi simile,vnde Auicenna etiam dicebat quod medicinæ solutiuæ destruunt mineras virtutum & imbuunt ventriculum extranea qualitate,quæ ipsum imbecillum reddit,& cum ventriculus coquere nõ possit,putrefacti humores ventriculi virtutem destruunt,ideo non conueniunt huiusmodi medicinæ fortes , quia virtus vitalis debilitatur magis,quod maximum affert incommodum,quoniam in febribus pestilentibus maxima virtutis vitalis debilitas adest:præterea cum virtus illa sit,quæ agit &

operatur, medicinam quam actuat, cum in tali febre ſemper debilis ſit, ſi medicina fortis exhibeatur, non poterit illam actuare, ſed ab illa deſtruetur. ſi etiã in parua quantitate medicamentum forte exhibeatur illud erit malum, quia agitabit humores, & de illis parum trahet, & ideo poſtea maior fiet putredo, & ebullitio, ideo nec in parua, nec in magna quantitate debet medicina fortis exhiberi, quare debetis medicinas benedictas exhibere, & potius vſus reiterare, iſtæ autem ſunt quæ mundificant, abſtergunt, aperiunt, & exſiccant & à longinquo non trahũt, ideo reubarbarum, & tamarindi, quæ bilem extingunt & exſiccant, & cõueniunt, non ſolũ in his febribus, ſed etiam in omnibus putridis adminiſtrari poſſunt, manna etiam conuenit, licet ad quandam leuem humiditatem declinet: conuenit etiã ſirupus roſatus ſolutiuus mirum immodũ, quia interdum putredinem euacuat, & in febribus videbitis ſemper plurimam ſpumæ copiam, quæ indicat euacuari materias ebullientes, & putreſcentes, caueatis à caſſia quia ego experiẽtia vidi Venetiis 1528. quod quicunq; accipiebãt caſſiam illis putredo augebatur propter nimiam ipſius humiditatem.

Reliquum eſt modo determinare an in curation

curatione febris pestilentis,vti liceat pharmaco composito ex aloe,croco & myrrha, secundum Arabas ex aloe,secundũ Græcos ammoniaco timiamate, & myrrha,ita vt pro croco Græci ammoniacum ponant,& medicamentum hoc celebratur à Græcis, Arabibus, & Latinis, sed inter Græcos & Arabas,est discrepantia. Nam Paulus dicit in curatione conuenire, Auicenna verò vult in præseruatione conuenire, in curatione minime,ideo videtur esse dubium,an liceat ipso in curatione vti,si consideremus in hoc pharmaco qualitates secũdas, proculdubio in istius febris curatione conuenit,vt apparet ex ingredientibus ipsis, ingreditur enim in hoc pharmaco crocus, myrrha, aloe,vel loco croci ammoniacum, secundum Græcos:eadem tamen est intentio,siue vnum, siue alterum ponatur,si inquam qualitates secundas consideramus in huiusmodi pharmaco vtrobique conuenit,& ratio est, quia in curatione euacuare debetis quàm citius potestis humores peccantes,poros aperire,obstructiones tollere, prohibere ne humores putrescant, concoctionem adiuuare non modo materiæ peccantis,sed etiã cibi,quia in his febribus cibi putrescunt in stomacho,& sequitur fluor alui, quia cibi non concoquuntur:adiuuan-

 da est

da est igitur concoctio, pharmacum istud omnia facit, ergo debet & potest administrari in curatione, & quod hæc omnia faciat, declaratur, habetis in primis, aloem quod mirificè, & benignissimè bilem euacuat, & pituitam, & aperit venas mesaraicas, & etiam euacuat simul, magnam præterea habet vim exsiccandi, & ita à putredine prohibet vt etiam corpora mortuorum exterius illita conseruet exsiccando, vt dicebat Auicenna, quod humiditates exsiccat extrinsecas, & innatas conseruat, habemus myrrhā & crocum, vel ammoniacum, quo ad myrrham, quia amara est aperit, abstergit, caliditatē habet temperatam, ideo emollit, & cordis imbecillitati conuenit, idem facit ammoniacum, emollit enim & concoquit, idem facit crocus, & quod de vno dictum est, de altero dicitur, & habent ambo odorem aromaticum, & fortè arabes non habentes ammoniacum pro eo posuerunt crocum, si autem consideratis hoc pharmacum in præseruatione solùm conuenit, quia cauere debetis in febre pestilenti à calefactione superflua corporis, nam tanta est in corpore putredo, vt calor præter naturam sit maximus, naturalis verò paruus, ideo caliditatem extraneam cauere debetis, quia colliquefacit humores, ideo

ad frig

ad frigida,& ficca eſt recurrendum. Rhabar barum bonum calidum eſt: verum eſt, ſed non excedit primum gradũ, imò aliqui volunt vt non ſit calidum, ſed quoniam annũ eſt,& adſtringens ideo nõ multũ calefacit, propter illas partes terreſtres, nihilominus quãdo exhibemus, quia habet nimiam exſiccationem, vt inferius docebimus quomodo cauere debeatis à nimium adſtrigentibus, infuſione aquæ endiuię, acetoſæ,& conſimilium temperamus,& facimus medicinam refrigerantem,& euacuantẽ,& hoc ſatis de medicinis euacuantibus, & ita ſunt completæ ſeptem quæſtiones,& quinq; adhuc reſtant, vna eſt nunquid apparentibus maculis quas vulgò dicunt pethechias, vel anthraces tunc temporis ſi acceſſerit medicus an liceat euacuare corpus, ſiue per phlebotomiam, ſiue per pharmaciam. Moderni non dixerim omnes, ſed ſaltem maiorem partem, abhorrent prorſus euacuationẽ debere fieri apparẽtibus maculis: & argumentum eorum eſt tale, quia cum motus naturæ ſit ad exteriora,& ad cutim, ſi fieret euacuatio per aluum, materia illa deduceret ad interiora,& motus fieret in contrarium: ad quid igitur (dicunt) vultis trahere materiã quæ mouetur ad cutim, ad venas cum miſſione ſanguinis, vel ad ventriculum cũ me-

dicamento soluente, & ita sunt persuasi isti ex hac ratione solùm, vt si quis audeat loqui contra illos non dignétur audire,& hoc est vitium illorum qui iudicare volunt, & cognoscere res absque distinctione, & hic fuit fons omnium errorum,ab ea autem temeritate vos cauere debetis. Natura tentat illum motum, verum est, sed considerare debetis quomodo tentat illum exitum, poterit enim esse iste talis impetus ad ea loca, & talis tentatio(vt ita loquar)quod erimus concordes, poterit etiam esse talis quod à vobis dissentiam, propterea motus iste, vel est naturæ regulariter operantis,vel coactus est motus naturæ operantis incaute, & quãdo est cum regula, apparet semper concoctio, quoniam virtutes naturales sunt tanquam chorus:& harmonia, attrahit primò attractiua,secundò retentiua retinet, tertiò verò concoctiua concoquit, & vbi facta est concoctio, non operantur amplius retentiua, & concoctiua, sed tunc insurgit expulsiua, & expellit id quod est expellendum: si igitur ista expulsio fuerit facta, postquam præcessit debita retentio, & debita concoctio, cui dubium quod si tunc alui faceretis motum, quod ignari essetis medici, imò si natura benè & exquisitè operabitur, permittetis solum opus naturæ, si deficiet ad

iuuabitis

iuuabitis eam per eandem viam: quoniam natura particularis corporis à natura vniuersali, quæ per electionem agit, & nunquam errat, regulatur, quam Auicenna Cholcodeam vocat, & Petrus Pomponatius intellectum deforis aduenientem, propterea dicunt motus iste expulsiuus qui factus est regulariter, & ab vniuersali natura rectus, & verus motus non debet impediri: sed sequi ipsum debetis, & qui aliter faceret erraret maximo errore, & ratio modernorum (quantum ad hoc) est optima, motus verò naturæ coactus, quando fit à natura aggrauata à materia peccante, siue multitudine, vel mala qualitate aëris, vel putredine: cùm enim natura non potest tollerare eam multitudinem, siue fuerit plenitudo quo ad vasa, siue quo ad virtutem, tunc natura irritatur ad expellendum: quia membra vbi est materia, sensibilia sunt admodum, & cum similiter retentiua virtus tollere non posit desinit à suo munere, concoctiua etiam abhorrens illam qualitatem, vel multitudinem in seipsam trahitur, & tùnc insurgit expulsiua ad expellendum quod aggrauat præter tempus, & expellit symptomatice: in primo motu erit in vrina concoctio & tollerantia infirmi, in secundo autem totum oppositum, in

vrina enim non erit concoctio, & virtus cadet: quia natura est aggrauata, & motus est symptomaticus, non propter fortitudinem factus: sed quoniam retentiua non amplius retinet, ideo expulsiua facilè expellit, & ideo æger aggrauatur magis, nullumque sentit iuuamentum ex illa expulsione: dico quod in isto casu euacuare debetis, aliter ægrum mori permittetis, & si virtus tollerare non potest, cùm prognostico dicetis quid futurum erit, si virtus constat audacter contra morbum insurgatis, & quia hæc est repletio, & repletioni euacuatio debetur, & quoniam virtus à multitudine aggrauata est, derelinquit munus concoctionis, ideo si materiam euacuatis, insurget fortior natura suprà residuum, & concoquit ipsum: cùm autem debilis sit virtus, vt tollerare non possit per aggrauationem, vel resolutionem: quoniam vtroque modo contingit debilitas, horum inditia habebitis. Nam vbi non præcesserũt ea, quæ virtutem resoluunt, vel per paucos dies durauerit morbus, neque præcesserit euacuatio multa, tunc enim virtutis debilitas contingit, propter materiæ multitudinem, & vbi videbitis per ista signa naturam non posse tollerare multitudinem, euacuare debetis: quia statim virtutes fortes redire facietis facta euacuatione

tione, ideo rectè debetis res distinguere, & si medici in istos incidunt errores, hoc est, quia methodum ignorant, & quando isti dicunt: si euacuaueris trahes ad partem oppositam, dico quod natura euacuationem non tentat: sed hoc est, quoniam plurimum eius materiæ circa ambitum corporis est aggrauans virtutem, & natura aggrauata ad proximam expellit partem, scilicet ad cutim, cuius signum est quod subito retrocedit: quia non est portio materiæ, quæ sponte fluit: sed est à natura derelicta, sicut sudores diaphoretici, & sicut cum homines sine regula moriuntur, at ex euacuatione vestra naturam regulabitis, ex his apparet quid respondendum sit illi quæsito, quo quærit, an debeamus euacuare, nécne per eam partem quam natura tentat? dicunt aliqui euacuare nolumus nisi per cutim: quia quò natura vergit, si per conuenientia loca, eo ducere oportet, & cum cutis sit conueniens regio: quoniam inter mébra, quæ naturaliter suscipiunt excrementa, cutis est talis, ideo per eam euacuare poteritis, cum scarificationibus etiam respondeatis, quod si materia erit pauca, nec multa in venis, nec multum crassa, ita quod repletio pauca sit, licet id eueniat, posito, quod ita scit, & ideo ita expellere possit,

sit, potest tunc natura adiuuari: sed in febre pestilenti, vbi materia est multa, si cum illis maledictis cucurbitulis exterius trahere velletis, nihil esset deterius: quia subtile traheretis, & remaneret crassum, calorem minueretis, & putredinem augeretis, ideo vel cum phlebotomia, vel cum medicinis euacuantibus, euacuabitis, & ita responsum sit octauæ quæstioni in ordine, quæ quærebat vtrum esset facienda aliqua euacuatio apparentibus maculis, vel anthracibus, erat nona quæstio an liceret fieri clyster in huiusmodi febribus pestilentibus, hoc dico: quia multi moderni maximè Gulielmus in sua practica habent pro maximo auxilio: quia à corde, & à cerebro diuertitur, credo quod Gulielmus, & reliqui sequentes, vel nunquam pestilentem viderint febrem, vel vt cæci & extra se erant, dum talia scripserunt, nam inter reliqua nihil perniciosius est, quàm fluor ille qui perpetuo sequitur febrem pestilentem, & tunc nihil retinetur prorsus, & quicquid commedunt fluit, & omnia corrupta sunt, & putrida, & ideo si tunc clyster administrabitur fient intestina debiliora, & fluxus augebitur, ideo facere clyster est interficere ægrum & virtutem debilitare, vultísne ergo propter diuersionem facere clysteres?

ô vtinam

ó vtinam non essent diuersiones: Gal. in tertia sectione tertij epid. inquit perpetuum esse in febribus pestilentibus, non dixit in pestilentia: quia distinguit pestem á febre pestilenti quod fluor adsit. Erat decima quæstio an iste fluor comprimi debeat necne: multi videntes ex fluore illo debilitari vires, ex hoc fluorem illum constringere conantur: sed id vos non faciatis: quoniam fluor ille sequitur: quoniam stomacus concoquere non potest, & plurima eorum pars putrescit, quæ comeduntur, præterea multi humores putrescentes ad ventriculum tendunt, á quibus vt se exoneret, expellit materias illas, & ideo si fluor ille retineretur, materiæ mouerentur, & cor pateretur, & interficerent, ideo adstringentia sunt euitanda, ne sequatur maior putredo in corde ex obstructionibus, maioribus causatis á materia illa retenta, periculaque enarrata sequantur, at tunc vsus clysteriorum, esset commodissimus, vbi supressa esset aluus. Erat vndecima quæstio, an liceret vti cucurbitulis, quæ summopere necessaria est, quoniam si accedetis cum istis qui praxim exercent quandiu cucurbitulas applicare videbitis, aliquando x. xij. xx. xxx. xxxx. xxxxx. quandoque scarificatas, quandoque non, & motiuum habent:

quoniam

quoniam ad exteriora trahere oportet venenum illud intrinſecum, nec aliter perſuaderi poſſunt, circa hoc non temere iudicare debetis: ſed cum diſtinctionibus, vt iſti cogantur dicere, quæ vos dicitis, & ratio ſit illa, quæ vincat illos, rei ergo naturam conſiderabitis: & primò videatis, quæ ſint cucurbitularum vires, & intētiones noſtras ſuper eas firmabimus, primò cucurbitulæ non ſcarificatæ violenter calorem ad extrinſeca trahunt, & locum calefaciunt ad quem trahunt, locum verò intrinſecum à quo refrigerant ſcarificationes, locus cui applicatur, non tantum caleſcit, ſed ex euacuatione ſanguinis dum fit inciſio ipſarum cucurbitularum, & ſpiritus attractione etiam refrigeratur ipſe locus, ita quod locus ad quem primo calefit per ſanguinis attractionem, & ſpiritus poſtea refrigeratur; quoniam ſpiritus & ſanguis egrediuntur, ſed qui patitur febrem peſtilentem indiget calore innato plurimo & ſpiritu, bene habet calorem extrinſecum ſuperfluum, ſed naturalem paucum & ſemiputridum, ſpiritus vt ſemiputridos habet, ideo omni ſtudio calorem innatum corroborare oportet, præter naturalem autem extinguere, cum cucurbitulis autem trahitis ipſum calorem & ſpiritus violenter exiſtentes in profundo,

do, & ita concoctiones impeditis, calorem trahendo, qui potius augeri debet, & sic tunc non fiunt, quæ agenda erant, non enim calor putrescētem humorem vincit & motus iste contrarius est naturæ, præterea debilitatis virtutem & concoctionis loca priuatis spiritu & calore, & iste error est, qui causatur ex cucurbitulis, siue ex scarificatione: hanc solam habent vtilitatem quod calefaciunt externas partes, sed dum superfluitates tolletis cum scarificatione, refrigerabitis postea locum, & sic vtilitas erit modica, quia loco refrigerato exterius, nec interius, nec exterius, calor erit: quoniam cutis meatus magis obstruentur, & ita augebitur putredo, qua aucta non aderit postea calor naturalis, qui possit ipsam constringere & emendare, & hæc sunt incommoda ex cucurbitulis, quæ interimunt omnes qui non sunt validæ virtutis, & si qui sunt, qui euadunt, natura fortis, quæ luctatur ea est, quæ facit vt medicus honorem habeat, & postea in omnibus aliis id faciunt cum maximo suo dedecore ex infirmi morte, sed diceret aliquis, ergo dimittere debemus huiusmodi corpora intacta, & non trahere aliquid extrinsecus? minime, sed frictionibus vtendum est, & linimentis quibusdam, quale est illud quo vti-

tur

tur Aëtius,& eſt proportionatum cucurbitulis,ſed notare debetis vnum quod primo dixit Ruffus, & poſtea moderni dixerunt qui nunquam à Ruffi præceptis diſceſſerunt, quòd vbi apparent circa hypocondria tenſiones, frigiditas extremorum, anhelitus frequentia, immaginationes offendentes, calorem exterius trahere debetis, propter quod verbum malè intellectum ab iſtis modernis, non malè ab Arabibus, in errorem inciderunt: duo dixit Ruffus, primò trahendum eſſe calorem, ſed non dixit cum quibus, ſecundò dat tempus cum ſcilicet hypocondria tenſa ſunt, & extremorum frigiditas apparet, anhelitus denſior & immaginationes corruptæ: iſta omnia vt tertio aphoriſmorum habetur, ſunt ſigna manifeſta inflammationis interius incipientis, & ſi fuerit vrina tenuior, non permittere debetis vt inflammatio fiat maior, quia ſi vnquam in ægritudinibus inflammatio interior fugienda eſt, in his potiſsimum febribus cauenda eſt, & tunc dicebat Ruffus in tali caſu exterius calorem trahere debetis, nec cum quibus, nec ſemper dixit, ſed vbi ſigna apparent iam dicta, & non violenter trahere debetis exterius, quemadmodum fit cum cucurbitulis, ſed ſicut excogitauit Aëtius qui in huiuſmodi caſu

appar

apparentibus maculis similibus morsibus culicum accipit oleum sabinum, aquam & nitrum,& ponit dosim omnium,etiam vult vt accipiamus aquæ vncias quatuor, olei sabini vncias duas, nitri drachmas duas: ego semper vtor hoc medicamento vbi volo exterius trahere apparentibus scilicet illis maculis, sed quoniam nostrum oleum commune, vt plurimum conficitur ex oliuis immaturis, ideo loco eius apponitis oleum amygdalarum amararum in eadem dosi, & decoquantur omnia, vsque ad consumptionem aquæ, & postea ex illo oleo perfundatur tota cutis: quoniam ex hoc moderatè incalescit tota cutis, fit attractio ad extra, & digeritur illa materia attracta, vaporesq; illi venenosi ad cutim eleuati exhalant, quia hoc linimentum aperit, attenuat, digerit, dissipat, pruritum quendam excitat ex quo pruritu natura ad cutim aliquid transmittere incipiet,& sic conueniẽtes facietis diuersiones,deinde factis frictionibus leuibus poteritis inungere corpus ex oleo mellino,anethino,& huiusmodi.

Ex xij. quæstionibus à nobis propositis, satisfecimus vndecim reliqua erat duodecima an ante euacuationem, vel post vti liceret rebus abstringentibus: difficultas hæc est adhuc inter medicos, & istorum opi

niones tripliciter diuiduntur, quidam in principio tantũ res ſtipticas affectant, nonnulli volunt adſtringentia eſſe danda poſt euacuationem, quidam neque in principio, neque poſt euacuationem omnino concedunt, qui volebant ante euacuationem, & in principio vti aſtringẽtibus, & qui etiam nunc volunt, hanc habent rationem, dicunt maximè, nos præcauere debere, ne putredo accedat ad cor, cum aſtringentibus autem & exſiccantibus prohibetur, ergo aſtringentia conueniunt in principio, ideo terram ſigillatam(quam bolum armenum vocant) exhibent, radicem tormentillæ, & multa alia his ſimilia, ſecundi dicũt in principio aſtringentia eſſe remouenda, & hac vtuntur ratione, ſi in principio ſtiptica exhibeantur, obſtruentur viæ & meatus tam primarum venarum, quàm aliarũ partium, ex qua obſtructione putredo augebitur, ideo ſtiptica & aſtringentia non conueniunt præterea prohibebitur natura & medicus, ne commodè peccantes humores euacuare poſsit, ideo dupliciter peccant obſtructiones faciendo, & prohibẽdo naturam, & medicum quin rectè peccantes humores educere poſsit, ideo non debent concedi niſi facta euacuatione ad corroboranda membra, tertii verò dicunt neq; in principio neque

facta

facta euacuatione conuenire, & dicunt siue exhibeantur in principio, siue post euacuationē, siue in medio tempore semper eundē seruant effectū, si in principio exhibeantur euacuationem prohibent, & augent putredinem, vt persuadent etiam secundi, etiam factis euacuationibus sequentur maxima incōmoda: nā factis euacuationibus debet prouocari vrina, vt residuum materiæ possit educi, leniri venter, quæ est curatio in febribus, à putredine prouenientibus, Ego verò dico quod quilibet istorum peccat, & ratio est quia nō vtūtur distinctionibus, nec terminos intelligunt, iam sciuistis ex Galeno, & experientia docet, omne caput ignorantiæ esse ignorātiam distinctionum, ex ea enim semper errores causantur vt primi fecerunt qui tenent in principio danda esse astringētia ne putredo accedat ad cor, hoc dixerunt propter ignorantiam rationis formalis febris pestilentis: iam audiuistis ideam febris pestilētis esse putredinem in corde, siue in contentis, siue in substantia ipsius, nec esse potest febris pestilens nisi putredo sit in corde, cum igitur apostema in corde sit præsupponunt vnum falsum, quando dicunt in principio prohibebitur putredo, sed accesit si prohibuissent putredinem, antequam adesset aliquid dixissent,

L. & ideo

& ideo quoniam in principio iam putredo eſt in corde, ceſſat ſua ratio, contra verò illos qui volunt poſt euacuationem licere vti aſtringentibus, & contra tertios, qui nolunt nullo tempore licere, dicimus quod peccarunt in hoc quoniam abſolutę pronuntiatur quod cum diſtinctionibus pronunciare deberent, debebant enim dicere quibuſdam aſtringētibus vti licet, quibuſdam non, & ſic vtraque poſitio falſa eſt tam eorum qui poſt euacuationē, quam eorum qui nunquam licere dixerunt, cuius rei ſolutio eſt. ſcire debetis, aſtringentia quędam reperiri quæ ſaporem habent acerbum, vel ponticum, vt dicunt Arabes, vel aſtringūt, vt Græci, Arabibus cōmune eſt ſtipticum, Græcis auſterum, quod autem auſterum, vel acerbum eſt, aſtringendi, & conſtipandi vim habet, & hæc omnia quæ ita ſe habent fundantur in ſubſtantia terreſtri craſſa neceſſariò non victa aliquo modo à calore, propterea habent chimum malum, omnia iſta aſtringentia acerba cruda admodum, frigidáque & ſicca ſunt, cum ſubſtantia craſſa, ideo ratione frigidioris, & craſſæ ſubſtantiæ, vel non penetrant, vel tardiſſimè, non penetrant niſi in locis amplis, & præterea alia penetrare non permittunt, ad hæc ſciendum eſt, ſi an conueniant iudicarę

dicare vultis quod sunt ex his acerbis & austeris, quædam simpliciter talia, quædam quæ non simpliciter talia, sed mixta, quæ participant de acerbitate & stipticitate, secundum vnam partem, secundum aliam verò partem participant de alio sapore, quæ verò non participant aliquo alio sapore absolutè, & simpliciter astringentia vocantur, & ideo quæcunque sunt acerba & amara, vel acerba, acria, aut acerba & dulcia, secundò permistionem saporum, habent vires permistas, exempli gratia sit res amara, & acerba, simul ratione acerbitatis astringit, quatenus acuta, vel acris, amaráque incidet & penetrabit, tum igitur astringentia dicamus simpliciter, illa erũt, vel mere acerba, vel mere austera, & vnam tantum facient operationem, si habent additamentum ratione eius effectũ faciẽt permixtũ, præterea considerare debetis, quod in istis astringentibus sunt multi gradus, quædam validissimè astringant, & ista substantiam habent crassam, aliqua non sunt ita validissima, sed leuiter astringunt, tertiò supponere debetis astringentia, vt astringentia conuenire, si sciueritis quibus indigeamus in febribus pestilẽtibus iam sciuistis quod aperiẽtibus, quoniam obstructio erat causa prohibitæ euentationis, id est, pu

tredinis, igitur obstructiones sunt aperiendæ ne putredo augeatur: primò igitur aperientibus indigemus, & exsiccantibus, ergo quæ aperiunt & exsiccant conueniunt: prętęrea indigemus rebus quæ concoctionem adiuuant, quia materiæ multæ sunt & crudæ, & materiæ crudæ indigent, vt abstergantur, & incidantur, ideo eligere debetis quæ aperiant, penetrent, exsiccent, concoquant & materiam præparent, si astringentia omnia ista facere possunt indigemus astringentibus, si verò facere non possunt ista quæ diximus, sed potius impediũt, sunt fugienda, diximus nos ea astringentia quæ absolutè talia appellantur, & frigida, & sicca in crassa substantia fundata obstruere venas in quibus adherent, ideo omnia talia erunt fugienda in febre pestilenti, quia ex his facietis obstructiones maiores, quoniam non penetrãt, nec alia penetrare permittunt, & rebellia sunt concoctioni, quia à calido concoctiones fiunt & sic afficiunt maximè, at si astringentia permixta fuerint cum contrariis substãtiis, vt cum miscetur substantia: astringens cum re tenuis substantiæ & frigidæ, vt in rosa, in qua est vis astringendi, cum tenuissima substantia, vt probat Galenus in tertio de simplicibus medicamentis capit. xvj. vbi inquit,

qui

qui sit tenuis substantiæ, vt in rosa in qua dulcedo,& amaritudo reperitur,& ista moderata astrictio cum tenui substantia non tantum non impedit penetrationem, sed adiuuat, quoniam tenuis substantia penetrat, vis autẽ illa astringẽs moderata comprimendo moderatè facit, vt maior fiat expulsio & exsiccatio, & pro hoc videndo accipiatis, vt dicit Galenus corium & illinitis oleo rosaceo citius penetrabit corium ipsum & tumefaciet, quam faciat aliud oleum commune ratione illius leuis astrinctionis: vnde videre potestis, quàm temere sit dictum. Nulla astringentia in febre pestilenti conuenire, ideo rhabarbarum cum habeat vim astringendi, est etiam in sua substantia tenuis amaritudo quæ penetrat & abstergit,& summopere obstructiones aperit, quia modica adstrictio, cum tenuitate substantiæ ad penetrationem facit, si verò vis astringendi non solùm adiungatur cum tenui substantia, sed etiam illa tenuis substantia sit calida, non solùm non prohibet penetrationem, quinimò ex ea tenuitate calida, ita conuenirent inuicem, vt non tantum pharmacum illud aperiat, sed etiam penetret & concoquat, propter caliditatem quam habet, & quia astringit facit vt calor immoretur, & meliorem fa-

ciat concoctionem, præterea emollit etiam vt Galenus inquit, in sextò de simplicibus medicamentis cap. de croco, & ita habetis quomodo quãdoque imò semper licet vti astringentibus, si eligantur quæ mixta sunt cum tenui substantia, vt in rosa, vel calida, vt in rhabarbaro, myrrha, croco, aloe, at si ea eligantur quæ absolute astringentia sunt, talia semper fugienda, istis visis. Restat videre vtrum possimus vti bolo armeno, & quoniam imaginantur multam astrictionem esse in ipso, applicare nesciũt quæ debent exhiberi, & inquiunt, licet bolus armenus noceat, & nobis non placeat ratione suæ astrictionis, habet tamen proprietatem occultam quæ veneno occurrit pestilentis febris, vt maius iuuamentum, dicunt illi, ex qualitate illa occulta veneno resistendi quam habet nocumentum ex astrictione, præterea Hippocratis & Galeni auctoritates adducunt, in tertiò de reg. acut. loquentem de oxymelite: inquiunt enim non inuenitur medicina, quæ aliqua ex parte non noceat, & ita aptant res suas, nec eius sententiæ recordantur quam Galenus in tertiò de prognost. expulsu affert contra Erasistratum disputans, vbi ait, qui volunt ostendere se aliquid docere cum tamen nihil doceant ad duo confugiunt, ad

propr

proprietates occultas, & ad nomina igno-
ta, vos verò rationales estis, non ad illas
proprietates occultas occurrere debetis,
nec obscuris vti nominibus: ad difficulta-
tem, igitur respondeo, an bolo Armeno
vti debemus, dico quod possumus, nō quia
in illa sit qualitas occulta resistens veneno
sed manifesta: quod testatur Galenus in
quintò de simpl. medicament. vbi lōgo dis-
cursu illius boli armeni virtutem probat, &
inquit omnibus conuenire quæcunq; sunt
putrida, humida sicut sunt vlcera putrida, &
omnes putredines interius & exterius, &
postquam dixit mirabilem habere vim ex-
siccandi, subiungit, in magna peste quæ
nostra peragrauit tēpestate similis ei quam
Tucydides descripsit nihil cōueniētius erat,
quam bolus Armenus, & omnes qui cele-
riter ex eo bibebant curabantur, quoniam
validissimè exsiccat, & quoniam in febre
pestilenti summa curationis est exsiccatio,
ideo præstantissimum remedium erit, ex
hac ratione conuenit asthmaticis, sputo san
guinis, vlceribus oris putrescentibus, catar-
rhis quod à capite ad pectus defluunt, & vl-
ceribus pulmonis, qui autem bolus arme-
nus sit astringens, & vnde id habuerit (igno-
rant) si ad auctoritates recurrere volunt,
non habent quo fugiant, si ad experientiam

 fallam

falsam esse ostendam si ad modum substantiæ, ostendam non habere insignem astrictionem, sed eam dumtaxat quam volumus, cuius signum est, qui in asthmate datur, si maximam astringendi vim haberet, eo modo asthmaticis conueniret: vultis rationẽ videre quod non astringit, sed quod validissimè exsiccat, accipiatis bolũ armenum nostrum, & super linguã ponatis, adhærebit linguæ, hoc non faciunt reliqua astringentia validissima, nam si accipiatis acatiam gallam vstam, aut non vstam, alumen non facient hoc, quoniam tantum habent vim exsiccãdi, bolus verò armenus, cũ statim linguæ humiditates trahat, cúmque sit viscidus tunc valide adhæret, vt discedere nolit, si astringens esset, vtique caderet & humiditatem nõ attraheret, ideo statim adhæret linguæ ratione suæ maximè siccitatis, præterea modum suæ substantiæ videatis nostrum bolum armenum accipiatis & teratis ipsum vsque ad vltimã contritionem conteri poterit, astringentia verò non poterunt conteri, vltima contritione, præterea vnctuositatem habet, vnctuosa autem astringentia non sunt & hanc ob causam deridet Galenus Dioscoridẽ qui dixerit vrsi adipẽ astringere, inquit ipse fortè id dixit, quia conuenit dissenterie, si verò vult

quod

quod id faciat ratione suæ substantiæ, errat, quia omnia vnctuosa cum fundentur in substantia calida aërea non astringunt: non habent ergo per se authoritates quod insigniter astringat, bene leuem astrictionem habet, quæ potius ad maiorem penetrationem facit, hic vnum deerat, nam ego tetigi, nos non habere bolum armenũ, quare ergo tot verba consumpsisti? Ego bolum armenum nostrum non dixerim idem esse cum eo de quo Gal. de simpl. medicamen. sextò mentionem facit, sed bene easdem habere virtutes, & esse eiusdem generis, & Gal. VI. de simpl. med. non artem historiæ profitetur, sed credit Dioscoridi, nec Gal. curat scire quid sit, sed tantummodò quam virtutem habeat, pingit igitur Dioscor. hanc terrã maximè esse exsiccationis, quoniã Gal. ex Armenia interconfinia inter Capadotiam & Armeniã asportari, inquit in capite de rubrica Synopica, & ait asportari ex Capadotia: Plinius tres posuit species, Galenus duas, vnam lutei coloris, & hanc Galen. describit, alteram coloris epatis de qua Dioscorid. meminit, & Theophrastus, quod autem sit eiusdem virtutis, inquit Dioscor. habet rubrica hæc synopica vim exiccandi cum modica astrictione, quia (dicit) opplet & infarcit, & habet vim empla-

ſticam, & quæ ita ſunt non magnam vim aſtringendi habent, ſed modicam: in propoſito autem cum de bolo Armeno non faciat mentionem Dioſcor. ſed de rubrica ſynopica, quæ aſportatur ex Capadocia, ſed Gale. de bolo Armeno, qui & ipſe exportatur ex eodemmet loco, & cum eaſdem virtutes habeat, credo quod ſit idem, quia virtutem, ſcilicet vim exiccandi habet, & linguæ adeo adhæret vt ipſam in paruo tempore totam exiccet, præterea in aſthmate, in ſputo ſanguinis mirum in modum conuenit, non quia conſtringat, ſed quoniam ſine læſione exiccat, fluxus ſiſtit, vlcera exiccat, & pectus corroborat, & non exaſperat, quod ſignum euidens eſt, quod non aſtringit valide, & conuenit in principio, in medio, & in fine, non quia qualitatem occultam habeat, ſed quia validiſsimè exiccat, relinquitur modo vt videamus an conueniat ſyrupus, de acetoſitate citri, dicunt iſti & maximè in hac ciuitate non conuenire, & ratio eorum eſt, quia ea, quæ aſtringunt non conueniunt, ſyrupus ille aſtringit, ergo non conuenit: iam vidiſtis quid ſit iudicandũ de huiuſmodi aſtringentibus, ita quod acida & aſtringentia differunt, quoniam aſtringentia in ſubſtantia terreſtri frigida fundantur, acida verò in tenui ſubſtantia, ideo facillimè

cillimè penetrant, si modo istis concedatur, quod syrupus iste aliquam leuem astrictionem habeat, quoniam & quæ tenuem habent substantiã cum modica astrictione penetrationẽ adiuuant, ideo leuis hæc astrictio faciet ad maiorẽ penetrationẽ, dico secundò quod non habet astrictionem: quoniam si volumus videre veritatem huius rei ex gustu hoc fiet indicium, nam quæcũque habent aciditatem solùm, habent prorsus sine astrictione, si gustui referatur, idque commodissimè comprobabitur experientia, si omphacium, scilicet succus aggrestæ, & succus citri offerãtur gustui, ex aggresta percipietis vna cum aciditate vim astringendi, sed ex succo citri mordicationẽ tantum, præterea ponatis succum aggrestæ in vitro, in alio succum citri, & lapillum, vel ouum ponatis in vtroque succo, succus de acetositate citri emolliet ouum sicut cerã, & tandem incidet illud, aggrestæ verò succus nihil eorum faciet, quia succus citri tenuissimè substãtiæ est, ideo penetrat, & incidit, aggresta verò propter partes terrestres non potest id facere, ideo licet aggresta sit frigidior, quam acetum, magis tamẽ refrigerat acetum, quam aggresta propter substantiæ subtilitatem.

Proposuimus superius tria esse genera &

capita à quibus ſumebantur indicationes curandi, quæ fundamenta non tantùm ſunt in his febribus, ſed communia in reliquis curationibus etiam erant, primum erat hoc vt ſpecularemini morbi naturam, ſecundum erat ſubiectum, ſcilicet corpus humanum quod eſt præter naturam diſpoſitum, intelligimusq; non tantùm corpus humanum conſiderandum eſſe, ſed annexa omnia alterantia, & immutantia, vt aer, cœli ſtatus, regio, cõſuetudo, ætas cum reliquis annexis; tertium erat facultates regentes corpus humanum: iſta tria indicãt ille quinq;, quid agendum, quantum, quando, quomodo, & vbi, oſtendimus ſingula iſtorum diuerſimode conſiderata diſtinguere has conditiones, diximus quomodo à morbi natura, & eramus in his indicationibus inuenien dis, & in iſta natura morbi rectè conſideranda quoniam ea rectè cognita, quid agendum facillime indicabitur, & in ea diximus eandem methodum ſeruari debere, quæ in indaganda natura vniuſcuiuſq; rei materialis ſeruatur, ea autem eſt contemplatio, & omnium cauſarum conſideratio, tum intrinſecarum, tum extrinſecarum, inter quas quaſdã efficientes diximus, & quomodo ab eis indicationes ſumantur oſtendimus, diſcurrimus etiam per extrinſecas

cauſ

caufas vt per aerem,deinde intrinfecas in-
ter quas,quædam remotæ,quædam proxi-
mæ erãt,ab intrinfecis remotis incepimus,
& ipfas effe humores dizimus,& conten-
ta, & ea omnia expleuimus, propterea,ne
quid nobis deeffet duodecim propofuimus
quæftiones,& eas expleuimus, fimulq; fa-
tisfecimus caufis efficientibus intrinfecis
remotis,à quibus indicationes curandi fu-
mebantur,feu euacuandi,reliqua erat cau-
fa proxima,& cõiuncta inter quam & mor-
bum nihil cadit medium,quæ confideran-
da eft,& hæc eft putredo:quoniam calorem
præter naturam efficit in corde,qui febris
eft,& concurrit,neq; materialiter,neq; for-
maliter:fed actiuè & effectiuè,igitur ifta eft
caufa proxima,quæ remoueri debet:indi-
cationes ergo remouendi putredinem ab
aliquo initio fumere debemus, fed quod-
nam erit initium,nifi rei natura,à qua nun-
quam difcedere debetis? natura igitur rei,
quam remouere,vel conferuare vultis,erit
initium,quoniã nullus eft tam rudis quin
videat,fi vult rectè agere circa aliquam rẽ,
quod eius naturã perfcrutari debet,vt fciat
quid agendum circa ipfum,quantũ,& quã-
do:igitur debemus putredinis naturam cõ-
fiderare fi volumus habere indicationes
quomodo putredo tollatur:cum igitur ex
quar

quarto meteor. sciatis quod putredo fit tanquàm à causa efficiente à calore extraneo, sicut per oppositum fit conseruatio à calore innato conseruante humidum in quo est, ideo casua efficiens putredinis est calor extraneus, subiectum est humidum cótinens, vel continens rem, quæ putrescit, & ex tali corruptione sequitur iste effectus, qui est putredo, quæ est via ad exiccationem: quia omnia quæ putrescunt tandem exiccantur, & hæc putredinis est natura, si eam in suis causis consideratis, & quia scitis à calore extraneo fieri, scire debetis eius diuersitatem, quoniam multis modis introducitur putredo in re putrescibili, aliquando calor accedit exterius, qui attrahit calorem innatum in re putrescibili existentem, & dum calor extrahitur, secum trahit humidum, & facit rem putrescere, vt in magnis contingit caloribus, quando fructus & carnes putrescunt, aliquando calor putrescens interius oritur modo quia extrinseca sit occasio, & magna est differentia si putrediné remouere vultis, an putredo intrinsecus nascatur, vel exterius, quando calor extraneus corrumpitur, vel est ita potens vt non tantùm calorem trahat innatum rei, quæ putrescit, sed propter summam efficaciam exiccat, & arefacit humi-

dum sin

dum ſine putredine proprie dicta, quæ fit cum humidum paulatim trahitur cũ quadam ebullitione,& reſoluitur,& fœtet tunc res putreſcens, fit illa putredo cum coinquinatione & fœtore, & cum vermibus,& aliis huiuſmodi: appellatur autem putredo illa, quæ à vehementi fit calore, ex qua repentina ſequitur exiccatio, Græce vanſis, id eſt exiccatio, ſicut cum fructus exiccantur,& ſicut fit in mumiis, hoc dicere volui, vt bene intelligatis auctoritates Galeni, quoniam dixi ego quod non fit febris peſtilens niſi ab aeris caliditate adiuncta plurima humiditate, imò in febribus peſtilentibus eſſe debet humiditas aeris: tamen calidum præualere debet, iſti afferunt Galeni auctoritates primo de differentiis feb. vbi inquit, quandoq; à maximo aeris æſtu fieri febrem peſtilentem, ſicut contingit in ea magna peſtilentia Thucydidis, vbi maximam ponit caliditatem abſq; eo quod de humiditate aliqua mentionem fecerit. Dico quod Galenus intellexit de caliditate humiditati coniuncta, nõ de ſimplici caliditate, nec propter hoc ſomnium adducas ad improbãdum ſententiã meam, quod autẽ fuerit caliditas plurimæ humiditati adiuncta oſtendam, primo per curationẽ factam ab Hippo. Athenis & ab Acrone Agrigentino in Si

in Sicilia eo tempore dum sæuiret febris ea pestilens, correxit Hippocrates, Galenus, & Aetius vt supra aerem odoratis calidis & siccis, sed proculdubio si calida fuisset intemperies sine humiditate: sed cum siccitate, tunc curatio facta per contrarium non fuisset, nec correxissent aerem, ergo fuit intemperies humida ex quo exiccatione indiguit, præterea quod illa aeris caliditas cũ plurima fuerit humiditate, videatis Galen. nono de simpl. med. vbi de bolo Armeno loquitur, inquit quod suo tempore pestilentia fuit sicut Thucydidis, sed suo tempore propter plurimã humiditatem, quoniam inquit ibi pluuiæ erant putrefacientes humiditates ergo talis etiam fuit eo tẽpore Thucydidis, tum propter curationem factam ab Hippocrate, tum propter auctoritates Galeni, præterea in tertio eiusdem semper videbitis Galen. decies repetentem quod nulla febris pestilens fit absq; plurima humiditate, igitur omnis febris pestilens fit propter plurimam humiditatẽ existentem in aere, bene fiunt aliæ ægritudines Epidemicæ, sed non febres pestilentes, & quia aliquis dicere posset, forte illa pestilentia, quam curauit Hippocrates: non fuit ea quam descripsit Thucydides, dico, quod ea fuit quoniam vt Soranus recitat floruit

Hippoc

Hippocrates tempore, quo bellum Peloponeſsiacum factum fuit,& ea ætate floruit Thucydides, quia deſcripſit bellum illud, cui etiam dixit ſe interfuiſſe. Pauſanias prętere in rebus Atticis, inquit de Appollinis templo, quomodo Appollonum Anaxiatanum appellat conditum eo tempore quo liberauit Hippocrates Athenas à peſte, idē refert: quando ergo habetis à Galeno à caliditate factam fuiſſe peſtem intelligatis de caliditate cum humiditate ſimul, & quod ſit hoc verum legatis Thucydidem qui in textu: eam compellat caliditatem ſuffocatiuam propter plurimam humiditatē exiſtentem in illo aere,& hæc ſatis de extrinſeca cauſa.

Vt perficiamus quod polliciti ſumus in his febribus peſtilentibus: vbi iam ſtuduerimus putredinem à corpore aufferre, euacuando humores putridos,& corpus tranſpirabile reddēdo, prout rei natura in omnibus agēdum docet, poſt euacuationem corroborantibus,& exiccantibus vtemur, ſicut etiam moderni optimè fecerunt, quod in febribus putridis trochiſcos ſcripſerunt de Roſis, de rhabarbaro de abſynthio qui habent vim exiccandi,& corroborandi,& dicemus in febribus putridis, ideo vbi remouebitur putredo ſubito ad exiccantia deue-

niendum est vt corpus exiccetur & corroboretur, & inter hæc potissimum est theriaca & mithridatum, quoniam exiccant & corroborant, & maxime resistunt veneno, & hæc satis ad tollendam causam coniunctam feb. pestil. indicationes modo, quæ à causa formali sumuntur & calore putredinali existente in corde, quæ vera est ratio formalis, quæ & ipsa requirit proprias indicationes curandi videndæ sunt, vbi ergo putredinalis calor adest, tollendus est, & ita huiusmodi formalis rationis cóceptus vniuersalis, facit vniuersalem conceptum indicationum: sed quomodo tollédus est? oportet inuenire methodum recte operãdi. Methodus autem tollendi calorem istum erit cognoscendo naturam caloris putredinalis, quantum ad calorem febrilem, & talis est vna indicatio vniuersalis, sumitur ergo aer, vt refrigeretur, & humectetur, & cũ ita sit, ergo talibus indigemus: quia contraria contrariis curantur, sed in hoc considerare debetis caloris putredinalis naturam esse, vt habeat putredinem sibi annexam, & ita habet causam sine qua non & cum nõ possimus curare aliquando affectum, nisi causam sine qua non remoueamus, ideo ita non poterimus remouere calorem putredinalem nisi exiccantibus vtamur propter

huius

huiusmodi annexam putredinem, quatenus calor est, refrigerantibus vtimur, quatenus annexam humiditatem habet exiccantibus: vti debemus, ideo frigida & sicca conueniunt, quantum ad particularia instrumenta habuistis syrupos, & quæcunq; in potu & cibo exhibentur, & refrigerantia & exiccantia sunt, & quoniam propter ariditatem linguæ & siccitatem actu frigida, & sicca accipere non possunt, ideo actu frigida & humida erunt, potentia verò frigidissima & sicca, igitur si ptisanam exhibebitis ipsam decoquetis in aqua mirthi vel acetosæ, vbi sint frusta limonum, & maxime interior pars, quæ acetosa est, quod sic habebit vim exiccandi quo ad potentiam, postea actu humida erunt, nec actu calida exhibeatis, sed tepidam, vel frigidam maxime in æstate, in potu verò aquam acetosam, mulsam, limonis, & endiuiæ exhibere poteritis, & apponere modicū aquæ rosaceæ in potibus, quoniam habet vim exiccandi & refrigerandi, & mirum in modum confortat cor, & spiritus corroborat, quæ verò quantitas cibi sit exhibenda, quando loquemur de virtute vnum verbum dicemus, sed quoniam moderni circa alterationem, quæ fit cum suis oppositis non parum hallucinantur quatuor

ſunt videnda in quibus errant, primum eſt de exhibenda aqua frigida, quia iſti medici admonent quod potus aquæ frigidæ vſq; ad ſanitatẽ eſt exhibendus, admonent enim vt non parum, ſed in maxima quantitate, & copia exhibeatur, & omnes ex tali potu interficiunt, qui veram habent febrem peſtilentem cũ putredine in corde, eſt tamen Auicẽna, Paulus, Aetius, Raſis, & ruffus, qui prius inquiunt aquam eſſe dandam, & tanto magis ab errore caueatis, quanto defenſores magnos habere videntur, & ille Nicolaus Florentinus dixit de quodam ciue Florentino tempore ſuo, cum medici exhibuerunt aquam frigidam in febre peſtilenti de more, quod ſtatim ex potu tali incidit in difficultatem anhelitus, & ſuffocabatur, & fuit ille vocatus vix curari potuit, tamen rationem non reddit, ſed ad canones recurrit vniuerſales, & inquit id contigiſſe, quia vir ille habebat ventriculum debilem, & hoc dixit, quia adeo credebat Auicennæ, vt ſi quempiam vidiſſet interiiſſe ex potu aquæ frigidæ, dixiſſet id eueniſſe ex ventriculi imbecillitate. Dico ego pro concluſione quod in febre peſtilenti vera quãdo putredo eſt in corde, ſiue in cõtentis, ſiue in ſubſtantia cordis, in nullo caſu conuenit, nec in principio, nec in augmento nec

in ſtat

in ſtatu,nec in declinatione,ſtante ægritu-
dine pauca,nec multa,& ratio eſt ſicut dice-
bat Galenus in primo, de ſimpl.med.vbi
cap.xxx.de ſitis cauſa loquitur,quia aqua
omnium humida eſt quæ ſunt in natura,
& ad ea quæ humectanda ſunt,nihil præ-
ſtantius aqua,& quia nihil deterius eſt in
hac febre,(vt docuimus)quàm humectare,
ideo non conuenit, quoniam humectando
putredinem auget,maximè cũ multa ha-
beamus quę ſine humectatione refrigerant:
quare autem Ruffus id dixerit, & reliqui
quod exhibenda eſt aqua in maxima co-
pia,hoc eſt quod maxime admiror,quoniã
moderni non aduerterunt verba Ruffi,di-
xit primo quod ſi fuerit febris ardens & lo-
quitur de febribus vagantibus & maximè
ſi apparuerit æſtus circa hypocondria,tũc
exhibenda aqua frigida non in modica
quantitate,quia tũc augetur febris,ſed vſq;
ad ſatietatem,ait autẽ non in modica quã-
titate ſit exhibenda,reddit rationem Gale.
in tertio de ratione victus in acutis,quoniã
conuertitur in bilem.vbi igitur fuerit fe-
bris cauſon,& caſus poſitus à Ruffo maxi-
me conueniret aqua frigida facta conco-
ctione,ſed nulla febris peſtilens eſt cauſus,
nec magnum habet calorem dicebat Gale.
in tertio de prognoſticis ex pulſu:imò vi-

detur quod non sit febris nec potest esse ardens, quia putredo est in corde, & calor modicus, vbicunq; igitur inuenietis veram febrem pestilentem, si dabitis aquam frigidã semper interficeretis ægrum, quia difficultas est, an sit exhibendum vinum; nonnulli enim ita aggrediuntur vinum, vt nolint febrem pestilẽtem curare, sine vino, aliter statim dicunt, morientur ægri, quia statim resoluuntur, imò etiam propinatur maluaticum, aliqui abhorrent vinum & aquam exhibent; vtriq; malè faciunt, & cum vino & aqua interficere poteritis; sed quãdo sit exhibenda aqua, & quandò vinum, non modo in his febribus verum etiam in omnibus aliis, audiatis. vident isti Hippocratem non abhorrere vinum etiam in acutis, & Galen. distinguit, sed vnum dicit hic, vnũ alibi, nõ possunt deinde scholares resolutionem, & veritatem scire, certũ est quod nihil est detestabilius in corpore humano febre correpto, quam exhibere vinum, vbicunq; sunt quatuor, vel quinque casus, primus est vbi materia faciens morbũ sit cruda, secundus est quãdo apparet delirij signũ etiam minimum, tertius est quãdo febris est iuncta cũ maximo capitis dolore, quartus est, quando fuerit aliqua inflãmatio in viscere, vt in hepate, pleuritide, phrenitide, renibus, pulmonib

monibus, vẽtriculo, vel intestinis, & vinum ebibitum in pleuritide interficit, non quia inimicum sit pleuritidi, sed quia inimicum sit omnibus inflammationibus internis, omnia hæc habetis à Galeno, in primo ad Glauconem, in cap. vbi curat febres continuas cum accidentibus, vbi remouebitis istas conditiones vinum non est prohibendum, sed exhibendum, & si non exhibebitis ægritudines producetis, sed quod vinum est exhibendum, non omne, sed quale descripsit Gal. in tertio de morbis acutis vbi de vino loquitur, & inquit vinum aquosum non dulce est illud quod febricitantibus conuenit, tale maximè conuenit, cur autem conferat vinum in febribus remotis illis conditionibus, est quia vinum facit penetrare propter tenuitatem substantiæ, & propter moderatam caliditatem, quæ cum humiditate iuncta est, ideo apparentibus cõcoctionis signis vinum exhibebitis, quia vrinam prouocabitis, obstructiones aperietis, sudoresq; inducetis, & sic materiam iam concoctam è corpore educetis, calorẽ iam squallidum restaurabitis, concoctiones augebitis, ideo apparentibus signis concoctionis, nihil salubrius erit quã exhibere vinum, & etiam in inflammationibus internis, sicut fecit Hippocrates in pleuritide, quod appa

rentibus signis concoctionis exhibuit vinum vt vires restauraret, sputumq́; facilitaret, sed si modo exhibeatur vt supra contrarium erit, nam primo natura materiam peccanté concoquere non potest, quia adeo mala est, & tam mala qualitate referta, vt non vinci possit, imò calor innatus à materia vincitur, ideo paulatim & non confertim materiam aggreditur, quia aliter suffocaretur, sicut facit ignis cum multa ligna sibi imponuntur, flamma non apparet excitata, nec dilatatur, sed in se continetur, vt materiam proximam agitet, & vires acquirat eundo, donec totam vincat, ita etiam si vinum in principio exhibeatur nondũ idoneum est ad concoquédum materiam, ideo febrilem augebit calorem, non distributio fiet propter obstructiones plurimas, & hac eadem ratione neq; inflammationibus internis vinum in principio est exhibendum, nam dum inflammatio cruda est perseuerat fluctio, stante verò fluxione ad membrum nobile magis ex vino augebitis fluxiones quia in fluxione semper sunt membra mandantia, membra recipientia humores & viæ per quas huiusmodi humores debent fluere, ex quibus fit vt membra mandantia magis mandent, recipientia magis recipiant, humoresque magis fiant inutiles,

les, & ad fluxiones paratiores, viæ quoque magis aperiuntur, lataéque fiunt,& sic omittendum est vinum epitima pro corde in febribus pestilentibus. Accipe boli armeni orientalis,drachmam vnam, aquæ rosaceæ vncias tres,aceti semiunciam, misce suffumigium. Accipe sandalorum,gariofilorum, ana semidrachmam, aquæ rosaceæ vncias tres: aceti vncias duas, vini maluatici parum misce, puluis ponẽdus in ferculis. Accipe rosarum rubearum, boli armeni, ana drachmam vnam, scrupulos duos,ambræ musci, ana grana quatuor: misce syrupus. Accipe syrupi de succo acetosæ, de acetositate citri, ana drachmas sex, decoctionis infrascriptæ vncias quatuor. Accipe rosarum rubearum manipulum medium, seminum contusorum, drachmas duas, radicis tormentillæ sesqui drachmam, doronici drachmas duas, Zedoariæ drachmas duas,sandalorum sesquidrachmam, aquæ acetosæ lib. duas: bulliat aqua ad consumptionem tertiæ partis & seruetur ad minus pro quatuor syrupis.

Dubitationes aliæ duæ supersunt quarũ vna est an ius pulli sit exhibẽdum,in hac febre pestilentiali quia medici sunt qui exhibent, sed quare dent, nesciunt assignare rationem,circa quæsitum illud vt per conclu-

 sionem

ſionem habeatis reſolutionem, primum videre oportet, quid facere poſsit ius pulli & quas vires habeat, poſtea an ius pulli cum his determinatis viribus cõueniat in febribus peſtilẽtibus: iam ſciuiſtis peſtilẽtem febrẽ à maxima oriri putredine, & maxima indigere exſiccatione, ſi poſtea ſciueritis tẽperaturã iuris pulli, etiã me tacente ſcietis, quid iudicandum ſit, intelligo de iure pulli iuuenis non antiqui nec galli, quia tale ius vim habet ſolutiuam & lenitiuam, & potius huiuſmodi ius eſt medicamẽtum quam cibus, ius pulli habet hanc proprietatem, vt maximè humores omnes corporis contemperet: intelligimus humores corporis contemperari, id eſt, cum qualitas excedens in humoribus retunditur aliquo medicamento: deducitur enim ad temperaturam, quia remouetur quod excedit, igitur ius pulli contemperat, quod oſtendam per inductionem in omnibus humoribus, de bile, quod contemperet eam patet, quia in iure pulli eſt vis humectandi ſubſtantifice, quoniam ab Ariſt. quarto meteorum habetis quod elixatio trahit à re elixata humidum ſubſtantificum, & permanet in iure elixante, & ideo ſicciora ſunt interiora, exteriora verò humidiora propter, ſcilicet aduentitiam humiditatem aquæ quæ ingreditur per poros

carnis,

carnis, humiditas verò ea est substantifica qua homines nutriuntur, qui bibunt huiusmodi ius, primo igitur habet quod humectet humiditate substãtifica, & etiam aduẽtitia, quia habet humiditatẽ aquæ, & humiditatẽ substãtificam pulli, & sic ex illis duabus humiditatibus, maximè contemperat bilem, cõtemperat etiam humorem melancholicũ: quia humectat intelligo de vtraqꝫ humectatione, habet præterea moderatam caliditatẽ acquisitã ab eo humore pulli in quo est moderata caliditas ideo cum efficiatur moderate calidum, & humidum duplici humiditate melancholicum humorem, qui frigidus & siccus est retundit, retũdit etiam pituitam propter tenuitatem substantiæ, quæ eius crassitudinem penetrat, vrinam prouocat, corpus humectat, propter facilẽ penetrationem, & ita humorẽ crassum contẽperat, quia dum penetrat partes eius, tollit compactionẽ, & cum pituitosus humor suo lentore adhæreat parietibus, ius pulli abluendo, & abstergendo deponit ipsum, vnde videmus quod ex iuris assumptione plurima pituita educitur, ideo videtur cibus, & potus commodissimus, similiter est medicamentum ad retundendum qualitatem existentẽ in humoribus, Moderni etiã omnes dicunt ius pulli cõtemperare omnes

humor

humores sed rationem non assignant, sed assumpserunt illud primò à Dioscor. secundò à Galeno, sed in Dioscoride error est, & Marcellus solus locum emendauit, & tam aperte restaurauit, vt si nihil aliud fecisset plurimum fecerit, deerat tota ista pars. Daturque esculentum ius pulli quidem ad emendanda in homine temperamenti sui vitia, & in ardoribus stomachi simpliciter confectum, primus fuit Dioscorides qui hoc dixit, secundus fuit Galenus, sed videtur esse mendum in vndecimo de simplici. medicament. in capite de Gallinis, dicit in textu ius gallinæ ἐπικρατικῆς δυνάμεως, ille qui vertit, inquit ius gallinæ sistit ventrem, quia credebat verbum illud ἐπικρατικῆς ab ἐπικρατέω prouenire, quod est detineo, ideo vertit detentiuæ virtutis est, sed prouenire non potest ab ἐπικρατέω, hoc adiectiuum ἐπικρατικῆς, bene legitur ἐπικρατικῆς, δυνάμεως, ab ἐπὶ & κεράννυμι deriuatum sit hoc compositum ἐπικεράννυμι hoc est contempero ideo hoc adiectiuum ἐπικρατικῆς ab ἐπικεράννυμι, idest contemperantis virtutis, & in hoc bonus ille vir Curtius cum non aduertisset codicem græcum innuit ius pulli sistere ventrem, & ita habetis quod ius pulli contemperandi gratia datur, & rationem audiuistis, cum sciatis

ius

ius pulli habere vim contemperandi humores, & vim humectandi: vtrum modo conueniat in febre pestilenti dico quod nullo modo conuenit, in febre pestilenti, sed bene in putridis aliis commodissime exhibetur, quia licet contemperet humores non est principalis intentio humorum dominium, sed putredo maxima est principaliter attendenda, ex qua habemus motum præcipitem & accidentia sæua, ideo Auicenna clamabat curationis summam esse exsiccationem, si quandoq; coacti essetis, quia nihil esset commodum pro nutrimento, & æger appeteret huiusmodi ius pulli, exhibeatis alteratum, & poteritis miscere frusta limonum, citrorum acetosorum, & myrtos cum modica aqua rosacea, imò carnes etiam decoquere debetis in aqua acetosæ, quia sic habebitis iura quæ habebunt vim exiccandi & nutriendi. Vltima quæstio est vtrum vti possimus extrinsecis alterantibus, & linimentis circa cor quæ refrigerent. in hac re intricantur isti curantes has febres, nonnulli apponunt, nonnulli non, & dicunt isti si apponantur linimenta, circa cor, vel erunt frigida actu, vel potentia erunt talia, & quodcunque fuerint semper constipabunt, & prohibebunt euentationem cordis, & magis naturam, & vapores intus

intus præcipitabunt, & sic magis cordis calor augebitur. si calida apponentur, inde putredo magis fiet, hac ratione persuasi isti viri nunquam apponunt aliquid exterius, sed parcatur, isti valde vtuntur confusa ratione sicut de rebus astringentibus diximus: id est dicendum de his, nam si res multum frigidæ actu, potentia applicarentur astringentesque multum, omnia iam dicta incommoda sequerētur: sed quoniam nonnulla sunt non ita frigida, aut actu, aut potentia, quæ transitum non impediunt, sed sunt moderate talia, ideo illa debent adhiberi: quia penetrationem adiuuat modica astrictio, & talia erunt succus limonum, aqua rosata, aqua acetosa, quia hæc habent frigiditatem cum tenuitate substantiæ, & penetrant, & citissime refrigerant, & citius quam quæ per os exhibentur, quoniam quæ per os exhibentur, primo ad ventriculum deueniunt, post ad hepar, deinde per venam cauam transeunt ad cor, sed tunc multum de frigiditate amiserūt: quoniam primo occurrerunt illis membris inflammatis antequam ad cor peruenire potuerunt, & ideo nollem à refrigerantibus exterius discedere, quæ quo ad frigiditatem actualem non sunt frigida, sed temperata in caliditate, & frigiditate, quod autem

tem

tem quo ad frigiditatem in potentia sint cum tenuitate substantiæ, semper admisceatur aliquid calidi potentia, modicum tamen vt producat illa frigida citius ad cor, vt si exempli gratia aquam acetosam, limonum, rosaceamque apparetis, cum his simul modicum vini maluatici admiscebitis, vt illa pauca quantitas penetrationem adiuuet, si verò applicabitis vnguenta, vt rosateum Mesue cum speciebus tẽperatis margaritarum, & sandalorum apponetis modicum croci, ad eandem intentionem. Et hæc satis sint quantum attinet ad naturam morbi, quando verò debeamus operari sumitur à natura morbi, & à concoctione & à cruditate, certum enim est quod motus morbi est velox, & cum momento temporis natura totius morbi permutatur, & quod alia sumitur indicatio ab ea, quæ sumitur vbi motus morbi nõ est ita præceps: quia sicut diximus: vbi de euacuatione loquebamur in febre pestilenti sumpta indicatione à motu statim euacuare debetis: quia talis febris motum dat præcipitem, & à mane ad vesperas cadit virtus, & hoc dixit Hippocrates in valde acutis statim medicari expedit, differre enim malum est: quia si concoctionem expectabitis, non dabitur amplius occasio indicationes etiam à

conco

concoctione, & à cruditate aduertẽdæ ſunt, nam vbi motus præceps ibi tunc non eſt quieta materia, quare tunc non eſt expectanda concoctio, ſed ſolùm expectanda eſt cum quieta eſt nec moueri debet: quia vbi quieta eſt materia, motus ipſius tardus eſt, & non acutus, & tunc concoctiones tempore fiunt, nec magna eſt mutatio de vna hora ad aliam, & quia Galenus dicebat ſuper eo aphoriſmo concocta medicari, & mouere nõ cruda, quod materia dicitur furioſa cum mouetur de vno loco ad alium, vt à cerebro ad pectus, à pectore ad pedes, ideo dixerunt aliqui quod materia furioſa non debet dici niſi moueatur, vt ibi ait Galenus, at dico ego quod Gal. intellexit de motu vt quieti opponitur non de materia, quæ mouetur de loco ad locum, quia materia in eodem loco permanens non minus turgens erit ac ſi moueretur de loco ad locum, ſicut turget quandoque equus propter libidinem in eodem loco permanens, dentibus enim fremit, calcitrat, hinnitusq; plurimos facit, & loco ſtare neſcit, ſic etiam materia in eodẽ loco permanens ebullit in venis maxima ebullitione, ſicut cum aqua ebullit in fundo lebetis facit ampullas, ita fit in venis, ideo ſtatim occurrere oportet: quia materia in motu eſt, & turget, vnum aliud circa morbi natu

bi naturam omisimus scitu necessarium, videlicet, subiectum, in quo est morbus, longè enim differt subiectũ vniuersale morbi quod esse diximus Socraté, Platoné ægrotum, & particulare morbi subiectum proprium considerãdum, quod est membrũ in quo est morbus, nunquam est subiectum in morbi natura: quoniam diuersificat morbi naturam, sed denominare facit totum: non enim dicimus sicut facimus in subiecto particulari, Socratem apoplecticum, pleuriticum, sed febrienté: non febre alia, vel alia, ideò dicebã quòd morbi natura diuersificatur à causis efficientibus, & indicationes ostendimus à causa formali: vltimo erat subiectum, quod diuersitatem facit naturæ morbi, in casu isto subiectum est cor, igitur cõsiderare debetis quod in ipso est putredo, & morbi naturã considerare, & scire eius nobilitaté, situm, & temperamentum: & cum sit calidæ, & siccæ temperaturæ, scitis non multum esse laborandum vt refrigeretur: quia non multum tolerat frigiditatem; satis etiam localiter remedia propter situm applicare: & quia nobilissimum membrũ est, statim occurrere debetis, de his copiosissimè dicemus; cùm de putridis loquemur, secundùm principale caput, quod a nobis quærendum erat circa huiusmodi cura-

tionem, erat subiectum, quod ægrotat, scilicet corpus humanum, quod quidem à nobis considerandum est, cuius temperaturæ sit, cuius naturæ in vniuersali, an calidum & humidum, & præterea non tantum vniuersalem temperaturam, sed particularem etiam, an cerebrum vitiosum habeat, stomachum imbecillem, an hepar, an verò membra habeat valida, & æqualia, debemus præterea in huiusmodi corpore non tantum has particulares naturas, sed etiam vniuersales considerare, quæ varias faciunt indicationes: scilicet cuius ætatis sit illud corpus ægrum: quia aliter curabitis senem, aliter iuuenem, & aliter puerum, mores etiam considerabitis: quia aliter messorem; & assuetum comedere rapas & legumina, aliter delicatum, aliter eum qui maximè vtitur exercitio, aliter qui in otio vixerit curabitis, hæc omnia aduertenda sunt, & si peccabitis in his interficietis ęgros vestros, præterea reliqua annexa considerare debetis, regionem, scilicet in qua habitat an calida vel frigida sit: quia aliter in Germania, aliter in Aethiopia, & quod de regionibus idem de anni temporibus, & constitutionibus dicendum: ista sunt considerandi circa secundum caput: quę autem consideranda sunt circa tertium caput, sunt

virtut

virtutes; multum enim refert si rectè mederi vultis scire cuius roboris sit corpus, cuius (vt ratio certissima habeatur) videbitis tertia loca, quæ possident, animalis enim in cerebro apparet, naturalis initium habet in hepate, sed æqualiter in toto est, vitalis autem in corde, si videbitis virtutes animalis, quæ à cerebro depēdent, (non tamen sunt in ipso, nec propter ipsum) esse adeo impeditas, vt totum corpus priuatum sit sensu & motu, vel si videbitis animales virtutes, quæ sunt in cerebro, & propter ipsum esse malè affectas, quæ sunt imaginatio, discursus, & memoria: necessariò erit vitium in cerebro, ideo illi succurrendum est, si etiam naturales virtutes fuerint affectæ, adeo vt corpus actiones bonas non edat, vt quia non attrahit, retineat, concoquat, vel nō expellat, dicere debetis vitium esse in hepate, ideo illi occurre debetis: similiter ea quæ omnium regina est, cuius sedes est in corde, & cuius munus est, vt toti corpori vitam prestet, quam Galenus septimo de placitis Hippocratis & Platonis animam appellat; vel proximū animæ instrumentum, & vbi defecerit calor iste & virtus illa fuerit resoluta, necessariò omnes aliæ virtutes, & vita dissoluātur, ideo illico occurrendum, restaurandáq; omni conatu

 nostro,

nostro, restaurabitur autẽ vt Galenus duodecimo therap. docet, vbi ostendit causas resolutionis huius virtutis tres esse, vel quia spiritus & calor deficit, vel humores optimi & sanguis, vel membrorum solidorum defectu, quia nimis exarescunt, & propterea quodcunque fuerit horum vitiorum, per oppositum occurrendum erit, quemadmodum docuimus in methodo nostra vniuersali in parte refectiua, & quemadmodum cum de putridis sermonem habebimus, in quibus quod reliquum erit, tum pro curatione harum febrium indicatione sumpta, tum pro putridarum curatione, longis verbis expediemus, id quod à nobis consulto factum est, ne eadem bis repetamus, & hæc satis de febribus pestilentibus, &c.

DE FEBRIBVS PVtridis, & primo de Tertiana.

RELIQVAE VERO FEBRES NONNVLLAE EX INFLAMMATIONIBVS, NONNVLLAE, &c. Iste est tractatus Galeni, qui iam esse incipit de febribus putridis, & vt connexionem cum præcedenti sermone habeatis, qui erat de febribus ephemeris, meminisse vos oportet

tet eorum, quæ dicebamus in principio, diximus enim Galenum in hoc toto libro diuisiuam seruare methodum quemadmodum ipse in prooemio testatur se facturum, præcepto Musithei. cum igitur methodum seruaturus esset diuisiuam, à principio diuidere cœpit, ita tamen vt occultissimas faceret diuisiones: dum diceret, febrium quædam sunt simplices, quædam non, intelligendo simplices febres, prout sunt simplices simplicitate naturæ, id est in propria natura febrium, id est sine aliqua additione, non simplices verò, quæ aliquam additionem habent, & quia diuisio hæc vtilis admodum est, eam declarauimus, & diximus febres esse simplices simplicitate naturæ, quæ ita habent calorem istum versum ad igneum purum, vt prorsus sit sine aliquo additamento, sed auctus sit secundum qualitatem solam, vt cum quis appropinquatur soli vel igni, & huiusmodi sunt omnes ephemeræ, aut hecticæ febres simplices, non simplices autem hecticæ sunt, quando aliquid extrinsecum commiscetur, vt quando vapores putridi miscentur cum humoribus cordis, ita vt ipsi humores cordis putrescant, vel etiam substantia ipsius cordis, & tunc fit febris hectica pestilens, si verò admiscentur va-

pores putridi cum humoribus cordis solùm, & non putrescant ipsi humores cordis, fit vera febris putrida, qua diuisione facta, cum de primò membro loquutus esset, scilicet de febribus simplicibus, quæ ephemeræ dicebantur, de hecticis tacuit simplicibus: quoniam cognitis ephemeris, statim hecticas cognoscere possumus: quoniam non differũt nisi ratione termini terminantis, idem enim calor sine additione aliqua cum terminatur ad spiritus, ephemeram facit, cum autem ad cor hecticam, quod autem habeant eandem naturam, ostendit Galenus in nono & decimo therap. qui postquã curauit ephemeras statim curat hecticas, eodem prorsus scopo: quia non differunt nisi secundum maiorem, vel minorem gradum caliditatis, & ideo Galenus studens breuitati, dum de ephemeris pertractasset, prætermisit hecticas simplices, simplicitate naturæ: quia eadem erat natura vtriusque, alias etiam hecticas non simplices prætermisit, quia putridarum materiam sapiunt, & quoniam simul curaturus erat putridas, & hecticas non puras docebit curare, vt ostendemus, cum igitur Galen. primum membrum diuisionis declarauit, nunc secundum membrum aggreditur non simplicium febrium

simp

ſimplicitate naturæ, ſed per addictionem putredinis, vel vaporum putridorum, & hoc pacto incipit, ALIAE VERO FEBRES NONNVLLAE EX INFLAMMATIONIBVS, NONNVLLAE EX HVMORIBVS ACCENDVNTVR. facit Galen. ſecundi membri diuiſionem donec tandem deueniat ad ſpecies ſpecialiſsimas, & indiuiduas, quoniam illæ ſunt quæ curantur; non genera, nec curare poſſumus niſi à generibus primis diuidendo deueniamus ad ſpecies ſpecialiſsimas, ita fecit Galenus. accipit differentiam quæ maximè generalis eſt, primò adhærens generi, & diuiſionem facit, & inquit febrium compoſitarum compoſitione naturæ, quædam ſunt accidẽtia aliquorum morborum, quędam non ſunt accidentia, ſed ſunt morbi per ſe, hæc diuiſio febris eſt maximè vniuerſalis. Quædam accidentia aliorum mor borum dicuntur. ſunt febres quæ inflammationes ſequuntur internas, quæ non denominantur proprio vocabulo, ſed à morbo quem ſequũtur, appellamus enim febrẽ quæ pleureſim ſequitur inflammationis no mine, & nõ proprio vocabulo: & pleuritim dicimus: & ſic de aliis omnibus, & quod hoc ſit verũ patet, quia non curantur huiuſmodi febres, niſi prius curemus inflammationem,

tionem, quia curata inflammatione cura-tur febris, & istæ febres curantur curatione primi morbi, quoniam accidentia sunt, febres verò sunt morbi per se, non accidentia, quæ pendent ex humorum putredine, aliæ accidentibus carent, aliæ non. Quantũ ad primam diuisionem febrium attinet, scilicet quæ sunt accidentia, se tractaturũ promittit in secũdo libro, vbi de inflammationibus loquetur, & de febribus sequentibus inflammationem, & sic primum relinquit membrum, in secundo libro pertractandum, secundum genus promittit se pertractat urum in hoc primo libro, & diuidit hoc genus febriũ ad species specialissimas, subdiuidit modo hoc secundum membrũ, & inquit, QVAE VERO AB HVMORVM PVTREDINE ACCENDVNTVR FEBRES, ET EO IPSO VOCANTVR NOMINE, NON AVTEM MORBORVM ACCIDENTIA, &c. Antequam veniamus ad diuisionem huius generis, nonnulla prius summè necessaria ad ea, quæ dicturi sumus, oportet declarare. primum est, quod natura, seu generis differentia non æqualiter diffunditur in tribus illis generibus, secundum, vtrum omnes febres sint putridæ, tum quia id antiqui volebant, tum quia Galen. in pri-

mo de diff. febr. ex antiquorum opinione dixit omnes febres præter ephemeras esse putridas, & subdit, hoc videtur esse ex mente Athenei cui maxima ex parte assentio vt credam omnes febres esse putridas nisi eas quæ ephemeræ vocantur, si hoc verum est quomodo fecisset Gal. quoddam ephemerarum genus, quoddam hecticarum, & quoddam putridarum? proponit Gal. quæstionem, nec eam soluit, ideo oportet vt nos eam soluamus. tertiò videndum erit quæ sit idea, & formalis ratio febrium putridarum, præterea an sit tantummodo triplex genus putridarũ, videlicet febris, quæ fit ex putredine bilis, pituitæ, & humoris melancholici, an verò quartum detur genus, vtrum scilicet detur febris ex sanguinis putredine, nec dubitamus an putrescat sanguis, quia omnes sciunt sanguinem putrescere, & ex ea sanguinis putredine fieri febrem, sed quærimus an putrescente sanguine, sit quarta idea febris distincta ab illis tribus, secundum sui naturam, in qua quidem quęstione dissoluemus frigidissima Auicennæ argumenta, & si putrescit, quærimus an posit in venis putrescere, & febrem facere, & quomodo intelligatur quod sanguis putrescat, vltimò quæremus, si contingat quod sanguis extra venas putrescat, quod

genus febris faciat; QVANTNM AD PRIMVM QVOD NATVRA generis non æqualiter descendat in tribus generibus subalternis; scire debetis, quod Galen. distinguit illa tria genera à subiecto terminante, & ita facit, quædam febris terminatur spiritibus quædam in humoribus, & putrida nominatur, hæc, conditio non est æqualiter in omnibus, quoniam caliditas, in spiritibus terminata, siue simplex, siue composita fuerit, modo terminetur ad spiritus, ephemeram facit: similiter caliditas si terminatur in cordis substantia, siue simplex, siue composita sit semper hecticam facit, quoniam sufficit ista conditio, vt caliditas præter naturam sit terminata in substantia cordis: in humoribus verò nõ est eadem ratio, ideo diximus non æqualiter diffundi generis naturam in subalternis generibus, si enim terminatur calor in humoribus non semper putrida fiet, quia synocha sine putredine ex sanguinis ebullitione fit, & febris est media inter ephemeras & putridas; quia nondum putrescit sanguis: non sufficit ergo quod calor præter naturam terminetur in humoribus, vt ponantur in calefacto esse, sed oportet vt illi humores, & vapores putridi ascendant ad cor, quia aliter nunquam erit febris putrida; & si millies

millies humores cordis, vel corporis ponantur in calefacto esse, & non putrescant, non erit febris putrida, nec valet consequentia, caliditas est in humoribus, ergo putrida febris est, sed oportet vt putrescant humores, & vapores ascendant ad cor, & hæc scienda erant, quoniam sine horum cognitione, ideam febrium putridarum nescietis, & hæc satis quo ad primam quæstionem, secũdum quod quærebamus erat, VTRVM OMNES FEBRES essent putridæ, in hoc videtur esse maxima difficultas, primò quia omnes febres sint putridæ, vt antiqui plurimi tenebant, ET RATIO SVA ERAT hæc, quia nulla ægritudo prouenit à qualitate simplici, nullus enim est morbus calidus & frigidus, nec potest tãtus calor accedere quin alius accedat, quod ægritudinem augeat, seu faciat, bene potest impressionem causare, & ab eo comprimi in aliqua parte, vt adurat humores, vel salsos, vel acres efficiat, vel colliquet & faciat vt præcipitent ad aliquam partem, vel obstructionem faciant, ideoque ęgritudines sequantur, ideo caliditas nunquam erit ægritudo, sed bene potest esse ęgritudinis causa. opinio ista pertractatur, ab eo authore, qui imprimitur, simul cum Hippocrate, licet nõ sit Hippocrates, qui

qui inscribitur de prisca doctrina medica: hanc opinionem Galen. recitat in primo de differen. feb. cap. quinto. nec soluit, sed inquit, credo omnes febres fieri ex humorum putredine, præter ephemeras, vnde est aduertendum, primo qua ratione antiqui in hanc sententiam deuenerunt, neq; est credendum, quod hanc opinionem sine ratione tenuerint, & Galenus videns huiusmodi opinionem rationi consonam contradicere noluit, quia nec imaginari potest, vt sine putredine fiat febris, quia certum est quod non est febris, nisi naturalis calor ad igneũ vertatur, modo si hoc est de diffinitione putredinis, nónne putrescunt res, cum earum naturalis calor ad igneum mutatur. & sicut naturalis calor conseruat subiectum, ita calor præter naturã, naturam destruit, causa enim putredinis est calor præter naturam accensus in humido substantifico qui vbi accensus fuerit in humido radicali spiritus nónne putrescunt? similiter calor naturalis in humoribus conuersus ad igneam naturam, nónne est necessarium, vt putrescant humores, quia non habent calorem conseruantem: similiter vbi calor naturalis in solidis fiat igneus, nónne sequitur necessario putredo? & ista fuit opinio Athenei, & omnium qui sequuti sunt eum, Galenus

istam

istam difficultatem fecit dicens quod in
omnibus calor igneus fieri potest,& putre-
dinem facere,sed vbi in spiritibus accenda-
tur non est ita præter naturam ,nec tantā
facit moram,vt posit putredinem facere,
quia calor igneus non est ita rebellis factus
naturæ,quando resistentiam habet ad illam
ignitatem acquisitam,& propterea nō du-
rat nisi per diem,& ideo in solis febribus
ephemeris fit febris,absq; eo quod fiat pu-
tredo,& dat exemplū Galen.de calore igneo
sine putredine, sicut cum lapis,vel ferrum
candescit,habet lapis , vel ferrum calidita-
tem præter naturam,non tamen putrescūt,
quia non diu durat caliditas illa in ferro,
at si permaneret diu lapis in fornace , vel
ferrum , putrescerēt,& corrumperentur,sed
difficultatem Galenus auget,sed nō soluit,
& malè fecit,quia dixit se tenere omnes fe-
bres esse putridas,præter ephemeram,& di-
xit,imò ex humorum putredine causari,si
omnes febres fiunt ex humorum putredi-
ne,præter ephemeram ; ad quid distinxis-
set febres hecticas simplices toto genere,
propter subiectum terminans à putridis,
& ephemeris?ego Galeni maiestatem ad-
mirandam excusandamq; esse crediderim,
nec verba sua difficultatem habent , si re-
ctè perpendantur.inquit Galen.omnes fe-
bres

bres fiunt ex putredine præter ephemeras: ista propositio ita prolata, verissima est; propterea vos scietis tria esse febrium genera, quoddam in spiritus, aliud in substantia cordis, aliud in humoribus: ephemeræ proculdubio sunt extra putredinem, remouētur & putridæ, quātum ad hecticas, nónne scitis quasdam esse simplices, quasdam non simplices? de non simplicibus clarum est, quod ex putredine sunt, quia sunt ex putredine humorum existentium in corde, vel in substantia cordis, sic est dicendum de illis quæ sunt ex pulmone vlcerato: de simplicibus autem etiam dico quod magna ex parte fiunt ex humorum putredine, & nunquam forte videbitis, vel saltem rarissime fieri incipiendo, hanc tamen posuit Galen. quia licet ferè nunquam contingat, potest tamen contingere, & vbi contingit talis hectica febris simplex non perseuerat per xv. dies, quia putrida febris miscetur, quoniā vbi calor in substantia cordis factus est igneus, quomodo possunt ab eo boni humores in corpore generari? & cum praui humores generentur quomodo possunt conseruari, quin putrefiant? itaque bono iam animo dicere potestis, omnes fere febres præter ephemeras esse putridas, & addit, illud ferè propter paucissimas illas hecti-

eas simplices, quæ fiunt incipiendo, quæ nisi obstetissent, absolute pronunciasset, omnes febres esse putridas, & ideo cum diuidit Galen. febres in tria genera, optima est diuisio, quia esse putridum, vel non putridum non tollit hecticarum genus, quia diximus hecticas fieri dummodo terminetur calor in substantia cordis, siue sit putredo, siue non, ideo nulla est contradictio in Galeno.

Declaratis quibusdam dubitationibus motis in diuisione febrium putridarum, superest modo ALIA DVBITATIO, vtrũ detur febris ex putredine sanguinis, quæ quæstio est discutienda, quoniam plurimum faciet ad rectam febrium cognitionem, ita tamen eam tractabimus, vt non ponamus eam sicuti Moderni, qui intricantur in huiusmodi nugis, sed id tantùm dicemus, quod nobis videbitur veritati consonum, & difficultates soluemus, quæ occurrere possunt circa huiusmodi quæstionem: scire ergo debetis quod quando quærimus, an fieri possit febris ex putredine sanguinis, dubitatio hæc nõ debet intelligi prout verba sonant, quoniam nulli dubium est, quod sanguis putrescit, ex qua putredine fit febris, & nullus vnquam in hoc dubitauit, sed dubitatio est, an putrescente sangui-ne [illegible] ac fiat

ne fiat noua idea & forma, noua febrium putridarum præter illas tres positas à Galeno, ita quod nec sit quotidiana, nec tertiana, nec quartana, nec mixta ex istis, sed sit vnum temperatum genus. Alia dubitatio si sanguis putrescit; quomodo putrescit, & Moderni in hoc intricati sunt, quia nesciũt quomodo putrescat, secundo quæremus an sanguis putrescat in venis, & faciat febrem, sicut alij humores existentes in venis: tertio quæritur, vtrum cum sanguis emanat extra venas & ibi putrescit, febrem faciat, & si faciat quod genus febrium faciat. CIRCA PRIMAM PARTEM RESPONDEO AD QVAESITVM, postea difficultates remouebo, cum quæritur an quartum genus febrium fiat ex putredine sanguis, respondeo quod nullum sit nouum genus, & quod non sunt, nisi tria illa. AD SECVNDVM CVM QVAERITVR, QVOMODO PVTRESCAT SANGVIS, aduertatis quæcunque dicturi sumus, quãdo reliquæ difficultates ex declaratione ista remouebuntur, & cum opinionem nostram dixerimus, volo vt recurratis ad loca Galeni, & funditus ea perpendatis: quia videbitis vera esse quæcunque diximus. Quando sanguis putrescit facit primo ebullitioné; antequàm putrescat, & ratio est: quoniam

sang

ſanguis eſt naturalis res & maximè à natura requiſitus humor familiariſsimus non putreſcit niſi prius receſſerit à ſua naturali diſpoſitione & temperie, & accidat illi quid præter naturam,& fiat,vel amarus,vel ſalſus,vel acris,vel ebulliat, quando habet aliquas qualitates præter naturam, ſi igitur fuerit factus acrior & mordacior ſe ipſo, vt putreſcat, dum putreſcere incipit pars eius tenuior & acrior magis parata, dum putreſcit fit ſe ipſa acrior,& mordacior,& ſubtilior, & calidior,& vertitur ad naturam bilis putridæ,& ideo facit typum bilis,ſi verò fuerit ſanguis ſe ipſo redditus craſsior & terreſtrior putreſcit,ſed putredo ſua cum in parte terreſtri ad humoris naturam vergit melācholici putrefacti,& ideo accidentia,& formam ſeruat humoris melancholici putrefacti,ſi fuerit ſanguis temperatus,ita quod non excedat nec in tenuitate,nec in craſsitie,nec in acrimonia,nunquam putreſcet,niſi fortaſſe ſit in tāta quātitate vt ſubito ſuffocet,quod autem pars ſanguinis ſubtilior putreſcens ad naturam bilis vergat,& ipſius typum faciat,& quod putreſcens pars craſsior ſanguinis ad melancholiæ naturam vergat, apparet ex his quæ quotidie contingunt in humanis corporibus,nam vbi ſanguis ad membranam

costas succingentem erumpit, & eam facit inflammationem, quæ pleuritis dicitur: quia pars subtilior sanguinis ea est, quæ ad locum tendit, & ea quæ putrescit: quia crassa non penetraret membranam, fiunt febres exacerbantes de tertio in tertium, si verò sanguis fuerit crassior & erumpat ad aliquem locum & faciat inflammationem vbi putrefiat ad melancholiæ naturam vergit, & ideo melancholicæ faciet accidentia, nam tunc anthraces carbunculique proueniunt, & inquit Galenus libro decimo tertio therap. & primo de differentiis febrium, & primo ad Glauconem libro, quod non fiunt, nisi à sanguine crasso putrefacto, scilicet æstate vt Galenus admonet nos in secundo de differentiis febrium, cum dico humorem crassum putrefieri, & vergere ad naturam melancholiæ, non dico esse humorem melancholicum, sed in quodam confinio constituitur, & quia frequenter putrescit pars tenuior, ideo frequenter fiunt inflammationes, raro anthraces, & carbunculi: quia raro pars crassior putrefit: his ita positis apparet quomodo putrescat sanguis, & quod non putrescit, dum purus est, apparet etiam ex dictis, quod non datur quartum genus febrium putridarum, dum putrescit sanguis: quia vbi pars eius tenuior

nuior putrefcit ad naturam bilis vergit, & exacerbat de tertio in tertium, quando autem eius pars crasſior ad naturam melancholiæ vergit, exacerbat de quarto in quartum,& ſic non oportet quartam ponere ideam febrium putridarum. His ita viſis ad ſecundam quæſtionis partem deſcendamus,apparet quomodo ſoluenda ſint frigida argumenta Auicennæ. Auicenna contra Galenum loquitur parum modeſte,ideo nos parum modeſte contra ipſum oportet loqui,tribus argumentis inſtat cõtra Galenum. Primum eſt, tu dicis ô Galene, dum putreſcit ſanguis partem eius tenuiorem fieri bilem, & ita febrem fieri bilioſam,contra,dum putreſcit pars craſſior per te fit melancholia tenuior colera,ergo non minus poteſt fieri febris melancholica,quam colerica,& ita duæ fient febres,colerica, quia ſubtilior pars putreſcit, melancholica quia craſſior pars putreſcit,cõſequens falſum eſt,ergo id ex quo ſequitur. Secundo arguit, dicis, ô Galene quod ſanguis,dũ putreſcit neceſſario pars eius tenuior, fit bilis craſſior melancholia iſte eſt finis putredinis:nos verò loquimur de motu putredinis antequam acquiratur ille terminus: nam ſi dum putreſcit non ſit adhuc verſus in bilem,tuc dicas mihi ô Ga-

lene in isto motu alterationis, quæ febris erit? non colerica, quia non dum est facta colera, non melancholica, quia non dum est facta melancholia; ergo erit alia distincta ab istis. Tertio arguit, tu dicis ô Galene ex sanguine ipso putrefacto fieri bilem, & melancholiam, & ex bile facta ex putredine sanguinis fieri feb. colericam, & ex crassiori parte sanguinis fieri melancholicam febré, cõtra non est necessarium, vt id quod fit ex putredine, putridium sit, igitur bilis illa aut melancholia non est necessarium, vt sit putrida, igitur non fit febris colerica, aut melancholica ex putredine sanguinis. His tribus argumentis instat contra Galenum male intellectum, & ex dictis omnia sunt soluta, nam vt vidistis, dixit Galenus, quando putrescit subtilior pars sanguinis, vergit ad naturam bilis, & dixit, quod non fiat vera bilis, quia dum pars sanguinis fit calidior, & tenuior, in illo motu putredinis fiunt accidentia bilis, ideo diximus, quod sapit ipsius naturam, tu autem ô Auicenna arguis, ergo necesse est vt fiant duæ febres, non est ita, quia ex dispositione sanguinis modo crassa, modo tenui potest putrescere. Ad secundum dico in eo motu, dum putrescit sanguis non est facta bilis, ergo non debet esse febris biliosa, dico quod

quod etsi non sit facta bilis, febris tamē biliosa erit, quia in eo motu vergit sanguis putrescens ad naturam bilis. Ad tertiū non dicit Galenus quod fiat bilis prius, & postea putrescat, & fiat febris, quæ colerica dicitur: sed in motu dum tenuior pars putrescit, fit febris ex putredine sanguinis, & quia sapit illa pars naturam bilis, ideo accidentia similia bili apparent, quod autem sit differentia inter febrem, quæ fit ex vera bile, & inter eam, quæ ex putredine sanguinis, videatis Galenum in secundo de differentiis febrium cap. 9. vbi inquit cū putrescit sanguis biliosus in bubone, & in aliqua alia corporis parte remissiores fiunt, calor minor est, nec ita mordax, sicut cum feruescit bilis, similem tamē accessionem, & typum habet, sicut & febris tertiana ex bile putrescente, & sic patet quomodo male Auicenna intellexit Galenum.

Quærebatur secundo, an in venis putrescat sanguis, sicut putrescit bilis & pituita, quia quandoque pituita in venis putrescit, & fit febris continua, quandoq; humor melancholicus, quandoque bilis, ex quibus similiter fiunt febres continuæ, sicut igitur contingit de his tribus humoribus, quod secūdum formam propriam putrescentes in venis faciant continuam feb.

an etiam sanguis sub forma eius putrescat? Ad istam quæstionem respondemus, & dicimus sanguinem nullo pacto putrescere in venis sicut reliqui tres humores: quia crederetis rem contra Galenum, & contra rationem, quia non est eadem ratio de sanguine sicut de aliis humoribus: quia vbi redũdat bilis, pituita, vel melãcholia, & excedit temperaturam propriam corporis, si redundat secundum gradum remissum, percipiunt homines grauitates, & spõtaneas lassitudines, & dum magis augetur, alterum duorum fit, vel excernitur à virtute expulsiua forti ab interioribus ad exteriora, & fiunt febres interpollatæ, si verò multiplicatur intra venas, & virtus imbecilla fuerit in expellendo, remanet intra venas, & cum regulari non possit à natura, vt oportet maximè si quid extrinsecus aduenìat meatus obstruens, vel multitudo poros claudens, vt prohibeatur euentatio, tunc putrescit talis humor, siue bilis fuerit, siue melancholia, siue pituita, secũdum totam substantiam, & febrem facit continuam: in sanguine autem non contingit hoc, quoniam sanguis dum benignus est, ibi est sedes spiritus & animæ, dum aliqua pars tenuior est, vel crassior, natura superat eam partem, pars reliqua in se colligitur, nec

permittit

permittit vt putrescat, nisi in febribus pestilentibus propter maximas occasiones, in quibus solum potest putrescere sanguis qua sanguis est, in reliquis verò febribus vbi non est tanta putredo semper expellitur excrementum,& permittit natura tenuiorem partem putrescere, & fiunt synochæ febres: crassam verò sibi seruat: tertium quod quærebatur erat, an cum sanguis extra venas erumpit, si putrescit prout necessarium est, vt Aphorismorum sexto, Aphorismo vigesimo, an fiat aliud genus febrium. Notetis quod sanguis extra venas erumpens potest intelligi duobus modis vt inquit Galen. super dicto Aphorismo: vno modo erumpere potest, vt per poros, vel meatus vix sensiles, vel plane insensiles deueniat ad aliquam partem corporis & putrescat, sicut in bubonibus, & inflammationibus, vel per vasa sensilia erumpere potest, vt cum erumpit ad ventriculum, vel ad pectoris cauitatem, quantum ad primum quam febrem faciat, siquis percunctabitur cum putrescit sanguis in inflammationibus. Galenus respondet in secundo de differentiis febr. capite nono, & in secundo de crisi vigesimo vbi de febre loquitur ab inflãmationibus, inquit ibi putrescit quid sanguinis, sed febres facit habẽtes pa-

roxismos tertianarios, & hoc est quoniam cum tenuior pars sanguinis transit per poros vix insensibiles, vt semper contingit in omnibus fluxionibus, & tenuior pars putrescit ibi, & ad bilis naturam vergit, & facit motus tertianos, & accidentia bilis, si verò quæratur cum maxima erumpit copia ad pulmonem, vel ad ventriculum, & putrescat, quam febrem faciat; respondebimus quod si fuerit multa copia sanguinis & in membris principalibus, vt ventriculo, & pulmone, nisi à virtute valida, & à membro educatur non faciet febrem, sed congelabitur, & faciet syncopas & mortem, vt belle dicebat Galenus in secũda sectione de fracturis, dicit enim ibi cùm sanguis cõfertim erumpit nisi virtus fuerit validissima, non sequitur putredo, sed mors: si verò fuerit multus, & extra membra principalia, & subito erumpens pars illa ad quam erumpit, fiet estiomena vt dicunt isti: secundum Græcos ad gangrenam deueniet primo, secundo autem ad sphacelismum deueniet, & membrum necessario corrumpetur ad quod fluxit sanguis, si fuerit paucus sanguis, & erumpat ad membra prope principalia, vt ad pulmonem, tunc deducet ad pthisin, & hecticam febrem faciet: quoniam putredo ratione vicinitatis membri

in substantia cordis figitur &c.

Ex quæstionibus propositis restat videre, quæ sit forma, & idea febrium putridarum, & circa huiusmodi quæstionem scire debetis primo ideam feb. vniuersalem qua febres sunt, vt in vniuersali methodo diximus esse calorem innatum in corde, vel in contentis ad igneam naturam versum, ita quod vbicunque calor in corde præter naturam factus fuerit: febris erit, ideo characterismus omnium febriũ qua febres sunt, est calor præter naturam in corde factus, ideæ verò primorum generum subalternorum diuersæ sunt species febrium, si enim fuerint ephemeræ simplices, quoniam de his sermo non est, ideas habebunt tales, vt calor sit in spiritibus cordis, & talis, vt fit sine additione alicuius substantiæ: at idea febrium putridarum, diuersa prorsus est: quia hæ calorem habẽt in corde versum ad igneam naturam: sed non secundum qualitatem: sed cum additione alicuius substantiæ vaporum putridorum ad cor ascendentium. hoc declarauit Galenus super eo aphorismo septimæ particulæ, vbi Hippocrates: habent in textu in bubonibus omnes febres præter diarias, malum. distinguit Galenus, nam in bubonibus putrescit materia, & vapores ad cor mittuntur, & ponunt humores

cordis in calefacto esse, cum illi vapores misceantur cum humoribus cordis, & sic vera idea febrium putridarum est, vt vapores putridi cum humoribus cordis misceantur, non tamen vt putrescant ipsi humores cordis, quia si putrescerent fieret febris pestilens, quia eius characterismus, & idea est, vt putredo sit in humoribus cordis vel in substantia cordis; ideo propter hanc duplicem ideam, duplex est etiam febrium pestilentium genus, nam quædā hecticæ sunt, quædam putridæ, putridæ dicuntur pestilentes: quia in humoribus cordis calorem putredinalem habent, hectica verò pestilens vocatur cum in cordis substātia calorem habet, & istud est quartum genus febrium nō quidem propriè: quia reducuntur ad proprias, & ad hecticas characterismo febrium putridarum declaratur. Nunc diuisionem facere oportet ipsarū, sicut Galenus facit hoc modo, febrium putridarum quędam sunt accidentia, quędam morbi per se: accidētia sunt febres illæ putridæ, quæ inflāmationes consequuntur, quæ verò sunt ab humorum putredine, & non ab inflammationibus dependent, hæ vere morbi per se dicūtur, primum membrum dicit Gal. se tractaturum in secundo libro, vbi de inflammationibus aget, secundum membrum in hoc primo libro,

post

post subdiuidit secũdum membrum, & ait,
febriũ quędã sunt morbi per se, quædam ac
cidentibus carent, quædam verò vna cum
accidentibus negotium exhibent: quæ sunt
cum accidentibus prætermittit, & de eis se
tractaturũ in secundo libro promittit, quã-
do dicit, quæ verò cum accidentibus non
æque simplicem exigunt curationem, & ac-
cipit membrum febrium quæ accidentibus
carent, & subdiuidit illud dicens, febrium
quæ sunt sine accidentibus, quædam sunt
continuæ, quædam interpollatæ, continuas
diuidit suo loco in mites, & acutos motus,
in præcipites & tardos motus, dimisso pri-
mo membro accipit aliud membrum fe-
brium quæ interpollatæ sunt, atque sine ac-
cidentibus, & inquit febrium interpollata-
rũ (vt iam deueniat ad species indiuiduas)
quædam faciunt exacerbationẽ suam quo-
tidie, & quotidianæ dicuntur, quædam de
tertio in tertium, & tertianæ à latinis vocan
tur, à Græcis τριταῖοι, quædam de quarto, in
quartũ, & quartanæ à latinis, à Græcis ap-
pellantur τεταρταῖοι, ex quibus diuisioni-
bus satis constat quantum oportunè serua-
uerit Gal. Mnesithei præceptum, quemad-
modũ in procemio testatur, qui iubet nun-
quam nos debere in diuisionibus desistere,
donec ad indiuiduas species deuenerimus, &
ideo

ideo cum deuenerit ad quotidianam, ad tertianam, & ad quartanã, non amplius diuidit, sed pertractat de ipsis, & incipit documenta tradere, quomodo tres istæ species indiuiduæ cognoscendæ sint, & vbi perfecerit de signis tractatum, tradideritq; per methodum, omnem artem quomodo posit exquisitè cognosci, docet eadem methodo seriatim quomodo curandæ sint: istud igitur membrum febrium interpollatarũ putridarum, quædam sunt quotidianæ, quædam tertianæ, quædam quartanæ, est pertractandum, & accedens Gal. ad cognitionem signorũ simul indiuiduas species distinguit, & primo vniuersale dat præceptum, deinde ad particularia descendit, ita quod eius intentio est in hoc loco docere quo pacto cognoscere valeamus omnes indiuiduas species febrium interpollatarum, & alteram ab altera distinguere, ideo inquit, primo studere debetis, vt si fieri posit, in primo statim die quamcunq; febrem cognoscatis, quæ vobis occurrat, & in hoc mentes vestras exercere debetis, & non secundam diem expectare, vel tertiam, vel quartam, quod si primo die id assequi non positis eritis excusati, sed conemini saltem secunda die eius speciem cognoscere, at si nec in die illo poteritis saltẽ in tertia die, si verò in quar-

ta die, vobis manifestabitur febris species,
turpe, & indecorum erit, quoniam paucæ
admodum sunt febres, quæ ad exactam sui
cognitionem, quartam diem desiderent, sed
per discursus noscenda est, ratio cur in secū-
da die speciem febris cognoscere debetis, &
quare excusat eos qui in secunda, & in ter-
tia non cognoscunt eam, & quare turpe esse
dicat quartam expectare diem: scire debe-
tis, prout declarat Galenus in secundo de-
crisi, quod febres aliæ simplices, aliæ com-
positæ sunt, vbi verò simplex febris sit, in-
quit ipse secunda die cognosci debet, non
ex paroxysmo, sed ex forma propria, sicut
pomum, & mespilum ex propria forma co-
gnoscimus, & bonum equum ex propria fi-
gura cognoscimus, ita & simplicem febrem
ex figura sua cognoscere debent, quia vul-
gare & fallax est ex paroxysmis simplicem
febrem cognoscere, nam qui non cogno-
scit ex figura propria, quomodo cognoscet
ex alia via; ideo si ex arteriarum motu, &
forma caloris propria, primo die simpli-
cem febrem non cognoscetis, non erit ex-
cusatio, nec eritis boni medici, ita quod
iam regula vniuersalis est, vbi febris sim-
plex est secunda dies non est expectanda,
sed inquit Gal. excusandi sunt illi, si in pri-
ma die non cognoscunt febris speciē, sed se-
cundam

cundam expectent diem, quoniam simul duæ coniunguntur febres, vt si semitertianæ erunt vna die cognosci non poterunt, quoniam vna die febris interpollata est cum suis frigoribus, secunda die est sine typo, ideo nisi secundam diem expectabimus non cognoscemus amphymerinam, quia duæ sunt febres, si verò simul tres sunt febres, medicus excusari potest, si nec primo, nec secundo eas cognoscat, sed tertia dies est expectanda, & licet quandoque febres ad sui cognitionem exactam, quartam diem desiderent, quia tamen ferè nunquam contingit vt quatuor complicentur febres, cum tantum tria sint febrium genera, ideo in quarta nō debet expectare homo ille. QVIBVS VERO NOTIS FEBRIS SPECIES DEPREHENDI POSSIT, QVAM BREVISSIME FIERI POSSIT TIBI EXPLICABO: NAM DE ISTIS OMNIBVS ALIBI DIFFVSIVS ATQVE MANIFESTIVS DISPVTATVM EST, in hac parte, quoniam aliquis dicere potuisset, ò, Galene, doce me, quomodo ex signis propriis cognoscere potero, & febris speciem deprehendere, hoc promittit se facturum, sed breuissimè, tunc quia summum philosophum alloquitur, tum quia alibi rem istam dif-

fusius

fusius pertractauit, vt in secundo de crisi, in primo de diff. feb. in libro de typis, & in libris magnæ therapeuticæ. QVAE IGITVR CVM RIGORE INVADVNT EX EARVM NVMERO ESSE QVAE CIRCVITV QVODAM REPETVNT, DIXERIS in hac parte: summam Gal. breuitatem videre potestis, quia duplicem insinuat diuisionem occulte tamen, prius dixerat febrium quasdam interpollatas esse, & diuiserat primum membrum, nunc capit secundum membrum, & inquit febres interpollatæ quæ cum rigore inuadunt illę sunt, quæ paraxysmum, & circuitum habent, sed antequam istam partem pertractemus videndæ sunt, nonnullæ difficultates febrium interpollatarum, quæ principium & finem habent, vt singula quæque quæ à Galeno dicuntur exactissimè cognosceris, & primo vidēdum est, quæ sit causa tam efficiens, quam materialis inuasionis & paroxysmi, secundo est videndum, quia diuersimode inuadunt, aliquando, scilicet cum sola inæqualitate, aliquando cum horripilatione, aliquādo cum frigore, aliquādo cum rigore, tertio videndū est, quæ sit ratio circuituum & paroxysmorum, & quæ sit causa [illegible] periodi

periodicationis,in qua re Moderni quidem multa absurda dicunt, quarto quare aliqua febris, tertio quoque die, aliqua quotidie, aliqua quarto quoque die inuadit, quinto de breuitatis, & longitudinis paroxysmorum causis agemus,& quare vnus sit breuis, alius sit longus: sexto videndum vtrum materiæ, quæ mouentur moueantur putridæ nécne, & an in loco ad quem mouentur putrescant. CIRCA primam partem in qua quærebamus,quæ esset causa tam materialis,quam efficiens inuasionis & paroxysmi, circa hoc nemini dubium est, quod materialis causa est, aliqua matéria quæ putrescit in aliqua corporis parte, sed hoc nihil est scire, nisi sciatis vlterius dicere, scire igitur debetis posse materiam duobus modis aggregari, in loco vt putrescat, vt declarat Gal.in secundo de dif.feb. & isti duo modi aliquando simul conuenire possunt, primus cum in aliqua parte corporis robusti siue propter calorem naturalem membri, aut propter materiam propriam, quia latas habent venas, vel propter situm, quia est in loco, vt facile ad iilum humores decumbant,in eo aggregantur humores multi,non solum ex se,sed quia aliunde defluũt, & licet pars illa valida sit, vel propter materiam multam aggregatam, vel propter mordac

mordacitaté, virtus insurgit ad expellendũ, & quoniam à natura insitum est, vt fortiores partes ad imbecilliores expellant, vt declarat Gal. in secundò de facultatibus naturalibus, defluxio perseuerat, dum deuenerit ad parté imbecillisimã, quę à se propellere non posit, ibi figitur, & hoc modo fit ophthalmia, quæ fermè exacerbationes suas facit, de tertiò in tertium, & quædam membra huius naturæ sunt, vt excrementa per proprietatem suam aggregent, sicut ventriculus habet aggregare pituitam, hepar bilem, lien verò humorem melancholicum, quæ membra vbi à proprio humore sunt aggrauata illum expellunt ad debiliores partes, & cum illæ partes sunt debiles valdè non possunt ad alias partes transmittere, ideo ibi figitur, & putrescit, & accenduntur febres quæ exacerbant, vel quotidie, si fuerit pituita, vel de tertio in tertium si fuerit bilis, vel de quarto in quartum si fuerit melancholia. ista igitur est vna materialis causa, quare periodi fiãt. & est materia quæ expellitur ab his tribus membris, ad alia debilisima, in quibus putrescit, SECVNDVS MODVS quo aggregatur materia est cum membrum non mandat, sed quia membrum in quo putrescit materia est viciatũ, vel quia calor complexionalis attra-

hit quod non debet, vel quia alimentũ proprium non conficit, vel vaſa à frigiditate obſtructa ſunt, vt non poſsint euentari ita vt calor innatus ſuffocetur, & alimentum proprium non poſſet concoquere, & propterea cum excrementa non poſsit excernere, quotidie imbecillius redditur, vnde materiam aggregat malam quæ cum iam ad tantam molem deuenerit, vt amplius regulari non poſsit, à natura putreſcit, & fit febris, & hæ ſunt materiales cauſæ febris. Cauſa verò efficiens febris eſt ipſa putredo, quæ iam aduenit illi materiæ aggregatæ: CAVSA verò putredinis eſt prohibitio euentationis, quia vbi calor prohibetur euentari, igneus redditur, & proprium abſumit humidum: CAVSAE VERO prohibentes euentationes ſunt triplices, vel cum meatus cutis obſtruuntur, vt excrementa excerni non poſsint, vel cum venæ internæ infarciuntur, vt libere tranſire non poſsit ſanguis, vel cum tanta eſt humorum multitudo, vt vacuitates obſtruat, vel occupet, ex quibus inuaſio & exacerbatio inuadit, ſiue aliunde tranſmittatur materia, ſiue ibi aggregetur, ſiue vtrunque fiat, & ita materialem inuaſionis cauſam, & efficientem habetis: Eſt modo quærendum quare in principiis iſtorum paroxyſm

xyſmorum, dum materia putreſcit diuerſimodè inuadat, & quandoque in corpore quandam inæqualitatem faciant, & quid percipitur, quo nec planè frigeſit corpus, nec incaleſcit, ſed eſt quædam inæqualitas, vel anomalia, retrahitur tunc quoddamtenus calor, & fit quædam annotatio compreſſa quæ inæqualitas appellatur, & iſte eſt primus modus inuaſionis, & gradus, & fit exacerbatio cum minori alteratione, ſequitur ſecundò horror ſeu horripilatio, quæ eſt quædam maior inæqualitas, & fit tūc cutis, veluti cutis anſerum depilatorum, & quidem manifeſtus percipitur motus, non tamen vt ſentiatur frigus, ſed eſt veluti principium frigoris, & hoc ſecundum ſymptoma, horripilatio dicitur, tertium ſymptoma ſequitur, cum iam membra rigent, ſicuti cum quis ambulat, quartum & vltimum eſt, cum frigus ſentitur, ſed iſtud frigus eſt cum concuſsione totius corporis; & ſymptoma hoc rigor vocatur, iſti ſunt motus qui in paroxyſmorū principiis contingunt. Modo videre oportet cur contingant, & cur inæqualitas in vna, horror in alia & rigor adſit: vt iſta ſciatis, quædam ſupponere debetis ad luciditatem dicendorū, & primo quod FRIGIDITAS IN HVMANO COR-

PORE DVPLEX ESSE potest, prima est caloris priuatio, vbicunque calor partem aliquam derelinquit, & cum quis statim assumpto cibo frigescit, non est quia adueniat frigus extrinsecus, quoniã & si sit in cubiculo calido, & propè ignem sentit frigus: sed est quoniam calor retrahitur ad intrinseca, & membra extrinseca priuata calore remanent. Alia est positiua, scilicet frigoris accessus, id est, cum extrinsecus accedit frigus calorem proprium opprimẽs, sicut cum quis in aëre ambulat frigido: secundo supponere debetis quod semper contrarium fugit suum contrarium, vt manifeste est videre in igne, vbi aër est frigidus, flamma in seipsam contrahitur, & si frigus ita validum erit vt flammam extinguere possit extinguitur.

Tertiũ modo suppositum est, quod virtus regitiua nostri corporis cum valida est resistit nocumentis, & facilè, cum debilis est minimè resistit, quoniam à fortiori obiecto occupatur, vt dicebat Galen. x. therap. virtuti forti nihil resistit, imbecillæ verò succumbit. His suppositis rectè cognoscetis causam, cur aliquado inæqualitas, aliquando horripilatio, aliquando frigus, aliquando rigor, in paroxysmorum principiis adueniat: vbicunque igitur humor putrescere

debet,

debet, siue in putredinis loco genitus est, siue defluxus à membro mandante ita se habuerit, vt quo ad qualitates primas non habeat qualitatem excedentē, vt exempli gratia phlegma dulce quod non habet qualitates excedētes, sed est forte tendens ad sanguinis naturam, præterea quoad qualitates secundas, nec acrimoniam, nec salsedinem, siue amarorem habeat, neque erosionē aliquam, præterea, quod tarde moueatur, vbi hæc omnia cōcurrent necessariò siue in putredinis loco generetur, siue aliūde defluat, aliqua insignis mutatio in principio paroxysmi non sequitur, quia frigiditatis causa, tam priuatiua, quam positiua non adest, quæ frigus validum causet, nec violenter trahitur calor, cum contrarium ipsius non fiat validum, nec etiam impetuose materia mouetur, ideo calor deterreri non debet, quia inimicum fortem non habet, qualitatem scilicet aliquam mordicantem, quæ virtutem membrorū faciat aufugere: cum igitur ista pituita ad locum putredinis deueniet, nec qualitate, nec quātitate excedet, sequitur tunc inæqualitas in mēbris, si verò pituita frigida non est, sed quædam pituita, quæ ad vitij naturam tendit, vel mordacitatem habeat, vt in tertianis nothis, & sit in magna copia, & impetuosè, & con-

fertim moueatur, tunc ſecundum ſequitur ſymptoma, id eſt horror quoniam iam calor innatus horret: quia potentem inimicum habet, & quo ad qualitates primas, & quo ad ſecundas, & materiam multam, quæ confertim mouetur, & ideo contrahitur, & retrocedit, ſi modo huiuſmodi humor magis mordacem habeat qualitatem, & ſit frigiditatis validæ, & ſit multus, & ſubito moueatur, & muſculorum virtutem inueniat, non ita fortem, vt reſiſtere ac ipſum vincere poſsit, tunc validum frigus ſequitur: quia ad cor concentratur ad qualitates primas, & quo ad ſecundas, & quod aufugiens ſuum contrarium ſatis potentem, & quo ad quantitatem, & quo ad motum ſubitum materiæ, ſi verò humor, qui ad membra transfunditur non tantum ſit multus, ſed ſubtilis, & confertim motus, calidus, acris, & erodens, tunc ſequitur rigor: quia calor naturalis à qualitate mala illa, & humorum copia deterretur, & violenter retrahitur, & cum calidus, & tenuis ſit imbibitur in muſculis, & ſua mordacitate ſtimulat, & pungit: natura autem in muſculis exiſtens inſurgit omni conatu ad expellendum, & ideo maxima fit concuſsio membrorum, ſecundum igitur quod eſt, vel maior, vel minor copia materiæ,

teriæ, quæ putrefcere debet fecũdum quod confertim, & tarde mouetur, & fecundum quod mordax magis, vel minus, aut frigidus magis, & minus, & fecundum quod mufculorum virtus valida, vel imbecillis erit, motus ifti fient maiores, vel minores, eft modo videndum cur in quartana in principio frigus fit debile, in fucceffu poftea validum fiat: Dico quod ratio huius eft quoniam humor melancholicus craffus, & terreftris eft, ideo non cum valido frigore in principio materia exiftente cruda inuadere poteft, quoniam validum frigus à multa, & frigida fit materia, fed vbi in fucceffu attenuatur, & viæ præparantur, & apparentibus fignis concoctionis natura fortior fit, tunc maior copia expellitur, quoniam apertæ iam funt viæ, tenuior redditus eft humor, qui confertim mouetur ad mufculos, & fic frigus augetur: videndum modo eft cur paroxyfmus redeat, poftquam iam confumpta eft materia, quæ faciebat accefsionem, videretur enim quod abfumpta materia amplius idẽ effectus redire non deberet. Dico, quod redit: quia eædem cauſæ perfeuerant in corpore generantes eaf-dem fuperfluitates: quia membrum mundans, & membrum recipiens idem eft in temperatura, idem eft alimentũ, idem cor-

pus, qualitas eadem ſemper eſt, igitur idem erit effectus, quia materia faciens periodos non eſt in quadam cella vinaria collecta, ſed continue generatur, & ideo ſi fieret febris pituitoſa quotidiana, & habet (vt fere ſemper contingit,) membrum mandans ventriculum, in quo multa pituita generatur, quæ ad eas partes, & febrem facit, dum idem manet membrum mandans, & membra recipientia ſunt diſpoſita, quæ ſemper diſponuntur magis, quoniam in eo membro in quo materia putreſcit, ſemper aliquid fœculentum manet, ex præcedenti putredine illius humoris, & quia remanet ibi calor, præter naturam redit idem effectus: quia denuo generatur alia materia, imò vel maior fit, donec cura boni medici, vel naturæ corrigatur, & non amplius pituita generetur, deinde membra recipientia corrigantur, & natura ad expellendum fuliginem illam parietibus membrorum inſidentem, tanquam fuliginem in camino, non inſurgat, & quouſque ſigna concoctionis non appareant, & illius ſedimenti quod parietibus hæret, ideo in declinationibus febriū vrina clara apparet cum ſedimento albo, leni, æquali, quoniam humores ab innato calore dominantur, & hæc non reſpiciétes iſti boni medici, vbi occurrunt

runt febribus interpollatis, nō cessant cum suis maledictis euacuationibus procedere, donec ægros ad hydropem, vel ad mortem deducant, in his febribus, non debetis esse ita soliciti ad euacuandum bene factis euacuationibus, in principio materiam à membro recipiente euacuare debetis, sed vbi febris perseuerat, non debetis amplius euacuare, sed prouidere ne generetur noua materia, quod fiet corrigendo malam temperaturam membri mandantis, & corroborando membrum recipiens, & si pituitosa erit febris debetis corroborare ipsum ventriculum, vt diuine admodum dicebat Auicenna transacta decima quarta corroborantia ventriculi consultatis, & trociscos de absinthio, de rosis, & huiusmodi commendat, quoniam minera huius febris amphimerinæ, est in ventriculo, ideo post euacuationem corroborandus est, quam rem non aduertentes medici, cum suis maledictis medicinis adeo calorē & vires ægrorum debilitant, vt ipsos sæpe deducant ad humores ventris, vel pedum, vel ad cacexian, vt vix deinde posint curari, & hæc dicta sint obiter. Quærendum quarto est cur quartanæ suos habeant periodos de quartò in quartū, tertianæ de tertiò in tertium, & sic de quotidianis, quia istæ febres

redeunt ſuis horis, ac ſi horologium haberent, & memorarentur: circa has cauſas multi multa dixerũt. Aſtrologi volunt munus eſſe ſyderum: Medici humoribus attribuunt, & quicquid ſit de ſyderibus, & cœlo non eſt præſentis ſpeculationis, & cœlum quomodo regat iſta particularia non eſt à medico quærendum, quia medicus paroxyſmorum cauſas quęrere debet. Alexander ſecundò problematũ problemate octauo cauſam iſtorum periodorum ait eſſe humores, nec mirum eſt cur quotidiana quotidie inuadat: quoniam pituita eſt humor multus, & præter ſanguinem copioſior eſt aliis humoribus, præterea cum generetur in ventriculo quotidie tanta copia pituitæ pro ratione alimenti, non eſt mirum ſi quotidie etiam propter eius copiam moueatur: ſecundò non eſt mirum ſi bilis tantum mouetur de tertiò in tertium: quia bilis fit in ſecunda concoctione quæ eſt pars ſpumoſa ſanguinis, & eſt pauca reſpectu pituitæ, multa verò reſpectu melancholiæ, quæ eſt fex ſanguinis, & minor eſt bili, ideo quia pituita generatur quotidie, & in maxima copia, quotidie etiam facit periodos, bilis autem quia minor eſt pituita & melancholia copioſior medio modo ſe habet, & facit ſuos paroxyſmos alternis diebus,

bus, melancholia vero quia tãto minor est bile, quanto minor bilis est pituita, ideo in quarto solum dum redundat mouetur, & hæc fundantur super fundamento heri posito, quia vbi copia humoris est aggregata in membro mandante, vt amplius tollerari non posſit, ab ipso expellitur, & putreſcit: & ideo vbi maior copia bilis generatur, quam conueniat, paroxiſmi tertianæ febris quotidie fient, & bis & ter fiet in die ſecundum multitudinem bilis: ſimiliter quartanæ inuadent ſingulis diebus, vbi tanta erit multitudo melancohliæ, vt natura cogatur quotidie eam expellere, ideo paroxyſmos attendere non debetis, quoniam licet proprium ſit bilis cum non multum abundat de tertio in tertium inuadere, & melãcholiæ cum non multa eſt de quarto in quattum paroxyſmos facere, tamen cum multa copia adeſt quotidie inuadunt, & fit quartana continua, & cum dicimus bilem de tertio in tertium, & melancholiã de quarto in quartum: moueri verum eſt dummodo non multum excedant, ſemper tamen ſeparata habebunt accidentia, quæ præ oculis veſtris habêre debetis, vt ex illis, humores peccantes cognoſcere poſsitis, & non attendere paroxyſmos ſolum, quoniam errabitis ſæpe, & hæc ſatis quo ad paroxyſmo

morum reditum. Cur autem aliquando longi, aliquando breues sint paroxysmi, causæ ad tria reducuntur fundamenta, vel scilicet ad materiam, quæ putrescit, vel ad corporis dispositionem an sit raræ, vel densæ texturæ, vel ad virtutem regentem corpus, vbicunque materia fuerit crassa & multa, ac frigida, paroxysmi longiores erunt, quia difficile talis materia absumitur, quoniam est concoctionis rebellis, si pauca fuerit materia tenuis, subtilis cito assumetur: respectu virtutis, & paroxismi fient breuiores, cum fuerit valida virtus, quia facilius concoquit quam debilis, & si corpus erit raræ texturæ, & transpirabile, citius & facilius concoquetur, & absumetur materia: quia vapores putridi exhalare potuerunt, contrarium eueniet, si causæ fuerint contrariæ, & secundum quod harum trium causarum plures ex illis vincent, erunt breuiores paroxysmi, vel minores, His visis iam tempus est vt ad caput de signis accedamus.

De signis tertianæ simplicis.

VVLT Galenus primo intuitu tradere omnia signa quibus primo intuitu tertianas

nas febres cognoſcere poſsimus, & tradit methodum, at nos cum docuerimus vniuerſalem methodũ in principio, niſi modo doceremus quomodo illa vniuerſalis methodus coniungi debeat cum particularibus eſſet indecorum, docuimus in ea methodo, quomodo ſunt tres fontes à quibus ſigna haurire debetis, primus fons, eſt operationes læſæ, quas conſiderare & videre debetis, ſi morbum cognoſcere vultis, quoniam morbus eſt diſpoſitio, præter naturam operationes impediens. & primo circa animales diſcurrere debetis, & interrogare an quidquã immutatũ ſit & an læſæ ſint, tã hæ quæ ſunt in cerebro, quàm illę quæ ab ipſo procedunt, deinde ad vitales accedere, debetis conſiderare an illę quæ in corde, & propter cor ſunt, ſint læſæ, vel illæ quæ ab ipſo corde dependent, tertio ad virtutem naturalem accedendum eſt, & videndum an ſit immutata, vel attractiua, retentiua, concoctiua, vel expulſiua, & vbi ſic faceretis & coniicietis in aliquibus, vel in pluribus eſſe vitium, oportet poſtea vt videatis an ſint corruptæ, vel diminutæ, vel abolitæ cum his tribus modis actio quæque poſsit lædi, vt ex Gal. habetur in libro de diff. ſimpl. ex his enim ſcietis & partem affectam, & qua affectione laboret, ſi enim operationes corruptæ

erunt

erunt, dispositionem esse calidam scietis, si diminutæ vel ablatæ, scietis ibi morbum esse frigidum, ideo ex læsionis modo scietis & cognoscetis affectionis speciem: secundus fons est, excrementa, & exeuntia ipsa, & hæc etiam videbitis, vt si sputa, excrementa alui, & vrinæ & sudores sint immutati, vt an fœtida egerit, vel multa, vel pauca.

Sed quoniam in præcedentibus dimisimus vnam quæstionem leuem, scilicet, nunquid humores quicunque fluunt de vnã parte ad aliam, vt putrescant & febres faciant, an putridi exeant, an vero cum ad locum putredinis deuenerint, putrescant ibi, ideo nunc à nobis est dissoluenda: certum est, quod dum fluunt humores non sunt putridi, quia si ita esset quandoque fluerent, febres facerent, quia stante eadem causa, sequeretur idem effectus: sed propter ipsorũ multitudinem expellunt, quia acriorem habent qualitatem, quã natura cum tollerare non posit, expellunt ad locum putredinis, & exacerbationem faciunt: & hæc pro quæstione omissa satis sint, dicebamus superius signorum fontes esse tres, & primus erant operationes læsæ, quæ erant spectandæ, & quo ad animales, & quo ad vitales, & quo ad naturales, & an corruptæ, vel diminutæ,

vel

vel ablatę essent. Dicebamus secundũ fontẽ esse excremẽta ipsa mutata,quę erãt spectãda,an in colore,an in sapore, an vel in qualitate, vel in substantia,vel in cõtentis essent immutata,vel si vrina,vel excremẽtum alui esset tenue, crassum,nigrum,viride,salsum, amarũ: tertius fons sunt accidentia,quæ exterius apparent,quę circa qualitatem,quantitatem,& motum apparent,in qualitate vt cutis colore mutata, vel lucida,vel rubea, pallida, ruffa, si aspera,aut lenis sit facta, si calida aut frigida magis quàm soleat, quid autẽ huiusmodi facultates significẽt, in corporibus dicemus,in quantitate vt si membrum sit maius,vel minus redditum,aut totum corpus protuberans, vt in cacexia, aut diminutum sit,vt in tabescẽtibus circa motũ,vt si aliquid in corpore moueatur, quod moueri non deberet,vt rugitus ab astãtibus percipi in ventriculo inferiori:præterea circa actionem & pasionem,vt si facilius vel difficilius ad patiendum sit reditum, & hos vniuersales considerando fontes ad particularia facillime descendetis. Quomodo autẽ in tertiana fiat quã curare intendimus nũc datur tẽpus,vt doceamus. Sumus in tertiana febre quam curare intendimus semper à natura rei,primo sumemus exordium, & hoc vobis perpetuo erit faciendum, quia cognita

gnita rei natura ſtatim accidentia manifeſtè patebunt. quoniam, vt bene dixerunt Logici, medium vt cognoſcatur, paſsiones ſint in ſubiecto: eſt definitio non paſsionis, ſed ſubiecti, quoniam vbi habetis ſubiecti definitionem rectè perſpectam, ſtatim & accidentia habetis: volumus igitur tertianam per ſua ſigna cognoſcere, eam in ſua natura conſideremus, quæ verò eſt natura tertianæ? eſt vna ex interpollatis, vt vidiſtis, & quomodo fit? ex bilis putredine oritur, bilis autem cuius temperamenti eſt, iam ſcitis ex primo, & ſecundo de temperamẽtis, quod humor bilioſus inter omnes humores feruentiſsimus eſt, mordaciſsimus, fluxibiliſque admodũ eſt, in ſua natura etiã mordet, & abſq; eo quod putreſcat: hæc omnia habet, quod ſi poſtea ebullitio addatur, & vltra ebullitionem etiam putreſcat, fit longe magis feruens, igneus, in conſtãs, & mordaciſsimus, cognita natura iſtius rei, ſtatim apparebunt omnia accidentia quæ in huiuſmodi tertiana conſequi poſſunt, & incipiamus ſeriatim, nonne meminiſtis, cum de cauſis rigoris loqueremur, nos dixiſſe fieri cum humor multus, acris, ſubtilis, confertim erumpit de vna parte, ad aliam partem muſculoſam, cuius ratione primo ſequitur, dum impetuoſe fluit, quod

calor

calor innatus priuatiue retrahitur,ad cor fugiens suum contrarium, & sic fiet frigus & rigor, quia vero bilis est res calida,ideo statim post vaporem inflammabitur,& statim ad fumum deueniet,& etiam ad declinationem,quia subtilis est, & facile euaporat talis humor, quare dicebat Galen.longitudinem tertianæ simplicis esse duodecim horarum, nec pertransire posse in principio, & circa augmentum paroxysmi euomunt bilem, vel egerunt, quia materia est obediens fluxioni & facile mouetur, in fine fit sudor,quia vbi iam concocta est materia paroxysmi, propter fortitudinem virtutis expellitur, & vrina erit flaua,quia humor qui putrescit flauus est, fluida & tenuis ,quia bilis est fluida & tenuis, & sedimentum de quo curandum sit,non habebit, quia sedimenta sunt ex materia crassa,dum concoquitur, hæc autem non concoquitur, quia ad benignum reduci non potest , ideo tota expellitur,quia tota excrementum est, & hęc signa sumũtur à natura rei,& sunt sumpta ab exeuntibus mutatis , qui signorum fons erat secundus,à tertio fonte sumuntur signa , qui fons sumebatur ab accidentibus , & hoc etiam sumitur à natura rei, quia cum bilis sit humor calidus & siccus feruens , & acris dum putrescit fit feruentis-

Q simus

simus,ideo calidissimus, & mordacissimus apparet calor ad tactum,à primo fonte sumuntur etiam signa qui fons sumitur ex operationibus læsis,& hæc etiam habentur à natura rei quæ operationes erant tres,animales, vitales, & naturaels, quæ tripliciter possunt lædi, vel enim possunt corrumpi, vel diminui, vel auferri: quantum igitur ad operationes læsas naturales maximam sitim habēt,quia sitis est appetitus frigidi & humidi,& cum maxime sit feruor, & siccitas in ventriculo ideo appetit potū, abhominantur autem cibum, quia vt Gal. & Aristot.secundo de anima,fames est appetitus & calidi, & sicci, in ventriculo autem cum sit caliditas, & siccitas multa,ideo non appetit cibum,quantum ad operationes animales habent maximum dolorem capitis, vigilias,aliquando alienationes, vbi cerebrum est debile,habent quidem dolorem capitis,quia vt scitis ex Aristotele primo,secundo, & tertio meteororū vapores calidi, & sicci petūt partes superiores, & ideo cum humor biliosus sit calidus, & siccus valde, transmittit vapores calidos & siccos ad caput qui membranam cerebri inuadentes, causant dolorem capitis, sed facile exolescit, quia humor tenuis est, vigiliæ fiunt maxime, quia sicut somnus, primo pro-

prouenit ab humiditate, secundario à frigiditate: ita vigilia primo peruenit à siccitate, secundario à caliditate: ideo vapores illi cum sint calidi & sicci, vtræque vigiliarum causæ sunt, alienationem autem habent, quia isti vapores perturbant spiritus ipsos animales intrinsecus, & ipsos mouent, ideo corruptæ fiunt imaginationes: quantum vero ad operationes vitales habent pulsus velocissimos, frequentissimos, ac vehementissimos, quoniam maximam euentandi necessitatem habent: quia iam diximus tres esse causas quæ pulsum immutant, prima causa erat in virtute mutatio, secunda in instrumento, tertia in necessitate & vsu, ideo cum vapores illi putridi feruentissimi admisceantur cum vaporibus cordis augent necessitatem euētandi, & ideo tūc pulsus efficiuntur maiores & frequentissimi, stante virtute valida & instrumento disposito, benéque apto ad motū, & quia si quandoque contingat, vt virtus sit valida, instrumentúmque sit inobediens, & sit necessitas magna euentandi, tunc quod non potest magnitudine, & vna dilatatione supplere, supplet frequentia: at quia tertiana durat tantum per duodecim horas, & interponunt multum temporis, in quo nō febriunt, ideo non potest esse debilis virtus, ideo in ter-

tiana pulſus ſunt maximi velociſsimi, & frequentiſsimi, & ſic videtis quomodo ex ipſa natura rei ſumantur omnia ſigna, vltimum ſignum ponit Gal. & eſt quod nulla in pulſu apparet inæqualitas, præter eam inæqualitatem febrilem, hoc dicit Galenus, in textu: ſed ſcio vos hæc non intelligere, ideo quo ad declarationem huius debetis notare, quid ſit inæqualitas in genere, inæqualitas in pulſu eſt, cum nunc vnomodo, poſtea aliomodo mouetur, & poſt breuem motum aliter mouetur, vbi igitur ordo in pulſu non ſeruatur, inæqualis dicitur, & hæc de nomine inæqualitatis in pulſu. Suppoſito igitur quid ſit inæqualitas, ſcire debetis etiam quod duplex inæqualitas eſſe poteſt, altera in vna pulſatione, altera in pluribus.

His ſuppoſitis, ſciendum quod pulſus integer ex duobus conficitur motibus, & ex duabus quietibus, & inæqualitas integratur in vna pulſatione, quia vel ſyſtole tarda eſt, vel dyaſtole magna eſt, & hoc ex parte motus, ex parte vero quietis, cum quies dyaſtole eſt rara, ſed quies ſyſtole eſt frequens, vel econtra, vel quando in vno motu puta in dilatione velociter incipit motus, poſtea tardè terminatur, vel econtra: inæqualitatem autem in pluribus pulſationibus

bus appellamus,cum vna pulſatio velox eſt altera tarda, altera frequens, altera rara, & hæc omnia habetis à Galeno in ſecundo de cauſis pulſuum,& hæc de inæqualitatis nomine, ſed quoniam inæqualitas eſt ſignum inſeparabile à putridis,& nos circa illas verſamur, ideo quæ ſunt neceſſaria ad huiuſmodi inæqualitatem audiatis: ſcire debetis tres eſſe cauſas, quæ in pulſu diuerſitatem faciunt,prima eſt neceſsitas quæ nihil aliud eſt niſi vtilitas,quę ex euentatione habetur, ſcitis enim quod calor in corde exiſtens magnus eſt,ideo continua euentatione indiget, quia aliter ſuffocaret animal, & ſecundum quod neceſsitas eſt maior vel minor euẽtandi,etiã maior apparet mutatio,& dilatatio, & cõſtrictio pulſus pectoris & arteriarũ.ſecũda cauſa eſt virtus mouẽs quę eſt cauſa efficiens:vſus vero,ſiue neceſsitas eſt cauſa finalis, & ſi hæc facultas vitalis mutabitur, mutabitur etiam pulſus,quia & ſi ſit maxima neceſsitas euẽtandi, & tamen virtus debilis ſit,debilis fiet motus,& ſic fiet mutatio in pulſu,tertia cauſa eſt inſtrumẽtum quod ſi ſit malè affectum & non aptum vt moueatur, etiam ſi virtus fuerit fortis, & neceſſitas euentandi maxima tamen non fiet pulſus, qualis deberet fieri, & ſic ſemper, vel ab vna cauſa, vel à duabus, vel ab omni-

bus fiet mutatio in pulsu, his ita suppositis dicimus nunquam à mutatione necessitatis fieri inæqualitatem systematicam, scilicet inæqualitatem collectiuam plurium pulsationum, loquar secundum sensum, & ratio est, quia systematica inæqualitas, ab alia causa fieri non potest nisi vbicunque mutatio cadit ex improuiso in pulsu, sed augeri non potest necessitas ex improuiso, quæ perceptibilis fit, igitur ex ea inæqualitas systematica fieri non potest: exempli gratia quispiam in feruente sole moueatur, siue eodem motu, siue eadem mensura moueatur, siue non, necessitas augebitur, & maiorem, velocioremque faciet pulsum, quia in tam pauco tempore calor variari & immutari non potest, & si variatur non percibiliter variatur, & sic non fit inæqualitas perceptibilis, quoniam necessitas in tempore mouetur: restat igitur vt ista inæqualitas systematica ab aliis duabus causis oriatur, scilicet à virtutis imbecillitate, & ab instrumento, & quamuis Galenus, tres inæqualitatis causas fecerit, primam virtutis imbecillitatem, secundam instrumenti inobedientiam, & tertiam inæqualitatem in corde, tamen ista causa tertia reducitur ad virtutis imbecillitatem, sed quæ est ista virtutis imbecillitas, quæ inæqualitatem

litatem facit? dico quod est illa virtus imbecillis non propter resolutionem, quia illa facit æqualitatem, sed est illa quæ est imbecillis propter suffocationem: quia vos scitis virtutem esse imbecillem dupliciter, vel propter resolutionem sicut senex octuaginta annorum, vel propter suffocationem, vt cum natura aggrauatur à multitudine humorum, sicut est baiulus, qui licet ex se fortis sit, tamen oppressus aliquo pondere, redditur debilis: sic est de virtute à multitudine humorum oppressa, dicitur imbecilla non in se, sed quia oppressa est: imbecillitas igitur propter resolutionem non facit inæqualitatem systematicam, sed quæ propter suffocationem, & quod hoc verum sit, accipiatis senem qui ambulet, & baiulum oppressum aliquo pondere, senex ambulabit lento gradu à principio vsque ad finem, baiulus & ipse à principio lento gradu ambulabit propter onus, tamen quia oneratum se videt ad fortiorem insurgit motum, & impetuosę mouetur, quoniam ad finem accedere vellet, vt onus deponeret, quia videt quod illud onus non facit per se, & iterum insurgit, & velociter ambulat, ita est de virtute oppressa ab aliquo intrinseco humore, cum humores infarti sint in venis, fiunt pulsus inæquales

modo tardi, modo veloces, ſecunda cauſa eſt inobedientia inſtrumenti ad motum, quæ inobedientia poteſt eſſe à multis cauſis, vt cum arteria efficitur dura, vel cum frigeſcit, & congelatur, vel exiccatur multum, vel quando illi acidit aliquid in medio quod repleat, & infarciat, vel cum ad intra arteriam ſunt humores crudi, vel cum ab extrinſeco comprimitur, vt cum inflammatio, vel ſcyrrhus eſt prope ipſam, impediretur à motu, & ſic fieret inæqualitas ſyſtmatica, & licet virtus fortis eſſet, & neceſsitas aucta, & tamen inſtrumentum non eſſet bene diſpoſitum, ſequitur inæqualitas, quoniam virtus tentat motum, & vult mouere, quia neceſsitas vrget, ſed non poteſt, quia impeditur, & in principio ſuffert vnam iniuriam, ſecundam & tertiam non tollerat, ſed inſurgit, & magnum facit conatum vrgẽte neceſsitate, ſed cum videt irritos conatus ſuos poſtea quieſcit, & ſic fit tunc huiuſmodi inæqualitas, & hæc de ſecunda cauſa, de tertia cauſa, quæ cordis inæqualitas eſt, non loquimur, quia reducitur ad virtutis imbecillitatem, & hæc de inæqualitate ſyſtematica, hæc de inæqualitate in pluribus pulſationibus ſatisſint, inæqualitas modo in vna pulſatione, vel poteſt eſſe comparando dyaſtolem ſyſtolæ, vel

vel econtra, vt si contingat dilatationẽ esse magnam, contractionem verò paruam, vel potest esse in vno tantum motu, cum scilicet in principio mouetur dyastole velociter, in medio motus, tarde, in fine alio modo & sic de systole dicendum, circa hanc inæqualitatem dyastoles ratio me cogit dicere hos esse pulsus, sed quomodo sensu metiri posit inæqualitas inter dyastolem, & systolem nescio videre cum Galenus asseruerit se ignorasse systolem per viginti annos, sed post vigesimum primum annum se didicisse, quod an verum sit, credo potius quod mentiatur cum Græcus fuerit, imò magna pars medicorum falsum esse credebant, quoniam non percipiebant vibrationem arteriæ, & credebant, non habere constrictionis motum: postea diligentiores per anotomiam viuorum facti perceperunt eam, ego tamen fateor me non cognoscere hanc inęqualitatem, cum ergo non cognoscamus systolem, quomodo comparabimus eam cum dyastole? Dico hoc solum ratione perpendi posse: cum enim virtus mouetur, & dilatare arterias incipiat, & in medio aliquid fit quod eam comprimat, cessat in medio, demum cum extreme dilatatur fortiorque fit, & motus redditur fortior, sed iam ad rem nostram redeamus.

Duabus his inæqualitatibus declaratis, & quod vna ſenſu deprehenditur, ſecunda verò ratione tantum, cum dixerit Galenus inæqualitatem febrilem in pulſu apparere de qua intellexit? Dico quod de ea intellexit, quæ in vno tantum motu eſt, & vnius eſt pulſationis, quæ duplex, vel eſt inæqualitas inter ſyſtolem & dyaſtolem, vt apparet in febre putrida in qua in principio paroxyſmi ſyſtole fit maior, velocior, & frequentior, dyaſtole verò fit tardior, rarior, & minor, & ratio eſt, quia in principio calor naturalis retrahitur, & partes extrinſecæ refrigerantur, & plurimi vapores putridi perueniunt ad cor, & inflammant ipſum, plurimique vapores fuliginoſi in ipſo retinentur, ideo non tantum attractione indiget, quantum expulſione illorum vaporum fuliginoſorum in corde contentorum, ideo oportet vt virtus inſurgat omni conatu ad expellendum, ideo ſyſtolæ maiores, frequentiores, velocioresque ſunt, quam dyaſtolæ, ſed in ſtatu totum oppoſitum contingit: quia tunc ſyſtolæ minuuntur, & dyaſtolæ augentur, quia tunc calor in corde augetur, & vapores illi fuliginoſi maxima ex parte inaniti, ideo maiori indiget cor euentatione, quam expulſione illorum vaporum fuliginoſorum: in augmento autem

tem quia ſapit naturam principij, & ſtatus, ideo dyaſtole, & ſyſtole medio modo ſe habent, hæc docet ratio, ſed ſenſu credo non poſſe cognoſci, & hæc erant declaranda in capite de febre tertiana.

Caput de ſignis febris quartanæ.

IAM Vidiſtis Galeni ordinem, vult enim de his tribus generibus febris putridæ interpollatæ agere, ſcilicet de tertiana, quartana, & quotidiana, & cum de ſignis tertianæ febris pertractauerit, & nos inde ſignorum methodum dederimus à natura rei incipiendo, ita in hoc capite faciamus, & non erit difficile exercere vos in vniuerſali methodo, & in ſignorum fontibus, de quibus nunc nihil dicemus quoniam cum de febre tertiana ageremus de his ſatis ſuperq; diximus.

Quoniam in principio præcedentis capitis diximus (in quo de tertianæ ſignis tractabamus) quod vos ad vniuerſalem ſignorum methodum recurrere debetis, & ſemper præ oculis illos tres fontes habere: & etiam diximus vnum aliud eſſe aduertendum quod quidem eſt neceſſarium, & ad inuenienda ſigna plurimum facit, & poſtea in diſcurſu fuimus obliti, ideo cum

cum necessarium admodum sit hoc annexum scire, antequam ad signorum quartanæ caput me transferam, primo de hoc dicam, oportet igitur intrinsecis signis inuentis, quæ ab illis tribus fontibus sumebãtur, omnium etiam illarum causarum extrinsecarum alterantium meminisse, exempli gratia cum in tertiana omnia illa signa ex natura bilis putrescentis considerabitis, perpendere etiam ista extrinseca, & considerare debetis cuius temperaturæ sit patiens febrem tertianam, an fuerit calidæ & siccæ temperaturæ, an fuerit iuuenis, & non excesserit trigesimum annum, an sit tempus æstatis, si in regione calida, si multum in laboribus se exercuerit, si bibit potentia vina, & cibaria calidissima comedat: vbi omnia ista conueniunt, & adsunt signa sequentia rei naturam, per omnia signa manifestissima habebitis virum illum pati tertianam: deueniamus modo ad inuenienda signa intrinseca in quartana febre, & incipiamus à natura rei, & per veram methodum sicut fecimus in tertiana febre: sed quia forte non intellexistis quid esset à natura rei incipere, & ideo audiatis, hic adest febris, & quartanam esse suspicamini, quid facere debetis, vt possitis vere cognoscere, an sit quartana febris? humores ipsam facientes considerare, &

re, & quæ sit natura eius humoris, quia illa habita facile patebunt ea quæ cõsequi possunt, cum putrescit ille humor melancholicus ex quo iam diximus heri febrẽ quartanam fieri: quo igitur ad qualitates primas scitis frigidum & siccum esse, quo ad substantiam crassum, & terrestrem fœculentum, & saporem habere acidum, qui semper frigiditatem attestatur, vbi scitis hæc, & quod nunquam generatur data paritate in tanta quantitate sicut cæteri humores, dico data paritate, quia si ponatis hominem in quo melancholicus humor abundet, & alium in quo bilis redundat, in vtroque semper erit in minori copia quam reliqui humores: quia pessimus est humor, & naturæ inimicus: quia vita in calido, & humido consistit: sed iste humor est frigidus, & siccus, ergo naturæ inimicus, ex his modo facile est videre ex natura rei, quæ accidentia consequi possint, vbi putrescat, & primo à motu incipiamus cum humor ad putredinem accedere incipit, quia frigidus, & siccus, & terrestris non solùm actu, sed potentia, ideo frigus maximum inducit: quia non tantum ibi adest frigiditas positiua, sed etiam priuatiua, & quanto magis ad statum deuenit febris ista, tanto magis apparet maius frigus, & ratio est,

quia

quia succedente tempore fit aliqua præparatio, & humoris concoctio, & viæ magis dilatantur propter continuum motum, & expulsionem humoris, ideo fit maior expulsio, & maior & longior frigiditas propter copiam materiæ, & crassitiem ipsius, quia difficile inflammatur, vt si rem solidam ponatis ad ignem longe maius tempus requiret, vt ignescat quam palea, cum autem inflammatus est iste humor, non durat per multum temporis, sed cito consumitur, & raro quatuordecim horas pertransit, nec multum in longitudine excedit paroxysmũ tertianæ, quia licet iste humor frigidus, & siccus sit, & difficillime suscipiat flammam, inflammatus tamen plane totus ignescit, & propter siccitatẽ quam habet cito consumitur, præterea ab hac eadẽ natura sequitur, qđ causetur maximus dolor, in dorso, quia cum sit humor frigidus & siccus, post adustionem factam efficitur mordax: quia res, quæ aduritur licet frigida, & sicca sit redditur mordax, & amara, ideo vapores eleuantur à materia illa adusta mordaces, qui venas paruas existentes in dorso ascendunt ad cor, & rursus per arterias, quæ à corde procedunt, descendunt & spondilibus dorsi neruisque læsionem communicant, & ita dolent spondiles, ac si dilacerarentur, & hoc

quantum

quantum ad primam inuasionem paroxysmi circa suum motum, superest modo, vt videamus signa, quæ sumuntur ab operationibus læsis, quæ sunt primus fons signorum, & ab excrementis mutatis, quæ sunt secundus fons signorum,& ab accidentibus, quæ sunt tertius fons signorum: quantum ad facultates attinet ab animalibus incipiamus, & primo ab illis, quæ sunt in ipso cerebro, illi tristātur, timent, suspicantur, iracundi fiunt, non propter cordis caliditatem: sed quia suspicantur ne quid mali fiat illis, & hæc illis accidunt propter spiritus turbulentos, & tenebrosos cerebrum petentes. Quantum ad somnum, & vigiliam attinet, magis inclinati sunt ad somnum quam ad vigiliam:& ratio est, quoniam qui habent huiusmodi humorem putrescentem, pituita redundant, ex qua multi vapores eleuantur ad caput qui inducunt somnum, non multum tamen quia vapores melancolichos habent humores secum qui vigilias inducere possunt, nec sunt ita somnolēti, sicuti quotidianarij, nec ita vigiles sicuti tertianarij. Quantum attinet ad motiuas operationes, non sunt ita immobiles sicuti quotidianarij, nec ita vegetes sicut tertianarij, qui in vno loco permanere nō possunt: quia caliditatē, & siccitatē maximam

in membris habent qui quotidianã patiun tur, sunt admodum pigri, quia humorem frigidum, & humidum habent, qui verò quartanam patiuntur medio modo se habent, quia ratione qua humor ille est siccus conuenit cum bile, ratione qua frigidus conuenit cum pituita, & sic non est mirum si in motiuis operationibus medio mo do se habent, cum quotidianariis & tertianariis, & hæc omnia morbi naturam sequũtur, quo ad virtutes vitales, & arteriæ motum, & cordis, isti habent pulsus paruos, sed non adeo paruos quin conuenientem habeant magnitudinem, sed tardos, & raros, & tantam raritatem habent, vt nulla sit febris, quæ tantum raritatis in pulsu habeat, sicut ista, inæqualitatem habent maiorem, quam tertianarij, minoré, quam quotidianarij, & quæ sunt horum causæ? naturam rei, vt est præceptum nostrum oportet videre, humor iste(vt diximus, est frigidus, & siccus, vnde antequam putrescat, in principio priuatiuè & positiuè refrigerat(vt diximus)caliditatem cordis, ideo pulsus fit paruus, cum non adsit multa necessitas euentationis, nam non potest dici quod virtus sit, ita debilis, quod mouere non possit, quia durat tãtum febris per vnum diem, & postea quiescit homo liber per duos dies à febre,

bre,vnde nõ poteſt virtus in tam breui tempore debilitari, non eſt etiam inſtrumentum ita impeditum propter vapores frigidos, & ſiccos, ſicut eſt impeditum propter humores craſſos & viſcoſos,vt de quotidiana dicemus,vt moueri non poſsit,reſtat ergo cum cauſæ immutãtes pulſum ſint tres, neceſsitas euentandi,virtus, & inſtrumentũ quod cum non ſit ratione inſtrumenti, nec ratione virtutis, quod ſit ratione euẽtandi, pulſus,magnitudinem ſatis inſignem habet cõparatus pulſui quotidianę:non tamẽ abſolute magnus dici poteſt, ſit tardus, quia velocitate non indiget, quia neceſsitati ſup plet illa parua magnitudo: rari ſunt comparati ad omnes inæqualitates, & ratio eſt, quia vos ſcietis, nos dixiſſe inæqualitatem vnius pulſationis, de qua intelligit Gal.fieri quoties in inſtrumento eſt aliquid quod perfectã prohibeat dilatationẽ; & in omni febre putrida in arteriis ſunt multi vapores & in venis,qui inculcãtur,& infarciuntur in ipſis, & dum arteria mouetur impeditur, ideo ſemper inæqualitas eſt, vt ſi vos per loca aliqua inambulare deberetis, & haberẽtis impedimẽta ſemper aliquantulum ceſſaretis, & ſic motus eſſet inæqualis, ita etiã cum arteria ad dilatationẽ mouetur,quanto magis vel minus fuerit vaporibus referta,

 ta,

ta, tanto magis, vel minus erit impedimentum, & cum in quartana plures sint vapores, quam in tertiana, pauciores quam in quotidiana, ideo inæqualitas, in quartana media erit inter inæqualitatem tertianæ, & quotidianæ, & hæc omnia à natura rei habetis, natura melãcholiæ est frigida, & sicca, & quantum ad siccitatem ipsius vapores non sunt crassi, quantum verò ad frigiditatem crassos habet vapores, ideo medij sunt inter vapores bilis & pituitæ, propterea etiam faciunt inæqualitatem mediam inter inæqualitatem tertianæ, & inæqualitatem quotidianæ, Discurramus modo per signa quæ à facultatibus naturalibus læsis sumũtur: humor iste frigidus, & siccus, cum sit, necessarium est vt ventriculum afficiant cum huiusmodi mala qualitate sua frigida, ideo patientes eructant acida, quia humor putrefactus acidus est, multum comedere appetunt, quia humor frigidus, & siccus est, necnon acidus, & aciditate sua stimulat ventriculum, & facit quandam mendosam famem, in processu autem cessat illa fames, quia dum cibaria non concoquantur ob frigiditatem multi humores pituitosi aggregantur, qui nausea riam faciunt satietatem, non multũ sitiunt propter pituitam in ventriculo genitam, quæ frigida est & humida, in

in augmento autem cum humor siccus crematus sit, tunc libēter biberent: & hæc sunt de appetitu & cōcoctione dicēda, & omnes qui habent redundantiam humoris melancholici, redundant & pituitæ, quia cruditatibus & ructibus abundant, ideo bene dicebat Aristoteles quod melancholici à coitu plurimū iuuantur, quia cum plurimum flatum habeant: & semen spumosum sit, ideo ille flatus emittitur, & hæc sunt accidentia quæ ab actionibus læsis sumuntur, qui primus est fons signorum, modo consideremus secundum fontem signorum, qui ex excrementis ipsis habetur, isti qui quartanam patiuntur non multum egerunt, sed aluum astrictam habent, cuius rei duæ sunt causæ, prima est quia priuātur bile, quæ ordinata est à natura, vt per porū fellcū ad intestina descendat ad stimulandū & excitandū intestina ad excretionē: secunda est causa, quia isti pituita redundāt, quæ fecibus adhæret, & veluti humus retinet illas cuius signū est, quod cum feces exeunt induratæ sunt, & cū pituita permistæ, quantum ad excrementa per vrinam: quæ sit vrina in his febribus natura rei docet, humor terrestris, fœculētus, crassus, qui vix cōcoqui potest: igitur necessario in principio crudus est, ideo per vrinā non bene excernitur, igitur in principio

R 2 erit

erit vrina alba, subtilis postea, si quiescere permittatis in fundo residebit quid cineritium nigrum, paucum tamen, sed temporis processu ita multiplicabitur, vt vrina reddatur nigra, quia incipit tunc libere exire, quia iam natura tunc segregauit malum à bono, & viæ aptæ sunt magis, ideò in fine omnia facilè succedunt cum victoria naturæ, quantum ad excretionem per sudorem: quoniam Galen. dixit sine distinctione sudores sequi febres quartanas, si illud absolutè intelligeretis contra rationem & experientiam esset, nam plurimos videbitis, qui non sudant: Alij non in principio, etenim raro videbitis nisi in venis sint humores & admodũ repleti patientes quartanam sudare, sed in augmento, statu, & declinatione sudant, & tunc optimum est, per viam signi & causæ, quia expellitur materia quæ erat causa febris quartanæ, ratio autem cur in principio non sudant est, quia cum humor ille frigidus & siccus, & crassus valde sit, non potest tantum subtiliari, vt per poros cutis transeat, secundo etiã quia viæ sunt obstructæ, tertiò qui quartanam patiuntur, vt plurimum ad somnũ declinant, & sunt frigidæ & siccæ temperaturæ, in tempore frigido, & sicco, & in regionibus frigidis & siccis, quę omnia impediunt

pediunt sudorem, in fine postea sudāt, quia iam humor attenuatus est, & viæ sunt apertæ: ideo dicit Galenus quod quaternarij sudant, sed non omnes, sed si fuerint iuuenes & repleti, & in augmento & statu, vel in declinatione, & hæc quantum ad excrementa mutata, qui est secundus fons signorum, tertius fons signorum, sunt accidentia extrinsecus apparentia, vt circa duritiem & mollitiem in carne, circa frigiditatem calorem, & colorem. Quantum ad calorem (vt à primis qualitatibus incipiamus) dicimus quod calor non magnus est intensiue quia humor frigidus, & crassus admodum est, tamen mordacitatem habet, quia proprium est putridæ febris, vt calorem habeat mordacem, si tamen ad tertianam comparetur non est acris sed si comparetur ad quotidianam acris est, quoniam humor iste medius est inter bilem & pituitam: modo annexa consideranda sunt, & primo videnda sunt, & primò videndum est, quæ sit regio an sit frigida & sicca, an aër turbulentus, an autumnus, an constipatio, in qua plurimæ quartanæ fieri consueuerunt, vtrum ætas ad senium vergat, an temperaturæ calidæ & siccæ, à principio fuerit, an fuerit perpessus labores & molesta animi accidentia, an vsus fuerit cibariis

aggregantibus istos humores melancholicos, vt vinis turbidis, crassis, potētibus, quia vbi omnia ista fuerint aggregata, maximè faciunt febrem quartanam.

Caput de signis quotidianæ febris.

IN signis quotidianæ febris indagandis, non debetis ab alio principio exordiri nisi ab eo à quo exorsi sumus, in tertiana & quartana, scilicet à natura rei, vbi enim humoris naturam rectè nouerimus, omnia signa inueniemus, scitis febrē hanc ex putredine pituitæ generari, quæ nō vnius naturæ est, sed multiplex, omne autem multiplex prius diuidendū cum sit quam diffiniendū, ideo primò diuidemus ipsam, quia ex varia natura humoris putrescentis varia contingunt accidentia, quæ signa appellātur, cum nobis aliquid significent: pituita ergo quædam dulcis, quædam insipida, quædam salsa, quædam acida, quārum ad modum substantiæ, quædam crassa, quædam tenuis.

Credo autem vos meminisse ea quæ sup posuimus, & erat quod vbi in principio mouetur materia de loco ad locum ab internis partibus venarum ad extrinsecas, quod varij contingunt inuasionum modi, secūdum quod humor est multus, vel paucus, vel

mord

mordax, vel benignus, vel secundum quod cum magno impetu, vel debiliter mouetur natura, si enim multa sit materia, & cũ impetu moueatur magna fit caloris retractio, & sic cum hæc acris, mordax, & erodens fuerit, tunc membrorũ maxima concussio fiet, si verò materia fuerit mitis, & debiliter moueatur, fiet tantum inæqualitas. His ita suppositis, dico quod si pituita quæ ab interioribus venis, & partibus tendit ad exteriora fit dulcis, ipsa proximè ad sanguinis naturam accedit, & positus sub calida, quam frigida, nec mordax nec amara est, propterea non mordicat, nec aduersa est naturæ, & non facit mutationem, nisi multitudinis ratione, & tardissimè mouetur, quoniam natura non facit vltimnm conatum ad expulsionem propter humoris benignitatem, ideo vbi talis materia putrescit, tantum modo fit inæqualitas, non frigus, neque horror in principio paroxysmorũ, cum enim non habeat aliquam qualitatem mordicantem, non sequitur nisi inæqualitas, si verò acida fuerit, cũ frigida sit talis pituita, & præter frigiditatem, mordacitatem habeat, nec sit admodum crassa, sed subtilis, quia vt alias audiuistis aciditas fundatur in tenui substãtia, ideo cum putrescit fit frigus maximũ, cum quadã etiam cõcussione

vt ferè accedat ad rigoris naturam, sicut in tertiana: si verò salsa sit pituita, quæ fit ex putredine, non ex admixtione bilis, vt voluit Auicenna, & aliàs probabimus, quia ex permixtione rei amaræ cum dulci, seu re insipida nunquam fiet sapor salsus, sed amarus vt experientia quotidiana apparet, quia sapor amarus cum insipido admiscetur, vel in maiori portione, vel in minori nũquam fiet sapor salsus, sed vel amarus, vel subamarus, & vltra experientiam etiam rationi repugnat ex amaro fieri salsum, quoniã amarus maiorẽ gradum adustionis habet, quã salsum, nam omne salsum potest fieri amarum si vlterius aduratur, sed amarum fieri salsum impossibile est, quia non potest amplius ad cruditatem redire amarum, salsum autem in comparatione ad amarum crudũ dici potest, fit ergo salsedo ex putredine, & ex subtilium partium resolutione & terrestrium adustione, tunc vbi putrescit talis materia, fiunt paroxysmi qui cum rigore & concussione inuadunt, & potius apparent signa, quæ diximus de tertiana, quam de quartana, & quod hoc sit verum, præter rationem, est Hippocratis & Galeni authoritas in tertiò de ratione victus in morbis acutis, qui distinxit duas febris causas, quarum vna ab humore pituitoso intra venas

putre

putrescentes fit, altera erat à putredine pituitæ salsæ: eodem modo curat vtrasque, & ita de tribus pituitæ speciebus hactenus diximus, de dulci, acida, & salsa. Restat insipida, hæc si putrescit facit febrem quotidianam, de qua loquitur Galenus in præsenti capite, sed ista in modo substantiæ habet differentias multas, si enim fuerit crassa frigida & viscida valde, & ea fuerit quam Praxagoras (teste Galeno,) vitream appellauit, diuersas faciet inuasiones & febres etiã diuersas, ab ista quotidiana, de qua hodie loquimur, faciet illas, scilicet febres quæ lippiriæ, & epialæ, & typhodes dicuntur: in quibus febribus semper esse videbitis frigus, vna cum calore, & per totum paroxysmum, quoniã nõ ex toto putrescit humor, sed partes habet calori & inflãmationi rebelles, & nũc de his febribus nõ loquemur, quoniam febres quotidianæ, de quibus hodie dicturi sumus, nõ sunt illæ quę à putredine huiusmodi humoris pituitosi vitrei pendẽt, similiter de ea quæ à putredine salsæ pituitæ fit nunc non dicemus, sed de illis loquemur, vbi de febribus mixtis sermonẽ habebimus, his igitur remotis nunc de illis quotidianis pertractabimus, quæ cõtingũt à putredine pituitæ insipidæ, frigidæ, humidæ non vitreę, sed quæ media est inter crassiud

situdinem & tenuitatē. His suppositis, speculemur omnia signa, quæ has sequuntur febres secundū propositam methodū, scilicet à natura rei, iam tres esse signorum fontes sciuistis, primus erat actiones læsæ, secundus excrementa mutata, tertius accidentia quæ extrinsecus apparent in qualitate, quantitate, & motu: ab illis sumenda sunt signa, primò motum consideremus, quomodo in principio inuadat paroxysmus: iam vidistis ex fundamentis iactis, quod huiusmodi febres incipiunt cum maximo frigore propter multitudinem, frigiditatem, humiditatem, & crassitiem huius humoris, & ratio est, quia dum humor multus, & frigidus confertim ab intimis partibus venarum ad externas mouetur: non solùm causat frigiditatē positiuam, sed etiam priuatiuam: quia calor innatus ad interiora retrahitur fugiens suum contrariū sicut flamma facit, appositis multis lignis confertim, & aëre ipsum frigido ambiente: quod si etiam fuerit illa pituita quodammodo acida, & mordax fiet non modo frigus, sed etiā membra ad excussionem excitabuntur, supponatis ergo quod vbicunque erit vera quotidiana simplex ex putredine pituitæ insipidę cum maximò frigore inuadet, & ex eo signo solùmodo cognoscetis eam esse si non

adesset

adesset aliud, prætereа quid sequitur, ex natura rei sequitur, quod frigus erit longum: quia frigidus, & humidus est humor, & multum rebellis calori, & putredini, & multus & crassus, propter hæc non tantũ principium paroxysmi erit longum: sed etiam totus paroxysmus, & etiam huius ratio est: quia plerunque huiusmodi febres sequuntur temperaturam frigidam, & humidam in tempore frigido, & humido, & in corpore vbi sunt plurimę obstructiones, & quoniam corpora talia frigida sunt, angustarum etiam viarum sunt, & meatuum, quid mirum igitur est si difficillimè permeat, & difficulter resoluatur propterea vix febres istæ habent interuallum, & durãt per viginti quatuor horas, & semper paroxysmus secundus, inuenit primum circa declinationem, & ratio est: quia materia est rebellis resolutioni, tum ratione crassitudinis, & multitudinis, tum ratione frigiditatis & humiditatis materiæ, & etiam corporum patientium talem febrem, quæ obstructa sunt ex humorum viscíditate, & hæc signa sumuntur à principio, id est à motu: reliqua modo sumuntur ab illis tribus fontibus, & primo incipiamus ab actionibus animalibus læsis, & quantum ad animales, rei natura indicat, quę debeãt esse

læsæ,

læſæ,humor frigidus eſt,humidus & craſſus,igitur vapores etiã frigidi,humidi,craſſi ab illo ad caput eleuãtur,ex quibus quãtum ad interiores virtutes,ſcilicet ad imaginationem , diſcurſum,& memoriam,iſti qui has febres patiuntur,efficiuntur ſegnes, obliuioſi,& non bene imaginantur,non recte diſcurrunt,& licet acutiſsimi eſſent ingenij,ſtupidi,& obliuioſi admodum redduntur. Quantum verò ad ſenſitiuas virtutes exteriores , omnes redduntur imbecilles, quandoq; nubeculæ apparent ante oculos obuerſantes propter vaporum pituitoſorum multitudinem,ſonitos auribus percipiunt,non bene olfaciunt , omnia inſipida videntur,ſicuti his qui tertianam amara,& his qui quartanam patiuntur acida,& ita omnes virtutes cognoſcitiuæ exteriores ſunt immutatæ propter humorem frigidũ: & humidum operationes omnes obtundentem,etiam quo ad virtutes interiores,& exteriores,quo ad ſomnum,iſti ſunt ad ſomnum procliues maxime in paroxyſmorum principio,nonnullos videbitis qui excitari non poſſunt dum ſtimulãtur ratione illius vaporis frigidi , & humidi caput petentis, quoniam vt ſcitis humiditas per ſe cauſa eſt ſomni , frigiditas verò eſt cauſa per ſe ſomni non naturalis,cum igitur frigiditas,

& hu

& humiditas conueniant, non est mirum si soporem maximum habent. Quo ad motum redduntur tardi, propter multitudinē vaporum, qui per musculos deferuntur, nā motum diminui sciuistis à frigiditate, vel cum materia, vel sine materia, & hæc de animalibus actionibus.

Quo ad operationes vitales hic maxima habetis inditia, & quoniam iam sciuistis, quod operationes vitales, quædam sunt in corde, quædam ab ipso corde. Quantum ad illas quæ fiunt in corde, vos videbitis patiētes hanc febrem quotidianam segnes, neq; curare ea agere, quæ essent agenda, propter vapores frigidos, & humidos cor petentes, & etiam ad iram tardiores redduntur propter humoris frigiditatem & humiditatem cordis calorem obtundentem. Quātum ad operationes vitales quæ sunt in ipso corde isti habent pulsum paruum, tardum, & rarum, & in tanta paruitate erit, vt huic febri non sit comparandus pulsus in paruitate, & hoc signū est pathognomonicum, huius febris, & tarditas non est ita magna, sed ad quandam frequentiā tendit, si quartanæ cōparetur, minor tamen est velocitas quā tarditas, & horum videndæ sunt rationes. Quātum ad paruitatem debetis scire, quemadmodum pulsus mutatio præcipue in muta-

tion

tione causæ contentiuæ pulsus consistit,& vbi mutatur pulsus necessario fit mutatio alicuius illorum trium,vel omnium:necessario igitur in quotidiana pulsus est paruus, quia virtus mouens minorata est,tum propter multitudinem vaporum ad cor ascendentium,tum propter frigiditatem, & humiditatem humoris à quibus virtutem diminui contingit,& per consequens pulsum reddi paruum,præterea est paruus,quia instrumenta non obediunt motui duabus de causis,tum quia repleta sunt multa materia contenta in corpore ipsorum,tum quia vt instrumentum dilatetur indiget temperatura inter duritiem,& mollitiem,nam vbi est multum durum dilatari non potest,& etiã vbi nimis arteria est humida languescit,cõcidit in seipsa,& sic moueri non potest,& ideo fit pulsus paruus,& non magnus,præterea etiam pulsus est paruus,quia necessitas euentationis,quæ finis est pulsationis nõ adest, remoto autem fine actionis, causa etiam remouetur,in febre autem quotidiana,cum sint humores frigidi & humidi & crassi replentes corpus,arterias,hepar,corpus frigidum, & humidum reddunt,ideo merito pulsus redditur paruus,cum nulla sit necessitas euentationis adducta:& dicitur pulsus esse paruus in hac febre non ab-

ſolute,ſed in reſpectu ad alias febres. Quã-
tum ad velocitatem attinet proculdubio
maiorem quam quartana velocitatem ha-
bere deberet,& non æqualitatem cum ipſa,
quod autem velocitatem habere deberet,
ratio eſt,quia cum dilatari non poſsit quã-
tum neceſſe ſit,quoniam virtus aggrauata
eſt,& inſtrumentum inobediens,illa parua
euentatio expellere non poteſt,ideo deberet
eſſe velocior ad quartanam comparatus,&
non æqualis in velocitate ipſa,non eſt tan-
tum velox,quoniam velocitas requirit for-
titudinem virtutis,ad intenſionem motus,
vt in breui tempore fiat tranſitus multi ſpa-
cij,hic autem virtus debilis eſt,ideo nõ po-
teſt fieri velox motus licet indigeamus eo,
ſed quoniam euentationis neceſsitas exple-
ri non poteſt,neq; cum magnitudine,neq;
cum velocitate ob defectum reliquarum
trium cauſarum pulſus contentiuarum,ne-
ceſſario requiritur,vt recurratur ad frequẽ-
tiam,quæ attenditur penes quietem, ſicut
velocitas penes motum,& quia pulſus com
ponitur ex duobus motibus contrariis, &
duabus quietibus,ſi quies fuerit longa ra-
rus dicetur motus, ſi breue ſpatium inter
motum & motum,dicetur frequens.

Et quoniã explicauimus ſigna feb.quo-
tidianæ,quæ ab operationibus animalibus,

& vitalibus per methodum ſumuntur:re-
ſtat modo vt de his,quæ ab actionibus na-
turalibus læſis ſumuntur dicamus, & pri-
mum ſignorum fontem expleamus,& ad
alios deueniamus,diſcurrendo à natura rei,
pituitæ naturã conſiderando,videamus na-
turales affectus,qui ab humore frigido,hu-
mido,craſſo,& viſcoſo,procedere poſſunt,
primo apparebit,vbicunq; vos actiones na-
turales conſiderabitis,circa ipſum appeti-
tum abhominatio cibi,& ratio eſt,quia ma
teria iſta frigida,& humida eſt in ventricu-
lo generata, deinde etiam quia vapores à
putredinis loco ad has partes aſcendũt,qui
ventriculum laxant,& licet ratione humo-
ris cibum appetere deberent,quia eſt appe-
titus calidi,& ſicci,non appetunt tamẽ quia
ventriculi ſenſus obtunditur,nam non fit fa
mes,niſi adſit triſtis ſenſatio in ore ventri-
culi,ideo cum obtundatur ſenſus ille ven-
triculi,deſtruitur fames,parum etiã ſitiunt:
quia ſitis nihil aliud eſt quam appetitus fri-
gidi, & humidi:quid mirum ſi non ſitiunt
plurimum nauſeant,& aliquando pituitam
euomunt,male cõcoquunt,tum quia adeſt
humor frigidus,& humidus obtundens in-
natum calorem,à quo concoctiones omnes
fiunt,tum etiã quia huiuſmodi humor ad-
miſcetur cũ alimẽto,& ideo non poteſt ali-
men

mentum cũ non sit sincerum confici à calore naturali, præterea male cõtinetur cibus: quia dum relaxatus est ventriculus, nõ amplectitur cibũ, prout oportet: ideo sequuntur rugitus, vt inquit Galenus in secũdo de causis symptomatum: & hæc quo ad tres virtutes naturales, appetitiuam, scilicet, cõcoctiuam, & cõtentiuã, de quarta verò, scilicet de expulsiua dicemus vbi de secundo fonte loquemur: quoniã illa continetur in excrementis mutatis, & sic primũ signorum fontem habetis, qui circa omnes actiones versatur. Quantũ ad secundum fontem, scilicet ad excrementa, quæ egeruntur morbi naturam indicant, primo igitur isti parum egerunt, tum quia plurimũ habent pituitæ in intestinis superioribus, & in inferioribus, quę cum viscida sit, & crassa, vt dicebat Galenus in quarto de tuenda sanitate, vbi de humorum crudorũ curatione loquitur, dicebat ibi, omnis pituita cuiuscunq; generis sit semper viscida est & crassa, ideo cum visciditatem, & crassitiem in intestinis habeat est veluti glutẽ continens feces, nec eas libere exire permittit. Alia est causa quoniam huiusmodi pituita bilis acrimoniam obtundit, quæ ordinata est à natura, vt per porum felleum ad intestina descendat, & irritet virtutem, & sine febre, & in multa

S quan

quantitate,& ratio est quia cum non bene concoquatur cibus in ventriculo,nec contineatur quantum oportet,dimittitur antequam sit bene concoctus,& tunc ab hepate non bene attrahitur,tum quia non est bene confectus,tum quia maxima ex parte venę meseraicæ sunt obstructæ,ideo qui quotidianam patiuntur semper hypochondriorum tensionē habent,cum igitur non contineatur chylus,ad intestina descendit,& cũ fecibus permiscetur,& ita liquida erunt sine fœtore, nisi putredo in ipso ventriculo adueniat,nam tunc liquida erunt & cũ fœtore:quia in intestinis,& ventriculo putruit materia. Quantum ad excrementa,quæ per vrinam fiunt in principio vrinas habent tenues,albas,quoniã humor ille viscidus est & crassius,& propter crassitiē,visciditatemq;, cruditatēq; nõ facile per vrinas excernitur, ideo tenuis apparet in principio vrina cruda,& alba,alba quidem quoniã si quid exit à venis potius pituitosum est quam biliosum,flauescit autem vrina ex huiusmodi bilioso humore:sed quia pituita est illa,quæ putrescit, non autem bilis,ideo à bile non tingitur,igitur alba apparet, tum propter bilis tingentis priuationem, tum propter pituitosi humoris præsentiam, qui albus est,& tenuis est vrina,quia nihil crassi permiscetur

miſcetur cum ea, quia in principio nondum materia eſt concocta,& ad expulſionem parata,nec viæ adhuc ſunt apertæ:in proceſſu autem temporis craſſa fit, quia attenuatur ille humor,& à natura per vias iam apertas expellitur,poteſt tamen etiam in principio apparere craſſa ſi patiens huiuſmodi febrem fuerit puer,vel iuuenis calidæ & ſiccæ temperaturæ, quia iſti cum habeant vias latas, expulſiuam,fortem,& plurimum caloris,poſſunt etiam in principio mingere vrinas craſſas, & expellere humorem peccantem;poſſunt etiam eſſe vrinæ rubeæ,ſed hoc non ſemper ſequi naturam rei videtur, diceret aliquis, cum ipſa pituita, quæ putreſcit,ſit alba,craſſa, frigida, & humida, iſte autem color rubeus prouenit à ſanguine, vel à bile quorum neutrum dominatur,qua ergo methodo erit hoc ſciendum?multa fiunt per accidens,quæ non fiunt per ſe,cur autem procedente tempore appareat vrina rubea,ratio eſt in promptu,quæ ſumpta eſt à natura rei,vbi plurima eſt pituita,multæ fiunt obſtructiones, & meatus etiam fellis obſtruitur, & cum non poſsit bilis ad inteſtina permeare,ad venas regurgitat,& diſtribuitur per eas,& per vrinas excernitur, & cum vim abſtergendi habeat ratione

amaritudinis,& attenuandi ratione acrimo niæ ex se vrinam prouocat,abstergit à parietibus;primum & deducit veluti vehiculum,& stimulat partem pituitæ,& cõmiscetur cum bile,& sic fit vrina crassa propter pituitam multam,rubea propter admistionem bilis.Quãtum ad sudorem;paucus,vel nullus apparet in principio sudor,nisi adsit multitudo maxima humoris pituitosi in corpore,vt virtus non posit continere,quia tunc poterunt fieri sudores,in statu autem vbi virtus erit valida,maxime faciet sudores.Quantum ad excretiones per nares,vt plurimum abundant isti pituita.coriza,& mucco propter plurimos vapores ascendentes ad caput,& ista sunt signa,quæ sumuntur à secundo fonte ab excremẽtis ipsis mutatis, vltimus fons sunt ea accidentia,quæ exterius apparent,& primo color cutis est inspiciendus,& isti habent colorem album, quia vt dicebat Galenus quarto de tuenda san.cutis color talis est, qualis est humor dominans.Quo ad calorem, calor primo videtur segnis ad tactum quoniã permiscetur cum plurimo vapore humido obtundente mordacitetem caloris febrilis, vbi postea permanserit manus,maiorem percipit caliditatẽ,& talis percipitur calor,qualem perciperetis si manum in aqua feruente pon

te poneretis,& hæc quo ad accidentia, quæ in qualitate apparent. Quantum ad quantitatem attinet videbitis talia corpora subtumida, vt videantur cacectica, quia plurima pituita continetur inter cutim & carnem,& etiam vapores præterea circa faciẽ & oculos habent quandam tumescentiam ob vaporum multitudinem crassorum, in palpebris contentorum, qui ob soliditatem illarum partium difflare nõ possunt:& hæc sunt signa quibus primo intuitu febrẽ quotidianam cognoscere possitis. Hactenus de febribus simplicibus loquuti sumus, quas exactè cognoscere debetis, quoniã his cognitis facilius compositas cognoscetis,& sic quantum ad cognitionem vniuscuiusque febris simplicis, deuenimus ad extremum quod docere possumus.

His ita visis antequam ad membrũ febrium continuarum deueniamus, nõ derelinquam vos orphanos, tres difficultatesq; ponemus circa has quotidianas febres: prima est, tu dixisti heri, diceret quispiam vestrum, quod istæ febres quotidianæ, cũ magno frigore incipiunt, hoc est contra Galenum, nam licet in hoc libro nihil dicat de frigore, in secundo tamen de febrium differentiis dixit quod febres istę cũ horrore incipiunt: præterea etiam in secundo de crisibus, in

bus, inquit quod non incipiunt cum horrore, sed cum quadam refrigeratione, ideo ista tua methodus non produxit nos ad scopũ, secunda difficultas est, tu dixisti, dicet ille, quatuor esse species pituitæ, ego non inueni nisi tres apud Galenum, dulcem scilicet acidam, & salsam, illam insipidam nũquam vidi, tertia est talis, tu dixisti pituitã salsam in principio febrium ab ea pendentium facere rigorem & symptomata similia febribus tertianis, contrarium huius dixit Galenus, in secundo de diffe. feb. vbi dixit quod illa febris quotidiana, quæ cum pituita salsa prouenit, inuadit cũ horrore non autem cum rigore. Quantũ ad primum vbi diximus has febres a pituitę putredine cum frigore incipere rectè diximus, & natura rei hoc indicet, ad Gale. authoritatem quid dicis? quando in secundo de diffe. feb. dicit cũ horrore incipere, non autem cum frigore, oportet vt doceamus quid sit horror. Galenus in eodem secundo de diffe. feb. loquens de febre tertiana declarat quod est frigiditas longe maior refrigeratione, minor verò rigore, ita quod horror est medium inter refrigerationem & rigorem. Refrigeratio autem & rigor posita sunt, tanquam duo extrema, refrigeratio appellata fuit horripilatio, & à nonnullis etiam horror, sed

imp

impropriè cum exquisite loqui nolũt, quia horripilatio, & horror non sunt idem, nam horror idem est quod frigus, horripillatio idem est quod refrigeratio extremorũ, vt primo sit refrigeratio, seu horripilatio, secundo horror, id est, frigiditas, tertio rigor: modo de frigore quid dicendum est apud Galenum? modo frigiditatem ψῦχος appellat, vt secundum ipsum idem sit frigiditas quod ψῦχος; ideo in secundo de differentiis febrium inquit, horrorem exponit quem dicit esse medium inter refrigerationem, & rigorem, vbi intellexit frigus alionem, qui non esse medium inter refrigerationem & rigorem, nam si quid non esset medium puta frigus, Rigor & Refrigeratio non essent duo extrema, ideo per frigiditatem intellexit horrorem seu frigus quod est medium inter refrigerationem & rigorem: & hoc est quod nos diximus, quod primo est inæqualitas, secundo refrigeratio, vbi magis infrigidatur corpus, frigiditas, seu horror aut frigus, quod idem est subsequitur, quarto verò rigor est, & sic frigiditas est maior refrigeratione minor rigore, quod etiam nos diximus: & sic auctoritas illa Galeni, in secundo de differentiis febrium contra nos adducta, iam soluta est, quia (vt diximus) per horrorem intellexit medium,

(vt exponit ipſe,) inter rigorem & refrigerationem , quod nihil eſt aliud niſi frigus. Quantum ad ſecũdam auctoritatem ipſius, quæ erat in ſecundo de criſi dicimus , quod quia alibi appellauerat hanc horripilationẽ ſeu refrigerationem , horrorem ſeu frigus, vel frigiditatem,ideo ibi non curauit de nomine , quia ibi nihil docet , & id dixi quoniam pituita,quæ crudior erat in principio in progreſſu temporis fit magis benigna, & tendit ad naturam ſanguinis , & fit dulcis, iam autem diximus quod vbi putreſcit pituita dulcis minimum fit de frigore , quoniam vt dicebat Gal,ibidem, pituita dulcis non eſt frigida,eſtq; humida, quia dulcedo (vt diximus in lib. de ſimplicibus medicamentis)fundatur in ſubſtãtia calida,& quãto dulciora, tanto magis participãt caloris, & vt ex Galeno habetur in ſecundo de facultatibus naturalibus, in fine cum pituita dulcis ſit proximà naturæ ſanguinis , & in quodam ſit medio dum fit tranſitus à cruditate ad perfectam cõcoctionem & dulcedinem, inuadet cum horrrore tunc , ſeu cum quadam refrigeratione,& vbi magis concoquetur non amplius refrigeratio fiet , ſed inæqualitas ſolum , donec tandem nulla inæqualitas percipiatur , & ſic hæc non ſunt abſona ab his quæ diximus , quia verò pituita

tuita putrescēs, cum frigore incipit, & quia dulcis pituita non est vera pituita, cum non sit frigida, & humida, sed calida, quia fundatur sapor dulcis in substantia calida, ideo non facit istam frigiditatem, sed refrigerationem solum, & hæc de secundo dubio. Quantum ad aliam dubitationem in qua quærebatur, cur nos posuimus quatuor esse species pituitæ, cum Galenus in secundo de difer. feb. cap. VI. & in quarto de ratione victus in morbis acutis, vbi de causa febris loquitur, & in fine libri de natura humana, ponat tantum tres esse species pituitæ, nec de pituita insipida meminit, ego sensim incipiam, nullus est qui non experiatur in se ipso dari pituitam, quæ nullius saporis sit, ideo quantum ad experientiam facillimum est tenere, quod pituita insipida detur, quantum ad rationem attinet, necessarium est, vt detur, quoniam quę dulcis est ad sanguinis naturam tendit, & concocta est, salsa putredinem attestatur, acida cruditatem, quia medium inueniri oportet, quod nec dulce, nec acidum sit, & tale est etiam insipida pituita, quod etiam voluit inuenire Gal. in secundo de facultatibus naturalibus, vbi dicebat inueniri pituitam in senibus quæ blena dicitur: & in frigidis hominibus, & frigida ad tactum est, & in secundo de temperamé-

tis loquens, de medicinis frigidis, inquit fri gidam pituitam in corpore humano reperiri, quæ actu frigida extrahitur; ſed tunc diceret aliquis, Galenus in iſtis locis loquitur de pituita frigida, quæ acida eſt, non inſipida: dico hoc verum non eſſe, quia expreſſe Galenus in libro de atra bile, habet hæc verba vnuſquiſque humor habet ſaporem dum naturalis eſt, vt ſanguis dulcedinem, dum naturalis eſt, bilis naturalis amaritudinem habet, melancholia aciditatem, & acerbitatem, pituita inſipiditatẽ vt aqua, quæ eſt ſine vlla qualitate: ex quibus verbis habetis expreſſe pituitam inſipidam dari quæ naturalis eſt, quæ poſtea ſalſa fit, vel acida, vel dulcis, fit ſalſa cum putreſcit, vel tendit ad naturam humorum terreſtrium aduſtorum, fit acida cum accedit frigiditas, & reſoluitur calor in ſubſtantia ipſius, ſicut etiam fit acetũ dum reſoluitur propria caliditas vini: & hæc omnia clara ſunt, & caueatis à diſtinctionibus Auicennæ in capite de humoribus, quia confuſe ad modum loquitur, vt quot diuiſiones facit, tot errata committit, & permiſcet compoſitos humores cum ſimplicibus: quare autem Galenus locis allegatis non fecerit mentionem de pituita inſipida facit, quia (vt inquit ipſe in primo de facultatibus naturalibus) mos

ipſius

ipsius est, vbi non vult exquisitè loqui, vt nõ vtatur distinctionibus ita exquisitis, sed crassius prætereundo procedat, ideo sub nomine pituitæ dulcis, insipida comprehenditur, sicut dicimus aquam dulcem, non quia dulcis sit, quia est insipida, sed vt secludamus eam à nitrosis, & ita habetis secundum dubium solutum.

Ex tribus quæstionibus propositis duas soluimus, tertia modo est declarãda, in qua nos dicebamus ex putredine salsæ pituitæ febrem incipere cum rigore, & omnia accidẽtia cõsequi, ad illam quæ solent apparere in ipsis tertianis, & nos diximus incipere cũ id Gal. expresse dixerit, in secũdo de differẽtiis febrium, imò diximus qualis est proportio inter febrẽ causatam ex pituita salsa, & eam quę ex bile oritur pura, talis est etiã proportio inter tertianã interpollatã quæ prouenit ex putredine bilis puræ, & inter eam quæ fit ex putredine salsæ pituitæ, scilicet, febrem interpollatã, & quoniã ea quotidiana, quæ ex putredine salsæ pituitæ fit assimilatur ardenti tertianæ, ita etiã hæc interpollata tertianæ assimilatur: satisfaciendo igitur huic dubitationi dicimus verũ esse qđ Gal. dixit febr. quotidianã ex salsa pituita ab horrore fieri, sed cũ rigore etiã dixit qm̃ horror mordax admodũ est: pterea scire debetis humorẽ

salsum

salsum à duabus causis generari posse, vel ob putredinem, quoniam multa putredo cõtingit in pituita, & partes terrestres aduruntur, vel ob mistionem humoris serosi, cum igitur pituita ista salsa fiat, ita variis quidem modis salsedo in ipsa contingere potest, aliquando enim plus, minúsue salsa fit, secundum quod plus, vel minus, putrescit, & multa vel pauca copia illius serosi humoris, cum ipsa admiscetur, si enim parum de seroso humore & salso plurimum de pituita admisceatur, in tali miscella, quia plurimum de humido, & parum de sicco est aggregatum, calidum & humidum facit dulcem pituitam sicut ea est quæ in Hydrope reperitur, quæ ne minimum quidem mordax est, cuius signum est; quoniam ibi adsunt tres ferè situlæ aquæ, non tamen adest vlcus, nec aliquam facit mordacitatem, sicut pituita salsa adusta, quæ crustas etiam facit, si multum adusta fuerit propter caliditatem, & siccitatem quam habet, vbi ergo putrescit pituita illa salsa in qua plus est de pituita, & parum de humore salso seroso facit febrem, quæ non inuadit cum multo rigore, sed cum horrore solum, & de hac intellexit Gal. in illo secundo de differentiis febrium, at si pituita illa putrescet quæ habet plurimum humoris serosi, salsi, parum au-

rem humiditatis tunc (ficut nos diximus) fiet horror & rigor, & sequentur accidentia bilis, ficut apparet ex Hippocrate in quarto de ratione victus in acutis, vbi distinxit illas duas species febris ardentis quarum vna est ex bile putrescente, altera ex pituita salsa, & hæc de difficultatibus factis.

DE SIGNIS FEBRIVM CONTINUARUM fine accidentibus.

VT habeatis rem optimè distinctam, distinctionum meminisse oportet, quæ hactenus factæ sunt, ex Galeno in hoc libro, prima fuit febrium in sua maxima communitate: quædam simplices sunt, simplicitate formæ caloris quædam compositæ compositione formæ caloris: simplices forma caloris appellamus, cum calor secundum qualitatem tantum est auctus, & non aliquid extrinsecus aduenerit, vt in putridis febribus, cum humor in toto corpore, vel in aliqua, aut in aliquibus partibus putrescit, putridi vapores ascendunt ad cor, & cum humoribus cordis admiscentur, & cum ignei existant calefiūt, & fere ignescunt humores cordis, & sic fit febris, quæ cōposita dicitur cōpositione caliditatis extrinsecus aduenientis, in hoc genere sunt omnes febres putridæ, primum

primum huius diuisionis membrum à Galeno hunc in modum diuiditur, calor iste simplex, vel figitur in spiritibus tãtum cordis & ephemera dicitur, vel in eius substantia, & hectica simplex nominatur: secunda diuisio secundi principalis membri in hunc modum fit, febrium compositarum, quædam accidentia sunt, quædam per se morbi: subdiuidit febres quæ per se sunt morbi, & inquit, quædã sunt cum accidentibus, quædam sine accidentibus, quædam continuæ, quædam interpollatæ, primum membrum relinquit suo loco tractandum, ibi cum ait (febres autem assiduas) secundum membrum subdiuidit, interpollatorũ, quædam inuadunt tertio die, & tertianę appellantur, quædam quarto die, & quartanæ dicuntur, quædam singulo quoq; die, & dicũtur quotidianæ: & de istis Galenus hactenus antequam aggressus sit curationem, tradit signorum notitiam, vt à nobis visum est: restabat aliud febrium compositarum, membrũ compositione formæ caloris, quę sunt morbi per se, & sunt continuæ sine accidentibus, vt pertractaremus, & signa per methodum, vt moris nostri est, traderemus: sed quoniã ad intelligẽtiã dicendorũ, in principio præsentis capitis nonnulla sunt necessaria circa pulsuum notitiã, iccirco priusquã signorum

notit

notitiã tradamus,aliqua de pulsibus præuidere necesse est, de quibus exactissime Galenus in libris suis quos habemus pertractauit.

Illud autem quod à nobis perficiendum est, & diligenter adnotandum, hoc est, vt sciamus decem esse genera pulsuũ, ex quibus tria sunt, quæ se tenent ex parte instrumenti, id est arteriæ, septem verò ex parte motionis & pulsationis: sed cur non posuerit Galenus, & pulsuum genera ex parte virtutis,cum sint tres causæ cõtinentes pulsus, nunc omittamus difficultatem istam, quam alias tractabimus: sed supponamus Galenum rectè fecisse, videamus ergo,quæ sunt illæ tres differentiæ, quæ se tenent ex parte instrumenti, prima sumitur ex primarum qualitatum parte, vt cum dicimus pulsum aliquẽ calidum,frigidum,vel tẽperatum, secunda differentia sumitur penes ipsam vacuitatem,& plenitudinem, aliquãdo enim tãgetis pulsum, & videbitur vobis arteria prorsus vacua,aliquãdo ita plena,vt moueri non posit, & tũc pulsus aut plenus, aut vacuus dicetur: tertia differẽtia est quæ sumitur penes duritiem, & mollitiem, & tunc alius pulsus est durus, alius est mollis, vt si cordam, aut rem mollissimam tangeretis, & istæ sunt differentiæ: quæ se tenent ex

ex parte instrumēti sunt modo septem differentiæ, quæ se tenent ex parte pulsationis quarum prima attenditur penes motum dilatationis, & penes maiorē, vel minorē distantiam, mouetur enim aliquando arteria ad multam, aliquando ad paruam distantiam, quemadmodum contingit in omnibus motibus, & tunc pulsus, vel magnus est, vel paruus, cum mouetur ad paruam distantiam paruus est, potest autem tripliciter ad paruam distantiam moueri, vel secundum longitudinem, vel latitudinem, aut spatij altitudinem, in quo arteria mouetur, & sic pulsus erit paruus, vel secundum longitudinem, vel latitudinem, vel altitudinem, vel secundum omnes dimensiones, cum verò ad multam mouetur distantiam, magnus dicitur esse pulsus, & tunc pulsus erit magnus, vel secundum longitudinem, vel latitudinem, vel profunditatem, vel secundum omnes dimensiones: secunda differentia attenditur penes mensuram motus, mensuratur autē secundum velocitatē, ita quod habemus has differentias in motu, motuum quidam tardi sunt, quidam veloces, & velox pulsus dicitur qui in pauco tempore multum spatium pertransit, tertia differentia dicitur ex frequentia & raritate, hæc autem, penes ipsas quietes, & motus attenditur,

ditur, ficut velocitas & tarditas, penes ipsum motum, appellamus autẽ pulsum frequentem & rarum, quemadmodum solemus arbores frequentes, & raras appellare, illas frequentes dicimus, inter quas paucũ cadit spacium, raras inter quas multum, ita etiam quando multa cadit quies inter motum, & motum, dicitur rarus, cum pauca dicitur frequens, scitis autem omnes pulsus ex duobus fieri motibus contrariis ex dilatatione quæ dyastole appellatur, & ex contractione, quæ systole vocatur, & inter motus cõtrarios cum fieri non posit, quin intercidat vna quies, necessariũ est cum sint duo motus cõtrarij, quod suos habeant terminos, vt duę quietes intercidãt, vna in dilatationis motu cũ dilatatur, altera cũ redit & contrahitur. penes hos quietis attenditur frequẽtia, & raritas, penes motũ attenditur velocitas & tarditas, quarta differẽtia attenditur penes vehementiã, & remisioñẽ, poterit enim motus ad magnam dilatari distantiã, & velociter fieri, & similiter poterit esse frequẽs, sed non vehemẽs, & sicut magnitudo penes distantiã attẽditur, & sicut cũ prę mitur aliquid, & resistit, fertis dicitur, cũ verò facilè præmitur, & facilè cædit dicitur debilis, sic etiam penes maiorem resistentiã attẽditur vehementia, & pulsationis robur,

T igitur

igitur cum tangitis pulſum,& præmendo, percipitis quid,quod reſiſtit, & expellit digitum pulſus tunc pulſum vehemẽtem eſſe dicetis:ſed cum facillimè præmitur, & non reſiſtit:ſed cædit, & quandoque ita cædit vt non percipiatur tunc pulſum debilem eſſe dicetis. Hic notandum eſt vnum circa vehementiam: nam aduertere debetis,ne quandoque durities inſtrumẽti imponat vobis, & quandoque credatis:quod vbi adſit durities:ibi adſit vehementia cum tamen maxima ſit differentia inter duritiẽ & mollitiẽ, hic inuicem conueniant:cognoſcuntur autẽ ambæ ex reſiſtẽtia:quoniam in pulſu duro, dum arteriam tangitis, manifeſtam corporis duritiẽ percipitis ſine aliqua reſiſtentia, in vehemẽti percipitis quid, quod maximè impetuoſe cõtra vos mouetur, ita quod differẽtia, quæ eſt in duritie penes motum attenditur:quæ verò eſt in vehementia penes reſiſtentiã,ſi enim vehemẽs erit pulſus præmendo reſiſtet, & contra manum mouebitur:ſi dimiſerit cædet,& quieſcit:remanent tres aliæ differentiæ, & ſunt æqualitas, vel inæqualitas, ordo & priuatio ordinis, conſonãtia & priuatio cõſonantiæ, quæ omnes differentiæ penes mẽſuras, & relationes motus attendũtur, vos ſcitis motum æqualem appellari ab Ariſtotele, qui vniformis &

regul

regularis eſt, & qui ab eo primo principio motus vſque ad vltimũ finem ſemper quandam vniformitatẽ ſeruat, ita quod cum eſt in principio, eſt velox, in medio tardus, in fine rurſus velox, vbi verò nõ ſeruatur vniformitas iſta, ſed variatur, inęqualitas dicitur, & ita cõſtat quod æqualitas, & inęqualitas penes vniformitatem & difformitatem motus attẽditur: vbi igitur vniformitas erit in pulſationis motu pulſus ille ęqualis dicetur, vbi verò difformes erunt pulſationes inęqualis appellabitur, & illa eſt differentia in numero illarum ſeptem: quinta quæ attenditur penes æqualitatem & motionum inæqualitatem, ſexta differentia penes motionum ordinem attenditur quãdo, ſcilicet ſeruatur ordo in pulſationibus, & quod in prima, id in ſecũda eſſe videtur: & quod in ſecunda eſt idem ſit in tertia, tunc ordinatus dicetur, cũ talis nõ ſeruatur ordo inordinatus dicetur: hic aduertendũ eſt quod vbicunque pulſationis eſt inæqualitas, puta quod vna pulſatio cum velocitate incipiat, in medio tarda ſit, in fine rurſus velox, talis pulſuspoterit eſſe inęqualis, dummodo hanc eandem inæqualitatẽ à principio vſque ad finem ſeruet, quod ſi à principio vſque ad finem eandem inæqualitatem non ſeruet, dicetur inæqualis in ordinatus,

si fuerit pulsus inæqualis ordinatus minus malum erit, quod si cum inæqualitate priuatio ordinis addatur, pessimus erit pulsus, & ratio huius est, quoniã natura agit semper quantum potest æqualiter, & ordinate, & nihil magis naturæ proprium est, quam æqualitas, & ordinatio: quoniam natura forma est, quæ quantomagis vincit materiam, & à conditionibus materiæ seiuncta est, tantomagis æqualis, & ordinata est, vbi ergo inæqualitas & priuatio ordinis sequitur, causa est materiæ multitudo, quæ vincit formam, ideo in corporibus cœlestibus æqualitas & ordo est, quia materia obedit formæ: in inferioribus autem inæqualitates, & ordinis priuationes fiunt: quoniam materia non obedit formæ, ideo quantomagis aliquod est ordinatũ, & temperatum tantomagis ordinate agit, quoniam temperaturam habet æqualem, ideo quantomagis membrum est ęquale in temperatura, tantomagis ordinatiores sunt eius actiones, & quantomagis imbibitum est, & immersum conditionibus materiæ, tantomagis inæquales, & inordinatæ sunt eius actiones, cum ergo æqualitas priuatur, & quid præter naturam impediens sit, si postea addatur priuatio ordinis tunc affectus est in omnibus malus: quoniã duo illa sunt

naturæ

naturæ admodum infesta, ordo igitur penes comparationem illarum vniformitatũ, & difformitatum attenditur, cum inæqualitates inuicem correspondent, dicitur pulsus inæqualis ordinatus, cum non correspondent dicitur inæqualis ordinatus.

Vltima differentia etiam est videnda quæ est rithmus siue consonantia & proportio in motibus, & destructio consonantiæ & proportionis: circa hanc ergo versabimur, hæc autem consideratur penes proportionem in motibus, & aliud est ordinem considerare, & aliud proportionem, ordo in his consideratur, quæ æqualitatem non habent, proportio nequaquam, consonantia penes dyastolem sumitur, & systolem, quæ duo sunt oppositi motus, igitur tũc pulsus proportionatus esse dicitur quãdo dyastole correspondet systole, ita quod tanta sit dyastole, quanta systole, & nihil prorsus differant, & quod aliud sit proportio, & ordo, ostendo, ordo est, vt seruetur situs, vt quod oculus sit in suo situ, nasus in suo, & os similiter, proportio autem est vbi singulæ partes sibi inuicem correspondent, secundum quantitatem, secundum naturam & figuram, & ferunt formositatem quandam, ex huiusmodi proportione resultat quædam consonantia, & rithmus, vnde

ſequitur pulchritudo in iſta dilatatione, & conſtrictione, & quædam conſonantia, & proportio, vt quanta ſit dilatatio, tanta ſit conſtrictio, & vbi in pulſibus iſta erit proportio, & conſonantia, corpus illud erit ſanum exquiſite: quoniam tanta eſt indigentia dilatationis, quanta conſtrictionis, id eſt expulſionis excrementorum, quæ ſunt in ſpiritibus, & in calore innato: quoniam fuliginoſi vapores excernũtur per huiuſmodi cõtractionem arteriæ & cordis, ſicut per dilatationem attrahitur aër frigidus propter caloris innati euentationem, & vt ſpiritus foueatur & nutriatur, vt in libro de vſu partium docet Galenus, & ita dum proportionantur inuicem iſtæ duæ actiones, & ita bene in temperatura, & humoribus æquale ſit corpus, vt præciſe quanta indigeat excrementorum expreſsione, tanta indigeat caloris innati euentatione, tunc in his oppoſitis motibus, quædam efficitur armonia, & pulſus armonicus dicitur, ſicut in muſica dicitur conſonantia: quoniam ſibi inuicem omnia correſpondent: ex æqualitate igitur & ordine iſtorum motuum ſumitur rithmus & harmonica quædã proportio ſicut in cœleſtibus motibus videtur: hæc autem harmonia, quæ rithmus dicitur ſi deſtruitur arithmus appellatur. Cauſa autem

mutat

mutationis huius proportionis,& cõsonantiæ est, quotiescũq; euentationis necessitas mutatur, vt maior sit necessitas in euentatione caloris innati, quam in expulsione vaporum fuliginosorum, sicut in ardoribus maximis,& in ardentissimis febribus contingit maximè circa statum, & in hecticis etiam, quia in illis calor secundum formæ simplicitatem actus est non secundum compositionem materiæ, ideo maxima indiget euentatione, vbi verò maior est necessitas expulsionis vaporis fuliginosi mutatur pulsus, & tunc maior est dilatatio, quam contractio,& tunc nõ seruatur debita cõsonantia,& rithmus. His iactis fundamentis, quæ à Galeno in quarto de differentiis pulsuum dicuntur, & diffusius in decimo quarto de digno pulsuum,& in decimo quarto de causis pulsum,& in aliis locis.

Modo ad dicta Gal. accedamus, vult ergo Gal. tradere signa quomodo cognoscere possimus febres continuas, & breuem & latentem facit diuisionem, & inquit febriũ continuarum, quædam sunt magnæ, quædam paruæ, magnæ dicuntur quæ habent causas magnas: quæ paruas habent, paruæ appellantur, quædam longæ, quædam breues esse dicuntur, & ista est diuisio febrium continuarum, sine accidentibus: nunc vide-

tis artem & mirabilem Gal.breuitatem longè enim aliter febres cognoſcere docet, quàm hactenus interpollatas cognoſcere docuerit, has enim docuit propriis accidentibus quæ cum ſuis annexis ſolent contingere, & nos per ſignorum fontes diuiſimus, & per annexa fontibus, vt regionem conſiderando in qua ægrotat, ætatem & reliqua, præterea temperaturam propriam quę maximè ad interpollatarum febrium cognitionem conducunt, in his continuis nihil dicit quædam tamen innuit ſumma quidem breuitate, Galenus ergo non proceſsit ſicut fecit in aliis capitibus, ea fuit ratio quoniã ſummo philoſopho ſcribebat, ideo quicquid poteſt ab ipſo elici, tacet, igitur ſcire debetis ſicut Gal.in ſecũdo de criſi, tertio cap.declarauit vbi differẽtiam inter febres continuas,& interpollatas poſuit,& in primo & in ſecundo de diff.feb.dixit febres interpoltas à continuis non differre inter ſe,quo ad cauſas, & ideo qui bene interpollatas cognoſcit,& cõtinuas cognoſcet,quia omnes tam continuæ,quam interpollatæ,à pituitæ,vel bilis,vel melancholiæ putredine fiunt, ideo nec genere, nec ſubiecto terminante diuerſificantur, quæ eſt ratio formalis diuerſitatem febris faciens, idcirco quando quęſiuimus an ſanguis putreſcat,&

aliam

aliam febrem ab aliis iam dictis putridis distinctam faciat, diximus ob hanc causam non differre, nec nouam ideam, nec nouum genus facere diximus, cũ sanguis, vel ichor putrescit, id est subtilior pars eius, tunc illa putredo fit simillima putredini bilis, quia tenuior pars eius ad bilis naturam in tali transitu vergit, cum verò crassior pars sanguinis putrescit, putredo illa est similis putredini quę oritur in melancholia, ideo non fit diuersa febris species, nec essentia, & ita tantum sunt tria febrium genera, secudum tria subiecta, vel ergo putrescit bilis, & de colericarũ genere fit febris siue continua, siue interpollata sit, & semper ad nostros fontes, & ad rei naturam recurretis, quia quicquid de interpollatis idẽ de cõtinuis dicendum, vt Galenus in quartò de germine acutorum ait, si tertiana continua esset, causus esset, & si quæ ab humore melãcholico pendet, quæ & ipsa caret nomine, si esset interpollata, quartana esset, sed diceret qs, quæ differentia est inter ipsas? dico, quod differunt secundũ motum, & secundũ situm, quæ sunt differentiæ accidentales, quæ tamen in curationibus differentias maximas faciũt à motu igitur sumuntur, cũ scilicet mouetur humor & expellitur, si quidẽ expelletur ab intimis venarum partibus, hoc est, vel quia

virtus robusta est, aut materia pauca, aut est subtilis, si verò virtus fuerit debilis, vel materia multa, aut crassa, natura nõ potest eam expellere extra venas, si ab intra illa materia ad extra excreta fuisset tertianã febrẽ fecisset, sed cum intra venas permanet, febrem facit ardentem, quæ maxima est, & vix curatur vel interficit, in septima & raro ad decimumquartum protenditur, at non in robustis hominibus, quoniam vbi putrescit bilis in venis sæuissima facit accidentia, & hæc est differentia, quæ est inter tertianam, quę inuadit tertio quoque die & ea quæ continua est, quoniam in tertiana materia extra venas expellitur, in continua putrescit bilis intra venas, & ibi remanet, & hoc facit differentiam, & quod diximus de istis, de aliis quoque dictum sit febribus, & quoniam tria sunt, intemperaturarũ genera, tot etiam sunt continuarum genera, cũ enim pituita putrescit in venis, & extra expelli non potest fit continua cuius nomẽ inde nascitur, scilicet febris continua ex putredine pituitæ, & hæc febris à quotidiana differt ratione loci putredinis, continua locum putredinis habet in venis, quotidiana extra venas, eadẽ etiam est differentia inter quartanã, & continuã à melãcholico humore putrescente, quoniã vbi pars crassior sanguinis,

guinis, vel melancholia extra venas expellitur fit quartana, vbi verò putrescit intra venas & ob debilitatem virtutis, vel materiæ multitudinem, vel crasitiem extra expelli non potest, fit febris continua sine nomine, sed expellatur continua ex putredine melancholiæ, sed quæ febris est illa quæ synochos appellatur, quæ quidem est ex genere ardentiū, vt Gal. inquit in secundo de dif.feb. & in secūdo de crisi? febris ista quæ synochos dicitur licet nō sit prorsus eadem cum ardente, est tamen ei similis, sed nunquid in diuersis generibus sint collocandæ? si quis percunctaretur à me, dicerem nequaquam, ideo solum ipsæ differunt, quoniam ardens febris fit à putredine veræ bilis, quæ veram habet eius formam, sed febris synochos quæ & ipsa acuta est, non fit à putredine bilis proprię, & verę, sed à tenuiori parte sanguinis, quia vbi tenuior pars sanguinis putrescit ad bilis naturam vergit, & facit accidentia bilis similis, sed calor qui est in synocho, tanto benignior est, quāto pars illa sanguinis subtilior & benignior pura bile, ideo differentia quæ est inter tenuiorem partem sanguinis & bilem, eadem est inter synocham & ardentem febrem, igitur specie & non genere differunt, quoniam tantum tria sunt genera febrium, tam

contin

continuarũ, quam interpollatarum, ſed quę continuæ ſunt habent humorem putreſcentem tantum in venis, quæ verò interpollatæ eundem humorem putreſcentem habẽt, ſed extra, ideo Galen. eadem ſigna repetere noluit, ſed alia ponit quæ accidere ſolent, ideo dixit, FEBRES AVTEM ASSIDVAS, EX EO MAXIME COGNOSCES, QVOD NVLLVM EX HIS HABENT, QVAE INESSE INTERMITENTIBVS DOCVIMVS, illa ſigna, quæ docuit in interpollatis eſſe debere, quod non ſint in continuis, modo docet Galen. ſed nos videamus quæ ſunt iſta ſigna diſtinguentia continuas ab interpollatis, vbicunq; videbitis (dicit Galenus) febrẽ aliquam in qua nõ ſint frigora, quæ neceſſario in intermittentibus eſſe deberent eam continuam eſſe febrem dicetis, quoniam vbicunq; aliqua neceſſario ſequũtur cauſas ſi illa remoueantur neceſſario etiam remouebitis cauſas: ſi ergo remoueantur ſigna pathognomonica à febribus interpollatis, nõ erunt interpollatæ amplius, ſed omnes erunt putridæ. febres enim, vel ſunt interpollatæ, vel continuæ, ſed cum non ſint interpollatæ, ergo erunt continuæ, ſigna autem quæ interpollatas ſequuntur ſunt hæc, quia cum rigore inuadunt, vel cum inęqualitate, vel cum refrige

frige

frigeratione, ideſt cum horripilatione, tertio cum frigiditate, quarto cum rigore, nec poteſt eſſe febris interpollata quę non incipiat cum altero iſtorum: præterea in 24. horis manifeſtam faciunt declinationem, & ſi viginti quatuor horas tranſibunt, nec manifeſta declinatio appareat ſunt continuæ, vel erunt, vbi ergo non adſit inæqualitas, nec refrigeratio nec frigus, ſeu horror, neq; etiam rigor, quæ in principio febrium interpollatarum eſſe debent, & vbi accedit quod ad vigeſimamquartam horam nulla apparet declinatio, tunc febrem continuam eſſe dices, & hæc omnia ceſſant in cõtinuis, quia humores putreſcunt intra venas, in interpollatis autem apparent propter motus materiæ, quæ expellitur ab interioribus partibus venarum ad exteriores, cum ſenſibilia membra tanguntur, & cũ iſte motus in cõtinuis feb. remoueatur remouẽtur etiam omnia quæ ſequuntur ipſum motũ, cũ enim putreſcit materia intra venas, non tangit ipſos muſculos, & per conſequens ceſſant ſemper omnes illæ mutationes, & ob hanc cauſam clamat Galen. continuarum febriũ proprium eſſe, non horrere, & ideo videtis, quomodo Gale. à natura rei hæc ſigna ſumpſerit, circa initia febrium continuarum, ſi verò circa finem eſtis, & iam habuiſtis in-

ditia,

ditia, quod ſine rigore & frigore feb. inuaſit, expectabitis vſq; ad veſperas, vt vigintiquatuor horę pertranſeant, ſi perſeueret adhuc, & non declinet continua erit: continua enim non eſſe non poterit, quoniam quotidiana nõ pertranſit vigintiquatuor horas, & ſi pertranſeat, continua eſſet, & ita duo ſunt quæ feb. continuam indicant, primum eſt quod ſine inæqualitate incipit, ſine refrigeratione, ſine frigore, & ſine rigore, ſecundum eſt quod nullã facit declinationem in vigintiquatuor horis. QVAE SI INAEQVALE HABVERIT INCREMENTVM, PRAETER ALIAS NOTAS, MAIOREM TEMPORIS DIVTVRNITATEM PRONVNTIANT &c. hic Gale. occultiſsime diuiſionem facere intendit, quod ſcilicet quædam ex his feb. continuis, ſunt longæ, quædam breues, ideo inquit, ſi inæquale habuerint incrementũ, in longum tẽpus protrahentur, quibus verbis diſtinguit continuas, quæ ab humore craſſo dependẽt, ab his quæ à tenui humore, ſicut etiam interpollatæ diſtinguntur, nã quę à tenui humore dependent. breues ad modũ ſunt, quia tenuis & paucus eſt humor, vt tertiana: quotidianæ verò ſunt longiores, quia craſſus humor eſt, & frigidus, continuæ etiã quoniam idẽ habent genus, hoc pacto diſtingunt

stinguntur,& hoc voluit dicere Galen.quod quædam continuæ à bile,quædam à pituita dependēt,dixit incrementū,id est vt in quotidiana,diximus corpus incalescere incipit, postea refrigescit,non aliter quam si ignem in ligno viridi poneretis,nam modo flammam emittit,modo suffocatur ab humiditate multa,postea in alia accenditur parte, ita accidit cum humor crassus putrefit,calor non est æqualiter in ipso quia æqualiter à calore dominari nō potest,quia diximus inæqualitatem fieri,cum forma non potest vincere materiā: cum igitur inobedientia fit in materia ista putrescente, ideo dixit Gal.si inæquale incrementum,idest,vt nūc videatur habere magnum calorem,& post modicum tēpus habere minorē,post maiorem,signū est materiā vinci non posse,nec æqualiter à calore dominari, ideo propter alias notas maiorem indicāt temporis longitudinem, (ATQVE ADEO SI PROPRIVM ET EVIDENS IN PVLSIBVS SIGNVM OBTINEANT &c.)vult hoc docere,proprium omne omnium putridarum febrium vt euidens habeant in pulsibus signum,idest inæqualitatem,quoniam vt inquit Gale.secundo de differentiis febrium inæqualitas in pulsu signū est inseparabile à febribus putridis,signum euidens

dens

dens febrium dixit,& tacuit putridarũ propter breuitatem,dixit euidens,quoniam in febre à bile,in tertiana inæqualitas quædã adest,sed vix percipitur, quoniam humor tenuis est,sed pituita quoniam viscida est, & crassa,euidens inæqualitas ab huiusmodi dependens apparet. AT SI NEQVE ORDINEM, NEQVE AEQVALITATEM, NEQVE NVMERVM SERVET, AVGMENTVM ERIT &c. hactenus de prima diuisione loquutus est Galenus,& licet omisisse videatur secundum membrũ, & de continuis quæ breues sunt non esse loquutus,tamen cum dixerit de longis,breuitati studens,& breues intelligere voluit,quę optime cognoscuntur ex cognitione sui oppositi,certum enim est,quod vnum oppositum cognoscitur per reliquum,breues quidem ab humore tenui facile resolubili dependent,vult modo in hac parte aliã ostendere diuisionem, quod quædam magnæ, quædam paruæ,& inquit. SI MODO IN HVIVSMODI CONTINVIS NON VIDEBITIS IN PVLSV,&c.id est,si inęqualitas in pulsu est vt superius diximus,id est virtus aggrauatur malum est,si postea ordinem non seruat, pessime res se habet, si postmodum etiam consonantia tollitur,& proportio signum est,quod materia superat nat

rat naturam, & hoc est quod Galen.dicebat,quæ omnia arguunt non solum febres continuas esse,sed interpollatas & magnas, quoniam intermittentes declinant,quod signum est victoriæ naturæ cõtra materiam, sed vbi hæc adsunt,febres continuæ & magnæ sunt, QVOD SI TALES PERMANEANT IN TERTIA DIE ACCESSIO MAIOR, ALIAQVE EXCREMENTA ET VRINAE OMNINO CRVDAE APPAREANT, NON POSSVNT HVIVSMODI FEBRES IN SEPTIMA INDICARI, &c.vult enim in hac parte,vt longitudinẽ cognoscatis , & breuitatem,& affert documentum optimum,& inquit,si igitur ad quatuor ad summum dies nõ apparuerit signum concoctionis materiæ,non erit expectanda crisis in septima,hæc habetis à Galen.in primo & secundo de diebus decretoriis , & primo de crisibus, secundo Aphorismorũ,dixit aut in tertia,vel quarta quoniam si dies critici sunt,& modo in diebus paribus,modo in imparibus ægritudo mouetur,dixit igitur in tertia propter febres,quæ exacerbantur in die impari,dixit in quarta propter febres,quæ exacerbantur & inuadunt in die pari,non iudicantur igitur in septima,quoniam quæ terminantur,iudicantur in tertia , vel in quarta.

SI VERO DIES QVARTVS TERTIO SIMILIS VIDEATVR, &c. vult Galen. oſtendere febres, quæ manifeſtæ & occultæ ſunt, quæ in decimaquarta die terminãtur, & inquit ſi in die quarta nulla erit mutatio in vrina, neq; in excrementis alui, ſicut etiã in die tertia & cum hæc febris veluti ſubliquida ſit, nec magnum habeat calorem, ſed ſit ſicut palea infuſa in aqua quæ ſuffumigat, & non ardet, ſi inquam talis erit febris, & in facie nullam videatis habere ægrum mutationem, neq; in tota corporis habitudine, lõga erit febris hęc, & in decimoquarto non terminabitur, quoniam Hippoc. dicebat ſecundo Apho. Aphoriſmo vigeſimo octauo, febricitantium non omnino leuiter permanere corpus, & nihil imminui, vel pluſquam expoſtulat tabeſcere, malum, illa enim morbi longitudinem, hæc verò imbecillitatem ſignificant: & Galenus ibi in commẽto inquit manere corpus, & nõ imminui morbi longitudinem ſignificat propter humoris craſsitiem, & cutis denſitatẽ, nec non virtutis imbecillitatem.

Credo vos meminiſſe nos à principio docuiſſe quemadmodum Gale. in hoc libro duas ſeruat methodos alteram diuiſiuã, alteram reſolutiuam, quibus alternatim vtitur, ſecundum quod magis expedire videatur,

& in

& in tradēda cognitione febrium, hactenus diuisiua methodo processit, & hæc sua erit diuisio febrium in sua communitate, quædam simplices simplicitate formæ caloris, quædam compositæ: & aliam postea faciebat diuisionem, quia vel calor iste est in aliqua corporis parte propter materiæ putredinem in ea existentem, vt in cauitatibus & abscessibus, vel propter obstructionem, vel inflammationem accedentē, vel ab humoribus in corde putrefactis, & sic febres cum accidentibus causant inter quas pestilenter connumerantur, & istarum quædam continuæ, quædam interpollatę, cōtinuæ, vt cum humores in magnis venis putrescunt, vel in illis quæ ab axillis infra sunt, interpollatæ fiunt, cum humores extra venas putrescunt, & hoc subdiuidit membrum in suas species indiuiduas, & ibi acquieuit posuitq; Galen. tres interpollatarum febrium species, vt supra vidimus, hac facta diuisiua methodo, oportuit vt perfectam traderet notitiam, & cognitionem, & signa traderet per quæ singulas istas species cognosceremus, propterea caput illud aggressus est, in quo signa omnia illarum trium recensuit, & in progressu illorum signorum non vsus est methodo diuisiua, sed mutauit eā, & ad resolutiuam accessit methodum, & ad

finem, ac scopum direxit, & cognita rei natura affectus omnes considerauit, & comparando illos inter se & in suas causas resoluendo tradidit nobis artem qua occultam febrem cognoscere possimus ex suis causis per huiusmodi effectus, & ostendimus methodum ex qua hæc omnia haberi possint, videlicet tres illos fontes ex quibus sumerentur, vbi verò egit hanc secundam partẽ, accessit ad id cuius gratia, quæcunque superius dicta sunt, fuerunt tradita, & non aliã ob causam febres & signa considerauit, nisi vt recte doceret curandi rationem, iam igitur omnibus recte consideratis, consequens erat, vt ad febrium curationem accederet, & ideo inquit, DEINCEPS VERO SINGVLORVM CVRATIO TRADETVR &c. in qua parte (vt ostẽdimus) vt curet huiusmodi febres, scopus suus talis est, primo vniuersalem methodũ tradere incipit, qua febres omnes, curare possitis, qua proposita & declarata ad curationem ipsam particularem accedit, & quæ in ea vniuersali methodo fundatur, & hic diligenter attendite, vt his paucis exemplis discatis quomodo vniuersalis methodus particularibus applicanda sit, vniuersalis igitur methodus à Galeno proposita talis est: proponit tres fontes in quacunq; curatione, non modo febrium,

brium,sed quarumcunq; ægritudinum necessarios,qui veri sunt indicationum fontes,& sine quibus recta curandi ratio haberi non potest, quoniam indicatio est anima dogmaticæ curationis, primus igitur fons est exquisita cognitio naturæ morbi,oportet enim si indicationes curandi habere vultis,vt morbi naturam cognoscatis, secundus fons est exquisita naturæ corporis cognitio,in quo est morbus,tertius fons est cognitio naturæ aeris qui locum ambit in quo degit æger,hæc tria nisi exacte cognoscatis nunquam curationes elicietis,de quibus Galen. copiose nono therap. decimoquarto,quod autē ita sit,videlicet quod isti tres fontes sint cognoscendi,natura rei indicat,ita quod methodo poteritis hanc methodum assequi.Certum est enim quod id circa quod medicus versatur, & finis veri medici,qui artem nō adulterat,sanitas est, quæ in quodā affectu humani corporis cōsistit,igitur medicus circa huiusmodi affectum versatur,affectus autē iste vel naturalis est,vel præter naturā: si naturalis tūc eius naturales dispositiones cōsiderandæ,seclusa tota ægritudinis cōsideratione,si præter naturam tūc eius dispositiones considerandæ, quæ præter naturā sunt,& huiusmodi affectus ægritudines sunt,& ita duo fontes sunt

 orti

orti ab ipsa rei natura, primus naturalis dispositionis ægri consideratio, secludendo morbi considerationem, secundus consideratio affectus præter naturam qui morbus est, affectus naturalis conseruationem indicat, affectus præter naturam ablationem, sed quoniam ista rei cognitio, circa quam versamur confusa est, iure etiam optimo nescitur indicatio, quid agendum cognitioni proportionatæ, ac prout magis vel minus distincta erit cogitatio, tanto etiam magis vel minus distinctę erunt indicationes, ideo is solus sciet exquisitè curare, qui veram habebit diuidendi methodũ: secundus fons est vt rectam cognitionem naturæ ægri habeatis, quia confusa in hoc nascetur indicatio, vbi iste fons confusus erit: tertius fons est aër, nam quantum faciat aëris mutatio ex his ostenditur, quod ex eo in eadem die fiunt mutationes in corpore, & aër est sanitatis auctor, & morbi, & aliquando prohibet, nos operari posse, & ita maximè necessaria est aëris cognitio, à quo tanquam à tertio fonte indicationes sumuntur, vbi igitur hos habetis fontes veluti loca in intellectu fixa singula postea diuidetis facillimè, & ad singula quæque particularia accedetis, iam igitur de singulis pertractemus, tres sunt igitur fontes &c. Duo ex illis sunt qui

diuidun

diuiduntur, nec aliter diuidi poſſunt, niſi per cauſas efficientes ſciuiſtis per diuiſiuam methodum Galenum ſuas diuiſiones facere per omnes cauſas formales, ſcilicet efficientes,& materiales,etiam tertius fons per formales diuiditur cauſas, Duo illi fontes qui per omnes cauſas diuidunt ſunt natura ægri, & aër ipſe, morbus autem per rationes & cauſas formales tantum diuiditur: iam igitur exerceamus nos in his tribus fontibus, & primo naturam ægri per ſuas cauſas efficientes diuidamus, quoniam in ſua vniuerſalitate accepta confuſa eſt. hæc autem ſunt ſymptomata habitus corporis, mores, conſuetudo, ars &c. nam iſta varias naturas efficiunt in humano corpore,ex variis temperaturis variæ naturæ ſunt, magis & minus aptæ ad agendum, & patiendum vt optimè declarat Gale. in tribus libris de temperamentis, vbi oſtendit quod temperaturæ naturas immutant, & mores ſequuntur temperaturam corporis præter naturam pro varia compoſitione actiones, vt paſsiones membrorum,deteriores fiunt,ita quoque ex vario habitu & gracilitate, & ex variis formis meliores, & deteriores reſultant actiones: præterea mores ad alterandas naturas plurimum faciunt, quia ſicut temperaturæ mores efficiunt, ita

mores temperaturas variant, imò bonæ, & laudabiles temperaturæ, ex malis moribus variantur, & multæ malæ temperaturæ, ex bonis moribus redditæ ſunt laudabiles, Ars etiam multum pollet ita vt fullones humidiores reddantur, fabri ferrarij ſicciores, conſuetudines etiam ſummopere faciunt, ex variis enim conſuetudinibus variæ reſultant temperaturæ, vt patet ex puella illa aſſueta napellum comedere, vt recitat Auerrhois. Nec elleborus coturnicibus, ſturnis cicuta eſt cibus, & nobis venenum, niſi ob diuerſitatem temperaturarum, ex diuturna igitur conſuetudine omnia iſta temperaturas maximè immutant, ætas & quantum immutet & temperaturas variet omnibus in confeſſo eſt, quæ omnia à vobis rectè cõſideranda ſunt, ſi optimè naturã rei cognoſcere vultis, & non ſolùm in toto corpore, ſed etiã in ſingulis partibus corporis & hoc modo diſtinguetis omnes humani corporis naturas, aëris etiam natura per ſuas efficientes cauſas hoc modo diſtinguetur, vel enim regio, vel tempus anni, vel conſtitutio faciunt aëris mutationem: vbi conſtitutio aliqua nubiloſa eſt ex ea confeſtim redigitur aër in humiditatem ſuperfluam, ſi fuerit ventoſa pro ratione & natura flatus, vel auſtralis, vel borealis aër alteratur. Quan-

tum

tum etiam regio faciat in alterandis aëris dispositionibus id planè scietis si schythiam regionem,& quæcunq; circa septentrionem sunt, considerabitis,& quæ circa Aegyptum videbitis quam sint varij homines, tempus etiam anni quantum faciat videatis, quæ sit differentia inter æstatem & Hyemem,& reliqua tempora, vbi hæc omnia considerabitis, & non solùm aërem in suo vniuersali conceptu, sed vsq; ad vltimam speciem per huiusmodi diuisionem, quicquid de aëris natura haberi potest habebitis. Natura verò morbi non distinguitur per causas efficientes, sed per rationes formales, sicut fecit Gal. & reliqui: ita enim faciunt cum volunt morbi naturam distinguere, primo genus distingunt,& inquiunt, morborum quidam sunt in temperatura, quidã in cõpositione, quidã in solutione cõtinui, si in temperatura, genus in species diuidunt,& dicunt, quidam sunt per affluxum materiæ, quidã sine affluxu materiæ,& sunt vel calidi, vel frigidi, vel humidi, vel sicci, tantum qui sunt sine affluxu, vel simplices, vel compositi, vel scilicet frigidi & humidi, vel frigidi & sicci, vel calidi & humidi, vel calidi & sicci, iterum diuidunt sic, quidam sunt velocis motus, quidam tardi, quidam sunt bonorum morum, quidam maligni, & istæ sunt diuisio-

nes per rationes formales, de quibus Gal. in nono therap. & forte non satis explicitè eas declarauit, dum vniuersalem methodum tradidit, in curandis febribus interpollatis. hos tres fontes proponit, sed breuiter & strictissimè admodum, nisi diligenter aduertatis à vestris manibus effugiet tota ars huius libri, in quo in virtute omnia quæ sunt in arte continentur, & primo incipit à natura morbi & ab ipso indicationes sumit, postea à natura ægri, postremo aliquid addit ab aëris natura incipit autem à natura morbi & rectè quoniam indicat quid agendum, quia hoc proponi debet reliquis accidētibus, quæ sunt quando, quantum, vbi, quomodo. à natura ergo morbi tāquā à primo fonte docet quod sint indicationes sumendæ, natura autem huius morbi penes differentiam generis, vel specierum cōsideratur, vel penes formarum gradus & proprietates consequentes essentiam morbi, dixi penes gradus formarum, quoniam forma morbi suscipit magis & minus, tertio penes quantitatem morbi, quarto penes tēpora, quinto penes motus prout velocior, vel tardior est, sexto penes mores bonos; vel malos, & sic pro huiusmodi sex differentiarū & formarum gradibus, & de proprietatibus essentialibus morbi essentiam consequentibus

bus pertractabitur, & suo loco ostendam etiam quomodo penes tempora indicationes sumuntur & reliqua omnia pertractabuntur nullo prorsus obmisso, ordo autem progrediendi Gal. talis, est primo à temporibus incipit, à morbo, à moribus, secundo ad formarũ gradus accedit: vltimo ad quãtitatem, sed quare hunc seruat ordinem si quis percũctaretur: Dicerem ideo hunc ordinem seruasse, quoniam si quis rectè mederi velit, cognita natura ægritudinis, primo vti præuisione debet seu pronosticatione, quia semper culpa carebit, vbi dicet ægritudo ista salutaris, vt mortalis est: secundo rectam victus rationes instituere debet & hæc duo agenda sunt à medico antequam ad indicationes accedat, ideo Galenus ea loca præposuit vt posśit rectè vti præuisione, & recta ratione ductus postea proposuit loca vnde quid agendum sumatur, tempora igitur proponit, modus, & ægritudinis mores, vbi enim cognoscit medicus tempus vtrum, scilicet hoc, scilicet principium vel augmentum & reliqua scit an morbus futurus sit longus, vel breuis, & ita a temporibus artem præuidendi habebit, & victum instituendi: præterea circa motus vbi præuidebit præcipitem esse motum & à mane ad vesperas notabiles mutationes fieri

ri dicet nunc cito terminabitur, vt ad mortem, vel ad ſanitatem : & tunc rationem victus habebit longe diuerſam, nam ſtatus longinquus erit in tardo motu, ideo victus eſſet vberior, in præcipiti autem motu quia ſtatus eſſet breuis, ratio victus erit ſubtilianda & maximè in ipſo ſtatu, & ſic ex his optimè ſcietis an parum vel multum ſit exhibendum, mores præterea plurimum ad pronoſticum faciunt, & non minus etiam ad curationē, vbi enim videbitis mores malignos, morbum periculoſum dicetis eſſe: ſi erunt benigni, dicetis quòd cito curabitur, ſi habebit ſyncopam, ſcietis etiam in principio paroxyſmi eſſe cibãdum : merito igitur Gal. indicationes primo poſuit quæ à quatuor anni temporibus à motu morbi & ab ipſis moribus ſumuntur, quoniam ab huiuſmodi tribus indicationibus ſumuntur pronoſticandi, atque etiam conſtituendi victus rationes: in primo duo habere debetis antequam aliud faciatis, in iſtis poſitis & ideo conſtituto quod præfugiendũ, & quomodo ſit victus ratio inſtituenda, tradet indicationes quæ à forma, vel à gradu morbi, vel à proprietatibus eſſentialibus ſumuntur, & hoc ideo quoniam vbi præuiſum eſt de euentu, & victus ratio eſt conſtituta, videre oportet quid ſit agendum quod gradus

formæ,

formæ, & proprietates essentiales indicant, sed quoniam non sufficit scire quod agendum sit, sed etiam oportet scire quantum agendum, & locus iste est quantitatis morbi iam igitur videamus Galen. locum & seriem, inquit: DEINCEPS IGITVR SINGVLARVM CVRATIONES TRADEMVS ET PRIMO INTERMITTENTIVM, DEINDE CONTINVARVM: EX INTERMITTENTIBVS QVIDEM BREVISSIMA SIMVL ET MANSVETISSIMA EST TERTIANA, LONGISSIMA VERO ET QVANTVM EX SE TVTISSIMA EST QVARTA: His verbis (vt iam diximus) tradidit loca Galenus primum à temporibus dixit, breuissima igitur est: idest breuissima habet tempora: hoc posito quod necessarium est vt quatuor tempora sint breuia & si breuis est oportet etiam vt celer sit motus, quoniam non posset esse breuis, si tarde moueretur, igitur non dixit breuissima: quatuor morbi tempora fore indicauit, etiam quod velocis est motus: præterea cum dixit mansuetissima est, mores indicauit, cum verò dixit longissima quartana oppositum accepit, sed tuta quantum ex se est: bene dixit, quantum ex se nullum afferre incommodum, per se quidem

dem non facit, sed quod non potest ipsa per instrumentum facit, nam & lienis tumorem, ex tumore hydropem facit & ex hydrope interitum cum dixit quotidiana VERO LONGA EST ET PERICVLO NON VACAT in tempore motum, & mores posuit, dixit periculo non vacat, vt non fidatis in ipsa, licet mores pessimos nō habeat, vt ostendemus suo loco: itaque statim ab initio victus rationes instituemus vniuersum morbi tempus considerantes, ex hoc apparet ideo ab his tribus incepisse vt victus rationem institueret, NAM IN ACVTIS ET QVI AD FLATVM CELERITER PERVENIVNT, SI TENVIVS OMNINO CIBARE VOLVERIS, NON MAGNOPERE LAEDES, IN LONGIORIBVS PRIMO, &c. nunc distinctius inquit, quod indicationes de victus ratione sumere debetis à tempore & à motu, si enim videbitis quod status propinquus sit cibum quidem exhibere poteritis tenuiorem sine multo discrimine, si verò longus erit, non poteris cum dieta tenui regere infirmum sine maxima eius pernitie, & ratio est quoniā vbicunque incorpore est morbus aliquis materialis ratione materiæ deprauatæ necessarium est vt sint ibi duo inimici contrarij

natu

naturæ ægri, calor ſcilicet natura & facultates omnes naturales quæ perpetuo contra alterum aduerſarium qui morbus eſt dimicant, morbus verò ex oppoſito reluctatur vt naturam vincat vbi eſt pugna iſta non oportet vt calor innatus ocupetur, circa cibum, vt valde contra morbum pugnare poſsit, ideo cum videbitis pugnam actu incœptã (enim aliqua neceſsitate cogat) prorſus à cibo abſtinere debetis, nam quantũ datis de ipſo tantũ nocetis, nam alterũ vel alterũ ex cibo ſequetur, vel dimittetur nec amplexabitur à calore, & incoctus dimittetur & tũc corrũpetur, & in morbi naturã mutabitur, & fouebitis morbũ, vel ſi calor ipſum amplexabitur & concoquet detrahetur natura, pugna, & morbus inualeſcet &c.

Propoſitis igitur illis tribus: videlicet ægri natura, & aëris diſpoſitione naturam rei ita ſe habere ſciatis, morbum qua morbus eſt ſemper eſſe remouendum indicat ipſa natura ægri cum ſit naturalis affectus ſemper conſeruari debet, aëris diſpoſitio ſe habet ac medium, ſi enim fuerit naturæ conformis quam conſeruare debetis aëris diſpoſitionem conſeruabitis in ſtatu in quo erit, ſi verò naturam offendat, vt ſe teneat ex parte morbi ſtatum illum in contraria alterare quærimus vt naturæ faueat, His ita propoſi-

propositis facile est methodum videre sumendi victus rationem, si morbus semper remoueri, ægri vires conseruari debent: vbi hæc duo cõiungetis, si morbus à natura vinci non potest, nisi in longo tempore, quoniam natura ea est quæ operatur, certum est quod non sufficit nisi sustineatur, ergo eam conseruare debetis cum alimentis ex quibus restaurari possit, quod continue deperditur de corpore à calore naturali, quia aliter faciendo, vbi morbus longus est, ægrum deducetis ad incommoda maxima. Si enim in principio tenuissima vtimini dieta, in tempore non oportuno nutrire cogemini, & naturam à pugna impedietis, & sic præualebit morbus, si verò status sit breuis, quę breuitas ex indiciis iam dictis cognoscetur, tunc dicit Gal. non multum lædetis ægrum ex tenui victu, quia si cito terminaturus est, virtus tollerabit, hæc moderata esset cura & non coacta, de qua nos in præsentia non loquimur. CVM ENIM CONSTET VIRTVS NON MVLTVM patietur, etiam si tenuiori vtemini victus ratione, quam oporteat, quoniam iste virtutis affectus breui durabit tempore non multum incommodum contingit sicut euenit in longis. Si enim in illis tenuiori quis, quã oportet est victu vsus, in alterum duorum cadit

æger,

æger, aut vna cum morbo cadet virtus, aut intempestiue ægrum nutrire cogemini, vt etiam dicebat Gale. vndecimo therap. nihil peius facere quis potest quam ægrum circa statum nutrire, & ratio est quoniam cum magna sit nunc temporis pugna nostra contra morbum, vel cibus datus relinquetur incoctus, & putrescet, & morbi materiã augebit, vel si natura cõcoctionem aggrediatur, iam pugna diuertetur, & vtrunq; istorum non leue incommodum erit, sed contrario modo exhibendus est & tenuissimus in id tempus conseruandus est hoc quidem omnium commune est, quod dixit Gal. circa victus rationẽ instituendã, & circa præuisionẽ ab huiusmodi tribus, scilicet à motu & à temporibus, & à moribus, & non solum hoc commune est in febribus, sed etiã in omnibus aliis ægritudinibus. QVIDMODO SIT IN FEBRIBVS INTERMITTENTIBVS propriũ Nunc Gal. docere intendit, ideo inquit. AD HAEC VERO QVAE PROPRIA INTERMITTENTIBVS SVNT CONSIDERARE OPORTET. Quæ sunt ista propria, miram breuitatem & artem consideretis admirabilem, nunc tradere incipit quæ essentiam & differẽtiam indicant vniuscuiusq; morbi, & simul differentiam tradit, prout

formam habent ſimplicem, vel compoſitã, & prout ſecundum accidentia diſtinguuntur enumerat, & tempora, motus, & mores, & rectam victus rationem inſtituendi, & quid agendum habeatis, quoniam ſciuiſtis in natura morbi plures eſſe partes, & quomodo à natura morbi indicationes ſumuntur, quo inſtituenda ſit victus ratio à temporibus morbi, à motu, & à moribus, quid verò ſit agendum, vt indicationes ſumamus, ſpecies quidem, & differentias morborum cõſiderare oportet, & videre vtrum morbi forma ſimplex ſit, vel compoſita, Galen. ſimul vtrunque mira breuitate complectitur, & breuiter: ex quinto loco redarguitur eorum audacia qui auſi ſunt dicere Galenum eſſe loquacem, prout oſtendit etiam ipſe in ſex libris de morborum cauſis, & in arte parua, & ſi forte in libris aliis fuerit longus hoc propter ſophiſtas fecit & propter eorum ſectas, qui totam medicinam corrumpere conabantur, quod affirmauit in primo de elementis tertio vbi dicit quare ipſe in loquẽdo fuit prolixus, Hippocrates verò breuis. De tertianis auſpicari videtur & inquit diſtinguendũ primo eſt an tertiana ſit exquiſita, vt ita dicã an minimè exquiſita ſi rectè vultis hanc rem aſſequi videatis Gale. primo Aphoriſmorũ duodeci-

mo primo tradit Gale. hoc loco febriũ intermittentium ſpecies indiuiduas, & ſimul formas & accidentia ſequentia formas, ſiue ſimplices ſiue compoſitæ ſint, à QVIBVS FORMIS INDICATIONES SVMVNTVR, vt ab illis victus ratio ſumitur, & etiam præcauendi, & inquit primo debetis morbum ſpeculari in ſe cuius ſit naturæ, an bonorum, vel malorum morum ad pronoſticandum & ad rationem victus inſtituendam, quæ accidẽtia haberet, pulſus præterea & vrinas contemplari, ſi pulſus magni veloces, & frequentes indicabunt febrem accedere ad naturam tertianæ, ſi cum horrore vel frigore inuadet ad craſſum humorem accedere, & vbi tertianam cognoueritis eſſe exquiſitam ex ſuis ſtatim ſignis iſta oritur cognitio quod erit breuis, & in ſeptimo periodo terminabitur, & non ſolum quod breuia habebit quatuor tẽpora ſcietis, ſed mores etiã benignos & breuem motum & ex his ſcietis inſtituere victum, & de ſalute pronoſticari, ſi verò cum horrore inuadet & quod per lõgum perdurat tempus horror videtis, & non moueri bilem, nec in declinatione ſudorem, colorem habere ſubalbidum, & faciem ſubtumidã iudicabitis febrem eſſe quotidianam & per conſequens longã, & periculo non vacare & tan-

dem ex morbi natura indicabitis an sit futurus longus morbus, vel breuis, & an bonorum vel malorum sit morum, & rationē instituendi victum, & pronosticādi scietis, & cuius species sit, & si ad bilem simplicem terminabitur, eam exquisitam tertianā esse cognoscetis, si ad pituitam simplicem, quotidianam simplicē, si ad humorem mixtū ex bile & pituita spuriam, & si bilis superabit, tertiana notha erit, quæ postea plures habet gradus, & secundum variam humorum mistionem, magis vel minus appropinquat ad quotidianam, facillimè autem has medias cognoscetis, vbi extrema optimè considerabitis. Alterā autem non exquisitam aliquando vidi autumno incipere, quæ quandoque non tantum septem periodis terminatur, sed vsque ad sex menses protenditur, postea vt par erat tanto tempore, tum quod ægrotus imperatis medicorum non magnopere pareret, tum etiam quia nonnihil delinqueret, tum verò quia Hyemis iniuria malè afficeret, maximè lien intumuit, & hypocondria distenta sunt.

Scire debetis quod in longitudine morbi plura cōtingunt incommoda, propter tres rationes, primum quod est infestum nobis longitudo temporis, scitis enim quod in huiusmodi lōgitudine, in qua morbus affli-

git

git ægrotantem, necessaria est actio & passio ex parte virtutis,& prævalet illius actio, ex parte cuius proportio adest maioris inæqualitatis, vnde cum portio sit maior ex parte morbi, virtus succumbit, sic ex parte virtutis natura agit contra morbum, & similiter morbus contra virtutem, & cum inter ipsos sit actio & passio, & omne agés naturale,in agendo repatiatur, etiam quod natura vincat, necessariò afficitur, & cæteris paribus,vbi sit huiusmodi reactio, quanto longius intercidit tempus in huiusmodi actionibus, & passionibus maior etiam sequitur impressio, & licet non percipiatur læsio puta in die,hora,& septimana, ex parte naturæ si sumantur menses, insignis admodum erit læsio naturæ propter longam, & continuam reactionem, præterea calor naturalis membrorum fit modicus, facultates omnes debiliores, fiunt concoctiones deteriores quæ in ventriculo celebrantur, vnde flatus quamplurimi generantur, & hypocōdria inflantur,intumescit lien propter flatus, & adustionem quæ fit in huiusmodi febribus longis,subtumida facies redditur,& huiusmodi alia incōmoda sequuntur, primum ergo incommodū, etiā quod virtus vincat, deficit, & vndique remanet affecta, secundum incommodum se tenet

ex parte ægri, æger enim in morbi longitudine fit impatiens, non potest tollerare, pertinax est, nō obedit medico, quia parum ei credit, & medicinis, & cum parum credat ab ea ratione victus incipit declinare, quæ à principio sibi instituta fuit, ex quibus omnibus plurima sequuntur incommoda, nam vbi in principio ratio victus instituta est, postea peccat, maius est nocumentum iuxta Hippocratem; in tenui victu ægri delinquunt, &c. tertium incommodum euenit ex aëris dispositione, aer enim siue calidus, siue frigidus sit plurima mala operatur, primo regio aut constitutio, vel tēpus anni calidum multum innati caloris resoluit, ex qua resolutione debilitatur virtus, longe tamen magis afficitur à frigore superante, quia calor innatus eliditur, & cum ex calore rariores fiant habitus, & texturæ, penetrat frigus, quoniam pori aperti sunt, & calor succubuit, & nihil deterius ægro quam aëris frigiditas illa, inæqualitas etiam aëris detestanda est, vt in autumno, quia caliditas aperit poros, & frigiditas superuenit, & calor modo acuitur, modo retrahitur, modo pellitur, ista tria contingunt in longis ægritudinibus quę recensuit Gal. cum dixit in textu, POSTEA, VT PAR ERAT TANTO TEMPORE, &c. primum incommo

commodum,quod ex temporis longitudine euenit,recẽſet, cum quod in ægritudinibus,&c.illud eſt ſecundũ membrũ,& incommodũ pertinens ad infirmũ, TVM VERO HYEMIS INIVRIA iſta eſt tertia cauſa, aeris diſpoſitio, & ſic in curationibus hos tres fontes ſemper habebitis ex parte temporis,infirmi,& aeris.

Et maximè lien intumuit,&c. Omnia iſta ſunt conſequentia vbi enim calor innatus deficit; & ſpiritus debilitantur concoctiones nõ fiunt,& humores adurũtur, & ſic inflantur hypocondria & lien intumeſcit, itaque hæc febris nihil habet ſimile exquiſitæ tertianę,quam ab initio diſtingui oportere dico,nam quantum natura inter ſe differunt, tanto victus rationẽ variari æquum eſt,hæc dixit, quoniam à natura morbi ſumitur indicatio inſtituendi victũ, cum dixit naturam morbi, intellexit tẽpora, motus &c.Medium erat anni tempus,&c.

In hac parte ſtudens Galenus vtilitati veſtræ proponit caſum, & in illa hiſtoria caſus, apparebit vtilitas præcipuè faciendi collegia (vt vocant) ſiue colloquia, proponit ergo caſum quemadmodum natura rei indicat ex notione finis,quia hæc eſt vera methodus:quis igitur eſt finis in narrandis caſibus? finis eſt vt ſanitatẽ inducatis in

humano corpore, circa quod verſamur, vt facere hoc valeamus, tres habere fontes oportet, naturam, ſcilicet ægri, naturã morbi, & naturam aëris ambientis, cum igitur iſta tria ſint, circa quæ verſari debetis, oportet etiam in explicanda hiſtoria proponere caſus omnes, qui circa ægrum apparent, quoniam quæ ſunt extra iſta tria, ſunt etiã multum ad propoſitum, ita igitur ordinate procedetis, primo circa ea quæ apparent in diſpoſitione naturæ ægri, quæ ſecundum naturam ſunt, ſecundo circa ſymptomata omnia & accidentia, & etiam ægrotationem tertio circa aëris diſpoſitionem, & quia caſus narratio eſt hiſtoria, ergo in ipſa proponere debetis, & nihil aliud excogitare dum caſum proponitis, niſi ſimplicem narrare hiſtoriam, quæ fidelis eſſe debet, pura, ſimplex, & vera, narrando ea quæ præceſſerunt circa diſpoſitionem ægri, ſecundo in diſpoſitione aëris, tertio in diſpoſitione morbi, tunc incipietis ab excrementis, & indagabitis cauſas diſpoſitionum naturæ ægri, vbi de aëris diſpoſitione, quæ in ea accidunt conſideraueritis, tertio accedere debetis ad ea quæ ſunt circa ægritudines, & ſymptomata enarrata, & cauſas inueſtigare, vbi omnia inueneritis, iam vobis curãdi indicationes aperientur,

tur, omnia perscrutamini. At videatis an Galen. hæc omnia seruauerit, postea causas inuestigabimus, tertio quæcunque sunt indaganda, & quem Galenus in hoc libro occulta arte, ordinem seruare voluit, sed quod in medio ponendum erat, in fine & in principio ponit, ideo à dispositionibus aëris incepit, & à temperatura: hæc autem omnia seriatim ponamus nos, & à dispositionibus corporum incipiamus, ADOLESCENS ANNOS PLVS MINVS OCTO ET DVODECIM NATVS ERAT, ASPECTV ALBVS, ET PINGVIS, VITAE DEDITVS OTIOSIORI, &c. Videatis miram Galeni artem, iuuenē proponit ægrotantem, & quia ægri natura consideratur in temperatura, in corporis habitu, & consuetudine, in ætate, in artibus, & in his quæ immutant & alterant, hæc omnia proposuit, quantum ad ætatem, habebat decem & octo annos, nec aliud miscet, præterea pinguis erat & albus, hæc dixit, quoniā apparebant extrinsecus, hæc quo ad naturam ægri, secundo aeris dispositiones considerare debetis, & ideo inquit Galenus medium erat anni tempus inter virgiliarū occasum, & quod hunc antecesserat æquinoctiū, tertio dispositiones præter naturā debetis cōsiderare, circa infirmū, & ideo Gal.

etiam subiūgit, quod huiusmodi adolescen tem circa ipsam ferè auroram febris, cum horrore arripuerat, quæ neque in calore, neque in pulsibus tertianę similis esse videbatur, imò nec vomitus biliosus sequutus est, nec multus sudor, postridie cum ad horá circiter tertiá patiens exiit, febris euanuit, sed adeo sensim, vt vix circa vesperas febris expers æger videretur, minimo hoc relicto in pulsibus euidenter admodū signo, & consumit totum ferè caput in enarratione accidentium vsque ibi accessit autem huic pulsus durities & sic cōstat quomodo Galenus in enarratione casus primo proponit naturam ægri, secundo tempus anni, tertio accidentia omnia quæ exterius accidunt, quæ postea latentes causas indicant.

Causæ igitur indagādæ sunt, quibus explicatis luce clariores omnes indicationes curādi apparebūt. Nunc verò pro declaratione corū, quæ sequūtur tria sunt videnda: primo nōnullas difficultates declarabimus: q̄ circa codicē cōtingūt: postea de tertiana notha videbimus quæ sit, & methodum docebimus febres istas inueniendi, quas spurias appellamus, tertio ꝓpositi casus & causas indagabimus, his visis finis erit huius speculationis, quātum ad eorū declarationē, quæ in codice habentur, dixit Galenus:

MEDIVM ERAT TEMPVS ANNI INTER VIRGILIARVM OCCASVM, ET QVOD HVNC ANTECESSERAT AEQVINOCTIVM, vult dicere quod té-pus illud fuit, circa augmentum autumni, & est spacium quod est inter xj. & duodecimum, ad summũ diem mensis Septembris, vsq; ad decimum tertium diem Octobris, non vtitur autem mẽsium nominẽ, sed stellarum ortibus, quoniam tales ortus cõmunes sunt, & magis vniuersales, quoniã apud varias nationes, varij sunt menses, hoc declarauit in prima sectione, primi epidemiorum, quod autem Gale. ita sentiat, apparet quoniam virgiliæ sunt in dorso tauri, scitis autem taurum oriri, circa vndecimum diẽ Aprilis, & tunc etiam incipit virgiliarũ ortus, & tandiu perseuerat ver, quandiu est ipsarum ortus, sunt autem stellæ istæ, septẽ quæ apparent, licet vna subobscura sit, oppositum verò tauri, in Zodiaco est scorpius, & sic immediate consequitur arietem taurus, in primo puncto arietis incipit ver, ita se habet scorpius, & sic de reliquis punctis, oritur autem scorpius circa xiij. diem Octobris in quo postea virgiliæ consequuntur, & quod antecesserat æquinoctium, intelligas autumnale, non determinauit diem, quoniam non erat necessarium, cum eadem

sit na

ſit natura totius temporis,in quo adoleſcen tem circa ipſam ferè auroram febris,cum horrore corripuerat, hic oritur difficultas ex malo interpretis Acachiæ intellectu,qui deceptus fuit,videbatur enim illi veriſimi-le,quod ſecundus paroxiſmus maior fuiſ-ſet,primo cum velit nunquam hoc obſer-uare,in errorē incidit,& quia videbat quod nox & dies xij.haberent horas, nox au-tumni ex obſeruationibus nonnullorum di citur incipere à prima hora diei à media nocte, vſq; ad meridiem,& quod à meri-die vſq; ad aliud medium noctis eſſent aliæ duodecim horæ, idem credidit etiam eſſe obſeruatum, quare vt tollatur huiuſmodi error,hæc perpauca dicamus:ſcire debetis antiquorum dies diuidi in xij.horas æqua-les & inæquales,quoniam duo erant æqui-noctia duodecim erant horæ diei,& noctis æqualis,& horæ iſtæ æquinoctiales dicun-tur,vocanturq; æquales ad differentiam il-larum,quæ non ſunt æquales,quando verò erat iſta dies quindecim horarum inæqua-lium totum hoc ſpatium diuidendum erat in xij.horas æquales,oportet vt huiuſmo-di horæ quæ xij.ſunt à xv. deſumptæ lon-giores ſint, quam mortes debent eſſe, & oportet in duodecim partes diuidi, ideo breues ſunt horæ nocturnæ æſtatis diurnæ

breu

breues, eadem ratione his suppositis Romani in duodecim partes diuidebāt diem, circa æquinoctium æquales erant, circa verò æstatem, & Hyemem inęquales, sic primam diei horam non incipiebant à media nocte, sed ab aurora, & habemus testimoniū apud Martialem libro quarto ad Eudemum scribentem, vbi ait, &c.

Prima salutantes, sed & altera continet hora:
Exercet raucos tertia causidicos
In quinta varios exercet Roma labores
Sexta quies lassis, septima finis erit
Sufficit in nonā viridis octaua palestris
Imperat extructos frangere nona toros
Hora libellorum decima, est Euphone meorum
Temperat ambrosias cū tua cura dapes.

Et ita apparent manifeste exercitia horarum, vt ineptum sit dicere quod à media nocte primam inceperant diei horam, quoniam certum est quod in media nocte non salutabant, neq; etiam post meridiem incipiebant primam horam, quia nimium tēpus ociosum fuisset circa mediam noctem, ideo circa solis ortum erat prima hora diei, & preter testimonium Martialis ad hoc verificandum est Galenus hoc affirmans, qui in lib. de differentiis febrium in descriptione adol

ne adolescentis semitertianam patientis, inquit adolescens mane quidem prima hora diei rigorem pati cœpit, exquisitæ tertianæ familiarem, postea subsequenter alias enumerat horas circa vndecimam &c. circa vesperam, & ita constat quod horæ illæ computabantur, erroris autem causa huiusmodi viri fuit, quia imaginatus est secundum paroxismum fuisse longiorem, sed Galenus dixit rursus verò circa tertij diei auroram secunda accessio priori in omnibus præter quam in tempore similis rediit, credidit iste quod esset longior, & rationē assignat, quia versus statum febres procedunt semper augendo, & materia in principio cruda existens ægrius accenditur, & versus statū longe magis ad incendium præparatur, sed ratio ista non militat, imò cōtingit vt primo accessiones sint lōgiores, quoniam materiæ crudæ quæ in ventriculo putrefiunt, in principio sunt multæ ideo præmultitudine, primus paroxismus secundus & tertius sunt longiores quam versus statum, quia materiæ postea quam continue generantur sua statuta habent tempora & tunc paroxismi firmantur, reliqua in textu facillima sunt, nec expositione indigent nisi vbi dixit ACCESSIT VERO ET TVNC PVLSVS DVRVS MEDIOCRIS QVIDAM IN

PRIMO ET IN SECVNDO DIE: IN TERTIO VERO ET QVARTO ET SEQVENTIBVS VSQVE AD TERTIAM, AD TANTAM PERVENIT DVRITIEM, VT SI QVIS SOLI PVLSVI CREDIDISSET, MVLTORVM MENSIVM AEGRITVDINEM FVISSE PVTASSET, circa istam duritiem scire debetis, quomodo pulsus potest esse durus trifariam, sicut & reliqua omnia, vno modo quia exsiccatur instrumentum vt contingit propter humidi priuationem, & sicut lutum arefactum, secundo modo cum congelatur sicut & glacies, tertio modo efficitur durum aliquid, cum repletur sicut vter, quando repletur aere, hæc declarauit Galenus in quinto de simplici medicina vbi loquitur de medicinis emollientibus & indurantibus: cum igitur his modis indurescat res aliqua videbitis vos de qua duritie intellexit, secundum quod declarandum est, sunt omnes febres quæ spuriæ appellantur, & vt habeatis maximam huius rei notitiam, ne erretis circa hæc omnia, scire debetis, aliud esse dicere febrem compositam, & aliud spuriam; composita febris vno quidē modo dicitur cum plures simul coniunguntur, alio modo quia febrilis calor non est simplex sed permisce

miſcetur illi vapor putridus, vel putredo, ſicut cum in febribus vapores putridi aſcendunt, & commiſcentur cum contentis cordis, vt in peſtilentibus, quando putredo in contentis cordis, vel in ſubſtantia ipſius cõfirmetur, de huiuſmodi compoſitione nihil dicemus, quoniam in ſuperioribus ſatis diximus de ipſa: alia compoſitio eſt quando ſimul plures complicantur febres, poſſunt autem complicari plures, quæ non differũt niſi numero, vel plures, quæ differunt etiam ſpecie, quoniam complicantur duæ febres etiam quæ ſunt eedem ſpecie, & numero tantum differunt, hoc euenit quoniã in eadem die duo coniunguntur aut tres etiam paroxiſmi tertianarij quandoq; ad ſtatum prius perueniat vſus, alius ſuccedit, & iſtæ febres dicuntur duplices tertianæ, quæ duæ ſunt, vt cum ſingulis diebus vnus paroxiſmus: inuadit vt hodie vnus, cras alius, tertius autem primo correſpondeat, quartus ſecundo: febres iſtæ ſunt duæ tertianæ ſeparatæ, & tunc dicebat Galenus quod non cognoſcitur quotidiana ex paroxiſmis, & iſta complicatio eſt quæ numero tantũ differt, quando verò duæ vel tres, vel plures cõplicantur ſpecie differentes, quod contingit, quando vna tertiana cum quotidiana coniungitur & ſtante adhuc tertiana inuadit

quot

quotidiana,& in ista quatuor fiunt complicationes,vt docet Gale.in secundo de diffe. feb.cap.quinto in tertio epidemiorum & in secundo de crisi.cap.septimo idem repetit. quia dubitatio erat apud medicos nō parua de semitertiana,aliud est ergo dicere,febres illæ compositæ sunt,aliud dicere spuriæ sunt,& nunc de compositis loqui nō intendimus sed de spuriis,& quæ sint legitimæ febres,& spuriæ,quæ legitimæ dicũtur. vidistis tria esse feb.putridarum genera penes terminos putrescentes, vel terminatur putredo ad bilem,& tunc tertiana sit feb. vel terminatur putredo ad pituitam,vel ad humorem melancholicũ vel ad sanguinem, sed non fuit aliud genus feb.vbi isti termini sunt puri,ita quod bilis,siue pituita,aut humor melancholicus puri sunt,legitimæ feb.dicuntur:quoniam proprias seruant leges,quia ad syncerum terminantur humorem,& nō ad mixtum,sunt autẽ proprię leges hæ quæ à nobis sæpe dictæ sunt vt si sit tertiana cum rigore incipit,cũ bilis vomitu,cum calore acri, pulsus præterea habet magnos,veloces,frequentes,cũ sudore,& in duodecim horis terminatur & habet interualla,quotidiana suas seruat leges,cum inuadit cum rigore siue frigore,sine sudore in vigintiquatuor horis terminatur,calor cũ

caliditate permiſcetur, obtuſus fit, tactus, ac cum humiditate quadam, & quod de his diximus dictum ſit etiam de quartana ab humore melãcholico dependẽte, ſed hactenus nihil ſcitis, modo videre oportet quomodo iſtę ſpuriæ fiant, & diſcernantur, ſpuriæ ex qua neceſſario terminantur ad humores putreſcentes, qui non ſunt puri iſta impuritas quæ acquiritur in humore putreſcente abſq; aduentu alicuius extrinſeci quod immutauerit ipſum, & abſq; alicuius ſubſtantiæ miſcella, ſed noua qualitas aduenti immutans ipſum, alio modo nõ quia quantitas aduenti tantum, ſed quia adiuncta ſit ſubſtãtia extranea quæ fecerit ipſum diuerſum à ſua puritate, conſideremus primum membrũ quãdo ſcilicet alteratur humor in ſe ipſo, vel alteratur quia defuit à propria forma, & propria natura ideſt propriam formam attingere non poteſt, ſed in via eſt ad eſſe, & cum non attingit propriã naturam, putreſcit, & tũc vel erit naturæ biliosæ, vel melancholicæ, ſi fuerit de natura bilis, hoc eſt quoniam ichor ſanguinis excedens ad ipſius naturã, nondum factus bilis putreſcit, fit febris colerica ſpuria, quæ non ſeruat leges illius feb. quoniam non eſt ſinceræ bilis, ſed tenuior pars ſanguinis futura eſt bilis nondum tamẽ facta & ita eſt

 alter

alterata in propria natura, quia non adhuc propriam attingit formã, sed in ea imperfecta forma putrescit si verò de natura pituitæ fuerit quæ formam propriam seruet idest nec frigida sit nec humida, sicut pituita dulcis, quæ non est pituitæ formã assecuta, sed tendit ad eam, & media est inter pituitam & sanguinẽ talis facit quotidianam spuriam propter defectũ formę proprię vel est putrido terminata in humore melancholicæ naturæ, cum scilicet sanguis crassus, & feculentus est, non adhuc planè humor melancholicus factus; sed prope est vt accedat ad formam propriam & in tali transitu putrescit, dicitur hęc feb. melãcholica quartana non exquisita sed spuria, quia non seruat suas leges, & in tres species spuriæ sunt ex defectu formæ benigniores tamen sunt, quam puræ & legitimæ, & hoc est ratione materiæ & causæ, quia nulla istarum habet malitiam; quoniã ichor benignior est bile, pituita dulcis benignior pituita pura, crassior pars sanguinis benignior est quam melancholica pura, dignoscuntur autẽ facillime quia breuiora, & mitiora sunt accidentia, & qui legitimarũ accidentia nõ ignorant, facillimè etiã sciunt, quod ab his erit humoribus, & ista est vna causa quæ facit feb. spurias, vel alterãtur huiusmodi humores, non

quia à forma deficiãt, ſed quia aliquid adurentis aduenit, & extra proprios terminos pellens forma ad aliud maius acumen accedit ſicut cum bilis ſincera ob caliditatem adurentem aduritur, & fit craſſa, quam Galenus bilem vitellinam in libro de atrabile appellat, & hæc facit nothas & ſpurias tertianas exemplum in pituita ſit hoc, quando accedit qualitas pituitæ, quæ tollit eam à propria forma hoc euenit quoniam plus calida vel plus frigida quam oportet ſit, ſi plus calida ſit, & aduratur, ſalſedo fit, & pituita redditur ſalſa, & ex iſta fiunt feb. pituitoſæ ſpuriæ, quæ non ſeruant leges quotidianæ pendentes à ſimplici pituita, ſi verò frigidior fiat ob frigiditatem maximã aduenientem, quæ cogit ipſam & vitreã efficiat, ex tali pituita fiunt peſsimæ ſpuriæ quotidianæ & lippiriæ fiunt, à tali phlegmate alterato extra propriam formam: exemplum in melancholico humore eſt, cũ ipſe ſit ſiccus, redditur acrior craſsior ſe ipſo ob aduſtionem & fiunt tũc acutiſsimæ feb. & peſsimæ quæ ſpuriæ ſunt, & omnes iſtæ fiunt propter exceſſum formæ, & ita conſtat quomodo humores alij ſint impuri, & cum bili pituita adueniat, & commixtæ ſimul putreſcant, tunc faciunt febrem ſpuriã tertianam & hæc frequentiſsime contingit

& ſæp

& sæpius quàm quæ ex bile vitellina: ideo medici primam bilem crassam ex adustione vitellinam minoris famæ appellant, quia non contingit in ea frequenter putredo & huiusmodi vitellina potest varia esse, pro ratione miscellæ, sicut ex miscella vini cum aqua secundum quod plus vini cum aqua miscetur, & similiter, si miscetis duo vina diuersos facientia sapores, sicut etiā ex elementorum mixtione in eadē latitudine diuersæ naturæ, & temperaturæ fiunt vt alij hebetes sint & veluti lapides, alij ingeniosissimi, & ita videtis quam diuersæ temperaturæ ex elementorum miscella fiunt, quæ calamo describi non possunt: extrema tantum notare oportet, & secundū signorum scientiam varias mistiones cognoscetis, & quod de bilis mistione diximus idē de aliis intelligatis, vt cùm bilis cū melancholia, vel melancholicus humor cū pituita miscetur, fiet tunc quartana notha & quotidiana notha. Et ita habetis quomodo ex varia humorum miscella fiunt diuersæ naturæ feb. spuriarum: & quomodo fiant & à cōpositis differunt quæ modo sint genera spurias indicantia, ex signis simplicium feb. cognoscetis: Restat modo vt declaremus casum propositum, & dicamus cuius temperaturæ sit adolescens annos plus minus decimūoctauū

natus erat, non credatis istud frustra fuisse additum, adolescentia scimus quòd calidissima & ratione ætatis plus generabitur bilis, quantum sit in se, quam alterius humoris præterea erat aspectu albus, & pinguis, ratione suæ temperiei indicatur humiditatem dominari sicut siccitas in nigredinem tendit, vbi verò calor albus mixtus cum rubedine sit plus carnis abundat, sed vbi plus de humido, quam de calido sit albus color & pinguis, & pinguedo sit loco carnis &c.

Præsens lectio distincta erit in tres partes principales secundum quod Galen. etiam tria capita facit, in isto discursu primo continuabimus præcedentia explicando causas præcedentis casus in qua obiter videbimus quomodo & qua arte sint facienda colloquia, in secunda ostendemus quę signa consequi solent febres spurias tam interpollatas quam spurias continuas, in tertia & vltima parte Galenus indicationes dabit., quæ à natura morbi sumuntur, & ita finem habebitis totius lectionis, quantum ad primam partem à nobis propositam dicebamus nos velle recésere causas omnium quæ in historia enarrata recensuit Galenus & id sit nobis exemplum quemadmodum in omnibus aliis facere debeatis, primo circa naturalem corporis dispositionem conside-

rare debetis cuius temperaturæ ſit, cuius habitus, conſuetudinis, artis, & reliqua annexa quæ alterant & variatur corpus, poſtea ad ſecundum fontem accedere debetis ad diſpoſitionem aëris, & conſiderare quæ ſit præſens diſpoſitio, in qua curatis, tertio ad diſpoſitionem præter naturam accedendum, quæ tria facit Galenus in hoc cap. bene verum eſt, quod Gal. in hoc loco, totam recenſet hiſtoriam vſque ad vltimum quam facere potuit, vos autem ea recenſere debetis omnia quæ inuenietis in ægro vſque ad horam præſentem in qua eſtis: De futuris autẽ ex prognoſtico loqui oportet, & inuenire omnium diſpoſitionum tam naturalium, quam nõ naturalium cauſas, quibus inuentis curatio & indicationes curandi clariſsimæ erunt, in præcedenti autem ſectione declarare, & inquirere eorum cauſas incœperamus, quæ in hiſtoria fuerũt enarrata, & dicebamus adoleſcentem illum plus minus xviij. annos natũ eſſe: ratione igitur ætatis, quæ eſt adoleſcentia, bilem plurimũ poteſt generare, propterea non fruſtra ætatem poſuit, quia ex ea plurimam bilem aggregaſſe dicebat, erat albus, id eſt, diximus quod albedo, & pinguedo caliditatẽ corporis, ſed remiſsã oſtendebat, humiditatẽ verò multã, vt ferè in caliditate ſit tẽperatus, in

humiditate excedat, qui verò maiorem habebit caliditatem carnoſus efficietur, quantum ergo ad temperamentum, aptus erat pituitoſum aggregare humorem, & ita habetis quantum ad temperaturam quid potuit indè ſequi preterea vitæ deditus ocioſiori, quantum faciat ad pituitæ aggregationem ocium in ſiccis etiam corporibus teſtis eſt Galenus in ſecundo de temperamentis, qui ait bilioſos quam plures ex multo ocio pituitam aggregaſſe plurimam, & factos eſſe pingues, & humidos; & ratio eſt, quia ſicut exercitium auget calorem, ita quies frigiditatem auget, præterea vbi quis in ocio degit non fiunt difflationes, per halitum excrementa retinentur, pori obſtruũtur, ideo pituitoſis abundant excrementis.

Prius crebris crapulis & lauationibus vſus.

Quantum crapulæ faciunt ad aggerendos humores quãplurimos pituitoſos, & crudos ex hoc conſtat, quoniam calor innatus in obiectum non proportionatum agere non poteſt, ideo crudi remanent cibi, ſecunda concoctio non corrigit primam, ideo in venarum ambitu aggregantur, quoniam illuc deſtribuuntur pro alimento, in totum ſcilicet ambitus LAVATIONIBVS,

lauatio

lauationes iuuant, si commode fiant, & concoctiones adiuuant. At si importunæ fiant, corpus arefaciunt, maximè si ieiuno fiant corpore & diutius, quoniam vapores plurimi difflantur à corpore, sed post cibum humores crudi à ventriculo ad hepar distribuuntur, deinde per venas, & singulas corporis partes, & sic crudis abundant humoribus, ideo ad impinguandum vbi latitudo venarum adsit, nec venarum meseraicarum, timeatur obstructio, maximè post cibum idoneum est balneum, quoniam distribuendo humores crassos per ambitum totius impinguat, non est igitur mirum si ex lauationibus plurimam aggregauit humiditatem, SATIETATIBVS &c. appellant satietates medici illas nauseatiuas, quotiescunque aggregantur in ventriculo humores ex quibus nauseatiuam patiuntur satietatem, & aliquando abhorrent à cibo, propter huiusmodi rationem minimè concoquuntur, quia vbi plurimi sunt humores crudi, & corrupti in ventriculo si exhibeantur alij cibi, calor naturalis inueniens huiusmodi miscellam vtrunque concoquere non potest, sed secundum corrumpitur inuento primo corrupto, & hæc quantum ad dispositionem naturalem, antequam ægrotaret, ex quibus habetis, quod vna tantum

erat causa potens aggregare bilem, scilicet ætas, omnes verò aliæ dispositiões erāt aptę generare pituitam, quantum verò ad aëris dispositionem, inquit, MEDIVM ERAT TEMPVS ANNI &c. iam intellexistis tēpus illud fuisse spatium quod est inter vndecimum diem Septembris, & decimum tertium Octobris pręcessit autem tale tempus æstas, plurima autem bilis in æstate generatur, accedēte autumno aduritur bilis, & fiūt humores melancholici, ex quibus ægritudines melancholicæ excitantur, & ita habetis quantum ad relationem duorum fontium istarum causarū quod ratione ætatis & temporis plurimam debebat aggregare bilem, ratione tēperaturæ, cōsuetudinis, & victus: pituitam plurimam verisimile erat, vt aggregaret, ideo isti duo humores aggregati fuerunt CIRCA IPSAM FERE AVRORAM FEBRIS ADOLESCENTEM CVM HORRORE CORRIPVIT &c. Sciuistis tertianam exquisitam cum horrore inuadere pulsos magnos, veloces, frequentes habere, præterea cum sudore terminari, cum vomitu incipere, & ad summum non excedere duodecim horas eius paroxysmi: similiter etiam sciuistis, quod quotidiana ipsa incipit cum horrore, sine sudore, & vomitu: præterea longus est eius paroxysmus

in hoc casu videbitis quod signa vtriusque extremorum aderant, tertianæ (inquam) & quotidianæ, cum verò quotidiana simplex ab humore pituitoso simplici tertiana ab humore bilioso simplici perueniat, putrescẽtibus ambobus fit spuria per admistionẽ eorum duorum humorum, aderant enim signa indicãtia, tertianam adesse ex proportione bilis & signa quotidianam indicantia ex pituitæ portione, sicut etiam mulus ex semine equæ, & asini cõpositus, habet signa vtriusq; nec planè equus, nec planè asinus est, ita tertiana signa ista habebit permixta, propter causarum permistionem: inquit igitur CIRCA AVRORAM FEBRIS &c. quæ neque in calore, nec in pulsibus tertianæ similis esse videbatᷓ, dixit quod calor nõ erat qualis in tertiana videtur. quoniam ille acris, & acutus est, postridie verò ad auroram circiter horam tertiam exiit mador, mador iste indicat ibi fuisse aliquid bilis, quia si quotidiana simplex fuisset, non apparuisset sudor, & dixit mador & sudor, quia verus sudor, in tertiana apparere solet, signum est igitur aliquid de natura bilis adfuisse & tertianæ non veræ, cum quo madore febris euanuit, non statim sed paulatim, post madorem declinare cœpit, & ad vesperam declinatio durauit, & hoc signum est

quod multa aderat pituita, quia tertiana cito declinat, præterea inter sequentia quotidianam puram illud potissimum, quod interuallum non habet notabile, imò vix videtur esse sine febre, quod non euenit in tertiana pura, in qua vera interualla fiunt, VERUM RELIQVA CIRCA IDEM TEMPVS AC PER TOTAM NOCTEM FACILE OMNINO FEREBAT &c. remansit per totam noctem sine febre quod non est proprium quotidianæ, quoniã inuadit singulis diebus adeo quod nullus est dies sine febre, & vno paroxysmo finito, statim inuadit alius, si ergo tertiana notha durat tot horis, quid mirum, si quotidiana durat per quatuor horas, cum igitur sine febre permanserit, signum est quod non fuerit verus pituitosus humor.

Rursus noctè circa tertij diei auroram, secunda accessio priori in omnibus similis, præterquam in tempore rediit.

Hoc est signum bilis, quoniam in tertia die paroxysmus rediit: & hoc est signum proprium consequens tertianam, quæ exacerbationem de tertio, in tertium facit, cum igitur hactenus habueritis signa indicantia bilem, & pituitam, igitur febris hæc

tertiana

tertiana ex permiſtione pituitæ & bilis, ſimilis eſt præcedenti, præterquam tempore, declarat Gale. quod prior paroxyſmus fuit maior octo horis, in reliquis ferè omnibus ſimilis fuit, hac ergo de cauſa dixit, PRAETERQVAM IN TEMPORE SIMILES, ACCESSIT VERO ETIAM HVIC &c. Vidiſtis ſignorum fontes, & quæ in eo apparuerint, nunc autem affert apertè ſigna, quæ in pulſu apparuerunt, dicit itaq; QVOD IN PRIMIS DIEBVS, vt puta primo, & ſecundo durities mediocris quidem, in tertio verò, & ſequentibus vſq; ad ſeptimum, ad tantam peruenit duritiem vt hanc quis ægritudinem multorum menſium excogitaſſet, SI SOLI PVLSVI CREDIDISSET &c. ſed diceret quis, quę eſt cauſa quod ita in primis diebus ſic pulſus apparuerit mediocriter durus, in aliis verò diebus maxima durities, ſcitis quod aliquid fit durum (vt declarauimus) tripliciter, vel ſcilicet quando exſiccatur membrum, & priuatur humido, aut congelatur, vt glacies. tertio quando aliquid repletur aliquo, vt vter liquore aut flatu, de qua autem duritie hic intellexit Gale. non de prima quia talis durities fit per longam ægritudinem, ſed hæc ferè in primis diebus incipit, præterea non eſt hæc priuatio humi-

 di,

di, quia erat tẽperaturæ humidæ, relinquitur ergo, quod per repletionem fuerit facta huiusmodi durities, corpus enim arteriæ erat admodum repletum, his stantibus, videamus cur in primis diebus non apparuit pulsus durus, scitis quod febris est passio cordis, in quo inflammatur calor, & corpus arteriæ, magna fit attractio humoris in venis, & non tantum in venis sanguis attrahitur, imò est signum, vt dicit Gal. in libro de pulsu contra erasistratum, & in primo & secundo die cum febris esset noua non potuit in venis multam attrahere materiam, nec etiam spiritũ, sed post duos dies, cum multa esset facta repletio, maximaque inde esset facta materiei attractio, ideo pulsus factus est durus.

Ex quo multi iudicassent pulsum illum fuisse, ex ægritudine multorum mensium, si soli pulsui credidissent, &c.

Hic cautos vos reddit Galenus, vt vtamini distinctione, si enim vnum signum apparuerit, ex illo nunquid vos iudicare debetis? non, sed multa sunt signa prius colligenda, & rectè postea ex his omnibus, vel pluribus simul collectis iudicare; AB AEQVINOCTIO &c. merito hoc sequitur, quia in hye me

me cutis poris, & meatus, sunt obstructi, & stricti propter frigiditatem: ac etiam, quia disflari non poterāt vapores putridi, & maximè, quia dicit ex Hippo. in secūdo Apho. Aphorismo vigesimo quinto, æstiuæ quartanæ magna ex parte breues &c. in vere igitur mollescere cœpit, quia tunc aperiuntur pori, & exalant vapores putridi, & sic tunc incœpit cessare febris, quia inde cœpit concoqui, ET SIC DESERVIT FEBRIS, VRINAQVE &c. Domini notate, quia vt ex secundo de crisibus habetur nullum certius signum est quam illud quod ex vrina sumitur, HAEC QVIDEM MAXIME &c. declarat quod huiusmodi signa apparentia non erant exquisitæ tertianæ, quia ibi exquisita putredo terminatur ad bilem tantum, & accidentia bilis solum apparent, in spuria verò non, RELIQVAS VERO FEBRES &c. In hac parte Galen. tradit signa quæ febres spurias consequi possunt, tam interpollatas, quā continuas, vidistis enim quod vnaquequę intermittens febris suam correspondentem habet continuam, vt tertiana habet febrem ardentem sibi correspondentem, sic quotidiana habet continuā, sibi correspondentē, quæ ex pituita fit, & sic de cęte

tis.

ris, tantum hæc est differentia inter febres intermittentes & continuas, quia in continuis humores putrescunt in venis, in interpollatis extra venas, sed hic dubitaret aliquis, quare Gal. non seruat ordinem, si enim supra posuit signa intermittentium & continuarum, cur est quod non posuit ibi signa spuriarum, in signis illarum, hic enim intermittentium signa ponit, ex quibus spuriarum signa declarat, debebat enim facere, diceret quis; sicut fecit Auicenna in distinguendis his signis, domini dico quod Auicenna nō rectè, sed Gal. bene fecit, nam vbi simplices diuiseritis, non permiscebitis compositas, dando earum signa simul, vnde Gal. in de atrabile, vbi de humoribus inquiebat, non distinguit de illis, & scitis quare? quia agebat de simplicibus speciebus non habentibus, quid mixtum, si hoc in loco diuisit simplices intermittentes, aut quia fiunt propter bilis putredinem, & sic tertiana, & sic quotidiana, habet enim vnaquæque harum simplicium subiecta, humores scilicet (vt diximus), si ergo substantia admiscetur, hæc non variat species, imò potius confundit, quare optimè Galenus posuit spurias separatim, ac eorum signa non autem separatam diuidit speciem, vt mulus non generat mulum, quia est mixta species dicit Galenus,

lenus,reliqua verò, &c. id est nō difficulter inuenias has putridas ex extremis si enim scitis extrema scietis & media,vt si signa tertianæ exquisitæ callueritis ac quotidianæ aliarúmq; omniū, cognoscetis etiā spurias, quinta causa si quis cognouerit asinum & equum,& videbit mulū statim dicet,mulus est asinus & equa, quoniam mulus habet vniuscuiusq; fere formā tenētes ergo simplicium signa in memoria facilè erit vobis iudicare quæ sint compositæ,& nothæ signa.

In aliis vero,&c.Domini si rectè necessaria tenetis,diuidebamus huiusmodi spurias sicut etiam simplices diuisimus,simplicium enim diximus quasdam esse interpollatas,quasdam cōtinuas,si ergo ita sunt, &c.spurias interpollatas cognoscetis ex modo quo docuimus, ex Galeno, spuriæ verò continuæ nō eodem modo,&c.sed per symptomata cognoscuntur, quæ intermittentibus simplicibus apparent, & quæ eueniūt ex accesionibus,vt mador,rigor,est æqualitas,sudor, ægestiones biliosæ,vomitus,& omnia huiusmodi signa,quæ in accesionibus considerantur, vbi verò febris natura est habens signa, quæ accesiones sequuntur, nec talia in accesionibus, contingunt, in asiduis enim prędicta nō insunt,quęrendæ ergo aliæ notæ sunt, quibus dignoscamus

Z

mus exquisitas à spuriis, & quoniã etiã cōtinuarũ spurias quę accesſiones nõ sunt quomodo ergo cognoscemus? p hæc cognoscemus? quæ dicit Gal.hic in textu. VRINAS ET ALVI EXCREMENTA,&c. non sunt accesſiones,ad signa accedetis,vnde semper illos tres signorum fontes habetis,siue signa sint ab accesſionibus sumpta,si verò nõ, primus erat ab actionibus læsis, secundus ab excremẽtis mutatis à quibusdã extrinsecis, & diximus in methodo nostra, vt vniuersalia particularibus applicare sciretis, incipit ergo Gal.in secundo fonte & inquit, IN COGNOSCENDIS ASSIDVIS, VRINAS, ET ALVI EXCREMENTA CONSIDERARE OPORTET, cum non posſitis continuarũ febrium habere auctoritatẽ ex accesſionibus habeatis à communibus fontibus,& alio modo consideretis, itaque secundum fontem habeatis, qui sumitur ab excrementis mutatis, & cõsideratis naturas, vrinas,& excrementa omnia, sicut in simplicibus: vt in tertiana si sit pura bilis habebit vrina calorem fulcium; tenuem, quoniam tenuis est humor, erit autem cum sedimento aliquo,& tunc erit exquisita tertiana & si fuerit sibi correspõdens causon, talis etiam erit vrina, si fuerit spuria, id est continua habens se ad causonem, & ardentem, sicut

tertiana

tertiana notha ad tertianam exquisitam se habet, resultabunt accidentia exquisitæ tertianæ, si verò erit feb. à putredine bilis commistæ cum alio humore, etiam commista resultabunt accidentia (vt diximus) & signa attestantia supra bilem, habebit enim vrina fuluum colorem liuidum, ac etiã erit cum quodam accidente, possunt enim tales esse febres spuriæ sine commistione, etiam sciatis duodecim esse febres spurias contingentes ex tertianis: prima est quando fit ex admistione bilis cum pituita, quam bene hic moderni appellarũt vitellinam, scilicet maioris famæ quoniam hæc ferè semper contingit raro autẽ aliæ, sed ponamus quod tales eueniant sæpe, si ergo hoc vbi contingit fieri talis mixtio humorum bilis, scilicet cum pituita, fient media & accidentia, vrina enim erit tenuis, fulua & lutei coloris, sed nõ ita tenuis, fulua, aut lutei coloris, sicut quãdo est exquisita tertiana, hoc enim modo indicabit spuriã tertianã, & si fuerit multũ crassa, tunc minus etiam erit fulua, si erit sedimentum, in fundo crassum, leue, album, indicabit multã pituitã: & errãt hic medici, non facientes differentiã inter sedimentũ & hypostasim, sed dicit quis quomodo cognoscemus huiusmodi sedimentum quando pituitam & quando bilem signifi-

cet? Domini quoties videbitis quod vrinæ nō apparuerint prius ex ꝓprio colore nunquā sedimentū faciet, quod hippostasim significat, sed potius ibi est diuulsio vrinæ, nam in aliqua parte illius sediméti apparet vrina nigra, in aliqua tenuis, & huiusmodi etiā quod sit crassities, si autē proprius color vrinæ apparuerit, & sic post sedimētum crassum illud & signū pituitæ facilè putrescētis, accedatis ergo ad vrinas, & si fuerint mixtæ, ita quod sint inter extrema & continuarum interualla, tunc iudicatis ex signis illam continuā spuriam, sanè autem spuriæ assiduæ erunt, quæ à legitimis maximè recedunt, alui excrementa, &c. in tertiana exquisita fit excretio bilis puræ & plurimæ vbi autē videbitis admixtā bilem cum pituita exire indicat bilē cum pituita putrescere, & esse spuriam pendentē ab huiusmodi humoribus & sic enumerat Gal. indicantia tales febres non tamen omnia opera & alia sunt manifestantia has febres, sed breuitatis causa tacet, Gal. dicit tantū necessaria, addamus ergo nos sudorem etiam, ac etiā si apparuerit tumor in pedibus & mordicatio, tunc, erit febris cōtinua, ET VNIVERSAM CORPORIS AEGRITVDINEM, &c. scitis domini tres esse fontes, sed Gal. nō seruat ordinē & hoc facit vt faciat

artem,

artẽ, vt facilè est hoc videre, quãdo dicit habitudinem corporis esse conseruandã, scitis domini quod in febribus ardentibus sunt mala accidentia totum enim corpus exarescit, tẽpora fiunt caua, oculi similiter, & tandem (vt breuibus cõcludam) fit facies Hippocratica, qui verò quotidianas patiuntur opposito modo se habent, vt nos declarauimus huiusmodi causam afferẽtes, videntur enim quotidianã patiẽtes intumescere propter cruditatẽ multam pituitosam in corpore existentẽ, vbi ergo videbitis febrẽ cœpisse, nec apparere illam ariditatem, nec illam faciem Hippocraticã sed intumescere mediocriter tantum, iudicabitis esse spuriã quia ad est mistio suarum causarũ, CALOREM QVOQVE, &c. vt calor tertianæ est acutus, mordax, & acris, quotidianæ autem lenis vix perceptibilis, nisi in multo tempore vbi iste calor esset mixtus, ita vt nõ sit vere acris, nec vere lenis, esset signum quod adest mixtio causæ, nã varij cõcurrunt effectus, vbi ergo signa pathognomonica mutantur, quæ sequuntur morbum, sicut vmbra corporis nemini dubium est quod etiã mutantur causæ, ET ARTERIARVM MOTVM, &c. in arteriarum motu maxima est differentia, diximus autem supra horum rationes, scitis enim quod quotidianæ

pulsus est paruus, rarus, & tardus, si ad tertianam comparetur, in qua est magnus, frequens, & velox, vbi ergo extra reducuntur ad quoddam medium & sunt signa pathognomonica, perpetuo sequentia cognoscitis febres, si enim iuxta sunt symptomata mixta etiam sunt causæ, & hæc alias sciuistis, propterea vltra tres fontes esse aliqua signa annexa, quæ habent causam annexam, & sunt causæ committantes, quæ cõsiderãdæ sunt, quia corporis humidũ alterare possunt, sunt autem hæc, regio, tempus anni, &c. quæ omnia sunt idonea ad alterandum corporis humidum vt iudicium effectũ etiam ex his sumi possit, TEMPERATVRAE, quantum possint tẽperaturæ in generandis humoribus iam sciuistis, & fuit declaratũ in textu, ET CAVSAS ANTECEDENTES, &c. tres sunt causæ antecedentes, sicut etiam moderni dicunt, & pocatarticæ dicuntur secundum ipsos, sed in hoc decipiuntur, quoniam non dantur aliæ dicendo quod dantur causæ coniunctæ secundum Galen. esse pocatarticæ sunt enumeratæ, vt si in ægro præsuit ocium humores pituitosos esse collectos, causæ autem antecedentes sunt cibi, quinto causa in corpore erit dominium humoris pituitosi, aut biliosi, cõtrahens enim rationem causæ antecedem

recedentis, vbi inter ipsos humores, siue causas est aliquid intermedium, quæ quidem medio, &c. notate post quam Galen. particularia multa enumerauit, & multa etiam dereliquit, maximè illorum duorum fontium, scilicet actionum læsarum naturaliũ, & alium, & pauca etiam dixit quo ad excremẽta: hinc Gal. opportune peruenit ad regulam vniuersalem, quam etiam Gal. dedit in primo Aph. 12. vbi dedit diffinitioné signorum, dicés quod quædã signa sunt quæ cum nobis ipsis vadunt, quædam post apparent, hæc enim est signorum diffinitio quæ cum morbo inuadunt, signa pathognomonica vocantur, id est indicantia essentiam morbi, sicut in pleuritide, difficultas spirãdi, dolor, &c. & nunquam hæc ab ipsa pleuritide separari possunt, non tamen tanquam proprium sunt hæc; quarto modo dictum, quia etiam aliis morbis à pleuritide conueniunt aliqua signa ex illis & hæc sunt signa pathognomonica quæ essentiam morbi sequuntur, alia verò sunt signa post apparentia, & horum quædam familiaria, quædam non sed media dicuntur, prima dicũtur assidentia, & hæc non faciũt morbum, sed indicant, vt sputũ in pleuritide, fere semper est sputũ, licet ipsa non à sputo incipiat, sed aliquando apparet post duos dies, vel tres, vel

quatuor dies, non tamẽ ſemper, quia quandoq; in aliquibus tertianis nullus apparet ſudor, ſunt poſtmodum alia ſigna poſt apparentia, non familiaria ſed media, quia quandoque ſunt, quandoq; non, vt in pleuritide dolor capitis, & fluor alui, hæc non ſunt familiaria pleuritidi, ſed aliquãdo contingunt, & domini ἐπιφαινόμενα, id eſt poſt apparentia, vnde ſciatis quod omnia ſigna quæ ſunt indicantia cruditatẽ morbi à tertio ſumuntur ſigno & hoc eſt quod dicit Gale. quæ cum morbo vna inuadunt, &c. & ſic conſiderare debetis omne genus ſignorum, & vbi ſigna non pura videbitis cauſas eſſe mixtas iudicabitis, ſi pura erunt ſigna, etiã cauſæ erunt puræ, hoc faciendo nunquam errabitis, OMNIA QVIDEM, &c. iſta eſt tertia pars præcedentis lectionis quam nõ expleuimus, & notate quod ſtat Galen. cum ſua breuitate, dixit tres eſſe fontes, &c. primus à natura ęgri & diſpoſitionibus eius naturalibus ſumebatur ſecundus à diſpoſitione aeris, tertius à natura diſpoſitionũ præter naturam, tacuit Galen. fontem vnum, quia ex nobis poſſumus illum ſcire, & eſt aeris diſpoſitio, tertium aggreditur fontẽ, qui eſt infirmi naturam conſiderare, & dicit quod hactenus apparet omnia declarata eſſe, ſed non ſic habet, quoniã maximum

quodd

quoddam restat, & quod est hoc maximũ? est quantitas morbi & virium, & per hoc attollit indicationũ loca quod multæ sunt indicationes habendę pro curatione, primo quod agendum, &c. quod quid à morbi natura, verum, quia nescimus quantum agendum, nunc vult differentias ostẽdere quod à morbi quantitate habeatur, verum quia ipsa quantitas morbi non apprehenditur nisi quantitate etiam virium ægri comprehensa, ideo enumerat hæc ambo, à quibus quidem indicatio sumitur quantũ agendũ, quo ad primũ domini dico, quod cognitio quantitatis lapsus morbi haberi non potest nisi prius corporis naturam cognoueritis, vt septimo metho. docet Gale. nemo quantitatem morbi cognoscere potest, nisi naturam & temperaturam particularis indiuidui cognouerit, & dicit Galen. quod si particularem cognoscamus naturam, nos essemus tales quales fuit Esculapius, necessariò ergo est naturam & temperaturam cognoscere si lapsus quantitatem habere velimus, & sic merito dicit Galen. MORBI ET VIRIVM QVANTITATEM, &c. virium autem cognitio quomodo sumetur nisi à temperatura corporis, vires autẽ corporis in tribus spiritibus humoribus, & membris solidis, sic itaq; vires cognoscere

non possumus nisi prius huiusmodi partes corporis calluerimus, ad hoc autē, vt cognoscātur illa quæ declarant vires, aliis indigemus sed pro nunc satis sit, quod si quis quātitatē cognosceret lapsus virium, etiā morbi quantitatem cognoscet, quando verò ista quantitas lapsus, ad temperaturam & corporis structuram comparatur, quātum agendū indicatio sumitur, & tantū debere scimus, quantum cognoscemus esse lapsum temperaturæ, & tunc lapsus quantitatem ad temperaturā & vires referēdo, prouisionis & prognosticationis habebitur indicatio, scilicet vtrum mori debeat æger nécne, docuimus autē nos supra, quomodo medicus præuisione vti debeat, vt iubet primo prognost. Hipp. ante curationē quia quātitas lapsus ad viros relata indicat de ægri morte, aut de vita, si enim multa fuerit quātitas lapsus & vires succubuerint, æger etiā succumbet, si vires superauerint, tunc æger euadet, & hæc medicus videndo, aggredietur, vel nō aggredietur curationē, Gal. ergo breuitatis causa, omnes indicationes obscure, & latenter cōplexus est, nam vbi dicit VIRIVM ET QVANTITAS CONSIDERANDA, &c. intellexit etiā quod temperaturam consideremus, quoniam sine huiusmodi cognitione quantitas, etiā virium latebit,

latebit,& maximè refert, an sciamus quantitatem lapsus,sed domini hoc perfecte haberi non potest,sed coniectura tantũ possumus accedere, non autem exquisite scire, quoniam nec ægri natura propriè sciri potest,nec vltimæ ipsius differentiæ, nec vltimus gradus, si enim vltimas cognosceremus differentias, & etiam nos non ignoraremus formam substantialem, sed hanc cognoscere impossibile est.

In hesterna lectione, in hac parte huius cap. dicebat Gal. quod omnia hactenus quę ad indicationem curandi attinent, vniuersaliter sunt dicta; hoc est quod primum dicit, quod videntur omnia iam dicta, quo ad curam, sed non est ita, quia plurima restant dicenda, pro quibus videre oportet, quare dixit, OMNIA FERE MONITA SVNT &c. & quare etiam diximus horum omniũ illud maximum est, & ad vsum idoneum, &c. primo pro intelligentia primæ partis, scire debetis, quod cum sint apud antiquos tres medicorum sectæ, videlicet illa methodica Thesalica, quorum primus fuit ille Soranus, alia verò fuit empiricorum, quorum dux & princeps fuit Serapio, id est antiquus quidam, tertio fuit secta quam nos profitemur, & est Galen. quæ dogmatica dicitur, ex his tribus sectis, primæ duæ nihil aliud

consid

considerant,nisi quid agendum , quomodo verò,& quando,& vbi,& quantum,nō considerant,sed tantum respiciunt ad naturam rei,ex qua considerationem habent,& iudicium curandi,nihil aliud spectātes,methodici dicebant duas esse indicationes curandi,& non plures, nam vel corpus erat admodum strictum, vel admodum laxum,si strictum per regulam contraria contrariis curantur &c.ergo si strictum tunc relaxandum,si verò laxum sit,astringendū est,& sic his duabus tantum indicantibus curationē perficiebant,& methodicæ illius temporis circa tantū hæc duo se exercebant,vnde iactabundi artē hāc sex mensibus doceri posse voluere,contra quos inuehitur Gale.dicens,quod si tantū hę duæ conditiones considerari deberent in medicina,vt ipsi iudicant,non tantū sex mensibus,sed sex verbis rem docere possent,sed hæc opinio fuit reiecta & detestata,& pessima ab antiquis iudicata:& dicebantur methodici, quoniam nulla esset in ipsis methodus,vnde Gale.vocat hos sæpè sine methodo. Alia fuit secta empiricorum,quorum vt dixi fuit dux serapio,hi autem boni erant medici,& fideliter artem exercebant,& vtinā essent,qui nunc temporis empiricos se nominant,sed non sunt nec empirici,nec methodici cum

omnia

omnia cõmiſceant,& recte de his loquens Galen.inquit, niſi eſſem dogmaticus,mihi placeret eſſe empiricus,ab experientia tantum artem ſuam habebant,ex hoc,& illo,& alio vniuerſalia ſua colligentes, ſed nihil aliud ipſi cogitabant niſi per ſindromem ſignorum cognoſcere morbi naturã & eſſentiam,& deinde curationes afferre,cogitabant enim tantũ quod agendum,& cognita eſſentia,afferebant remedia ſcripta in maiorum libris,quoniã ex illa habebant,quid agendum,alias limitationes ignorabãt ſcilicet quantum agendum,quomodo,vbi,& quando,ex his omnibus ſolum quid ageretur,callere deſiderabatur,& nõ tantum hæ duæ ſectæ,ſed plurimi ex dogmaticis conſiderabant,quid agendũ,& plurimi hoc tẽpore ita faciunt,& maxime qui Auicennam ſequuntur:vbi enim inuenerint remedia ſine aliqua alia limitatione,nihil aliud curantes,ad opus accedũt quam primum reliqua deſpiciẽtes,& hi erant tẽpore Gal.ideo Galen.merito dicit quod NON OMNIA &c. hactenus enim inueſtigauit Gal.quãdo indaganda ſit morbi natura,qua indagata ſumptis indicationibus ab ea,quid agendũ ſtatim apparet,vt ſupra diximus cum ſimplicium,& interpollatarũ ſigna poſuimus,patet enim adhuc ſenſus primæ partis,cur dixit Gal.

xit Gal.ipsi videri omnia quæ ad curã attinent vniuersalem explicuisse, sed admonet nos quod restat vnum maximum considerandum,post ad aliud properabimus.

Dicebamus heri quomodo ad cognitionem quantitatis morbi accedere non possumus,nisi cognoscimus naturam ægri, vt dicebat etiam Gal.in principio huius primi libri,morbi quantitatẽ & magnitudinẽ iudicare non possumus nisi naturales corporis dispositiones cognoscimus,cuiusq, enim morbi magnitudo est tanta,quantum à naturali statu recedit, ergo à dispositionibus naturalibus,lapsum metimur,tẽpora,structurã,& cæteris metimur lapsus per comparitionem ad illos,quia vt dicebat Galen. xij.therap.vires considerantur in his tribus scilicet in membris solidis bene cõpactis, in humorum tẽpore,& in spirituum caliditate,& sic qui cognouerit vires cognouit & temperaturas,quare nullus virium lapsus, & morbi magnitudinem consequi potuit, nisi prius corporis habitudo,& huiusmodi nota fuerint,& sic habemus à Galeno duos fontes exploratos,primũ scilicet & secundum,tertiũ scilicet aeris dispositionẽ relinquit,sed tamen meminit de eo infra vbi loquitur de feb.cũ symptomatibus IBI AERIS VERO AMBIENTIS &c.tũc tertiũ fontem

fontẽ explorat & notat eũ inter ſimptomata,nec hoc debet eſſe mirum,quia nihil hoc impedit,nam quatenus indicat ſimptomatum ratioñe habet,quatenus efficit morbũ, habet rationem cauſæ,reſtat modo videre quomodo ab aeris natura indicationes ſumantur,& in hoc domini notetis,quod ęgri natura dupliciter cõſiderari poteſt, vel ſimpliciter,vel per comparationẽ ſicut ad naturam morbi,vt de tertiana natura morbi indicat refrigerandũ eſſe,& humectandũ,quãdo conſiderãtur res in ſe,& abſolutè,indicationes etiam ſunt abſolutæ,ſic natura ægri non relata ad aliud,facit indicationes,quæ ad tuendã ſanitatẽ attinent,ſi natura ęgri ad naturales referatur diſpoſitiones,ſtando in diſpoſitionibus,vel ſeruatis,vel corrigitis, vel præſeruatis,vel reficitis,quia diximus in methodo vniuerſali noſtra,pro nunc omittam de his dicere,ſed dico quod nunquam natura ægri ad aliud ſcilicet ad naturã morbi,& ſecundũ varias cõpoſitiones,varię etiã reſultãt indicationes curãdi,verbi cauſa ex vna parte naturã corporis habemus,ex alia naturã morbi,natura autẽ corporis in tẽpore cõſiſtit,ſtructura,moribus,ętate, cõſuetudine,arte,exercitio,& proprietatibus naturalibus,& tãdẽ,hęc ſunt,in quibus cõſiſtit tota natura ęgri,ſi enim fuerint tot varię cõpoſitio

ſitiones huiuſmodi cum morbo, variæ etiã indicationes curãdi reſultabunt, & non tantum quid agendum, ſed quomodo, quãdo, & vbi, videatis domini ſi cõparatis morbũ ad temperaturam, vt puta ſi morbus ſit frigidus, & temperatura ſit calida, dum ſit hæc cõparatio, indicationes naſcuntur quia iſte morbus eſt difficillimus, quantũ ſit ad prognoſticationes, ſecunda naſcitur indicatio. Quantum ad curationẽ quod ſcilicet multo indiget conamine, quia multa adeſt quãtitas lapſus, videtis quomodo variæ indicationes curandi, & operandi ex diuerſa conſideratione naturæ morbi ad alia relati, naſcuntur: ſi verò morbus ad corporis ſtructuram comparetur, variãtur etiam indicationes, vt verbi cauſa, ſi ſit corpus amplarũ venarum, vel anguſtarum, & idem morbus in omnibus, longe tamen variæ indicationes curandi ex vtriſq; oriuntur, nam alia cõueniunt pharmaca ſtrictas habenti venas, & alia latas habenti venas, ſi verò comparatis morbum ad ipſius vires, ſtatim ſumuntur modus & quantitas agendi, & etiã indicatio naſcitur quo ad prognoſticandum, nunquid ſcilicet ſit euaſurus, vel periturus, ſi verò ad ætatem cõparetis, variæ, & indicationes ſumuntur, puerilis enim ætas alia requirit medicamenta, alia iuuenilis, & alia ſenilis,

ſimil

similiter si morbus ad cõsuetudinem comparetur indicationes sumũtur diuersę, multum enim valet consuetudo ad variandas indicationes, vnde domini aliter curamus illũ, qui sit assuetus comedere bubulas carnes, & legumina, aliter illum qui sit assuetus vesci cibis delicatis, & sic quo ad victum mutatur in his institutio victus, circa prognosticationẽ variatio fit, si enim mali fuerint mores, & deprauati, ita quod nunquam sit assuetus obedire medico, iudicium de eo aliud est faciendum, quam de alio, qui medico obedire solitus sit, de primo enim malum iudicium facietis, de secundo bonum, propterea rectè concludit Cor. Celsus tractans de hydropico dicens, quod duo medici qui venerãt curare quendã hydropicum, alter eorum dicebat ægrum posse curari, alter verò nõ, & primus respiciebat ad quãtitatem morbi, secundus verò ad mores hominis deprauatos, quia vt rectè inquit Hippoc. primo Aphorismo, primo, non solum oportet medicum se ipsum præbere opportuna facientẽ, sed & ægrum, & asidentes ad exteriora, si verò morbũ ad artẽ cõparetis fit alia indicatio curandi, vt verbi gratia sit fullo, vel piscator, qui in feb. ardentẽ, incidat maximum tũc indiciũ est, ægrum esse maximũ lapsum, & magnã fuisse causam

cur iste talis piscator inciderit in febrē ardentem,& oritur indicatio quod difficulter curabitur,si etiam ii faber ferrarius inciderit in feb.ex pituita,maximam fuisse causam illius lapsus dicemus,& sic etiā sumuntur variæ indicationes curandi,sic etiam de naturalibus proprietatibus dicemus, quæ ita deterruerūt Auerrhoum,vt ab arte exercenda se abstinuerit; hæ autem naturales proprietates appellantur naturæ,per naturas intelligimus, proprietates quasdā,quæ temperaturas & formas consequuntur,quæ nullomodo discuntur nisi per longā experientiam,noui ego domini aliquot,quibus si tantillum casiæ exhibueritis statim morerentur,imò sentientes odorem aliquē statim deuenerunt ad syncopim,vt quidā medicus nomine Erculanus ex odore casei,& mater mea,ex odore melonum incidebat in syncopim,hæ sunt itaq; naturales proprietates,quæ variam indicationem curandi faciunt,& si videtis quomodo comparando morbum ad naturā ægri,variæ sumātur indicationes, quæ natura ægri penes septem consideratur,aut enim ad temperaturā cōparatur,vel ad structuram,vel ad mores,vel ad ætatem,vel ad consuetudinē,vel ad artes,vel ad naturales proprietates,sed hæc est cōsideratio quę attinet ad naturam vniuersal

ſalem corporis; præterea variant etiam particularia membra indicationes ſicut verbi cauſa ſi cor, aut cerebrum, aut hepar ſit affectum variant hæ indicationes curandi, ſed de his dicere hic prætermitto, quia hoc dicemus in ſecundo libro, & ſi facto hoc vniuerſali habitu maximo cũ honore ad particularia accedetis, & facta horum extremorum comparatione naturę inquam ægri & corporis ad morbum, illum acquiretis vſum, qui nec calamo ſcribi, nec lingua proferri poteſt, quia facto habitu vniuerſali verſabimini etiam cum particulari, ſit etiã methodica datur ab Ariſt. methodus acquirendi virtutes morales, docet in vniuerſali, & poſtea ad actiones particulares deuenire nos inſtituit, SED DE HIS SATIS, MAXIMVM &c. ſcire debetis, quod tante breuitatis eſt vir iſte, vt ſit mirum, dum enim comparationem docet morbi ad naturam ægri, dixit quantitatem morbi, quæ ſe tenet ex parte naturæ ægri, ex his autem naſcuntur tres indicationes de ſaluando ſcilicet ægro, aut morituro, nam ſi morbus tantus fuerit, vt vires ſuperet prognoſticabimini moriturum ægrum, ſicut contra victurum; ſecundo indicatio eſt de inſtituendo victu, ſi enim vires validæ ſint, tenuiter cibatis, quantum ad rationem vi-

ctus attinet;si verò vires debiles & paucæ variatur indicatio,etiam nascitur tertia indicatio scilicet quantitas, & remediorum mensura,nā si vires essent debiles & indigeretis dogma.alicuius remedij medicaméti quantitatem minuetis,si hoc modo faciatis; semper felices eritis in operando. His visis restat videre quare dixisti illud esse maximum scire morbi & virium quantitatem,est enim maximū ad vsum,& ad opus peragēdum.Si volumus curare morbos,sed scire tantum morbos,& medicamenta propter finem,nō est necessariū scire illas mensuras scilicet quantum agēdum,& quomodo,quando,& vbi,si essetis solum contenti scire methodum medendi, absq; operatione,id satis erit,& magnum:sed maximū est vt sciatis quantum operari debetis,& quomodo,& vbi,vt si quis didicerit rationem medendi,oportet quod illa ratio cum operibus limitetur,ars enim medica habet pedes destrum scilicet & sinistrum,dester pes est medendi methodus,sinister est operatio, quare si præcise quantitatem morbi & virium scire vultis,præcise etiam est sciendus gradus humanæ temperaturæ corporis,hoc autem est difficillimum,& nulla alia ratione haberi potest,nisi coniectura,vt difficulter etiam,imò dubito quod nullus vsquam

sciuit,

ſciuit,niſi per longam experientiam & conſuetudinem,vt ſi cum aliquo diuerſati fueritis,ſed nec quidem certum gradum in illo poteritis habere,ſed ſolũ per longam experientiam iudicabitur,ſi ergo certus corporis gradus cognoſci non poteſt,reſtat quod ſit difficillimum ſcire quantitatem remediorum,quia iſti certi gradus,nõ inueniuntur niſi in indiuiduis,ſed indiuidua ſub ſenſu cadunt,& non cognoſcuntur ſcientia,& cum per ſcientiam ſcire nõ poſsit,ergo per inſtrumentum quod particularium notitiã afferat,quod eſt experiẽtia ipſa,& ſicut per ſyllogiſmum vniuerſale cognouero communeq; per inſtrumentũ proprium,ita per experientiam particulare non tamen vſque ad vltimos gradus,quia etiam tũc vltimas differẽtias cognoſceremus,quia quid enim ſunt iſti vltimi temperaturarum gradus quàm differentiæ vltimæ qualitatem &c hoc etiam ex dictis iam patere debet,accedamus iam ad particularem curandi modum quoniam iam eſt intentio agere de cura tertianæ puræ &c.

De cura tertianæ puræ &c.

EXQVISITAM &c.ſcitis quod ſi aliquam curare vultis ægritudinem non ſo-

lum naturam morbi considerare oportet, sed & naturam corporis & dispositionem aeris, qui sunt tres fontes, & hæc comparare inter se debetis; ex qua comparatione, nascatur ars limitandi modum, oportet & reliqua vt diximus quæ se habent circa operandi modum, hoc in loco Galenus solum dat indicationem sumptam à natura morbi, & nullam eorum comparationem facit, quæ diximus, & hoc quare fecerit, docebimus, primo autem domini ipsius Galeni mentem exponemus, à quibus indicationibus artem particularem sumat, nos postea indicationes à natura ægri, & aeris sumemus, sicut si esset ægritudo in soc. & plat. & vniuersalia particularibus applicabimus, circa autem declarationem Galeni notate, quod tertianæ puræ curam proponet per indicationem sumptam ab essentia morbi: tertianæ autem huius essentia sicut cognoscitur ita indicationes faciatis; si vniuersaliter indicationem vniuersalem, si particulariter particularem faciatis sed tertianæ indicatio ab essentialibus febris sumitur, si perfectè curationis cognitionem scire vellemus, eius habemus essentiam, quia curationis cognitio ab essentia sumitur, non enim tantum considerare oportet, quod sit æger & huiusmodi, sed

accedendum est ad causas intrinsecas, quæ est ergo tertianæ essentia? dominini huiusmodi tertianæ essentia materiam habet & formã, appello suo modo in accidentibus materiam & formã, sed quæ est eius forma est callíditas & siccitas maxima in tertiana adest bilis q̃ est siccissimus & calidissimus humor omnium peccantium humorũ, & cum putrescit bilis ex tali putredine fit magis calida ergo quo ad rationem formalẽ est caliditas intensa ignea in excedenti gradu, vnde nascitur indicatio à ratione hac formali, quod opus refrigerare & humectare per illud primum principium contraria contrariis &c. præterea aliud etiam habetur quod materia ad bilem terminatur quæ redũdat in corpore: signum ergo ex calore naturali optime non regatur, quia putrescit, si enim non redũdaret non esset putredo quia à naturali calore regeretur, cũ ergo bilis natura in corpore redũdat indicatio nascitur quod fiat euacuatio iuxta illud Hipp. ægritudines ex repletione sanat euacuatio, & quomodo est euacuandum hæc medicamẽtis fiunt cibis & potibus, vltimo Gal. aliquorũ medicorum errorem remouebit male tertianam curantium, quantum ad primũ duæ sunt indicationes, altera, quæ sumitur à materia præcedente, altera verò quę à forma: dicit itaq; Gal.

Gal. EXQVISITAM TERTIANAM ET IN QVA COMITATA &c. dat suæ intentionis causam, cum scilicet sit calida & sicca, ergo humectantibus & refrigerantibus indiget, NATVRA AGRORVM &c.

Videbamus quomodo essentia tertianæ erat in duobus, scilicet in forma quæ erat calor igneus, & in materia quæ erat bilis omnium humorũ calidissima & siccissima, à quibus duas indicationes habebamus, altera erat à materia, quæ indicabat de euacuatione, altera verò à forma quæ indicabat esse humectandum & refrigerãdum, per illud primum commune principium cõtraria &c. omnia &c. primo conclusionem ponit antequam probet, postea per analogismũ probat, nam scitis quod sicut syllogismus est philosophorum, ita analogismus est medicorum dogmaticorũ, syllogismus circa vniuersalia versatur plurimum, analogismus particulariter concludit ex maiori vniuersali, & est resolutiuus discursus ad indiuiduũ terminatus, primo ergo conclusionem ponit post maiorẽ dicit, analogismus vero super illo fundatur principio contrariorum contraria sunt remedia dicit ergo HVMECTARE &c. hæc est conclusio an contraria, hæc est probatio, quę quod supe-

ratur

ratur hoc addidit propter defensionem datam ab Hipp. qui dicebat in libro de flatibus quod medicina est adiectio, & subtractio, ad quam alludés Gal. dixit vel quæ superat flauæ aut bilis &c. posito illo primo minorem ponit, & conclusionem tacet itaq; EXINANIENDVS est &c. male versũ est, quia non est exinaniendum corpus QVIA BILIS CALIDISSIMA sic & siccissima sed potius opus est humectatione & refrigeratione hac de causa ideo potius exinaniendus est, quia redũdant in corpore quoniam contraria &c. ex repletione dicit Hipp. ægritudines sanat euacuatio, vt itaq; distinctè habeatis, prius oportet consulere, & vbi consulueritis mature opus est facto, consulatis ergo antequam ad curam accedatis, & vtamini analogismọ quoniam Arist. in eléchis vocat syllogismum practicum, sicut etiam Auerr. in 12. Meth. VOMITV QVIDEM &c. Hoc loco cũ sumpserit indicationes euacuandi, ponit etiam instrumenta euacuandi & primo proponit loca, per quę debeat fieri euacuatio, deinde per quę instrumenta, primo ergo dicamus de locis, loca autem per quæ fit euacuatio sunt aut secessus, aut vomitus, vel fit euacuatio per sudoré, vel vrinas, aut per aliquam insensibilem transpirationé, sed dicet quis cum euacuatio, per tot

loca fieri possit; in tertiana, quæ ex his omnibus melior est? nulla est eligenda per se, sed quo natura vergit, eo facienda est euacuatio, oportet enim semper sequi naturam vt tertio artis paruæ dicit Gal. & inde const. art. omnium natura est operatrix, medicus verò minister, & sicut minister præceptis domini parere debet, sic medicus, cum naturæ minister sit, illi obedire debet, & si natura deficit & non euacuat vt oportet, illi supplendum est cum arte nostra, & sit non est magis euacuandum per aluum, quam per vrinas &c. sed per ea loca ad quæ vergit nostra vt dixit Hipp. quo natura vergit eo ducere oportet, si per conuenientes regiones, quia quando ipsa cogitur per inconuenientes euacuare regiones, si igitur humor ad ventriculum vergat per vomitus euacuandus est, si ad aluū per secessum, & sic de aliis deest modo hoc in loco vt adinueniamus materiam conuenientem ad hoc faciẽdum:

Quantum ad euocationes quæ fiunt per vomitū & per secessum, hic nihil dicit Gale. quia breuissimus est.

Sed quæ optima & comprobata sunt ad euacuationes per vomitum, & per aluum, volo vt capiatis aquam tepidam cum modico aceti, hoc enim prouocat vomitum, si natura excitetur ad illas partes. Si enim de-

 orsum

orsum feratur talis humor per clysteria educetur,& in hoc casu commodissimi sunt clysteres,quia leuissime euacuāt materiam illam à vētriculo,quæ sæpe solet facere maxima,& breuissima accidentia, deducendo homines ad syncopim, qui clysteres maximè congrui erunt,ex manna & cassia, & ex tamarindis, quæ omnia bilem euacuant, & hæ medicinæ tēperatæ Gal.latuere,& Gale. cognouit quidem mannam,sed non sub natura mannæ,& appellauit ipsam mel aëreū, tamarindos,oxiphemas,& calmulas aridas, chisobola,aut apparet octauo de compositione medicamentorum secūdum loca. Sed caueatis à rheubarbaro. Quia de tertiana facit continuam,caueatis etiam à sirupo rosato solut. tanquam à peste ante concoctionem,quia habent vim abstringendi, & ideo à principio non conuenit,& eadem ratio est de rheubarbaro vnde domini Aquila med. in hac ciuitate, dum accessisset venetias vt cuidam patritio ægro cōsuleret,fuerat quidam medicus qui à principio rheubarbarum exhibuerat in tertiana, & ex illa facta est causon hoc intellexit Aquila,& medicus alter se volens excusare, dicebat solum exhibui rheubarbarū medicinam benedictā, & Aquila dixit dedisti maledictam, vbi ergo vultis euacuare bilem, quando natura

euacuat e

euacuare tentat, & non perficit, euacuetis cũ his quæ non habent astrictionẽ, VRINAE VERO PROVOCANTVR POTIONIBVS HIS IN QVIBVS MADVERIT ANETHVM &c. nonnulli hic Gale. damnant quod in tertiana det ista calida & sicca, cum indigeamus refrigeratione & humectatione & ratione formæ & ratione materiæ, certe dico quod ab istis calidioribus & siccioribus cauere debemus in principio quia si daremus ista calida & sicca in principio augeremus febrem, sed Gale. voluit per has positiones intelligere vbi natura tentat euacuationem per vrinam, & non perfectè operari potest, quod tunc nos vtamur his diureticis, vt illos homines biliosos ad vias vrinæ inclinantes nos euacuemus, quæ diuretica (vt dicit Gal. in tertio de simplici. medicament.) quia sunt calida & sicca, & huiusmodi nocent febri, ideo Galenus dixit anetum & appium, quæ non admodum calida & sicca sunt, & sic quantum ad præsens negotium attinet dicimus quod rectè decocto appii vsus est Galenus, quia bene sciebat quod non conuenit febribus cum calidæ & siccæ sit naturæ, sed voluit quod vteremur huiusmodi decocto, quando non fere expellit per vrinas bilẽ, non tamen potest perfectè expellere, nam in eo casu conceditur

decoctum

decoctum appij & anethi, vt natura adiuuetur, sed dicet quis quare non dat prouocantia vrinam frigida, vt potiones lactucæ, endiuiæ, maluæ, cucurbitæ, & multa alia quæ vrinã prouocare possunt? quia ex his nihil nocebit, sed tantum auxilium præstabitur? Domini dico ad hoc quod quæ frigida & humida sunt non per se vrinam prouocant, (vt in methodo nostra de simpl. diximus) sed per accidens, quæ autem per se vrinam prouocant ibi declarauimus esse calida & sicca, & sic coactus fuit Galen. si vrinas prouocare debuit, exhibere ea quæ sunt calida & sicca, sed domini si vos vultis melius, & securius prouocare vrinã vrgente necessitate quàm hic faciat Gal. accipiatis aquas frigidas, vt puta lactucæ, maluæ, & huiusmodi, in quibus imponãtur anethi semina, & exhibeatis talem potionem, quia sic nihil nocebitis, sed duplex resultabit vtilitas, refrigerabitur corpus, quod requirit forma tertianę feb. & prouocabitur per vrinam bilis, AC SI CONCOCTIONIS NOTAE APPARVERINT, IAM CVM FIDVTIA ABSINTHIVM &c. domini continuare hunc tex. cum præcedentibus, sit absinthium, sed quomodo inter prouocantia vrinam, quia ea quæ prouocant vrinam sunt calida, & sicca, in tertio, absinthiũ autem

tem est calidum tantum in primo, quia in absinthio, est sapor magis acerbus quā amarus, & licet apparet oppositū, illud est, quoniam diu non detinetur in ore, nam si diutius in ore detineatur, sentietur quod maior est acerbitas quàm amaritudo. Galenus itaque dicit, quod absinthium dare poterimus non vt prouocemus vrinam cum eo, sed vt stomachum corroboremus, quoniam maximum est ipsius remedium, & datur non in principio, sed apparētibus signis concoctionis, propterea quia si daretur ante cōcoctionem, & quoniam materia est cruda, non rectè operaretur, vt dicemus; voco autem materiam (vt dicit Gal. & Auicenna) quādo est bonis permixta humoribus, semper enim non quærit vtile ab inutili separare: cum ergo cruda sit materia hoc est bonis humoribus permixta si dabitis absinthium, quod ratione caliditatis abstergit, tūc in simul cum mala materia educetur vtilis & bona materia, quæ pro nutrimento corporis faciebat; quiā absinthiū illud vtile ab inutili non potest separare, quia opus est naturæ, prætere etiam ante concoctionem non est exhibendum absinthiū, quia nimis calefaceretis & exiccaretis corpus, & etiam quia obstruit, ratione cuius augetur putredo, aucta autem putredine ex tertiana simplici deueniet ad

causonem,

causonem, sicut ille ignarus medicus Venetiis, cum rheubar. ratione cuius, quia adstringit induxit ægrum ex tertiana simplici ad continuam, eadem est ratio de absinthio, quia abstringit, optimè itaq; Gal. doctè docet, quod in absinthio est multa vtilitas, si debito tempore exhibeatur, PRAESERTIM SI EIVS COMAE &c. dat modum quomodo hoc absinthium exhibere possimus, vt scilicet, non tantum bilem abstergat à ventriculo, verum etiā ab omnibus corporis particulis, & à venis miseraicis, & ab hepate, & dicit quod debemus accipere comas, quę comę debēt poni in aqua mulsa, quæ est mollicratum, quia ex eius dulcedine facillimè attrahitur ab hepate, SED ET BALNEA &c. ad totam descendit euacuationem quæ fit per ambitum totius corporis, id est, per sudores, & dicit quod balnea calida ex aqua potabili maxima commoda afferunt in tertiana, nam scitis quod duæ indicationes operandi ab essentia tertianæ sumuntur, scilicet à forma & tunc refrigerare & humectare debemus, & à materia quæ indicat quod euacuare debemus; quoniam omnino excessus (vt dixit Galenus quinto de tuenda sanitate, & alibi sæpe) emendatur suo contrario, & hæc duo facit balneum, refrigerat enim & humect

humectat sua qualitate, & euacuat etiam, quia ex balneo aquæ calidæ, rarescunt pori, & meatus corporis à quibus facile bilis difflatur, ex his apparet quam balnea maximè sint vtilia &c.

Duas indicationes proposuimus in hesterna lectione, alia erat à forma, alia verò à modo, deerat adhuc dicere de euacuatione insensibiliter facta per meatus cutis, sed quia reliquimus vnum imò duo, propterea dicamus nunc de ipsis, primum igitur est, nũquid in febribus tertianis, dum volumus euacuare corpus per secessum, aut per vomitum debeamus vti medicamento solutiuo, intelligo per solutiuum, quod electiuè educat, electiue intelligo, quod dum est in ventriculo per suam proprietatem trahit à toto ambitu corporis humorem ad se, sicut magnes ferrum, vt dicit Gal. secũdo de fac. nat. tertio de temp. & quinto de simpl. medicament. hic est modus venarum attrahentium, vt in libro de virtute pharmacorum dictum est, cuiusq; sit liber ille, non distribuuntur medicamenta solutiua, vt quidam falso existimarunt per venas, sed existit in ventriculo, & indè attrahit sua forma specifica à totius corporis ambitu, natura quædam attrahunt bilem, vt scamoneum, quædam pituitam vt agaricum, quędam atram

bilem,

bilem,vt elleborus niger. Dubium eſt ergo, nunquid in tertianis liceat vti medicinis, his electiue educentibus,& ad hanc dubitationem dicimus , nullo modo licere in tertianis, ſicuti multi faciũt vti aliquo medicaméto,in quo ſit, vel ſcamoneũ,vel cholocinthis,& huiuſmodi , & ratio prima eſt, quoniam cum ex ſuppoſito trahat ad ventriculum medicamenta ſolutiua à toto ambitu corporis,bilẽ,quæ ſua natura mordax cum ſit, ſæua facit accidentia in ore ventriculi, quæ vitanda ſunt,ſed potius diuertere debemus ipſam bilẽ à vẽtriculo quam ad ipſum trahere , ſecundo id confirmatur per rationem,vt dicit in ſecũdo de morb. acutis,vbi loquitur Hipp. de ſolutione per pharmaca ſolutiua quæ exhibet in pleuriticis , dicit Gal. cauendum eſt à medicamẽtis, quia vel huiuſmodi medicinæ non euacuabũt,quantum oporteret , & ſic agitabitur materia & ad aliquod membrum nobile defluet,& inducet ſubitam mortem, aut ad ignobilem, & inducet inflammationem,vel nimis euacuabitur , & ſic aderit periculum mortis quia ex huiuſmodi euacuatione ſuperflua virtus debilitatur , vnde quamuis tertiana noctu reſpectu inter acutas febres nõ ſit, ratione tamen materiæ eſt inter acutas , quæ ſiũt à bile,& quod cõueniat cũ acutis, illud

in materia signũ quod est, causon. peracuta febris correspõdet tertianæ simplici., tamẽ est differentia , quia humor in tertiana putrescit extra venas , in causonide verò intra venas , quare si non conuenit in acutis purgare cum istis, nec etiã in tertiana simplici, cum in materia cõmunicet cum illis, aliud etiã incommodũ hinc oritur, quia vidi sæpæ multos tertianarios exhibito scamonio incidere in dissenterias ; & ideo est , quia cũ bilis sit apta ad errodendum ex seipsa per medicamentũ reddita acrior dum attrahitur & expellitur à natura errodit,& exulcerat ipsa intestina, igitur propter has causas cauendum est ab istis medicinis , in tertianis,& etiam in omnibus febribus,in quibus prædominatur bilis , secunda dubitatio est, nunquid mißio sanguinis in tertiana fieri debeat: Auicenna ponit in cap. proprio de tertiana, quod fiat,sic etiam alij ac modernorum multi,sed Gal.nullã facit mentionẽ de mißione sanguinis,in curatione tertianę simplicis.cum tamen id in omnibus aliis febribus explicet,cur ergo mittitur ? domini Gal: prudẽtißimè fecit, & nunquã mittatis sanguinẽ in tertiana exquisita , & ratio est, quia cum duæ sint indicationes potißime mittendi sanguinẽ,scilicet magnitudo morbi præsens, vel futura, & magnitudo viriũ,

in tertiana licet adſit magnitudo virium, non tamē adeſt magnitudo morbi pręſens, vel futura,& ideo cum hæc duo iuncta non ſint ſimul, non oportet, non mittatur ſanguis: ſecūda ratio colligitur ex Gal. quarto de tuen.ſan. vbi dicit, quod ſi humor purus diſtet à natura ſanguinis, vel ſit commixtus cum ſanguine, tunc euacuamus illū per ſectionem venæ, at ſi nihil differt à ſanguinis natura, quod non euacuamus ipſum, vnde cum bilis ſincera (non ichor qui eſt pars ſubtilior ſanguinis, & non multum diſtet ab eo) diuerſiſsima ſit à ſanguine & ab eo multū diſtet, non eſt vt euacuamus ipſam per ſectionē venæ. præterea ſanguis eſt frenum bilis, quoniam bilis calidiſsima eſt, & ſiccisſima, ſanguis verò temperatè calidus, & humidus: ideo ſi euacuabitur ſanguis remanebit bilis in venis, & magis accendetur, præterea virtus reddetur imbecillis, & non erit potens amplius expellere illam bilem & ad extra venas, vt faciebat prius, vnde ex tertiana ſimplici fiet cauſon, ſed dicet quis, ergo tot viri male dixerunt & præcipue Auicenna,& alij omnes qui affirmatiuè loquuntur, Galen. verò negatiue loquutus, ſolùm verum dixit, minimè ſed etiam alij verum dixerūt,& Paulus ſecūdo libro de tertiana loquens ſenſum declarare

cœpit, ſed nõ explicite, dixit enim licet tem pore Galen. inuenirentur tertianæ plurimæ exquiſitæ, tamen tempore noſtro rariſsimè inueniuntur tertianæ ſimplices, ſed omnes ſunt ſpuriæ propter ingluuiem hominum, præterea ſi videatis Auicen. dicit quod ſanguis mittatur, dicit, ſed nõ abſolute mittendum eſſe ſanguinem, ſed inquit ſi oportuerit, quaſi dicat, quod quandoque conuenit, quandoque non, ſed vbi ſit tertiana non pura fieri poteſt, ſi autem ſit pura tertiana nullo modo debet fieri ſanguinis miſsio, & videtur Auicēna ſcripſiſſe verba hæc ex Galeno vbi loquitur de tertiana notha, dicit Galen. ſi oportuerit, mittatur ſanguis, & ideo in hoc reprehendendus non eſt Auicenna, ſed ſi reprehendendus eſt, illud eſt, quia nunquam clare loquitur, ſed confuſe ſemper, debebat enim dicere in tertiana ſimplici non mittendus eſt ſanguis, in ſpuriis autem ſic, & hoc ſatis quo ad hæc duo dubia.

Reuertamur modo ad textũ, SED BALNEA CALIDA, &c. cõcluſio eſt quod balnea calida cõferunt in euacuãdo corpus, vbi enim quis eſt in balneo calido, meatus & pori cutis rareſiunt, & humectantur etiã interiores corporis partes, & mediocriter cõcoquuntur humores, & mediocriter concocti diſflantur inſenſibiliter, quoniam meatus

cutis

tutis sunt aperti, & hæc est prima vtilitas balnei, quæ primæ satisfacit indicationi sumptæ à materia, quæ euacuãdum esse indicat, quia euacuatur materia insensibiliter per difflationem, præterea satisfacit etiam secundæ indicationi sumptæ à forma, quia per balneum refrigeratur & humectatur corpus: vt patet per Galenum ibi TAMEN QVOD SVA QVALITATE, &c, sed notate Domini quod in hac aqua communi est quædam potentia ad refrigerandum & humectandum, vel calefaciendum, prout calidum & frigidum quicquam admiscetur ei, dicet quis non es assequutus mentem Galen. dicit enim quod ipsa aqua potentia refrigerat, ista potentia est in propria forma, ergo à forma habet aqua quod etiam refrigeret, hoc aliàs pollicitus sum vobis soluere, respondeo itaque quod non dubium est quod aqua in sua potentia sit frigida & humida, & hæc qualitas frigida, & humida, vel est forma substantialis (vt voluit Alexander) vel saltem proprietas quædam immediate cõsequens formam substantialem nobis ignotam, sed aduertatis quod aqua est corpus simplex & elementum, & in elementis scilicet in corporibus simplicibus formæ siue qualitates (quomodo vultis) sunt intẽsibiles & remis-

 sibiles,

sibiles, quia recipiunt intēsionem & remissionem, nam si non fuerit intensio,& remissio in formis sequeretur quod mixtio non daretur, sed est mixtio quam Empir.& Aristotel. voluerunt esse miscibilium alteratorum vnionem, ergo etiam datur intensio & remisio in formis , oportet ergo si mixtio fieri debet quod miscibilia intendantur, & remittantur, & eorum aliquid tamen superet, hoc itaque est proprium formarum simplicium quod intendantur,& remittantur, quod si forma ita faciat, ergo etiam quæ formam consequuntur accidentaliter efficerentur, & susciperent intensionem & remisionem, quod si frigiditas est forma habeo intentum quod remittitur, quia si est forma, forma sua remittetur, ergo etiam qualitas sua, vbi enim remittitur forma mutatur proprietas consequens formam, & remittitur essentialiter, vbi enim aliquid & admiscetur aquę, fit quędā mixtio, reprimitur forma aquæ, & non amplius refrigerat, vnde suscipit formam mediam, & pro viribus admixti vel vehementius, vel acrius calefacit, vel minus, hoc autem non est in aliis formis præterquam simplicibus, si enim accipiatis mixtionem frigidam optime addēdo,& cum alio admisceatur mixtio,non videbitis illam remisionē,

ipsa

ipsa igitur corpora mixta, & temperata, & complexionata, quæ propriè habent formam quæ temperaturā consequitur, suam indiuisibilem habent formam, habēt etiam quæ cōsequuntur illam formam, quæ si remittatur, & quæ cōsequitur remittetur, sed forma remitti non potest, quia si remitteretur corrumperetur, ergo remittitur forma, & quæ consequitur ad ipsam, vbi ergo fit mixtio apij cum pipere, illa est quædam appositio non mixtio, apparet enim quædā vis formæ vniuscuiusque extremi, & quod præualet, totius denominationem habet, si calida accipiamus in primo gradu & etiam refrigerantia, si accipietur tunc corpus, nec caliditatem nec frigiditatem percipiet, non quod corpus non calefaciant, & non refrigerent, sed quia non sentitur illa nec aliqua in corpore percipitur sensatio, quæ excedat, & quia vnaquæque pars seruat formā propriam videatis in theriaca, habetis in theriaca ipsum opium in parua quantitate & est stupefactiua caliditas non agit in frigiditatem opij, nec in caliditatem agit frigiditas opij, sed integre permanet, & non adinuicem agūtur, sed restat integra vniuscuiusque forma, sed vbi fermentantur corrumpuntur illæ formæ, & finalia quædā forma ab aëre ambiēte, sed ante fermētationē

singulæ faciunt proprium munus, stat ibi forma opij, sed quomodo? quia multum refrigerat, non tamē est in his frigiditas vel caliditas nisi in potentia, & non in actu, sed potentia quæ consequitur formam suam: in his enim nulla qualitas est in actu, & ideo vbi cōponuntur hæc quia potius tunc fit iuxta appositio quam mixtio, ideo non datur actio & reactio inter ipsa, quia forma non agit formam, sed singulæ faciunt suum munus, scitis ergo quare refrigeret aqua, & calefaciat, refrigerat stando per se, nec si cum aliquo alio admisceatur, calefacit autē si aliquid apponatur cum ea quod calefaciat, vt anethum, apium, & huiusmodi, & quod pręualet denominationem facit in qualitate, si enim erit aliquod simplex, quod caliditate superet, aqua etiam calida denominabitur, & de hoc iam satis dictū. MARINAE VERO SALSAE, &c. marinæ aquæ quandoque ad vsum tertianę exiberi possunt, si vos lauetis hominē in principio tertianæ in aqua nitrosa & sulphurea. vos euacuādi vtilitatem habebitis, nam cutis poros aperiet, & euacuabit humores, diximus aquam calidam aperire, sed longe magis aperit aqua marina, aut sulphurea, & sic quo ad hoc magis agit, & euacuat, sed non est ita vtilis sicut balneum aquæ

dulcis,

dulcis, quæ duas habet proprietates, altera quod poros patefaciat & cõcoquat humores, ex quo etiam faciliter difflantur, & alteram quam non habet aqua marina, quod refrigerat & humectat, ideo eligenda est hæc magis, vnde dicit Galen. PLVS QVID BILIS, &c. Notum est quod aqua marina plus euacuat bilẽ quam aqua dulcis, VERVM, &c. sed est minus vtilis, & quia non refrigerat & humectat, sed magis calefaceret & exficcaret, ideo præstat domini ab his abstinere, cum magis qualitate sua noceant quam euacuando iuuent, quia præcipuè attendendum est in tertiana ut consulamus caliditati febrili, & secunda intentio debet postponi, & quoties curabitis per indicationem sumptam à materia, omissa indicatione à forma sumpta, & in nullos incurretis errores, vt etiam incidit iste medicus, de quo dicit Gal. EQVIDEM NOVI, &c. dicit se nouisse hominem qui talibus balneis vsus est & ægrum interfecit ex vsu illarum aquarum marinarum, & dicit quod deuenit ad tabẽ ex qua mortuus est, RELIQVO AVTEM VICTV, &c. male etiam regebat ipsum quo ad victum, quia exhibebat calefacientia, quæ quidem augebant bilem, AT CONTRARIA QVALITATIS, &c. non so-

sum debemus habere indicationem à materia sumptam, sed etiam à forma tanquã id longe commodius,&c. domini semper memores esse debemus primæ intẽtionis quæ sumitur à forma, quia nunquam hæc omitti debet, sed potius omittenda est illa quæ sumitur à materia, IN BALNEIS VERO, &c. vbi dabis balneum aduertatis locum, quia est vertendus madescat, & non abluatur, quia intentio Galen. est vt madescat corpus, & humiditas aquæ ad profundum penetret, & non in superficie, quia madescere dicuntur illa corpora vbi humiditas ad profundum penetrat, humida verò non sic dicuntur, si ergo nitrosa fuerint balnea non madescent, sed potius exsiccabunt vbi AVTEM CALENTE OLEO, &c. nunc declarat modum quo deducatis ægrum ad balneum, prius enim inquit huiusmodi corpora oleo perfundenda sunt calido, scilicet tepido, videatis Gal. quarto de tuen. san. vbi dicit quod corpora debeant prius & posterius oleo illiniri, & ratio huius est, quod vtile est in corpore non exhalare, permittetur præterea etiam ex superfusione olei, & tunc humectat magis corpus humiditas olei, ac efficit etiam quod aqua nõ faciliter recedat à poris, QVAE VERO BALNEVM, &c. dicit quod si tertianarius

æger

æger ſolitus eſt ſtare in balneis quod non periculum eſt, etiam ſi lauet ſe bis in die: ſed illud, &c. dicit enim quod non vnoquoque tempore morbi datur inire balneum, non enim in augmento, & quando febris adeſt magna, ſed in declinatione, & apparentibus ſignis concoctionis, A VINO VERO, &c. vidiſtis vbi loquebamur de peſtilentibus febribus, tres eſſe caſus in quibus non datur vinum, primus caſus eſt, vbi materia ſit cruda, ſecundus vbi eſt delirij ſuſpitio, & capitis dolor: tertio vbi eſt inflammationis ſuſpitio in aliquo viſcere, nam ſi tunc vinum dabitis enecabitis hominē, vt in pleuritide apparet, & in habentibus hepar inflammatum: abſtinendum ergo à vino & non apparentibus ſignis concoctionis, & ante concoctionem non licet exhibere vinum, quia ex eo agitantur humores & prouocat illos; non debet autem modo ante concoctionem exagitari, & ad exitum parari, hac ratione moderni male faciunt exhibentes ſyrupos diureticos, & qui materiam exagitant ante concoctionem ipſius, vt eſt ſyrupus biſantinus, de duabus radicibus & conſimiles alij, ſed dicet quis mihi Galen. exibuit apium, & anethū non apparentibus ſignis cōcoctionis, hoc declarandū eſt, quia hæc dantur quando materia eſt in motu, &

natura illum perficere ex se non potest, tũc in huiusmodi casu permittimus, vt naturã adiuuemus sicut hic facit Gale. quia materia ad vrinam tendebat, &c.

Indicatio quæ ab essentia morbi sumitur (vt vidistis) erat secunda altera à materia sumebatur, altera à forma: verum Gale. proposuit solam indicationẽ à forma in qua dixit cũ alterantibus contrariis procedendum esse, & nõ dedit modum quo illum ageremus, propterea nunc declarat instrumenta & dicit, quæ verò sunt instrumenta hæc quibus debeamus refrigerare & humectare &c. notate quod multifariam refrigerare possimus vel scilicet cũ his quæ exterius tantũ applicantur, vt fomenta, frictiones, linimenta, quandoq; cum eis quæ interius & exterius vt est aer, qui interius & exterius sumitur, quædam verò sunt instrumenta quæ tantũ interius & cibi & potus, & medicinæ, quæ tamen per os sumuntur, hoc in loco nos vtimur tantum his instrumẽtis quæ interius sumuntur scilicet cibis & potibus. Sed dicet aliquis, quare Gale. prætermisit omnia alia medicamentorum genera? domini id ea ratione fecit, dixerat enim supra cum tertianæ essentiã declararet esse morbum benignum, & mãsuetum, ideo cum ita sit, sola victus ratione curari

posse

posse existimauit, quoniam ea nõ tantũ accidentaliter, sed substantifice refrigerat, & humectat, & non per qualitatem solã sicuti alia, præterea etiam ex aliis assumptis calor innatus admodum augetur quo ad substantiam propriã, vt deinde validius pugnare posśit contra morbum, & agẽtes hi cibi & potus frigidi & humidi in calorem igneũ excedẽtem frigiditate sua & humiditate reprimunt illum, vnde (vt sæpe diximus) nos ex Galeno septimo de plac. Hipp. & plat. & in Aphoris. etiam calor innatus consistit in quodam temperamento, modo enim quia adiiciatur calor & fiat igneus dicitur validior quo ad operationes omnes, sed debilitatur potius & perimitur, est alia causa & fundamentum, quia cibus & potus magis agunt quam alia, vt puta medicina in corporis humidum siquidẽ (vt scitis) medicinę corpus alterare non possunt, nisi ponãtur in actu à calore naturali, & ipse calor in eis agat & nisi penetrent, & cum ita sit longe magis conferũt cibi & potus quam medicinæ quoniam ipsi naturæ sunt familiares, & cum primum sunt in corpore, calor innatus agit in ipsos, & attrahit ad se, vnde magis penetrant, & quoniã magis etiam refrigerant, vnde videtis Hippo. in primo & secundo de ratione vict̃us in acutis pro altera-

tion

tatione idest pro refrigeratione & humecta tione febris acutæ non fidit ellectuariorum multitudinem tradere syrupos & huiusmodi sed deuenit ad cibaria vim habentia refrigerandi & humectandi, DEBENT ITA ESSE &c. Hinc domini vos animaduersos volo, ne in errorem incidatis quo ad hos cibos exhibendos, in quos multi imperiti medici solét incurrere, quia vt vel fœminis vel assidentibus indulgeant, aut ægroto, exhibent vinum, carnes vitellinas, & huiusmodi quæ calefaciunt à quibus materiam febris exagitant, vt etiam formam credentes postea syrupis ægri corpus refrigerare sed decipiuntur hi, quia magis operabuntur calefacientia illa quam syrupi: imò sæpe sunt causa mortis, quia aromatarii auaritia illa non rectè hos conficiunt cibos, & longo etiam tempore in vasis illis detenti succus eorum putrescit, & ideo non est mirum si nihil operentur, & licet etiam essent rectè compositi, tamen in exhibitione eorum periculum est, quando huiusmodi syrupos medici exhibent in aurora, in quo tempore ægri sæpe dormiunt & nondum (vt plurimum) ob debilitatem caloris compleuerunt digestionem, quando tunc ipsis concoctionem impediunt, & ex illis syrupis nocumentum inducunt quia non facta

conc

concoctione contribui non possunt, sed agitatur materia illa cruda,& pro hoc videatis Galenum libro quarto de tuenda sanitate: quam clare loquatur, vbi dicit non danda sunt diuretica stante cruditate in ventriculo, ratio est, quia fierent febres, natura inde obstructiones fierent,& materia ipsa cruda corrumperetur, non enim nego quod mane huiusmodi syrupi dari nō possint vt quinta causa si fuerit febris ardens, sit summa siccitas in ore ventriculi, cū æstuatione magna, tūc dare debetis syrupos optime confectos,& refrigerandi & humectandi materiam habentes, vt etiam corporis meatus aperiatis,& obstructiones,& hac de causa par est constitutos esse syrupos à medicis, sed si cruditatem adesse videbitis in ventriculo nullo modo dare debetis, syrupos, sed melius est deuenire ad cibaria & ad potus vim refrigerandi & humectandi simul habentia, vt est ptisana, quam ego ad febres acutas solitus sum exhibere, videamus modo quid de cibariis & potibus dicat Galenus CIBVS AVTEM, &c. instrumenta dare incœpit quibus refrigerares & humectares indicatione sumpta à forma: modo dicit quod huiusmodi cibus maxime confert tertianariis, nam inter tertiana ratione vtriusque indicationis debemus

mus refrigerare & humectare, in aliis autem febribus habemus indicationes refrigerandi & humectandi tantum à formà non à materia vt quotidiana & quartana quæ frigidam habẽt materiam,& ideo si hæc infrigidantia,& humectantia exhiberemus,augeremus materiam ipsarum febriũ,vnde dicebat Auicenna prima quarti cap.de cura vniuersali feb.putridarum, quod exhibentes frigida,& humida in febre quotidiana, nocemus illi ratione materiæ,quia materia est frigida,vt pituita,& melancholia,quãdoq; iuuamus illi ratione scilicet formæ, sed ipse est obscurus, TANTVM AVTEM DABITIS &c.hoc proprium est omnibus quod semper à cruditatibus cauere debetis, sed precipue in febribus tanquam ab inimico, & assidentes ægro indulgentes cibaria præter rationem exhibẽt,ab opere desistendum,quia ex his nisi robusti fuerint,incidẽt ex vna febre in aliam intormina,impedum, & faciei tumorem,& huiusmodi alia multa incommoda,sed tantum cibi dare oportet, quantum à natura recte confici potest,quia aliter in longũ febris protraheretur multiplicatis superfluitatibus in corpore,& obstructionibus in hepate, EX CELERIVS ALTERANTIBVS &c. REFRIGERANTIBVS ET HVMECTANTIBVS,

ENS, per cibos omnes & alimentorũ genera optime discernit, sunt grana quæ comeduntur, vt triticum, & quæ nascuntur ad vsum humanũ, in primis sunt olera, secundo fercula, tertio enumerat pisces, quarto carnes, quinto oua, sexto ipsosfructus, & credo domini quod alia nõ inueniretis quam ista hic enumerata à Galeno, incipit autem ab oleribus, & cum plurima sint olera habentia salsedinẽ, nitrositatem, & siccitatem, & quæ malos generant humores scilicet melancholicos, eligit olera quæ refrigerant & humectant, & quæ maxime conferant, non autem noceant, primo ergo ponit attriplicem quæ est herba frigida, & humida, in primo frigida, humida autẽ in secundo, & hęc herba nota est, & vulgariter hic appellatur tripese, aliqui inter spinachias hoc genus oleris male facientes enumerant, quia aliàs vires habet spinachia, alia attriplex, & sunt harum plantarum vires oppositę, spinachia enim habet vim abstergẽdi, salsedinem, nitrositatem, quibus exsiccat, & sitim conciliat, attriplex autẽ insipida est, & humectat, ac etiã aperit, vnde spinachię minus conueniunt in tertiana, vt plurimi credentes esse speciem attriplicis dederunt ipsam in tertiana, dicentes quod licet pauci sit nutrimẽti, quod tamen est boni chimi, ego autem

dico quod falsum est,& totum est oppositum,quia spinachiæ habent pessimum nutrimentum propter eorum caliditatem,nitrositatem & salsedinem,& malos generant humores,& attriplex bonos, & in sanguinem facile vertitur,ideo cauẽdum est à spinachiis, cum generent succos melancholicos, & biliosos, BLITAM &c. habemus blitum,& blitam quæ nascitur in ortis & cuius duplex est genus, aliud enim genus bete est nigrũ,aliud album de quibus aliàs dicemus:blitum autem non oritur in ortis, sed sponte sua nascitur,& est olus insipidissimum: vnde apud Plautum solent mulieres insipidæ bliticæ appellari,& est herba rubea,folia habet minora bete,& à nostris vocatur nicole,& est frigida,& humida,scit s quare tertianariis merito conuenit febribus, tumor &c.de hoc idem est dicendum lapathum à Gręcis multipliciter dicitur,& est quoddam hortẽse,quoddam palustre,& dicitur palustre est lapathum,foliis acutis & duris,quoddã est in pratis minutum tamen sicut hortense,& duas habet differentias,quoddam enim latiora habet folia,quoddã angustiora & acutiora,& habitum est hac nostra ętate in deliciis,& etiã nascitur in hortis,quod comedimus,& hoc vocant gręci oxalidam,vulgares autem vo-

cant

cant acetosam, & est humida, & frigida, quia acida, humida verò quia habet excrementitiam humiditatem, & sic ratione huius humectat, hac autem specie mirum immodum confusa vtamini in tertiana, si quidem reliquæ genera habent manifestissimam salsedinem, & si experiamini videbitis quod confert eius vnguentum pro scabie, accipiunt huiusmodi radices, & conficiunt vnguentum, quod multum valet ad scabiem expellendam, & hoc propter eius maximam nitrositatem, & abstersionem, quibus non indigemus in tertianis: eligatur itaque quæ appellatur oxalida apud græcos, LACTVCA &c. Domini hanc optime cognoscetis, & hæc nullam habet salsedinem, sed habet frigiditatem & humiditatem, & bonum generat succum, CVCVRBITA &c. merito eligit cucurbitam quæ generat pituitam, vt ex illa obtundatur bilis, EX ALIIS &c. hic secundum affert genus cibariorum, & ex ipsis affert duo genera fecundissima fercula, scilicet cremorem ptisanæ, & sorbitionem ex alica. Quantum cremor ordei conueniat patet ex eo, quia maxime refrigerat & humectat, & hoc clare habetis à Galeno multis in locis, & etiam ab Hippocrate secundo de ratione victus in mor-

 bis acut

bis acutis, non tantum hic ſuccus eſt conuenientiſsimus quia refrigerat,& humectat, ſed etiam quia aperit obſtructiones, abſtergit, prouocat ſudores, laxat ventrem & nutrimentum optimũ corpori præbet, ſorbitio idem eſt quod cremor, ſed addit, ſorbitio ex condro, ſed bene aduertite domini ſi conſideremus quæ dicit Plinius in octauo libro cap. vndecimo alica longe differt à condro & à farre,& dicit quod fit alica, vbi commiſcetur cum creta,& gypſum,& dicit quod nõ habemus, quod ſi haberemus optimum eſſet, imò dico vobis quod ſi haberemus eſſet peſsimum, propter illã gypſeitatem, ſecundũ Dioſco. videtur quod non cognouerit Plinius condrum, condrus autẽ fit ex farre, quia vt eſt videre in Dioſcor. condrus nihil aliud eſt niſi far noſtrum, Paulus Aegineta dicit; quod condrus longe diuerſus eſt ab alica, quia alica magis ſiſtit ventrem,& alia pleraq; facit,& dicit quod hãc non habemus, ſed quicquid ſit, hoc vobis notum ſit, quòd ſorbitio ex farre conueniẽs eſt in tertiana. ex PISCIBVS VERO &c. quod ſint piſces ſaxatiles,& iſti naſcuntur in fluminibus & in littoribus lapidibus & ſaxis abundantibus, & tales optimi ſunt, quia agitantur maximè inter illa ſaxa,& ideo carent excrementis, EX VOLATI-

RIBVS &c. mollia carne animalia proponuntur habentibus duras, duras autem habent vt sunt anseres, anathes, pauones, & huiusmodi, quę difficulter cōcoquuntur, molles autem sunt vt phasiani, & perdices, pulli gallinacei, & has carnes si habemus, dare debemus ægrotis, sin autem his careamus carnibus, eligamus volatilium, seu animalium duras carnes habētium partes eorum molliores, & concoctu faciliores, vt ex anathibus eligamus alas, & huiusmodi. GALLORVM QVOQVE &c. gallorum testiculi, vt in de alimentis, huiusmodi sunt, & bonum nutrimentum conficiunt, SVVM PEDES &c. videatis domini, caro porcina est boni nutrimenti, & conceditur etiam febricitantibus, porcina enim caro in nullo alio peccat, nisi quod est viscida & solida, & si concoquere possemus esset optimi alimenti, sed quia non possumus, cum delicati simus, ideo ab ea abstinemus, pedes autē suum concedit, quia non sunt ita duræ digestionis, cum maxime sint exercitati, reliquas autem partes omittamus in terțiana, & in febribus omnibus, quoniam cōcoctu facilia debent esse ea quæ in febribus exhibentur, cum hoc quod sint boni nutrimenti &c.

In superiori lectione vidistis quædā Gal.

pro illa indicatione exequenda quæ ſumebatur à forma, plura inſtrumenta attulit, & tantū de illis quæ interius ſumebantur hoc eſt de cibis & potibus, refrigerantibus & humectantibus fuit contentus Galen, reliquis omiſsis, quia tertiana erat morbus ſatis mãſuetus, & propter alias cauſas quas diximus ſupra, nos autem reliquis vti etiã poſſemus inſtrumentis, vbi maiore etiam opus refrigeratione, & humectatione, vt in febre ardenti, diximus etiam Gale. cum eligit cibos id ex arte ſua, & per methodum quam tradidit, in primo & in ſecundo, de alimentorum facul. vbi inquit quicquid rationẽ habet alimenti, vel à plantis vel ab animalibus ſumitur, ſi à plantis, vel illa ſint olera, vel grana frumentacea, vel fructus, ſi ab animalibus, vel animalia ſunt aquatilia, vel volatilia, vel pedeſtria, diſcurrit Galen. per omnes partes & ſpecies quaſcunque humectantes, & refrigerantes, & ex his enumerauit & elegit, & deueneramus ad pedeſtria, & diximus pedes porcellorum, & cerebra danda eſſe quia vt Galen. in text. aſſerebat, ſcire debetis pro declaratione huius rei ne derelinquam vos in tenebris, quod pedes animalium pedeſtrium ſunt mali nutrimenti, & minimæ carnis, & illa caro viſcida eſt, ſi modo animalia humida ſint, & plurimæ

carnis

carnis & nutrimenti pedes temperati sunt, si animalis sicci, vt bouis, hircíue, illi pedes potius ad gluten faciunt quam qui rationẽ ciborum habeant, & quoniam caro porcina humida est, quoniam in ea plurimũ humoris abundat, & plurimũ est nutrimenti, ideo pedes eorum sunt temperati, & caro illa ad temperamentum accedit, ideo pedes porcorum in ciborũ compositione sunt melioris nutrimenti, comparati verò ad reliquas suũ partes seu carnes, modici sunt nutrimẽti cõueniunt etiã magis pedes, quia sunt mẽbra exercitata, & nõ sunt excremẽtitia, ET CEREBELLA DANDA SVNT &c. cerebra sunt pessimi nutrimenti, & prouocant nauseam, & in tertiana non indigemus nausea, quoniam qui tertianã patiuntur parati sunt admodum ad vomitũ, nihilominus inquit Gal. cerebra conuenire modo præparentur exactè, & licet ex eius verbis de porcellorrum cerebris possit intelligi, tamen si Auicennam audiamus tertianam curantes exquisitam, qui in omnibus immitatur Gale. ipse inquit hædorum cerebra, non porcellorum cerebra esse exhibenda, quoniam hædi sunt animalia magis sicca, sunt verò sues animalia humida: & cerebra omnia sunt humida, relinquitur ergo quod hædorum cerebra magis temperata sint, quare quod

magis conueniant, itaque locus Auicennæ, potius accipiendus est, SI CARNES COCTVRA LIQVEFACTAS ILLICO PRAEBVERIS NIHIL NOCEBIS &c. postquam plura attulit alimenta nunc de carne etiã suum ait posse cõmodè exhiberi, quoniam intentio Gal. est refrigerare, & humectare, & bonum præbere alimẽtum quod faciũt porcellorum iuuenum carnes, SED ET OVA SORBILIA PERMITTANTVR &c. dicebat Gal. secundo de aliment. cap. de ouis: quod oua vt varie coquuntur, ita & varia præstant alimenta, sunt pessimi alimenti si coquuntur in sartagine cum oleo, vt etiam dixit Auicenna, si dura efficiantur durioris sunt concoctionis, & generant crassos humores, si fuerint tremula multum & facile nutriunt, trementia vocantur, quoniam nondum solida sunt, sed vbi deposuerit corticẽ tremunt, si verò sunt tantum modo calefacta non adhuc coagulatum albumen dicuntur sorbilia, & ista facile excedunt alia, & bene nutriunt, sed non multum, cõcoquuntur talia faciliter in ventriculo, Gal. tamen dicit oua sorbilia maximè conuenire & præcipue lutea, quia albumen aut nihil nutrit, aut difficilioris est cõcoctionis, propter eius maximam visciditatem, & refrigerationem, & quanto magis

natura

natura quærit concoquere, tanto magis induratur, diceris vos luteum etiã induratur, & tamen nutrit, dico quod non induratur à calore naturali quomodo habet albumen, quare à calore noſtro non poteſt indurari, EX FRVCTVVM AVTEM GENERE, SI GVSTARI CONCEDVNTVR QVI OMNINO DIFFICILES CONCOCTV NON SINT &c. hic aduertere debetis multas modernorum quæſtiones an fructus in febribus conueniant, an ante ſeptimam, & intrincantur, tamen ex Auicenna, in tract. ſecundo fen. primæ quarti, cap. ſeptimo vbi de intentione agens de curatione febrium in vniuerſali ponit, & ipſe fructus inter reliqua edulia, licet addat, fructus omnes febricitantibus nocere ſua ebullitione, & corruptione in ventriculo, propter illa verba ſui interpretes intricati ſunt, hic autem Gal. diuine & docte loquitur, & omnes tollit dubitationes & primo dixit guſtari conceduntur, non dixit nutriri, & præterea ex eorum genere ſunt, qui omnino concoctu difficiles non ſint, fructus & omnia alia difficilis concoctionis eſſe poſſunt, propter duo, aut quia calor naturalis non poteſt recte dominari, & diutius immoratur vt finem aſſequatur intentum, alio modo quia calor concoquere tentauit,

& iam alterare cœpit, sed ante quam finem assequatur intentum corrumpit, ita quod cum difficultate finem attingit intentũ, siue modo non attingat, quia iter per longitudinem transire non possit, vel quia plurimum defatigatur calor, fructus sæpe sunt difficilis cõcoctionis, quia multum temporis requirunt vt cõficiantur, sicut cotonea, pira, granata acerba, plerunque sunt difficilis digestionis, quia corrũpuntur vt cerasa & vtrũq; genus horum est euitandum, tum id quod facile corrumpitur, tum id quod longo indiget tempore vt concoquatur, vult igitur Gal. vt degustentur qui coctu faciles sunt, & si vos hanc tenebitis metam videbitis quod Gal. non contradicit veritati, & quæstiones modernorum non erunt contra illum diuinum medicũ, Auic. nominare tentauit qui sint isti fructus & inquit sunt sicut granata dulcia, vel muzza idest medij saporis & pruna bene matura, textus antiquus correptus est, & dicit immatura, qui verò correxit dicit matura & rectè, quia bene concoquuntur, & annexam habent quandam humiditatem quæ refrigerat, quæ verò immatura sunt, acerba sunt, & astringunt, quæ verò astringunt vitanda sunt in febribus, addidit vltimo & melones indi maximi sunt iuuamenti, hi autem sunt quos augurias vulgo

go appellamus, & Auicenna non falso loquutus est, quia voluit idem quod hic Gale. A MELLE VERO, SINAPI, SALSAMENTIS, ET OMNIBVS ACRIBVS PROHIBERE OPORTET, ET VINIS ADMODVM VETVSTIS, &c. hæc omnia clarum est non conuenire, quia omnia sunt calida & sicca eadē à qualitatibus & substantia sunt penitus aduersa tertianis, nos autem indigemus bono nutrimento cum humectatione & refrigeratione, quæ reperiuntur in istis, hactenus multarum rerum syluam proposuimus, quæ rectè intelligi non poterunt, nisi quæstiuncula declaranda proponatur. Galenus enim tot genera nutrimentorum dedit, quæ opposita sunt, vt mirum sit: quid enim habent simile olera cum carne porcina? vel caro porcina cum fructibus, & quid habent simile hædorum vel porcorum cerebra cum ptisana? ista videntur toto genere diuersa, quomodo igitur Galenus fuit ita indistinctus? ista omnia confundit, voluitne vt pro singulorum apparatu omnia darentur, an certa sit regula, an hoc vel illud sit dandum? Præterea hic videtur esse maxima difficultas, laudat ea quæ facilis sunt concoctionis, & quæ facile corrumpuntur, & tamen non videntur hæc

in febribus esse exhibenda, quia quanto potentius est aliquod agens in agendo, magis resistés requirit obiectum, vbi enim improportionatum est agens cum passo, non fiunt actiones conuenientes, vbi apponitur ignis rei citò inflammabili (concoctionis loco) adustio habebitur, prӕterea nónne dixit Gal. qui calidum ventriculum habent optimè concoquunt carnem bubulam, at si pullam exhibuerit quis, in fumum conuerteret ac nidorem, si ergo solidum nutrimentum potenti conuenit calori, debili nō, quia debilis sit resistentiӕ, igitur vbi febrilis calor aderit, qui est naturalis ad igneum versus & potentior in agendo, si exhibeantur eá quӕ facillimè concoquuntur, nónne in fumum ac in nidoré conuertentur, his duabus quӕstionibus propositis; hanc secundam primo soluemus, quia ex solutione huius etiam apparebit quid sit respondendum ad primam. Quantum attinet ad solutionem secundӕ quӕstionis hoc scire debetis, quod calor igneus existens in corpore dicitur igneus respectu caloris temperati existentis in humido corpore temperamento vel etiam frigiditate, alio modo dicitur igneus, cum calor naturalis propter aliquod aduentitium mutatus fuerit in igneam qualitatem, quia aduenit illi quid prӕter naturam, siue ac-

cesserit

cesserit sola qualitas, siue etiam commisti fuerint cum eo vapores ignei, illud sit primum suppositum, secundum suppositum est hoc, calor naturalis vario modo potest intelligi, quidam est remissior, quidam intensior prout varij sunt eius gradus, imò in eodemmet homine, non æqualis, sed aliquando validior est, aliquando frigidior, aliquando minor, aliquando copiosior in substantia, vbi postea calor aduenit aduentitius, & admiscetur calori naturali, pro mẽsura istius caloris naturalis, calor aduentitius maior vel minor redditur, quinta causa, si quis habeat calorem naturalem paucũ ac debilem & in igneum vertatur, licet in eo corpore operationes ignis cernantur, tamen si comparetur ad alium calorem præter naturam alterius qui habet calorem naturalem multum & validum, non erit ita igneus ille calor, in eo qui debilem & paucum habet calorem naturalem, sicut in illo qui multum habet ipsius caloris naturalis, vnde corpus senis febrientis frigidius apparebit, quàm iuuenis robusti similiter febrientis, quod etiam apparet ex Hipp. primo Apho. Apho. decimoquarto vbi dicit quod senes nõ similiter corripiũtur sicuti & iuuenes, quia eorum corpus est frigidum, quare non immerito moderni dicunt calorem febrilem

brilem ramificate in quocunque calore naturali id est quod qualis est mensura caloris naturalis, talis est mensura caloris febrilis siue ignei, si enim paucus est calor naturalis, paucus est etiam calor febrilis, ideo qui sunt prope mortem refrigerati sunt, & tamen febricitant: illud est quia eorum calor innatus tũc temporis est paucus; hac etiam ratione contingit quod in febre pestilenti non appareat maxima caliditas; quia cum putredo sit in humoribus cordis, vel in substantia ipsius, statim virtus cadit, & calor deperditur naturalis vnde cum sit paucus, etiam calor igneus est paucus tunc tertium suppositum est cum adiungitur calor naturalis cum aduentitio: intelligo tamen non duos esse calores, sed vnum tantum, & illum esse naturalem seipso acutiorem redditum, propter additam qualitatem, vel substantiã igneam, cum inquam calor naturalis adiungitur cum aduentitio, vel superat igneitas calorem naturalem, vel calor naturalis superat igneitatem, vel contingit quoddam mediũ vt sit anceps in operationibus, quando calor naturalis dominatur, & naturales operationes apparent, tunc calorem naturalem dicimus superare igneam qualitatẽ, quando verò operationes non naturales apparent, tunc dicimus calorem igneum superare

rare calorem naturalem, quando verò operationes medio modo se habent inter naturales & non naturales operationes, tunc dicimus esse quoddam medium. His tribus suppositis, dicimus primo pro conclusioné, quod vbi calor naturalis fuerit igneus in aliquo corpore non aduentitius, sicut in corpore colerico, nullomodo huic corpori cõueniunt quæ sunt facilis concoctionis, quoniam vnicuique subiecto propria alimenta debent proportionari, ideo si struczi omni qui digerit ferrum exhibentur pulli, credo quod vita deficeret, quia si huiusmodi corpori talia exhiberentur, quæ facilis sunt cõcoctionis in nidorem & in fumum conuerterentur, ideo illi oua sorbilia non erunt cõuenientia, qui vero habent calorem istum aduentitium calori naturali additum, qui tamen calor innatus non sit destructus, quia si destrueretur etiam vita destrueretur, vt mors (vt dicebat in lib. de Marasmo Gal.) nihil aliud est nisi extinctio caloris, ideo moderni dicunt caloré febrilem esse præter naturã, prout præter naturalitas opponitur naturalitati, non autem vitæ, dico, tunc maxima incommoda patitur, nam eius substantia diminuitur & qualitas corrũpitur, si calor igneus superat naturalem, id est, omnes operationes caloris ignei tantum apparent

per

per tertium suppositũ, fit hæc secunda quæstio huic corpori non sunt exhibenda oua sorbilia, & quæ facillimè corrumpuntur, sed solidiora solummodo refrigerantia & humectantia, si autem calor naturalis calorem igneum superat, ita quod operationes caloris ignei non appareant, sed calor ille concoquat licet diminutè, quia tamen impeditur, quando operatur, efficitur minor à calore igneo tum in substantia quia diminuta tum in qualitate sua, quia corporea est, & quoniam naturalis calor vt cibaria in optimum nutrimentum conuertat, plurima indiget substantia, iuxta illud Hipp. primo Apho. 13. qui crescũt plurimum habent caloris innati &c. quia quantitas ista non reperitur in calore naturali, quia resoluitur & destruitur ab igneo propter hæc fit hæc tertia quæstio. Huic corpori sunt exhibenda alimẽta pro ratione caloris, & quia in quãtitate minor est quam prius, ideo alimenta exhibenda sunt facilis concoctionis, & paucæ nolis, at verterentur ad qualitatẽ igneã, falsum est, quia iam dictum est calorem superare qualitates ignis, ideo concoquerentur, ò, verteretur aliquid ex his alimẽtis pro ratione caloris ignei in nidorem, verum est, sed hoc parum refert, nam nónne dicebat Gal. in tertio de ratione victus in acutis, vix

medica

medicamenta inueniri posse quæ aliqua ex parte non noceāt, sic in casu nostro, si ad est aliquid præter naturā, quod suā facere vult operationē plus tamen erit iuuamentū quā nocumentū, quia & si talis cibus pro aliqua parte vertetur in nidorē, maior tamen pars conuertetur in laudabilem sanguinem, qui postea obtundet calorem igneum, & hæc satis de prima actione, quantum ad secūdam an omnia ista à Galeno numerata inter se diuersa cōueniant an sint casu dicta, an verò in eis ita se habent quod vnum conueniat, aliud verò non cōueniat, & licet pro morbi ratione sint indicationes eædē refrigerandi & humectandi, tamen ratione relationis ad naturā corporis affecti, quantū ad tempus, consuetudinem, mores, ætates, proprietates indiuiduales, vel propter temperaturam, si exhiberetis pthisanam accesceret in stomacho & vomeret, aliqui vero pthisanæ odorem percipere non possunt alij oua assueti sunt comedere, hæc omnia habenda sunt in consideratione & secundū varias temperaturas, secundum ætates, secundum consuetudines modo vnum, modo alterū conuenit, aliquando oua sunt eligenda, aliquando solidiora aliquando fructus propter delicatas naturas vt degustentur, & hoc est quod proferebat Gal. hæc quidē victus ratio multo-

rum eſt,non dixit vnius,& dixit etiã Gal.in textu ad coniecturã traditam,quia comparatio naturæ corporis ad morbũ, tota coniecturalis eſt: ſecundum igitur quod coniicietis (dicit Galen.) ex arte tradita ſcietis quæ ſint alimẽta ex enarratis eligenda,&c.

Duas quantitates propoſueramus in ſuperiori lectione quas etiam ſoluimus exactiſsimè, & licet parti capitis ſatisfecerimus vndequaq; Gal. docuerit indicationes inueniendi remedia,tamen habeatis,nondũ tantum actiones veſtras limitare poteſtis, ſed opus eſt vlterius progredi & talia particularibus applicare,ideo nos gratia exerciti,vt intentio noſtra ad huiuſmodi determinaretur particularia caſum propoſuimus, Socratem,ſcilicet affectum,non quidem dicendo tertiana laborantem febre,quoniam ex apparentibus ſignis nos cognoſcere volumus quo morbo laboret, & ita incipiemus, certum eſt quod hic eſt aliquid quod afficitur & ægrotat, & illud eſt corpus : ſecundo conſiderare debetis id quod perpetuo aſsiſtit, quod quidem modo ſe tenet ex parte eius quod afficit:tertio aër ambiẽs eſt conſiderandus,quia ſemper aliquid molitur in nobis, tria ergo ſunt quæ ſemper in animo habere debetis, primum eſt corpus quod afficitur, ſecundum eſt morbus qui afficit,

ad

ad quem oculum habere debetis & videre quis,& qualiter sit,tertiũ est dispositio aeris quæ spectanda est quem in modum, an pro illo faciat corpore, an verò contra operetur adiuuando morbum,vbi per hæc rectè discurretis,omnia quidem rectè procedent,illis tribus veluti scopis propositis,primo circa illud quod afficitur, id est circa corpus discurretis,& quæcunque exterius accidentia quæ apparent consideratis, & supposito quod Socratis corpus sit subalbidũ, sed albedo illa sit pallida ad citrinitatẽ tendens, hoc primo in vestra seruabitis mente:secundo tangendo carnes etiam si non ægrotaret mordaciorẽ percipietis calorem, sed quoniam iam febricitat; nec cognosci potest tunc temporis eius calor naturalis,ideo interuallo, quando non febricitat id cõmode faciamus,& supponatis quod calorem mordaciorẽ inueniatis quã in aliis corporibus inueniri soleat,& quam temperato corpori cõueniat, tertio ipsam cõsiderabitis superficiẽ,& tangetis eam,& an mollis sit,vel aspera videbitis : sit igitur Socrates iste qualem pinximus caloris acris, subalbidi coloris ad citrinitatem tendentis,& quo ad tactum cutis sit aspera, præterea quo ad ea quæ in cute oriuntur, scilicet quo ad pilos sit pilosus, circa thoracẽ & circa hipocondria & pi

los solidos, sub Ruffi coloris habeat, quarto instrumenta cōsiderabitis, & supponatur quod proceræ sit staturæ, & latos & amplos habeat musculos, faciē oblongam, tempora plana, quo ad vasa habeat venarū arteriarúmq; amplitudinem, ista autem sunt quæ exterius apparent circa accidentia, his consideratis, circa operationes accedetis, & primo animales considerabitis, & huiusmodi Socratem multarū operationum esse supponere debetis, velocis discursus qui non in vno tantū perseueraret discursu seu proposito, bene memoretur, & bene imaginetur & hoc quantum ad operationes animales intrinsecas, quantū ad extrinsecas visum, olfactū, & omnes alios sensus vegetissimus sit, postea ad vitales accedetis, & primo circa operationes cordis discurretis, & circa eius mores, audietis ab astantibus saltem ipsum esse iracundum, & magnam habere cōstantiam, & vigorem, & deliberationē in rebus agendis, & quod vbi aliquid proposuit, vult exequi etiam cum periculo, præterea cum tangitis pulsum, arteriæ mouentur, non quidem ad magnam distantiā, sed velocissimus est ipsarum motus, habet præterea pulsus aliqualem duritiem & frequentiam, sed frequentia non est velocitati similis, maximam vehementiam & resistētiam habet,

præterea

præterea quãtum ad actiones naturales, vir iste famem tollerare non poteſt, ſed vbi fameſcit ſtatim incidit in ſincopim, nauſeã, & oris amaritudinem, optime concoquit cibaria craſſa lagana, legumina, & carnes bubulas, & ſi oua illi darentur nidorem in ore perciperet, ac ſi eſſet quid corruptum, aut nidoroſum in ore ipſius. Quantum ad excrementa aluum habet abſtrictam difficulter digerit, rubeas habet vrinas, ſudor acris eſt, & hoc quantũ ad accidentia, & ad actiones omnes & excrementa quæ in Socrate apparent conſideranda: præterea ſunt alia annexa quæ ſunt ætas, conſuetudo, exercitia & natura propria, quãtum ad ætatem, nunc vigeſimum agit annum: quantum ad cõſuetudinem, & victus rationem ſolitus cibaria cuiuſque generis in maxima copia comedere, vina acria & potẽtia bibere, & vſus eſt plurimo exercitio, quantum ad naturalem proprietatem nullo pacto tollerat medicamenta neq; etiam odorẽ ipſarũ, & nunquã aliquo medicinarũ genere vſus eſt, ſed ſemper ſanam duxit vitã, iſta ſunt omnia, quæ conſiderari debent in huiuſmodi caſu à nobis propoſito, vt vos inſtruam & in mentibus veſtris habitum faciam. Hactenus nihil habetis niſi exterius apparẽtia. His propoſitis quia intentio veſtra eſt huiuſmodi

naturam corporis inuenire, cuius sit, scilicet temperaturæ, postea ad alia accedere, quoniam nec sumus in naturalibus dispositionibus ita procedere debetis, nemini dubiū est, quod vbi calor adest talis, qualē pinximus, quod denotatur quantū ad hoc, in hoc corpore esse caloris dominium; quia etsi alimenta bene cōficiat, plus tamen debile generat quam oportet, non tamē adustus est, quia si adureret ille calor, non tantū bilem generaret, sed etiam humorem adustum, & tunc subnigrum esset corpus, huiusmodi enim corpora à medicis colerica, & calidæ & siccæ tēperaturæ appellari solent, bene dicunt esse calidæ & siccæ temperaturæ, sed non sequitur quod colerica sint: & aliud est dicere corpus biliosum, in quo dominatur bilis, & aliud est dicere calidæ & siccæ temperaturæ, quoniam huiusmodi corpus est in quo bilis dominatur, & humor melancholicus adustus, discernuntur autem, quoniam corpus quod flauum est cum pilis ad rubedinem tendentibus calidę & siccæ temperaturæ est, & bilis dominatur, at album est id corpus tendens ad canitatē, quoniam ibi non adest adustio, quæ faciat nigredinē, nam (vt dicebat Gal. quarto de tuē. san.) talis apparet calor cutis, qualis est humorū dominiū, nisi in profundo decumbāt, raro

autē decumbunt,& cum dico calida & ſicca temperies, non fixos terminos poſtponimus, ſed latitudo immenſa eſt,imò à medicis præfixi termini cognoſci non poſſunt, habet præterea calorem acutiorem quam temperato corpori conueniat, ex hoc acutioris caloris dominium arguitur, ſi poſteà cōſiderabitis muſculorū amplitudinē,proceritatem ſtaturæ, omnia iſta arguunt caliditatem à principio generationis,habet naſum oblongū,tempora plana,capillos craſſos, fuluos, arguitur ex hoc cerebrū eſſe talis tēperaturæ,qualis eſt corpus,habet prę terea vaſa,venas,& arterias amplas quæ indicant cordis caliditatē & hepatis cum reliquis adnatis cordi:habet prętetea animales operationes vegetes plurium operationum,& multorū diſcurſuum, ſed non perſiſtit in vno propoſito,hæc omnia indicāt cerebri caliditatem,alij etiam ſenſus exteriores vegetes ſupercaliditatem atteſtātur cerebri:quantū ad vitales attinet operationes iracundiam & cōſtantiam habet, habet motum arteriarum,quantum ad magnitudinē multum extenditur, reſpectu dico corporis temperati,& ratio eſt,quoniam corpus temperatum eſt, & habet inſtrumentum obediēs,neceſsitatē & virtutem maximā, propterea ea virtus extendit ad magnā diſtan-
 tiam

tiam pulsationem, quoniam quod natura cũ magnitudine, & vno motu perficere potest, aut quærit velocitatem, aut frequentiam, verum illorum corpora, in quibus est caliditas & ficcitas, primo virtutẽ ita vehemẽtem, sicut & temperatum corpus habet, non habent præterea instrumentum, inobediens habent, quia ficcum est in cõparatione ad temperatum, ideo pulsus non extenditur ad eam magnitudinem, qua indigẽte est maior, sed non potest, quia instrumentũ est inobediens, & ideo cum non possit virtus magnitudine euentare quantũ esset necesse propter inobedientiam instrumenti, oportet vt velocitate suppleat, cum virtus alioqui sit fortis, sin minus supplet saltẽ frequẽtia, tales igitur pulsus temperaturas indicant calidam & siccam, sicuti, & quæ exterius apparẽt, & circa operationes animales, & vitales omnia indicant temperaturam calidam & siccam, vt habetur ex Galeno tum in secundo de temperamentis, & in secundo artis paruæ, tum etiam ab ipsa rei natura, quia sciuistis iam ex nostra vniuersali methodo, qui sunt calidi, vel frigidi ex effectibus ipsorum cognoscuntur, calidi enim est agere, frigidi verò pigrescere & sistere, & quia omnia ista vehementiam actionum agunt, caliditatẽ etiá ibi adesse ostendetur,

pinxim

pinximus Socratem non tollerare famem, imò ex famis tollerētia in sincopim & oris amaritudinem incidere, ex his caliditas arguitur ex suis principiis, præterea audiuistis quomodo aluum habet astrictā, & quando egerit subulos emittit, quod arguit caliditatem multā in hepate, & ab intestinis multam attrahere humiditatem, per cuius priuationem feces reddūtur ita duræ & siccæ, quantum ad vrinā fuluum habet colorem quę multā arguit caliditatē, habet acrimoniam quæ multā arguit actionē caloris in humido, omnia ista veluti chorus concurrunt in hoc corpore caliditatē esse ostēdentia, quæ non adurat, his stantibus, & stante tali tēperatura multiplicata est bilis, & continue multiplicari debet, accessit ætas xxv. annorū, consuetudo, quia bibit vina potentia, & cibaria comedit cuiuscunq; generis & multa, & exercitiis plurimis deditus fuit, quæ omnia multam bilem aggregāt, & ita quantū ad temperaturam, ætatem, consuetudinē, omnia arguunt corpus hoc plurimā generare bilem, & hæc de primo discursu, qui fieri debet circa totam naturam humanam indagandam, & de primo fonte, & de eo quod afficit, secundo considerare debetis quod afficit, morbum scilicet & dicere sic, Socrates iste totaliter affectus alternis

diebus habet, primo refrigerationé extremorum, deinde succedit rigor cum concussione, postquam rigorem euomit, & egerit per secessum bilé, succedit capitis dolor & delirium, circa verò horam quintam à rigore incipit sudare toto corpore, & iam declinat ille calor qui cum aëris est, siti infestatur, postea recedit exacerbatio, & mundus à febre per vnum diem remanet, tertio verò die iterum inuadit accessio.

Descriptus fuit à nobis casus in hesterna lectione, adolescẽtis qui febrẽ tertianã patiebatur, & in ipso eo ordine processimus, quo & vos procedere debetis cum causas & morbi essentiã, nécnon curationé inuenire vultis, & quoniã ad rectam curationẽ opus est ægri, morbi, & aëris dispositiones in qua laborat, diligenter propendere: docuimus quomodo in his vos exercere debetis, ex his omnibus quæ diximus, quis est ita stupidus qui hanc tertianã esse non cognoscat, non expectatis aliis signis? his igitur omnibus cõsideratis, scietis quis sit morbus semper, & quomodo sit curãdus, præterea sciuistis, quomodo illæ tres causæ, videlicet natura morbi, corporis & aëris dispositio sit cõsiderãda, & optime liberãda à medico, nã quando in corpore aliquo cõsideratis solum naturalé dispositionẽ, tunc indicatio oritur,

vel

vel conseruandi,vel præseruandi,vel corrigendi naturalem temperaturã,vel reficiendi corpus,quod post ægritudinē debile remansit,igitur quando indicationes sumuntur à natura ægri non ad morbum referendo,indicationes tales nascuntur,quando verò aeris dispositiones consideratis, non ad morbum, ita quod ex his tribus extremis vnũ se habet semper ad tuendã sanitatē,videlicet ægri natura,aliud ex parte curabitur,natura scilicet morbi:aliud se habet medio modo, vbi postea hæc tria adinuicem referuntur indicationes curandi nascuntur. Quid igitur ad rectã curationem agere debetis,primo indicationes omnes considerate,quæ ab ipsa morbi natura sumuntur,tūc ex nostro discursu videbitis quid sequatur, quomodo,quantũ,quãdo,&c.omnibus igitur ita stantibus cũ iam constet feb.tertianam adesse,patet quantũ ad morbi essentiã attinet,circa intemperiē,& quod naturalis calor est ad igneum mutatus,quod ex putredine est huiusmodi febris terminata in bilē,quæ extra venas putrescit:ex huiusmodi autem natura sensum indicationes nascuntur,quid agendũ,scilicet inueniēdi medicamēta cōuenientia morbo,quæ materiæ siue instrumēta dicũtur,istæ igitur materiæ inueniuntur ab essentia morbi cognita,sed

quando materia duplex est, quædam medicamenti, quædam est cibi, circa vtranq; esse debetis occupati, quia medicina tres habet partes potissimas dieteticen, quę circa victus rationem versatur, pharmaceuticen quæ medicamenta cõtemplatur, & chirurgicã, & si vultis esse boni medici, non solum medicamenta debetis inuenire, sed etiã victus rationem, propterea morbi essentia vtraq; indicabit, quantum ad medicamenta, quæ indicant nobis secundum qualitatem scilicet & secũdum substantiam, secundum qualitatem vtrum calida, vel frigida, vel sicca, vel humida sunt applicanda, illud à forma ipsius morbi indicationes indicabit, quoniam in quocunque morbo, & non tantum in febribus natura & forma considerantur, ergo sicut sunt hic duæ res, ita nascuntur duæ indicationes, alia ab ipsa forma & sic medicamentorum materia inuenitur, quo ad qualitates, & sic si scitis formam morbi esse caliditatem, cum frigidis procedetis, si humiditatem cũ siccis occurrere debetis, & tandem cum ipsis contrariis, secundum substantiam verò à materia indicatur, à materia enim in genere, euacuationem indicat, in specie, si fuerit bilis indicat euacuandam esse cum euacuantibus bilem, si pituitam cum purgantibus ipsam, &

ista qua

ista quatenus ad medicaméta, vtrum modo conueniat scãmonium, vel agaricus, ex Mesuæ habetis, & ex Diosco. scitis scãmonium purgare bilem, agaricum pituitam, & sic cũ bilis adsit, & nõ pituita peccás, scietis quod scammonio est vtendum, non autem agarico, & hoc semper verum est, sumpta indicatione ab essentia morbi, vtrum autem scãmonium, vt casia, vel manna potius conueniat, scietis quoniam naturam morbi cũ ægri natura comparabitis. Quantum modo ad ciborum materiam, naturam morbi solum indicant qualitatem ipsorum, substantias verò & quantitatem aliæ res indicabunt (vt ostendam) indicantur autem ciborum qualitates non à materia solũ, nec à forma morbi tantum, sed ex vtrisq; simul, verbi causa in tertiana adest forma idest calor igneus, adest materia idest bilis, si solummodo formam consideretis, quæ nobis cibaria indicat esse exhibenda? refrigerãtia & humectantia, iuxta illud Hippoc. primo Apho. Apho. 16. victus humidus &c. & si tãtum consideretis materiã erraretis, & licet in tertiana eadem sit indicatio quæ à forma sumitur & quæ à materia, quia tamen plerunq; contingit vt forma febris contrarietur materiæ, ideo tam forma quam materia esset consideranda, cum igitur in tertiana sit

na sit qualitas calida & sicca & materia etiã sit talis refrigerantia & humectantia conueniunt, at in quotidiana secus est, quoniã prouenit ex putredine pituitæ quæ est frigida & humida: ideo indiget calidis & siccis ratione materiæ, ratione autem formæ cõueniunt frigida & humida, & non calida & sicca, & ideo ad inueniendã ciborum qualitatem materia & forma considerari debent, & si ambo conueniant, cibaria inuenietis quæ sint contraria, si verò oppositę sunt, aliquando magis materiã considerare debetis quam formam, vt in quotidiana in qua est plurima materia viscida crassa, quæ indiget vt astergatur & subtilietur, & incidatur, hic debetis vos calefacere, & potius vos ad calefacientia vertere & exsiccantia quam ad refrigerantia & humectantia vt docebimus in febribus illis curãdis, & ita habetis quomodo febris essentia, siue cuiuscunq; alterius morbi essentia dat indicationes inueniendi ciborum qualitates à materia & forma simul, at si aliter facietis semper errabitis, & licet dixerit Hippoc. quod febribus omnibus humidus victus conuenit, verum est quatenus febris est, ratione autem materię non est verum, & ista sufficiant pro omnibus indicationibus inueniendis quæ ab essentia morbi sumuntur, quæ in sua

mater

materia & forma consistit, sed quoniam diximus à materia morbi indicationes esse sumendas, ne errandi occasionem habeatis.

Scitote, quod aliud est natura morbi aliud essentia morbi, essentia quidem dat nobis quid strictum, nam tantum materiam & formam circunscribit, natura verò morbi ad essentiam & symptomata extenditur, sicut cum diximus (vulgo) homines malæ naturæ, mores etiam comprehendimus, accidentia autem morbi penes motum, penes suam temperaturã, & suos mores attenditur, & ab illis tribus sumendæ etiam sunt indicationes quæ à motu sumuntur, vt recte sumantur, naturã motus recte considerare debetis, quoniã omnis cognitio à natura rei circa quam versamur nascitur, quadrupliciter autem in morbis consideratur motus, quidam est longus & tardus, quidam longus & velox, quidam breuis & velox, quidam breuis & tardus: longus & tardus est vt supra patet, non potest autem fieri aliqua complicatio, quia nec breuis cum longo, nec tardus cum veloci se compatiuntur, in tertiana certum est quod humor qui putrescit est bilis calida & sicca tenuis substantiæ, non potest fieri motus longus & tardus, minus longus & velox esse non potest, quia materia ad longitudinem

non

non sufficeret, ideo duo motus primi communicare non possunt, igitur vel breuis & tardus, vel breuis & velox erit, vel breuis & tardus non quia bilis motui repugnat, sicut vbi palea appropinquatur igni statim inflammatur, ita bilis statim accenditur, relinquitur igitur quod sit breuis & velox necessario, hoc stante, quæ indicatio sumitur agendi, si motus velox & breuis est, circa cibum nascitur indicatio, vt in tota illa accessione non debetis ægrum cibare, nec medicamentum exhibere, ita quæ nascitur indicatio est quando agẽdum, quod autem hoc sit verum de omnibus testis est Hippoc. qui in tempore exacerbationis non esse quid dandum inquit, nisi calor ad pedes decubuerit idest reliquerit Hippocundria, vbi optimè declarat Galen. & hoc maximè facere debetis in his febribus in quibus est breuis & velox motus, breuitas enim moram tutam facit in medicamento ex cibo exhibendo, velocitas verò indicat nihil exhibendũ esse, si verum est quod stãte pugna cũ morbo nihil sit dandum in veloci motu, cũ natura confestim moueatur ad expellendum, indicatio sumitur vt nihil exhibeatur, & ideo à velocitate moram tutam cognoscetis, secus autem est in tertiana notha quæ plerunq; durat per trigintasex horas, hæc

mora

mora non est tuta quia motus, non est breuis & velox, ideo in extensis feb. aliter procedendum est, vt docebimus, in tertiana igitur transacta declinatione toto, cum iam ad integrum deuenerit interuallū, cibi & medicamenta offerenda sunt, quod non faceretis in aliis in quibus aliquando cogemini circa statum cibum exhibere, habetis igitur à natura istius motus non esse aliquid exhibendum nisi transacta tota accessione, secundum accidens sunt tempora morbi, credo vos scire quæ sint, quando incipit morbus, illud est principium, quando augetur augmentum, quando stat, status, quādo declinat, declinatio, secundaria autem sunt tēpora quædam vniuersalia, sunt quædā particularia, vniuersalia verbi causa sunt in tertiana à principio suæ generationis vsq; ad finem: particularia sunt quæ sunt in vnaquaq; accessione, sicut in tertiana quando est rigor principium est, quando expanditur calor est augmentum, quando iam est expansus & stat, status est, quando ad pedes declinat, declinatio est, à temporibus particularibus in casu nostro, non sumuntur nisi illæ met indicationes quæ à motu sumuntur, scilicet nihil esse agendum, nec medicamentis nec cibis vtendū, sed quantū ad vniuersalia tempora attinet, quæ sumuntur (vt

Ee dicit

dicit Galen. penes concoctionem & cruditatem materiæ) quando natura nihil adhuc agit, sed omnia cruda apparet, dicitur principium quando incipit aggredi morbum, quod coquitur ex accidentibus quæ crescunt, augmentum, dicitur vbi omnia accidentia increuerunt, vbi iam concoctionis signa apparent, & status vbi omnia declinat est declinatio, ab istis temporibus indicationes non leues sumuntur. Sed primo scire debetis illud axioma, quod nunquam naturam ab istis operibus impedire debetis, & ratio est quia medicus naturæ minister est, & minister dominum impedire non debet, secundũ prologum est, quod stante cruditate morbi nihil mouendum est, iuxta illud Hippoc. in 1. Apho. Apho. 22. concocta medicari &c. quia cruda existente materia est imbibita in meatibus, vel crassa, & viscida, & commixta est cum vtili materia, quæ nisi præparetur ac concoquatur nõ educetur sine maxima violentia, & naturæ detrimento. His stantibus quod natura non est impedienda cum agit, cum vero nihil agit, nascitur indicatio, qui nos moliri debeamus, & tunc cibi exhibẽdi nascitur indicatio, quia quando natura nõ est occupata ad concoquẽdum morbũ, potentior est in se, & libera magis, sed dum pugnat nõ debet impediri,

pediri, quando igitur nihil facit & ociosa est tunc ægrum ampliori cibo cibare debetis, quia natura nõ est circa concoctionẽ morbi occupata, secundo eã præparare debetis, vt cum pugnabit cum morbo sit validior, vbi postea ex signis cõcoctionis naturã pugnare iudicetis, tanto magis subtrahere debetis, quanto motus velociorem, si tardus non multũ subtrahere debetis, cũ est in statu maximè subtrahere debetis, in declinatione motus ad cibationem redire debetis, & aliquid plus exhibere, & ideo huiusmodi tempora indicant quantum, si verò cruditatem in se consideratis tunc nascitur indicatio quando sit purgandum, & quia certum est quod stante cruditate nihil est moliendum, igitur nascitur indicatio vt in principio non euacuetis nisi modo fuerit præceps, furiosa, nam cõcocta medicari dicebat Hippoc. &c. videte ergo quomodo à temporibus morbi indicationes nascantur quantum & quando. His stantibus hæ duæ dubitationes oriuntur, prima est cur nõ expectata concoctione mittimus sanguinem in febribus: eadẽ enim ratio deberet esse, si verum est quod non est medicandum cum pharmacis non concocta materia, quia mala materia permixta est cũ vtili, in sanguine etiã mixta est, nã nonne imbibita est in ve-

narum meatibus, ergo euelli nõ poterit: secunda dubitatio est nunquid occurrendum sit non apparentibus signis concoctionis, si natura mouet aliquid per aliquam regionẽ, sed non perfecte vtrum sit adiuuanda &c.

Indiscursu omnium indicationũ curatiuarum, quæ sumuntur à natura morbi, in hesterna lectione vidistis quomodo processimus, igitur quæcunq; ab essentia morbi sumerentur ostendimus, secundo de consequentibus essentiã loquuti sumus, quę sunt, tempora motus, & quomodo ab huiusmodi motibus indicationes sumerẽtur diximus, etiam quomodo à temporibus sumerẽtur, distinximus: vltimo duas quæstiones propo fueramus, quæ cognitu sunt necessariæ, prima erat, nunquid sicut expectamus concoctionẽ quando volumus euacuare per phar macum, nisi materia turgeat, an idem fieri debeat in sanguinis misione. eandem enim rationẽ possumus assignare non licere sanguinem detrahere nõ concocta materia. Si enim licet nõ cruda existente materia phar macis euacuare quia vtilis materia cum in vtili commixta est, nec facta est adhuc à natura separatio, ergo etiam neq; per missionem sanguinis videtur quod sit euacuandum ante concoctionẽ. Præterea ante concoctionem materia non obedit, sed quod

non debet attrahitur,nam ſi calida eſt,imbibita eſt in meatibus,ſi cruda viſcida eſt, adherens parietibus, & difficulter attrahitur,niſi præparetur,licet etiã vaſorum pręparatio aliquid faciat, idem in ſanguinis miſsione eſſe videtur,humor enim crudus non eſt à bono ſanguine ſeparatus,ideo vbi euacuatur plus de bono quam de malo euacuatur,prætereа ſi materia calida eſt,imbibita eſt in meatibus venarum,ſi cruda per defectũ caloris parietibus heret,ideo propter eandem rationẽ idem inconueniens ſequitur in ſanguinis miſsione,quod ſequitur in euacuatione per pharmacum ante cõctionem humorũ cur Hipp.& Gale.& tota ſchola medicorum in miſsione ſanguinis concoctionẽ non expectãt,ſicut in euacuatione per pharmacum?talis fuit dubitatio, & ratio dubitationis.Secunda quæſtio fuit quando natura expellit humorẽ vel per ſeceſſum,vel per vrinã,aut per ſudorem non apparentibus ſignis cõcoctionis,& nõ perfecte eduxerit,vtrum ſit adiuuãda per eaſdẽ vias,quantũ ad primã attinet,dicimus breuiter,quod mittimus ſanguinem non expectata concoctione in tribus caſibus in aliis non tam facile. Primus caſus,quando humores æqualiter ſunt acuti vt in pletoria contingit, vbi quo ad vaſa venæ repletæ

 ſunt,

sunt. & æqualiter humores in ipsa aucti sunt in venis, & ratio est, quia dicere non possumus, quia tunc plus de iuuatiuo, quam de nocitiuo educatur, quia æqualiter aucti sunt. Secundus casus est quando humores permixti sunt sanguini non autem imbibiti, vt minimum vnius sit cum minimo alterius, vbi humores putridi ita fuerint cum sanguine permixti, sicut in febribus continuis, contingit in quibus humores intra venas cõputruere, tunc sine præparatione mittimus sanguinem quia non adest impedimẽtum, ex his dictis. Tertius casus est, quando sanguis cum aliquo humore ad aliquã partem confestim præcipitatur, & facit fluxionem, in inflammationibus huiusmodi repentinis nulla expectata cõcoctione seu præparatione mittimus sanguinẽ auertẽdo ipsum ad partem oppositam in hoc casu etiam & si non adsint signa multitudinis sanguinis nulla alia expectata concoctione mittimus sanguinem, in aliis non ita licet vbi fuerint humores crudi intra venas, non est mittendus sanguis nisi prius præparentur, vt dicit Auic. quarta primi capit. de phlebotomia, tunc enim concoquendi sunt aliter ad ebullitionem cholericorum humorum, vel frigidorum in crudationem deueniret, & putredo vna cum febre augeretur, vbi igitur hu-

mores

mores crudi frigidi fuerint in sanguine, non tantum ita mixti, vt in secundo casu diximus concoquendi sunt antequam fiat sectio venæ; & idem est faciendum si calidi, & biliosi fuerint huiusmodi humores, etiam hoc voluit Rasis cum dixit, quando vis flebotomare prius mundifica sanguinem à colera, idem voluit Auicenna quarta primi, vbi dicebat more suo, quando cholerici humores simul cum sanguine fuerint aggregati, euacuentur cum aliquo subtili pharmaco, vel sedentur, id est, alterentur, non vult ergo Auicenna, vt mittatur sanguis, etiam si humores fuerint subtiles, nisi prius euacuentur cum subtili pharmaco, puta cum flore cassiæ, in qua est vis sedandi & euacuandi, non enim ita facile euacuare debemus, & accedere ad missionem sanguinis, vbi fuerint humores biliosi, nisi prius sedētur, aut euacuentur, & ita quo ad primum quæsitū, dicimus, quādoq; licere mittere sanguinem non expectata concoctione, vt in tribus casibus, quādoq; non idē est de medicamētis attrahentibus, nam quæ electiue attrahunt, oportet vt sint præparati humores, & apertæ viæ per quas transeunt, vbi autem sint permixti cum sanguine: vel plethoria, vel repente irruat sanguis ad aliquam partem, tunc potest fieri sectio venæ, non autē euacuatio

 per

per pharmacum, quia humores sunt infracti & permixti cum sanguine, & sic non potest fieri attractio ipsorum à pharmaco electiuè attrahente, & hæc pro primo quæsito. Quantum ad secundum dicimus, quod huiusmodi motus quē facit natura simptomatice, vel est propter imbecillitatem virtutis concoctiuæ, aut propter fortitudinem expulsiuæ; nam sæpe contingit in corporibus humidis, vt contentiua virtus se ipsa adeo reddatur imbecillior, vt nihil regat, vel non contineat humores, & nihil resistat, & morbus superet virtutem; & ita superet, vt motus diaphoretici fiant per totum corpus, in hoc casu vbi propter virtutis contentiuæ imbecillitatem ad aliquam partē prorumpent humores, per vrinam, aut per sudorem, vel per secessum, vt in pestilentibus febribus, in quibus fit alui profluuiū, quod syncopim vocamus, & vbi sudores apparent frigidi diaphoretici, & maculæ illæ similiter apparent, quæ vulgo petechiæ dicuntur, & ex tali motu nihil natura subleuatur, quoniam natura nō regulat humores propter defectum ipsius & humorum redundantiam, in casu isto non debemus auxiliari ipsi naturæ, quia non essemus ei in auxilium, sed morbo, quia natura non resistit, sed diaphoreticè mouet humores, ideo nullus

ltis sanè mentis auxilium tunc præstabit, vbi fuerit ille fluor colliquatiuus prouocabit fluorem, neque etiam attractionem pethechiarum quæret, si fuerit motus ille simptomaticus, & diaphoreticus, quia natura non regit humores, & si quis vellet attrahere ad exteriores partes cutis quicquid virtutis esset residui in partibus intimis, attraheretur ad partes extrinsecas, & sic extingueretur animal, ideo tunc temporis natura corroboranda est, vt retineat, & humores regat proprios omissa attractione ad exteriora, quum igitur talis erit casus considerare debetis, an sit virtutis contentiuæ imbecillitas, vel fortitudo expulsiuæ, quod cognoscetis ex pulsu, & vbi quod aucta fuerit ægritudo, quia virtus sit imbecillis, non euacuabitis, quia virtus non est fortis in regendo humores, sed ipsam corroborabitis, si vero materia simptomaticè quidem effluxerit, sed propter virtutis expulsiuæ fortitudinē quo ad vasa, vel propter acrimoniam, aut propter putredinem, vel propter aliquam malam qualitatem natura irritetur ante concoctionem ad expellendum; si ita expellit, tunc robur apparebit circa pulsum, & circa virtutem regitiuam, & sic cum videbitis ex aliquo dictorum naturam fuisse irritatam, & robur ipsius fuerit, licet materia

non sit concocta, & iam natura tentauerit
euacuationem, perfecte autem expellere nõ
possit, tunc adiuuandum est illi, vt contin-
git in tertianis febribus, in quibus propri-
est vt humores circa paroxysmorum prin-
cipia ad ventriculum moueantur, & per vo-
mitum, & per secessum expellantur, vt con-
tingit aliquando: at si non perfecte expellan-
tur, sed natura tantum euacuationem inci-
piat, sed perficere non possit ipsam, sed per-
maneant anxietates circa ventriculũ ex illa
materia ibi contentã, & alia saeua insurgunt
accidentia, & tunc si materia non sit conco-
cta adiuuare debetis naturã; et si per aluum
euacuationem tentauerit, vos & per aluum
ipsi naturae praesidium afferre debetis, si per
vomitum, & per vrinam per easdem regio-
nes & vos euacuare debetis, & ita quomo-
docunque natura se exonerare quaerat, & ex-
pellere nõ possit, eam adiuuabitis, sicut ap-
paret ex Galeno in text, quando curat ter-
tianam, & ita solutionem habetis secundae
quaestionis; modo deueniamus ad rem no-
stram. Hactenus deduximus rem, & primo
indicationes declarauimus, quae ab essentia
morbi sumuntur, secundo quae à motu, ter-
tio quae à temporibus, deerãt indicationes
quae à moribus sumũtur, febris & varij mo-
res sunt, & quia natura rei est quae indicat
quid

quid agendum, igitur naturam morum scire oportet, qui in ægritudine inueniuntur, & isti mores in hominibus indicant hominis naturam, nam si mali sunt, mala est etiam natura, si boni, bona, ita etiam mores consequétes morbos, naturam morborum indicant, & quoniam simptomata ista sæpe ita præualent, vt quandoque rationem materiæ habeant, ideo plurimæ ab ipsis indicationes sumuntur, si mores erunt benigni parum sunt curandi, quia non faciunt indicationes curandi, si aucti sunt & malitiam operentur, & rationem causæ habent, proprias habent indicationes, vt inquit Galen. in xij. therap. & aliquãdo curam ad se trahunt neglecto etiam morbo ipso, variæ igitur eorum indicationes sunt, prout variæ considerantur, verbi gratia: sincopa in febribus, est vnus malus mos, & illarum indicat malitiam, & sæpè coniungitur in feb. à bile pendentibus, & si ipsa sincopis contingat quod habeat rationem causæ, indicat quid agendum, ac si ab essentia morbi sumeretur, quia tunc incipit habere naturam morbi, & tunc causas sincopis cõsiderare debetis, an scilicet proueniat propter humorẽ biliosum ad os ventriculi affluentem, vel propter alios humores, vel propter vermes, & huiusmodi alia, & tunc quid agendũ inuenietis, & quia

simptoma

ſimptomata apparens occupat loca, & os ventriculi, & per conſenſum cor, indicat etiam vbi ſint applicanda remedia, & cum motus ſincopis præceps ſit, & niſi occurrere tis cito interficit, indicat & quando agendum, & indicat ſtatim, & quod de ſincopa diximus, idem dicendum de delirio, & de dolore capitis, intenſiſsimo & de huiuſmodi aliis ſimptomatibus, quæ malos mores indicant, & habent rationem cauſæ, nam ab illis indicationes ſumere debetis, ſicuti de ſincopa diximus ſatis igitur ſint iſta de indicationibus, quæ à tota morbi natura ſumuntur. His viſis oportet ad reliqua deuenire, ſed prius ſupponere debetis, quomodo omnes indicationes curandi ſumuntur à tribus, à natura morbi, ægri, & aëris diſpoſitione: notetis modo differentiã, licet tres iſtos ſcopos habeamus ſemper in qualibet curatione nihilominus à nullo iſtorum trium ſumetis indicationes curandi de per ſe, ſine comparatione ad aliquid aliud, niſi à ſola eſſentia morbi, illa enim ſola indicat quid agendum, reliqua præter eſſentiam non indicant quid, ſed limitant circunſcriptiones alias, ſi materiam inuenire vultis, & agendorum ſubſtantiam, ſola eſſentia morbi indicat, & ratio eſt quia talis indicatio qualis eſt natura rei, eſt enim indicatio relatiua

ætati

ætati cuius est indicatio, & tale est relatiuū quale est fundamentum, igitur si vultis habere indicationem quid, oportet vt ab essentia, & alicuius rei quiditate, non autem à concoctionibus, quod autem essentia indicat quid, est enim morbus præter naturam, & omnis morbus quatenus dispositio præter naturam, indicat vt auferatur, si debet auferri, oportet vt hoc fiat cum aliquo instrumento, ideo essentia indicat quid, quoniam indicat vt tollatur, & eligantur materiæ, diuidendo prius quæ sunt causæ istius dispositionis præter naturam, vt ex diuisione ista distinctè nascantur indicationes, ita quod ab essentia morbi & à causis morbi nascãtur indicationes quid, à causis inquam materialibus, & efficientibus, & quoniam causa materialis & effectus apud medicos idem est, ratione tamen differunt, & ita sola essentia febris tertianæ indicabit quid, motus eius, quando cibandum, & quando exhibenda pharmaca, tempora indicabunt, modo quando, modo quantum, modo quomodo, cum igitur satisfecerimus his quæ sequuntur morbi essentiam, quæ sunt motus tempora, & mores, nũc dicemus quomodo ex variis comparationibus naturæ ægri ad naturã morbi, & naturæ dispositionis aëris, debeatis sumere indicationes: ex diuersa

enim

enim compositione, quæ est inter naturam ægri, & naturam morbi; videbitis quomodo variæ nascantur indicationes, & incipiamus à febre tertiana: cognita est huiusmodi morbi natura; scimus quod est morbus in complexione, & est calida & sicca intemperies, secundum formam, & secundum materiam, talis igitur est natura morbi, quē præ manibus habemus volumus curare, & iam ab essentia morbi, scitis quid agendū, & scitis quomodo quo ad formam esse refrigerandum & humectandum, & quo ad materiam euacuādum, modo vt reliquas habeatis limitationes, naturam ægritudinis comparabitis ad naturam ægri, scitis quid agendum, & quo ad formā, & quo ad materiam, nonne pinximus Socratem nostrum esse tēperaturæ calidæ, & siccæ, cōparetis modo febrem tertianā, cum natura ægri, id est, cum tēperatura Socratis, Socratis tēperatura est calida & sicca, natura febris tertianæ calida est & sicca ex huiusmodi compositione quid nascitur, videbitis corpus illud calidum, & siccum, & similiter morbus se habet, dicebat Aristo. in secundo de gen. & cor. in his quæ habent conuenientiam & simbolum, vel in altera qualitate, vel in duabus facile fit transmutatio de vno in alium, hic est cōuenientia duarum qualitatum, ergo vt cor-

CCCIIII pus

pus hoc haberet dispositionem febrilem nõ indiguit transmutatione multa, & quoniam vt est sententia Gal. tertio therap. cum habemus hominem affectum aliqua ægritudine, non ipsum ad sanguinitatem simpliciter quærimus reducere, sed ad propriam illius indiuidui, ideo cum sit Socr. calidus & siccus in propria temperatura, & nunc ægrotat ægritudine calida, & sicca, si ipsum reducere volumus ad proprium temperamentum, non multa indigemus trãsmutatione: quid nascitur ex hoc discursu: nascitur indicatio quantum agendum, id est, quam magnæ debent esse vires medicinis alterantibus, sequitur igitur quod non multa indigemus refrigeratione, & humectatione, ex quo non est multus lapsus, si modo esset Socrates non ster frigidæ, & humidæ temperaturæ, & in eandem incidisset febrem, multa indigeremus transmutatione, quia non haberet conuenientiam in aliqua qualitate, prius erat frigidæ, & humidæ temperaturæ, nunc calidus, & siccus effectus est, igitur maxima est facta trãsmutatio, quare multa refrigeratione, & humectatione indigemus, quia volumus hominem ad propriã reducere sanitatem, sed domini hic non est dissimulanda difficillima q̃stio si ita teneremus sicut Gal. vult in tertio methodo, & in proliemio ad

Glauco

Glaucoнē, & sicut rei natura indicat, quod quanto maior est lapsus, tāto maiori indigemus alteratione, si ita hoc est multa sequerentur incommoda, verbi gratia, si sit senex frigidæ & humidæ temperaturæ, quia iam est effectus calidus, & siccus, igitur per fundamēta iam dicta maxima indigebit refrigeratione & humectatione si cum his prædictis occurreretis interficeretis hominem, contra rationem & experientiam faceretis, quantum ad rationē certum est, nam istius corpus frigidum & humidum existens incidit in febrē & in calorem igneum, & maxima facta est mutatio à proprio tēperamēto nihilominus huiusmodi calor igneus in corpore senis cum non debeat referri huiusmodi igneitas respectu cuiuscunq; caloris existentis in alio corpore sed respectu huius senis, quoniam calor igneus in sene, respectu alterius caloris vt potè iuuenis non esset igneus, si igitur ita est, quod senis calor respectu sui ipsius sit igneus non respectu corporis temperati vel calidioris, imò respectu horum corporū non erit temperatus, si maxima refrigerātia exhiberetis huic corpori extingueretis ipsum, & esset contra rationē. Præterea hoc esset etiam contra experientiam, nam si haberitis senem illum & laborantem febre ardente, & velletis refrigerantibus

tibus in secundo vel tertio gradu vti, extinguereris non solùm igneum calorē, sed etiā naturalē, quid igitur dicēdum in hoc casu? nemini dubium est quod Gal. in cōtrarium est, qui vult quòd pro quantitate lapsus sumamus medicamentorū qualitatē, Domini ista quæstio orta est ex malo intellectu verborū Galeni & multorū quæ erunt intelligenda, & qui dubitant non intelligūt medicinæ principia, nam si supponenda supponant, nulla erit dubitatio, licet hæc inferius declarabimus, &c. Quomodo sumerentur indicationes curandi absolutè in febre tertiana ostēdimus in superiori lectione, & quomodo etiā sumerētur indicationescomparādæ essentiam morbi ad naturam ægri, & dispositionem aeris docuimus, in eo discursu incepimus à cōparatione quæ fit inter essentiam morbi & corporis ęgrotantis temperaturam, & vidistis quomodo ex his sumeretur indicatio quātitatis remediorū in exēplo Socratis superius posito & dicebamus quod cum corpus Socratis sit calidæ & siccæ temperaturæ & in ægritudinem calidam & siccam inciderit, non fuit lapsus magnus, & cum non fuerit lapsus magnus, etiā à quantitate lapsus indicationes quantitatis remediorū ostendimus, sequitur necessariò quod detur etiā gradus quantitatis

remediorum in alterando esse remissus, ista fuerat conclusio posita in hesterna lectione circa quam maxima oriebatur difficultas, quæ plurimos ętate nostra ingeniosissimos intricauit medicos qui non potuerunt se explicare ab ea, videtur enim ratione & experientia contrariũ si quis rationẽ diligenter consideret imò si quis accipiat hoc corpus Socr. calidæ & siccæ tẽperaturæ laborãs ægritudine calida & sicca vt supposuimus, & cum remissè frigidis & humidis vellet humectare & refrigerare huiusmodi corpus ex quo diximus paruũ esse lapsum in eo, nõ tamẽ refrigerabit illud corpus & humectabit, sed potius augebit caliditatẽ & siccitatem, quia illa remissa frigiditas & humiditas deducetur, à calore illo igneo, & sic magis calefaciet & ignietur, vnde Aui. dicebat febricitantibus febre ardenti si pauca exhibeatur aqua magis calefaciet, sicuti & calx magis acuitur pauca super infusa aqua, prę terea si accipiatis alium extremũ senẽ, scilicet habentẽ frigidam & humidã temperaturam, qui incidat in febrem tertianã lapsus iste erit maximus quia ex toto opponitur cũ tertiana calida & sicca est, temperatura autẽ senis frigida & humida si maximus lapsus est, secundũ quãtitatẽ lapsus vt est sententia Galen. in tertio, quarto, & vndecimo

metho.

metho. & in procœmio ad Glauconẽ vis & quantitas remediorũ menſuratur, ſi hoc inquam verũ eſt nemini dubiũ eſt quod medicamenta intenſiſsima accipere debemus frigida & humida, ſed nulli dubiũ eſt quod ſi huic corpori ſenis frigido & humido ad calidũ & ſiccum lapſo medicinas impẽſe frigidas & humidas exhibebitis, quod calorẽ eius non tantũ igneum, verum etiã & propriũ extingueretis, nec tolerabit hoc corpus medicamenta multum frigida & humida, quomodo ergo verum eſt, quod pro quantitate lapſus menſurari debeat quantitas remediorum in gradu? nam ſi hoc ita eſſet ſenem extingueretis, Socratem longe magis calefaceretis, & quando alterũ experiri velletis cum dedecore veſtro & cum morte infirmi experiremini. hæc eſt dubitatio & occaſio dubitandi, quæ ſuper rationem & experientiam fundatur, quomodo ergo dubitationi reſpondebimus? Dico ſi quis intelligit Galenũ, vt intelligi debet, & artem medicã vt docet ipſe & Auicen. non dubitabit, vt autem dubitatio clarior reddatur, ſupponemus tria, quæ quidẽ ita explicabuntur, vt pateant etiã ſingula ſenſui, quibus ſuppoſitis tres quæſtiones ponẽtur quæſitum ſoluentes, primum ſuppoſitum eſt hoc, quod ſemper eſt perpetuò verum,

si indicatio ab essentia morbi sumpta in se nulla facta comparatione ad aliquid aliud, sed considerando gradum in se indicat esse illi occurrendum cum suo opposito, verbi gratia si morbus calidus & siccus erit semper corpus patiens hunc morbum refrigerandum & humectandum. hoc est perpetuo verum, quia semper contraria contrariis curãtur. si vera est huiusmodi propositio vera etiã erit quæ consequitur per illum locum topicum, ita se habet magis, ad magis sicut simpliciter ad simpliciter, si igitur verum est quòd morbus calidus & siccus extinguẽdus est cum frigidis & humidis erit etiã verum, quod quanto calidior & siccior erit morbus, tanto maiori indiget refrigeratione & humectatione. Præterea etiam probatur hoc, omnis actio prouenit à proportione maioris inæqualitatis, si ergo augetur caliditas & siccitas, quæ expelli debet in frigidis & humidis, oportet vt frigida & humida superent, si actio fieri debet, nam si augetur caliditas & siccitas frigida verò & humida non augeantur, vertetur actio ex parte caliditatis & siccitatis contra frigidum & humidum, si erit æqualis, non fiet actio, & ita oportet necessariò vt si passi augeatur resistentia, vt etiam augeatur vis agentis. si ergo caliditas & siccitas debet extingui

gui

gui cum frigidis & humidis, quanto calidior & ſiccior erit, tanto, maiori indiget extinguente frigido & humido, hoc eſt primum ſuppoſitum. Secũdum ſuppoſitum eſt hoc, quod quantitas virium medicamentorum tripliciter conſiderari debet, vel conſideratur quantitas gradus, vel molis, vel temporis, verbi gratia oportet vt caliditati & ſiccitati occurratis cum medicamento frigido & humido, poteſt quantitas huius medicamenti conſiderari ſecundum gradũ, quod vel in primo, vel in ſecundo, vel in tertio gradu, refrigerandum & humectandum ſit, & hæc dicitur quantitas gradus. Secundò quantitas molis ſuæ ſubſtãtiæ conſideratur, quum ſtante paruitate gradus augetur molis quantitas, vt ſi medicamenta refrigerant in primo gradu poſsimus maiorem exhibere molem, nec quantitas gradus augebitur, ſed molis ſolum & ſubſtantiæ, conſideratur quantitas ſecundum motionis tempus cum, ſcilicet longiori tempore applicamus medicamenta vt quod non poteſt vna forma fieri, duabus vel tribus fiat, & dicitur hæc viriũ medicamenti actio ſecundum quantitatem temporis, & ſic tripliciter augeri poteſt quantitas viriũ medicaméti. Tertium ſuppoſitum eſt, quod quantitas lapſus ægritudinis non abſolute

intelligi debet, quoniam nec ægritudo absolutè intelligitur, sed in indiuiduo semper consideratur, verbi gratia quantitas caliditatis & siccitatis in singularibus considerata, non est absolutè considerata, sed tantum comparatione ad corpus in quo est talis ægritudo igitur si sit corpus Socratis calidum & humidum, habet naturalem calorem respectu calidi & sicci corporis vbi vertatur suus calor ad igneum, calor iste erit maximus in eo & igneus prorsus, quia excedit naturalem suam temperaturam, si postea huiusmodi calor igneus in ipso comparatur ad caliditatem Platonis, calor iste Isocrate, non solùm erit igneus sed potius erit remissè frigidus, ideo si seni occurretis qui ad tactum ardeat, tamen frigidus apparet, ideo dicunt moderni febrem in senibus esse sepultã. ista sunt tria supposita necessaria ad hoc, vt quæstio proposita optime discutiatur, quæ omnia emanant à litera Galeni. istis tribus suppositis correspõdent tres quæstiones, quæ soluunt quæstionem propositam. prima quæstio primo correspondet supposito, est enim hæc, vbicunque inuenimus aliquam ægritudinem in qua excessus sit metiri debemus illum excessum, & pro eius ratione opponere medicamentũ æquale in gradu, secũda quæstio correspon-

det

det secũdo supposito, quæ talis est, vbicunque inueneritis ęgritudinem in qua excedit vel qualitas, vel humor, aut aliquid tale, vos non semper metiri debetis medicamentorũ quantitatem simul in gradu, & in mole, & in tempore motionis: quia plerunque extingueretis hominem, si consideratis excessum ægritudinis gradum tam in tempore quàm in mole, verbi gratia si corpus senis fuerit imbecillium virium, & sit lapsum ad calidum & siccum, si occurreretis cum medicamento æquali in gradu, simul & in mole atque etiam in tẽpore conuenienti ex inęqualitate illa calorem illius senis extingueretis, propterea pro virium ratione subtrahere oportet quandoque quãtitatem gradus, quandoque quantitatem molis, quãdoque quantitatem temporis, & medicinam exhibere remissam in gradu paucam in quantitate, & in pauco tempore applicitam relinquere, quia tolerari nõ poterit viribus imbecillibus existentibus, & sic ista secunda quæstio secundo correspondet supposito, quod medicamentorũ gradus consideratur penes illa tria, nec semper est necessariũ vt illa omnia adsint: sed quandoque vnum, quandoque aliud remouere debet, sed tamẽ facere debetis vt quantitas in gradu, vel in mole vel in tempore correspondeat gradui

 excessus,

excessus, ideo si nõ poteritis occurrere cum quantitate gradus occurritis cum quantite molis, aut cum quantitate temporis, applicando quantitatem in tempore æquali vbi verò habebitis corpus robustum tolerans medicamenta occurretis cum medicamento æquali in gradu, in mole, & in tẽpore, & ratio est, quia vbi vires tolerant medicamentũ tunc medicatio debet esse cita, iocunda, & tuta, & sic vbi vires tolerant, exhibeatis & æqualia in gradu, in mole, & in tẽpore, statim sanitas sequitur, & tunc tuta, iocunda, & recta erit medicatio, iocunda quidẽ erit, quia vbi infirmus cõfertim deducitur ab eo quod est præter naturam ad id quod est secundum naturam, iocundus redditur, & voluptate afficietur, tuta autẽ, quia vires tolerabunt totum. tertia quæstio quæ respicit tertium suppositum talis est, occurrere cum medicamentis habentibus æqualitatẽ in gradu debetis, non quidẽ absolutè cõsiderando corpus temperatum, sed per comparationem ad corpus particulare & proprium, suppositi enim erratum quod quãtitas lapsus refertur ad vnũquodque corpus quod patitur ægritudinem, non ad lapsum à temperamẽto, ita quod si corpus Socratis sit frigidum & humidum, & patiatur tertianã huiusmodi corpus habebit

calidit

caliditatem & ficcitatem, quæ quidē respectu illius maxima erit, quia lapsus, maximè à sua naturali tēperatura, quia redditū siccius calidius, cum prius esset frigidū & humidum, ideo hoc corpus plurima indiget alteratione, & propterea, si accipiatis materiam refrigerantē & humectantem, & comparetis eam ad hoc corpus, bona erit cōparatio: si verò acciperetis materiā quæ refrigerat & humectat corpus temperatū, quod inciderit, in febrem tertianam non erit tota cōpositio, ideo si corpus temperatū excesserit ad caliditatē & siccitatem secūdum caliditatis gradum & siccitatis debetis ita præcise exhibere medicamētum frigidum & humidum, vt corpus ad temperatum deducatur, & supposito quod sit lapsum ad calidum & siccum per duos gradus medicina frigida & humida erit in secundo gradu & ratio est, quia corpus temperatum recedēs à temperamento per duos gradus caliditatis & siccitatis si debet reduci ad proprium temperamentum necessariò oportet quod administretur medicamentum æquale in gradu, habebit ergo medicamentum humiditatem, & frigiditatem in secundo gradu, dicit ergo tale medicamentum respectu hominis temperati, quia medicamēta omnia vt dicit Gal. in tertio de temperamentis, &

quinto de simplic. medic. dicuntur talia, vel talia respectu corporis temperati, in corpore enim temperato semper frigida, & humida dicuntur medicamenta, vel talia & talia, respectu corporis temperati, quando, scilicet in eo est ægritudo calida & sicca, in primo, vel in secundo gradu, vel frigida & humida, in primo vel in secundo gradu medicamenta, dicit talia vel talia respectu corporis temperati, ad illos excessus lapsi, in corpore verò senis frigido & humido, quod lapsum est ad caliditatem & siccitatem per duos gradus, cum tamen esset frigidum & humidum: per duos gradus, si daretur huic corpori medicamentum frigidum & humidum, in secundo gradu respectu corporis temperati, interficeretur, quoniã illa qualitas non esset proportionata huic calori; licet calor ipsius sitan se ipso acutior redditus per duos gradus, non tamen acutior est respectu corporis temperati, & quoniam medicamenta frigida & humida sunt respectu huius corporis temperati, non autem respectu alterius corporis, ideo si medicamenta frigida & humida, in secundo gradu respectu corporis temperati, exhiberentur huic corpori senili à proprio temperaméto per duos gradus ad caliditatem & siccitatem lapso extingueretur, & ratio est, quia illa medicam

dicamẽta respectu illius corporis nõ essent frigida & humida, in secundo gradu, imò in tertio gradu. quare cum calor sit moderatus in sene, igitur medicamenta, in primo gradu frigida respectu corporis temperati, hoc corpus senile siue aliud quodcunque corpus ad frigidum & humidum declinans per duos gradus à temperamento cõmode refrigerabit, his stantibus facilè quæstioni respõdemus, si accipiatur corpus frigidum & humidum quod lapsum sit ad calidum & siccum, an conueniant ei æqualia in gradu verum est respectu huius corporis, non respectu temperati si modo accipiatis corpus calidum & siccum, vt corpus Socratis à nobis propositum, quod quidem patiatur febrem tertianam, maximus ille calor erit in corpore Socratis respectu alterius, sed respectu ipsius non habet calorem igneum, sed calor iste additus facit maximum esse lapsum respectu temperati corporis, si accipiatis ea quæ refrigerant & humectant, in secundo gradu respectu corporis temperati, & applicentur Socrati febrili calore tertianæ corrupto, corpus Socratis non refrigerabitur, & humectabitur ex his, imò potius actio vertetur ex parte caloris, quoniã frigida medicamenta: cũ inueniant calorem maximũ deducuntur ad actum, &

calid

calidiora efficiuntur, vt inquit Gale. quinto de simplic. medic. de opio, de quo ait, si statim non extinguit hominem antequam deducatur ad actum à calore naturali, nõ amplius interficiet ipsum, quoniam incalescit & desinit esse venenosum, & ideo in corpore frigido & humido, licet esset caliditas, ignea sibi, non tamẽ erit magna respectu calidioris, nec respectu temperati corporis, ideo medicamentis refrigerantibus leuioribus respectu temperati, & leuioribus, adhuc respectu calidioris corporis occurrendum erit, quia refrigerantia debent esse respectu sui caloris, stante hoc principio, quia à proportione maioris inæqualitatis prouenit actio. stat igitur veritas in hoc & in illo, & sic ex suppositis apparet mos Gale. & hæc satis sint de huiusmodi quæstione, vnũ verbum dicamus de alia dubitatione, quæ solet intricare homines, dixit Galenus quod quale in gradu applicandũ est morbo. verbi gratia, si morbus duos habet gradus caliditatis præcise, duo gradus oppositi frigiditatis scilicet debẽt applicari. hoc videtur contra fundamentũ à nobis positum, quia à proportione maioris inæqualitatis prouenit actio, si igitur erit ęquale agens & patiens nõ sequitur actio, nisi augeatur quantitas virium ex parte agentis, non sequitur

actio

ăctio.quid igitur dicemus? dicitur quod iſta dubitatio,vt pleræq; aliæ oriuntur,orta eſt ex malo intellectu verborum Galeni, quãdo dixit æquale opponendũ eſſe in gradu,mens ſua fuit, ſi ægritudo excedit per duos gradus,debet reduci ad temperamentum proprium per duos gradus,& eligere medicamentũ illi æquale debemus,ſi enim augeretur actio,deduceretur ad oppoſitum, alterandũ igitur corpus eſſe voluit Galen.vt recedat ab illo ſecundo gradu,& ad propriũ temperamentum deducatur,quia ſi vlterius alteraretur ad oppoſitum gradũ deduceretur,& oportet tunc rurſus medicamento vti calido,vt ad ſuum deduceretur temperamẽtum,& ideo dicebat Galen.metiri debetis actiones veſtras à quantitate lapſus,nõ autem graduum medicinarũ,& ſecundũ quãtitatem virium,vt habeatis medicinã,quæ agere poſsit,quæ æqualis ſit non in gradu tantũ,ſed in mole,vel in motionis tẽpore, vt corpus lapſum ad temperamentum proprium deducatur,id enim æquale in gradu eſt quod ſuum tempus motionis tale eſt,& eatenus alterans quouſq; deuenerit id corpus ad ſuæ ſanitatis gradum. Hic nonnulli inquiunt medicamenta æqualia in gradu æquali gradui lapſus applicata poſſe corpus ad temperamentũ proprium reducere,

cere,& si quis obiecerit à proportione maioris inæqualitatis prouenit actio, hic non est proportio maioris inæqualitatis, ergo non sequitur actio, dicunt quod ab æqualibus non prouenit actio ita quod victoria permaneat ex parte vnius, sed prouenit actio ex parte vtriusq; , quia ad temperamentum reducuntur, quoniam duo gradus frigiditatis & humiditatis agent in secundos gradus caliditatis & siccitatis, ex multa actione & reactione ad inuicem refrangentur vtriusq; vires, & ad medium deducentur, hæc responsio licet de corpore temperato veritatem habere posfit, quod quidem à temperamento per duos gradus caliditatis recesserit, non tamen de calidiori corpore, quod quidem in sanitate determinat sibi duos gradus caliditatis & siccitatis veritatem habebit, nam si per duos alios gradus caliditatis & siccitatis recesserit à sua naturali temperatura, Medicamentum frigidum & humidum, per duos gradus non poterit agere, in illos duos gradus naturales, qui omnes simul vniti quartum gradum caliditatis & siccitatis determinãt, & cum id proloquium in philosophia & in medicina sit à proportione maioris, idest duos gradus frigiditatis & humiditatis huiusmodi corpus calidum & siccum vt qua-

tuor

tuor conuertant in ſui naturam,& ita calor augebitur,ſecundum igitur horum ſententiam neceſſarium eſſet eligere medicamentum æquale in gradu,igitur opus erit,vt illud ſit frigidum & humidũ,in quarto quoniam oppoſitus lapſus ad quartum gradum eſt,ſed quæ in quarto frigida ſunt veneni rationem habent, igitur tale medicamentum abiiciendum,ſed vt à nobis determinatum eſt medicamentum eligatur æquale quidem non in gradu,ſed in mole,vt quod non poſſemus ope gradus aſſequi, merito quãtitatis,& molis auctę aſſequamur,quod tamen Gale.dux noſter in ardente feb.fecit, in qua cum medicamenta frigida & humida,& in quarto non poſsint commode exhiberi,cum venenoſa ſint,ad frigidæ aquæ potus confugit,& cum id nõ poſsit in gradu conſequi, quantitatem adeò auget, vt etiam ſitulam aqua plenam ad potandum exhibeat,fretus vt quantitatis auxilio intentum finem aſſequatur,at ſi fortè fortuna vires medicamenti quantitatem ſufferre nõ poſſent,ad tempus motionis confugeret,& viribus iteratis calorem auctum extinguerent,& corpus ad propriũ temperamentum deduceretur, vt de calce patet,ſupra quam tam diu aqua cadit, quod prorſus madefit,& extinguitur eius calor,iam igitur ad

hoc

hoc deuenimus, vt expleuerimus comparationem morbi cum tēperatura. Reliquum modo est, vt comparemus ea quæ sumuntur ab essentia morbi ad structuram corporis, ætatem, mores, & ad consuetudinē, & ita exactè omnia pertractabimus, vt omnino nihil desit.

Hodie determinabimus casum Socratis patientis febrem tertianā, propterea attenti estote, si rectè meministis in præcedenti lectione, nos de indicationum compositione agebamus, componebamus indicationes quæ sumuntur ab essentia morbi cum his, quæ à temperatura ægri sumuntur, circa quam compositionem ortæ fuerunt quæstiones nonnullæ, quæ solutæ fuerunt, consequens nunc est, vt cōparemus omnia quæ sumuntur ab essentia morbi, & vt conferamus comparationem ad structuram & habitum, seu ad totius corporis compositionem, sicut ad temperaturam fecimus, variæ si quidē ab hac comparatione oriuntur indicationes, si enim comparatur morbus ad structuram, sicut varia est structura, ita etiā variæ indicationes oriuntur, verbi gratia in Socrate præter temperaturam calidam & siccam adsunt amplissimæ venæ. Sicut in his contingere solet, qui habent talem temperaturam, prçterea ampli thoracis est,

vt eti

vt etiam ſuppoſuimus,& ſolidorum,muſculorum,ſi eſſentia morbi ad ſingula iſtorum comparamus,variæ oriuntur indicationes, ſi verbi gratia comparatis tertianam ad venarum amplitudinem, quid oritur?primò oritur indicatio,quod ſtante tali amplitudine facillimè euacuabitis per venas illas amplas,præterea docebit modum operandi,quia quanto latiores ſunt venæ, tanto facilius fit attractio per medicinam ſi verum eſt,quod corpora quæ purgare volumus,oportet fluuida facere,fluuida declarat Galen.attinere tum ad humores tum ad vaſa,quæ ſi ampla ſunt facilius fit attractio, vt docet Gale.in ſecundo de naturalibus facultatibus.ex amplitudine igitur vaſorum, ſcitis quomodo commodior fit attractio & euacuatio,& ſcitis quod venæ ſunt paratæ,ideo facile poteritis humorem peccantem euacuare,ſi verò referatis eſſentiã morbi ad amplitudinem thoracis aliæ naſcuntur indicationes,ſcitis quod in tertiana bilis,habet raptum ad ventriculum & per vomitum expurgatur,amplitudo thoracis indicat quomodo commodè poterit educi,& ſine periculo educi,quod ſi contrariam habuerit diſpoſitionem,non tuto,& ſi materia habuerit raptum ad ventriculum poterit euacuari per illam regionem,imò opus

 erit

erit vt diuertatur, quia licet opus ſit euacuare per regionem qua natura repit, ſi conueniens regio fuerit id veritatem nō habet, ſi modo non adſit huiuſmodi thoracis amplitudo, quærendus eſt alius locus euacuationi aptus, ſi verò comparatis eandē eſſentiam ad ſoliditatem muſculorum ſtatim oriuntur duo, primo oritur quantum cibi exhibere debeatis, & etiam medicamenti, & ita quantitas limitabitur, quia ſoliditas illorum muſculorum, validas indicat virtutes non facilè reſolubiles, ex quo reſultant duo, vt inueniatur quantitas cibi, & medicamenti. quantum ad quantitatē attinet cibi, vt materialem inuenietis ægritudinem ratione ſui non eſſet cibus exhibendus, ſed indicationes quæ ſumuntur à natura ægri, & à corpore affecto cogunt nos ad cibandū, vbi igitur inuenietis ſolidum corpus ſcitis quod non facile reſoluitur, ex altera parte ſcitis quod materialis morbus alimentum non requirit, ideo per comparationem hāc ſcietis quod facile tolerabit famem, & ex tali tolerantia poterimus tenui dieta vti magis quàm in eo qui habet laxos muſculos, quia iſte calorem habebit reſolubilem, quantum ad medicamentum, ſi materia eſt euacuanda ſumpta indicatione à materia & forma ſcitis quod confertim & non paulatim

tim poteritis facere euacuationẽ, ita quod quantitas virium medicamenti indicatur à tali soliditate, quia curatio quanto citior, tutior, atq; iocundior, tanto melior est, si verò confertim fieri non pôssit indicatione sumpta à corporis natura quæ tolerare non possit, tunc paulatim procedere debetis apparentibus signis concoctionis, & seruatis seruandis. istæ sunt compositiones quæ sumuntur à structura corporis quę variæ sunt secundum diuersitatem signorum mẽbrorum, à quibus variæ sumuntur indicationes, de quibus exquisitè agemus, cum secundum librũ ad Glau. interpretabimur, quapropter de indicationibus quæ à singulis partibus corporis sumuntur in præsentia nihil dicemus, si verò comparatis essentiam morbi ad vires, tunc resultabunt indicationes aliæ diuersæ, & primo si quantitatem morbi cum quantitate virium comparatis, tria nascuntur diuersa, primo oritur indicatio, quid sit pronuntiandum in morbo. secundo quomodo sit ratio victus instituẽda, tertio nascitur indicatio quomodo sit occurrendum in gradu cum medicamentis an æqualibus in gradu, vel in mole, vel in motione temporis, primũ docet Gal. in primo lib. ad Glau. & inquit cũ cõparatis quantitatem morbi ad quantitatẽ viriũ, consideratis

an vires superent essentiam morbi; si superent, tunc facilè poteritis pronunciare hũc morbum esse resoluendũ: si autem oppositũ videbitis, valde etiam est pertimescendum, & ita scitis quid pronunciandũ sit. præterea ex eadem compositione scitis quomodo sit ratio victus instituenda, si enim vires validæ sint, tenuiter agendum est, quia morbus quatenus morbus materialis est, non requirit alimentum, propterea si vires tolerant tenuem victus rationem eius instituetis, si debiles sunt, tantũ adiicietis de cibo quantum cognoscetis vires tolerare. Tertium quod nascitur ex hoc satis eo modo ostenditur, nam semper hoc perpetuò verum est quod ab essentia morbi in se ipsa considerata sumatur quid agendum, à forma quidem cum in se consideratur, & forma febris cum in se cõsideratur sit caliditas & siccitas sumitur indicatio refrigerandi & humectãdi, à materia verò faciente febrem perpetuò verum est, quod stante materia quæ putrescit, euacuãda est. cum igitur hoc sit perpetuum, si postea comparatis essentiã morbi cum viribus, istud quod perpetuum erat non tollitur quidem, sed limitatur, verbi gratia si vires debiles sint, & debeatis occurrere homini habenti temperaturam calidam & siccam: puta vt duo respectu sui debetis

betis habere gradum refrigerantem vt duo, sed iam suppositum est quod vires sunt inualidæ,& calor naturalis in quo radicatur calor febrilis pariter diminutus,si opposita æqualia in gradu frigida & humida respectu corporis temperati exibebitis,periculum est ne extinguetis calorem igneum, pariter & naturalem,licet igitur,quantum ad excessum attineat debeat opponi æquale in gradu nihil minus cum æquale in gradu non posit tolerari à natura,debetis recurrere ad quantitatem in mole, & nihil prohibet ad quantitatem motionis temporis recurrere debetis,quia vt scitis quantitas in medicamentis consideratur secundum gradum:sicut cum dicimus medicamenta hæc talia sunt in secundo vel in tertio gradu,secundum molem,vt quãdo poculum vel situlam aquæ exhibere vultis,vel si non tolerat sicut non tolerat natura debilis,recurrendum est ad quantitatem motionis temporis,vt si non posint exhiberi duo gradus intentionis frigiditatis & humiditatis, quia non tolerat natura, nec etiam duo cyati medicinæ frigidæ exibebitis medium cyatum, & cum non posimus,gradu & mole occurrere,cum tempore supplebimus,& dabimus parum & sæpe,& enim natura tolerabit pluribus vicibus,

quod non potest vnica vice tolerare,& hæc tria ex tali cōparatione nascuntur, diceret hoc loco aliquis,exhibeatur pauca quantitas verbi gratia medius cyatus,excessusq; sit caliditatis vt duo,ad excessum talē opor tet exhibere duos excessus oppositos sed natura non potest tolerare gradū nec quantitatem minuetur ergo gradus medicinæ in intensione,& in mole,sed à proportione maioris inæqualitatis prouenit actio non à medicamēto & sic medicamentū calefaciet potius quàm refrigeret,quia calor aget in mendicamentum cū victoria,hoc verū est, sed tamen dico quod non potest confertim fieri,iteratis vicibus fiet,& iste modus felicem habebit euentū,& licet proueniat actio à proportione maioris inæqualitatis,& licet calor superet gradum,tamē calor repatitur à gradu medicamēti: quoniam omne agens in agēdo repatitur,& cōtinuando deuenit ad intentum,sicuti aqua paulatim inspersa super frustum calcis viuæ, primo insultu calor calcis excitabitur magis,si adhuc inspergatur excitabitur, sed si iterum atq; iterum inspergatur,eius calor extinguetur,& sic ex vltimis actionibus apparebit victoria ex parte aquæ,sicut cū aqua cadit super lapidem,primo vincitur,sed lapis patitur,& iteratis vicibus tantum patitur,

quod

quod tandem perforatur, licet ergo res refrigerans primo insultu non refrigeret, sed potius calor augeri videatur, tamen reiterando vices victoria remanebit ex parte rei refrigerantis, vbi verò validæ vires aderunt & maximus lapsus, tria hæc exhibere poterimus, frigiditatem in gradu in maxima quantitate & sæpe, maximè vbi sit maxima necessitas extinguendi, & ita medicamentorum gradus sunt diuersimode alterandi, secūdum varias compositiones morbi ad ipsas vires, si verò comparatur morbus ad ætatem, indicationes quæ sumuntur ex tali compositione ferè reducuntur ad eas quæ à viribus sumuntur, neque differunt nisi in paucis, si enim rei natura consideratur, æquales ferè vires sunt, vt æqualis calor in iuuene & adolescente, propterea si comparatur morbus ad vires, in hoc differunt, quoniam in ætate adolescentiæ & pueritiæ crescunt pueri & adolescentes, ideo indigent alimento plurimo, tum etiam quia laxioris & rarioris sunt texturæ, & facillimè euaporant, & licet sit virtus æqualis in iuuene & puero, hoc habet puer quia facilius resoluitur propter membrorum mollitiem, & laxitatem propterea virtus habet multa negotia, oportet vt suppleat & augmento, & alimento, licet igitur sint

æquales: diuersæ tamen sunt indicationes, si comparetur morbus ad ætatem, ideo si morbus indicaret sanguinis misionem, ætas pueri contrarium indicabit, non quia vires non sint validæ, sed quia facile resolubiles sunt, ideo si mitteretur sanguis, longe magis resolueretur, propterea indiget alimento, quod in iuuene ita non est quia ipse habet musculorum soliditatem & non ita resolubilis est, & non indiget augmento sed solũmodo nutrimento, & si fuerit in fine adolescentiæ pauco indiget augmẽto. pueri verò indigent augmento secundum omnes dimensiones, si verò ætates fuerint similes & vltra ista tunc vires minuãtur, quanto minuuntur, circa alterationem & euacuationem debetis limitare quantitatem pro ratione illarum ætatum sed omnia hæc referuntur ad vires. Si verò comparatur essentia morbi ad consuetudinem tanti momenti sunt indicationes quæ sumũtur à tali compositione vt idem morbus in eadem prorsus temperatura & ætate, & iisdem viribus, curationes verò oppositas ferè requirat. verbi gratia sit aliquis similis socrati nõ modò quo ad ætatem & cætera omnia, sed etiam quo ad consuetudinem, sit natura solitus comedere panem biscotum pessimũ, legumina, & carnes bubulas, & salsamenta, quæ ab alio

alio corpore confici non possunt, etiam si esse struthio vel camelus, primo in maxima quantitate vescatur, vescatur etiam pane azimo vt Greci & vino vinosissimo perfecto. si velletis nutrire hunc tertianam patientem ptissana collata intribus diebus morietur: si verò alius fuerit assuetus degere sub vmbra, & comedere perdices, hædos & vix patiatur vitulas carnes, & bibere vinũ subtile aquosum, si velletis hunc hominem nutrire sicut nautam vtrunque interficeretis, nam nauta suũ pedibus & cerebellis est nutriendus, & rebus habentibus solidum nutrimentum, delicatũ autem nutrietis sola ptisana. Ab exercitiis autẽ, licet exercitia cum consuetudine incidere, deberent tamen in hoc quia exercitia superflua corpus imbecille faciunt, aliquando robustius, si robustũ fuerit, sumentur indicationes eædem quæ à viribus, si imbecillius ad imbecillitatem virium reducentur, & omnino redibimus ad idem. istæ sunt indicationes quæ sumuntur per compositionem essentiæ morbi ad naturam ægri. Erat tertiũ quia iam sciuistis tres esse scopos comparandos ad veram curandi rationem inueniendã primus scopus sumitur à natura morbi, secundus ab ægri natura tertius à natura aëris ambiẽtis, considerauimus totã naturã morbi quæ est in essentia,
 in quant

in quantitate in moribus & temporibus, consideramus naturam ægri quæ existit in temperatura, structura, in moribus, ætate, exercitio, consuetudine. Erat tertia natura, scilicet dispositio aëris, & sciuistis quod aliquando medio modo se habet aëris dispositio ad morbum ipsum & ægrum, quandoque ita se habet vt sit similis morbo, & adiuuet ipsum, & contrarietur naturæ ęgri, quãdo similis naturæ ægri & morbo aduersatur si fuerit similis & propria morbo vt in tertiana febre vel ardenti vbi adsit aer calidus & siccus vt in estate, nemini dubium est quod adiuuat morbum, indicatio sumitur ab aëre hoc modo vt alteretur ad frigidum & humidum, ideo eligimus in casu cubile frigidus & alteramus & cum pluribus instrumentis, si fuerit aduersus morbum, ita quod morbus sit calidus & siccus, aër frigidus & humidus, debetis tunc permittere in eademmet dispositione in qua reperitur, quoniam habet rationem remedij, & sic habet indicationes omnes, quæ sumuntur ab illis fontibus tam comparando inter se quàm etiam absolutè. Dicamus modo duo verba quomodo huic Socrati sit occurrendum, & quomodo omnes indicationes applicentur, & erit finis, iam sciuistis Socratem nostrum esse temperaturæ calidæ,

&

& siccæ, annorum vigintiquinque, pluribus exercitiis deditum, quod febrire cepit febre tertiana, si nos modo velimus ex omnibus istis vniuersalibus habitis, per habitum tunc applicare ad Socratem, quem curare volumus. Primo quidem in ipso morbi essentiam considerare debemus, & quia morbi essentia semper indicat idem, forma est calida & sicca igitur frigida & humida sunt exhibenda, materia autem bilis est, debet igitur euacuari, vultis modo mederi Socratem, non estis contenti, nisi limitaueritis omnia, Socrates calidus & siccus est, morbus calidus & siccus, hic igitur non est multum excessus, præterea scitis naturam morbi, quod non tantùm calor iste non excedit intensiue, nec etiam extensiue, quia febris tertiana hæc (quam longissima sit) non perdurat nisi per duodecim horas, & nos supposuimus durare tantùm per octo horas, & ita in tribus diebus, cum vir iste tantùm per octo horas febriat, & reliquas omnes partes quietis sint proculdubio febris non erit extensiua, neq; etiam intẽsiua erit febris, quia morbus in vtraque qualitate est similis suæ temperaturæ, cum ergo neque extensiue neque intensiue magnus sit morbus, indiget quidem refrigeratione & humectatione sed non multa, in refrigerando enim non solùm possimus

posſimus augere medicamenta in gradu ſed etiam in mole,& in tempore,& in variis inſtrumẽtis vbi vrget neceſsitas,& non ſolùm applicantur ea quæ per os ſumuntur,vt ſunt cibi & medicamenta ſed etiam ea quæ exterius applicantur,vt linimenta, vnctiones, & etiam ea quæ exterius & interius vt aër, ita quod ſi eſſet hic maximus caliditatis exceſſus indicatione ſumpta ab exceſſu, non tantum cibaria frigida & humida exhiberemus ſed medicamenta etiam, & quæ exterius applicantur,& etiam aërem alteraremus, ſed cum in Socrate nõ ſit intenſio gradus nec extenſio,ſumus contenti tantum cibariis frigidis & humidis, nec admittimus medicamenta frigida, nec exterius, nec interius neque debemus alterare aërem alteratione de qua ſit curandum, niſi fortè maximus eſſet aëris exceſſus, quantum attinet ad materiam quoniam euacuanda eſt, ſcitis primò quod materia pauca eſt, à quantitate cuius limitatur quantum ſit euacuandum, & propterea expellitur extra venas, quoniam habet imperium ſupra ſe: propterea indicatione ſumpta à diſpoſitione corporis Socratis, quoniam habet amplas venas,& facile educetur, ideo leui pharmaco indigemus, & conſequenter non debemus mittere ſanguinem, quia morbus non
eſt

est magnus, nec ratione diuersionis, nec ratione euacuationis, itaque non transibitis florem casiæ, tamarindos, & mannam, & soli clisteres quandoque & prouocatio vrinæ sanat, si natura vergat ad eas partes, ideo si vomitum excitetis eritis contenti aqua calida, vel aqua calida cum modico aceti, nec vllus sanę mentis ad raphanum, vel helleborum se confert, quia indicatione sumpta à quantitate materiæ, & ab ipsius substantia non indiget forti euacuatione, & si vrina est prouocanda apio non est vtendum in huiusmodi corpore, cum calidæ & siccæ temperaturæ sit, sed sufficiunt diuretica frigida, vt est semen anguriæ, melonum, cucurbitæ, quæ prouocant vrinam, & cum hoc refrigerant, si modo aliquis esset frigidæ & humidæ temperaturæ, & lapsus in tertianam febrem, deberetis tunc exhibere apium in prouocatione vrinæ & licet Galenus afferat exemplum indistinctè de apio, supponit vos iam habere methodũ in qua vos semper exerceatis &c.

Audiuistis in præcedentibus lectionibus, quomodo propositæ fuerunt indicationes curatiuæ, à quibus sumuntur modi curandi febrem tertianã, & tandem audiuistis quomodo proposito illo Socrate febriente febri tertiana, esset curandus, & dicebamus

in calce lectionis præcedentis quomodo primò esset curandus, applicando vniuersales indicationes, ad istum particularem hominem, & cum indicationes, quæ sumuntur ab essentia morbi à forma, & à materia, scilicet eędem semper & immobiles sunt, quia semper verum est vbi caliditas & siccitas adest, vt semper cum frigidis & humidis occurramus, & vbi materia sit in corpore, vt semper euacuetur, & si nihil aliud esset, omnes essetis medici, & in tribus verbis addisceretis artem medicam, sed inquit Gal. quod facit artem difficilem sunt, illæ limitationes quæ limitant actiones nostras, verbi gratia, si debetis refrigerare, quando, quantum, quomodo, & vbi, hoc indicat maximam hominis prudentiam, & circa hoc versatur medicus & ars, & facile est videre quid, quia scimus quod contraria contrariis curantur, nam si Socrates febriat febre tertiana, scimus in eo esse caliditatem & siccitatem, pręter naturam & materiam redundantem, & sic facile est videre quod indiget refrigeratione & humectatione, deinde euacuatione, at quantum, quando, vbi, & quomodo, sit agendum, difficillimum admodum est inuenire, incipiamus igitur ad euacuationē particulariũ procedere cum his indicationibus, & quia suppositum est Socratē calidę & siccæ

& siccæ temperaturæ esse, non habere intensionē lapsus in gradu, quia facile inducitur caliditas & siccitas in membro calido & sicco, & ex hoc sumebatur indicatio, quod non indigebamus multis alterationibus, nec multū euacuantibus, quia materia non erat multa, cōparauimus præterea morbum ad corporis structuram, ad vires, & quomodo prognosticādum, & quomodo ratio victus instituenda, deerat vt comparemus morbū ad multa alia, ad quātitatem, scilicet ad tēpora, & videremus in quo tempore sumus, quia inde nascuntur operationes necessariæ operandi, quid scilicet agendū, sciuistis autem quatuor esse genera temporum, his ita stantibus audiuistis quomodo in Socrate proposito omnia erāt quieta, nō aderat motus qui aliquis in eo in principio ægritudinis, quia supposito quod in principio occurratis ipsi, nō fuit motus criticus, quia in principio sumus, & motus criticus supponit cōcoctionem, sed in principio non sunt concoctiones, sed cruda sunt omnia, & humor quietus, nō fuit etiā motus simptomaticus: quia talis motus cōtingit, quādo humor est crudus, vel multus, vel multā acrimoniam & mordacitatem habet, & valida est virtus, tunc excitatur ad expulsionem natura, & motus ille simptomaticus dicit, & plerun-

que

que laudabilis est, in nostro Socrate nullus est motus nec criticus, nec simptomaticus in principio cum concocta medicari oporteat, & moueri debeant non cruda, vt Hipp. prima particula Aphorismorum, Aphor. vigesimosecundo, nascitur indicatio quod stante materia cruda in Socrate, non debet moueri nisi prius concoquatur, & ita á temporibus, cum sumus in principio non debemus euacuare aliqua euacuatione, nisi forte lenire aluum vellemus, vt fæces existentes in intestinis exire possint, & hæc de indicationibus in temporibus, si modo comparamus essentiam ad mores, duos habet malos mores, cum sit corpus cholericum habet æstuationem maximam vẽtriculi & inclinationem, ad sincopim, postea habet deliriũ, isti sunt duo mali mores, qui quandoque habent rationem causæ, ita quod possunt esse causa magni periculi, tunc isti mores trahunt curationem ad se, & neglecto morbo vertetis vos ad malos illos mores, & quia in isto casu est inclinatio ad sincopam, & sincopa de medio tollit, & imminet periculum de morte, oportet statim illi occurrere, delirium etiam quantũ sit periculosum, quia ex ea sequitur frenitis, quæ est inflammatio cerebri, ex vobis ipsis scire potestis, ideo ambob[9] statim occurrere oportet, nec

permit

permittere vt incalescãt,sed statim cum Socrates habet inclinationẽ ad vomitũ,adiuuabitis vomitum,quia expulsa bile cessabit sincopa, quæ prouenit ex bile deueniẽte ad os ventriculi,& mordicando cõuellitur os, & cor per consensum, si non habet inclinationẽ ad vomitũ nec potest euomere, dabitis isti Socrati taliter effecto, vel modicum succi granatorum,vel miuam cidoniorum, quæ est vel vinum, vel succus cidoniorum quoniã ista sunt potißima ad reprimẽdam bilem,quia habent vim refrigerandi & exsiccandi,& sua vi astringente faciunt bilem deorsum tendere, imò si inuenietis syncopã talem,vt statim deliquat animo,debetis tenui medulla panis infusa in illius vinis reprimere bilẽ,quia stomacus amplexabitur, cibum,& refrigerabitur bilis,quia in eo est vis emplastica quæ contẽperat & obtundit acrimoniã bilis, si igitur poterit vomere potando aquam tepidã bonum erit,sin minus, cum vino granatorũ, & reliquis iam dictis procedetis, & ita domini iudicabũt,isti mali mores quid agendũ, & locus affectus demonstrabitur vbi sit operandũ,si verò fuerit deliriũ sicut suppositũ est, statim vbi accesseritis,procurabitis,ne vapores ascẽdant ad cerebrum,& non debetis permittere, vt inualescat ascensus vaporum ad cerebrum,

quia cerebrum præparabitis ad recipiendũ magis illos vapores & debilius reddetur ex illis, & periculum erit ne fiat inflammatio cerebri, & ideo oportebit reprimere vapores cum oxirodino cõfecto ex optimo oleo rosato, & aceto, & debetis habere varias miscellas huiusmodi, si videtis quod inclinet ille homo cui occurritis ad somnum, præterquam quod delirat, duas aceti partes & vnam olei rosati apponetis, si enim duas partes olei rosati apponeretis, magis somnum prouocaretis, si fuerit inclinatio ad vigilias, duas olei rosati, & vnam aceti ponetis, & ita ista indicatio, quæ variat miscellas à moribus variis sumitur, & ita indicatione sumpta à moribus scitis quid agendum, habetis quomodo Socrates si curandus sumpta indicatione ab essentia morbi à temporibus, & quomodo à moribus, reliquum modo est vt sciatis quomodo Socrates sit curandus indicatione sumpta à moribus, à temperatura, & à consuetudine, suppositum est esse calidę, & siccæ temperaturæ in ætate adolescentiæ, exercitatum in omnibus exercitiis, multum comedebat, & bibebat etiam singulis horis; hæc erat Socratis tẽperatura, hi mores, hæc cõsuetudo, hæc exercitia, & primo comparãdo morbũ cum temperatura, quid sequitur est calida

 & sic

& ſicca, vt ſuppoſuimus quod ſit excedens: attamen temperata per ſecundos gradus ægrotat modo & incidit in tertianã ſuppoſitum eſt, quod habeat vnum gradum per exceſſum à ſuo naturali temperamento, ſi ita eſt, habet duos gradus caliditatis, ſed iam vnus gradus caloris acceſsit, & iam ſciuiſtis quod febris eſt calor naturalis conuerſus ad igneum: igitur maximus eſt reſpectu ſui, & factus acrior ſe ipſo, & qualis eſt calor naturalis in illo talis eſt febris, & calor eſt acutus, magnúſq; reſpectu ſui ſed ſi conſideratur reſpectu alterius caliditatis, non perciperetur, & in ipſo iſto per contrarium eſt febris, vbi quis habet maximam copiam caloris naturalis, ſicut Socrates noſter, qui habebat duos gradus caloris naturalis, ſua caliditas non eſt ignea, vbi poſtea aduenit adhuc tertius gradus: quoniam putatis caliditatis gradũ in eo eſſe ſi cõparetis ad temperamentũ, in alio non toleraretur, in iſto toleratur, ſtãtibus his, in hoc debetis ſummopere aduertere, quoniã ex his ſcietis quæcunque dixit Gale. ſine diſtinctione, dat ptiſanã, lactucam, maluã, pedes ſuum, cerebellum ſuum, & hædorum, quid habẽt pedes ſimile cum ptiſana, & lactucis, notetis modo diſtinctionem quando conueniãt cerebella ſuum, ptiſana, vel lactuca, ha-

bemus corpus istius Socratis, in quo sunt duo gradus caliditatis per excessum tempe ramenti, quando est sanus, accessit vnus gra dus ignei caloris, cum habeat iam calorem istum febrilē, totus iste calor maximus est, ideo non potest extingui cum leuibus, quia quæ calida & frigida sunt dicuntur talia re- spectu tēperati corporis, si exhiberetis huic Socrati ptisanam hordeaceam, quum sit fri gida, in primo tantum, & huiusmodi frigi- ditas, dicitur respectu corporis temperati, nec potest refrigerare nisi corpus tempera- tum tantum, in primo, sed Socrates quan- do est sanus habet duos gradus excedentes in caliditate ita quod cum sanus esset, nec posset refrigerari, quid igitur agendum? nō sufficit ptisana in hoc corpore, conuenit al- teri corpori patiēti tertianam febrem cum remissiore calore, quia suus calor natura- lis erit temperatus, aut potius paucus, con- uenient igitur Socrati cibi frigidiores, & licet non possint illi exhiberi frigida in ter tio sicut est portulaca, conuenient tamen quæ in secundo gradu sunt frigida sicut la- ctuca, attriplex, blitum, malua, & quæcūq; enumerat Gal. ex his autem omnibus quid magis conueniret? blitum & attriplex, quia in blito est frigiditas intensa, in secundo & humiditas intēsa, in tertio, & quod non po

test

test sua frigiditas poterit humiditas, quæ æqualis est, & propterea augebitis molem, etsi non tolerat molem, vicibus iteratis extinguetis calorē illum, in hoc igitur corpore habente fortitudinem virium, quia viginti quinq; annorū est, calidum & siccum quod indiget maxima refrigeratione, debetis eligere maxima refrigerātia, & dare magnam molē, & sæpe ipsum nutrire, & hoc est verū, sed indicatione, à musculis solidis tolerat ieiuniū, ideo non conueniet, quia extinguet caliditatē ipsarum virium, lactuca enim conueniet, sed erimus ne contenti hac re? vtiq; dum erimus propè statū, sed indicatione postea sumpta à consuetudine, quia multum solebat comedere, & quia solidos habet musculos, & fortem calorē, in principio dabitis huic viro cōmodissimè, vel hedorū cerebella optimè præparata, quæ humida sunt cum pane loto, & aqua ordeacea ad bibendum, & dabitis pedes porcellorum quos non daretis debiliori, & circa statum eritis contenti sola attriplice, ex hac indicatione sumpta à temperatura & robore, dabitis etiam pullos in principio præparatos cum dictis herbis, & iste erit optimus processus, si modo frigidū hominem curaretis, & senem qui haberet sexaginta annos, esset frigidæ & humidæ temperaturæ cum est

ſanus & incideret in febrẽ tertianam, daretis ne illa lactucã & pedes & cerebella porcorum, qui etiam otioſe degerit & tandem comederit cibaria laudabilia? minimè, quia licet ſit calor igneus in iſto viro, eſt comparatus ſuo naturali, quando eſt ſanus, comparatus verò ad hominem temperatum frigidior & humidior eſt quàm ſit temperatus per duos gradus, modo febriat iſte & calor ſuus debilis ſit factus igneus, habeat vnum gradum, vel duos caliditatis, huiuſmodi calor quamuis in ipſo ſit ardens, reſpectu tamẽ temperati non eſt ardens, imò nec calidus erit ille homo, ideo ſi daretis ea quę maximè refrigerant & extingunt reſpectu tẽperati, interficietis hominẽ, ideo lactuca, attriplex, blitũ & huiuſmodi nõ conueniũt, quia refrigerarent adeo hoc corpus vt periculum immineret ne caderet in hydropẽ, & hæc ſatis de indicationibus quæ ſumuntur à temperatura, ſi verò ſumantur à conſuetudine erunt illémet indicationes, eadem etiam à moribus, ſi modo deeſſent omnes indicationes primo omnia hæc erũt exhibẽda Socrati, & primo debetis Socratem noſtrum in prima viſitatione percunctari, an habeat adſtrictã aluum, ſi adſtricta erit aluus, primo leniatur, & prohibeãtur vapores aſcendentes, & viæ apertæ teneantur,

deinde

deinde instituetis victus rationẽ, & in principio nutrietis alteratis carnibus hujusmodi herbis: & poteritis, si erit tempus comedendi sues, dare pedes suum, sin minus, cerebella hedorum, & si æstas erit, dabitis pullas gallinaceas alteratas cum lactucis, blitis, & attriplicibus, aquam verò dabitis hordeaceam in potu, & hæc quo ad victum & potum exhibendum in Socrate nobis à principio proposito, postea vbi apparebunt signa concoctionis euacuabitis cum pharmaco, omissa sanguinis missione, cum cassia, vel tamarindis, & huiusmodi mitioribus, quoniam materia pauca est, & est naturæ obediens, &c.

Caput de tertiana notha.

MAXIME VERO IN HIS, QVAE EXQVISITAE NON SVNT TERTIANAE, &c. quamuis in quacunque febre curanda, imò in quocunque morbo curatio sit illa quæ principaliter excipietur à medicamento, & ratione curationis omnia perpenduntur quęcunq; perpendenda sunt, licet (inquã) ita sit nihilominus nunquam potestis rectè curare, imò nec cognitionem habere rectè curandi, nisi essentiam morbi rectè cognoueritis, quoniam ab ea curandi

indicationes sumuntur, licet inquam quan tum ad intentiones cognitio præcedat curationẽ, nihilominus postea secundum veram cognitionem propositionis cognitio essentiæ morbi, quoniã ab ea dirigitur curatio, cum hæc ita sint cõtingit vt quãdoq; essentia morbi licet habeat conceptũ hunc vt non cognoscatis eam dum est in corpore Socratis, quoniam occulta est & intrinseca nec apparet, nisi per quædã simptomata indicãtia ipsam intrinsecus, ideo fuit necessariũ vt haberemus artem signorũ, hoc factũ fuit à Galeno in suis operibus, & nos ad maiorẽ vtilitatem vestrã, dedimus vobis compendiũ in quo totam tradidimus artẽ & signorum, & causarum, & indicationum, debetis igitur omnia ista rectè considerare si vultis secundum artem curare, signa autẽ licet in se habeant vt procedatur in ordine & cognitionis via, tamen nunquã percipietis, quoniam ex signis istis fieri non posset vt deueniretis in cognitionẽ rei, cum nunquam vidissetis. oportet ergo vt signa indicẽt quid præcognitũ in mente, in ordine doctrinæ. primo ars morborũ cognoscendorũ tradẽda est, secundo ars signorũ, & ordo iste perpetuo seruãdus est in curãdis morbis, vt scilicet primo sciatis morbi essentiam, & ab quot caussis proueniat, secundo vt signa

sciatis per quæ discernere possitis differentias causarum à quibus prouenit morbus ille. tertio secundum varium cõceptum cognitionis morbi rectas desumetis indicationes curandi. cum igitur nunc curaturi simus febrem tertianam notham oportet vt in illa tertiana rectè cõsideremus essentiam morbi, id est febris, quæ in materia & in forma, ac etiam in causis efficientibus considératur, nam à causis efficientibus sumitur indicatio licet non curandi, saltem præseruandi ne deterior fiat morbus. debemus igitur habere cognitionem essentiæ morbi causarum atque signorum ostendentium causas post ad indicationes curatiuas accedere, hoc autem potestis dupliciter proficere, vel ex monumentis, ex quibus eliciatis omnia ista & memoria tenere catalogum causarum & signorum atque etiam curationis, & habere tria illa capita quæ ponuntur, in libris modernis, potestis prętereà arte & methodo procedere, qua Hippoc. & Galen. vsi sunt, vt verè dogmatici positis appellari, & artium doctores, non experimentatores, si vultis esse tales, oportet vt habeatis artem, si verò vultis addiscere veram artem, oportet verbi gratia in curanda ista febre tertiana notha indagare nõ ex monumẽtis sed ex natura rei quæ sit, & quæ possunt esse

causæ huius febris, & elicere ex ipsa essentia quæ possunt esse signa consequentia. Galen. igitur in hoc capite cum sit verè perfectus artifex & idea huius artificij, proposuit tantummodo indicationes curandi, nec vllum quidem verbum fecit de signis & causis & hoc ideo, quoniam in his libris vtitur summo cōpendio, nec vult vti superfluis prout fecisset, si signa & causas commemorasset cum iam de ipsis egisset, quando de signis febris tertianæ, quartanæ & quotidianæ tractauit, sed aduertendum est, quod febris tertiana notha, vt in secundo de crisi tertio & in secundo de diff. feb. asserit Gal. nō differt à tertiana simplici exquisita secundum causas, cum vtraq; prouenit à putredine bilis, nec differt secūdum exacerbationem, quoniam vtraque habet exacerbationes de tertio in tertium, & tandem non differunt in tota materia, sed in hoc tantum, quoniam tertiana notha paroxismos habet extensiores, & accidentia remissiora, vt potius differre videatur secundū magis & minus, quā secundum speciem. pro quo est sciendum quod dicit Gale. secundo de dif. feb. tertio, quod longitudo tertianæ à tribus causis procedit vel propter materiæ multitudinē, vel propter qualitatē eius, vel propter ægri imbecillitatē, addatur quartū quod sciuit

cum

cum alibi distinctè apposuerit, vel ob aëris qualitatem, dicebat enim Hippocra. æstiuæ quartanæ breues sunt, autumnales verò longæ, plurimum enim facit ad morborũ longitudinẽ & breuitatẽ anni tempus, & aëris dispositio, & constitutio, cum inquam tot sint causæ facientes longitudinem paroxismorum, non credatis quod vbicunque ab aliqua istarum causarũ paroxismi longiores fiant, quod propter hoc sit tertiana notha, verbi gratia si fuerit paroxismus tertianæ viginti horarũ à multitudine materiæ biliosæ sinceræ licet transeat duodecim horas, qui est terminus vltimus exquisitæ tertianæ, quoniã suppositũ est à bile sincera fieri licet multa febris hæc extensa, tertiana tamẽ pura dicetur, non autem notha, præterea si bilis sincera fuerit in corpore debili vel senili vel imbecilli alia imbecillitate & paroxismus excedat duodecim horas, non dicetur tertiana notha, sed pura extensa, idẽ dicendum de tempore anni, & de quacunque alia causa faciente hanc febrem extensam vltra duodecim horas, quia tunc non dicetur tertiana notha, sed pura extensa, nisi materia sit illa quæ degeneret, à qua fieret denominatio, & dicetur febris tertiana notha, quia degenerat bilis à sua sinceritate, quod potissimũ contingit propter duas causas

causas in genere, vel quia nulla alia re extrinsecus adueniente fit seipsa crassior, quia in propria natura alteratur, & per adustionem crassesit longè magis, quàm cõueniat, vel crassior fit non quia in seipsa alteretur, sed quod illi quod crassius quàm sit bilis admiscetur, & ex tali miscella fit vnum corpus mixtum crassum. Quæritur modo hic ab illis modernis, nunquid febris tertiana notha fit ex putredine crassioris bilis, quando fuerit crassefacta per adustionẽ & istam appellant bilem vitellinã maioris famæ, vel fiat à putredine bilis quæ non per adustionem crassior facta sit, sed per admistionem crassioris humoris quàm minoris famæ appellant, isti moderni quãdo loquuntur de tertiana notha & in colloquiis etiam dicunt fieri tertianam notham pro parte à bile vitellina maioris famæ, pro parte à bile minoris famæ, nec audent pronunciare modo simplicem, vt saltem aliquid veri dicatur, cum tamẽ curatio cõtraria sit, si à putredine bilis factæ crassioris per adustionẽ proueniat, vel per admistionem humoris crassioris, quid hoc loco dicẽdum? nolo ergo opinionem fundare authoribus, vel in falsis rationibus, sed volo vt rem manu tangatis, qua igitur ratione deueniemus in cognitionem à qua bile proueniat huiusmodi

febris

febris tertiana notha?nulla alia nisi essentia rei prospecta,de qua dubitamus,ab ea enim incipit ratio dubitandi,vt Galen.admonet in quæstione illa,vtrum ars tuendæ sanitatis &c.ibi inquit se declarasse quęstionem nō aliter nisi per methodum à natura rei incipiendo,ita & nos determinamus hāc rem hoc calle Galeno duce,quæ est ista res de qua dubitamus?est febris tertiana spuria si cognouerimus naturam istius febris,facilè iudicabimus à quo humore fiat,sed quomodo iudicabimus naturam huius febris? per suos mores,& sua accidentia,primo vos videbitis,quod extensa est,& quod durat viginti & trigintasex horas,vt Gale.inquit de iuuene illo.præterea non habet accidentia sęua,nec percipitur multus calor,sed remissus & languidus,ægritudo tuta est,& licet dixerit Galen. aliqua ex parte non esse tutam,hoc nō dixit ratione febris,nec quatenus in se est interficit,sed perniciosa est,si perseuerat,quoniam obstruitur lien & hepar,vis appetēdi destruitur,deueniunt ægrotantes ad cacesiam,inflammantur pedes,& ad hydropem aliquādo deueniunt,ideo dixit Galen.propter hæc non vacat periculo, quando scilicet non rectè curatur,& vitium sit in ęgrotante vel in medico:est igitur mitis & languida & si contingunt accidētia in

huiu

huiusmodi febribus, semper sunt accidentia frigiditatem attestantia, accidit profundus somnus, ventriculi languor, pallescunt plurimum pallore ad albedinem tendente & idem faciunt moderni à calidis iuuantur, & à frigidis læduntur, omnia hæc indicant naturã istius febris habere causam nõ merè calidam, & propterea longa etiam diu perseuerat, quæcunq; autem ægritudo licet calida fuerit in principio inquit Galen. si diu perseuerat, fit frigida, & cum tertiana notha per sex menses aliquando duret, habebimus quod causam habeat frigidam si talis est natura tertianæ nothæ. Videamus modo à qua bile putrescente cõtingere posset huiusmodi febris tertiana notha, quantum ad bilem quæ crassior fit per adustionem: dicebat Gale. in fine de facultatibus naturalibus, bilis flaua sincera cum aduritur fit crassior, & calidior adeo, vt etiam aduret, vt supra diximus & talẽ appellauit Gale. bilem vitellinam, quæ cũ fit feruentior & crassior merito adustionis, deterior longè est quàm sit sincera bilis, in qua nulla contingit adustio, stantibus modo his, potéstne prouenire ab huiusmodi bile dum putrescit tertiana notha? minimè, quia bilis hæc antequam putrescat feruentissima est, cũ verò putrescit longe feruentior est, ideo febres

quæ

quæ fierent ab huiuſmodi bile calidiſsima, longæ & tertianæ erunt extenſæ,ſed nõ erũt tertianæ nothæ degenerantes à tertiana vera & ſincera, ſed erunt longe deteriores,& paroxiſmi à tali bile vitellina prouenientes perſeuerabũt vſq; ad triginta & horas, poſt duas ad ſummum vel tres acceſsiones,imò quandoq; poſt primum paroxiſmum fiunt continuæ,& ratio eſt,quia huiuſmodi bilis per aduſtionem facta craſsior,dum poſtea putreſcit fit feruẽtiſsima,tum propter aduſtionem,tum propter putredinẽ,atq; adeo ignea fit & potens vt reliquos etiam humores putreſcere faciat, præterea vapores putridi craſsi ab ea eleuati non difflantur facile ſicut à bile ſincera,meatus obſtruuntur, putredo augetur,recluditur calor naturalis intra venas,imbecillior fit propter caliditatem igneam cõſumentem ſpiritum & calorem,virtus quæ conſiſtit in temperamento decidit,non eſt potens expellere materiã ab intra venas ad extra,vnde poſt ſecundum paroxiſmum febres iſtæ continuæ fiunt,& accidentia, quæ conſequuntur has febres ſæuiora ſunt, itaque etiam eſt intenſior, ſi igitur ſigna & ſimptomata quæ conſequuntur tertianas nothas omnia ſunt remiſsiora quàm ſint accidentia quæ conſequuntur verã tertianã notham,igitur febris

tert

tertiana notha non fiet ab huiusmodi bile adusta,& licet habeant febres istæ quæ à bile adusta proueniunt periodos de tertio in tertium nõ dicuntur febres tertianæ nothę, & hæ facile cognitu erunt, quoniam extensæ sunt,& sæua habent accidentia, in tertiana verò notha sunt paroxysmi longi quidem, sed accidentia remissa, quæ febris fit ex bile prasina? si verò bilis crassior fiat per adustionem vlteriorem,& prasina fiat, vel eruginosa, aut nigra, & putrescat, quæ natura febris fiet? moderni dicunt quod nõ potest fieri febris à tali bile, quia à natura statim extra corpus pellitur, dicatis vos quod fient febres pestiferæ à quibus nos caueat Deus, quæ habebunt paroxysmos extensissimos propter duas rationes, primo quoniam humor crassus est,& adustus, secũdo quoniam virtus propter venositatẽ imbecilla est,& propter materiæ putredinem vapores putridi & venenosi accedũt ad cor, & virtus statim concidit. vbi igitur facta adest adustio,& tanta adest putredo vt bilis eruginosa, aut prasina, vel nigra corrumpatur, fiunt febres pestilentes, quæ vel interficiunt, vel habent accidentia seuissima, in quibus apparent maculæ, quas pethechias appellant, variorum colorum, aliquãdo purpureæ & carbunculi aliquando apparent

parent pro varia aduſtione & humorum putredine, dicebat Gale. in tertio epid. quod tertianæ fiebant, in quibus vlcera deteſtabilia apparebant propter nimiam aduſtionẽ bilis, & iſtæ non debent tertianæ nothæ appellari, ſed extentæ venenoſæ, & peſtilentes, & ita habetis, quæ febres ex bile contingere poſsint, quæ ſeipſa per aduſtionem craſſior fit, ex quo apparet error illorum, qui dicunt à bile vitellina maioris famæ fieri tertianam notham, ſi verò craſsior reddatur ſeipſa, non quia aduratur, ſed quia aduenier humor extrinſecus, tunc vel iſte humor erit ſanguineus, vel melãcholicus humor, vel pituita, vel aliquis ex ipſorum aduſtis ſupra nominatis. Si ſanguis cum bile miſceatur, poterítne fieri tertiana? vtiq;, ſed non erit notha, & ratio eſt, quia tertiana iſta nõ poterit fieri niſi ratione alicuius inflammationis intrinſecæ, vel extrinſecæ, intrinſecæ vt in pleuritide, cum ſanguis ſimul cum bile tendit ad membranam ſuccingentem coſtas, & ibi colligitur & putreſcit, fit febris tertiana, & licet iſta ſit cõtinua, habet tamẽ exacerbationes de tertio in tertium, ſi verò inflammatio ſit extrinſeca, vt in bubone, febris fiet cum tertianæ exacerbationibus & interuallis, & benigna erit ex permiſtione ſanguinis cum bile, non tamen febris ter-

tiana notha erit,quoniam hæc non pendet ab inflammationibus,cur autem sit necessarium cum sanguis permiscetur cum bile vt oriatur febris tertiana,quæ necessario consequatur inflammationem,est quoniã sanguis non potest mitti extra venas à natura existens sanguis nisi ad locum inflammationis,nec in venis putrescit, nisi in maximis occasionibus,& tunc fiunt febres pestilẽtes, vel permiscetur humor melancholicus cum bile,& quia crassus est, fit tota substantia crassior, nunc quæritur an febris tertiana notha fieri possit ex huiusmodi miscella? nequaquam,assignauit rationem Nicolaus Florentinus,quoniã isti duo humores non permiscẽtur,& si quæris,cur non permisceantur?respondet,quoniam adeo sicci sunt,vt non possint permisceri,sed certè responsio hæc non est digna medico neq; philosopho, & oblitus est quod dicebat Gale.omnes humores sunt actu humidi,licet quidã eorum sint potentia sicci,ideo bilis russa & humor melancholicus sunt fluidi actu,licet sint potentia sicci,præterea mixtio fiet ex pulueribus,vt ex rebus aridissimis,ergo quomodo siccitas poterit prohibere mixtionem?bene verum est,quod nunquam fiet febris tertiana notha ex tali miscella,sed fient febres pestiferæ,& ratio est,quoniam isti duo humo-

res

res non fiunt nisi à vehementi calore,& nisi caliditas in hepate,tam valida & venis fuerit,nunquam generabuntur huiusmodi humores. Si verò miscentur eruginosa bilis & prasina,vel vitellina per adustionem cũ bile ruffa,fiétne tertiana notha,de qua nũc loquemur?minimè,sed fient febres pestilentes,relinquitur ergo ex sufficienti diuisione, cum non posit fieri tertiana notha,nec per adustionem bilis,nec per miscellam sanguinis,nec humoris melancholici,neq; adusti, quod fiet per admistionem pituitæ,quoniã nullus alius humor potest misceri,ideo tertiana notha nostra nõ potest contingere nisi per admistionem bilis cum pituita,in qua mistione perinde est ac si misceremus vinũ cum aqua,sicut enim ex ea mistione refrangitur vis vini & aquæ,ita etiam refrangitur vis acrimoniæ bilis,& eius subtilitas à crassitiæ & frigiditate pituitæ,& ita pituita etiam quæ crassa est & frigida magis attenuatur & acuitur à bile & cum sit talis miscella,fit vnum,tertiũ quod spurium appellatur,quod neq; plane bilis,nec pituita est, sed sapit naturam vtriusq;,sicut mulus qui nec planè asinus,nec equus est,sed dici potest,quod sapit naturã mediã,inter equum & asinum,ideo febris hæc iure optimo dicitur spuria , quod autem ita sit,coniicere

poteſtis ex moribus huius febris, quoniam iam tradidit ſigna febris tertianæ, & quotidianæ, & quoniam febris illa habet ſigna, quæ partim tertianæ, partim quotidianæ aſsimilatur, vbi cognoſcuntur extrema ſeparata, faciliimum eſt cognoſcere: cum ſunt ſimul mixta, & quod hoc ſit verum videatis euacuationem factam à Galeno, qui vtitur calefacientibus & incidentibus, non tamen nimium calefacientibus, quia non abſolute conueniunt calida & ſicca, ſicut in quotidiana ſimplici, & hæc eſt vera cauſa tertianæ nothæ, videlicet bilis permixta cum pituita, quæ ſi erit ſubtilior erit facilioris curationis, etſi erit craſsior & viſcidior difficilius reſoluetur &c.

Dicebamus in præcedenti lectione, non tantũ in tertiana notha curanda ſed etiam in omnibus aliis feb. & tandem in omnibus ægritudinibus, tria eſſe ante euacuationem principaliter aduertenda, primo oportet videre eſſentiam morbi, & quoniam ſæpe latet, ideo oportet habere ſigna quibus poſſitis deprehẽdere eam vbi lateat, poſtea his rectè perceptis ad indicationes accedere debetis, quæ demonſtrantur vobis, à morbi eſſentia cũ ſuis annexis, & quod in omnibus docuimus omne faciendum, idẽ in iſta quam curaturi ſumus, fieri debet, & quia eſſen

tia primo erat conſideranda, quoniam ea à Galeno ſupponebatur, nos declarãtes mentem Galen. cur id fecerit, oſtendimus quæ eſſet, & diximus quod conſiſtit in materia & forma, & quod à cauſa extrinſeca fit, quæ erat bilis commixta cũ pituita, ex qua materia diximus, fieri vnam formam humoris, quæ à medicis colera vitellina maioris famæ appellatur, audiuiſtis poſtea, quando putreſcunt reliquæ biles per aduſtionem, quod ex illis fiunt febres tertianæ extenſæ non nothæ, & quod magna eſt differẽtia inter febrem tertianam extenſam & notham. iſtis ita declaratis & cognita eſſentia morbi, quæ facit tertianã notham, ab huiuſmodi, modo eſſentia ſumuntur indicationes curãdi, ſciuiſtis autem quod ab eſſentia rectè percepta indicationes ſumuntur quid agendum, à reliquis autem annexis eſſentiã conſequentibus, omnes reliquas limitationes ſumetis, quia non ſufficit ſcire quid agẽdum, ſed quomodo, quantum, quando, & vbi, & niſi hæc ordinatè ſciueritis, fruſtra operabimini, & plerunq; errabitis, ideo ab indicationibus, quæ quid agẽdum oſtẽdunt incipiemus, quę ſumuntur ab eſſentia morbi, eſſentia quidem in propria materia & forma conſiſtit, materia autem dupliciter, conſideratur vnomodo, vt habet rationem

runq; contingit, vt non dormierint ægri in nocte,& maxime fuerint affecti, & malè cō coxerint cibaria vbi exhibebitis ſyrupos in iſtis,præterquam quod exhibebitis eos à ſomno, alia multa mala faceretis, quia cum habeant iſti cibum incoctum in primis venis,per ſyrupos cum habeant vim incidēdi & penetrandi, facietis vt chilus crudus exiſtens in primis venis, per venas vltra hepar deducatur,ex quo augebitur putredo, obſtructiones, & febris. præterea vos ſcitis ꝙ exhibetis ſanis etiam aliquid præter cōſuetudinem in horis non conuenientibus quam male natura admittat talem rem.propterea non ita facile accedetis ad ſyrupos iſtos,ſed tunc ſolum, quoniam maximè conueniētes erunt,ad ipſos accedetis, fuerunt inuenti ab illis magnis viris nō ſine ratione,licet apud antiquos non viſi ſunt vnquam, poſtea poſteriores medici videntes id fuiſſe à magnis illis viris obſeruatum vſum hunc celebrarunt,nulla ducti ratione, ſed quod viderint ita obſeruatum & exiſtimantes id poſſe fieri in vſu remediorum quod in calceis conſpicitur, quandoquidem poſſunt vno & eodem calceo calceari,ſed res non ita ſe habet in re medica, quia quod remedij rationem habet in manu dogmatici,in alio veneni rationem habebit,quoniā ignorabit quando,

quantum,

quantum, & quomodo sit exhibēdum. dico igitur quod tunc cōueniunt in febre acuta, in tempore ęstiuo, quando ardent homines, & medici noluerunt ægro indulgere, vt in nocte biberet, quadamtenus humectaretur, cum iam planè arefactus esset, opportunissime, tunc in aurora exhiberi poterunt syrupi, quia eadem hora in qua ægri quiescunt, ardent, habent siccitatem & squallorem maximum in vētriculo præ nimio ardore, tunc enim humectatur ventriculus, refrigeratur, distribuitur syrupus per venas, refrigerat & actu & potētia, sæpe dormiūt, sudatur & maximum affert commodum, & credo quod medici per hanc causam exhibuerunt syrupos & hæc quantum ad syrupos videbitis vos hoc Galen. non exhibere syrupos sed potiones, quæ habent vim incidendi & vtitur illis in prandio & in horis consuetis, non autem in aurora, satis igitur dictum sit quomodo sit præparanda materia, cum quibus verò instrumentis sit euacuāda, scitis materiam istam esse pituitam bili admixtam, potest per secessum & vomitum educi, si videbitis materiam vergere versus secessum, maximè cum lenibus medicamentis quoniam quæ valida sunt quādam habent venenositatem, ratione cuius virtus destruitur, & in febribus putridis nihil

hil

ſanguinis an purgatione cum medicaméto? vt habeatis inſtrumentum oportet vti diſtinctionibus, nam vel huiuſmodi bilis talis eſt, vt tẽdat ad naturam ſanguinis ſubtilioris: nec multum recedat à natura ſanguinis, nec ſit ex natura illarum materierum, quæ alienæ ſunt à natura ſanguinis, & ſit pituita dulcis non craſſa, nec rebellis omni concoctioni, melior erit euacuatio per ſanguinis miſsionem, ſed ſcire debetis quod miſsio ſanguinis duplicem habet intentionem, vna euacuat multitudinem, alia aperit obſtructionem & materiã deriuat, quomodo quæ multitudini debetur conuenit, quando euacuare vultis materiam antecedentem, quando vultis aperire obſtructiones & materiã deriuare, hæc debetur materiæ coniunctæ, vel bilis mixta pituitæ craſſa eſt & feruẽtiſſima, & à natura ſanguinis recedẽs, & etiam pituita mixta, eſt admodum cruda, & ſic cõuenientius purgabitis cum medicamento quàm cum ſanguinis miſsione intelligendo per ſanguinis miſsionem, eam quæ multitudinem euacuat, vel eſt media, & tunc vtrunque facietis, & primo mittetis ſanguinẽ, ſecũdo purgabitis, hic diceret aliquis, quomodo cognoſcã quod pituita ſit dulcis, & quod bilis ad ſanguinis naturã accedat? ex antecedẽtibus cognoſcetis, dicebat enim Gal. in

secundo de diff.feb. nono cum putrescit tenuior pars sanguinis, calor est cum aliqua humiditate,& sapit naturā sanguinis, & reliqua accidentia sunt remissa & benigna, si pituita dulcis fuerit, tactu calor percipietur mitis & accidentia erunt benigna, cōtra verò si fuerit,bilis vera,calor percipietur ardens, & cum permiscetur cum pituita crudissima,& frigidissima,tunc illi miseri affli guntur & caliditate & frigiditate, & hoc est quia illi duo humores diuersi sunt cōtrarij, primo enim est bilis feruentissima, ex qua fit febris ardens,& postea pituita frigidissima pexmixta bili,quæ non potest ex putredine ita incalescere,vt non habeat frigiditatem maximam, si vos intuebimini, primo signa & accidentia omnia simplicia, postea ex vsu etiam composita patebunt,non enim potest ars Hippocratica,quæ diuina est,vno intuitu addisci,audiuistis ergo quādo sit euanda materia faciens tertianam notham per sanguinis missionem, quando est sub ratione causæ efficientis,audiatis modo quādo sit purganda per medicamentū, dico tūc esse purgandam quando recessit bilis à natura sanguinis,& sincerissima sit, pituita verò frigida, qa si euacuaretis tunc per sanguinis missionem, faceretis id quod Auic. quarta primi cap. xx.dicit caue cum phlebotomas

ne ad

ne ad alterum duorum ægrum deducas, vel ad calidorum ebullitionem, vel ad frigidorum incrudationem, innuens ea, quæ clare dixit Galen. in quarto de tuen. ſan. qui dicebat, cum receſſerit humor à natura ſanguinis, purgari debet, cum verò accedit ad ſanguinis naturam cum miſsione ſanguinis, ſi medio modo ſe habet, medio modo procedere debet medicus euacuando, ſcilicet & purgando, euacuanda eſt igitur materia vtroque modo, ſed cum euacuanda eſt cum medicamẽtis oportet prius eam diſponere, vt facilius educatur, quia dicebat Hipp. cõcocta medicari, atq; mouere non cruda, ſed quomodo diſponetur? dupliciter vel concoquendo, vel præparendo hæc diximus, quoniam Moderni ſæpe confundunt hæc, & cõcoquunt, quando præparare volunt, præparant autem, quando cõcoquere intendunt, concoquitur materia, quãdo ſeparatur vtile ab inutili, & hoc facit ſemper natura, & ars: excrementa enim in qualibet cõcoctione ſeparantur ab vtili, quæ concoctio ſiue fiat à natura ſiue ab arte ſemper fit cum moderato calore. Præparatio autem fit, quãdo humor craſſus eſt, vt inciditur, ſi viſcidus & impactus abſtergatur, ſi ſubtilis deducatur ad moderatã ſubſtantiã, vt nec ſubtilis, nec craſſus ſit, ſi calidus ad temperamentum de-
 ducatur,

hil detestabilius est, quàm vires destruere, quoniam in tempore maxime in quo morbus vrget in quo natura debet pugnare cum morbo, cogemini ægrum non sine maximo vestro dedecore, & ægri periculo nutrire, vt optime Gal. vndecimo therap. admonet, dico igitur quod partim est euacuandum, & cum medicinis lenibus, vt virtus sustineatur, quandoq; etiam per vomitum euacuabitis, qui post cibum prouocãdus erit & ratio est, quia pituita cum sit mixta cum bile, & locus pituitæ sit ventriculus ex proprio fonte educetur per vomitũ, ideo merito dixit Gal. plurimos solis euacuationibus fuisse curatos, & sic habetis quomodo sit euacuanda materia ista in febre tertiana notha curanda, quantũ attinet ad materiam antecedentem. Quantũ ad materiã cõiunctam, quæ actu putrescit, ex qua vapores putridi proueniũt, & fit febris, quid faciendũ? scitis putredinem generari, à calore præter naturam quarto metheororum Aristo. calor autem præter naturã fit propter prohibitam transpirationem, ergo si volumus prohibere putredinem oportet vt corpus transpirabile reddatur? sed quomodo reddetur? euacuata prius materia, quę habet rationẽ causæ antecedentis, & tunc vtemur his, quæ faciunt corpori transpirationem per interius

& exter

& exterius, per exterius cum frictionibus, quæ faciunt meatus cutis rariores, ita vt materia difflet, & putredo prohibeatur, præterea cum linimentis & oleis quibusdam moderatè calefacientibus, vt est oleum camomellinum, aut irinum cum portiuncula vini maluatici, ex hoc linimento rarescit corpus, transpirat materia, sudor emanat, & febris cessat, quoniam prius materiam antecedentem euacuastis, & coniunctam transpirare fecistis, debetis autem ab aëre frigido cauere, quoniam meatus cutis constipat, & putredinem auget, interius autem exhibere debetis quæ aluum leniāt & vrinam prouocent, nam aluum leniendo, aperietis primas venas & humores crudos educetis qui obstructionem faciunt, & ita putredinem remouebitis, præterea dum prouocatis vrinā cum incidentibus & attenuantibus, non solùm obstructiones in primis venis aperietis materiam coniunctam euacuando, sed eam quæ in venis crassa est incidetis & attenuabitis, & ad vias vrinæ deducetis, & ita causam & febrem remouebitis, & ideo Auic. enigmaticè loquens vt sui moris est, duo esse in omni febre curanda dixit aluum lenire, & vrinam prouocare, nec dixit quando fieri debeat, nec quomodo, quando ergo euacuaueritis materiam antecedentē, lenire aluum

aluum & prouecare vrinam, eſt remedium conuenientiſsimum propter rationes iam dictas, præterea in hoc caſu vtimini phlobotomia, quæ nō fit loco multitudinis, ſed loco aperitionis & deriuationis, quia talis ſanguinis miſsio obſtructiones aperit, rarefacit habitum. tertia cauſa à qua ſumitur quid agendum, erit forma febris, quæ eſt calor naturalis verſus ad igneum, qui remouendus eſt, & plerunque in febribus iſtis, remouetur cum remouetur forma, quia non eſt impreſſa in membris, ſed in humoribus, quia membra ſunt poſita in calefieri, non in calefacto eſſe, ſi modo eſſet in membro facta impreſsio aliqua, remota cauſa faciente febrem, tunc vtimini refrigerantibus & humectantibus ad formam deſtruēdam caloris impreſſam, & ita habetis omnia agenda quantum attinet ad quid agendum per indicationes quæ ab eſſentia in cauſis morbis ſumuntur. Nunc eſt videndum, quomodo, quantū, vbi, & quando ſint agenda, quomodo ſit agendū à quibus cognoſcitur? à moribus à cōſuetudine & à natura propria vnius cuiuſque, à moribus quidem, quia aliqui ſunt ita delicati, vt nolint medicamentum tolerare, nón amarum, non fætidum, neque etiam liquidū, aliqui nollunt pati pillulas. modus igitur operandi diuerſificatur à moribus,

ribus,& medici debent indulgere ægris,dũmodo non noceant,nec adulẽtur, quoniam dicebat Cornelius Celſus, prouidi medici debent ægris cito, tuto, & iocunde, occurrere,ideo debetis medicamenta præparare, & ſi faſtidit pillulas dabitis liquida, ſi non patitur fætida, dabitis odorata, ſi non vult tolerare amara, dulcia eligetis, quia tunc id facilius medicamentum aſſumetur, & à natura melius deducetur ad actum,& etiam medico ægri confident ſe,& illos amabunt, dicebat enim Hipp.quod longe magis proficit confidentia ægri in medicum quàm medicus cum remediis in ægrum, conſuetudo quãtum faciat ſcitis, aliqui enim ſunt conſueti comedere quater in die,aliqui non ſunt aſſueti ſumere medicamentum: iſti diuerſimode regi debent, & modus operandi debet variari.Natura ægri præterea aduertenda eſt, ſunt enim quædam proprietates naturæ.indiuidualis,aliqui non poſſunt tolerare agaricum, alij caſsiã, alij ſcamoniũ, alij ſyrupum roſatum ſolutiuum,& dicebat Nicolaus Florentinus quod ipſe incidebat ſyncopam ex odore caſei,& Auerr.tantum æxtimauit proprietates iſtas, vt non ſit auſus hanc artem exercere, quia dicebat ipſe inter medicamentum meum & hominem illum curãdum curret forte aliqua occulta

prop

proprietas quod interficietur, oportet igitur medicum rectè perpendere medicamentum, & percunctari ab ægro an abhorreat aliquod ex medicamentis & dicere illi quo medicamento vti velit, vt sciat ex illa percunctatione si medicamentum sit illi infestum, & hæc obseruare debetis, quo ad modum, operandi, quantum verò sit agẽdum, limitat ætas infirmi, vires & temperatura. non enim eadem proportione dabitis medicamentum stante eadem ægritudine imbecilli huiusmodi & robusto, nec idem pondus dabitis homini cholerico & sanguineo, prima pro ratione dispositionis tẽporis anni limitabitur etiã quantitas nam in hieme tolerant facillimè homines, in æstate magis resoluuntur vires, ideo crebrius oportet afferre cibum in regione calidissima, in Aegipto non tolerabitur ieiunium sicut in Germãnia, in Aegipto mos est, vt medici ægris afferant potum quantũ velint, & illis afferunt succum peponũ ad libitum, quod nobis nõ licet, quamuis medici in Venetiis permittant, quoniã non est eadem species ægritudinis hic & ibi, nec idem cælum, nec eadẽ corpora, nec eædem auguriæ siue pepones, præterea vires sunt illæ quæ regulant, nam ætas, temperatura, regio, cæli status, & aëris dispositio ad vires reducuntur, quare

non exhibetur idem puero quod viro, non imbecilli quod robusto, quare non in maximis caloribus quod in regione temperata? hoc est quando vires sunt imbecilles, cibaria etiam limitantur per comparationẽ morbi ad vires, vires volũt cibum, morbus id negat, in hoc ambiguo debetis vtrunque perpendere, si vires possunt inediam tolerare, donec morbus concoquatur nihil dabitis, dummodo terminaturus sit in secũda vel in tertia die, si verò futurus sit longus, nec vires tolerare possint inediã, donec concoquatur morbus tantũ exhibere debetis, vt vires sustineãtur, sed non sit in substãtia, nec in qualitate talis, vt possit concoctionẽ morbi impedire, quia habere oportet vnũ oculum ad virtutem, alium verò ad morbum, moderni dicunt oculum dextrum ad virtutem, sinistrum ad morbum. hoc nõ est semper verũ, quia si vires sunt validissimæ oculum dextrum & sinistrum habeatis ad morbum neglecta virtute, si inualidæ, ambos oculos ad virtutem habeatis, neglecto morbo, si medio modo vnum oculũ ad virtutem, alterum ad morbum habebitis, &c.

Audiuistis quę nam indicationes curandi in febre tertiana notha sumerẽtur, & primo quomodo quid ab essentia morbi, & etiam limitationes quæ circunscribũt quid agend

agendum, & præterea diximus quantum, & quomodo debere ſumi à moribus ægri à conſuetudine, &c. diximus quantitatem ſumi ab ætate & reliquis & à quantitate lapſus, & nihilominus ſemper per vires diximus eſſe illas à quibus principaliter ſumitur quantitas agendi, & talis quantitas non tantùm circa medicamenta conſideratur ſed circa cibum & potum, tantum enim cibi exhibere conuenit quantum videtis ipſas vires poſſe ſubſtinere, quando verò ſit operandum heri non potuimus perficere, nunc videndum vnde ſumantur indicationes iſtius quando, vt alias diximus ab ipſis temporibus morbi ſumuntur, & quoniam ſunt duo tempora morbi in genere, aliud vniuerſale, aliud particulare, particulare intelligimus ipſa quatuor paroxyſmorum tempora vt cum incipit vnus paroxyſmus febris, augetur, ſtat, & declinat, vniuerſalia tẽpora ſunt illa, quando conſideramus totum motum morbi à principio vſque ad finem, verbi gratia in iſta tertiana notha vniuerſalia tempora ſunt à principio manſionis vſque ad vltimum diem, particularia ſunt à principio vnius paroxyſmi vſque ad finem ipſius, ab iſtis ergo duobus temporibus ſumuntur quãdo agendũ, à tẽpore vniuerſali ſumpta indicatione vt à principio

quantum attinet ad medicamentum nihil dare debemus, nec euacuamus tūc, ſed materiam ſolū diſponimus, quia cōcocta medicari atque mouere non cruda, in principio autem omnia ſunt cruda, quia cruditas eſt illa quæ facit principium ægritudinis, ideo in toto eo tempore nihil damus medicamenti euacuantis, ſed præparamus, & concoquimus. vt à natura & ab arte euacuari cōmode poſsit, quantum verò ad cibum in principio plurimū cibi offerimus, quoniā nondum aggreſſa eſt morbum natura, quoniam quum natura occupata eſt circa morbum, non oportet ipſam à proprio opere diuertere, & ſi daretur tunc cibus diſtraheretur ad cibi concoctionem, & morbum derelinqueret, quia ergo principio natura otioſa à pugna ſuſtentamus eam, vt poſtea in pugna propriū habeat alimentū, nec tunc importune cogamur ipſam alere, in augmento, vbi incipit morbū aggredi, in cibis tunc tantum ſubtrahere, quantum cognoſcamus pugnam eſſe magnam, vnde in ſtatu, quia maxima eſt pugna, nihil damus cūcta Hippo. præcepta in primo Aphoriſ. per multos Aphoriſmos. His igitur ſtantibus videtis, quomodo indicationes à temporibus vniuerſalibus ſumātur tum cibi, tum medicamēti in particularibus autem temporibus,

nec

nec cibi,nec medicamẽti dabimus aliquid, nec opus eſt vt aliquid detur in principio, neque in augmento, neque longe minus in ſtatu,quo ad ſomnũ,ferè circa ſtatũ,vt vtar verbis Auic. poterit concedi licet hic quæſtio magna oriri poſsit, an ſomnus in ſtatu paroxyſmi conueniat, qui volunt ſomnum conuenire habent hanc rationem,quoniam ſomnus non retinet ſuperfluitates illas,quę per cutim exalant, & præterea melior fit in ſomno concoctio,neque natura diuertitur, & quicquid ſit,fortè circa ſtatum conuenit, non tamen cibus nec medicamentum, niſi in declinatione,tantum exhibendum eſt,& propterea bene dicit Hipp.primo de ratione victus in acutis, tunc exhibendus eſt cibus ægris quando calor ad pedes decubuerit,declarans Gale.illum locum, in quo inquit tum demum decumbit quando relinquit partes thoracis, & calor ſit in extremis,& illa eſt declinatio. videtis ergo quomodo indicationes curãdi febres tertianas nothas,& omnes alios morbos ſunt ſumendæ, & quomodo indicationes quid agendũ ab eſſentia morbi ſumuntur, indicationes verò quomodo agendũ à moribus,à cõſuetudine,& à natura propria,& quomodo indicationes quantũ agendũ ſumũtur à viribus, à quãtitate lapſus, à tẽperatura, à tem

pore anni, & à constitutione, & quomodo indicationes, quãdo agendi sumũtur à quatuor temporibus morbi vniuersalibus, & particularibus. His stãtibus quomodo procedendum sit in curationibus, audiatis modo Galen. & videbitis ne tantillum quidem omisisse, quod ad veram faciat curationẽ, maximè verò in his quæ exquisitæ nõ sunt tertianis, quo ad fieri potest perspiciendum est, ne morbus increscat, deiiciantúrque vires, & in methodo indicationes audiuistis, & quoniam debet medicus semper in prima visitatione ordinare cibum, Galen. non curans seruare ordinem à principio proponit indicatione sumpta à quantitate lapsus MORBI, ET VIRIVM: IDEO INQVIT MAXIME, &c. domini cum morbus prorsus cibum abneget, vires autem cibum velint, cũ morbus iste longus sit, si non paratis cibos vires deiiciuntur, si exhibebitis cibum, morbus increscit, non inquit Galen. caueatis ne in tertiana notha curanda cum longa sit, ne vires deiiciantur nõ alendo, vel morbus increscat alendo, iuxta illud Hipp. septimo Aphorismũ, Aphorismo 63, si febricitanti cibus afferatur sicut sano robur, ita laboranti morbus est, vt enim cibus alit sanum, ita vbi est ægritudo, ægritudinẽ alit, & propterea bene admonet hoc loco

Gal.

Galen. vt caueatis, & dat modum quomodo hanc euitare debeatis syllam & charibdim, ideo inquit, in his tertianis nothis quã diligenter prospicere oportet, ne morbus increscat, & vires deiiciantur, quas conseruare diutius necesse est, quod nõ est ita pertimescendum in tertiana exquisita, quoniã breuis est, vtrunq; enim tenere difficile est, quia quantum inedia ad concoctionẽ morbi prodest, tantum vel plus etiam vires offendit, omnia ista clara sunt, sed & hic NOSCENDVM EST ADQVANTVM GRADVM, MORBVS PERVENTVRVS SIT, ET QVANTVM LABORANTIS VIRES DVRATVRAE SINT, &c. nunc dat materiã Gal. quod debeamus euitare huiusmodi periculum, & est vt videatis quantũ sit lapsus, & quando futurus sit status, vt etiã admonet in secundo de ratione victus, si morbus futurus est longus, tuto in principio debetis vlterius cibare, vt vires circa statũ non deficiant. si verò cognoscetis futurũ statum propinquum, parum cibare debetis ne status onaratã virtutem occupet à cibo, & ita morbus perdat ægrum, & ideo caueatis à communi errore medicorum, qui semper incipiunt à principio cum tenui dieta, postea per sex aut octo dies alere cogũtur vberius infirmum, quoniam vires

 afflictæ

afflictæ sunt, & ita ægros interficiunt, hæc quidem in omnibus aliis morbis cõsideranda sunt, vt scilicet perpendatis morbum & virtutem, & si morbus facilis concoctionis præterquam quod breuis sit fore iudicabitis, & vires potentes, tunc in principio ægrũ parum nutrietis, & si longum & difficilis resolutionis iudicabitis, tunc etiam si vires erunt fortes vberius à principio illũ patientem nutrietis, & tandem nunquam errabitis, si metiemini morbum cum viribus, neque verò statum per initia in spuriis lauare salubre est, sed vbi primum concoctionis signa apparuerint, id est audiuistis quomodo indicatione sumpta à materia quæ debet euacuari, quod nunquã euacuari debet, nisi concocta fuerit & præparata, siue per aluum, siue per vrinã, siue per sudorem, siue per difflationẽ euacuatur, vt possit remediis vestris obedire, quum vultis inquam per hæc loca euacuare, oportet vt sit ita parata, vt remediis obediat, & si aliter facietis, contra præceptum Hipp. erit in primo Apho. vigesimosecundo, in quo præcepto fundãs se Galen, in hac indicatione (inquit) non est salubre per initia in his spuriis curare, quia materia cruda nõ debet aliquo genere euacuationis euacuari, sed materia faciens tertianam notham, & pituita

mixta

mixta cum bile, quę est cruda per eius crassitiem, nec facilè concoquitur, sicut sincera bilis, quę statim à qualibet alteratur causa, & propterea per halitum facilè difflatur, quia parata est expulsioni, sed in spuriis, quia materia est impacta per halitum non euacuatur, imò per balneum aquæ calidæ, in primo die subtiliatur & importune obstruet poros subtiliores & angustiores, & facilè præcipitabitur ad aliquod viscus, & aliquam faciet inflammationem: sed vbi concoctionis signa apparuerint, quia materia iam erit attenuata, tunc opportune lauabitis, quia materia per balneum facilè difflabitur, NEQVE QVOTIDIE CIBARE OPORTET, &c. Scitis quod in tempore paroxysmi: non licet cibare, sed in istis febribus extenduntur paroxysmi per diem integram, ergo per totam diem integram cibum exhibere non licet, sed in alia die febris non adest, igitur indicatione sumpta à quatuor temporibus non licet dare cibum, nisi alternis diebus, quoniã febris altera quaq; die inuadit, & quum inuadit per integrã diem affligit, igitur per illam diem abstinere oportet à cibo, & cum dico non esse exhibendum cibum eo die quo inuadit febris, intelligatis vos solidiorem, quia dare potestis aquam mulsam, &

oximel ad incidendum, præſupponẽdo ſemper ſi vires ægri tolerant, ſi non ſecus eſt agendum, quia ſemper debet haberi ratio virium, non eſt igitur alendus æger cibo ſolido, ſed decocto aliquo quod nutriet, incidet, & concoctionem materiæ adiuuabit, propter iſtam præparationem & concoctionem inquit Gale. ERGO ET PRAECORDIORVM, &c. Audiuiſtis quomodo materia quę debet euacuari primo erat concoquenda, ſecundo præparanda, & audiuiſtis quomodo concoquitur cum calido & humido, ideo calor naturalis eſt ille qui concoquit morbum, præparatur aliquid quod opponitur vitio materiæ, ſi materia craſſa eſt, attenuetur, ſi viſcida, abſtergatur, ſi ſubtilis, craſſefiat, ſemper occurrendo cum oppoſitis, & in hoc differt concoctio à præparatione, quia concoctio fit cum calido, & humido, præparatio autem cum oppoſito, ita igitur videtis quomodo materia hoc loco ſit concoquenda indicatione ſumpta à materiæ cruditate: IDEO AVTEM QVIES, &c. facit ad materiæ concoctionẽ, nam quãdo de tuenda ſan. dicebat Gal. cum humores crudi ſunt, in corpore, tunc non nutriendum, nec cibandum, nec ſudandum, ſed quieſcendum & dormiendũ, & ratio eſt, quia dum ſumus quieti calor naturalis non

eſt

eſt occupatus circa operationes nec animales,nec motiuas,ſed tunc maxime viget,& ideo maxime concoquit,nec facietis ſicut noſtri iuuenes,qui dum habent cruditatem aliquam in ventriculo & ſentiunt ſe defatigatos,exercent ſe,& credũt exercitium ſibi conferre & prodeſſe,cũ mirum in modum noceat, quia deſtruitur calor naturalis, & illas materias crudas,per totũ corpus trahit,eſt igitur quieſcendũ,cũ percipitis cruditates,& à cibo abſtinendũ,vt concoquantur,prætcrea iubet Gale.vt fiant circa Hippocondria fomenta,quia circa primas venas ſunt cruditates,& circa venas exiſtentes in ambitu venæ portæ,atq; etiã in ventriculo,& hoc etiam indicatione ſumpta à materia cruda,quam vult concoquere antequàm euacuet,& SORBITIONES &c. nunc pro alia indicatione,dandas eſſe ſorbitiones aſſerit,quæ facile admittant concoctionem in tẽpore,in quo materiam cõcoquitis quieſcendo,& præcordia fouẽdo, & inquit ſorbitiones,non cibos ſolidos,vt virtus ſuſtineatur,ſed non aggrauetur,cliſteres quoq; nõ admodum molles aluo indantur,factis concoctionibus,& cũ quiete & fotu Hippocondriorũ,& ſorbitionibus, oportet poſt quod iam eſt coctum euacuare,& hoc eſt quod dicebat Auicen.prima

quæ

quarti cap.de cura feb.phlegmaticæ,quod paulatim concoquere & paulatim euacuare debemus,ideo inquit,clifteres verò admodum molles ideſt nõ tendentes ad acutum indantur vt euacuetur id quod iam eſt coctum,cliſteres molles ſunt illi qui aluum molliunt,& fiunt ex malua,violarum foliis, ex betis,& iure ſimplici,acres ſunt illi qui habent medicaméta hieram picram,agaricum,coloquintidam , & huiuſmodi alia,& dicuntur acres,quoniam ex rebus acribus conficiuntur:medij ſunt qui habét quidem aliquid, quod educit non tamé acutum,& in his ingreditur mel roſatũ,& ſimilia.Gale. intellexit de mollibus & de mediis nõ auté de acribus,QVOD SI SANGVINIS MISSIONE, NEQVE EA OMITTENDA EST &c.ſcitis quod indicatio quid agendũ ſumitur à materia,& vidiſtis quod materia erat euacuanda,quæ euacuatio poterat dupliciter fieri & cũ medicamentis & cũ miſſione ſanguinis,non meminit Gale.de miſſione ſanguinis niſi poſtquàm fuit euacuatum aliquid de materia cũ cliſteribus quàm prius præparauerat,& cum fomentis hipocondriorum,& quiete,ne faceret cõtra proprium præceptum in libro de ratione curandi per ſanguinis miſsionem,& in quarto de tuenda val.vbi inquit cum miſſurus

es ſan

es sanguinem caue ne cruditas sit in primis venis: quia si aderit, quid crudum trahetur ad venas epatis & transibit per venā cauam & ita augebuntur obstructiones, & hoc semper est in febribus obseruandū, quia nō intendētur febres, nisi plurimæ cruditates sint in illis partibus, & quod hoc verum sit apparet ex hoc, quia aliquando ex solo vomimitu curantur, donec igitur erunt humores isti in ipsis venis nunquam mittetis sanguinem & dixit si sangninis misione opus sit, quia non semper in tertiana notha sanguis mitti debet, sed tunc solū cum pituita est dulcis & bilis ad naturam sanguinis tendat, iuxta illud Galen. in quarto de tuenda san. vbi dicebat, quod vbicunq; humor multum recedit à natura sanguinis cum medicamentis educēdus est, si verò ad sanguinis naturam accedat cum misione sanguinis ideo Auicen. enigmaticè dixit in cura tertianæ nothæ si vrina fuerit rubea crassa, mittes sanguinem alludēs ad id quod dixit Gal. si materia faciens tertianā nothā sit pituita dulcis quæ crassa est & bilis illa tenuior pars sanguinis quæ rubea est, & ab Arabibus colera rubea appellatur, necessario vbi colera rubea illa miscetur cum dulci pituita, quæ crassa est, vrina apparebit rubea & crassa, si igitur vrina talis apparebit

sang

sanguis mitti debet, quia tunc mixta est huiusmodi colera rubea cum pituita dulci, rectè igitur dixit Galen. si opus sit, nec determinauit ista, quoniam alibi determinauit, & in libro secundo de phlebotomia & in quarto de tuend. san. ideo subdit, sed initio statim, post scilicet humoris crudioris præparationem, TOTA VERO RATIO VICTUS &c. vidistis quomodo indicatione sumpta ab ipsa materia quæ putrescit indigemus his quæ incidunt & moderate calefaciunt, quoniam si pituita mixta cum bile viscida est & crassa, abstergere & incidere debemus cũ calidis moderatè & cũ incidentibus: ideo nunc docet quomodo sit præparanda ipsa materia, & inquit debetis moderatè calefacere, quia materia pituitosa est mixta cum bile, & ratio victus nó sit tota vt in tertianis exquisitis, in quibus vtebamur solum refrigerantibus & humectantibus cũ materia ipsius esset bilis sincera, quæ est calida & sicca, & in huiusmodi notha bilis mixta est cum re frigida & humida ideo calefieri debet & incidi cum his quæ habẽt aliquam vim calefaciendi & incidendi, dixit aliquam vim non plurimã, quia nõ indigemus ita calefacientibus & incidẽtibus sicut in quotidiana simplici & enim materia non est ex toto frigida & humida, sed ex parte
tant

tantū,ideo pro ea parte quæ frigida & humida est calidis & incidentibus vtendum est, HIS ERGO MAXIME PRODEST PTISANAE SVCCVS PIPERE ADIECTO &c. postquàm Gal. dedit intētionē operandi,nūc dat materiā,&(inquit)ptisanæ igitur succus pipere adiecto maximè cō uenit,quoniam ptisana habet vim refrigerandi,& humectādi,penetrandi,& aperiendi obstructiones,nihilominus quia in febre ista cum bile cōmixta est pituita quæ frigida & humida est,si vteremur simplici ptisana causæ occurrere nō possemus,quę mixta est ex pituita & bile,ideo debet habere ptisana aliquid quod calefaciat,additur cum ptisana piper,quod licet per se solū habeat maximam vim calefaciendi & exsiccandi, tum quia miscetur cū ptisana quæ frigida & humida est,in totum hoc moderate calefacit & incidit,præterea in aqua,quam pro potu exhibet,vult vt decoquatur mel.quæ potio dicitur mulsa & hidromel à Græcis,sed nos loco mellis conuenientius zuccaro vtimur,& Galen.non meminit de zuccaro, quia antiqui non habebant copiam ipsius,vult etiam vt in ipsa aqua decoquatur origanū,aut Hysopum,vel spica nardi, sed cōuenientius decoquatis cinamomū in quo est vis moderate calefaciendi & penetran

trandi etiam vsq; ad profundum, alia quæ habent vim prouocãdi vrinã ad bibendum propina, quoniam ea incidũt: maximè verò absinthij coma, non docet Galen. hic an absinthium in substantia vel decoctum eius sit exhibẽdum, creditis vos, quod velit potius dare comam in substantia, quoniã vbiq; cauet ne ante septimum exhibeatur absinthij decoctum, quoniã in decocto remanent tenuiores partes, crassæ verò & terrestres in quibus est vis corroborandi, desident, ideo non esset commodũ absinthij decoctũ, quia nocet stomacho, absinthium verò in substãtia stomaco confert, quia adiuuat concoctionem ventriculũ corroborando propter adstrictionem habet & caliditatem. igitur factis omnibus iam dictis cum in tertiana notha sit periculum ne augeatur materia in ventriculo & febris foueatur, vult vt absinthij coma deglutiatur, NVLLVM AVTEM ACETVM &c. prçterea vult vt acetum mulsum exhibeatur idest oximel, quoniam plurimis profecit sola potio ex oximelite, omnia huiusmodi remedia faciunt pro calefactione & incisione & præparatione materiæ crudioris facientis febrem tertianam notham &c.

Declarauimus in præcedenti lectione quod Gale. ita singulis quibuscunq; indicationi

tionibus à nobis propositis satisfaciebat, vt nec minimum quid relinqueret.& deuenimus vsq; ad hanc vltimam partẽ in qua dicebat Galen.& aliquo ex his medicamentis quæ blande aluum subducant vti oportunum erit.in qua parte proponebat postea omnia iam dicta, quæ per purgationẽ conueniant, indicatione sumpta à natura materiæ quæ euacuari debet,& quoniam materia faciens tertianã notham est mixta ex bile & pituita, quæ cum sit crassa non facile euacuatur quia quod crassum est difficul ter attrahitur propter crassitudinẽ,& viscidatatem, quod verò facile attrahitur ideo indigemus medicamento longe validiori quàm in his humoribus qui tenuiores sunt & leues, magisq; parati ad attractionẽ, hæc autem medicamenta valida in corporibus febrientibus tuta non sunt quia reddũt primo virtutem imbecilliorẽ, præterea si remedium illud sit leuius quàm sufficiat ad integram euacuationem materiã attrahit, id autem quod attractũ est, dummodo possit ad locum excusionis deduci ratione debilitatis medicamenti decumbet iam mate ria illa mota ad locum nobilem,& faciet in flammationem:ideo Gale.semper cauet ab his medicamentis tanquam supectis in feb. quid ergo faciendũ?sunt eligenda medica-

menta quæ & si non sint æqualia in gradu, nec dari possint in æquali dosi, sint saltem ęqualia in vicibus, quia diximus alias quod si morbus est expellendus, oportet vt medicamentũ vires habeat morbo æquales, hãc autem æqualitatẽ diximus trifariã in morbis considerari scilicet vel in gradu, vel in mole, vel in vicibus, & quia non possimus aliquando nec cum æqualitate gradus nec molis morbo occurrere, quia virtus nõ tolerat, occurrimus cum tertia æqualitate in vicibus sicut natura facit impulsibus in velocitate, & quando non potest cũ his æqualibus supplet in vicibus cum frequentia; ita etiam nos facimus, nã si non possimus occurrere cum gradu æquali, neq; cũ æquali mole, sępe & parum euacuabimus, & tandẽ, cum hoc medicamẽto iteratis vicibus tantum euacuabimus, quantũ vna vice cũ potenti pharmaco. & hoc dicebat Auicen. in cura febris phlegmaticæ, & ad hoc alludit Gale. hic, licet breuibus, quia fusius agit de his in therap. Quæ modo sint ista quæ blande euacuant, audiatis, scitis quod euacuare debemus pituitam, propterea si florẽ cassiæ, syrupum rosatũ solutiuum cũ tamarindis, mannam & rheubarbarũ eligetis nõ facietis conuenientẽ euacuationem, ideo caueatis ab his erroribus, & isti qui sunt dili-

gent

gentiores,& qui volunt præceptis Gale. parere,caueant medicinas validas,neq; ad has leues se cōferant. medici tempore meo erāt audaciores,isti sunt meticulosi, & vtrunq; extremum vitiosum est,vos autem considerare debetis,an tantum bilis euacuanda sit, & tunc aut rheubarbaro solo cū manna,aut cum syrupo rosato solutiuo & tamarindis euacuare potestis,quia huiusmodi materia obedit,sed vbi materia crassa est, sicut est ista tertiana notha, non euacuabitis cum istis medicamentis sed ad altiora accedetis,& ideo non permittatis agaricum cum vultis crassum humorem & pituitosum euacuare;dico agaricum non quod non sint alia medicamenta quæ id efficere posśint, sed quia leuiśsimum est chartamus quæ cnicus à Græcis dicitur conuenientiśsima est, & ita his medicamentis vti poteritis,correctis tamen,corrigitur autem agaricum commiscendo cum eo ratio grauantem ipsum,quia ob suam leuitatē supernatat,supernatando petit os stomaci,& tunc dupliciter facit euersionē,tum quia mordicat etiam ratione suæ amaritudinis abstergit, tum quia attrahit ad os ventriculi materiam,os autem ventriculi non patitur eam:ideo facit nauseam agaricum non quidem ex sua natura illud facit,sed quia

adhæret orificio vẽtriculi, vnde omnes medicinæ leues vt colochintis, quia adhærent, nauseam inducunt, propterea isti admiscetur sal gemmæ, vt ratione ponderositatis teneat agaricum in fundo stomaci, eadem de causa admiscetur zinziber, & præter hoc, quia corroborat stomacum: in feb. autẽ ita componatis agaricum, vel cum flore cassiæ vel cum diacatholicone, vel cũ rheubarbaro & flore cassiæ in simul, poteritis etiam cum electuario lenitiuo componere ipsum, blande & purgat cnicus vel carthamus, & apud Gale. in vsu est in quinto de tuen. san. & conficit ipsum ex vna parte caricarum pinguium & vua. & purgat sine molestia pituitam è corpore, quid autem sit cnicus notissimum est Venetiis sunt sacculi, & vulgo dicitur simenza di papagallo, quoniã psitaci eo vescuntur, SI AVTEM FEBRIS INVETERAVERIT, PRAESENTANEVM REMEDIVM ERIT VOMITVS &c. Notetis hunc punctũ, domini audietis quomodo pituita generetur in corpore idest in stomaco, & dicebat Gal. quod febres quotidianæ sunt ex debilitate stomaci, quia ibi pituita generatur, tertianæ fiunt propter hepatis caliditatem vbi generatur bilis: quartanæ verò propter lienis imbecillitatem, tamẽ ergo cum hæc febris ex bile & pi

& pituita proueniat non inueteratur non à bile quia bilis facit feb. quæ septem periodis ad summum terminātur, igitur vitio pituitæ id euenit, si ita est quod prolongetur hæc febris ratione pituitæ, ergo nihil magis præsentaneū est quàm vomere, quia vomitus destruit pituitam, & extrahit eā à radice antequam ad venas deueniat, & hoc remedium domini erit commune feb. à pituita pendentibus: quia eadem vtrobiq; ratio est, & hæc satis de cura tertianæ nothæ.

Caput de quartana.

In quartána febre domini idem quoq; faciendum est quod in reliquis fecimus, non possumus vnquam curare ægritudinem aliquam nisi cognoscamus essentiā eius, materiam & causam quæ morbum facit, ita etiam in hoc oportet facere, si eius curationes exactè scire volumus vt eius essentiā dignoscamus, & inueniamus causas eius existentes, materiales, & formales, vt à singulis indicationes sumamus, sed iam à materia incipiamus, quæ natura est materia faciens quartanam, ó diceret aliquis quis nascitur? certum est quod ab humore melancholico prouenit, facilis profecto est responsio, sed nisi primo declarabo quæ declaranda

 sunt,

ſunt, in maxima eritis ambiguitate, iam igitur ad rem accedamus. iſti Moderni qui diligentiores ſunt, in cauſis quartanæ inueniẽdis, ſicut eſt Nicolaus Florentinus, & Gentilis fulginas dicunt, quod à quodcunq; humore aduſto fieri poteſt quartana, ita quod primo fiet ab humore melancholico naturali, qui ſi aduratur quartanam etiam cauſabit, à bile etiam craſſa aduſta & à pituita ſi fuerit aduſta cauſabitur, imò dixerunt etiam à pituita ſalſa, non aduſta poſſe quartanam febrem fieri, & propterea ponent quartanam notham, & ſicut eſt de tertiana notha, ita de huiuſmodi exiſtimant, & quod deterius eſt citant Gal. in primo ad Glauc. cap. iiij. vbi inquit, ſicut ſunt duæ tertianæ vna notha, altera exquiſita, ita etiam ſunt duæ quartanæ, ſed hoc dicũt, quoniam hunc librum ad Glauc. habent traductum neſcio à quo interprete, & citant iſti illum locum falſo, quia deprauatus eſt, ideo vos nolite credere, an fieri poſsit febris quartana ex his humoribus, & quis ſit propriè iſte humor qui facit quartanã, nemini bubiũ eſt quod humor faciens hanc quartanam febrem eſt humor melancholicus clamante Galeno & omnibus Arabibus & Latinis, ſed quis ſit iſte humor, hoc opus, hic labor eſt, domini iſta ſit concluſio quæ probabitur nunquam fieri

fieri poteſt quartana niſi à ſucco melancholico ſolo non aduſto, intelligo per ſuccum, ſuccum totius maſſæ ſanguinis, capiendo maſſam ſanguinis, in qua ſunt quatuor humores ſanguis purus, pituita, bilis naturalis flaua, & illa etiam pars quæ dicitur melancholia, quæ eſt craſsior pars, & fex totius maſſæ, quæ propriè ſuccus melancholicus appellatur, ex qua ferè putrefacta fit febris quartana, iſta ſit concluſio, quæ facile probabitur ex Gal. auctoritatibus, ex ipſa rei natura, domini ſicut fecimus in tertiana notha idem in iſta faciemus, videamus mores febris quartanæ, in primis dum febris iſta incipit, cum maximo frigore inuadit, quia humor melancholicus tranſiens per membra ſenſibilia cū frigidus ſit, facit frigus poſt frigus, feruor inuadit, nec alia adeſt moleſtia, imò multi exercent ſua negotia, quando nō habent febrem, adeo placida eſt. præterea longiſsima eſt, ſi quæ vnquam alia longior, & ſi aliquod facit incommodum facit timorem ſplenis, ex quo liene tumefacto poſſunt fieri Hydropes, facit præterea flatum & rugitum, in ventre ſine aliquo alio accidente, ſed nemini dubium, quod hæc procedāt ab humore craſſo frigido, malitia carente, qui cum ita ſit, relinquitur quod ab humore melancholico ſolum, & non ab aliis humoribus

ribus adustis factis, posit fieri quartana febris, & quod ita sit probatur, quid contingit ex bile ista adusta quæ sit nigra? multa mala contingunt, quia præter quam quod excoriat in transitu membra, & si decidat & terram ipsam errodit, vt dicebat Hippocr. quarto Apho. vigesimoquarto, quod qui egerunt nigra, moriuntur, quoniam vbi modo humor iste interius facit vlcera sæuissima & interficit, si exterius idem facit, & dicebat Gal. in tertio prognost. commento vigesimonono vbi loquitur Hipp. in text. de humoribus faciētibus quartanam dicit ibi Gal. duplex est humor melancholicus, alter est fex sanguinis, alter ex adustione, adustus deuicit singulas partes, & quasi excludit hūc humorem posse facere quartanam: cum ergo ita sit, sumendo notionem à natura rei, non potest fieri quartana à bile ruffa adusta, & nigrefacta ab adustione, & humor melancholicus facta, quia vbi putrescit interius, exulcerat & excoriat, vt patet ex Hipp. loco iam citato & morso infert, exterius verò vbi ad aliquam partem decumbit, putrefacta vlcera facit, & fagedenica, si ergo in sua natura tam sæua est, si putrescens esset tam furiosa, quod in vno paroxysmo interficeret, & ideo nescio ego quomodo dixerunt ex bile rufa adusta fieri quartanā, quod
etiam

etiam à ſanguine aduſto non poſsit fieri, intelligo per ſanguinem eam partem, quæ diſtinguitur contra reliquos humores, vt aſſerit Gale. in ſexto epyd. ſect. tertia circa finē. quod inquam non poſsit fieri febris quartana à ſanguine puro aduſto, patet, quoniā nunquam ſanguis purus eiaculatur, vt faciat febrem, imò nunquam ſanguis purus facit febrem, niſi ſit in aliqua parte extrinſeca, vt in bubone, & ibi putreſcat, quod etiā nō poſſet fieri à pituita, hoc eſt neceſſarium apud omnes, qui mediocriter calent doctrinam Gal. pituita aduſta non facit humorem melācholicum, licet Arabes aliter ſentiant, imò eſt cōtra Gal. & contra rei naturam, videatis pituitā aduſtā, in omnibus partibus ad vltimam partē terreſtritatis ſemper videbitis eſſe albam, & nō habere nec aduſtionem, nec aciditatem, quæ inſeparabilis eſt ab huiuſmodi humiditate melancholico, ſi modo velletis facere ſyllogiſmum in ſecunda figura: ex affirmatiuis hoc modo, pituita aduſta eſt frigida & ſicca, humor melancholicus eſt frigidus, & ſiccus: ergo pituita eſt humor melancholicus. verum eſt quod frigiditas & ſiccitas eſt in illa pituita aduſta, ſed non ſequitur, habet qualitates primas humoris melancholici, ergo eſt humor melancholicus, quia non habet alias

qualitates, quia non habet aciditatem, quæ inseparabilis est ab humore melancholico, & quod non sint idem pituita adusta & humor malancholicus, patet quia semper talis pituita adusta in rophis, & in glandulis euellitur cum ferro ignito etiam sine molestia: at in cancro qui ab humore melancholico non adusto fit, loquor de latente, si aduratur ferro ignito, & euellatur humor ille, videbitis eum irritari, & maximè furere, igitur multum interest inter humorem melancholicum, & pituitam adustam, licet ergo Arabes dixerint ex pituita adusta fieri humorem melancholicum, nugas dixerint, & nunquam videbitis hoc à viris illis magnis Græcis fuisse dictum. si ergo non potest à pituita fieri humor melancholicus, & quartana fiat ab humore melãcholico, ergo à pituita adusta non fiet quartana, non potest etiam fieri à bile rufa adusta, nec à sanguine adusto, nec etiam ab ipso humore melancholico adusto, vt dicebamus, relinquitur ergo per sufficientem diuisionem, quod quartana febris solum fiat à succo melancholico non adusto, & ita sem per vos videbitis authoritates idoneas, hoc dicere, & Galen. in tertio prognost. commento vigesimo septimo (inquit) quando efferuescunt humores inferius, in tali feruore fex

se fex multa residet, & plurimum humor melancholicus generatur & aggregatur, & hinc est quod post longas febres quartanas succedit, sed quod ista fex ex feruore facta non sit adusta, patet ex hoc, quoniam vbi sanguis in longis febribus ebulliuit, & abundauit humor melancholicus, fieri solet cancer, melancholia, elephantiasis, & quartana, sed cancer, melancholia, & elephātiasis non generantur ab humore melancholico adusto, licet mania generatur ab humore melancholico adusto, relinquitur igitur quod etiam ista febris quartana fiat à tali humore non adusto, sed quoniā isti nō adinueniūt expresse Gal. dicentem febrem quartanam fieri tantummodo ab humore melancholico non adusto, non possunt credere, quod à tali fiat humore, quoniam rei naturam non considerant, & ita domini quoniam vultis curare quartanam, si credetis ipsam ab aliquo alio humore dependere, præterquam quòd à melancholia non adusta, nunquam curabitis eam, & si considerabitis Galen. curationem, videbitis quàm belle ad humorē melancholicum non adustum accommodatur. huiusmodi autem humoris duplex est generatio, alia generatio est à causa extrinseca, vt à labore, vigiliis cum accidentibus, à cibis crassæ substantiæ, & à consimilibus,

bus, alia ab intrinseca, vt à febribus perseuerantibus quæ sanguinem adurunt, & partes subtiliores resoluuntur à massa sanguinis, & fex multa residet, ideo post hæc fit quartana, vt plurimum. ista igitur sunt supponenda, si vultis totam naturam quartanæ scire, quibus suppositis, quid sequitur? primo sequitur hoc, cum redundat humor melancholicus, non adustus in omnibus corporis partibus, & in tota massa sanguinis, necessariò totum corpus infrigidatur, quia humor ille frigidus & siccus, & etiam crassus est, & cum sit crassus, & redundat in toto sanguine, & talis frigiditas opponatur calori naturali & spiritibus, spiritus enim & calor naturalis sunt complexionis calidæ, & humor melancholicus redundat qui frigidus & siccus est: igitur ex tota regione succus melancholicus oppositus est calori naturali & spiritibus, & cum hoc ita sit, qui tali abundant humore, necessariò corpus eorum reddetur seipso frigidius & siccius, stante autem corporis frigiditate & siccitate, cruditates multiplicantur, si verum est quod concoctio fiat à calido, & humido, & redundet huiusmodi. Succus, refrigeratur etiam hepar & ventriculus, ita quod redundante plurima humiditate in splene, statim habent concoctiones, & primam, & secundam,

dam,

dam, & tertiam, & tertia deteriores, ita vt inflentur pedes & totum corpus fiat chace-cticum ratione cruditatis, in ventriculo, etiam multiplicantur pituita & cruditates. ideo fiunt negitus plurimi, ideo qui abundant plurimo humore melancholico abundant etiam pituita & flatu, ideo Aristo. in problematibus vbi de coitu loquitur, proponit problema cur melancholici iuuentur à coitu, & soluit: quia plurimo flatu & plurima pituita abundant, & plurimum appetunt coitum, quoniam plurimam habent ventositatem in pene, non possunt postea multum coire, quia nō habent sanguinem, & frigidi & sicci sunt, flatu autem abundāt, quoniam calor diminutus agens in pituitam frigidam viscidam, inflat eam. cum igitur multiplicetur pituita, & humor melancholicus, quia crassi ambo sunt inde sequūtur obstructiones per totum corpus, & tunc prohibetur euentatio, prohibita euentatione fit putredo, hac inducta fit febris. His positis facile apparebit curatio, hic etiam esset dicendum quod à nobis propositum fuit, an fieri posit quartana notha, isti dicunt quod sic, & dicunt quod sit quartana notha, sicuti tertiana notha, quantum ad hoc verū est, quod in qualibet febre quartana semper pituita cum melācholia mixta est,

est, quæ cum putrescit cum humore melancholico, nec potest absolui ab ea, vnde si volumus, dicere fieri quartanā notham, quia misceatur pituita facile concedatur, sed ad hunc sensum non est notha, sicut tertiana quæ maximam facit varietatem à tertiana exquisita, si enim pituita superat fient paroxysmi quotidiani, si melancholia fient paroxysmi quarto quoque die, inuadentes. si tamen vultis dicere sic quartana notha admittatur, his omnibus suppositis ad indicationes curādi deueniamus, quæ sunt istę indicationes in genere? sunt illæ eædem quas diximus in curatione febr. tertianæ nothæ, de quibus in præsentia dicam, nec idem sæpius repetatur, oportet vbi inueneretis, quid sit agendum primo materiā antecedentem, secundo coniunctam ipsam, scilicet putredinem cōsiderare, tertio formam impressam, ab his enim tribus sumūt indicationes quid postea considerare debetis ea quæ limitant & circunscribunt operationes vestras, & per illas discurrere, incipiamus à causa efficiente, seu à materia antecedēte, ista materia est humor melancholicus, redundans in toto corpore, debet humor iste, vt diximus de tertiana notha euacuari, & hoc perpetuo verum est, quoniam humor rationem causæ efficientis in actu habet, & cum est sub ratione

tione causæ antecedentis, habet rationẽ sine qua non. si igitur volumus curare hanc febrem à causa antecedente debemus incipere, quia humor iste continuo generetur & extra venas expellitur, & putrescit, ab euacuatione igitur istius humoris melãcholici incipere debemus, sed quia crassæ substãtiæ admodũ est, imò crassior quocunq; humore existente in corpore, & rebellis cõcoctioni longe magis, quàm aliquis alius humor, debemus tamẽ euacuare ipsum, sed quia duplex est euacuatio per sanguinis missionẽ & per medicamentũ purgans, videndũ est an euacuatione per phlebotomiã, vel per pharmacum purgans indigeamus, quantum ad phlebotomiã, quandoq; cõuenit, quandoq; non. dicetis est ne aliqua regula certa huiusmodi? docet eam Gal. hic & inquit, quando cognoueris humorem, hunc esse redundantem & magis in vno loco quàm in alio, aut in toto ambitu venarum, si fuerit æqualiter permixtus sanguini, à sanguinis missione incipere debetis, & quoniã sæpe coniecturę fallunt, & licet videamus venas vrgentes nigras in toto corpore, potest hoc esse, quia sunt plenæ flatu crasso & faciens tunc falsam imaginationem spectantibus, vt credant venas esse sanguine refertas, & tamen non sint, dat documentum hic & in libro de

sanguinis

ſanguinis miſsione cap. decimo & in tertio de locis affectis, cap. ſeptimo, & vult vt mittatur ſanguis, & medicus præſens ſit, & videat quod ſi fuerit craſſus & niger, non amplius dubitare debet ex venis turgentibus & magnis ſe falſa coniectura concepiſſe, quoniam videt oculis quod prius cõceperat, & trahatur tunc pro ratione virium. ſi verò coniecturæ prius conceptæ fefellerint vos & ſanguis exeat aquoſus ac tenuis indicans dominium bilis potius, quàm melancholiæ, tunc ſtatim iubet, vt medicus ſupprimat.

Cum maximè referat, imò totum ſit, antequam ægritudinem curemus eius eſſentiam cognoſcere, propterea oportet exactiſsime cognoſcere ipſam, & quoniam ſcio præſertim apud iuniores maximã eſſe difficultatẽ cum videant totam Arabũ ſcholam diſſentire ab his, quæ diximus ex Græcorum ſententia, vt remoueatur omnis difficultas à mẽtibus veſtris ſcire debetis Auicennam & ſequaces oppoſitum tenuiſſe, & crediſſe à quocunque humore melancholico facto per aduſtionem, ſiue ſit per aduſtionem bilis, ſiue pituitę, ſiue ſanguinis, atque etiam naturalis etiam melãcholiæ ſint, poſſe febrem quartanam curari. quam opinionem, ſi etiam vos tenebitis nunquam curabitis quartanã, & ſi Auicenna vnquam curauit

curauit perperam ægritudinem aliquã, pessimè curauit quartanam, nec vnquam vos ex præceptis suis curabitis eam, quia nõ cognouit essentiam huius febris. volui igitur vos aduertere, quoniam Arabes vt plurimũ solent non tantùm in hoc, sed etiam in pluribus aliis errare à mente Græcorum legatis totum Hippocratem & Gale. nunquam videbitis hos viros dixisse fieri quartanam ab humore aliquo, nisi à melancholico succo naturali, & quod ista sit vera sententia eorũ ostẽdam, nec aliter dici posse, præterea videatis Aëtium, Paulũ, Oribasium, neminem videbitis extra bilem adustã fieri quartanam, & si videbitis Rasim in suo continenti, in quo colligit omnia dicta Græcorum, & Arabum, nõ citat aliquem nisi labri ara omne dicente à quatuor humoribus fieri quartanam. causa autem quare errauit Auicenna facillimè apprehendetur, quia semper sequutus est Auicen. in suo magno libro meth. diuisiuam, & considerauit naturam rei diuisæ, & circa huiusmodi diuidẽdi partẽ fuit maximè exercitatus, licet quandoq; etiã aberret. cum igitur videret Auicenna quod nihil aliud est succus malãcholicus nisi cinis humorũ cunque concepisset hoc, considerando naturã rei huius, fecit suã diuisionem & dixit potest fieri humor me-

lancholicus vel per aduſtionem ſanguinis, vel per aduſtionem pituitæ, aut bilis ruffæ, vel per aduſtionem melancholiæ ita quod ponit quatuor ſpecies humoris melancholici, & cum quatuor ſint, atque à putredine humoris melancholici fieri quartanam videret, dixit ab iſtis quatuor humoribus fieri febrem quartanam. Alij ſequentes Auic. vti principem, idem dixerint. audiatis ergo in quo deficit Auicenna, quia non conſiderauit naturam rei prout debebat: erat enim hoc faciendum, naturam ſcilicet quartanæ conſiderare debebat, & quomodo occupet hominem, & quæ ſunt eius accidētia, ex altera parte conſiderare debebat humorū naturam, maximè naturam bilis ruffę aduſtę, de pituita enim quod non poſsit fieri atra bilis cū multis aliis ſumus concordes, quod ex ſanguine ſuper aſſato fiat humor aduſtus, cōceditur, difficultas eſt circa aduſtionem bilis ruffæ, ſi Auicenna hæc conſideraſſet, & feciſſet hanc comparationem animaduertiſſetq; quomodo, cum aduritur & nigra fiat, bilis ruffa excoriat, abradit, & facit vlcera peſsima in ventriculo, ſi interius moueatur ad excretionem per vomitum, & ſi per aluum eiiciatur facit inteſtinorum exulcerationē, itaque dicebat Hipp. 22. ſiue per ſuperius ſiue per inferius moueatur hu-
ius

ius materia ſemper mortale eſt,ſi ex altera parte poſtea conſideraſſet accidentia quartanæ vidiſſet ex putredine huius humoris non poſſe fieri quartanam, incipit quartana cum frigiditate,& dicebat Galen.in 2.de diff. feb. & in ſecũdo de criſ.cum expellitur extra venas humor iſte facit frigus ſine rigore & concuſsione,quia rigor fit vt aſſerit Galen. in libro ſecundo de cauſis ſimp. cap. 5.& in libro de tremore cap. ſeptimo cum acumen humoris tranſit per muſculos, ex illo enim fit cõcuſsio quędã illorum membrorum,qui nituntur expellere eſſe mordicantem, ſed vbi non adeſt humor mordicans, non fit concuſsio, ſed ſimplex frigus, cum igitur mouetur melancholia per muſculos ad putredinem nulla fit cõcuſsio, ſed frigus, ac ſi quis eſſet in niue,nõ poſſumus igitur dicere quod humor ille ſit aduſtus, quia mordicaret, & exulceraret, præterea nónne in quartana ſemper augetur ſplen,& intumeſcit, ſed ſplen nõ attrahit humorem illum aduſtum, ſed attrahit humorẽ melancholicum naturalem vt ex eo nutriatur, præterea ſi videtis. ſcirros qui fiunt propter quartanam in liene non fiunt cum vlcere, neq; cum eroſione,ſicut fierent ſi cauſarentur ab humore illo aduſto, & non eſt mirum ſi errauit Auicenna, quia teſtatur An-

dreas de Alpago Auicennam fuisse principem & primarium regis Persiæ, neque exercuisse artem. hos autem deridet Galen. qui volunt medicinam profiteri sine experientia, sed est vna alia ratio, cui non possimus refragari, videlicet quod humor melancholicus qui appellatur melancholia naturalis, sit ille qui facit quartanam febrem, & ratio sumpta est ab ipsa curatione, nemini dubium est quod curatio sumitur ab essentia morbi, talis enim est curatio qualis est essentia morbi, sed si consideratis curationem istam quam tractabimus, videbitis nō posse fieri nisi ab humore melancholico naturali, sicut curatio tertianæ nothæ ostendit non posse cōuenire alteri humori, quàm pituitæ permixtæ cum bile, & quædam concoquentia & præparantia, atque etiam tota ratio victus in eadémmet febre ostendebat curationem non conuenire alteri humori, idem etiam dicendum in curatione quartanæ, quia videbitis quod isti magni viri consentiunt sibiipsis. vellem etiam vos remouere ab vno errore, posset quis dicere, nónne post tertianas & ardētes febres fiunt quartanæ? igitur ex hoc vim quod huiusmodi febres fiāt ab humore cholerico adusto, qui putrescebat in ipsis tertianis, domini qui dubitāt in hac re, non aduertūt quando

do fiant periodi febriū,& quomodo terminentur,& quod dixit Gal. in hac materia in ſecundo de diff.feb.quādo incipit paroxyſmus materia putreſcenda ab aliqua parte corporis transfertur ad loca putredinis, & ibidem putreſcit,& in tali putredine exhalat quicquid eſt de eo quod cōtinuè putreſcit, & tādem reliquæ quædā paucæ permanent,quæ poſtea educuntur vel per ſudorē, vel per ſimilia, ſed quid contingit in febr. cum ebullit maſſa ſanguinis? contingit vt in ea ebullitione pars ſubtilior ſanguinis euaporet,& craſsior remaneat, modo in eo ſeruare ſemper fex multiplicatur, ex quo duo contingunt, primo refrigeratur totum corpus propter multitudinē materiæ frigidæ, ſecundo remanet corpus exangue, ideo ceſſat bilis generatio, & ex cōtinenti ceſſat tertiana,augetur autē quartana, quia refrigeratur corpus & factis obſtructionibus fex illa ſanguinis putreſcit, & noua febris inuadit, & hæc eſt cauſa cur poſt continuas febres, & poſt edulia calida & ſicca, & poſtea, quæ faciunt ebullitionē in ſanguine augetur fex iſta, quæ aucta putreſcit, & facit quartanam, & iſta erunt ſemper perpetuæ ciuitatis. His exactè perſpectis videamus curationem, heri incepimus cauſam & diximus à cauſa exiſtente, quæ rationem ha-

bet causæ antecedentis esse incipiendum, diximus quod huiusmodi causa existens est humor melancholicus, qui tolli debet atque euacuari, & quod euacuatio duplex altera quæ fit per sanguinis missionem, altera quæ fit per medicamētum purgans: quo ad sanguinis missionem, diximus, quando esset mittendus sanguis & regulā dedimus, docuimúsque tum sanguinis missionē competere, quādo humor iste melancholicus toti massæ sanguinis fuerit permixtus, quod diximus cognosci ex sanguine, qui fluit. si enim videbitis sanguinem fluere tenuiorē, credatis vos fuisse deceptos, & ideo tunc supprimendus est, si crassior erit non modò erit comprimendus, sed audacter mittendus, quia iudiciū vestrum fuit optimum, quantum ad euacuationē per medicamentū purgans, & per alia instrumenta scire debetis quod euacuatio fieri potest dupliciter primo inedia, & victus ratione recta, secundo medicamēto purgāte, quod inedia & ratione victus humores & sanguis absumatur, manifestū est, & licet Gal. cōcedit sanguinē posse absumi inedia, sed si in acutis expectare vellemus euacuationem humorū per solam inediā interirent ægri, quia inedia non euacuat nisi in tempore longo & missio sanguinis subito, & ideo cum in acutis eadem

die

die medicari bonũ sit, ideo in ipsis sola inedia non sufficit, sed debemus trãsire ad missionem sanguinis, & in hoc Gal. reprehẽdit Erasistratum. hoc est igitur primum instrumentum quo vti debetis cum humores mali redundant in corpore, quia corpora impura dicebat Hippoc. in secunda particula Aphorismorũ Apho. decimo, quãto magis nutries, tanto magis lædes, ideo oportet minorem instituere victus rationem, quàm sanitatis tempore, quoniam calor naturalis non est fortis in ægris sicut in sanis, & quia adest hic cacochimia quę vberiori alimento fouetur, augetúrque: ideo debetis cibos eligere, qui facilè concoquantur, & si fieri potest quod habeant rationẽ medicamenti aliquo ad suas qualitates: quæ autem sint alimenta quæ in substãtia & in qualitate cõueniant quartanæ videbimus ex Gale. debent esse quidem facilis concoctionis, quia natura occupata est in cõcoctione materię, prętera debẽt opponi humori peccãti: si enim humor crassus est, alimentum debet esse tenue: si humor tenuis, alimẽtum sit crassum: si frigidus, cibi sint tendentes ad caliditatẽ, & tandem secundum omnes qualitates & secundum substantiam debent opponi morbis: quantũ ad euacuationẽ per medicamenta, scitis quod concocta medicari, atq; mo-
 uere

uere non cruda oportet, igitur antequam euacuatur humor peccans prius concoqui debet, & si quis humor vnquam in humore corpore indiget præparatione est succus melancholicus, quia frigidus & siccus, atq; terrestris est omnium quam crassissimus, & omni euacuationi rebellis, præterea nisi præparetur optimè priusquã euacuetur, ex simplici quartana fient duæ, & ex duabus fient tres, & tandem continua, & tandẽ mores, in principio igitur debet mitissimè tractari, quia rebellis est humor iste cõcoctioni & euacuationi, quoniam terrestris est, & quia ex parte qua siccus est, cum talis sit per euaporationem non possunt nec per calidũ nec per frigidum resolui in vapores, quia fuerunt per assationem coagulati & exsiccati, vt patet de lateribus: sed quæ à calido tantum coagulata sunt per frigidum & humidum resoluentur, vt patet de sale, si verò per frigidum tantum coangulantur, per calidum resoluuntur, vt patet de glacie, sumus igitur in casu de humore melancholico, qui terrestris est factus per resolutionem partium tenuium, postea accessit frigiditati faciẽs ipsum terrestriorem. ideo si adhibeatis calidiora incidentia, ipsum facietis terrestriorẽ, si frigidiora ipsum non modo non cõcoqueretis, imò magis cõstringeretis

tis vias.ideo non poteſtis præparare humorem iſtum,neq; cum validè calefaciẽtibus, neq; cum valide refrigerãtibus,ſi enim cum valde calidis procederetis, ex vna ſimplici quartana duas faceretis, ſicut fecerunt illi medici, qui Eudemũ Platonicum curarunt tempore Gal. qui ante concoctionẽ ex theriaca exhibita aucto humore melãcholico ex vna quartana fecerunt duas quartanas, & tandẽ tres,vt refert Galen. in lib.de prognoſt. igitur à principio debet blande tractari humor iſte. quæ autẽ ſit iſta blãda tractatio,audiatis. primo blãde cõcoquendus eſt,ſecũdo præparandus,cõcoctio ſit à calido,& humido tẽperato,præparatio cũ contrariis, ſi craſſus eſt humor debet incidi, ſi frigidus debet calefieri,ſi ſiccus,debet humectari.His ſtantibus ſatisfaciamus iſtis intentionibus, primo vt ad vlteriora procedamus,humor iſte benigne tractãdus, quoniã concoqui debet,& præparari.quæ ſunt iſta domini primo conſiderare debetis cruditatem exiſtentẽ in primis venis, propter frigiditatẽ humoris redundantis,plurimi flatus fiunt, & dum præſentia materiæ frigidæ, in venis adhęſit & flatus,non fient concoctiones debitæ, perpetuo augebuntur obſtructiones,perſeuerabit febris,& nouus humor melãcholicus generabitur, ideo primo pro-

uidendum est vt bonæ fiant cōcoctiones in ventriculo,& quicquid in primis venis & in ventriculo est tollatur, quid ergo agēdum? quantum ad concoctionem humorum,qui sunt in primis venis,& in ventriculo,primo debetis fouere Hypocondria & ventriculū sicut diximus in tertiana notha cum rebus calidis moderate & humidis,& cum fomentis primo, vt cum pannis calidis moderate, secundo cum oleo chamomelino, de spica nardino, vel cum oleo de absinthio mixto cū istis,post illa fomenta,exhibere diatrion pipereon,diaspoliticum, vel piper cū aqua, licet apud Auic. non nisi in fine exhibeātur contra mentem antiquorum : causa autem erroris fuit, quoniam existimauit ista esse ponenda in ordine confectionis eius, in qua ingreditur cirenaicus succus cum mithridato,& thyriaca,sed errauit Auic,& omnes sequaces eius, vt ostendam, nam diatrion, pipereon debet in principio exhiberi, & similiter diaspoliticum.& Gal.post fomenta Hipocondriorum exhibet per os diatrion pipereon, aut diaspoliticū, quoniam habēt duas maximas virtutes, vt asserit Galen. in quarto de tuen. san. primo adiuuat concoctionem humorum, qui sunt in primis venis,& etiam ad flatus discusionem sunt maximè efficacia: quod autem vt flatus discutiantur,

tiantur, vtilißimũ ſit, patet ex eo, quia ventriculus non poteſt cibum cõtinere, niſi remoueantur flatus, quomodo enim amplexabitur ventriculus cibum, niſi ventoſitates quæ dilatant ſubſtantiam ventriculi reſoluantur, ideo tollendi ſunt flatus, & adiuuanda eſt concõctio, quod vtrũq; facit diatrion pipereon. diceret aliquis, nónne regula generalis eſt, vbi ſunt in primis venis cruditates non debent dari ea quæ diſtribuant per venas materias crudas? modo hæc ſunt calida & tenuißima, quæ ad profundum penetrant. ideo ſicut debemus mithridatũ & thyriacam in principio euitare, ita etiã debemus euitare iſta: ratio hæc decepit illos Arabes, iſta duo medicamẽta ſunt quidem calidæ & tenuißimæ ſubſtantiæ, vt patet ex ingredientibus in diatrion pipereon, ingrediuntur tria genera piperum, zinziber, thimum, & aniſum, ſed antequam tranſeant ad hepar euaneſcit virtus, quod non eſt in diacalamentho, & in reliquis calidioribus medicamentis: quoniam caliditas in diacalamẽtho fundata eſt in ſubſtantia craßiori ob id tranſit ad hepar, & facit diſtributionẽ. ideo in principio diacalamentum non conuenit, nec ea quæ ſunt calida, cum craßiore ſubſtantia. in diaſpolitico verò, vt patet ex ingredientibus, non ita res ſe habet, conſtat enim

enim ex ſemine rutæ, nitro, ſeu ſpuma nitri ex cumino & pipere, quæ omnia adeo ſunt tenuis ſubſtantiæ, vt eius virtus in ventriculo, & in primis venis euaneſcat, nec fit diſtributio, nec exagitatio humorum. in principio conuenit diatrion pipereon, diaſpoliticum, & piper cum aqua. quantũ verò ad cõcoctionẽ, quę fieri debet, in principio blande fiet cum fomentis iam dictis, & cum cõfectionibus enarratis: non tamen ſingulis diebus videntur hæc exhiberi: ſed in quibus non fit inuaſio per exemplum, vbi hæc feceritis euacuabitis, quicquid concoctum eſt in primis venis leniter cum clyſteribus primo mollibus, vt nihil violenter educatur, ſi videbitis materiam obedire euacuationibus, cum clyſteribus acribus educatur, & hæc eſt vera curatio facienda in primis diebus. Vbi verò præceſſerint dies aliqui, neq; cruditates ſint in ventriculo, nec flatus, nec eructationes, & optime fiant coctiones, nec percipiatur odor aliquis malus, nec ex cruditate percipiatur grauitas in ventriculo, & egeſtiones ſint cõpactæ, ita vt quantum ad primas venas, & ad membra naturalia omnia bene ſi habeant, & maximè ab iſtis, quæ habẽt rationem cibi & potus. materia autem iſta ſuccus melancholicus eſt, qui debet concoqui, & præparari, quoad cõ coct

coctionem cum calidis & humidis fiet, quoad præparationem, quia humor peccans frigidus, & ſiccus eſt, quoad frigiditatẽ debet calefieri, quoad ſiccitatem debet humectari, & quantũ ad hoc eadem erant cõcoquentia, & præparantia, ſed quoad craſsitiem nõ ſufficient calida & humida: ſed oportet, vt incidentibus craſsities tollatur, & viſciditas abſtergatur. humori igitur melancholico quatenus craſſus eſt inciſio debetur. duo ergo ſunt inſtituta ad præparationem huiuſmodi humoris neceſſaria, & accommodata, primum eſt ea quæ ſunt calida & humida, ſecundũ quæ habent vim incidẽdi. quãtum ad calida, & humida, quæ habent rationem cibi, quoniam illa maximè præparant, debetis vti cibariis calidis, & humidis boni nutrimenti, & qui optimũ ſanguinem faciunt: vinum debet eſſe tenue ſine acrimonia, & ſine acerbitate, & tendere ad moderatam dulcedinem: ſed in primis vinum iſtud dulce noceret: quoniam non tranſiret, cum in ventriculo, & in primis venis ſint cruditates. oportet igitur, vt ventriculus & primæ venæ rectè ſe habeant, vt vinum poſsit penetrare, & cum humor craſſus eſt, nõ debetis eſſe contenti his cibariis, ſed debetis exhibere ea, quæ incidunt, ita tamen, vt non valde calefaciant, ideo Galen. eligit carnes

ſalſ

salsas,& pisces salsos:quoniam vsum obseruabant antiqui,vt declarat Aurelianus libro de ægritudinibus chronicis ab humore crasso pendentibus,& hanc medendi rationem,& cibandi appellabant recorporationem,& ita facit Galen.per quatuor,aut sex dies,ægros nutriebant cum salsamentis, & sinapi,& cum incidentibus:quumq; hoc fecissent cogebant eos euomere, & postea nutriebant cum optimo nutrimento cum carnibus pulli,& cum vino optimi alimenti:secundo redibant ad salsamenta, postea euacuabant,vel cum vomitu,vel cum secessu:tertio ad optima cibaria redibãt,& modus iste regendi notissimus erat.nostra autem ætate nesciunt medici aliud facere,nisi syrupos,& medicinas exhibere,& semper obruunt ægros cum hoc instrumento,propterea mirum est,cur aromatarij & ipsi nõ insurgant, & medeantur. est ita igitur faciendum quantum ad præparationem. his præparationibus factis cum his,quæ habẽt rationem cibi, non debetis istis solis esse contenti: sed accedere ad medicaméta,propterea syrupi erunt conuenientes dummodo tales sint,vt frigiditate & siccitate,atq; etiam crassitudini humoris occurrere valeatis, & ego in tali casu soleo præparare humorem hoc modo:per tres aut quatuor dies

dies soleo exhibere syrupum calefacientē, & humectātem, accipio radicem Glycyrizæ & polypodium, in quo est dulcedo, & radices altheæ, & deinde concoquo omnia in iure pulli, & cum modico Succhari iubeo vt bibant in mane, hoc facto ad oxymel, & ad syrupum acetosum, & de fumoterræ accedo: rursus redeo ad syrupos calefacientes & humectātes: & hęc est optima prępáratio huiusmodi humoris, vbi videbitis aliqua signa concoctionis paulatim euacuabitis, & iterū paulatim concoquatis. vbi autē videbitis validā cōcoctionē, tunc valido medicamēto vt helleboro, & purgabitis nisi natura fecerit aliquam crisim, & hac ratione curantes vos quartanā, nō transibit mēses tres, nisi vitium erit in medicamēto, vel in infirmo.

Iam vidistis in curatione quartanæ sicut in reliquis curationibus, quomqdo indicationes sumere debeamus, quid agendum à natura morbi, quoniam curaturi sumus, & remotis quibusdam difficultatibus, diximus quid erat dicendum in hoc inuenta natura quartanæ, quæ consistit in suis causis efficientibus & materialibus, atq; etiam formalibus, & ostendimus quomodo indicationes ab ipsis causis efficientibus sumantur. causa autem efficiēs quartanæ erat succus melancholicus naturalis, tunc nos intelli

telligimus tanquam efficientem, quādo eſt ſub ratione cauſæ antecedentis. materialis verò quādo cōiunctus eſt putredini, ab hac enim ſumpſimus indicationes quid agendum ſit. quando conſideratur humor ipſe melancholicus ſub ratione cauſæ materialis indicat, quòd debeat euacuari, quoniam aliter morbus tolli non poteſt, nec vnquam remouebitur quartana, niſi remoueatur eius cauſa in actu: vidiſtis quòd erat euacuanda. dupliciter autē fieri poteſt euacuatio vel ſanguinis miſsione, vel pharmaco purgante: quæ euacuatio per pharmacum purgans non debet fieri diximus niſi concocta ſit materia, ideo prius concoquendā diximus, & præparandā venire materiā optime antequam fiat euacuatio, ſed hæc materia duplex erat, alia in ventriculo & in primis venis, alia in toto venarum ambitu: & ambæ indigent pręparatione & concoctione, ſed diuerſimode & diuerſis inſtrumentis. quæ quidem in ventriculo, & in primis venis eſt, vt contingit in omnibus febribus, concoqui & præparari debet, non cum his quæ ſua caliditate valida, & ſua maxima vi incidendi attenuant, & diſtributionē faciūt: quoniam ſi in ea eſſent materiæ crudæ, diſtribuerentur per venas, & augerēt obſtructiones & febrē, & eſſet contra rationem, &

præc

præceptum Galeni in quarto de tuen.ſan. debetis ergo in febre tertiana,primũ cauere ab his,quæ valide cõcoquunt:& Moderni faciunt regulam vniuerſalẽ,quod primũ curationẽ febrium cauere debemus à ſyrupis diureticis,& maximè vrinam prouocantibus,hoc ſolebãt ſub vmbra:ſed non dicebant:quia cauent etiã à pipere,cum ſit calidiſsimæ & tenuiſsimæ ſubſtantiæ:credunt materiæ ſuæ ſubſtantiæ,& caliditatis,maximè quòd penetret,& diſtributionem faciat:ſed nõ viderunt Gale.nec rei naturam ſpeculati ſunt,qui vbiq; clamat piperis naturam,& virtutem,cum in tenuiſsima ſubſtantia ſit in primis venis euaneſcere.vos autem audiatis diffinitionẽ claram,conuenimus cũ Modernis,quòd in principio non fiat diſtributio materiæ crudæ exiſtentis in primis venis , ſed quòd enarrata talia ſint negamus.Igitur debetis fouere mẽbra extriſecus modo dicto,& cum rebus calidis interius adiuuare concoctionem,quæ ſimul etiam habẽt vim præparandi materiã incidendo,& attenuando : vt eſt diatrion pipereon,& diaſpoliticum,quæ propoſuit Gal. quia hæc calefaciunt,& incidũt ſuauiter,& non penetrant ad hepar.quantũ ad cibum & potum eundẽ ſcopum ſeruare debetis,ne diſtributio fiat,& augmentũ crudorum hu-

morum.facile id feceritis, si cibaria exhibueritis, quæ difficulter non cōcoquuntur, & etiam cauere debetis ab iuniorū errore, qui statim exhibent aquam coctā, & panē lotum, postea coguntur ægros importunè nutrire: nam si vultis exhibere cibū indicatione sumpta à toto morbo in primis copiosiori cibo vti debemus. cum verò multæ cruditates sint in ventriculo, & primis venis debetísne principio vti cibo crassiori? minime, sed in primis duobus diebus vel tribus vti debetis cibo tenuissimo, ideo illi à methodi triduanū ieiunabant ieiuniū, existimantes ægritudinem omnem à cruditate prouenire. ideo per allusionē diatritari, appellati sunt. debetis ergo vti tenui diæta in principio morbi ratione cruditatis, sed post ea debetis redire ad cibum crassiorē secundum status longitudinem metientes ciborū quantitatē cū fortè fuerit in venis, & cholericus, qui haberet materias crudas in ventriculo & in primis venis: tunc enim nō vtemini tenuissima dieta in principio, sed in his tantū, qui habent in primis venis materiam pituitosam, & melancholicam, ideo in quartana nō debetis attendere ægritudinis longitudinē, & ab ea in principio instituere rationem victus crassiorē: hoc quidē verū est, si cruditates non sint in primis venis,

quo

quoniã eas primo remouere debemus,postea ad id quod intenditur accedere.vtrũ verò debeatis vinum exhibere in principio? errant medici in hoc,quia vidẽtes Auicen. & Gal.vinum exhibẽtes in primo occursu, & ipsi exhibent,& pessimè faciunt,& ratio est quia humores in primis venis,& in ventriculo existentes,à vino,distribuuntur,obstructionesq; maximas faciunt,& febres,& accessiones maiores inducunt.ideo cauere debetis à vino,& aqua illa præponenda est, quam Gal.proponit viris doctis,& ea est in qua piper decoquitur,quæ in primis diebus conuenit,donec in ventriculo,& in primis venis cruditates,flatus,rugitus,& nauseatiuæ societates apparent.vbi verò humores crudos præparaueritis,& concoxeritis in illis primis diebus cum instrumẽtis iam dictis,si natura eduxerit,nihil moliendũ,sin minus debetis clysteribus primo mollibus quod præparatum est educere,& natura nõ obedient cum clysteribus verioribus.Vnde dicebat Auicẽ.in quarto c.fen.prima trac. cap.8.sæpe,& magis dilecta apud me est administratio clysteriorum,quod est recte dictum,si vellet intelligere per euacuationem crudorum humorum in primis venis, & in ventriculo existentium, sed aliquando magis dilectus est vsus medicinarum

pro euacuatione ſcilicet, Aliorum humorũ. vbi igitur euacuaueritis materiam, quæ in primis venis eſt, & in ventriculo, tũc accedere debetis ad materiam, quæ eſt in toto venarum ambitu, quæ adhuc facit quartanã. Quid autem ſit agendum, & quibus ſcopis vtendum, nemini dubiũ quòd eiſdem prorſus vtemini ſcopis, & ſumpta indicatione ab eadem cauſa ab humore ſcilicet melancholico euacuari, ſed vt prius dictum eſt cõcoqui debet, ſecundo præparari. quantũ autem attinet ad concoctionem, quæ fieri debet in toto ambitu, primo cum cibis optimum ſanguinẽ generantibus fiet, quoniam ex generatione optimi ſanguinis calor naturalis, & ſpiritus fiunt temperati, quos ſpiritus & calorem innatum ſcitis à ſanguine fieri. ſi ſanguis eſt craſſus, ſpiritus craſsiores erunt: ſi tenuis tenuiores erunt, ſi tẽperatus temperati. materia autem ciborum eſt ex perdicibus, pullis, ex carne hædorũ, & ouis etiam recẽtibus. vinum autẽ ſit tenue, albũ, maturum, & ſubdulce, quia huiuſmodi eſt maximè conueniens in cõcoquenda materia. quia dum tenue eſt penetrat, dum maturum & ſubdulce vim habet calefaciẽdi, & humectandi, & augendi calorẽ innatum, ratione cuius concoctio adiuuatur. Quantum ad medicamenta concoquentia ſyrupi

omn

omnes calidi, & humidi tẽperatè sunt idonei,& adiuuant concoctionẽ humoris melancholici cuiusmodi sunt syrupus de glycyrrhiza,syrupus de pomis,de succo boraginis,de succo buglossæ, decoctum etiam istorum commodum erit,& glycyrrhizæ,& altheæ,camomillæ iuris pulli præcipue iuuenis,in quo decocta sint iã enarrata.quomodo autem pręparatur huiusmodi materia?materia ista crassa est,& frigida præparatur ergo cũ medicinis moderatè calidis. si enim exhiberetis admodum calida,quoniam humor terrestris est,& frigidus,& siccus,etiamsi cõuenirent ratione suæ tenuissimæ substantiæ,quoniã incideret,tamẽ ratione suæ maximę caliditatis adustionẽ facerent succo melancholico,quod si aduratur,longe deteriorẽ febrem faceret:quoniã fortè exacerbaret de quarto in quartũ:sed maligna & pestilens febris esset,scopus igitur in præparatione est,vt acriter incidentia sint,sed non multum calefacientia:ideo quoad præparationẽ humoris melancholici oximel & syrupus acetosus maximè conueniunt:& hoc facit Auicenna dubitare,an in concoctione humoris melancholici acetum conueniat,quia videbat ex parte vna acetum cõuenire quoniam incidit,videbat ex altera parte acetum frigidum,& siccum
 esse.

esse. igitur ambigebat vtrum acetum, & syrupus acetosus conueniret in concoctione quartanæ, qui deceptus est: proptorea quod non distinxit concoctionem à præparatione, dicimus nos pro concoctione humoris melancholici, quæ nihil aliud est, nisi separatio vtilis ob inutili, acetum non conuenire, neq; etiam syrupum acetosum, sed pro præparatione conuenire, conuenit etiã syrupus de marubio, de hysopo, bisantinus, de fumoterræ simplex, de epitymo simplex, quoniam habent vim incidendi, & moderatè calefaciũt. si postea vultis miscere duas intensiones & concoquere, & præparare, syrupus. s. de epitymo compositus, de fumoterræ compositus, de buglossa, & sabi regis maximè conueniunt. His præparationibus factis quãtum attinet ad materiam, quę in uenis continetur, debetis euacuare eã subito, & postea residuum præparare, & iterum pedetentim euacuare. itaq; minimo apparente concoctionis signo in vrinis, imò etiã non apparente, si verisimile videatur vobis per multos dies potuisse materiam præparari, debetis eum leui pharmaco euacuare. nunquid modo in ista euacuatione leui, quę proculdubio facienda est conueniat medicina, quæ fortis debilis appellatur ab Auicen. an verò ex toto genere debilis? per huiusmodi

modi medicinam fortem debilem intelligit Auic.medicinam,quę in ſua natura fortis eſt,ſed debilis: quia in pauca quantitate exhibetur,verbi gratia ſcamonium validiſſimum eſt in ſua natura,ſi tamen granũ eius ſolum exhibeatur debiliſsimũ erit, & ſic ratione quantitatis debilis erit. in ſua autem natura fortis, medicina autẽ à tota ſubſtantia debilis ita benigna eſt in ſua natura:vt ſi darentur vnc. iiij. ſicut caſsia adhuc debilis eſſet,ſimiliter manna:& reliquæ omnes medicinæ,quæ benedictæ dicuntur. Quæritur ergo hoc loco cum dicimus humorem melancholicum eſſe euacuandum ſæpe iterando cum debili medicina,an cõueniant medicinæ fortes debiles?an ſolùm , quæ ex toto genere debiles ſunt & benignæ ? Auic. & ipſius ſequaces eligunt fortem debilem,Galenus verò in oppoſitum eſt;quia ipſe in euacuando humorem melancholicum non trãſit vſum hyerę ſimplicis cum epithymo,nec vnquam ante optimas , & perfectas concoctiones exhibet heieborum,quid igitur dicebatur? dico domini naturã rei, quam tractatis diſtinguendam eſſe , ſi habebitis corpus, in quo viſcera ſint debilia , & hepar ſit paratum ad excremẽta ſucipiendum,ſplen, inteſtina,vel plurima,aut aliqua,aut paucio ra ſint debilia,præterea in toto ſit redũdãtia

materiæ, & vasa per quæ euacuātur sint debilis debetis cauere in isto casu à medicina forti debili. Et ratio est, quoniam humor redundans in corpore cum melancholicus sit, vel medicamentum nihil attrahet, vel attrahet: si non attrahet, frustra est: si attrahet, cum materia plurima sit, & medicina debilis, exagitabitur, & natura insurget ad expellendum quod aggrauat, postea non fiet attractio: quia deficiet motus medicinæ, quippe quæ debilis est. Et cum iam materia in motu sit & multa, præcipitabitur à natura, maximè cum inuenerit vasa laxa, & si vasorum aliquod debile erit, detrudet ad ipsum, & ita fiet inflammatio, & hoc admonet Galenus in secundo de ratione victus in acutis, dum in pleuritide vult vsum medicinæ esse cauendum: quoniam intrinsecus est membrum debile, & quicquid permanet nō euacuatum, dum mouetur, necessario transit ad illum locum, & sic inflāmatio augetur. Quare cauēdum est ab ista medicina forti debili, si verò corpus habeat sana mēbra, & materia non sit multa, & partem ipsius velletis educere, quæ in venis est, videatis quam materiam esse in venis, quæ præparata sit, sed non tota præparata, debetis tunc euacuare eam, nō quidem cum medicina à tota substātia benigna, sicut cassia, aloe, manna, quoniam

niam non transirent primas venas. cum aliqua verò validiori non licet: quia materia non est præparata, ideo medicina forti debili vtemini, propterea quòd ex ea parte, quæ fortis est fiet attractio à venis. quatenus verò in pauca quantitate est, deficiet attractio, antequam attrahat quod præparatum non est: quia omnis vis attrahens primo attrahit quod præparatum est, quàm id, quod violenta indiget attractione. Itaq; scitis quando vti debetis remedio Auic. id est medicina forti debili, & quando non.

Pro curatione quartanæ audiuistis quo modo sumantur indicationes à materia faciente quartanam prout sub ratione causæ antecedentis, vel efficientis in actu, vidistisq; distinctè quo modo huiusmodi indicationes sumptæ ab hac causa existente duplices erant, quædam sumebantur ab ipsa, vt est in ventriculo, & in primis venis, quædam sumebantur, vt in toto ambitu venarũ reperitur, reliquũ erat, vt inueniremus indicationes, quæ sumuntur á causa coniuncta, videlicet ab eadẽ materia pro vt est sub putredine, & propinqua vt putrescat, & accessiones febris faciat: quoniã huic quoq; debetur euacuatio, propterea debet esse aliqua via & modus, quo debeat euacuari & expelli, ne fiant exacerbationes. neque alius est,

nisi naturam huius humoris inspicere: quia iam putrescit. sciuistis humorem hunc eundem esse, sicut cum est sub ratione causę existẽtis. in hoc differt, quia ibi est materia futura subiectum febris, hic iam acta est subiectum febris, est igitur humor melãcholicus hic materia coniuncta, qui dupliciter cõsiderari debet: primo ꝓut est in motu, & fluit ab internis partibus venarũ ad extremas, & sic est principiũ accessionis febris. potest secundo considerari ista causa coniuncta pro vt actu putrescit, & sic actu subiectum est febris, quæ calor præter naturam est. si considerato eam primo modo, & in eo fluxionis impetu refrigeratur valdè totum corpus & ita refrigeratur, vt circa augmentum, & statum frigus quandoq; sit intolerabile, & indigent ægri tunc adiumẽto propter frigus, & iam symptoma hoc habet rationem communem, & trahit ad se curam: quia corpus reddetur ex eo imbecillius, & quartana firmabitur, quod stantibus membris imbecillibus ad fulliginem paratis, & stantibus mẽbris generantibus humorẽ melancholicum non cessabit iste circulus, nisi vtique incommodo occurratis. pro conseruando igitur corpore, quod incidit in hoc incómodum propter materiam influentẽ, oportet, vt medici vtantur prouidentia. quid ergo faciendum?

dum natura rei docet esse humorem frigidum, crassum, terrestrẽ, quem oportet considerare vnde nascatur: sciuistis quòd generatur in hepate, postea ad lienem deuenit: generat autẽ hepar plus de isto humore, quàm de alio: quia male affectum est, oportet igitur prouidere, vt hepar, lien, & ventriculus, bene disponantur: & quoniã lien & ventriculus reddũtur frigidi propter succum istum: ideo post præparationem, & concoctionem causæ antecedentis, atq; etiam post euacuationem oportet prouidere vt corroborentur membra, quæ mandant succum istum mistum cum pituita, deinde vt nõ amplius generent huiusmodi humores, & vt singulæ partes corporis incalescant, & humor etiam ne frigiditatem in mẽbris imprimat. ideo factis omnibus iam dictis euacuationibus materiæ antecedẽtis, insigniter calida & sicca conueniunt, quorum qualitates sint permanẽtes, non amplius cito insolubiles, sicut cum materia erat in primis venis: tũc enim vtebamur calidis & siccis validis, sed tenuissimæ substantiæ, & cito resolubiles erant, & hic indigemus calidis & siccis in substantia crassa, vt permaneat calor, & perseueret, donec per totum corpus, & per omnes venas transeat, vt humor incalescat & totum corpus, & frigiditatem impressam corrigat, &

faciat

faciat humorem per halitum difflare, & ita præstantissimum est remedium mitridatũ, vel theriaca, vel confectio ex succo cyrenaico, quæ omnia calida & sicca sunt: quorum caliditas & siccitas pertinaciter hæret, & per vniuersum corpus pertransit, calefacit totũ corpus, & spiritus corroborat. si modo hæc medicamenta exhiberetis, cum corpus repletum est humore melancholico, & crudi sunt humores in primis venis, exagitaretis humores, qui non sunt concocti, nec præparati, sed misti sanguini, & tunc magis inflãmarentur, nec concoquerentur: propter eã quia sunt nimis infarcti in venis. Ideo potius febrẽ augerent, & ex vna quartana duas efficeretis, & etiam tres: vt in Eudemo Peripatetico patuit. Quod erat ergo in principio detestabile, factis euacuationibus commodissimè exhibetur. ideo qui vtuntur his medicamentis, factis purgationibus & apparentibus signis cõcoctionis in vrina ante paroxysmum quartanæ, rectè faciunt: deinde sumatur portiuncula vini aromatici, vt adiuuet penetrationem medicamenti per venas, breuissimũ fiet frigus, citò transibit humor melancholicus iam calefactus à pharmaco ad musculos, nõ percipiet ęger frigus, & calor non durabit, & iam humor ille attenuabitur, & citò resoluetur, & si nõ prima

vice,

vice,ſaltem in ſecũda, & tertia remouebitis febrem dicto modo:quia corrigẽtur membra mandantia,& generantia ipſum humorem melancholicum. & quoniam iam genitus,& tranſmiſſus eſt ad ipſa attenuabitur & reſoluetur. quantum ad materiam iam actu putreſcentem, ipſam corrigere oportet:ſed non in principio,& in augmento,neque etiam in ſtatu aliquid moliri debetis. Sed in declinatione paroxyſmi tantum. & quoniam materia putreſcit ob prohibitam tranſpirationem:prohibetur autem tranſpiratio propter obſtructiones ob id prouidendum eſt, vt commode difflari poſsit.difflabitur autem aperiendo meatus, & tollendo obſtructiones:quibus remotis,putredo tolletur. præterea facilius diſcutietur reſiduũ materiæ, quæ computruit, & facilius difflabitur fuligo illa, quæ ſemper remanet in membris poſt paroxyſmum cauſans imbecillitatem membrorum, & calorem obtundens.ideo vbi in fine paroxyſmi aperietis meatus iſtos, facietis materiam difflari, & obſtructionem tolli, ratione cuius putredo remouebitur:& iſte eſt modus curãdi quartanam,quantum attinet ad quid agendum. Quomodo verò, & quantum ſit agendum, iam toties docuimus,vt iam ſuperfluum ſit repetere. Sciuiſtis quomodo à moribus, à

natura

natura infirmi, & à consuetudine sumitur: quantum verò ab ægri natura sumitur, ab ætate, à viribus, à regione, & cœli statu: & quia omnia ista rediguntur ad vires, & ratione virium limitantur omnia, dico tam in cibo & potu, quàm in medicamentis, quando sit operandum, audiuistis sumi à temporibus morbi tam vniuersalibus, quàm particularibus: & ita cõsequenter apparet tota curatio quartanæ: & si hac procedetis via, & ægri voluerint parere, si pertransierint tres menses dicetis me esse fallacem. his omnibus rectè perspectis tam quoad essentiam quartanæ, quàm quoad eius curationẽ, videamus modo quædam in tex. Gal. DEINCEPS AVTEM &c. Audiuistis quando curabamus febrem istam, indicatione sumpta à causa efficiẽti, quid dixerimus, videlicet si quis humor concoctioni rebellis est, succus melancholicus primum locum obtinet, indicat tamen, vt concoquatur, & præparetur cum his quæ valde incidunt: quæ duo secundum rectam rationem fieri debent. & hoc cõmune est omnibus humoribus, vt concoquantur, & præparentur: succus verò melancholicus hoc habet proprium, vt blãde pertractetur, aut concoquatur, vel præparetur: atque etiam euacuetur. sin verò contrà adeo exacerbabitur, vt ex vna fient duæ quartanæ,

næ,& tres etiam.ideo dixit Galen. ab initio leniter, & blande pertractare oportet nullum forte medicamentum, aut euacuationem exhibentes. ET SI SECTA VENA &c. Excipit Galen.hoc loco, & inquit non debemus vti in principio medicamento habente vim,nisi forte opus sit, vt sanguis mittatur:tunc enim si opus erit,per initia mittendus erit. Quæritur modo hic quare non expectatur cōcoctio in misione sanguinis, sicut in reliquis humoribus: ad hoc dicendum quòd quandoq; etiam possumus secūdum rationem,& secūdum methodum mederi, aliquando coacte, & præter rationem medemur:coactè quidem cogimur nonnūquam sine aliqua præparatione sanguinem mittere,sed si regulariter operabimur,semper sanguinē euacuabimus facta prius præparatione.nón ergo dixit Gal.concoctionē non esse expectandam, quoniam in quarto de tuen.san. distinxit, & in lib. de misione sanguinis, quando sanguis mittendus sit, & quando præparandus sit: & inquit cum humores sanguini permisti fuerint, tunc satis præparati sunt,cum vultis eos per sanguinis misionem educere : si verò humores viscidi, & impacti fuerint parietibus venarum, & crudi, deducetis ægrum cum ea sanguinis misione ad crudorum refrigerationem,

& inde

& inde totũ corpus refrigerabitur. vbi igitur humor, quoniam vultis educere per ſanguinis miſsionem, non fuerit præparatus, oportet vt præparetur, & incidatur, ita vt ſanguini permiſceatur, ſi fuerit humor melancholicus, qui reſideat & ſeparatus ſit non permiſtus ſanguini non educetur per ſanguinis miſsionem. ideo Auic. dicit vbicunq; volumus mittere ſanguinem, debemus (vt more ſuo loquar) inſpicere in vrinali, & ſi vrina fuerit craſſa, & rubea, mittere ſanguinem expedit: quia tunc indicium eſt, quòd humores peccantes permiſti ſunt cum ſanguine, ſi verò vrina fuerit ſubtilis, cauere oportet: quoniam humores permiſti non ſunt cum ſanguine: quoniam ſi eſſent permiſti videret is colamẽtum ſanguinis, vrinam ſcilicet tinctam, & craſſam, ſed quoniam frequenter huiuſmodi præparatio in ſanguine apparet, ideo ſtatim ferè ſemper mittitur ſanguis. eſt igitur vniuerſalis regula, quòd nunquam euacuare debetis humorem per ſanguinis miſsionem, niſi fuerit ſanguini permiſtus, hoc voluit dicere hoc loco quoniã dixit, ſi videbitis ſanguinẽ exuberare, & craſſus ſit, dum exit, audacter mittẽdus eſt: Secãda verò vel in terna, vel ea, quæ in ſiniſtro cubito media &c. hic vellem quòd eſſet auditor cuiuſdam magni medici, vt viderẽ quid

quid dicere vellet, quam ob rem in ipsis ægritudinibus lienis secetur vena sinistra potiusquam dextra, & potiusquã vena pedis? Galen. hoc dicit & omnes sequaces eius, sed quæ sit ratio, non video, si considero totam venam, & viam ascendentem, & descendentem, ne minimam quidem venam video, quæ ad lienem nutriẽdum accedat, inuenio paruam sub lobo sinistro hepatis, quæ tẽdit ad nutriendas costas, & spinam, & musculos adhærentes ipsi spinæ, & prope lienem accedit, sed nõ ad lienem, propterea si debemus secare venam illam ex eodem latere, quia ratione situs & ductus fibrarũ facilis sit attractio, non video commerciũ aliquod venarum, nam besilica dextra, & sinistra in iugulo à caua diuidũtur, & vna tendit ad axillam dextrã, & altera ad sinistram: membra autem quæ habent commercium per eam venam sunt ventriculus, costæ, musculi thoracis, diaphragma, quoniam nutriuntur ab ipsis ramis venientibus à vena concaua. & tunc bene dicerem hæc: si in regione dextra, vel sinistra in aliquo istorũ membrorum esset affectus, quòd conuenienter fieret diuersio, si seruaretur rectitudo situs, sed in hoc affectu cum dicat Gal. secandã est vena sinistri cubiti, quia ipse dicit sic, tunc etiã dicam, quòd etiã vena pedis, & capitis secãda

est propter dicta. cæterùm vos debetis recordari eorũ quę diximus in extrahẽdo sanguinem, dicebat Hipp. v. Aphorismorum, Apho. 69. semper debemus κατ' ἴξιν, id est, rectitudinem seruare, etiam si nullum adsit commercium venarum. ideo dicebat Hipp. dolenti parte posteriori capitis vena frontis secta cessat dolor, & tamen non videmus venas secundum rectitudinem: seruata tamen natura rectitudinis situs auersionem commodissimè facimus. hoc idem etiam cum cucurbitulis præstamus. existente enim dolore in superioribus partibus cucurbitulis in cruribus appositis trahimus materiam. debetis igitur auertere stante inflãmatione, vel humore euacuãdo in sinistra parte: vt in liene, an sit melius ducere sanguinẽ à basilica eiusdẽ lateris? si dicemus melius quidẽ esse, quoniam seruatur rectitudo, ac propinquitas situs, & oportebit deuenire ad quoddam archanũ, quòd oportet an verum hoc sit perquirere: certum est, quòd vena porta dum transit ab hepate ad lienẽ duos ramos facit, qui multipliciter bifurcantur, & lienẽ nutriunt, & ita maxima portio venæ portæ transit ad lienem: fibræ autem venarũ multum faciũt ad auersionem, & oportet supponere, quòd auersio, & attractio fiat non à natura, sed ab arte: & quòd natura adiuuatur

ab

ab arte omnis enim attractio naturalis fit per suas fibras,& per villos,vt inquit Gal.in lib.de fac.naturalibus,si verum est,quòd fit per villos longos, consideretis rotunditaté: venæ habent villos vndique destrorsum, & sinistrorsum.quãdo verò vena porta transit ad lienem habet ramos rotundos vndiquaque cum suis fibris:contineatur autem vena ascendendo vsq; ad hepar,& totam substantiam hepatis pertransit: ob quam causam excellentissimus Andreas Vessalius tenuit contra Gal.ab hepate venas non habere ortum, quæ fuit prima opinio Arist. vbi postea continuatur ad concauam, concaua ascendit adeo, vt perpetuus sit fibrarum du ctus per omnes partes: & si verum est,quod attractio fit per longitudinem fibrarum à principio ad finem:& vbi incepit attractio à natura,ex ea occasione & ipsa per partem post partem attractionem efficit,donec attractio deueniat vsq; ad partem affectam. igitur, si aliqua est causa attractionis, ista erit. diceret aliquis,si per partem post partẽ in basilica incisa oportet, vt ad venã cauam deueniat attractio, & à caua ad hepar, & per hepar transeat ad venam portam,à qua vena porta ad lienem, hæc est maxima distantia,& via longissima.dico quòd hoc nõ est mirũ, nónne etiam à capite fit attractio

secta vena pedis, quæ saphena dicitur, & hæc non est minor distantia, quàm sit illa, hoc enim facit natura, postquam ars inuenit modum operandi ipsa ab arte adiuta perficit opus. A SVILLA AVTEM CARNE, &c. Quoniam omnia quæ generant crassum, & viscidum succum obstructiones faciunt, & succum melancholicum generant, ideo ab his cauendum est: & huiusmodi est caro suilla: QVAEQVE REFRIGERANT, ET EXICCANT, &c. Isto interpres est imitatus Leonicenum, re vera tamen omnes codices habent à cibis humectantibus & refrigerãtibus cauendum. sed debetísne cauere à cibis frigidis & siccis? ita est. Sed non vitupero traductionem vt falsam, imò vt non fidelem, quia debet stare cibi nec refrigerent nec humectent, quia sequitur ex dictis, A SVILLA CARNE, &c. Tales cibi refrigerant & humectant: frigidi verò & sicci non sunt glutinosi, at frigidi & sicci cibi generant humorem melancholicum, verum est: sed volui vos aduertere. VINO VERO ALBO, &c. Dixit quando vinum sit exhibendum: quando verò non. & dicit quòd medici perperam faciunt, qui in primis diebus quartanæ exhibent, sed factis primis euacuationibus materiæ existentis in ventriculo,

culo, debetis exhibere vinum. EX OVIBVS, &c. Clara sunt. SALSAMENTVM AVTEM, &c. Audiuistis quantum ad salsamentum, quando debeatis salsis carnibus in quartana vti, & quare. diximus quòd his vtimur: quia incidunt, & attenuant humorem melancholicum. quando autem? quando quęrimus incisionem humorum existentium in toto ambitu venarum: & cõuenientius hoc fit cum cibis, quàm cum medicinis, & Auicen. quia non potuit intelligere, quomodo in ægritudine, quæ dependet ab humore melancholico sint danda salsamenta, cum hæc generent humorem melancholicum, dum videret hoc Auic. fortè abhorrens ab hoc dicto Galeni locum hunc volens emendare non vituperarẽ, inquit, quando volumus prouocare vomitum, post multa dixit salsa exhiberi poterũt: postea oxymel ex aqua & aceto, ita vt videtur Auicenna his remediis non debere vti, nisi quando volumus, vt æger euomat. & quamuis expositio ista Auicennæ ingeniosa sit, nihilominus Galenus non dixit hoc ad hunc sensum, quia Gal. non vult, vt euomat ante statũ, sed post statum: nunc vult tantummodo præparare humores, qui sunt in venis, & his incidẽtibus vtitur. nec dubitare debetis in hoc, ohe exhibet, quæ generant humorẽ melan-

cholicum: dico quod Galenus vult, vt vtamini cibis optimi nutrimenti, & cum voluit hæc administrari, voluit, vt hæc essent veluti condimenta in gratiam accipientis, & vt victus attenuans & nutrimentum bonum sit mistum cum his. & sint hæc salsa veluti irritamentum appetitus, & cum hæc sua vi incidendi adiuuarent concoctionem. ET CAETERIS DIEBVS INTERPOSITIS, &c. Malè interpretatus est locum hunc interpres, quod cæteris diebus interpolatis detur dia trion pipereon, vt sit sensus, quòd sint danda salsamenta: postea interceptis quibusdam diebus detur diatrion pipereon, & diaspoliticum: sed non vult hoc, imò in primis diebus vult, vt hæc exhibeantur non diacalamentum, aut mithridatum, neque theriaca, & quòd iam antedicta interpretatio non sit mens Galeni, vt dentur ista interiectis quibusdam diebus: sed in principio, litera Græca ita stat, διὰ τινῶν ἡμερῶν, id est per quosdam dies exhibeatis diaspoliticum, quasi dixerit in principio exhibendũ. dicetis vos: tu exponis per quosdã dies, id est in principio: rectè expono, quia ostendo diaspoliticũ conuenire in principio, & dedi rationem quare, & ego nolo esse, qui id dicã: videatis Paulũ Aeginetam, qui sic dicit, per tres dies exhibeatur

tur

tur diaſpoliticon : ſed per tres dies in principio ſumus, quoniam curantur in principio cruditates.

SI VERO IN STATV MORBI PRAECIPVAE AEGROTVS ESSE VIDEATVR, &c. Poſita iam omni curatione feb. quartanæ à principio vſq; ad ſtatum : modo Galenus vult quatuor à nobis obſeruari in ſtatu. primũ eſt, vt tenuiſsima imperetur victus ratio: ſecundũ vt foueãtur omnia, vt hypochondria, & viſcera : tertiũ quo admonet nos, vt imperemus quietem: quartũ & vltimum eſt, vt euacuemus. Iſta erant à nobis conſideranda, & vt ſciatis rationes, & cauſas omnium quare hæc præceperit, ſcire debetis, quod in ægritudine chronica, vt in quartana non ſumus in ſtatu ratione humorum cõtentorum in venis, quia non eſt eadem materia in principio vſque ad ſtatũ : ſed bene ſumus in ſtatu in febrib. quæ terminantur in ſeptimana, vel decima quarta ratione humorũ cõtentorũ in venis: in his enim materia quæ ſemel fuit aggregata in principio in ambitu totius, eámet perſeuerat vſq; ad finẽ : ſicut verbi gratia in ardẽti febre vera cõtingit: in qua multitudo bilis aggregata in ambitu venarũ, & depaſcitur febris per materiã iſtã, qua ceſſante, quia nõ habet minerã generantẽ bilem,

cessat. In hoc casu dico materiam eandem esse in principio, & in fine, sed in chronicis febribus non est ita, vt in febre, quæ per annum perseuerat. Illa materia quæ putrescere incipit, vel in venis, vel extra: non est eadem vsque ad statum: sed perseuerat, quia membra affecta ob intemperiem per plurimum tempus, donec remediis corrigantur, humorem nouum generant, verbi gratia: vitio hepatos generatur bilis, vitio lienis mnltiplicatur succus melancholicus: quia nō expurgatur, nec lien attrahit ipsum: vitio ventriculi generatur pituita, de febribus illis, quæ habent eandem materiam à principio vsq; ad finē loquemur, quādo de continuis sermo habebitur. de statu verò chronicarū, in quibus non perseuerat idem humor, sed generatur in suis mineris loquimur in præsentia: ideo modo attendatis, vt sciatis quādo sit status: non est status in his, vt deueniat morbus ad actum summum, in quo pugnet natura cū humore præcedente, quia non adest, sed continuo generatur, sed status est tunc, quando natura totis viribus aggreditur non quidem materiā, vt vincat eam, ac paratior fiat ad expulsionem, vt in acutis cōtingit, sed aggreditur intemperiē, atq; ita præualet intēperiei existēti in membro, postquā correxerit vel à se ipsa, vel à no-

bis

bis coadiuta, vt dicet se superasse non humorem peccantem, quia nullus adest, sed intemperiem membrorum. quę facta erant mineræ humorum nouorum generandorũ, in quibus mineris continuo generabantur, sin minera sit hepar, siue ventriculus, siue lien, superante natura vtile prorsus separatur vti causa ab inutili, & fit iam præparatio ad expulsionem, vt totum corpus mundatum remaneat, & toto conatu natura insurgit ad emẽdandam intemperiem: & iste dicitur chronicarum status, & indicatur status à signis in excremẽtis concoctis, & tunc corpora percipiuntur ab ægris aggrauata, cum vis pugnæ sit in illis visceribus. si consideretis totam naturam status quartanæ iam apparet quando ista quatuor sint facienda: in statu debetis vti victus ratione, quia natura cum iam parata sit ad expulsionem humorũ, quoniam separauit inutile ab vtili, vt membra remaneant mũda, non debetis distrahere eam, propterea quòd iam vincit. Itaque debetis prohibere, ne natura sit occupata in suo laudabili opere, atque imperare quietem ægris, & ratio est, quia iam natura intenta est ad expulsionẽ materię. si inquietaretis corpus, distraheretis materiã: & periculũ esset, ne humor iam paratus ad exitũ deflueret ad aliquod viscus: ob

id circa statum quiescere melius est. tertiò fouere omnia viscera, & hypocondria debetis: quia scitis, quod vis expulsiua maximè roboratur à calidis, & humidis, & etiã concoctiua. ideo cum iam natura in statu cõcoxerit, vel proxima sit, vt cõcoquat, si foueatis hypocondria, adiuuabitis naturã, vt perficiat concoctionẽ, quam cum calidis & humidis perficimus. quarto euacuare debetis, sed non semper: verũ vbi natura non satisfecerit, quia vbi imperaueritis longã quietẽ, & vbi tenuissimũ victum institueritis, & foueritis hypochondria, & natura non expellat in die sua critica, tunc vos euacuationem facietis. istud igitur vltimum est faciẽdum, cum natura non fecit: sed quomodo faciendum? prout natura magis parata est ad hoc, vel illud: sicut præcipiebat Galenus in curatiane tertianæ: & vt dicebat Hippoc. primo Aphor. vigesimo primo si superius natura mandat, & facilis sit æger ad vomitum, per ipsum euacuabitis cum suis instrumentis. itidẽ & per secessum cum suis instrumẽtis, si natura potius per secessum inclinauerit euacuare: reliqua in text. facillima sunt.

Caput de quotidiana.

Nunc restat, vt curationem quotidianæ aggred

aggrediamur,& vt habeatis rectas intētiones, debetis colligere singula iam dicta: si rectè memoria tenetis, in principio dum tradebamus vniuersalē methodū diximus, quòd calor præter naturā, quē febrē appellamus vbi terminatur ad spiritus ephemera dicitur, si ad solida membra hectica: si ad humores humoralis. determinauimus primas,& ad humorales deuenimus,& quia humores sunt quatuor, deberent esse quatuor genera feb. nihilominus tria tantū sunt inuenta: quia sanguis dum putrescit, si subtilior pars dicitur bilis, si crassior dicitur melancholia. igitur prima est de genere cholericarū, secunda de genere melancholicarū, tertia de genere pituitosarū, ideo non debēt multiplicari genera istarū trium febrium: quædam erant continuæ quando humores putrescunt in venis: quædam interpollatæ, quando extra venas putrescunt. incepimus de interpollatis agere, & prima erat tertiana, quæ pendet a putredine bilis cum suis speciebus: secunda erat quartana, quæ pendet à putredine melancholiæ: tertia erat à putredine pituitæ depēdens, quæ quotidiana dicitur. Et cum egerimus de illis duabus, de quotidiana agendū erat, & cum satis superius cōsiderauimus essētiā, & signa, nihil aliud deest, nisi curatio: ad eam igitur

accedam

accedamus:quæ quidē curatio sumitur ab essentia morbi, essentia ista consistit in suis causis, causæ sunt tres, efficiens in actu, quæ antecedens dicitur & coniuncta, materialis & formalis, omnes huiusmodi causæ sunt considerandæ: causa efficiens est pituita. sed nō sufficit hoc dicere, quia vniuersales sunt pituitæ species, quædā enim est dulcis, quędam acida, quędā salsa, & quædam insipida. prima quantū ad substantiā attinet, quædā tenuis, quędam crassa, quædā vitrea: omnes istæ pituitæ species cū putrescunt faciūt diuersa genera febriū. incipiamus igitur à putredine pituitæ salsæ: vbi ipsa putrescit, non oportet vos multum solicitos esse, quia ita similis est tertianæ nothæ, quoad signa, & accidentia, atq; etiā quoad curationem, vt non possitis errare, & licet habeat alias periodos. quia quotidie inuadat, cum pendeat ab humore pituitoso, tamen idem est, ac si esset pituita permista cum bile, ideo recte dixit Auicē. quoad hoc, salsam pituitā fieri, vel ex mistione bilis, vel ex adustione, licet dixerit salsam non peccauit, quia vterq; humor calidus est, & ferè circa principiū causæ similes sunt, eodemque modo curantur. hinc est quod in quarto de ratione victus in acutis Hipp. & Galen. cū dixerint duas species esse causi, aliam dixit à bile sincera, aliā

à pit

à pituita salsa prouenire, ita vt proportio, quæ est inter ardenté febré ab exquisita bile, & tertianam interpolatá, eadem est inter ardenté nothá à pituita salsa, & inter quotidianam à pituita salsa, & nulla est differentia, nisi quod humor febris ardentis intumescit à venis: tertianæ verò interpolatæ, atq; etiam nothæ extra venas, & ita quantū ad hoc non multū eritis soliciti. Quantum ad pituitá dulcem, & insipidá ad modū similes sunt, & in accidentibus non multū sunt dissimiles, acida verò facit accessiones longiores, quàm faciant aliæ duæ: quemadmodum frigida est, & habet accidétia longe diuersa, & facit diuersum prognosticum, & curationem diuersam, quæ iam pédet à vitrea pituita, & crassa putrefacta est diuersa febris: nam ex putredine huius fiunt feb. lipyriæ & epiale, quæ sunt malorum accidentium, & difficilis curationis. Quæritur modo hic quam febré curauit Gale. cum dixit IN CVRANDA VERO QVOTIDIANA &c. Facile respondetur Gal. curare hoc loco omnes prorsus à pituita pendentes cuiuscunq; generis sint. dixerit aliquis cur nõ curauit particulares febres? hoc fecit, quia (vt ipse dixit) debetis elicere particulares humores ex scopis quibusdam cõmunibus. quid ergo facere debemus? primo curabimus

mus omnes febres in communi, quæ à pituitoso humore dependent, postea videbimus, qui sint illi scopi omnes particulares, qui faciunt ad curationem singulorum, circa vniuersalem curationem quoad omnes febres ex putredine pituitæ sit quæcunque velit, vnde incipiamus à causa efficienti, vel ab antecedenti, quæ est ipsa pituita non distinguo pituitam, quia curatio est communis. est igitur pituita causa, quæ frigida est & crassa, dico crassa, non quod vna comparata alteri non sit crassior altera, sed comparata ad alios humores est omnium crassissima post succum melancholicum: sicut aquam grauem dicimus respectu aeris & ignis, ita crassam pituitã appellamus, quia inter humores comparata crassa est: comparata enim sanguini & bili crassa est, si cõparetur succo melancholico dicitur tenuis. est igitur crassa comparata ad alios humores: præterea frigida est & comparata cuicunq; viscida est & cruda: cruda inquam, quia calor naturalis non potuit attingere formam sanguinis in concoquendo, & ducendo eam ad actum, reliqui humores sunt excrementa alimenti, & sanguinis. ideo pituita sola cũ formam non attingit, propriè frigida, & cruda dicitur propter imbecillitatem ventriculi, & membrorũ concoquentium,

tium, hæc sunt considerãda ad rectam curationem inueniendã. cum ergo frigida sit, & crassa genita ob membrorum imbecillitatem, duo insurgunt consideranda: primo vt concoquatur, quod concoqui non potest è corpore educatur: secundo vt membra, quæ non possunt continere alimentũ corroborentur, ne id faciant. debet igitur materia cõcoqui, & euacuari: quia redundat. euacuatio autẽ duplex est, altera per phlebotomiã, altera per pharmaciam: hic non immerito quæri potest, an in febre ista sit faciẽda phlebotomia? quia curamus vniuersalem febrẽ, non possumus respondere sine distinctione, si sit pituita dulcis, & mista sanguini, debetis mittere sanguinem: si sint aliæ pituitæ nequaquam, quia maximè recedunt à natura sanguinis. Quantum ad purgationẽ per medicamentum, debet quidẽ euacuari, sed prius concoqui: quoniam cõcocta medicari, &c. materia autem quæ concoqui debet duplex est, quædam est in ventriculo, & in primis venis, quædã in toto ambitu corporis: quæ in ventriculo, & in primis venis est, prius concoqui, & euacuari debet, antequam concoquatur, & præparetur ea, quæ in ambitu totius est: quod si secus faceretis, febrem augeretis. ideo debetis habere curam, si estis in principio ægritudinis, vt isti

humores prius euacuentur, postea ad illos, qui sunt in ambitu totius corporis accedetis. Quomodo autem vos cognoscetis humores esse in primis venis? ex nausea, grauitate, rugitibus, & egestionibus, quæ impactæ erunt, & ex vrina, quæ tenuis erit, neq; quid segregatum habebit, & si inquiesserit plurima cibaria. Debetis ergo prius procurare concoctioné, & præparationem horũ humorum, & euacuationé: cum quibus autem instrumentis ne sint calida, attenuantia, ne transeant primas venas & hepar, & humorem crudũ deducant ad venas, & obstructionem faciant & febré. quoad cibaria stante cruditate in primis venis, abstineat æger ab omni cibo in primis diebus & per tres dies vtatur saltem tenui diæta, nec aliquid, quod distributionem faciat, exhibeatur. Ideo oxymel conueniet in primis diebus: quoniam tenuissimæ substantiæ, & sua vis non ita calefacit, nec facit turgere materiam, sicut faciunt calida & sicca: Quoad medicamenta dia trion pipereon, & diaspoliticum cõueniunt: nã vis sua exhalat in primis venis. A vino verò abstinere oportet, quia distributionem facit humorũ per corpus, post euacuationem verò horũ humorum in primis venis crudorũ existentiũ, debetis vti vino, & diureticis incidentibus & atte.

attenuantibus,vt humores in ambitu totius corporis existentes cõcoquantur,& præparentur,vt possint educi.factis istis euacuationibus & purgationibus humorum debetis instituere victus rationem respiciẽdo ad statum ,& quia longus est,debetis nutrire ægros ex pullis,& auibus , & ferculis quæ habeant aliquid attenuantis , vt est piper, vel cinamomum:& tũc exhibebitis vinum tenue limphatum cũ decocto ex cinamomo,vel aniso,cũ modico zucchari propter absterfionem,& hæc ratio victus erit attenuans,& cum isto victu perseuerabitis vsq; ad statum.& differt curatio huius febris à curatione quartanæ,quia quartana indiget incidentibus nõ abstergẽtibus,quia humor faciens quartanã non est viscidus:abstersio autem debetur viscidis , incisio crassis humoribus.& licet etiam humor pituitosus sit crassus,ex quo indiget & ipse incidentibus,tamen differẽtia est inter incisionẽ horum humorum,quia incidẽtia in quartana non debent esse calida,& sicca nimis,quia siccus est humor,& magis exiccatur,sed hęc nostra quotidiana calidis indiget & sicciorib us,quia non timemus vt exiccetur humor pituitosus , quia frigidus & humidus est.ideo syrupi cõuenientes quoad abstersionem attinet sunt mel rosatum,quod ha-

mus & periculum esset, ne vapores illi faciant incidere hominē in subet. Ideo fricentur pedes cum sale, aceto, & nitro, vt excitetur: istæ sunt indicationes à materia coniuncta, vt mouetur ad putredinem, prout verò putrescit, nisi sit maligna febris, & ea quę lypparia, & epiala vocatur, vel ex illis, quæ sincopales sunt ex humore pituitoso, de quibus loquemur in febribus cū accidentibus. debetis permittere hominē quiescere vsq; ad declinationem paroxismi: in declinatione verò, quia materia crassa est, licet computreat vario modo, crassa adhuc est: Ideo oportet, vt adiuuetur natura, & vapores remoueantur. ideo debetis corpus fricare leui frictione, & vti linimento prædicto: & hæc quoad causam, & ad materiā proximā, quæ est subiectum proximū febris, sed quoniam, vt diximus in principio pituita generatur propter defectum cōcoctionis, nemini dub. est vbi redundat pituita, quod vitiū est in mēbris cōcoquentibus. Ideo vbi euacuaueritis debetis habere curā membrorū concoquentiū sumpta indicatione ab illis humoribus. ideo debetis transacta 14. facta aliqua euacuatione non tantū humorum in primis venis contentorū, sed etiā facta præparatione humorū, qui continentur in toto ambitu; habere curam hepatis, & nutrimenti, maxi

ti, maximè ne generent nouam pituitam,& fiant mineræ:& ideo ſtatim curabitis eã ita, vt aperiantur obſtructiones, quas tolletis cum rebus calefaciẽtibus,& exiccantibus, remouentibus frigiditatẽ annexam humiditati,& ea quę habeant vim abſtergendi,& aperiendi:& hæc ſunt amara, ita tamen, vt cum amaritudine nõ habeant vim diſtringendi. Itaq; commodiſsimi erunt trochiſci de abſinthio,& trochiſci de rhabarbaro, qui magiſtraliter fiunt: linimenta etiam ad hoc commodiſsima erunt,& laudatur maximè Oleum de maſtice,& de abſinthio. His factis quantũ ad cauſam formalẽ attinet, eſt primo calor, qui non ita imprimit intensè, vt remota cauſa non remoueatur febris: ſed aliquando imprimitur mala forma καχεξία,& incidunt in tumores pedum: vbi iſta affuerint, habetis eundem ſcopum,& curabitis membra generantia malos humores cũ trochiſcis iam dictis. Quantũ verò attinet ad alias limitationes ad quomodo, quãtum,& quando, iam ſciuiſtis indicationes, quomodo ſit agendum eſſe ſumendas à natura ægri, à moribus, ab ætate,& à conſuetudine: quantum agendum à viribus ægri, à temperatura, à tempore anni, à regione, à conſtitutione,& à quantitate lapſus: quando verò erit operãdum à temporibus mor-

bi tam vniuersalibus, quàm particularibus sumetur. est vnum aduertendum, quod si fuerit pituita dulcis, siue quæcunq; alia non differt curatio, nisi fuerit acida, & vitrea, tūc enim calefacientibus magis, & incidentibus validioribus vtemini, & ita remittetis, & intendetis concoctiones, & præparationes secundum intentionem & remissioné crassitudinis & viscíditatis, & frigiditatis humorum, & hæc est vera curatio febris quotidianæ, & omnium putridarum, quæ sunt intermittentes siue à bile, siue ab humore melancholico pēdeant: si verò fuerint misti humores, miscentur & febres: & si mistæ sunt, habent indicium compositum, de quibus fortè dabimus modum curandi eas, & hæc satis de febribus interpolatis.

De febribus sine accidentibus.

Nunc si de febribus sine accidentibus duo verba faciamus, aliud membrum offertur continuarum: quarū quędam cum accidentibus sunt, quædam sine. etsi memoria tenetis, quæ in principio diximus febres tertianæ, & interpolatæ habēt easdē causas, & easdem materias, & ea, quæ diximus de febribus interpolatis, dicemus de continuis sine accidentibus: deinde est videatis febrem à bile,

bile, si putrescit bilis in venis fit febris ardens: si extra venas fit febris tertiana interpolata: si erit melancholia putrescens extra venas quartana interpolata: si in venis, fit quartana cõtinua: si pituita extra venas putrescit fit quotidiana, si intra lactica, & tiphodes, & ita quãtum attinet ad causas, vbi inuenietis febrem continuam à bile pendentem, quę causos dicitur, eodem modo curabitis sumptis indicationibus à causis præparabitis humorem, & euacuabitis sicut fecistis in tertiana interpolata: vbi incidetis in continuam ab humore melancholico, & à pituitoso, idem facietis sicut in interpolatis, & quod hoc sit verum, videatis Auic. in prima quarti, vbi curat febrem lacticam inquit, quod curatur eodem modo sicut & quotidiana, quo ad ardentem febrem aliquam habent distinctionem natura medicinæ à forma sumpta: quia vbi adest ardens febris, bilisque putrescit, quæ calida & sicca est, & feruens cum non putrescit: & cum putrescit longè quidem feruentior. Ideo ardet, interpolatis paroxysmus durat horis octo, postea æger permanet sine febre: ista autem febris ardens, quoniam est continua, & totum corpus ardet, & cum ardeat, si perseueraret, faceret sæuissima accidentia. Igitur oportet prouidere, vt refrigeretur

 corpus,

corpus, & extinguatur calor, ratione cuius aliqui incidunt in hecticam;& vt plurimùm non rectè curantur, vel moriuntur, vel incidunt in hecticam. & vbi apparēt concoctionis signa exhibenda est in potu aqua frigida in maxima copia,& quia accidit in viris robustis, quia talis non abundat in senibus, & si fortè contingit in illis moriuntur, quia in illis non contingit, nisi à potentissima causa. In iuuenibus verò sæpe contingit, quia huiusmodi corpora sunt calida, & amplarũ venarum : propterea illis competit potus aquæ frigidæ. Cum ergo in vrinis transacta quarta appareat cōcoctio, vel ad summum in septima aqua frigida exhibenda est, etsi opportunè hoc fiet, statim æger egeret biliosa, & ea euomet, sudabit, & refrigerabitur, & statim liberabitur, & remedium istud tutissimũ est. Sed hic quæritur cur est, quod in principio nō conuenit aqua frigida stante etiā caliditate in vniuerso corpore ignea, sed expectanda est quarta, vel septima, videtur enim non esse morandum, vbi periculũ est in mora, quæ igitur ratio induxit, vbi calor est igneus, quòd statim non extinguatur cum aqua frigida, cum contrariis contraria curētur. hic maxima est ars, & hoc loco ratio & experientia comprobauerunt, nō esse dandum in principio; & secūdum rationem

nem possumus respondere in principio non extingui hac ratione: quoniam cum humores crudi sunt, non est exhibenda aqua frigida: dicetis quid est humor crudus, & quare non est exhibenda aqua frigida existẽtibus humoribus crudis in corpore? dico cruditatem humorũ posse bifariam intelligi, vno modo propriè, & ita nullus humor dicitur crudus, nisi ille, qui sanguis humor dicitur, qui totum alere debet corpus; præterea dicitur crudus per excessum, quando excessit formã suam: alio modo dicitur crudus, quoniam præter naturam existens, siue sit crudus per excessum siue per defectum est permistus cum bono. Atq; tunc morbum crudum appellamus quando materia bona est permista cum mala, & natura nondum separauit malũ à bono, & cum talis mistio adest adhuc nõ sumus securi tunc, an futurum sit, vt bonum vincat malum, an malũ bonum: si videmus malum vincere bonum, periculum dicimus esse: si videmus in alio separationem fieri à natura in vrinis, & in aliis excrementis facimus optimum iudicium: his stantibus in casu, vbi humor est crudus, & suam habet causam, & crudũ humorem intelligo, quando est mistus cum bono, tunc oportet, si debet separari bonum à malo, vt à naturali calore separetur: quoniã omniũ

operatrix est natura, cum inquam hoc debeat facere natura, & eius instrumentum permixtum sit calor naturalis, oportet prouidere ne calor lædatur, & ne humor iste nõ magis incrudescat, & incrassescat, & infrigidetur, quoniã oporteret, vt calor reduceret humorem ad mediocritatem. tu autẽ cum tua aqua frigida, & importuna frigitate refrigerabis calorem naturalem, & adeo destrues ipsum, vt non posit separare malum à bono humore, sed vbi calor naturalis aggreditur materiam, & separat, & est in via expulsionis, tunc quia calor naturalis excalefactus est in pugna, & præter naturam factus, si refrigeratur calor cum potu aquæ frigidæ, virtus expulsiua corroboratur ab humido, & calor reducitur ad mediocritatem. Ideo in tempore expulsionis bonum est humectare membrum. Itaque apparentibus signis concoctionis exhibeatis aquam frigidam: quia pars materiæ per sudorem expelletur: altera per secessum, & per vomitum: & hæc ratio est, quare debeatis exhibere aquam frigidam apparentibus concoctionis signis: Gale. nullum dat præceptum in continuis sine accidentibus, nisi videret an sint futuræ longæ, nec aliter curat eas: quia supponit nos habere modum curationis in intermittentibus. hic vnum queretis,

cur

cur eſt quod cum omnes humores ſint mi- ſti intra venas, quod aliquis humor eorum in febre continua putreſcit, cęteri verò non? dicere id contingere: quoniam humores, qui putreſcunt in venis, derelinquuntur à natura, & cum iam deſtituti ſint, putreſcũt, deſtituuntur autem vel quia nimis acuti ſunt, vel quia mala qualitate ſunt affecti, ſanguis verò non putreſcit nec reliqui hu- mores, quoniam à natura reguntur, & ſan- guis nunquam deſtituitur, quoniam in ipſo eſt vita, & eſt theſaurus vitæ, nec putreſcit, niſi maximis occaſionibus, vt in peſtilenti- bus febr. hactenus ſatis de febribus conti- nuis ſine accidentibus. quæ autem ratio vi- ctus ſit adhibenda in huiuſmodi febribus Gale. recenſet, & eſt ea quæ conuenit inter- polatis: addit ſanguinis miſsionem his cõ- uenire, cum huiuſmodi febres rationem magni morbi habeant, & vires validæ ſint: quod deprehenditur tum ex robore maio- ri, tum ex tumore maiori venarum, an con- ueniat. Et ratio quare miſsio ſanguinis con- ueniat in his febribus eſt quòd humores putreſcãt in venis, & ſanguini permiſti ſint, commodè per venæ ſectionem euacuan- tur, niſi aliquid ſit, quod prohibeat, vt ætas, aut vires, aut aliquid aliud.

De febri

De febribus complicatis.

Aggreditur iam febres complicatas cum accidentibus: sed vt sciatis indicare omnia, quæ ad febres attinent, quæ sunt quemadmodum scitis necessaria, ac cognoscenda veluti prologomena. debetis primo scire curationem febrium cum accidentibus, quæ sunt tanti momenti, vt pars hæc sit dimidiũ totius artis: deinde scire debetis, ne laboretis in æquiuoco, quid authores intelligant, cum dicunt febres complicari cum accidentibus: nomen hoc accidens apud medicos duobus modis summitur: vno modo prout distinguitur contra duas alias res præter naturam: tria enim sunt præter naturam causæ morborum, morbi, & accidentia, quæ cõsequuntur morbum, vt vmbra corpus, & sic nullus est morbus sine accidẽtibus: alio modo sumitur accidens, non prout distinguitur cõtra duas alias res præter naturam, sed pro quacunque re præter naturam existente in aliquo febricitante, vel patiente morbum siue illud sit causa, siue morbus, siue verum accidens proprie dictum, dummodo consequatur morbum: exemplum de causis quando complicantur cum febre aliqua, cum fuerit aëris caliditas intensa, vel maxima frigiditas, hoc est vnum symptoma cõsiderand

ſiderandum, quod habet rationem cauſæ: exemplum de morbo, vt cum vnus morbus complicatur cum alio, vt quando ſolutio continui, & febris aliqua coniunguntur: exemplum de ſymptomate, vt quando cum febre coniungitur dolor, & ita cum ſymptomate. Itaque neceſſe eſt, vt ſymptoma duobus modis ſumatur: vno modo proprie, prout diſtinguitur contra alias duas res præter naturam, & hoc modo nõ ſumitur hic, alio modo pro quacunque diſpoſitione præter naturam, ſiue ſit cauſa præter naturam, quæ anteceſſerit, ſiue morbus, ſiue ſymptoma proprie dictum, & ſub hoc ſignificato ſymptoma complicatum cum febribus intelligimus in caſu noſtro. Vbicunq; igitur aliquod iſtorum cum febribus comprehenditur, dicitur febris cum accidẽtibus. Eſt modo ſciendum quidem febres, quæ ſunt ſine accidentibus, non poſſunt dici ſine accidentibus proprie: quia nulla febris eſt, quæ careat accidentibus, ſicuti etiam neq; aliquis morbus, & ita non intelligimus febres ſine accidentibus, quaſi quod detur aliqua, quæ non habeat accidentia: ſed ſi intelligimus accidentia, quæ adeo magna ſunt, vt ſimus coacti vertere curationem ad ipſa: & quoniam in febribus quæ ſine accidẽtibus nuncupantur, non ad ſunt magna ſymptomata,

ob id

ob id curatio in illis recto itinere perficitur, sumendo indicationes à causis efficientibus, materialibus, & formalibus, & si quæ sunt symptomata, remotis causis & ipsa remouentur: & ista curatio à recentioribus regularis appellatur, quoniam in ea nullum adest impedimentum. nunc tamen oportet scire quomodo debemus procedere, vbi hostes inuadent in itinere, vt sciatis insidias accessorias auertere, & simul ad propositum finem tendere, vt iam incipiamus esse perfecti medici, & artifices. pro quo scire debetis, cum tria sunt præter naturam causa, morbus, & symptoma: quod symptoma vt simplex est, non est tantæ autoritatis, vt ad se curationem trahat, nec vnquam indicationem aliquam facit curandi, & à medicis sub ratione symptomatis contemnitur: cum verò sit tantæ efficaciæ, vt non amplius symptoma sit, sed transeat in naturam causæ, & morbi, tunc facit indicationes curandi, verbi gratia dolor capitis consequens febrem, si tantummodo accidens est, non adeo immensus est, vt aliquod incommodum causet, donec curemus causam, & febrem: sicut contingit in febribus, scilicet in principio paroxysmi: tunc contemnendus est, quia tolerari potest. nec debent in tali casu medici esse adulatores, sicut

cut quando vehemés est: tunc enim non est aspernendus, quoniam essent sicuti carnifices: cum verò adeo vehemens est, vt nō possit æger dormire, & resoluat vires, & augeat febrem, tunc habet vim causæ, & ad ipsum symptoma vertitur curatio: & hoc dixit ænigmaticè Auic. prima tertij cap. de dolore capitis cū magnus & vehemés est morbus, vt voluit dicere causæ habet rationē, quoniam re vera non est morbus, sed symptoma, quod habet rationē causæ causans prostrationem virtutis, & vigilias: quoniā igitur habet rationē causæ, & indicationes curandi 8 meth. à causis sumuntur, & à natura morbi iure symptoma facit indicationes cum subit vim causæ: & hoc voluit Gale. in secūdo therap. cum dixit non curatur symptoma, nisi habeat rationē causæ, vel morbi: & ita habetis febres cū symptomatibus habere curationes perplexas, quoniam non possumus habere tantummodo rationē febris, sed symptomatum etiam, & præterea quorum habenda sit ratio, quod erat tertiū considerandū antequā ad particularia accedamus. quartū quod considerare debemus est, cū symptoma faciat indicationes curandi ob vehementiā suam, ita potest esse vehemés, vt non det inducias, & ob eius malitiā nō curet causa, sed symptoma, verbi gratia

dolor

dolor vehementius aliquando ægrum affligit, non tamen ita, vt virtutem prosternat, remouendum est hoc symptoma: quoniam aliter febris curari non poterit: propterea quòd maiorem facit febrem symptoma, quod facit impedimentum. non tamen ita, vt neglecta causa curetur symptoma, si modo symptoma sit adeo vehemens, vt non det inducias, & in vna nocte prosternat virtuté, túc neglecta causa symptoma remoueri debet, & ad hoc peragendũ datæ sunt viæ, cum enim ad symptoma curatio dirigitur dupli ci ratione curatur: & vna est cum stupefacientibus, vel cum relaxantibus partes, in quibus est dolor propter quam relaxationem materia comprimens, & distendens in maiori spatio continetur, & ita sedatur dolor, occurrendo symptomati: aliomodo curatur symptoma remouendo causam, verbi gratia dolor capitis adeo affligit hominem, vt vapores ascendant ad caput, ratione quorum vehementissimus fit dolor, tunc non sunt applicanda calida, & humida: quoniam faciunt euaporationem, & distétionem: minus stupefacientia: quoniam mortificatur membrum, sed vera curatio est remouere causam: causa verò sunt vapores: ideo diuertendi sunt, quia remota causa remouebitur dolor. Cũ igitur istę sint vię, oportet videre,

quando

quãdo debemus occurrere symptomati cũ ea ratione curandi, quæ fit cum stupefacientibus, secundo cum his, quæ remouent causam. dico quod semper debetis remouere causam, nisi quando symptoma non dat inducias, sicut cum symptoma sincopen facit, vel symptoma sit ipsa sincope, tunc oportet vel stupefacere, vel obtundere symptoma, & istæ sunt regulæ vniuersaliter præcognoscendæ. quando ergo indicatio curandi sumetur à symptomate, quod adeo vehemens sit, vt non det inducias, tunc neglecta causa ad symptoma est accedendum: si smptoma dat inducias, tunc neglecto symptomate ad causam accedendum est: ex quo habetis, quod nunquam debetis ad narcotica accedere in doloribus, nisi maxima fuerit necessitas: propterea Gale. in secũdo cal'otop. merito inuehitur cõtra nonnullos, qui tam faciles erant, vt remouerent dolorem capitis exhibitione philonij: hæc non sunt faciẽda, nisi in maxima necessitate: Ex his tanquã corolariè sequitur, quod in tota arte medica, & in toto curationis ambitu tria sunt curandi capita: primũ est cum recto itinere curatio perficitur indicationes sumẽdo à morbo, à causis suis verè faciẽtibus morbum, & hæc regularis est, quoniam curatur ægritudo sine accidentibus: aliud curandi genus

est symptoma, & hæc est perplexa, quæ à modernis curatio coniuncta dicitur: istud secundum membrũ adhuc duplex habet caput, aliquando curatis symptoma vehemẽs causa neglectá, & tunc occurritis symptomati cum suis contrariis, vt dicemus, quando particularia symptomata trademus: alterũ caput est, cũ curamus symptoma per remotionem causæ, vt cum curamus dolorem non cum stupefacientibus, sed cum remouentibus causam. His itaq; visis ad hæc accedemus, ne sitis medici sine methodo, oportet omnia ista accidentia, quę penè infinita sunt ad sua capita redigere, vt quod non possint plures, neq; pauciores, vt quando occurrerent vobis accidentia sciatis sub quo capite sint redigenda. Gale. conatus est hoc facere in secundo therap. & reduxit hæc tria capita: dicebat enim vel symptoma accidens in febribus est de genere actionũ læsarum, vel de genere excremẽtorum præter naturá, vel de genere dispositionũ, quæ accidunt corpori, quæ sunt tria capita, & tres fontes à quibus hauriuntur signa, ad cognoscendos internos affectus, de quibus alias diximus, & in eo libro permanet in ea diuisione, nec pertransit symptomata, quæ vere symptomata sunt, quando habent rationem causæ. Sed hoc in loco aliter considerat

derat multiplicitatem symptomatum, nec cõsiderat symptomata tantum, prout vere symptomata sunt, cum habent rationẽ causæ, sed etiã complicationẽ causarũ, & morborum, & tandem omnia accessoria, quãdo vehementia sunt, & consideratione digna. Ideo illa diuisio mãca fuit, propterea quòd videmus multa, quæ faciunt febres complicatas cum accidentibus, & tamen non sunt neq; actiones læsæ, neq; excrementa, neque dispositiones corporis, sicuti aëris dispositio extranea, non est dispositio corporis, nõ est excrementũ mutatũ, nec actio læsa. ergo diuisio illa Gal. insufficiens est, propterea dimissa huiusmodi diuisione Galeni, quę non comprehẽdit nisi symptomata, quæ postea immutantur, & vehementia fiunt, dicimus nos symptomatum quodcũq; cum morbo cõplicari: quædã dupliciter ab extrinseco, quædã ab intrinseco, quę ab extrinseco sunt illa, quę fuerũt à sex rebus non naturalibus alterantibus, quia hæc impediunt certã curationem: & primo est aëris maxima caliditas, quæ impedit actiones. nam si habebitis ægrum laborantẽ febre acuta in dieb. canicularib. indiget tenui victus ratione, euacuatione, & sanguinis misione: caliditas autẽ impedit vos, vt nõ posítis tenui vti dieta, quia virtus prosterneretur. non poteritis

euacuare, quia ante canem & sub cane dicebat Hippocrates quarta particula Aphorismorum quinto difficiles sunt purgationes: neq; etiam erit mittendus sanguis, quia potus resoluitur à caliditate maxima aëris. præterea etiam in frigoribus maximis impedimenta habebitis: secundo est ieiunium maximũ supponatis aliquẽ ieiunasse per triduũ antequã ægrotaret, & indicatio sumpta à morbo indicet, vt euacuetis, aut mittatis sanguiné, non potestis propter ieiuniũ, aut coitum multum, aut laborem immodicum: quoniã inanitus admodũ fuit. & hęc fuit ratio Gale. quinto meth. quando curauit mulieré, quæ expuebat sanguinem non phlebotomauit ipsam, neq; purgauit: quoniam ieiunauerat triduo. alterum verò iuuenem phlebotomauit, & rationẽ assignat Gal. cur id fecerit, inquit, mulieré non euacuasse, quoniam ieiunauerat: iuuenem phlebotomasse, quoniam nullum passus erat ieiunium: & ita indicatione sumpta ab illo ieiunio impeditus fuit à sanguinis misione: nimia etiam repletio, nimius somnus, & superflua vigilia, accidétia animi molesta tantum possunt, vt si velletis mittere sanguinẽ alicui ægrotanti non posſitis: etsi iamiam essetis cum phlebotomo aliquẽ, & interim adueniret nuntius, qui ægrotanti mortem

filiæ,

filiæ,aut patris annuntiaret, aut aliquid detestandum, quis esset ita audax, vt non statim dimitteret artificiũ,& ab opere desisteret indicatione sumpta ab animi molestia affligẽte ipsum.si quis præterea vigilauerit per tres dies, aut quatuor, & fuerit vigilia hæc cum febre cõplicata, nónne impediet nos à recta curatione:& ista sunt sub causis non sub symptomatibus. Symptomata intrinsecus aduenientia tria tantum possunt præter naturam aduenire: vel enim actiones læduntur in corpore, vel excremẽta mutantur,vel accidentia sunt corporis. Quod autẽ ad actiones læsas spectat, quædã sunt animales in cerebro, vt sensus & motus: quædam vitales in corde, vt pulsatio & innati caloris emanatio per totũ corpus, tertia virtus est naturalis,quæ habet vim attrahendi alimentum, retinendi, concoquendi, & expellendi excrementum : istæ actiones possunt facere, vt diuertamus à recta curatione siue corrumpantur,siue diminuantur, siue auferantur:incipiamus ab animalibus. quis est ille medicus, tam imprudens, vt si cum febre videat hoc accidens, vt sensus, vel motus sit deperditus, statim nõ accedat febre neglecta ad eam priuationem : vel si quis non bene imaginatur,vel nõ imaginatur :aut non si discurrat,aut malè discurrat,

aut non recordetur, quis non diuertet intentiones suas ad illud symptoma, quod est actio læsa animalis. quòd si viderit pulsus paruos, & nõ percipi, aut vix percipi relìquis neglectis non alet virtutem vitalem? etsi quis viderit resolutionem spirituum cordis, neglectis omnibus quis non accedet ad corroborationem spirituum, & totam curationem non diriget ad symptoma illud. Quantum ad actiones naturales læsas si nihil appetat, & prorsus abhorreat ab omni genere cibi, vel statim cibum vomat, nec contineat cibum, occurrendum est illi symptomati. Præterea si quis vehementer sitiat, vt ex eo inflammetur totum corpus, & lingua arescat, vt non possit deglutire statim medicus neglecta febre curabit hoc symptoma: idem etiam est faciendũ in maximis sincopis: in quibus virtus animalis, & vitalis tolluntur, & fit accidens nimis verendum. Ad hæc omnia symptomata particulariter considerabimus cum suis curationibus, hoc est primũ genus accidentium, quod intrinsecus contingit. secũdum genus est excrementorum mutatio: si occurritis febrienti in quo sit fluxio alui, vel vomitus continuus, vel suppressio egestionis, vel vrinæ, vel nihil expuat, & vbi deberet sudare, non sudat, vel nimis sudat, & fiant

sudor

ſudores diaphoretici neglecta febre, debetis ſtatim ad curationem horum ſymptomatum accedere. tertium genus ſunt diſpoſitiones, & accidentia, quæ accidunt homini: iſta accidentia vel naturalia, vel præter naturam ſunt, vel corporis, vel animi: accidentia naturalia propriè animi, quæ cogunt immutare curationē, ſunt mores infirmi, & conſuetudo, ſunt enim aliqui tam peruerſorum morum, vt potius morerentur, quam ſumerēt medicinam; & ſi volunt ſumere, nolunt niſi medicamentum, quod ipſi appetant: præterea aliqui nunquā ſumpſerunt medicinam: ad hæc ſunt accidētia, quæ faciunt curationes implicatas, nec poſſumus rectè procedere, & iſtæ ſunt indicationes, quæ ſumuntur à diſpoſitionibus animi quæ ſunt naturales. diſpoſitiones verò præter naturā ſunt, cū aliqui propter ægritudinem imaginantur, quod medicina interficiat ipſos & melancholici efficiuntur, atque adeo obſtinati, vt nolint medicinam: iſtæ diſpoſitiones animi impediunt rectam curationē, cum verò diſpoſitiones ſunt naturales in corpore, vt cum corpus nimis obeſum, & pingue eſt, nihil ſanguinis habeat, oportet eam diſpoſitionem cōſiderare: à quocunque enim læditur. Et ſimiliter ſi nimis gracile ſit, impediet vos: ſi fuerit raræ

texturæ maximo erit impedimento, & hæc dispositio ita potens est, vt in pueris, quia difflantur, si ægritudo indigeat sanguinis missione, non mittemus, dispositiones verò præter naturã corporis variæ sunt, nempe, vel obstructio nimia pororum, vel nimia apertio, vel morbus cõplicatur cũ morbo, & omnis dispositio præter naturã eandem habet rationem accidentium, & sub hoc membro collocatur, & istud est tertium genus omnium symptomatũ: & cuicũq; symptomati occurretis, erit alterutrũ istorum. quartũ quod necessariũ est, & scitu dignũ, est vt sciamus, quænam sit causa, vt omnia ista accidentia cõsideremus, & ita existimemus, vt à principali Morbo sit discedẽdum. quæ igitur est vniuersalis causa, & propria, vt diuertamus à directo calle? est virtutis conseruatio, & ideo omnia accidentia non trahunt ad se curam, nisi quia timemus casum virtutis, ita vt virtus est illa, quæ regulat omnes actiones nostras contra ista accidentia moderanda, ista sunt vniuersalia con sideranda: nihil modo deest, nisi vt particularem aggrediamur curationem.

QVAE VERO CVM SYMPTOMATIBVS SVNT FEBRES, &c. Audiuistis superius quomodo febres curantur simpliciter, & per se, quãdo sumpta indicatione

tione à sua essentia rectè procedimus, nihílque accedit quod à curatione per se diuertat. nos igitur inquit Gale. hactenus docuimus simplices curationes febriũ, quibus nihil accessorium accidit: reliquum est, vt eas doceamus curationes, quibus accidit quid accessoriũ, ratione cuius diuertimus à recta curatione: & primo intendit docere vnũ, in quo fundantur omnia, scilicet quòd non in omni symptomate debetis occupari, sed quod erit illud? dat documentũ Gal. & inquit, vbicunque accedet symptoma ad morbũ, debetis perpendere morbum cum symptomate: si videtis symptoma tanti esse momenti, vt faciat corpori prostrationem aliquã, tunc ista perpensione facta considerare debetis vtrum eorũ deterius sit: etsi deterius erit symptoma ipsi occurretis non neglecto morbo: si morbus deterior erit, occurretis morbo nõ neglecto symptomate. fundatur autem documentum Gal. in hoc, quia vultis vos adipisci sanitatem, tunc quæcunque causæ tantũ impedient vos, & deuiabũt ab huiusmòdi operè perficiendo, illis maximè occurretis: sed siue symptoma, siue morbus sit, qui posit vos detrahere ab eo opere, illi occurrere debetis. AGE IGITVR FEBRICITET QVISPIAM, &c. Posito hoc documento ponit Galen. casum,

ſum.& inquit,febriat quis,in quo ſit plenitudo in toto corpore, ita vt huiuſmodi plenitudo ſit recens genita à quibuſdam cruditatibus vitio non rectè concoctionis,vt etiā ventriculus affectus ſit;& ob talem imbecillitatem euomat, hoc eſt ſymptoma quod à Latinis ęſtuatio dicitur,in qua neſcit homo quid faciat,grauatiuū percipit ſenſum, habet præterea febrem cum æſtuatione, & plenitudine complicatā: in caſu iſto nō poſſemus iſtam rectam curationē febris aggredi, quæ à plenitudine dependet humorū deprauatorū in toto corpore, niſi prius æſtuatio illa ſtomachi ſedaretur:deprauati enim humores indicāt, vt euacuentur. Igitur debemus audacter euacuare : ſed quoniā cum febre adeſt hoc ſymptoma æſtuatio ſtomachi non poſſumus euacuationē aggredi niſi prius curemus ſtomachi æſtuationē, quoniā deduceretur æger ad maxima pericula. hic primo declarandū eſt,quę ſit iſta æſtuatio ſtomachi, deinde videndum quare non liceat in ea euacuare, tum ſuo loco docebimus quomodo ſit euacuāda.ęſtuatio ſtomachi proculdubio ſymptoma eſt,ſed ad quod genus reducitur ad intrinſecū, an extrinſecum? ad intrinſecū : ſed quum tria ſint ſymptomatū genera intrinſeca, vel actio læſa, vel excrementū mutatū, vel affectus aduenicns

niens

niens corpori,quódnam erit ex his?ſub genere actionum læſarũ collocabitur.ſed quæ eſt iſta actio læſa? quælibet.quia dicebamus heri quandoq; vnam,quãdoq; duas,& quãdoq; omnes ſimul lædi,ſed cũ læduntur omnes ſincopa eſt,ergo erit hæc æſtuatio ſincopa,verum eſt,ſed erit leuis. Nam æſtuatio ſe habet ad ſincopam,quemadmodũ ad epilepſiam vertigo,& apoplexiã,quæ fiunt prout leuis,aut vehemens eſt cauſa:cũ leuis eſt cauſa,fit vertigo,cum validior,epilepſia, cum adhuc validior apoplexia:ita in caſu noſtro cum leuis eſt cauſa,fit æſtuatio quãdo vehemẽs ſit animi deliquiũ:quando adhuc vehementior fit ſincopa,quæ de medio tollit.eſt igitur æſtuatio præparatio ad ſincopam,ita vt ſit leue deliquiũ animi factũ ex læſione trium virtutum. Primo lædũtur animales,quia nõ poteſt niſi cum difficultate moueri,nõ poteſt recte imaginari,nec reminiſci:læduntur vitales,quia habet pulſum oblæſum,& valde alteratum:læduntur naturales,quia habet virtutẽ ſtomachi peſſimè ſe habentẽ,euomit non concoquit,nõ cõtinet cibum ponitur hoc exẽplum,quod Gale. ſupponit,vt oſtendat quomodo agendum in ſymptomate actionũ læſarum. Iam igitur ſcitis quid æſtuatio,& ſub quo genere,tunc videamus quomodo nõ liceat eua-

cuare: scitis quod omnium natura operatrix est, medicus verò minister. in æstuatione stomachus laborat, calor naturalis retrahitur ad cor, laborant spiritus, & nihil aliud est æstuatio, nisi feruor caloris innati, & spirituum, sicut cũ mare fluctuat propter ventum, & cũ omnes actiones in corpore sint, & fiant à calore, & spiritibus stante fluctuatione caloris & spirituum, si exhiberetis ea, quæ euacuant, redderetis calorem & spiritus magis fluctuãtes, & non reducerẽt medicinam ad actum: quia spiritus distraherentur, & ægrũ deduceretis vel ad mortem, vel ad maximum periculum: & ista est vna causa sumpta ex caloris parte & spirituum: alia est ratione membri, quoniam medicina trahit à tota circunferentia ad centrum, & ad ventriculũ, & cum ventriculus æstuet ob humores impactos in ore ventriculi, si attrahetis alios humores, magis æstuabit. Igitur neq; ratione caloris & spirituũ, neq; ratione membri repleti malis humoribus mordicantibus euacuare potestis: quid modo sit faciendũ docebamus, & aduertatis in litera Galeni, quia hic est maximum mendacium Achachiæ, qui deceptus est à malo textu Aldino impresso, vbi est particula negatiua, ideo traduxit citra plenitudinem: Leonicenus aduertens hoc dixit stante ple-

nitu

nitudine: antiqua traductio dicit & ipsa, stante Plethora: ita igitur dicere debebat, quod ante quidem dispositionem plethoricam, quæ fit ex cruditatibus: Atq; iste est verus sensus Galeni, & clara verborum series, & locus debet legi affirmatiue. SED CVM RECENTI CRVDITATE OS VENTRIS &c. cruditas duplex est, quædam per defectum, quædam per excessum: hoc loco Galen. non per defectũ, sed per excessum intelligit, cum dicit OS VENTRIS &c. quia ventriculi mordicatio est ab humore acuto. QVAERAT SOLAM NE MVLTITVDINEM &c. percunctatur à nobis Gal. nunquid statim huiusmodi ęstuatione existẽte cum febre liceat febri occurrere, & multitudinem euacuare? quod faceremus citra molestiam non existente symptomate illo, an potius ori vẽtriculi sit succurrendum æstuanti? respõdet Galen. & non affert rationem, & inquit, nequaquàm curabitis multitudinem, sed ori ventriculi prius attendere debetis, & primo corroborare os ventriculi, & cũ duo sint quæ impediant, feruor seu æstuatio caloris & spirituum, & multitudo humorum: si corroborabitur os ventriculi, quiescet calor, & ventriculus non laborabit amplius: & tũc optimè euacuabitis, & qui aliter faciunt, inquit

quit Galenus, vel ad mortem, vel ad summũ discrimen deducunt ægros. iste est primus casus, secundus casus est, SED NEQVE, SI CVM ALVI PROFLVVIO FEBRIS ACCESSERIT &c. ponit aliud symptoma, & inquit, si occurrat febris cum fluore alui, oporteretne aliam euacuationem facere vel per missioné sanguinis, vel per pharmaciam, etiam quod huiusmodi fluor alui non sit tantæ quantitatis, quæ necessaria sit ad euacuandam materiã facientem febrem, & si est sufficiens, febris perseuerat. stante hoc casu quærit Galenus an liceat euacuare, & dicit nequaquam: imò si tu faceres aliquam euacuationem deduceres hominem in maximum periculum: contra hoc primo est videndum, quod genus symptomatis est fluor alui, & cum profluuium alui multiplex sit, de quo est intelligendum? de diarrhea intelligimus, qui fluor est in communi, vel est diarrhea impetus variorum humorum, qui deferuntur à toto corpore per intestina ad secessum: de dysenteria, neq; de lyenteria, neq; de stomachicis, vel hepaticis fluxionibus intelligimus, sed tantum de diarrhea, hoc quantum ad nomen. quoad symptoma quæritur sub quo genere collocatur sub intrinseco an sub extrinseco? sub intrinseco proculdubio, & sub

ſub excrementis mutatis: peccatum eſt in excrementis: quia plús excernitur, quàm oportet, & quod non oportet. quãtum modo ad rem ipſam moderni medici adeo implicantur, vt velint in hac re certare, dum explicare neſciatur, an in febre liceat cum fluore alui complicata; euacuare materiam facientem febrẽ, qui nolunt citant hunc locum Galeni: qui volunt Auicennã, qui dicit fluxus fluxu curatur, vomitus vomitu: & Galen. adducunt, qui dicit, vbi adeſt fluxus diuertendus eſt vel cum miſsione ſanguinis, vel per alias euacuationes. vos autẽ audiatis methodum, vt altercationes dirimere valeatis, & oſtendatis illos neſcire artem, quia omnis altercatio ſupponit ignorantiã; & licet ipſa dubitatio ſit præparatio ad ſciẽtiam, in ſe tamẽ ignorantia eſt, & æquiuocationes vocum & rerum ſunt illæ, quæ faciunt ignorantiã, qui verò habent methodum, habent & rationem diſtinguẽdi, neq; patiuntur huiuſmodi difficultates. pro reſponſione igitur ſcire debetis, quod profluuium alui implicari poteſt cũ febre tribus modis, videlicet: vt prius incipiat ipſa febris, deinde ſequatur profluuium, vel primo profluuium, deinde febris: vel ſimul cũ febre profluuium. in his autem tribus caſibus, quia varia eſt natura, varia etiam erit

cura

curatio: quoniam á natura rei indicationes sumuntur curandi: si igitur profluuium alui consequens, vel antecedens, vel simul concomitans febrem, naturam habet diuersam: ergo diuersæ curationes, quas si inueneritis, omnes difficultates remotæ erunt, & scietis quando in fluoribus alui euacuandum, & quando non. incipiamus igitur ab eo profluuio cum febris incipit, & simul cũ febre profluuium alui, quia de hoc forsan voluit intelligere Galenus: cumq; hac simul incidunt, natura rei consideranda est, vt ex ea quid indicari posit eliciatis, hic sunt duo, primo multitudo plurimorum humorum in ambitu totius, qui putrescentes febres faciunt, & in tanta copia sunt, vt sufficiant pro depascente febre, & pro fluore: scitis etiam in qualibet fluxione quatuor necessario conuenire; membrum incipiens debile, membrum mãdans, validum, viæ præparatæ, & materia. est ergo hic necessario membrum recipiens debile, & sunt intestina, præterea adest multitudo maxima humorum, & oportet curare febrem: curatur autem febris per euacuationem, & per remotionem putredinis, quoniam vbi putredo est in corpore non tollitur, nisi euacuatione, sicq; oportet remouere putrediné. ad hoc autem peragendum indigemus multo

tempor

tempore & multa potestate, habemus postea fluorem alui, & intestinorum imbecillitatem, & post hæc etiam plurima alia facere oportet: primo corrigere dispositionem in toto venarum ambitu, & obstructiones in toto ambitu existentes remouere, ratione quarum prohibetur euentatio coloris, & fit putredo: secundo humorē euacuare, & corroborare, & quoniam, vt diximus, accidētia trahunt ad se curationē propter virturem, vt conseruetur, quæ est fundamentum fundamentorum, quare non potestis euacuare per phlebotomiam, neq; per aliam euacuationem? quia euacuationes reddunt virtutē se ipsa imbecilliorem, & hoc est fundamentum manifestum. facta igitut euacuatione per phlebotomiā redditur virtus debilior, quæ sufficere debet pro aperiendis obstructionibus, & pro tollenda putredine, & pro corroboratione intestinorum, & ita deficiet virtus in itinere: si verò euacuatis per secessum, quia intestina debilia sunt ratione cuius debilitatis recipiūt, debilitabuntur magis, quia trahetis materiam ad ipsa, & longe magis virtus debilitabitur. ideo oportet cauere, ne augeatur symptoma, quia oportebit curare febrem, & symptoma auctum, ideo neutra euacuationum tuta est. diceret aliquis imperitus, tu vis timere imbecilli-

tatem per missionem sanguinis,& per euacuationem:audiatis authoritaté Galen. vndecimo therap. qui tantũ veretur huiusmodi debilitatem per euacuationem, vt etiam quod non sit fluor alui cum febre, nec symptoma, sed tantũ putredo & indigeat phlebotomia, inquit phlebotoma, sed parcè, nec sicut requirit multitudo:& rationem reddit, quia conseruanda virtus est in tollenda putredine: quoniam nõ solum curas febré, sed etiam tollis putredinem. cum ergo hic sit putredo sicut ibi: hic autem præter putredinem sit fluor alui: si ergo ibi parcissime euacuandum est, hic nihil prorsus. cum ergo fluor alui simul cum febre incipit non est euacuandum, quia materia multa adest in corpore,& putredo,& imbecillitas intestinorum: quæ duo sunt morbi independentes, nec vnum ab alio dependet. oportebit ergo vt multa sit virtus, licet non sit sufficiens pro ratione multitudinis, quod non poterit vna die, faciet tribus, vel quatuor diebus,& quod non poterit sufficere intensiue, siue extensiue, faciet iteratis vicibus.

Si modo febris incipiat & profluuiũ alui subsequatur: tunc cogitare debetis, quod profluuium causam nõ habet separatam,& quod natura criticè, vel symptomaticè mouetur ad expellendum: criticè quidẽ moue-

rur,

tur,quoniam vult expellere materiam,quæ facit morbum:symptomaticè,quia aggrauata pre multitudine humoris,quærit alleuiationem humoris.debetis ergo primo cõsiderare num fluor consequẽs febrem fit criticè,vel symptomaticè:si fuerit criticus ex vrina cognoscetis. si enim materia concocta,& præparata fuerit,in vrina erunt signa concoctionis.& tunc cũ natura tentet profluuium si perfecte non mouet,medicus debet adiuuare eam iuxta præceptum Hipp. secundo Apho.si secundo perfecte mouet, nihil moueatis hora motus eius:si non perfecte moueat,euacuabitis cum medicamento,& verificabitur dictum Auicennæ fluxus fluxu curabitur,nec erit contra Galen.huiusmodi euacuatio:sin verò symptomaticè expellit nulla apparente concoctione quid debetis facere? debetisne euacuare?fundamentũ Hipp.est cõcocta medicari &c.materia verò nõ est cõcocta,igitur non est euacuanda.quid ergo debetis facere?non debetis impedire materiam,neq; eã irritare,sed totam intentionẽ vestrã dirigere ad concoctionem,& eam adiuuare,& præparare materiam:si postea apparentibus signis concoctionis natura si segniter expellat, eã euacuabitis : si perfecte,naturæ totum opus [...] tis. Si modo incipit profluuium

bre, postea succedat febris, nulli dubium est febrem dependere à profluuio: in casu isto vultis febrem curare, oportet profluuium remouere, quia materia dum mouetur ad excretionem putrescit, spiritus inflammantur, & fit febris. ideo debetis tunc curare fluxum, sed quid facietis? debetis facere id quod ænigmaticè dicit Auicēna, quandoq; curatur fluxus fluxu: omnia hæc vera sunt, licet ænigmata sint: stante enim materia multa cum febris sequatur fluxum, conueniens erit adiuuare fluxum, quia quo natura repit si per conuenientem regioné, eo ducere oportet. quid igitur faciendum ne augeatis febrem, si permittatis fluorem, febris permanebit, & magna incommoda faciet, debetis euacuare, quia materia faciens febrem est multa. sed debetísne per secessum euacuare? minime, sed per oppositas regiones. & conuenientiores, & tunc fluxus fluxu non curabitur, sed vomitu: quod ibidem ænigmaticè dixit Auicenna, & sic vera curatio erit euacuatio vel per vomitum, vel per vrinam, vel per sudorem, vel per sanguinis missionem, & ita scitis quando in fluoribus alui sit euacuandum, & quando nō, & quomodo dicta Galen. & Auicen. nō differunt si recte intelligantur. NEQVE VEQVIS CONVVLSVS SIT &c.

symp

ſymptoma vnum proponit Galen. quòd ad actiones animales læſas motiuas deducitur, & eſt malus motus, qui conuulſio à Latinis, à Grecis ſpaſmus, & iſte ſpaſmus trahit ad ſe curã: eſt verò ſpaſmus motus præter naturam, vel melius præter muſculorũ voluntatẽ in chordis, dum trahuntur ad ſua principia factus propter breuitatem à recto præter naturam: ſcitis enim in omni membro multipliciter eſſe oppoſitos muſculos, qui oppoſitum motum faciunt; vt inquit Galen. in libro de muſculorum motu: dum enim trahitur chorda ad ſuum principium, retrahitur membrũ: retrahitur autẽ ad oppoſitum, cũ chorda oppoſiti muſculi retrahitur. ſpaſmus autem alius ſimplex, alius cõpoſitus: ſi fuerit ſimplex vnum tantũ muſculorum genus cõuulſum eſt ſcilicet caput, vt quando tantũ retrahitur ad vnam partem: quantũ ad aliã oppoſitam fit ille ſpaſmus, qui tetanus appellatur: ſimplicis verò cauſæ ſunt, vel nimia ſiccitas muſculorum propter quam abbreuiantur chordæ muſculorum, ſicuti chordæ cytharæ, quando exiccantur abbreuiantur, quia humiditas continuans fit minor. ideo franguntur chordæ, dum ponuntur ſub ſole, & iſte ſpaſmus à ſiccitate incurabilis eſt, vel proueniat ab humiditate nimia longitudinem abbre-

uiante latitudinem dilatando ficut chordæ cytharæ, quæ præ nimia humiditate rumpuntur: nam nimia humiditas dilatat latitudinem & abbreuiat longitudinem, ita in musculis contingit cum imbibuntur plurima humiditate dilatantur secundum latitudinem: & abbreuiantur secundum longitudinem, & tunc membrum retrahitur prçter voluntatem versus suum principium: idem etiam contingit in spasmo, qui fit quoties aliquid induruit in musculo, nec facit motus, sed retinet membrum, & virtus violenter certat, vt expellat humores illos, sed cum humor ingipsatus est factus terrestris remanet membrum cõtractum, nec potest extẽdi: & iste affectus non est spasmus, sed spasmus aliis neutisma, id est, spasmus à repletione, & spasma curatur difficulter & periculo non vacat, quoniam non facit dolorẽ materia illa gipsea, sed tantum difficilius resoluitur. Et ideo in casu nostro si contingit spasmus, nõ spasma in febre hic affectus accidens, & symptoma est habens rationem causæ: quia maximo cum dolore fit, quoniam humor contentus in musculo trahit ad se curationem, quoniam virtutem debilitat, & destruit, debéntne posito casu isto inquit Gal. dimittere spasmũ, & curare febrem? nequaquã, quia dolor, & fractio virtutem

tutem resoluit:ergo nec febrem nec spasmũ curare possumus,quid igitur faciẽdum?debetísne cum spasmus ex repletione fit euacuare per sanguinis missionem, quantum affectus exigit iuxta illud Hipp. in secundo Apho. vigesimo secundo, morbos ex repletione tolit euacuatio. nunquid hoc in casu euacuare debetis pro ratione spasmi neglecta febre?nequaquam,imò caueatis, quia si euacuaretis quãtum exigit potens affectus, redderetis virtutem imbecilliorem, & vbi oporteret, vt natura laboraret in multis aliis,non erit potens. ideo non poterit amplius curari febris,nec remoueri putredo,& oportebit ægrum alere importune, & licet cum tota euacuatione euacues materiã antecedentẽ, materia tamen in loco contenta non euacuabitur.ideo opus erit,vt & illa euacuetur: propterea inquit Gale. sed & aliquid symptomati est relinquẽdum, scilicet spasmo:& rationẽ assignat, quoniã spasmus plerũq; mouet vigilias, quæ robur ægrotãtibus deiiciũt.voluit Gal. per hęc verba esse aliquid dimittẽdũ spasmo,qm̃ spasmus vigilias affert,q̃ postea virtutẽ resoluũt. ideo si tu euacuabis quãtũ opus est virtutẽ facies defessam,& vigilię aduenięt,& tu reddidisti virtutẽ debiliorẽ,vigiliæ imbecilliorẽ reddẽt,& sic adeo debilitabitur corpus, vt non

possit

posſit amplius virtus facere ea, quæ ſunt faciendá. preterea dolores & ſudores ſpaſmus parit, quæ omnia debilitant virtutem. ideo non opus eſt, vt debilites virtutem cum tua euacuatione, quoniam virtus nõ poterit tot tolerare, & hic nulla erit ſpes ſalutis, & ſic habetis quid ſit conuulſio, & ſub quo genere collocanda. AD EVNDEM AVTEM MODVM SI VEHEMENS VIGILIA DOLORQ; GRAVIS AEGRORVM INFESTAT &c. Iſte eſt quartus caſus, poſſumus dupliciter vigilias conſiderare, vno modo vt actio læſa, alio modo vt quid extrinſecus adueniẽs: ſunt enim vigiliæ paſsiones cõmunes corporis, & animæ, vt inquit Ariſt. in libro de ſom. & vigil. & actio læſa cerebri, & attinet ad motũ, & enim motus cerebri læſus, vt nimius motus in vigiliis, eſt in cerebro, ſi cõſideratur, vt quid extrinſecus eſt vnu ex ſex reb. non naturalibus extrinſecus adueniens: quomodocunq; conſideretur hoc idem erit. dolor autem collocatur inter actiones læſas: quia eſt triſtis ſenſatio ſenſus tactus. dat igitur documentum Gal. ſi fuerint multæ vigiliæ, vel vehemens dolor debetis ne recta curatione procedere à morbo indicatione ſumpta? nequaquam, quia vigiliæ habent rationem cauſæ, & vbi ſymptomata habent rationem cauſæ trahunt

hunt ad se curam,(vt inquit Galen. in duodecimo.meth.) causæ autem illæ sunt quæ faciunt indicationes curandi: ideo non poteritis recta curatione procedere:quod autem habeant vigiliæ rationem causæ, patet: quod si semper perseuerant virtutem resoluunt, & ita virtus semper est illa, quæ facit symptoma habere rationem,& trahere curationem ad se. ideo curandum est, vt æger dormiat, quomodo curabimus suo loco dicemus, quoniam Galen. hoc docebit, si dolor vehemens,quia habet rationem causæ, suas dat indicationes, habet rationem causæ, quia si perseuerat, virtutē prosternit. igitur oportet remouere dolorem: & ita bene dicebat ænigmasticus Auicenna quarta primi quum vis euacuare prius seda dolorē:hoc volebat dicere, si tu vis euacuare, quia euacuatio corpus debilitat,dolor etiam virtutē prosternit, igitur si tu vis euacuare prius seda dolorem: bene dixit.

SVBITAS AC MVLTAS EVACVATIONES VITARE OPORTET&c.

Iste traduxit subitas & non rectè,quia Græcus textus habet id quod latinè sonat confertim, sicuti si aqua tota simul efflueret, hoc non est subito dicit Gale.quod debetis euacuationes confertim vitare, & intelligit de quantitate intensiue, quum verò dixit

multas intelligit de quātitate extensiue scilicet discreta, quæ fit recreatis viribus: prima quæ fit confertim indiget multa virtute, vt toleretur: secunda magis tolerabitur, sed affert detrimētum. ideo vult Gal. vt nec euacuationem, quæ fit confertim, nec eam quæ fit iteratis vicibus faciamus. quid verò fieri oporteat, docebit Gal. AERIS PRAETEREA AMBIENTIS TEMPERIES &c. Iste est quintus casus, & inquit Gal. si haberetis ægrum, qui esset sub feruentissimo aëre & tēpore calidissimo, & febricitaret, nūquid sumptis indicationibus à causis facientibus morbū procedetis recta curatione, & multitudinē euacuabitis vel cum sanguinis missione, prout opportunū erit, vel pharmaco? inquit Gale. nequaquam, quoniam aërem habetis feruentissimum impedientem: quo in casu oportet tuam dirigere intentionem ad aërem ipsum, quoniam habet rationem causæ, quia debilitat virtutē, igitur virtutem destruetis, qua destructa, & morbo magno existente, actum est. Aër iste ad quod genus symptomatum reducēdum est? ad causas extrinsecas, quomodo autem deberemus procedere suo loco dicemus, si etiam fuerit aër iste admodum frigidus, nō debetis euacuare, quia si euacuabitis per vestram eucuationem aëre multum existente frigido,

frigido, totum refrigerabitis corpus, aëre enim frigido calor naturalis debilitatur adeo, vt nō amplius calefcat corpus, prǽterea si essent in Germania superiori versus Septentrionem, & si in frigidissima regione, vt in Scythia: vel essetis in calidissima, vt in ægypto, interficeretis ægros, si modo essetis in Aegypto in latitudine vndecim graduū, & in hyeme, hyems frigida est, regio autē calida debetis tūc accedere super euacuationem, sed longe minus, quam si neutrum. si essetis in Germania superiori, & in æstate debetis euacuare, sed parcius: quia licet sit feruor ratione cœli, ratione tamen regionis est ibi frigiditas & in nocte est in descensu solis, & antequam sol sit in meridie sunt frigora: sed si fuerit hyems in Germania, & in Aegypto æstas non deberetis aliquo pacto euacuationem facere, quomodo autem sit faciēdum habebitis suo loco rationem veram medendi, audiatis modo literam. AERIS VERO AMBIENTIS TEMPERIES NON CALIDA ET SICCA EST, QVALIS INTER CANIS ORTVM ET ARETVRII EX MODO SYMTOMATIS LOCO HABENDA EST &c. Determināt Gal. tēpore anni, in quo maximi sunt calores & acutiores, & illud est trāsacta media æstate vsq; ad principium

cipiũ Autumni, quare? quoniã antequã accedamus ad mediã æſtatẽ, & etiã cum Sol in Cancro eſt, licet ratione ſolis & radiorũ ſolarium efficientiũ angulos rectos deberent eſſe maximi æſtus, nihilominus cum adhuc aër propter præteritæ hiemis & aëris humiditates atq; etiam terra adhuc non eſt arefacta, ſed humectat adhuc non poteſt fieri tanta impreſsio caliditatis & ſiccitatis propter angulos rectos: & cum aſſumpta eſt humiditas terræ, atque aëris, & omnia etiã ſquallent, & hoc eſt quãdo Sol in Leone eſt, licet tunc Sol non faciat angulos rectos, quia tamen facit multam moram in terra, & inuenit terram exiccatam, tunc ardentiſsimi ſunt calores non ex parte multorũ radiorum, ſed ex parte multæ moræ, & exiccationis aëris & terræ. ideo bene dicebat Hippocrates quarto Apho. quinto ſub cane, & ante canem difficiles ſunt purgationes: dicebat autem ante canem, ſcilicet in diebus illis, qui ſunt proximi ortui in prima ſeptimana Iulij, poſt canem, id eſt vſq; ad primũ ortum arcturi: & licet nõ oriatur canis cum oritur arcturus, proximus tamẽ eſt. dicemus igitur ꝙ oritur canicula, quæ eſt in cauda leonis cũ oritur leo: oritur autẽ leo 13. Iulij: igitur principio ſeptimanæ ſecũdæ Iulij tũc erãt nocte dies caniculares,

quoniã tunc oritur leo in quo est canicula, quousque oritur leo perseuerat: oritur autem leo cum sole vsque ad decimum quintum Augusti, cum sol iam accedit ad Virgines, & tunc deficit ortus caniculæ, vires tamen remanent adhuc caniculæ, quia feruor permanens vsque ad arcturi ortum, oritur autem arcturus duodecima die ante æquinoctiũ autumnale, oritur autem autumnale æquinoctium in primo pũcto libræ circa decimam tertiam diem Septembris: & ita pro hac computatione à die decimotertio Iulij vsq; ad primum Septembris erit istud primum tempus in quo prima die erit arcturus. descripsit autem Galen. tempus per sydera, & non per mẽses: quoniam volebat, vt liber iste posset accedere ad Indos, & Mauros, & omnem nationem, quoniam eadem sunt sydera apud omnes. nõ tamen eadem obseruatio mensiũ, tamen dixit omnino calida & sicca, quoniã ante mediã æstatem nõ esset omnino sicca, quoniam habet adhuc humiditatem aliquam præteritæ hiemis & veris. QVOCIRCA OMNES QVIBVS MEDICI NEGLECTA TEMPORVM RATIONE VENAM SECARE AVSI SVNT. per sanguinis missionem intelligit etiam de validis medicinis, id etiam obseruandum hoc tempore,

tempore, ſed attemperandum à ſanguinis miſsione, & à validis medicamẽtis: & quod diximus de calidis aëris cõſtitutionibus ad eundem modum voluit in frigidis eſſe cauendum. SYNCOPE ET RESOLVTIONE INTEREVNT &c. Eſt enim ſyncopa aliud à reſolutione: ſyncopa eſt actio læſa & impedimentum eſt in omnibus actionibus animalibus, vitalibus, & naturalibus: reſolutio ſeu diaphereſis ad naturales actiones pertinet, cum contentiua non continet, expulſiua deficit, viæ aperiuntur omnes. & humores excernuntur extra corpus ſine regula virtutis naturalis, vel retentricis, aut concoctricis, aut expultricis, & tunc fiunt ſudores diaphoretici & euacuationes diaphoreticæ: eſt enim διαφορεῖν difflare ſine regula: & propterea bene dixit incidãt in ſyncopam, & adiaphoren, vtraque procedit à debilitate virtutis. ideo virtus ſemper ea eſt, quæ trahit curationem ad ſe: ſi ergo tuti eſſetis de virtute eſſetis contra ægros crudeles, reliqua in textu ſunt difficillima. CVM ETIAM veluti ſymptoma quædam ad ſuſcipiendum affectionem productus conſiderandi &c. Iſte eſt ſextus caſus, procliuitas iſta attinet ad naturam humani corporis: ſciuiſtis enim quod ſymptomata intrinſeca erant actiones læſæ, quædam ex-

crementa mutata, quędam corporis dispositiones, vt mores animi & cōsuetudo. si ista est procliuitas, natura quædam particulariter est, quæ consequitur temperaturam, est tamen alia à temperatura, at proprietates indiuiduales appellantur, quæ diligenter attendenda sunt: corpòra enim sunt quædam procliuia, vt facile resoluantur: quod si daretis illis medicinam leuem, euacuaret quicquid potest in corpore, & caderent in syncopam: aliqui sunt quibus si drachmam scamonij exhiberetis nihil educéretis. Itaque si dabitur vobis corpus, quod audiatis habere hanc procliuitatem, vt si daretis ei casśiam, incideret in syncopam, nunquid dabitis? nequaquam, quia hoc symptoma & ipsum habet rationem causæ, & reducitur ad tertium genus symptomatum intrinsecorum, MVLTI ENIM nunquam fuerunt euacuati neque vllam pleniorem euacuationem, neque longiorem inediam ferunt &c. si affertur vobis corpori huiusmodi naturam habens cum non toleret inediam, quā rationem victus instrueretis indicatione sumpta à morbo, & quia non tolerat euacuationes, quomodo poteritis euacuare indicatione sumpta ab eodē morbo? quid autē sit agēdum, dicemus suo loco. ALIIS VERO os ventriculi adeo male

male afficitur, vt à cibis abhorreant, & si assumere cogantur, aut non continetur, aut improbe cōcoquunt &c. iste inquit Gal. maiori esset opus calore ad remouēdum illud symptoma. IN HAC dignotionis parte expendenda est ægri temperies &c. rememorat hoc loco Gale. quomodo posset aliquis accedere ad hanc cognitionem habent exquisite, saltem proximè, vt cognoscat huiusmodi naturas indiuiduales, & proprietates ipsas, & inquit ægri temperies perpendenda est, corporis habenda consuetudo, ipsa etiam percunctatio ægris plurimum facit, quando tolerant medicinas, quod genus sumpserunt medicamenti, quę sequuta sint, ex his præparatis vos ad rectam curationē & symptomata quæ non adsunt consideretis, & etiam procliuitatem illam: pręterea astantes, & ægri amant vos, quia vident fidem, & diligentiam vestram. Inquit igitur Gal. vultis videre procliuitatem, videatis temperaturā. naturæ enim calidæ & siccę non tolerant exquisitam euacuationē, quia resoluuntur vires, & incidunt in casum virtutis: CONSVETVDO quoque non parum habet momenti, maximè ad euacuationis indicationes &c. si enim videtis ægrū bene tolerare medicinam maximè audetis super medicinam: ALIQVI ENIM nunq

nunquam sunt euacuationem ante experti. neque integram pertulerunt largóque cibo vsi sunt, alij contra neque multi cibi fuerũt, & euacuationibus sunt assueti. hos igitur intrepide euacuare oportet quando & reliqua etiam consentiunt alios nempe insolitos, nec si omnia alia id suaserint. Gal. hos qui multos cibos concedunt, & intrepide posse euacuari, & simul sunt euacuationem perferre, quoniam potestis hos ample nutrire, qui verò non sunt assueti medicamentis & pauco cibo vtũtur, illis cum suspicione dabitis casiam, neque discedetis à benedictis, videatis quid faciãt medicinæ benedictæ, vt virtus assuescat in medicamentis. AD EVNDEM etiam modum & corporis habitudines contemplandæ sunt: nam qui densa & solida carne sunt, his habitus haud quaquã facilis. Et tanquã symptomati occurritis, & ad habitus corporis reducitur: quod autem raritas & densitas sint symptomata quibus occurrendum est, ex hoc patet, quoniam raritas texturæ vires resoluit, & si symptomata curantur propter metum casus virtutis illi qui erant rari habitus facillimè incidunt in casũm virtutis. ideo illi laxi qui habent carnes laxas, & molles, Ac si tangeretis musculos, fortes vbi adest plurima quãtitas musci, id est illius viriditatis,

tunc lubricæ: istæ carnes, sicuti illi fontes, caueatis in istis à multis euacuationibus, & licet pingues sint, & bene colorati decipient vos, QVI VERO MOLLEM, ET ALIQVOMODO TENERAM. traduxit interpres iste aliquo modo tenerã: EST, ENIM ALGA MARIS ASPERA. & ponitur mera causa vitrea ab illis, & poteritis facillimè videre, textus Græcus habet βρύωδη, quod apud Latinos muscus dicitur, qui super lapides hæret. voluit dicere Gale. carnes quę habebunt molliciem musci, id est, viriditatem lapidibus accidentem, scilicet musci modo teneram, tales in graues noxas facilè incidunt ex sanguinis missione, licet bene nutriti videantur, SED ALIIS euacuationibus quantum moderate fieri potest vtendum est, eodem modo, & quæcunque supra modum crassi sint, &c. Aliud symptoma ad dispositionem corporis & sunt opposita symptomata cum patiens habet obesitatẽ carnis, & gracilitatẽ, hi non sunt curãdi sanguinis missione affatim, atq; valde: quoniã habent calorem imbecillem, & paucum sanguinẽ & plurimum pinguedinis: & ita si euacuabitis sanguinem suffocabitur à plurima humiditate superflua. TABESCENTES VERO non sunt euacuandi propter oppositas causas, quoniam nihil habent

bent neque boni, neque mali, &c.

HIS ETIAM ET AETAS, &c. vidimus in prçcedēti lectione, quemadmodum enumerabat nonnulla symptomata ab effectibus corporis, quæ symptomata sunt sicuti raritas corporis, densitas, temperatura tam naturalis, quàm præter naturam, quæ se tenet ex parte dispositionum contingentium corpori, nunc proponit ætatē, quę debet enumerari inter symptomata, si symptoma illud est, quod impedit nos à recta curatione. rectā curationē esse dicebamus cum sumpta indicatione à morbo à causis procedimus ad sanitatē inducendā: cum primo ætas sit vnū ex his, quod potest impedire à recta curatione, merito symptoma appellatur. quod autē impediat manifestum est, quia si habueritis puerum citra duodecimū annum, qui laboraret febre continua sumpta indicatione à morbo, & à materia faciente febrem necessariū est mittere sanguinem, at ratione ætatis non potestis: quia impedit: si etiam senex esset sexagenarius, vel octogenarius & laboret febre habita ratione febris deberet phlebotomari, & euacuari aliis medicamentis, hoc autem facere non potestis ratione ætatis: quia impedit nos à recta curatione: HOS IGITVR COMMEMORATOS OMNES, &c. iam

incipit aliquo modo tradere curationes, symptomatum, quę posuerat, & vnum verbum de euacuationibus incidenter affert, quasi occurrens cuidam tacitè obiectioni. posset dicere aliquis, vt proponis ægritudines in quibus facienda est euacuatio, postea doces nos à symptomatibus impediri: quid faciemus igitur? respōdet Gal. euacuabitis quidē: sed habebitis respectum symptomatis, & symptomata suas dabunt indicationes, & cū euacuari nō posit, quantū potest, paulatim & sensim euacuatio fiet dimittendo partē symptomati. ideo inquit, & efflagitabit euacuando, ne posit fieri ratione symptomatū nō semel, neq; affatim, & vno impetu euacuabitis multitudinē: quia symptoma impedit: sed paulatim: & dat instrumenta cum moderatis mediis, scilicet absti nētiis à cibo: & hæc euacuatio adeo efficax est in euacuādo corpore, vt Aerasistratus: vt assentit Gal. in libello de sanguinis missione contra Aerasistrateos voluerit tantū esse condonandū abstinentiæ, vt diceret nullam euacuationē necessariam esse, nec missionem sanguinis: quoniā ex abstinentia cibi omnes fiunt euacuationes: quia natura semper concoquit, & absumit superflua, & difflat per loca naturalia, dummodo non repleatur. quandoquidē corpora malorū humorum

morum quanto magis nutries, tanto magis lædes. hoc non negat Galen. imò fatetur, & hoc loco etiã fatetur, quod inedia omnem corrigit plenitudinem etiam sanguinis. sed quare ideo non semper fiat, dogmatici vlterius considerantes inuenerant causam: quia sæpe à ægritudinibus acutis, & perniciosis, & habent decliue periculũ, & in mora periculũ est, si sanguis superabit, & per inediam volueris absumere morietur interim eger: si etiam humores multi deprauati sunt, & corrupti: si eos etiã volueris inedia absumere, putrescerent interim, & putredo in corde generaretur, & sequeretur mors. Ideo in principio mouendum est iuxta illud Hip. 2. Aph. 29. cũ morbi inchoãt si quid mouendũ videtur, moue: ne inquam deterius aliquod cõtingat. ideo dogmatici vbi res vrget euacuant & per sanguinis misionem, & medicamenta, vbi fuerint opportuna. quandò autem sit inedia præferenda, hoc est quando non possumus cum sanguinis misione, nec cum medicamentis euacuare, tunc accedemus ad id quod melius est ad inediam: sed cum propter ætatem, vel corporis habitũ, aut aliud tale euacuatio impedietur. MEDIOCRIBVS INEDIIS, &c. aliquid autem esse mediocre relatiuorum est, & semper est quod mediocria omnia relatiua con

siderãtur : quia omnia semper referimus ad corpus cui occurrimus, & propterea dicimus mediocres inedias iungendas esse, scilicet mediocre quando fit vt oportet. natura semper mediocris erit inedia respectu Socratis, quæ respectu Platonis vel redundãs, vel deficiés erit. FRICTIONIBVS MOLLIBVS, ET CLYSTERIBVS FOMENTIS, CATAPLASMATIS, &c. Gale. refert instrumenta, quæ possunt corpus euacuare. euacuant autem corpus, vt omnia ad methodum reducãtur vel per remotionem alimenti, quia corpus humidum semper fluit, & materia fluit à corpore, imò rebus habentibus fluxum, vbi subtrahitur alimentum necessario modo fluens cessat, & minuitur, sicut in fluuio si non adderétur aquę à fontę exiccaretur fluuius, ideo cum materia iam ab humido corpore fluat, si non alteretis deficiet instrumentum. ergo sicut vel subtractio alimenti, vel euacuatio: euacuati fit vel per vias apertas, & sensuales à natura ordinatas, vt per secessum, per vrinas, per sputum, per sudores : aut per insensibiles, vt per euaporationé, & hoc fit cum frictionibus, in quibus duo fiunt: primo rarefiunt pori cutis per quam rarefactioné disponitur corpus ad difflationé : secundo attenuantur humores, & ita attenuati, vt colliquati à calore

lore facilius transierunt in vapores. ideo & materiæ euacuādæ ratione instrumenti per quod frictio est præparatur vtrinque: balnea etiam id faciunt calidæ & dulcis aquæ, præparántque humores cum sua moderata caliditate colliquando, facient apertiorem meatum cutis, & ita facilè difflantur fomenta optimè. idem præcise faciunt, scilicet calida, & applicatio olei chamomelini cum vino simul misti, & facere linimētum in toto corpore quod fomentum appellatur, facit primo cutis raritatem: prætereà attenuat, & cōcoquit humores ratione eius attenuationis difflantur. sed vbi nō possimus facere euacuationes per sensibiles vias, & per sensibiles euacuationes, fiat per secessum: quia in aliquibus est violēta nimis, nec toleratur, tunc fomēta, frictiones, balnea accōmodissima sunt ad faciendas euacuationes per difflationē: cataplasmata idem etiā possunt & differunt à fomentis corpore: fomentū fit ex re liquida, sicuti oleum est, vel vinum, vel aqua calefacta. cataplasma verò fit cum re corpulenta, & quandoque applicamus pulueres, quoniam de pulueribus etiam intelligimus. ideo cataplasma appellatur & commiscemus cum re corpulenta: etsi sumeremus camomillam in substantia puluerizatam cum huiusmodi corpore mi-

ſtam, vt faciamus apertionem commodiſſimũ erit. applicatur autẽ cataplaſma cum volumus, vt maior fiat impreſsio: quia diutius perſeuerat virtus in eo, quã in fométo, cum ſit corpulẽtum, & magis figitur, proponit etiã Gal. aliud inſtrumẽtum, quod facit euacuationẽ ſenſibilẽ, ſed leuem: & ſunt clyſteres molles fouentes aluum, ſicut ſunt iſti communes clyſteres, in quibus eſt flos caſſiæ, mel roſatum, mel violaceũ, & hyera ſimplex ingreditur: non dico hyeram puram: quoniã in ea ingreditur agaricum, colocynthis, & ſcammonium, & tales clyſteres ſunt non molles, ſed acres, & efficaces admodũ. quando verò hoc, vel illud inſtrumentum ſit opportunũ indigemus diſtinctionibus: propterea dixit Gale. iſtorum omnium naturam ab his quæ memorata ſunt, oportet deſumere. Igitur ſi quis haberet texturam raram, & perperam raritatẽ timeretis euacuationẽ: quia nimis reſolueretis, huic non conueniunt frictiones, neque balnea, neque fomenta: quia nimis rarefaciunt: & deduceretis hominem ad ſyncopam. quid ergo faciendum? in iſto vtimini mollibus clyſteribus, quę molliter euacuant, & propterea non rarefaciunt cutim, mediocribus etiã inediis vti poteritis: quia talia corpora non tolerãt inedias ſicuti, qui ſunt texturæ den-

ſæ,

ſæ,& diſtinguetis, quæ ſit cõuenientior euacuatio,optimè ſcietis. AD EVNDEM VERO MODVM SI QVANDO DVO SYMPTOMATA CONTRARIA, &c. Vos ſcitis ſicut in principio diximus, quod quoties impeditur recta curatio impeditur, vel quia ſymptoma accidit ad morbum, vt dolor capitis ad febres, vel ſymptoma ad ſymptomata,vel morbus ad morbũ:hactenus dixit Galen. vbi accidit ſymptoma ad ſymptoma, quídnam debeatis agere: nunc docet quãdo ſymptoma ſymptomati accidit aduerſatúr vel morbus morbo, & vno verbo expedit ſe:quia eadẽ eſt ratio:debetis inquit Gale.conſiderare naturam,& gradus vtriuſque ſymptomatis, quod ex iſtis ſymptomatibus magis vrget, & periculoſius eſt, & illi prius occurrere altero non neglecto:idem facietis, ſi morbus morbo iungatur.exemplum de duobus ſymptomatibus, ſi quis habet dolorẽ capitis,& dolorem colicum,cui occurretis? colico proculdubio: quia dolor iſte plerunque interficit, & nunquam viſum eſt aliquem ex dolore capitis periiſſe Gale. authore in lib. catatop. ideo colico occurrendum dolori non neglecto capitis dolore. exemplum de duobus morbis, ſi fuerit febris acuta, & bubo in corpore ægrotantis, primo occurrendum eſt fe-

bri, quia magis interficit febris, quã bubo: & sic semper eadem est ratio, siue complicetur symptoma cum morbo, siue symptoma cum symptomate, siue morbus cũ morbo, semper ei, quod magis vrget occurrendum est. QVAE AVTEM A SYMPTOMATIBVS ET MORBIS SVMANTVR INDICATIONES, &c. Nunc postquã proposuit catalogum omnium symptomatũ, quæ cõplicantur cum morbis, & nos redegimus catalogum per prima capita, postquam inquam hoc fecit, quia duo pollicitus est enarrare symptomata, & tradere curationem omnium enarratis symptomatibus accedit ad euacuationem, & vult docere methodũ, qua curentur singula istorum symptomatum: & quia sententia erat Gale. duodecimo therap. cap. primo quòd symptomata poterant dupliciter curari, vel primo curare ipsa omissa sua causa, vel curari symptomata remouẽdo causam, quæ facit symptoma ipsum: & quod tunc occurrimus symptomati omissa causa, quãdo tam vehemens, & tam periculosum est, vt non det inducias, & nisi statim occurramus interficit ægrum, tunc dimittimus causam, & quærimus lenire symptoma: & interim occurrere causæ. quando autem ita vehemens non est, & dat inducias, accedimus ad causam: & ita cum

cum curamus symptoma occurrimus symptomati neglecta causa, vel curamus symptoma remouẽdo suam causam. prius igitur Galen. docebit curare symptoma causa neglecta, postea docebit curare symptoma per remotionẽ causę. duo ergo facit, vt promisit: primo curat symptoma leniendo ipsum neglecta causa: secũdo curat symptoma curando causam, sed quoniã, vt dicebamus, symptoma quod viget leniri demissa causa maximũ est, non dans inducias, propterea syncopas, & lypothymias proponit, quoniã fortè sola syncopa nõ dat inducias, & licet videatur dolor non dare inducias, & quòd curari debeat neglecta causa, nunquã tamen curabitur, nisi deueniat ad hoc, vt faciat animi deliquium. itaque deliquium animi solum erit, quod trahet ad se curam neglectis suis causis, in reliquis accidẽtibus attendimus ad remotionem causæ: & ratio est, quia dum quęremus intercipere causam lypothymiæ æger interim moreretur. aduertendũ tamẽ est, etsi symptoma curetur, nunquã tamen curabitis symptoma, neque morbũ, neq; aliud aliquod, nisi per considerationem suarum causarum: quoniam illæ sunt, quæ dirigũt intẽtiones curatiuas. ideo perpetuo verius est, quòd nũquàm curabitis ægritudinem, nisi habeatis causam pro scopo.

scopo, licet non sit vobis animus tollendi causam, eam tamen concipere debetis, & ad eam dirigere intentioné, quoniam illa docet veram curationem, & meritò: nam nunquam poteritis in rebus humanis aliquid demoliri, vel moliri nisi cognoscatis naturam rei. cognoscitur autem per suas causas: ideo oportet, quod causæ cognoscantur, & quod velitis curare symptoma, & ita apparet, quod omnis indicatio curandi sumitur à causa: quia illa distinguit curationes, & intentiones nostras. ideo quando dicimus indicationes curandi sumi à causa siue intrinseca, siue extrinseca rectè dicimus: & iste est locus clarus Gal. sed quoniam Gale. vult curare animi defectus, qui curantur omissis suis causis, sine aliqua methodo euacuat omnes lypothymias, & distinguit eas per suas causas, & recte: quia si dixit quod non possumus curare, nisi per cognitionem causarum fuit opportunum eas enumerare, sed quia catalogum enumerat, & sine ordine: vbi non est ordo, ibi non potuit esse doctrina: neq; memoria. ideo oportuit, vt redigamus ad methodum, & ad sua capita. nõ poterimus autem hoc facere cũ lypothymia sit genus, nisi cognoscatur natura prius istius generis, cum à cognitione naturæ rei oriatur omnis methodus & omnis diuisio.

opor

oportet igitur si volumus diuidere lypothy miam, vt cognoscamus naturã generis, bene possumus lacerare, diuidere nequaquam: quoniam diuisio, quæ datur per membra supponit cognitionẽ membrorum. natura igitur rei cognoscenda est, sed prius oportet, vt cognoscatur quod nomen, sunt ista nomina, quæ apud latinos, & gręcos circum doxantur, æstuatio siue anxietas, lypothymia, animi defectus apud latinos, tertio est ipsa syncopa hoc nomine dicta tam à græcis, quam à latinis, nec ei aliquod nomẽ inuenerunt, differunt tamen ista tria secundũ magis, & minus. æstuatio est quando homo percipit quoddam in toto corpore, vt quiescere non possit, sed modo huc, modo illuc vertitur, nescit exponere quid habet, nihil dolet, & omnia dolenr, non potest moueri, & quietis impotens est, & tandẽ nihil potest facere, nisi cum maxima anxietate, sicut faciunt anxij, quia quando cõsideratur, quicquid velint non inueniunt, nec expediũt, ita vt patiatur æstuationem nesciunt quid velint, & hoc est principium animi deliquij, si postea augeatur, & non tantũ quiescat, sed moueatur inordinate, & sensum amittat dicitur lypothymia, & animi deliquiũ: tertium & vltimũ est terribilius: quãdo accedit syncopa, quæ vulnerat, & ferit omnes

virt

virtutes,& remanent homines fine fenfu & motu,vt in mulieribus,quæ prefocantur ex femine retento,& putrefacto, ex menftruo retento:à quibus vapores eleuantur, & ifta tria differunt fecundũ magis,& minus ficut differunt vertigo, epilepfia, & apoplexia, quæ funt pafsiones proprie cerebri,illæ verò cordis:hæc quo ad nominis defcriptionem,quantum ad rẽ ipfam quid fit,& quo ad diffinitionem à qua oritur omnis doctrina,nihil aliud eft deliquium animi,nifi deiectio omnium facultatũ animæ propter diminutionem caloris innati,& fpirituum, eft defcriptio quæ conuenit foli lypothymiæ,& fuis congeneribus,& data per caufam formalem,& efficientẽ non includitur fubiect.quod facile addi poteft,vt dicatur defectio effe in corde,fed quoniã diffenfio inter medicos & philofophos eft,fubiectũ reiicitur:omnes enim actiones vitales,animales,& naturales deficiunt:nunc quoniam confortabitis femper eodẽ modo fe habet, & non variatur,& quæcunq; fit caufa faciẽs fyncopã,vel animi deliquium femper erit tunc deiectio omnium facultatum animæ, Ideo diuifio nõ fit penes caufam formalem: & licet diuifio procedat à forma ipfa,tamẽ indiuifibilis eft: fed ratione materiæ fiunt diuifiones.in hoc ergo loco cũ definitio fit

tradita per formam,& per causam efficientem,& forma nō posit diuid :ergo per causam efficientē fiet diuisio:causa autem efficiens in hac definitione est diminutio caloris innati,& spirituum.cum ergo moriet ur huiusmodi diminutio penes eam sumitur diuisio,diuidamus ergo genus secundū istā partem, quæ dicit propter diminutionem caloris innati,& spirituum, à quibus tanquam à causa efficiente proxima prouenit animi deliquium: diuidamus inquam genus hoc immediate in duo genera subalterna.huiusmodi diminutio caloris, & spirituum necessario fit vel per resolutionem, vel per suffocationem caloris & spirituum, resoluitur calor innatus vel propter alimenti defectum ,vel propter suffocationem,sicuti prius dicebamus de his, quæ sunt in fluxu:à duobus diminuitur quodcunq; potest diminui,vnū est vt surripiatur alimentum,secundū euacuetur & inaniatur:sicuti si velitis exiccare puteū,vel euacuatis ipsum, vel remouetis alimentum intercipiēdo fontes,qui interius scatent,& quia calor & spiritus sunt in numero eorum,quæ perpetuò fluunt duplicem habent resolutionis causam,vel quia subtrahitur alimentū,vel quia euacuatur : subtrahitur alimentum calori & spiritibus dupliciter,quoniam duplex est alim

alimentum, aliud intrinsecũ, aliud extrinsecum. alimẽtum extrinsecum aer est ex quo nutriantur vt inquit Gale. in lib. de vtilitate respir. calor innatus, & spiritus: prætereà cibi & potus, & maxime potus, vbi ista deficiunt, deficit calor & spiritus, & iste est vnus modus, quo resoluuntur spiritus, & calor propter defectum animi à causa extrinseca. intrinsecum autem est sanguis ex cuius tenuiori parte spiritus, & calor generantur, & aluntur, vbi deficit sanguis necessario fit resolutio spirituum, & caloris innati. euacuantur autẽ dupliciter, vel quia propter inanitionem substãtię, vel subiectorũ sicut quando spiritus & calor: subiecta spirituum sunt tria, vt asserit Galen. duodecimo therap. vel sunt humores existentes in corpore, in quibus tãquam in subiecto sunt spiritus, & per illos deferuntur per omnes corporis partes. alterum subiectũ est caro, vbi non est caro, ibi paucitas virtutis. instrumẽtum tertium sunt membra solida, nã sine mẽbris solidis, sine neruis scilicet & ossibus & arteriis non erunt spiritus, imò nec caro, nec sanguis. igitur quæcunque inanitio fiat ex ipsis siue inaniantur spiritus, siue substantia propria, siue humores, aut carnes, aut membra solida, semper calor & spiritus resoluuntur. causæ autem facientes inanitionem istã intrin-

secæ

ſecæ & extrinſecæ ſunt primi occurſus aeris calidioris nimis, ex cuius occurſu primo ſpiritus, ſecũdo humores, tertio caro, quarto membra ſolida reſoluuntur. caro igitur eſt vnum ex reſoluentibus ſpiritus, & ſpirituum ſubiecta. prçterea cibi & potus nimiũ calefacientes, & reſoluentes, motus corroſiui nimis, accidentia animi, moleſtia, triſtitia, dolor: quoniam vt dicebat ille, ſpiritus triſtis deſiccat oſſa, vigiliæ nimię, coitus nimius: & tandem omnia, quæ hoc pacto inaniunt: cauſæ intrinſecæ ſunt temperatura nimis calida, febres ardentiſsimæ, dolores ingentiſsimi, fluxiones alui, ſudores immodici, fluxus ſanguinis per hæmorrhoidas, per nares, per vterum, ſputa immodica ſicut in tabidis: qui vt plurimum expuunt in die, & nocte, & tandẽ omnia inanitientia intrinſeca intrinſecus aduenientia ſiue per halitũ, ſiue per vrinas: per halitum ſiue per ſudores, vt in diaphoreticis ſudoribus contingit quando corpus nihil continet, & hæc ſunt, quæ poſſunt inanire ſubſtantiã: & ita habetis totum membrum. Suffocatio autem ſpirituum fit vel propter occurſum contrarij, ſicut cum aqua occurrit igni extinguit ipſum ſuffocando ſicut igitur contingit in igne, ita etiam in calore. ſuffocatur enim calor innatus à qualitate contraria, à multi-

tudine substantiæ cibi proprie, sicut suffocatio ignis ex qualitate aquæ, aut multitudine lignorum, aut etiam aere nō cremabili, sicut si poneretur ferrum nō faceret flammam: qualitas aduersa calori est frigiditas nimia, quæ vbi repente accidit corpori non modo suffocatio, & diminutio caloris, sed syncopa etiā causatur, imò & mors: vt euenit illis, qui summissum montē pertransfeūt hyberno tempore, qui ex Maximo frigore congelantur, & moriuntur propter suffocationem caloris, & spirituū. Qualitas autem venenosa suffocat calorem & spiritum, sicut contingit puteali prope Neapolim per octo milliaria, vbi est specus satis profundum, in quo si apponatur animal repente, vt est ingressum orificium specoris satis profundi suffocatur. hoc autem est propter aliquam causam venenosam, & propter qualitatem cōtrariam calori & spiritibus, vt si minimū eius trahatur per anhelitum, & ad cor pertingat, subito animal moritur. & dicebat incola, si poneretur animal in lacu, vbi adest maxima copia sulphuris quod iterum reuiuisceretur: sed nos experti sumus in cane nostro: nunquam tamen resurrexit. multitudo etiam sanguinis boni suffocat calorē, vt dicebat Hippoc. primo Apho. tertio Apho. habitus athletarum, quia ad sumum bonitatis

tatis attingunt periculosi &c.quia multitudo sanguinis suffocat.quod sicuti plurima ligna simul super ignem apposita suffocant ignem,ita etiam licet proprium alimẽtum caloris & spirituum sit sanguis,maxima tamen copia suffocat.multa enim copia pituitæ,aut alterius humoris idem facit tum ratione multitudinis,tum ratione qualitatis contrariȩ,& ita habebitis membra complicata,& enumerationem omnium causarum facientium syncopas ad sua capita facillime redactam.

QVAE IMPLICANT &c.dico dolorem colicum esse ex his,quæ nõ dant inducias,in quo sedando adeo symptomati occurrimus,vt etiam causam,affectumq; excitemus sicuti cũ philonium exhibemus,& stupefacientia frigida , augemus tunc causam,& non curamus ipsum morbum vt vel interim nõ moriatur:nihilominus licet dolor videatur symptomaticus per se,non tamen ita vehemens est,vt faciat causam esse negligẽdam nisi faceret lypothymiam.ideo Galen.dum proponit duas curationes,alteram quæ fit per remotionem causæ,alteram,quæ fit per remotionem symptomatis,cum vellet recurrere symptomati quod curatur demissis causis suis attulit lypothymiam,atq; de illis docuimus heri, quan-

do curabamus symptomata neglecta causa:licet non curemus causam:fieri tamé nõ potest,nec imaginari quidem,nisi empiricè velletis curare,vt morbum,aut symptoma curare valeatis, nisi causam prius cognoscatis,& concipiatis:quia recta non potest haberi curatio,nisi à natura rei:nec diminutio haberi potest, nisi ex cognitione causæ,ex qua cognoscitur symptoma.atq; tunc occurritis symptomati licet non remoueatis causam,ea tamen cognita dat indicationes distinctas,& rectas curandi,& sic Gale.primo curabit neglectis causis,ita tamen,vt det prius documẽtum non licere ad earum curationem accedere,nisi causa cognita,à quibus vt supra postea refert omnes causas lypothymiæ, & quoniam sunt sine methodo explicatæ,quomã supponit methodum ab eo traditam.12.therap.quæ per historiam traduntur non docet,sed monet nos: vt docere instituimus in hesterna lectione,omnesq; causas per methodũ ad sua quædam capita reduximus,& ad sua principia per veram diuisionem.His visis reliquum est,vt audiatis modo literam: QVAE A SYMPTOMATIBVS, ET MORBIS SVMVNTVR indicationes non simpliciter,sed per causam,quæ vnumquodq; retulit,consideranda sunt.et Gale.inquit.vultis

quæli

quælibet curare ſymptomata, quia ſymptomata ſunt: & morbos etiã, quia morbi ſunt: omiſsis interim cauſis non abſolute curantur coſiderando morbos & ſymptomata, ſine cauſa cognita, quæ vnumquodq; retulit: quoniam illa eſt, quæ diſtinguit indicationes rectas quomodo ſit agendum in curandis ſymptomatibus, ita vt licet velitis curare cauſas, quæ faciunt ſymptomata, nõ habetis modum curandi, niſi conceptis cauſis, & effectibus. ILLA VELVTI ANIMI DEFECTIO ET EXOLVTIO &c. incipit proponere Galen. ſymptomata, quæ curantur omiſsis ſuis cauſis, ita tamen vt cognoſcantur. proponit igitur lypothymiam, quia eſt ſymptoma peſsimũ. QVOD TRAHIT AD SE CVRAM ADMISSIS &c. dicit defectio, & exolutio. vertit interpres in duobus locis exolutionem, & confundit. Nos dicebamus in præcedentibus, quod aliud eſt exolutio, & animi defectio: nunc dicit Gale. pro vna eademq; re ambo hæc nomina eſſe à medicis vſitata: vna quidem res eſt, videbitur hoc, quod dixit Galen. contra dicere, hæc fuit cauſa interpretem nõ videre, quę nos vidimus: qui ſupra expoſuit diaphęreſis id eſt exolutio, nũc exponit exquiſitius ſcilicet exolutio. diximus quid eſſet diaphęreſis ſuperius, & quod male &c. exo-

lutio non idem est, quod lypothymia, & nihil aliud est exolutio, nisi resolutio totius toni: est enim tonus vigor totius virtutis, & ita idem est lypothymia & exolutio apud latinos: & sic aliud est exolutio hoc loco, & aliud suprà dicit ergo Galen. declarando nomina, quod exolutio, & defectio animi sunt duo nomina à medicis nominata, sed vna est res duobus nominibus appellata, quæ diuersas habet causas, & pro diuersitate causarum variæ sumuntur indicationes, licet non curentur causę: animo ENIM DEFICIVNT EX CHOLERIS &c. vbi ille proposuit, incipit distinguere causas facientes lypothymiam, quæ plures sunt. diximus heri, quod lypothymia est subita quædam omnium facultatum animæ defectio propter caloris innati diminutionem, & spirituum: idq; ostendimus. His ita expeditis munus nostrum est videre, quod omnes istæ causæ enumeratæ reducuntur ad hęc duo, vel ad diminutionem operationum propter resolutioné, vel propter suffocationé: ET SI PROPTER RESOLVTIONEM, VEL RATIONE ALIMENTI, VEL CAVSA INANITIONIS. incipit nunc tradere causas lypothymiæ, quæ fiunt per vias resolutionis, scilicet ratione inanitionis substantię: & dicit anima deficit

ex ch

ex cholera alui, fluorum. cholera vt nonnullis placitum est inter fluxiones alui enumeratur, & species fluoris nuncupatur: alij aliter dixerunt, & pauci inuenerunt huiusmodi affectus essentiam: & re vera nihil aliud est cholera nisi ęstuatio stomachi, & est principium lypothymiæ: & quod non sit inter fluxus alui videatis Hipp. & Gale. in quarto de ratione victus in acutis. Ios. postea quid Paulus dixit ibi Galen. quomodo cholera quædam sicca, quædam fluẽs, & humida est. si sicca, est sine fluore: & sic non est inter fluxiones enumeranda. & licet altera species fluida sit, quia definitio speciei non conuenit generi: & si vna species fluida seu fluxio erit, vel vt rectius loquar cum fluore alui, genus non erit fluxio. est inquit cholera æstuatio stomachi, & initium ad lypothymiam: moderni cholericam passionem nominant: & hæc passio duplicẽ potest habere causam, vel contingit propter repentinam humiditatem mordacem, acrem, multam, feruidamq́;, quæ regurgitat ad ventriculũ, & cum sit mordax, & feruens simul sæuiens facit æstuationem ventris: deinde erumpit in vomitum, & secessum, nec sufficit vna expulsio, imò semper fert simul inferius & superius, erumpit materia cum angustiis, & deliquiis animi, vt nihil sit deterius, & ma-

gis horrendum:& peracuta ægritudo eſt,vt in quarta ſaluet,vel interficiat: vel ſæuiſsima habet accidentia,& hæc eſt vna cauſa,& appellatur cholera humida. cholera verò acida eſt propter flatum acrem, & mordacem, qui continetur intra tunicas, vaſa, & cauitates ventriculi, nec habet exitum. vbi mordicat,erodit,extendit,& diſtrahit,& dolorem facit, facit æſtuationem, & appellatur cholera ſicca,quia nihil exit.habetis ergo quid ſit cholera:quo ad genus inter ęſtuationem ventriculi poni debet,& duas habet cauſas, vnam cum fluor erodens feruens ad ventriculum defluit,& hæc humida: altera quidem cauſa eſt, cum flatus intra tunicas ventriculi exiſtit,nec aliquid erum pit. Iſta præterea cholera ſi humida eſt,& cum fluore reponenda eſt lypothymia, quam facit ſub genere reſolutionis, non quidem propter defectum alimenti, ſed propter inanitionem ſubſtantiæ humoralis,& ſpiritus:ea verò quæ ſine fluore eſt,& acida, quia adeſt dolor reſoluuntur ſpiritus,& ratione doloris fit reſolutio propter inanitionem ſubſtantiæ ſpirituum, alui profluuij,quod genus ad reſolutionem reducitur,quæ fit propter reſolutionem humoralē, profluuium alui eſt,quod à græcis diarrhœa dicitur: & ratione generis appellatur, & eſt cum hu-

moret

mores varij à toto ambitu venarum fluunt ad intestina, & ad ventrem, & excernuntur, cum dolore: sine tamen excoriatione, quia cum adest excoriatio dysenteria dicitur. moderni accipiunt nomen generis, & latinum faciunt, At constituunt vnam speciem, quam diarrhœam appellant, male tamen prolatam, ita & quando legetis apud ipsos diarrhœam intelligatis tunc fluorem, quod quidem ab illis, qui elegantius loquuntur profluuium alui appellatur. Ab huiusmodi ergo profluuio potest lypothymia fieri: quoniam inaniuntur spiritus, & subiecta, in quibus ipsi fundãtur spiritus, EX INTESTINORVM DIFFICVLTATIBVS &c. difficultas intestinorum apud Græcos dicitur dysenteria, leuitas verò lyenteria: dysenteria nihil aliud est, nisi fluor alui cum excoriatione, & vlcere in intestinis, lyenteria verò est cum virtus contentiua non continet quod cõtinere debet: imò cibum incoctum transmittit ad intestina sicut desumitur, & appellatur huiusmodi affectus à mulieribus vulgari lingua, mal di canale, quasi quod sint canales quidam ab ore ad intestina materiam absque aliqua virtute contentiua ad intestina amãdantes. Atq; nemini dubium, quod lyenteria facit resolutionẽ spirituũ propter duo,

mus.& idem ſanguis fluit, ſi fit fluxus ſanguinis,& ex eo lypothymia ad reſolutionē reducitur propter inanitionem ſubſtantiæ factam,& ſpirituum: SANGVINIS TVM EX ORE, TVM EX NARIBVS PERFVSIO, IMMODICISQVE EX PARTV PVRGATIONIBVS &c. Reducuntur huiuſmodi lypothymiæ ad eandē reſolutionem, ſicut de hæmorrhoidibus diximus: NONNVNQVAM VERO ANIMAE DEFECTVM ATTVLIT MAGNA CRVDITAS &c. Notetis cruditas in ventriculo eſt duplex, vel eſt per exceſſum, vel per defectum: vbi humor aggregatus in ventriculo eſt duplex, & non concoctus, qui non potuit habere à calore naturali formam chili, ſed permanſit crudus, vel cum plurima pituita aggregatur in ventriculo, eſt enim pituita humor crudus, quia non potuit habere formam ſanguinis, vel plurimi humores corrupti: vt bilis eruginea, vel alii humores, qui exceſſerunt concoctionem: vt ſanguis aduſtus, vel nimis calefactus, vt tranſeat in alium humorem. dicitur hæc cruditas per exceſsū, quia alij humores non deuenerunt ad propriam maturitatem, ſicut ſi fructus ſunt putrefacti, maturi dicātur: & licet calor decreuerit eos, dicūtur crudi: ita humores in corpore crudi,

qui

qui cum fuerint ex istis faciunt lypothymiam, virtutis suffocationem, quia vbi humor frigidus repentè occupat ventriculum suffocatur virtus, similiter humores crudi per excessum si deuenerint ad vẽtriculum, cum non egeruntur, faciunt diminutionem caloris innati, & spirituum, qui suffocãtur: & quãdo exeunt etiam sunt duæ causæ, primo suis qualitatibus, deinde multitudine suffocantur: exeundo autem inanitur caloris, & spiritus substantia: & vtrunq; malum est siue permaneat, siue exeat. ET INGENS FAMES, QVAE BOLISMVS DICITVR, NIHIL ALIVD EST, QVAM ANIMAE DELIQVIVM &c. huiusmodi deliquium per suffocationem fit: est autem bolismos ingens fames præter naturam, & præter necessitatem, quæ contingit ventriculo propter maximam frigiditatem, quia dicebat Gal. de symptomatum causis, cap. septimo, quod fames naturalis fit, cum mẽbra attrahunt à venis, venæ ab hepate, hepar à vẽtriculo: & dum facit attractionem ventriculus, facit corrugationẽ, & motum, & fames fit naturalis, quia cum motu: sed cum frigiditas ventriculi ea est, quæ facit corrugationem, & attractionem fames ista ægritudo est: modo vbi est maxima frigiditas, vel magna caliditas pungens, & simulans

lans fit fames & corrugatio,quæ non poteſt tolerari, & dicitur fames ſyncopalis deducens in ſyncopam,& dictur buliſmos,quaſi magna fames. Græci enim cum volunt dicere quandam rem magnam equum, vel bouem appellant. Ideo dicunt hipoſtilion, ſcilicet aper magnum animal bos,& equus, boliſmus autem dicitur magna fames,ſicut bos eſt magnum animal.Bene iſti dixerunt famem ſyncopalem,quia dicit Galen.nihil aliud eſt,niſi animi deliquium:quoniam ea ventriculi attractio,quæ fit ob corrugationem eſt diſpoſitio ad lypothymiam, OMNEM ETIAM VTERI STRANGVLATIONEM IDEM DEFECTVS ANTECEDIT &c. Et facit animi deliquiũ per ſuffocationem caloris naturalis, ſicut vulnus & nõ ſolùm vteri ſtrangulatus id facit,ſed etiam ſi ad vnum latus, ſiue ad alterum deflexerit,aut etiã conſcenderit.Quid ſit iſte ſtrangulatus dicamus, prætereà quæ poſsit eſſe cauſa tam vehemens,cum vterus ſit membrum ignobile, & cum defluit ad vnum, vel ad alterum latus, ſiue aſcenderit faciat lypothymiam, cum ſine vtero poſsit mulier viuere, ſicut ego vidi in anathonomia viua,in qua vterũ totum vidi auferri,& vixit mulier illa.ſi ergo perquiretur à vobis cauſa, ſi neſciretis reſpondere videremini imperiti:

imperiti: præterea ignorata causa, quomodo occurrendum esset nesciretis. Ideo quæratis scire vnde proueniat strangulatus, & defluxio ad latera: notetis quod non fiunt animi deliquia, quia matrix stranguletur, vel astringatur, sed siue stranguletur, siue ad latera mutetur, siue exeat quãtum sit ratione matricis non fiunt accidentia sæua, neq; defluxio est cum syncope, sed quæ sit causa efficiens suffocationẽ, & deliquium animi? audiatis, scire debetis, quod retentio menstruorum, & seminis sunt duo, quæ possunt & strangulatũ, & animi deliquium, & mortem facere: sed quando ad latera decumbat, quando etiam ascendat, & strangulatum faciat, & colla plerunque adeo fiant tumefacta, vt credant mulieres matricem deuenire ad locum illum, ratio perscrutans est, causa huius est non matrix, sed vapores, qui ascẽdunt in menstruo retento, aut à semine, retento autẽ sanguine menstruo venæ replentur, deinde plenitudo deuenit ad partes vteri, qui locus illius erat deputatus ad talem expulsionem, & ita repletur totum corpus & maximè venæ circa vterum: quæ repletæ, atque etiam nerui deuenientes ad illum locum dilatantur in latitudinem, & abbreuiantur in longitudine, & dum abbreuiantur retrahitur matrix: etsi repletio maior

erit

erit ad vnam partem retrahitur ad aliam: si æqualis æqualiter trahetur, & tunc fiet strãgulatus, & animi deliquium: quia dum fit retractio illa plurima materia adest in vtero, & in toto ambitu venarum plurimam facit eleuationem vaporum ad cerebrum, ad cor, & ad os ventriculi: qui quidem vapores facientes mordicationes suffocantes calorem, & spiritus syncopam faciunt propter suffocationem, quia ex multitudine, & hæc suffocatio non est adeò perniciosa sicut ex retentione seminis, in quas suffocationes matronæ viduæ incidere solent ex retẽtione seminis, quod retẽtum & multiplicatum putrescit tali putredine, vt fiat venenum, & interficiat mulierem suffocatam. Neq; verò mirandum est ex vaporibus putrefacti seminis tantam vim ad cor deuenire, vt subito faciat deliquium animi, & mortem, si estis memores quantam viam habeat morsus vnius phalangii, vel scorpionis: ex cuius ictu quantula materia emanat, & in tanta est efficacia, vt ad cor deueniat, & faciat syncopam: ita fit in semine retẽto illa aura venenosa deuenit ad spiritus, & facit suffocationem spirituum & caloris innati, & lypothymiam: & tandem mortem: propterea viduæ nostræ ætatis ne semen retineãt, & multiplicetur, atq; putrescat sibiipsi cõsulentes

non

non incidunt in huiuſmodi deliquium: INSEQVITVR ETIAM QVANDOQVE VTERI INFLAMMATIONEM &c. animi deliquiuum per viam ſuffocationis, quia vbi eſt inflammatio aduenit multitudo humorum ad locum inflammatum, vapores multi eleuantur ab ea multitudine, qui permiſti ſpiritibus & calori innato ſuffocant calorem & ſpiritum: præterea inflãmationem ſequitur dolor vehemens, ex dolore reſoluuntur ſpiritus, & ita inflammationi duo contingunt multitudo vaporum ſuffocantium, & dolor vehemens vires deiiciens. Et ideo peſsima eſt inflammatio, quæ ſi fuerit interna non eſt mirum ſi vires immediate cadant. SED APOPLEXIAM &c. Præterea huiuſmodi ſyncope præcedit morbum comitialem, & apoplexiã, illa eſt per viam ſuffocationis, apoplexia eſt cum ventriculi cerebri ob plurimum humorem frigidum intercipiuntur, & clauduntur, & via intercipitur ſpirituum aſcendentium à corde ad cerebrum ſine mediante: præterea non eſt mirum ſi repente obruit ſpiritus, & ſuffocat. ideo contingit in epilepſia, quæ nõ differt ab apoplexia, niſi ſecũdum magis, & minus non eſt admittẽda obſtructio vẽtriculorum, quę epilepſia via eſt in apoplexiã. vbicunque igitur contingit apoplexia, vel epilepſia

epilepsia propter subitam suffocationẽ caloris & spirituum fit animi deliquium.

NONNVNQVAM CVM FEBR. ACCESSIONIBVS, &c. Perseuerat. Galen. in enumerandis causis omnibus lypothymię: hoc enim pollicitus fuerat in principio pręcedentis explanationis se facturum, & præter reliqua dixit, quòd solet contingere lypothymia in accessionibus febrium acutarum, præcipuè si corpus fuerit summe calidum, aut modice plenum, & hæc omnia sunt consideranda: & antequam ad hoc deueniamus, vt causæ redigantur ad sua capita, & videamus vtrum sit ratione resolutionis spirituum, vel suffocationis: primo declarabitur locus iste Galen. vbi dicit qui in accessionibus, &c. quandoq; contingit syncopa si corpus fuerit summe squalidum, aut immodice plenum. & notandum quomodo velit Galen. quòd ista duo cum sint prorsus oppofita, & satis sit hic Gal. obscure describit duas febrium species, quæ ab Auicen. appellatæ sunt altera syncopalis minuta, altera syncopalis humorosa: & ne credatis Galen. fuisse hoc loco negligentem, quia decimo therap. declarat, quæ sunt istæ duæ febres, & nominibus elegãtioribus nõ menstruosis appellat eas, quæ duæ species febrium si inuadunt cum syncopa sunt deter-

rimæ: febris syncopalis minuta inuadit nõ cũ syncopa proprie, sed cũ an mi deliquio: & est illa quæ putredine humorum cholericorũ contingit, qui quidẽ humores subtiles sunt, & acres, & mordaces, cum putrescunt, quia tenues sunt. Auicenna barbarè loquitur febrem hanc minutam, quia ab humore tenui, & vt ipse exponit minutò dependet, & hæc est ratio naturæ: illa verò quæ humorosa dicitur, quia depẽdet ab humore pituitoso, crasso, ac viscido tali nomine appellauit eam. Gal. verò citato loco dixit quædã febris inuadit cũ syncopa in accessionibus propter humores acres, biliosos, tenues, ac ardẽtes ad os ventriculi, alioqui debiles deueniẽtes, & occurrẽtes ratione cuius virtus deleretur, calórq; naturalis & spiritus opprimitur: & sequitur SYNCOPE per viam suffocationis alia febris est, quæ inuadit etiam cum syncopa. Sed non propter humores tenues, sed propter pituitam vitream, crassam occupantem os ventriculi & sui frigiditate, & multitudine suffocantis, & causantis dolorẽ, & æstuationẽ caloris & spiritus. diceret aliquis quare in in his febribus accedit syncopa, cum multæ aliæ febres biliosæ sint, vt tertiana simplex, & notha: in quibus tamen non accidit syncopa, aliæ etiam multæ quotidianæ sunt

à pit

à pituita depēdentes, quæ non inuadūt cum syncopa, hoc fit propter duas rationes, & quia licet bilis omnis sit bilis, tamen latitudinē habet; quædam enim acrior, & subtilior, & malignior est; quædā benignior sicut ἄχορ sanguinis qui est in primo gradu naturæ bilis: postea vbi magis ferueſcit fit syncera bilis, si postea magis aduratur, fit rufa, & vitellina, & ad adustas tendit, & teterrimas: & ita ista bilis, quæ facit talē syncopam est maligna, mordax, & adusta, quæ deuenit ad os ventriculi, & facit irritationem, & mordicationem: & ita incidit patiens in syncopam. In pituitosa autem secus est, sicut humor biliosus faciens syncopam ardentiſsimus est, & tenuiſsimus, mordaciſsimúsq; ita iste ob suam frigiditatem maximā facit huiusmodi syncopā, & symptomata per suffocationē caloris naturalis & spirituum. Dicit itaque Gale. in litera in acceſsionibus febrium nonnunquā contingit maximè si corpus fuerit aridū, & squalidū intelligit de illa febre syncopali, quæ accidit ab humore bilioso putreſcēte: cum enim squalidum est corpus, tunc os ventriculi paratū est ad omnem iniuriā suscipiendā humoris tenuis, acrísq;, quia cū sit squalidus ventriculus est ab omni pituita locante membranas, & tunicas ventriculi: ita vt

cum accidit bilis, si fuerit ibi pituita, vel alius humor non poterit stimulare, quia nō immediate cōtingit: deinde pituita sua qualitate contraria contéperat bilem, sicut aqua vinū ideo non occurrit cum sua vi, sed cū occurrit squalido ventriculo cōtingit, & facit cōtactum per alterationé maximam: propterea quod nihil est ibi, quod contemperet acrimoniam, & sic stimulat vehementer. Cum verò dixit cum corpus immodice plenum, intelligit corpus repletū humore pituitoso, cum in accessionibus febriū humor pituitosus accidit ad os ventriculi & sua frigiditate, & multitudine facit suffocationem caloris, intellexit eam febrem, quæ à nouis febris syncopalis humorosa appellatur, CVM FEBRE VERO ARDENTE, ATQVE MALIGNA, &c. tāgit hoc loco, febrem ardentem & malignam, dicitur febris ardens, quæ à qualitatibus manifestis contingit, sicut ea, quæ à Græcis dicitur causos, à nostris ardēs, & rectè, est enim vnum & idem vocabulum. febres igitur ardentes & causi procedunt ab ipsa bile putrescente in venis, & quia bilis ardentissima est in natura sua cum putrescit, & intra venas est, facit acutissimas febres, quæ terminantur in septima vel ad mortem, vel ad salutem: quia nō potest facere moram tan-

tum

tus ardor in corpore, quin faciat mortem, vel ad salutem terminetur: & tantus est ardor sæpe maximus in corpore delicato, vt resoluat calorem naturalē & spiritus propter maximum feruorem igneum,& excutitur calor & spiritus, sicut à magno igne consumitur parua flamma: & tales incidũt ter, & quater in syncopam, & opus erit cum aceto, & aqua rosata, & cum modico vino labia mollire; & oportet continuò reficere: & isti vulgari lingua Italica dicunt accessērunt de angoscia, in angoscia: febres verò malignæ eædem sunt: differunt autem ab ardentibus in accidentibus: fiunt enim malignæ cum accidentibus, & massa sanguinis in aliqua parte intra venas putrescente: hoc autem non contingit, nisi propter maximas obstructiones, & ob maximam aliquam humiditatem,& tandem ob maximam causam facientem putredinem, & febrem. Itaque putredo facit hoc nempe humorem malignum, imò putredo accedens humori facit venenum de locis affectis. febris ergo adurens dicitur propter maximum calorem, & ab vtroque fit syncopa:& cum putredo in corde confirmata est, cadit virtus,& suffocatur calor à putredine maxima in corpore existēte, & ista syncopa fit propter suffocationem caloris & ideo

quotiescunq; accedetis ad istos in mane pulsus apparebit validus; vesperi erit omnino pulsus & virtus deiecta. ET QVIBVS PER febrium accessiones extrema vehementer refrigerata sunt; &c. Licet hoc loco Gale. breuis colligat totam medicinā in principio accessionū corpora ita vehemēter refrigerentur, incidunt in syncopā: & statim erit necessarium occurrere illi frigiditati, & hęc per viam suffocationis; quia semper contrarium expellit contrarium, vbi refrigescunt extrema vehemēter, est paucus calor in corpore: à proportione maioris inæqualitatis prouenit actio, & cum fuerint duæ qualitates inuicem agentes, & vna corrumpat aliam, à parte illius qualitatis, in qua est proportio maioris inæqualitatis, prouenit actio, altera patietur. Igitur vbi calor debilis esse, & vehemens frigiditas cum sint duæ cōtrariæ qualitates se expellēt, & cum ex parte frigiditatis sit proportio maioris inæqualitatis extinguet calorem naturalem, & inducet syncopam per viam suffocationis, & quandoque mortem, nisi occurratur: QVIPPE VEL OB inflammationes vel iecoris, vel stomachi maximè febricitant, &c. Quicunque habent inflammationem in visceribus, & febricitant propter huiusmodi inflammationē siue fuerit à sanguine,

guine, siue à bile modo fuerit in viscere anteriori in principio accessionum, cum febres istæ habeant accessiones, augetur inflammatio propter accessionē, propter nouam materiā calor naturalis impetū fluentis materiæ non tolerat, & cum sit debilis obturatur, obruitur, & suffocatur, & incidunt homines in syncopam, sed quoniā hic est vnum in quo possetis errare. dicit Gale. hoc loco, vbi fuerit inflammatio in principiis accessionum fiunt quandoque syncopæ. sed modo dicet quis, vbi fuerint inflammationes in ventriculo, aut in hepate, & in membris naturalibus? nō potest esse, quia perpetua, & continua febris in illis corporis necessariò inest. Quid ergo dicere debemus in accessionum principio? quoniam accessiones, & paroxismi non accidunt in febribus verè continuis, vt in illis, quæ accidunt ex inflammationibus hepatis, vel ventriculi in hac difficultate oportet meminisse eorū, quæ antea præmisimus: cū nonnulli ex modernis distinguant febres continuas, vt febrim ardentem, vel syncopalē ad hunc modum: febris ardens & continua nomine illa dicitur quum putrescit humor in magnis venis prope cor: cum verò in aliis venis putrescit nō prope cor sunt cōtinuæ, nō ardentes, sed proportionales de cholera: &

hoc propter malum intellectum verborum Gale. in secundo de crisi, secundum modernorum computationem cap. 6. vbi de febribus continuis loquitur. febris continua est, quæ habet duplicẽ differentiam, quædam est cõtinua ad hunc sensum, vt paroxismus incipiat in principio febris, nec desinat, nisi vsq; ad crisin, vel ad vltimum febris, vel hic paroxismus perseuerat in eodem tenore à principio ad finẽ, vel procedit declinando, vel incipit leuis & procedit augendo vsque ad statum: omnes tamen dicuntur cõtinuæ, & vnus est paroxismus, & vna accessio: & hoc facit febrem cõtinuam, in qua est vnus tantum paroxismus. Continuæ verò quæ faciunt exacerbationem, & accessionẽ non sunt verè continuæ: primo non differunt, nisi ratione multitudinis materiæ, & constipationis, quæ paucam habeat materiam, & poros apertos: incipiunt magnæ, & procedunt diminuendo: quia natura habet victoriam suprà materiam, & plurimum resoluit: illa verò perseuerat magna vsque ad statum cum humores, & obstructiones sunt æquales virtuti ita, vt quando incipit putredo tantum distribuitur & resoluitur, quantum putrescit: nec pori sunt ita aperti, vt plus diffletur, quam putrescat: quãdo verò procedit augendo signum est, quod

obstru

obstructiones ita magnæ sunt: vt plus putrescat, quam difflaetur per halitũ, & augeatur febris: quia putredo inualescit, nec potest difflatio fieri, quia pori obstructi sunt, & tunc procedunt augendo, donec humor decoquatur, subtilietur, pori aperiantur, & difflent: & hæc est febris continua, & tunc vel potest contingere à tenuiori parte sanguinis, & illa propriè dicitur synocha, vel à bile syncera, & illa dicitur causos, ita vt synocha & febris ardens sunt verè continuæ continuate, & procedunt vel augendo, vel diminuendo, vel semper in eodem permanendo statu, & in istis sicut in erysipelate confusi sunt moderni, & Paulus, & Aëtius, quod synocha procedit à putredine sanguinis. dico quod si per sanguinem verum sanguinem intelligunt falsum est, & est contra Galen. secundo de diff. febr. secundo. vbi inquit synocha fit ex putredine bilis: quare dixit ex putredine bilis? quia non procedit ex syncera bile, quoniam procedit ex ichore sanguinis, tandẽ hoc tenere debemus, quod synocha fit ex putredine tenuioris partis sanguinis, quam partem ichorem appellamus, quæ pars sanguinis dicitur bilis, cùm non ita exquisite volumus loqui, sicut Galen. ibi, cum dixit synocham fieri ex putredine bilis, cùm tamen. 9. therap. dixerit,

xerit, quod ex parte tenuiori sanguinis procedit, siue ergo febris ardens sit, siue synocha semper sunt illæ verè cõtinuæ illis tribus modis dictæ, siue modo putrescat materia in locis propinquis cordi, vel in aliis locis nõ differũt, nisi secundũ magis & minus, & à vi mineræ differũt cũ putrescit humor biliosus prope cor ardentior est: cũ in venis longinquis cordi mitior est, modo & alia febris est, quæ etiã ipsa cõtinua est, quæq; nõ desinit ad infebricitationẽ, sed dicitur cõtinua ad istũ sensum, quia nullũ est tẽpus in ea, quo non sit febris. propriè verò cõtinua, tũc nõ est: quia ea sunt cõtinua quorũ extrema sunt vnũ: vt Ar. in lib. de gen. oportet ergo ad hoc, vt sit febris continua, quod sit vnus motus cõtinuus: vnus autẽ ille motus cõtinuus est, q nõ habet extrema simul, sed vnita: & sic illa febris cuius paroxismus vnus est, continua est: cũ verò paroxismi simul sunt, nec possit assignari tẽpus inter paroxismũ, & paroxismũ sed vnus annectitur sequẽti dicitur cõtinua impropriè, sicut illa, quorũ extrema sunt simul agglutinata, vel cõnexa impropriè dicũtur cõtinuã: etsi forte fortuna cõtingat, vt plurimi paroxismi simul sint à medicis febris continua appellatur: sed si tres, vel quatuor febres erũt complicatæ, quia paroxismi sunt tam

crebri

crebri, vt vnus inueniat alium, dicetur à medicis febris continua, sed impropriè. His stantibus quid voluit dicere hoc loco, cum dixit in inflammationibus iecoris, aut ventriculi. IN ACCESSIONIBVS FEBRIVM, &c. si contingat animi deliquium quomodo fiunt accessiones? si febres in inflammationibus fiant necessariò continuæ, quia cum adsit putredo in locis vicinis cordi, necessariò putredo accedit ad cor, & fit febris continua. Notetis febris quæ dependet ab inflammationibus, vt accidēs licet sit continua, non tamen continua continuitate est: sicut cum humor putrescens in venis est: est enim continua, quia continua est causa: & effectus continuus, nec desinit nisi putredo desinat: sed in istis febribus, quæ sunt ab inflāmationibus idē contingit: dicebat Gal. in text. & in secundo de dif. feb. quod in inflāmationibus oculi sunt per periodos quod est; nam cum membrū mandans humorem colligit, etiam habet in se copiā quandam determinatam, quam non potest amplius tolerare, expellere conatur, & membrum recipiens iterum aggregatur in tanto tempore, quia permanet eadem res victus, idem membrum, eadem cæli constitutio, vt non possit amplius tolerari, & tunc insurgit denuo ad expellendum,

lendum,& fiunt huiusmodi periodi:ita etiã in inflammationibus in humido corpore existentibus fiunt in eis aliquæ periodi materiæ expulsæ ad locũ inflammatum:& inflammatio est inter fluxiones,vt in secundo huius habetur:ideo cum inflãmatio fit,necessario membrum mãdans,& mẽbrum recipiens est: habet autem periodos,quia illi humores habent periodos; & fiunt tales, qualis est humor.ideo in pleuritide febris est continua,ita tamen vt habeat accessionem de tertio in tertiũ,quia vt plurimum talis est materia,quæ putrescit.si autẽ à sanguinis putredine deuenerit habet easdem periodos,quia cum tenuior pars sanguinis putrescit,habet naturã bilis.si verò alij humores putrescant habent suas periodos,vt plurimum,& sunt accessiones tertianę,quia aut plurimum habet suas periodos.sed sanguis biliosus,vel pars tenuior sanguinis facit pleuritidem.hoc est ergo,quod dicit Galen.in principiis accessionũ febrium ab inflammatione pendẽtium quãdoq; fieri syncopam:& ratio est,quia cum in tẽpore accessionum moueatur materia ad locum,& augeatur inflammatio maxime si circa hepar,vel circa ventriculũ fuerit propter maximum consensum,quem habent cum corde per venam cauam,& arteriam fiunt syn-

cop

copæ,quoniam suffocatur calor,& illiduntur spiritus. CONFERTIM VBI CRVDI MINIMEQVE CONCOCTI &c. vbicunq; sunt tales inflammationes,facillime in principiis accessionum animi deliquia cõtingunt,sed præcipue hoc erit, vbi humores crudi,vel minime concocti redundant:non credatis quod Gale.inutiliter idẽ repetat dum dicit CRVDI &c. græcus codex sonat omachiæ auctomos idem sonat apud græcos,quod crudus per defectum:cũ per metaphoram dixerũt poetæ crudam senectutem,quæ nondum attingit finẽ senectutis.non cocta verò,quæ non attingunt concoctionis finem,qua fuerunt assata,siue combusta,siue putrefacta:quod ostenditur per terminũ illum infinitũ,quia apud dialecticos nihil ponit in re.crudum igitur illud dicitur,quod non deuenit &c.non coctum quod nõ est assecutum finem,sed excessit quicquid sit illud:ideo bene dixit crudi,& non cocti:crudus humor est pituita, non coctus bilis assata,& humores omnes deprauati : voluit tangere vtrunq; istorum terminorũ:hinc sit syncopa pessima,si fuerint humores crudi,vel assati:& hoc probabile est,quia si fit missio ex impetu humorum ad locum quãto magis repletũ erit corpus in cutim faceret,& tanto magis suffoca

focatio caloris,& syncopa causabitur.

ANIMO ETIAM DEFICIVNT, QVIBVS OS VENIT &c. Prostat Galen. in enumerandis deliquij animi causis,& nō erit aliud officium nostrum, nisi reducere ad sua capita per methodum omnes causas explicatas à Galen. dicit igitur quod etiam contingit quandoq; deliquium animi, vbi os ventriculi fuerit imbecillum in primis verò duas, vel tres affert causas: prima est propter imbecillitatem ventriculi, secunda propter humores acres,& mordicantes os ventriculi: tertia propter humores crassos. quo ad primū potest esse imbecillitas ventriculi, & reliqua possunt esse imbecilla membra: quando non exercet opera propria sicut oportet,& sic in actionibus deficit, imbecillitas ista est vel ratione intemperiei, quæ illi accessit, vel malæ compositionis, vel ratione solutionis continui, probat igitur Gale. aliquando contingere syncopam ex imbecillitate ventriculi: scitis enim quod vbi est imbecillitas mēbri, excremēta, quæ fiunt in fortioribus, transmittuntur ad illud, vt inquit Galen. secundo de facultatib. naturalibus, siue dico fuerit orta vel ratione malæ cōpositionis, vt quia humor aliquis cuiuscunq; generis, vel aliqua ventositas inter tunicas, siue etiam sit so-

luta

luta continuitas, vel intemperies quæ contingit frequentius, & plerunq; frigida, aliquando etiam calida: cum ratione imbecillitatis non exercet operationes suas, & sic contingit syncopa ex imbecillitate ventriculi. sed nunquid per viam suffocationis, an resolutionis contingat? potest ratione cuiuscunque contingere, si fuerit imbecillitas in virtute contentiua, vt quicquid apponitur egeratur, & corpus plusquam oportet euacuetur, tũc sequetur deliquium propter inanitionem, & sic per viam resolutionis. Si verò concoctrix imbecillis sit, generat humores crudos, fit in ventriculo frigiditas, per viam suffocationis causatur animi deliquium. ideo qui dicunt per ventriculi imbecillitatem fieri syncopam, vel dicunt, quoniam oportet scire quod non tantum imbecillitas sit, sed in quo genere actionum, an in attractione, vel in retentrice sit, vel concoctrice, vel expultrice, & tunc scietis vbi deficiet actio: si aufertur, aut diminuitur, quod frigus est: si corrumpitur caliditas, cum ita fuerit an sit per resolutionem, vel propter suffocationẽ, & hoc multum refert, quia sunt causæ oppositæ, dicit Gale. aut loquendo disiunctiue ad veritatem cuius sufficit vltimam partem esse veram, AVT VITIOSIS SVCCIS &c.

Et de

Et deprauatis, aut non crudis cruditate per defectum, ſed per exceſſum potius: qui quidem eſt tum propter qualitatem factam à putredine, quia ſciuiſtis quod putredo qualitas eſt adueniens humoribus contrariæ naturæ, ratione cuius reſoluitur calor & ſpiritus, ſicut etiam ratione mordacitatis, vel ſalſedinis punctio, & mordicatio ventriculi fit. ſi igitur vitioſi humores ſint ratione putredinis deuenientis ad ventriculum, qui cauſent ſyncopam, reducetur ad ſuffocationem, quia putredo ſuffocat, ſi fuerint humores acres ad reſolutioné reducetur, quia excitant dolorem, & dolor eſt vna ex cauſis reſoluentibus calorem & ſpiritus per viam reſolutionis & inanitionis: ſi autem habuerint vtranq; qualitatem, acrimoniam inquam, & putredinem, tunc fient paruæ ſyncopæ, quæ ſequuntur febres ſyncopales minutas, in quibus occurrit humor putrefactus ob ſegnes, & humores acres, quia bilioſus humor eſt, qui putruit quem humorem perpetuò concoquit. at eroſio eſt: igitur iſta cauſa ſecunda, & ſyncopa iſta erit per viam reſolutionis propter acrimoniam, & per viam ſuffocationis propter putredinem, AVT A CRASSIS AVT GLVTINOSIS VEL FRIGIDIS HVMORIBVS &c. iſta eſt tertia cauſa cum humor

craſ

crassus,& viscidus accedit ad ventriculum, & tunc per viã suffocationis contingit syncopa. NONNVLLI VEHEMENTIVS CVM AFFECTIBVS OMNINO DEFECERVNT PRAECIPVE SENES &c. Persistit in sua enumeratione per catalogum,& inquit quod non accidit syncopa propter animi accidentia,quæ exterminat ad contrariam temperaturã aliqui lætitia, & præ nimio gaudio mortui sunt. Quomodo igitur nõ incident in syncopam si cõtingit ipsis moriuntur & ista syncopa ad quæ reducetur,debetis distinguere,quæ sint accidentia:si accidentia propter nimium gaudium,moriuntur isti repẽte,quia resoluitur calor innatus & spiritus,quia intra seruunt, in gaudio egrediuntur ad circunferẽtiam.si verò contingit tristitia spiritus trahuntur ad cor,& præ nimia copia suffocantur.dixit præcipue senes,quia senes tales habent modicum calorẽ:at spiritus debilis facilius extinguitur, sicut ignis paucus extinguitur. præterea alimẽtum senum ferè semper malum est & paucum,quia pabulũ illud est veluti aqua,& ardet.est ergo paucus calor senum in substãtia & in paruo pabulo:etenim ipsorum nõ pauci ob memorẽ lætitiã & excandescentiam sunt mortui,& hæc possunt causare mortem.quid mirũ si syncopam?ita

vtrunq; facit:facit enim vt calor & ſpiritus habeant diuerſos motus. primo deducuntur ad interiora, vt ſuccurratur cordi, & per ſubitum aduentum ſuffocantur; prӕterea ſubitò poſtea expanduntur, & ita cauſatur reſolutio ſpirituum; propterea iracundia maximus motus eſt, NON NVNQVAM VAPORES &c. Affert & aliā cauſam propter vapores, ratione quorum contingit, vt fiat deliquium animi, & hoc indicat prӕfocatio omnis ex vtero propter ſubitos vapores aſcendentes ad cor, & ſyncopa hӕc fit, quia calor ſuffocatur, & ideo ſyncopa iſta reducitur ad ſuffocationem, & quemadmodum robuſtioribus immoderati ſudores ſyncopam cauſant; ita imbecillibus vapores ad cor eleuati ſyncopam faciunt, cauſa autem cur ſudores immodici facti etiā diaphoretici ſyncopam cauſentur eſt, quia inaniunt calorem & ſpiritum, nec perſiſtunt, donec deducāt ad ſyncopā. PRAETEREA ABSCESSVS ERVPTIO &c. Hӕc eſt alia cauſa, quӕ poteſt facere ſyncopam; & notetis, quia quӕcunque ſubita eruptio, & abſceſſus ſiue fuerit neruus abſceſſus in aliqua parte corporis, vt in tibiis cum ſit ille magnus vti vter, qui dicitur hydrops, ſiue aliud fuerit in collo impediens anhelitum ex quorum eruptione incidunt homines in

ſync

ſyncopam:& eſt vniuerſale præceptum,ne confertim fiat talis eruptio,& ſi contingat ſyncopa fit,quæ ad reſolutionem deducitur. Hic poſſet dubitari,videtur quod non poſſit hoc contingere,quia ſi talia purgentur, qualia purgari debent,confert & leuiter ferunt: ſed vbi in hydrope aqua euacuatur, euacuatur quod debet.igitur tunc non debet cauſare ſyncopam: dubitatio iſta oritur ex malo intellectu verborum Galen.& Hippo.inquit Hippocrates talia,non quanta,præſupponendo quod quantitas ſit pro ratione virium,modo ſi eſſet materia euacuanda mala,& præter naturam,& confertim eam euacuare velitis,non tolerabitur: ideo quoad authoritatem ſatis reſponſum eſt:quantum verò ad rationem attinet verum eſt, quod euacuatis humoribus præter naturam,ſi euacuatis pluſquam oportet non toleratur,quia vbi calor & ſpiritus eſt vnitus,vt concoquant & præparent humores, vbi euacuatis confertim multum, & plurimum de ſpiritibus & calore euacuatur.ideo dicunt moderni,nunquam poſſumus euacuare aliquid de nociuo,quin euacuemus aliquid de iuuatiuo:Alia eſt ratio, quia dum fit euacuatio abſceſſus ibi eſt ſinus,nec poteſt dari vacuũ:vbi fuerit repente euacuatus totus humor,plurimus calor

ſimul cum ſpiritibus deueniunt ad illũ locum,& exinaniunt partes nobiles dum repletur & ſinus,& vacuum: & multipliciter fit reſolutio. Ideo dum euacuatur tota materia hydropis,& quia illa concauitas maxima eſt tanta caloris copia,& ſpirituũ neceſſario repletur, vt animus intereat. omnes iſtæ cauſæ ad inanitionem reducuntur. bene addit maxime, ſi fuerit eruptio in partes interiores, quia ſi eſt verũ, euacuationẽ puris in hydrope, ſi exterius erumpit, ſyncopā facere, nec mirum ſi interius erumpat, quia non tantũ fit repentina euacuatio, ſed etiam ſi materia illa ad nobiles deuenit partes ad ventriculum,& hepar tunc ſuffocatur calor & ſpiritus: quia vbi concurrunt duæ cauſæ faciẽtes effectum, maxime efficitur:& quia reſolutio & ſuffocatio faciunt ſyncopam, ideo maxime dum cauſant mortẽ. SI AD VENTREM ET AFFATIM DEVENERIT &c. Hoc eſt idem in curatione abſceſſus, ſicut cum plus nimio euacuamus, vel cũ miſsione ſanguinis, vel pharmacia, vel cum clyſteribus: quia exinaniuntur ſpiritus, & calor, ſubiectum ſpiritus, nimirũ humores, SED ETIAM VEHEMENTIA DOLORIS VIRTVTEM PROSTERNIT &c. Hoc eſt manifeſtum, quia dolor agitat ſpiritus ad locum decurrentes,& fit reſolutio dum

dum virtus,calor,& ſpiritus trahuntur ad locum doloris,fit etiã ibi ſuffocatio,& attractio.Ideo dolores ſunt ex illis,qui maxime virtutẽ proſternunt,ſicut fœtor: QVIA ETIAM RESOLVVNT ET SVFFOCANT,NIMIRVM &c.Affert Gale.duos acutiſsimos dolores inteſtinorum,colicum & iliacum:licet proprie colicus appelletur, qui in colo fit,omnes tamen dolores in inteſtinis tormina,& iliaci appellãtur,& poſſunt propter humores acres fieri,quandoq; etiam propter plurimã materiam,craſſam, & viſcidam,quæ facit tormina:& reducuntur huiuſmodi dolores ad reſolutionem & ſuffocationem ſpirituum,& muſculi capitis &c,vbicunq; vulnus eſt in capite muſculi, ratione cuius fit attractio,quia muſculi in capite ſunt maximi nerui,longe acutior eſt dolor,& in medio muſculo,quia plurimum de carne eſt,non eſt maximus dolor ex vulnere ibidem illato ſicuti ex capite muſculi,qui mouet tibiam,& ſtatim moriuntur, MALIGNO ARTICVLORVM VLCERA &c. Diximus quæ ſunt maligna vlcera,febres,& morbos,quæ habent deteriores putredines. GANGRAENOSA ET DEPASCENTIA VLCERA &c. Scitis quod gangræna eſt vbi vlcus,vel abſceſſus, vel apoſtema deueniunt in membro

ad tantam malignitatem ob putredinem, vt suffocetur calor, & membrum moriatur:& cum est in via, vt mortificetur, dicitur gãgræna: sed vbi membrum iam mortuum est dicunt sphocellum, quod dicunt Arabes Astachilon, nostri dicunt siderationẽ,& fortè impropriè,& gangręna curatur, sphacellismus non curatur, sed tantum abscinditur membrum, omnia ista inducunt animi deliquium, & in gangræna ad suffocationem reducitur, sed depascentia vlcera vbi habent dolorem per viam resolutionis, & suffocationis suffocant.&tandem omnia reducit Gal. ad duo vel frigiditas immodica,vel caliditas facit syncopam:si caliditas facit syncopam per viam resolutionis, si frigiditas per viam suffocationis, & hoc facit postquam iam enumerauit omnes causas particulares. positis omnibus casibus per historiam nunc per methodum docet illas curare,& quia duo sunt capita omnium deliquiorũ animi videlicet resolutio, vel suffocatio,ponit etiam duo curationum capita:& primùm docet quomodo curẽtur deliquia animi per resolutionem, deinde tradit curationem deliquiorum animi per suffocationem.in hoc igitur capite proponit vnũ vniuersale omnibus, & inquit tot sunt causæ, quæ à nobis explicatæ sunt, quot à

nobis

nobis curandæ essent: quia à principio diximus symptomata posse curari curando symptomata dimissa causa, vel curare causam, & hæc est vera curatio. vult Gal. vt intelligatis hoc loco rem ita esse: & licet, inquit, omnes istæ sint causæ, & vera curatio sit curatio causarum, non tamen curabimus eas, sed symptomata. & reddit ratioñe, quia non semper licet, quoniam causæ deliquij animi sunt in morbis: tu modo si velles causam curare cures morbum, & hæc est curatio recta. sed si nunc erit febris cum symptomate, curabis eam per se, & hæc est curatio recta: sed si erit febris cū symptomate, quia quando feb. complicatur cum symptomate cura symptomata: exempli gratia, accipiatis febrem syncopalem, quæ depēdet ab humore adusto, nonne audiuistis? quod ille humor mouetur, ad vētriculumq; deuenit, & facit syncopā: modo illæ febres dependēt ab humore illo. Itaq; curatio causę symptomatis est curatio mali. Atq; hoc nō est curare symptoma, sed morbū. nō possunt autem curari causæ propter duo tū quia symptoma nō dat inducias, & tum quia causa symptomatis est causa morbi, & ita oportet curare morbum, si vultis curare causam symptomatis. singulæ verò earum causarum, quas enumeramus propriam desiderant.

curationem:nec credatis frustrà enumerasse:quia vera curatio est remotio causæ cum indicatio summitur à natura rei, quæ consistit in suis causis: nam quæ effectibus in sunt sine illis curari non possunt, quoniam causæ quæ in morbis quæruntur non possunt curari sine morborum curatione. ideo oportet curare symptoma: sed hic aliquis dicere posset: si non vis curare causas ò Gal. quare fuisti occupatus in enumerandis causis? inquit & ipse docui causas quatenus seruiunt tibi ad indicationes inueniendas rectè curandi, quia indicatio non potest haberi, nisi cognita causa, verbi gratia, sit animi deliquium in corpore aliquo, non vultis curare causam, sed remouere symptomata: quomodo remouebitis, nisi cognoscatis causas? rursus ille docet quo ingenio occurratis: si sint verbi gratia nimiæ euacuationes vultis sistere ventrem, scitis quomodo procedere debetis? quoniam euacuatio nimia fuit causa, debetis restaurare humores & vires, & ita docemini qua via sit prouidendum. His propositis datur exemplum, vt cognoscatis quomodo occurratur symptomati causa cognita. ET SI CAVSAM NON CVRATIS FRIGIDA INSPARGENDA &c. nunc incipit aggredi curationem symptomatũ, ac deliquiorum

cum

cum à resolutione fiunt, & vt habeatis rem per methodum omnia animi deliquia, quæ procedunt ab inanitione & per viam resolutionis, curãtur tribus intentionibus quæ sumuntur à natura rei: nam istius deliquij quod dependet à nimia euacuatione, & resolutione, nec à suffocatione, quoniam euacuat subiectum spirituum & caloris, ex cõsequenti euacuat calorem & spiritus: si hoc est quòd omnis morbus ex nimia euacuatione penitus repletione sanetur, etiam qui erit ex repletione per inanitionem tolletur. Et ideo Hippo. dixit medicinam esse superflui euacuationem, & deficiẽtium additionem: præterea cum in euacuatione ista tria contingãt, primo si inanitio multa sit, oportet restaurare: secundo si tanta sit inanitio, oportet vt humor ille, quod inanitur, diuertatur ad aliquam partem, ne fiat impetus: tertio quando in huiusmodi euacuationibus spiritus & calor naturalis per halitum difflatur, & resoluitur, oportet constipare meatus cutis, & omnes alios meatus, per quos potest pertransire spiritus & calor exiens: & ita coercetur, ne tam facile diffletur. tria igitur sunt à nobis agẽda. primo restaurare deperditum humorem, secundo ad oppositum trahere, tertio coercere meatus, per quos spiritus resoluuntur & difflantur: hęc
 omnia

omnia facit Galen. primo à coertione ſpirituum incipit: & inquit frigida aqua inſpargenda, & ſumma arte ab huiuſmodi arctatione incipit, quoniam prius ſpiritus coercendi ſunt. cohibentur autem tali aquæ inſperſione, quoniam meatus cutis conſtipantur, per quos ſpiritus difflantur, & inaniuntur, qui per inanitionem rarefacti ſunt. Et ideo aquæ frigidæ inſperſio cum aceto, & permiſta non parum conducit, quoniã acetum facit magis aquam penetrare, conſtrictioq́; ad profundum detinet: propterea vt propter inſperſionem cõſtrictio fiat; aſperſio cõmode cum aceto, & aqua roſacea fit. vbi autem iſta feceritis ſi perſeuerat deliquium animi: & inanitio diuerſiones facietis: & vbi videtis materiam raptam ad oppoſitam partem diuerſiones facietis: & ſi per ſuperiora raptum habebit ligamenta facietis in partibus inferioribus & circa pedes: ſi ſuperfluum erit ad inferiores partes ligare ſuperiores debetis: & ſi erit fluxus ſanguinis narium ligare inferiora debetis, & ad oppoſitam trahere eius partẽ, & ſemper reſpicere conſenſum venæ de loco ad locum, ſcilicet eligere locum, qui habet conſenſum venæ, & cõmunicat cum loco à quo trahitur, puta cum vultis trahere ſanguinem ab vtero ventoſas applicabitis in mamillis, & efficaciſsimè

cacisſimè aduertetis, propterea quod duæ venæ magnæ tendunt ab vtero ad mamillas, per quas materia diffluens ad vterum commode trahetur ad ſuperiora:& ita cum ſanguis profluit à nare verbi gratia, dextra applicabitis cucurbitulã hepati, quoniam vena aſcendens vbi eſt prope clauiculas vnã inſignem diuiſionem facit, & pars illius venæ rami ad brachia deueniunt, & tandem vnus maximus ramus aſcendit & facit venas illas, quæ iugulares appellantur, quæ aſcendunt ad cerebrũ,& ab illis ramificantur venæ, quæ ad nares deueniunt. ideo cõmercium maximum eſt inter hepar, & venas nariũ. cur verò ſi à ſiniſtra nare ſanguis profluat applicandæ ſint ventoſæ ſpleni? credo quod Aedipus non declararet difficultatem hanc:& ſi Gal. bene conſiderauit optimum erit,ſin minus adhærebo homini,qui velit me docere,quomodo ſit iudicandum. dixit ille qui ex cholera, & alui profluuio (ratione exempli poſtea regulã vniuerſalem proponit),aut ex nimia euacuatione in ſyncopam incidet, aqua frigida inſpergendus eſt,& nares apprehendendæ. & venter perfricandus eſt, ac vt euomat irritandus. quantum ad aquæ inſperſionẽ, & ad narium compreſsionem rectè videtur dictum, & nos reddidimus cauſam, & rationem: ſed quod

 ventric

ventriculus perfricãdus sit, & vomitus pronocandus videtur non esse rectè dictum. quid enim faceret? diceret aliquis, hic ad syncopã ratione nimiæ euacuationis nónne magis irritabitur? & nolitis dicere hoc pro diuisione esse, cum materia descendit inferius, hæc esset curatio ad profluuium. nunc idem docet curationem propter nimiam inanitionem, modo cholera tenderet ad superiora lacesseresne vomitũ? nequaquam. cum ergo dixit Gal. os ventriculi perfricandum, item & vomitum prouocandum: notetis quoniam volumus, nos exercere artem, nullum videbimus deliquium sine maxima æstuatione stomachi, imò æstuatio ipsa initium est, & in æstuatione recurrunt ad ventriculum humores, & quando diu erunt ibi humores fouebunt deliquium. ideo habenda est ratio ventriculi in omnibus syncopis propter maximum cõsensum, quem habet cum corde. cura igitur est habẽda ventriculi, quoniam neq; contingit deliquium animi, quin plurimi humores decurrant in æstuatione illa ad ventriculum, & si erit maxima æstuatio, & non posit vomere, debetis os vẽtriculi perfricare, vt deponatur materia inferius & incipietis à leuioribus, & liberetur vẽtriculus ab humoribus mordicãtibus, & sensim fiet vt deprimat versus fundum

dum:at si res successerit bene erit,sin minus prouocandus est vomitus,vel penna,vel digito:quia postquam euacuatus erit humor cessabit.dixit fricandum os ventriculi, aut prouocandum esse vomitum, & si cessabit vlterius non procedetur. SED MANVS, ET PEDES VINCIENDI &c.hactenus docuit quomodo sit occurrendum inanitioni per cohibitionem, & corroboratioñe spirituum,nunc docet quomodo occurrendum sit per auersionem,quæ est secunda intentio:manus quidẽ plurimis vinculis cum inferius materia profluit, aut cum patiuntur partes superiores crura plurimis ligaturis stringenda sunt. NAM CRVRA &c.hoc est notum,vehementer liganda,nam qualibet ligatura non erit sufficiens, sed oportet vt sint ligamenta vehementia.dicunt moderni dolorosa, nec dimittetis membra ligata,sed vbi ligaueritis faciendo dolorem, & ita sistetur euacuatio,refocillabuntur vires: INVENIENDVS ENIM PARTIS SITVS EST,&c.hic docet Galen.collocare corpus in tali situ,vt materia facies profluuium in cõtrarium tendat, verbi gratia, si occurritis homini patiẽti hæmorrhoidas, vel mulieri patienti fluxum menstruorum, vbi perseuerabit fluxio, habebitis, vt illa mulier, vel ille vir habeat quendam situm,

quo

quo omnes istæ partes superiores sint subli mes, & caput depressum valde: ex eo enim situ deuenit sanguis ab inferioribus ad superiora: si verò erit fluxio sanguinis ex naribus debetis mutare situm, & facere, vt partes sublimes sint procliues, & tandem facere deductum commodum ad auersionem materiæ, ita tamen vt huiusmodi situs non sit cum dolore: si autem incõmode maneret, tũc ex situ cum dolore plus mali faceret situs, quam si inclinaret ad eũdem locũ, quia tunc tentaretur longe magis fluxio. IN SVMMA AVTEM AD EA REVELLERE OPORTET &c. & tamen affert aliud documẽtum eligere optimum situm, sed locum ad quem facitis attractionẽ, qui habeant cõsensum cum membro, cum quo trahetis, ita vt membrum à quo, & membrũ ad quod habeant consensum, ET CVCVRBITVLAE MAMILLIS, vult hic Gal. ostendere &c. Deuenimus ad illam partẽ in qua habetur SANGVIS VERO EX NARIBVS, docebamus quomodo erant fluores auertendi, qui tendunt ad mulieris vterum, & ad hæmorrhoidas, nũc autem quod per oppositum semper aduertere debetis, fluxionem quippe à naribus per partes oppositas trahetis conuenientissime: & si fluxerit sanguis è nare dextra debetis

appone

apponere cucurbitulam in dextro latere: si è sinistra, in regione splenis, quoniam hoc faciendo seruatis quæcunq; seruari debent in qualibet fluxione. diximus supra queadmodum duo erant obseruāda, primū vt trahatur ad partem oppositam materiæ, vti si fluxio esset deorsum, sursum traheretur: si sursum fiat deorsum attractio: secūda conditio erat, vt haberetur ratio cōmercij, quo quidem vasa cōmunicant inter partem, ad quā fluxio tendit, & à qua fluxio fit: tertia cōditio erat, vt seruetur rectitudo lineæ vasis, & illud est quod dicebat Hipp. κατ' ἴξιν, & hæc erat ratio, quare Auicēna ænigmaticè dicebat quod debetis vnam tantū diametrū seruare in attractione, scilicet rectitudinē lineæ. Cum igitur ista sint seruanda, videtur qđ in huiusmodi attractione quādo fluxio est à nare dextra, quod si vos applicabitis cucurbitulas in dextro latere seruetis has tres conditiones: prima apposite est situs, nasus enim est in superioribus partibus, hepar in inferioribus: seruatur etiā altera, diameter, vt dixit Auic. in rectitudine lineæ: tertia autem conditio seruatur, quæ est cōmercium venarum, quoniā nemini dubium est, quod maximum habent cōmercium: scitis enim quod vena concaua ex gibbo hepatis exiēs deuenit per rectum ad spinā, & ramus vnus

ascend

ascendit, alter descendit, dum maior ramus ascendit ad bifurcationem iuguli hinc inde bifurcatur, & ad nares deueniunt venæ à capite. & ideo cum dextro latere nares habent commerciũ, maximè pars dextra, & ita seruatur rectitudo oppositionis sitús, & consensus venarum : & quo ad hanc partem nulla est dubitatio. vbi verò sanguis fluat ex sinistra nare, videtis hic pari modo contrarietatem situs inter narem sinistrã, & lienem: præterea seruatur rectitudo lineæ æqualiter. tertia conditio quæ tam celebrata est à Galen. consensus est venarum, & vasorum. qui consensus est inter lienem & narem sinistram : nam quædam venæ quæ nutriunt lienem transierunt à parte hepatis, quæ est in concauo ipsius, in lienem & conuenienter hoc fit, cum lien nutriatur ab humore melãcholico. Et cum in sanguine sint duæ partes præcipue superfluitates, videlicet pars spumosa, & amara, quæ habet vas vnum peculiare, in quo expurgatur antequam sanguis ad concauam venam deueniat. & ideo adnascitur vesica fellis hepati: præterea idẽ ille sanguis partem alteram feculẽtam acidam, & naturæ inimicam emittit: propterea natura habuit aliud mẽbrum antequam sanguis purus deueniat ad concauam hepatos partem, quo expurgatur, & illud est

lien

lien seruiens hepati, qui trahit ad se fecē illam, & nutritur ab illa: propterea non eget alia vena à caua, vt nutriatur ex ea, quia nutritur ex venis decurrentibus à vena porta, quæ & plurimæ sunt, & magnæ si ita est, vt ex anathome probatur visu, quis modo consensus erit inter lienem, & narem sinistram? quare ergo dixit Galen. fluente sanguine à nare sinistra apponi cucurbitulā lieni? Nam hic nullum est commercium venæ portarum cum venis sinistris: secus autem si fluerent hæmorrhoides, quia tunc seruaremus ob maximum commercium maximam vasorum conuenientiam, & maximam faceremus attractionem: at in fluore ex nare sinistra quo ad consensum venarum nulla ratio est, quod cucurbitula applicata lieni attractionem faciat. quid igitur dicendū hoc loco? si recurrimus ad arcana naturæ, & quid dicebat Hipp. est vnius membri cum alio consensus, & non tantum venæ consentiunt, sed etiam nerui, carnes, & musculi simul habent conspirationem, & mutuum cōsensum. ideo vbi fit attractio per lineam rectam, & si vasa non consentiant omnia, quæ habēt mutuam conspirationē in membris, demandant excrementa ad illam partem propter communem consensum, & sic dicere possumus si præter alia duo consen-

ſus etiam venarum adeſſet, certiſsimè faceret ſuam operationem, ſed etiam ſi non acceſſerit conſenſus ille venarum, tamen illa duo primo debent ſeruari, quod videtur feciſſe cum dixit autor dolente capitis poſteriori parte vena frontis inciſa dolorem ſedat, ibi adeſt cõtrarietas ſitus, & rectitudo: ſed conſenſus venarum inter partem anteriorem & poſteriorem nullus adeſt: nihilominus Hipp. medicinæ fundator iam facit, & experientia videmus idem, propterea nõ poteſtis aliter dicere, ſicut experientia docet ſi fluat ſanguis à nare ſiniſtra cucurbitula appoſita in regione lienis optimam facit attractionem. ideo ſi qua ratio reddẽda eſt, hæc eſt, quod conſpiratio in toto corpore eſt, & vbi ſeruatur rectitudo lineæ, & oppoſitio ſitus commodè fit attractio, & hoc modo ſaluabuntur Gal. & Hipp. quando ſtante inflammatione in pleuritide in ſiniſtro latere ab eodem latere faciunt miſsionem ſanguinis à vena iecoraria ſiniſtri lateris, licet venæ nutrientes coſtas inferiores deueniant à vena azyga quæ in parte dextra ſituata eſt: & propterea ſemper ſectio facienda eſt à parte dextra, quia vena ſine pari rarificatur à concaua in dextro latere, vbi ſemper ſanguinem mittere, tamen Hip. & Gal. ſanguinem mittunt in ſiniſtro latere, & ibi non eſt

venarum

venarum consensus. sed quia alia duo maiorem præstant vtilitatem, oppositio situs, & rectitudo lineæ, quæ fit vtilitas, quã habent ex consensu venarũ? est, vt longe maior fiat diuersio. VINVM QVOQVE AQVA GELIDA DILVTVM, &c. Dicebamus tria esse, quæ requirũtur in tollendo deliquium animi, quod oritur ex nimia inanitione: habuistis duo quomodo debeatis calorem primo reuocare, deinde auersionem facere, tum quo nam pacto restaurandæ sint vires ægri, audiatis, & inquit dare vinum, maximè conuenit. quia dicebat Hippocr. secundo Aphorismorũ, Apho. vndecimo, vbi dicebat facilius est impleri potu, quam cibo. Gal. in commento alibi dixisse Hippocratem, quicunque restauratione indigent humorem potissimè remedium est optimũ, quale est vinum tenue, subtile: quia nutrit corpus citissimè: & an euacuationibus immodicis resoluuntur vires, propterea bene proponitur vinũ celerrime alit corpus, non quia alia non nutriant, sed quia vult quàm citissimè nutrire: etsi adhuc citius reficiendæ vires essent, odoramenta essent exhibẽda. ideo dicebat Gal. in cõmento illo quãdo res vrget vinũ non sufficit, odoramẽta sunt applicãda naribus, quoniã spiritus & calor naturalis plurimum nutriuntur

tur odoramentis: quod si vinum fuerit stomaticum tunc explebitis omnes numeros. dixit aqua frigida contemperandum, & rectè: quia si vinum calidũ est, & calidi sit dilatare maior adhuc fieret caloris dissolutio, nisi sit quid concentrans calorem naturalẽ. aqua verò frigida, vel frigidum vinum ratione frigiditatis actualis concentrat calorem, qui detinetur à frigido circunstante, & ita vinum simul nutriet & calorem detinebit, ne dissoluatur, maximè si ad vẽtriculũ, fluat fluxio, & hoc semper verum est quod fluxio sit ad partes imbecilliores: & si vultis remouere fluxionem debetis roborare partes, ad quas sit fluxio: ideo debetis vti vino si fluxio repat ad ventriculum, quia ex eo corroboratur ventriculus, & non fit ad eum fluxio, propterea quòd vinum præter id, quod nutrit sistit fluxionem. CONSIDERANDVM EST AN ALIQVID SIT QVOD PROHIBEAT, &c. Quoniã Gal. admonet nos in syncope, quæ cum febre est vinum præbere, sed quia raro contingit in febribus cum syncope, vt exhibeatur ratione cruditatis existentis in humoribus, vel ratione doloris, vel delirij: præterea febris cum syncope habet semper ferè inflammationem ventriculi. ideo admonet nos & inquit, ego quidem cõsulo, vt exhibeatis vinum,

num, nisi adsit impedimentum, vt si esset do lor capitis, quia vinum cum calidũ sit euaporat, & tunc augeretis dolorem, & dolore syncopen, quia resolueret spiritus. præterea si aderit delirium caueatis, quoniam fieret phrenitis, & tunc si fieret cum febre nónne deploratus erit? præterea si fuerit inflammatio caueatis, quia, cum vinum tenue attenuans sit, humorem attenuat in corpore, & vias aperit: humores autem liquefacti decumbent ad locum debiliorem, ad partem inflammatã. Postremo si fuerit humor crudus, cum sit perpetuò verum cruda non esse mouenda, nisi cõcocta sint. cauendũ est igitur à vino, quoniã magna sequũtur incommoda vt audiuistis. QVOD SI NIHIL PROHIBEAT, &c. Vbi nihil prohibet nó debetis adhuc exhibere vinum, nisi quidem docebimus: scitis enim quòd quemadmodum quid agendum sumitur ab essentia morbi, vel symptomatis: postea debetis cõsiderare quomodo sit agendum, & hoc non docet natura morbi, sed quia semper docet ipsa eodem modo esse agendum, syncope semper indicat esse agendum cum vino: sed quomodo sit exhibendum non docet. SED TEMPERATVRAM, MORES, ET NATVRAM PROPRIAM, &c. Hoc loco affert rationẽ exhibendi vinum secundum

modum illarum conditionum à nobis traditarũ. vult itaq; exhibere vinum: ſed an calidum, vel frigidũ, inquit à natura propria, quam diximus eſſe proprietatẽ indiuidualem deſumi debere, aliqui ſunt quibus ſi exhiberetur quid frigidũ inciderent in ſingultum, aliqui ſi quid calidum vomerent: præterea conſuetudo conſideranda eſt, aliqui ſunt aſſueti bibere vina frigida, & proſunt: aliqui non ſunt aſſueti. ætates etiã ſunt conſiderandæ, ſi eſſet aliquis ſenex in vltimo ſenio conſtitutus, ſi exhiberetis ei vinum frigidum deſtruetis calorem naturalem: temperatura etiam aëris eſt conſideranda, in maximis frigoribus vinum frigidum non exhiberetis: in calidioribus non tuto calidum. His conſideratis non errabitis in modo exhibendi: naturam intelligit hic Galen. pro temperatura: QVOD SI VENTRICVLVS FLVXIONE TENTETVR, &c. Poſtquã oſtendit Gale. quid agendũ à ſymptomate, & quomodo agendũ ſumpta indicatione à natura, ætate, & conſuetudine, docet nunc quantũ, quando, & vbi ſumpta indicatione à membris affectis: & etiã vos docuimus in methodo noſtro vniuerſali vinũ calidũ, & tenue quale lesbiũ eſt dari: ſi ventriculus ergo fluxione tentetur ſumpta indicatione à ventriculo habetis indicationẽ

quale

quale vinum sit exhibendum in substantia vinũ tenue,an crassum,inquit Gal.si ventriculus laboraret fluxione debetis vti vino tenui,non crasso:quia vinũ crassum vbi exhibetur ventriculo,multo indiget calore, vt conficiatur:sed ventriculus debilis ex calore naturali debilitato non potest alia vina ferre: præterea virtus contentiua,ex eo defluxu ad ventriculum est debilis,nec continet,vt debet:ideo debet esse tale, vt quàm aptisimè cõficiatur, etiam citisimè distribuatur,& tale sit vinũ tenue. Postremò facit aliam virtutẽ:nam vinum dum tenue est,facile distribuitur,facit diuersionem, & quod fluebat ad ventriculum per vias vrinæ distribuit, & per sudores, & ita diuertuntur materiæ ad alias partes, CALIDVM, &c. Rectè dixit Galen. primo facilius penetrat, & facilius concoquitur: quia non indiget natura tot mutationibus, quoniam quodcunque concoqui debet, prius debet calefieri: ideo si calidũ exhibebitis semicoctum erit tale vinum lesbiũ, nos non habemus talia vina: CRASSVM VERO ATQVE MAGNVM, ACERBVMQVE IN SANGVINIS ERVPTIO. EST NON DEBETIS (inquit Galen.) vinum tale, scilicet tenue exhibere, quoniã vinum tenue penetrat, aperit, faciléque distribuitur,

tur, humores attenuat, & magis fluxibiles facit: sed tunc vinum crassum, & acerbum bonum est, quia si fluit sanguis non est imbecillitas ventriculi, vt vinum tenue conueniat: præterea sanguinem crassum reddit, qui non defluit, sicut sanguis subtilis. Atq; vult, vt sit acerbũm, ponticum à nostris appellatum, à Græcis strignum, quod vim habet astringendi, & ita nutriet, & habebit rationem medicinæ, & magis nutriet, quam tenue: deinde cum sit crassum, & crassum faciet sanguinem, & nos indigemus in fluxione sanguinis, crasso atq; astringendi rationem habebit & medicamenti: & nigrum sit, quoniam crassiorem substantiã: VENTRI VERO ET VTERO, &c. Nunc autem docet, quæ sint exterius applicanda: diximus nos aliàs, quod ea quæ applicantur vel interius tantum sumuntur, vt medicamenta, & cibus: vel interius, & exterius, vt aër: vel exterius tantum, vt linimenta & fomenta. postquam de his, quæ interius sumuntur locutus est, nunc affert ea, quæ exterius, & inquit, debetis applicare exterius aliqua, sed debetis sumere indicationẽ à loco, considerando naturam, substantiã, operationes, nobilitatem, situm, & reliqua. sumpta igitur indicatione à natura rei si occurratis vtero, vel ventriculo, vel thoraci debetis applicare

re

re ea, quæ addunt bonum & robur: ſed non ea quæ refrigerant. & ſi aſtringere ſanguinem vultis, propterea inquit ſi locus, cui applicatis remedium, quod debet aſtringere vt thorax, vel ventriculus, vel vterus, ita applicare debetis ea quidem, quæ aſtringunt: ſed caueatis à refrigerantibus, quæ applicādo ventriculo deſtruetis ipſum: quia operationes ſuas cum calido facit: ſi vtero etiā occurritis maximè aduerſa ſunt: quia frigida oſsibus, dentibus, & neruis inimica ſunt: præterea eſt periculoſum thoraci frigida applicare, quando ſanguis expuitur, & indicatur ex hoc: quia frigida ſola tuſsim excitant, & tuſsis fit aliquando à ſola frigiditate ſine materia. ideo medicamenta aſtringentia excitant tuſsim, & non poſſunt tolerari, & fortaſſe etiā venæ frangerentur, & tandem in omnibus membris magnarum operationum eſt neceſsitudinis calor: cauenda ſunt atque etiam hepati non tuto aſtringentia conueniunt. ſi igitur talia ſunt membra, vt non cōtineant frigiditatē, ſi aſtringentia, & frigida applicari poſſunt, vt cum fluit ſanguis ex naribus fronti poſſunt aſtringentia, & refrigerantia commode applicari: quia cerebrum tolerat frigida: quoniā frigidæ, & humidæ tēperaturæ eſt: præterea reſiſtit frigidis, quia plures

habet arterias & venas, atque plurimos spiritus: deinde habet os tantæ magnitudinis, quo tuetur seipsum. ideo applicamus anodina frigidissima capiti, quia frigiditas nō occurrit cerebro in sua vi. ET SI QVA in summa cute, aut naribus rupta est vena aliquod medicamentum ex his, quæ sanguinem sistunt imponendum est, &c. Inquit Galen. si rupta fuerit vena in partibus extrinsecis, & quæ sanguinem siue emplastica sint, vt vel originum, vel fuerit id vulgo appellatum sanguis draconis, vel bolus armenus, acetum, albumen oui, sumachi, berberis, Gallæ, & fiant cōposita ex omnibus istis: BALNEA AVTEM COMMODISSIMA SVNT, &c. sumpta indicatione à morbo si venter fluxerit, & syncopa fiat balnea commodissima: quia faciunt diuersionem: si enim fluunt humores ab habitu ad ventriculum, & à circunferentia ad centrum ventriculi, hæc fit cum balneis aquæ dulcis. Ideo in curandis fluxionibus stomachi, & alui commidissima sunt balnea, sed si essent fluxiones sanguinis vel ab hæmorrhoidibus, vel naribus, vel vtero non conuenirent, quia dilatant, & aperiunt, & attenuant humores, & faciunt quod sanguis magis fluat: AT QVOD IN his etiam aduersissima sunt, quia ex sudoris copia

deficiat

deficiat animo &c. Qui nimium ſudant ſi ponerentur in balneo deliriū eſſet, quoniā meatus cutis nimis aperiuntur, & eliquantur humores: ſed in iſta ſyncopa non eſt laxanda cutis, ſed potius inſpiſſanda, & refrigeranda, contrariū facit balneū aquæ dulcis. VINVM QVOQVE FRIGIDVM &c. docet Gale. vinum frigidum conuenire, quia actualiter illas frigiditas facit, vt humores ſiſtantur, & obiter nutrit. nihil verò calidum dandū eſt, quia calidi eſt dilatare, & vbi volumus ſiſtere ſudores, debemus ſtringere. SED NEC membra ligare, nec cogere ad vomitum &c. Tandē vbi ſudores, caueatis à ligaturis: & in hoc errant medici, qui dum occurrūt patienti ſyncopā ob multum ſudoris copiā ligant extrema: vos autem ligaturam abiicietis, & aqua frigida inſpergetis. NEC AD VOMITVM &c. quoniam qui incidunt in vomitum copioſior ſudor defluit, & propterea rarefacit corpus, liquefacit humores: ideo non eſt prouocandus vomitus in ſudoribus propter maximum motum, qui fit propter maximam conſtrictionē, & cutis dilatationem: nec vllo modo tādem vomere oportet, ſed quieſcendum prorſus. ET ADITVS refrigeranti auræ expoſitius &c. Debetis parare domum, quæ expoſita ſit auræ refrigeranti,

 quæ

quæ posſit conſtipare poros, vt reuocetur calor ad interiora, & ſiſtatur ſudor. Itaq; aer cubiculi ad frigidam qualitatem mutetur, quæ condenſet: & ob id cõmodiſsime accipietis magnam quantitatem aquæ roſaceę, & acetum, & inſpergetis totum cubiculum foliis myrti, & cum roſis, aut cũ foliis populi, & ſalicum, vbi in frigidis regionibus, & cũ foliis roſarum, ſed ſi non habeatis roſas, & ſi pauper eſt cum aqua maximè frigida cum aceto, aut cum decocto ex mirobolanis, & ſandalis cuiuſcunq; generis, ſi decoquantur in aqua roſacea tanto melius. NIHIL VERO horum fluxionibus quæ in ventres feruntur confert &c. Quia in fluore alui, qui diarrhæa appellatur fiunt motus materiæ à circunferentia ad centrum, & à centro ad circunferentiam, ſi modo refrigerantia & conſtipantia exterius applicãtur motus faciunt maiores à circunferentia ad centrum. balnea autem in caſu iſto maxime cõuenirent, quia attrahunt à centro ad circunferentiam: has enim tantũ augent, quantum cutim denſant, quia attrahuntur à circunferentia ad centrum. his propoſitis epilogat, & inquit, HIS IGITVR &c. ita bene debetis curare eos, qui incidunt in ſyncopam ex inanitione. QVI VERO HVMORES MVLTITVDINE &c. ſuperioribus vidiſtis

ſtis diuiſionem factam à nobis,atq; etiam (Galen.licet ſatis obſcure)quemadmodum animi deliquia curantur,quæ ſecundũ naturam ipſam vel fiunt propter inanitioné, vel propter ſuffocationem & repletionem: audiuiſtis eorum curationes,quę fiunt propter inanitionem à nimia euacuatione,nũc docebat quomodo deliquia animi per ſuffocationem à nimia repletione curari debeat. de ſuffocatione igitur audiatis,hoc eſt, de deliquiis animi complicatis cum febre, quæ à ſuffocatione, & multitudine dependent. QVI VERO HVMIDVM MVLTITVDINE ANIMI DEFICIVNT &c. ponit hoc loco Galen. diuerſam eſſe curationem deliquiorũ animi tum ab inanitione, tum à multitudine,& inquit,non curantur eodem modo deliquia animi à plenitudine,ſicut ab inanitione:in ſuperioribus dedimus tres indicationes ad curãda huiuſmodi animi deliquia,quæ ab inanitione proueniant,à quibus tanquam à fontibus particularibus oriebatur curatio,nunc videatis quomodo à natura rei oriatur indicatio curandi deliquia animi ex plenitudine. Nemini dubium eſt,quod omnis particularis curatio ex plenitudine,ſi contingat extrema animi deliquia fieri,talis eſſe debet:porrò ratione materiæ ſuffocationis factæ ſi

multit

multitudo materiæ est, quæ inducat suffocationem recta curandi ratio nascitur, vt euacuatione tollatur. cum autẽ multitudo sit duplex, quædam appellatur plethorica, quando æqualiter in venis augentur humores, nec peccant qualitate, sed multitudine, quia tanta copia sanguinis est in venis, vt periclitetur, ne incidat in plenitudinem, & hoc est illud, quod Hipp. ait, habitus athletarum, qui ad summũ bonitatis &c. & ista dicitur vna species multitudinis: alia est quæ dicitur quo ad virtutem, prima dicebatur multitudo per relationem ad vasa, quia nimis repleta sunt, sed in qualitate peccant, vel deprauatione aliqua ratione nimiæ putredinis non bene reguntur à natura, & inde fit vt humores illi alieni à propria natura suffocent calorẽ naturalem, & hæc plenitudo non aggrauat vasa quo ad multitudinem, sed aggrauat virtutem. Cum igitur sint istæ duæ plenitudines, Galen. (inquit) deliquia animi, quæ à plenitudine proueniunt secus curãtur, quam ea, quæ ab inanitione. quod verum est, quia in ea prohibemus quod educitur, & aliquid introducitur, nunc oppositũ facimus, educimus, & nihil ad ventriculum, iuxta illud Hipp. secundo Aphoris. 10. corpora malorũ humorum &c. & ista curatio opposita videtur, quoniã

istæ

istæ sunt oppositæ curationes, quæ sumũtur à causis in syncopa. igitur propter plurimã multitudinem euacuatio remediũ commodissimum est. hæc autẽ debet esse varia pro varietate multitudinis, si in vasis erit plenitudo remedium erit exinanire vasa per sanguinis missionem, sicut cum corpora adeo plethorica sunt, vt iamiam immineat periculum, ne incidant in syncopã propter suffocationem ratione plenitudinis sanguinis in venis: nec aliquid impedit, quia cũ plenitudine ista non stat virtus debilis. Illa verò quæ plenitudo est quo ad virtutem indiget & ipsa quatenus talis est, vt taliter considerata nulla alia euacuatione, nisi purgatione, igitur debet educi, quod quibuscunq; indicatio sumpta à morbo ostendit nobis quid sit faciẽdum, oportet præterea perpendere vtrũ debemus facere & licentiam sumere à virtute, ab aëre, à statu cœli, & in hoc casu indigemus maxima consideratione. Nã tanta est plenitudo in corpore, & malitia, vt suffocet naturalem calorem & spiritus, & syncopa fiat ratione huius malitiæ. ergo euacuanda est, sed debemus sumere indicationem à virtute an liceat facere. quod non liceat patet, quia syncopam patitur. Quomodo faciemus? causa istius syncopæ est plenitudo, & non possumus remouere syncopam,

pam,nisi remoueamus materiam,nō potest remoueri materia,quia virtus non tolerat. Quid faciemus?docet cautè quidem,& doctè,& licet non afferat rationem quare non purget cum medicamento supponit quod alias docuit expeditè,vt statim euacuetur: sed quia virtus non tolerabit in hoc casu, oportet moliri artem,qua materiā faciatis per halitum,per sudores sine repentina euacuatione & affatim facta. VERUM ILLORUM artus plurimum fricando sunt calefaciendi non ligandi &c. Diximus alias, quod euacuationes aliæ sensibiles,aliæ insensibiles, hæ per halitum fiunt aperiendo poros cutis,vt materia diffletur per halitū, docet Gale.quomodo debeamus facere diuersiones,maxime quando non dat symptoma inducias,vt in hoc casu,in quo humores raptim suffocant calorē propter materiam affluentē ad ventriculum,& inquit ligāda esse extrema propter diuersionem,fricanda autem per insensibilē euacuationē: bene inquit calefaciendi artus,& fricandi: ex sola enim frictione fit calefactio,sed vt adhuc magis incalescant,& aperiantur pori vult,vt fricemus vtrunq;:facietis vos,& iubebitis astātibus,vt accipiatur vinum aromaticum bonum,& oleum camomelinum, aut anethinum,& decoquatur ipsum donec

absu

absumatur vinum,postea inungant manus ex eo,vt faciant frictiones: tunc enim calefactio fiet à re calefaciente, deinde à motu & à frictione:tunc enim calefactione facta fit maxima exhalatio.& concoctio humorum in superficie. DIXIT PLVRIMVM &c.quia dicebat Galen.in tertio de tuenda san.vbi docet quomodo sint frictiones faciendæ inquit ibi,quæcunq; frictio mollis, & leuis est facta cum re non aspera rarefacit cutim:ea verò quæ cũ re cõprimente,& aspera cutim cõstipat. nos verò in casu apertionem cutis desideramus. Igitur debet esse mollis si modo sit mollis, & breuis fit apertio,sed non calefactio,nec euacuatio per halitum : sicque longitudine supplere debet, quod non potest sua breuitate. Ideo oportet,vt hæc frictio leuis,mollis,& longa sit: FRICANDVM &c.per artus intelligit colla id est extrema,quia non componitur ex collo,& artubus,cum dixerit artus,& colla ligãda, crura intelligit,& brachia: CAETERVM cibis & vino temperare debet &c.

Fundatur hæc forma,super eo Aph.corpora malorum humorũ quanto magis nutries,eo magis lædes:& quia hic sunt viciosi humores ergo &c.est alia ratio,quia calor naturalis non potest esse occupatus in duobus,si in cibis erit occupatus , non poterit

esse occupatus vitioso succo. ITAQVE ETIAM à balneis si febris adsit &c. Non quod balnea nõ conueniant aliqua ratione, si essent parati humores ad exitum cõuenirent, sed materia nõ existente concocta nimis colliquant, & cõfertim humores, ob id debent humores esse parati & extra, & intra: sed frictiones non ita faciũt, bene dixit si febris adsit nõ conuenire balnea: addatis vos, si fuerint humores crudi &c. quia existente febre conueniunt balnea, vt docet Gal. cum materia concocta est. in tertiana autẽ debetis esse contenti aquæ mulsæ potu: vinũ autem quia nutrit, & colliquat nõ est conueniens, opus est vt sit initium concoctionis. IDEO POTV MVLSAE DEBETIS &c. scilicet aqua melle, inomel autem est vinũ cõfectum ex vino, & melle, confert etiam & acetum, & mulsum scilicet oxymel, in istis tribus potestis vti aqua, & melle, & aceto: aqua & melle & aceto mulso scilicet oximelite: proponit aquam mulsam, in qua Ethymum, pulegiũ, vel hysopus, aut origanum coctum sit: quia huiusmodi simplicia possunt adiuuare, & incidere, & abstergere. Vbi ergo cum aqua mulsa, in qua est vis abstergendi additis aliquid istorum, in quibus est vis incidendi, fit pharmacũ abstersiuum, incisiuum: in oxmellite autẽ hæc nõ ponuntur,

tur,quia in aceto est vis incidendi,nisi forte velimus præter incisionem calefactionem. QVAE PORRO ex vteri affectibus mulieres non destituunt &c. Postquam docuit Galen.quomodo generaliter procedere debemus in curatione deliquij,quo ad multitudinem in principio exposuerat:nūc affert vnum particulare exemplū quomodo debemus curare syncopam ex suffocatione propter multitudinē materiæ existentis in vtero:& quoniā eadem est ratio totius & partis,cū inquit Galen.quod nos debemus vti iisdem remediis prorsus,ligaturis extremorum,frictionibus,abstineat autē in principio à vino,& cibis,prout in alia euacuatione. PRAETERQVAM QVOD acetū mulsum non conuenit. Ex hoc loco medici, quod sunt confusi habēt istas suas intentiones,& autoritates vanas, aceto mulso non esse vtendū in præfocationibus,sed incidentibus materiā crassam,quando autē declarat Galen.& Hippo.in tertio de ratione victus in acutis cap.de oximelite,inquit Hippoc.ibi longe magis nocet mulieribus acetum,quam neruis.dixit Galen.nō est dubitandum oximel non cōuenire neruis.quoniam autem vterus neruosus est,ob id non cōuenit acetum,quia acetum nocet neruis. Itaq; ille locus est cōmentum huius loci,&

hac ratione medici vtuntur & cōsimilibus, sed potissimum authoritati fidunt,& cauēt ita exhibere vbi neruus,vel vesica afficitur, imò syrup.acetosum simplicem,& oxymelitem summopere spernunt, & si afferretis rationem ita esse faciendū,statim adducunt authoritatem istam.aduertatis quātum sit tantum fidere autoribus,vanissimū est hoc fundamentum,quod omnia frigida,& sicca nocent neruis:vterus neruosus est.ideo afficitur frigidis & siccis,sed acetum tale est, ergo nocet neruis.dum postea faciunt consequentiam,quod oxymel non conuenit in affectibus vteri, aberrant, propositio hæc vniuersalis,quod acetum noceat neruis vera est,si occurrit neruis cū acrimonia,quantum & immediatè tangat neruos,facit sæua accidētia.potest autē dupliciter acetum applicari, vt si sine medio occurrat neruo vulnerato,tunc proculdubio nō parum læderet,sed per os pręparatum corpore vacuo existente,vel in maxima quantitate,& pręnimia deuenit ad neruos cum acrimonia,& stimulat,sicut cum datur oxymel in ægritudinibus neruorum,nec aliud sumit in cibo,tunc noceret,tanto magis si membrum neruosum &c.tunc nocet neruis, quia deuenit tunc cum virtute acetum ad locū.his distinctionibus habitis scitis Galenum hoc

in loco

in loco verum dixisse, quia cum dixisset cauendum esse à vino, & cibis: sed contēti sint aqua (excepto aceto mulso,) tunc de oxymelite loquitur quando nō pro syrupo, sed prout esset succus potus exhibetur, & membrum quod patitur sit neruosum, in isto casu pateretur proculdubio, quia tunc occurrent cū sua virtute ad locum: & ita semper verum erit acetum nocere neruis si cum sua virtute quam habet contingeret neruos, sed vbi miscetur, vel obtunditur, vel habet spatium intermediū non nocet. Ideo rectè Gal. in tertio art. part. apposuit acetū in emplastris, & ibi cauet ne sit discopertus, quia occurreret cum virtute quam habet: at si non occurrat subito penetrat, & penetrando deducit ad loca medicamenta: non est ergo oxymel in potu præbendum, si modo velletis concoquere humores crudos, vt euacuetur corpus, vt in affectibus vesicæ, vel vteri, & nō habeatis, quod penetrat, oxymelitem adhibebitis, quia tunc loco syrupi exhibebitis, & tunc nō erit nociuum, nec acetū poterit nocere, quia partiuncula aceti modica est, & miscetur cum tot rebus: præterea pertransit hepar, & hoc commodum habemus, quod facit penetrare, & adiuuat humorum incisionem, qui sunt sub causa antecedente fauētes illi dispositioni neruosæ,

quod Mesuæ dixit, acetum facit penetrare medicinas ad partes, ad quas non penetrēt, sicq; debemus miscere acetum, vt fiant con coctiones in neruis. sensus autem est, si exhi beremus in potu, qui datur tunc magna quantitate, sed hoc est verēdum ratione vesicæ, quæ exhiberetur ratione syrupi. rectè igitur dixit Gal. excepto aceto mulso in po tu scilicet, quoniam accederet ad vterū cum sua virtute stimulante, & pugnante ratione copię. HIS AVTEM CRVRA POTIVS, QVAM BRACHIA DELIGANDA SVNT, ET PERFRICANDA, quia nerui trahuntur & vterus contrahitur ad partes superiores, vt deueniat ad loca propria, inquit Gal. partes inferiores perfricari, vt fiat diuersio in contrarium. Quemadmodum in longa fluxione sanguinis ex vtero cucurbitulas mammis admouemus, vt sursum trahamus, ita exhibenda etiam sunt relaxantia & calefaciētia in suffocatione vteri. prę terea vbi omnia ista fecerimus pro curatione mulierum, quę suffocantur, debemus odoramenta ori vuluæ applicare, naribus verò fœtida, quę res fit quotidie, & succedit, & est vera experientia, omnes norunt etiam mulierculæ. ET HABENT antiqua calcaria, pēnasq; perdicum assatas, fœtidumque naribus applicant. Sed turpe est medico, & philoso

philosopho nescire quando: & si quis instaret contra, imò dico non esse faciendũ stante ista præfocatione: hic adest syncopa: hic adest paucitas caloris & spirituum: hic stantibus quæcunque sunt fœtida virtutem excernunt, tu addis fœtidissima anhelitui, quę attrahunt ad cor, in quo est fons spirituum animalium. ergo destruas spiritus animales & vitales: postea applicas odoramenta vuluæ, ac si vulua haberet nares: si quis instaret contra nos huiusmodi rationibus fortè nesciretis respondere, & diceretis rem istorum esse prolatam & præscripto esset fugam tantum: scire debetis naturã rei, quia ea est quæ in ambiguitatibus facit inuenire causas omnium deliquiorum animi ex præfocatione vteri, ista præfocatio quando fit? quando plurimi humores crudi imbibuntur in vtero, & in neruis, neruus imbibitus dilatatur, & fit breuior & latior, ita vt causa huius contractionis vuluæ est, quia imbibitur plurimis humoribus frigidis dilatatur, abbreuiatur & contrahitur: sed contractio non est causa præfocationis, imò affectus communis causa est ratione humorũ, qui sunt in vtero facientes præfocationem, refrigerant calorem, & suffocant præ copia humoris frigidi, vapores frigidi eleuantur, & ob consensum, quem habet vterus cum

cerebro, atque etiam quando vapores illi deueniunt ad cor ſyncopa cauſatur. Quod autem vapores frigidi poſsint animi deliquia cauſare, adeſt primo Galeni authoritas 6. de locis affectis, vbi inquit, ſi quis miratur ex pauca aura frigida ad cor delata fieri illam tam magnam ſuffocationem per araneam, ex cuius ictu tam paruæ rei dura mors ſequitur: quam credis materiam exire ex illo aculeo, quæ tametſi paucula eſt, tamen dum in cute eſt, tantæ efficaciæ eſt, vt homo percipiat ex eo veluti grandinem in corpore, quæ interficiat etiam hominem ſi inquam ita eſt, vt credi poteſt ex vaporibus ex materia putrefacta aſcendentibus ad cor peccantibus ratione venenoſitatis ex putrefacto ſemine, præterea adeſt aliud Gale. dictum de puero epileptico, qui propter frigidam auram deuenientem à police pedis incidebat in priuationem ſenſus & motus: quantulus erat ille vapor? ſit quantumuis modicus, nihilominus tantæ efficaciæ erat, vt dum aſcenderet ad cor, & ad cerebrũ tandem efficiebat epilepticam diſpoſitionem. His perſpectis nõ mirabitur aliquis, quare plurimæ mulieres præfocantur duobus, vel tribus diebus ex vaporibus illis, & fuerint etiam ſepultæ viuę cum refrigeratio maxima vtero fiat à materia frigida, ex qua naſcuntur

ſcũtur deliquia animi,ſi ita eſt, & vultis occurrere fundamento, quoniam vterus refrigeratus eſt ſummopere:primo debetis reducere,& expellere calorem & ſpiritus ad locum vteri, qui refrigeratus eſt propter frigiditatem materiæ,& incaleſcat vterus,& vapores non aſcendant,ſed materia illa cõcoquatur:ſecũdo debetis vterum ipſum calefacere cum his,quæ confortant ſpiritum & calorem.quo ad primum, ſcilicet ad expellendum calorẽ ad loca inferiora, ad hoc nihil efficacius eſt, quam applicare fœtida naribus:quia ſpiritus dum fiunt in quadã temperatura maximè nutriuntur à ſimilibus: ideo maximè ab odoribus, & à fœtidis terrentur:ex fœtidis reſurguntur ſpiritus à ſuperioribus ad inferiora, ita ſimul & ſemper applicantur odoramenta,& licet nõ habeat vulua nares,habet tamen arterias, quæ attrahunt per motum ſyſtolem, & diaſtolem ſpiritus à toto ambitu,& nullum eſt corpus quod non tranſpiret per arterias.vbi igitur applicantur vtero odoramenta arteriæ per motum trahunt materiã: & caleſcit virtus, & dupliciter perficiunt,primo quia augentur ſpiritus,qui augẽtur ab odore attracto, & quanto cõuenientior eſt odor, tanto magis nutrit, inquit Gale.de vſu reſpirandi de Democrito abderita.q ſolo odore vixit tri-

bus diebus, idē ipſe refert tertio epid. Itaq; peroptimum eſt, vt applicentur odoramenta vtero, vt arteriæ attrahant, & incaleſcant tum ratione qualitatis, tum ratione alimēti. et ſi vultis delectationem in coitu odoramēta in præputio apponitis, quia citò aperiuntur viæ ex huiuſmodi odore, & incaleſcunt & citò corrumpūtur, & in exitu ſeminis percipietis maximā delectationē. diceret aliquis quare non applicantur odoramēta naribus, nónne ſpiritus & calor ex odore augētur, & confortantur? vtiq; ſed deuenirent ad partes ſuperiores, vterus cū eſſet frigidus refrigeraretur magis, & mitteret vapores frigidos ſurſum, & eſſet pugna.

AT NON EA, quæ ex redundantia frigidorum incidit ſiue reſolutio, ſiue ſtomachi ſyncopa ſit, alimentum & medicamentum deſiderat &c. Proponit Gale. hanc propoſitionē, vbi ſyncopa prouenit ex redundantia humorum frigidorum nō debetis dare alimenta, nec medicamenta, quanquam in his affectibus nō ſolùm nutrimentū, ſed etiam vinum aliquod non raro ęgrotanti dare cogimur: non ſanè quo affectum curemus, ſed quo periculum præſens depellamus: euacuatio enim potius, quam deciſio eſt in hoc genere laborantium curatio. SI AVTEM NON EOS QVOS IAM SYNCOPA

PRE

PREMIT ACETVM. Prius docuit vbi iamiam syncopa futura est, si vnquã fuerit acetum apud eos, si ea quæ retuli loco cum nocent, panẽ exhibebitis cum vino aliquo, quod celerẽ digestionẽ in corpus adiuuat. STATIMQVE AD FRICTIONES VENIENTIS &c. Vult igitur, vt exhibeamus vinũ, quod facile distribuatur pro alimento celeri. Atqui ex flaua bile, quæ os ventriculi infestet, in syncopã incidunt, his frigida potio exhibenda est,& vinum quod est calidũ natura sit: at deductione in corpus promoueat omnibus,quos syncopa male habet,assare cõueniet, distribuitur nanq; per corpus nutrimentũ,quod sumptum est, non in ventre manere volumus:constat autem ex vinis ea eligenda esse quæ ex fluido sunt calore,& substantia tenui,& grata ventri,quæ facillime distribuuntur, Hæc est igitur sententia Gale.cum syncopa talis est vt sit necessarium vẽtrem reficere,dabit vinum,non quia causę proficiat,sed vt vterus refocilletur, vt possis mederi causis quemadmodũ heri diximus, propterea nulla est contradicto in magnis viris, si rectè intelligantur.heri igitur docuit curationẽ Galen. omnium deliquiorũ animi,quę pendent ex plenitudine, & primũ curauit ipsum in genere,deinde attulit particularẽ curationem

mulierum

mulierum quæ cadunt in syncopam, & nos declarauimus totam curationem quomodo peragenda esset. sequitur Gal. in enumerando alias syncopas, quæ ex plenitudine proueniunt humorum suffocantium, & affert casum quando ex imbecillitate ventriculi redundarent excrementa, vt calor & spiritus suffocentur, & incidāt homines in syncopam. Hic opus est scire, quod isti non curātur cum sit in aliqua syncopa hoc pacto, quoniam in ea omnibus despectis, & cōcoquatis accedimus ad syncopā: sed cum propriè sunt ad eam, & iam in duobus, vel tribus paroxismis audiuistis incidere, istis occurritis. SI VERO STOMACHI IMBECILLITATE ANIMI DELIQVIVM SEQVATVR &c. Notetis vt dirigere sciatis curationem eius, qui patitur syncopam ex plenitudine humorum in ventriculo: si enim prout sonant verba Gal. velletis mederi erraretis, quia si corroborantia applicaretis, vt inquit ipse, summo afficeretis nocumēto, quoniam humores, qui sunt in ventriculo magis inculcarētur ex corroborātibus, & ita maior fieret syncopa, si vultis remouere eam, ne accedat ad vltimum tertium. Cæterum iste ordo procedendi antequam applicetis corroborantia exterius, prius euacuare expedit, quod infestat. at-

que

que prius debetis humoris defluxus euacuare, post corroborare ventriculum, ne recipiat nouam materiam, quia alias diximus membrum recipiens ob id recipiens esse, quod debile membrũ esset: debile quidem suscipit excrementa fortioris. proposuit autem Galen. in præsentia, quod vbicunq; ex imbecillitate ventriculi incidit aliquis in syncopam, corroborãtia applicari debent, supponẽs in ventriculo nullam esse fluxionem, sed tantum imbecillitatem ratione cuius paratus sit ad receptionem: propterea merito à corroborantibus incipit, ita vt si fluxio adesset: sed iam fuit euacuata. In quo casu emplastra sunt cõuenientia, quæ ex palonumis conficiuntur: proponit Gal. exemplum sed non docet quomodo cõficiantur. vos autem ducetis ad praxim sic recipiendo vini optimi aromatici (quoniã causam curatis) lib. vnam. farinæ hordei optime tritæ & cribratæ frigidã propter asperitatẽ ne lædatur ventriculus vnc. vnã. decoquetur vinum cũ farina ad mellis spissitudinẽ. facta ista decoctione, recipe carnis baccarum vel palmarũ secundũ artẽ extract. vnc. ij. & ponantur in hoc decocto, & commisceantur in lebete terreo, in quo efferueat, & ebulliat ebullitione lento igne: postea recipe masticis, aloes optimæ ana drach. ij. scrop. s. misce, &

ſce, & confice admodum emplaſtri & applica loco. Corroborat hoc remedium, penetrat, & abſtergit, mundificat, & calefacit. PROTVNDERE VERO OLEO ABSCYNTHIO &c. docet duo remedia exterius applicãda eiuſdẽ virtutis, ſed diuerſorũ affectuum eſſe applicationem, & docet curationẽ cum re liquidiori, & ſtomacho applicare, neq; credatis, vt omnia accipiãtur ſed potius ſunt duo linimenta. INTRINSECE ET corroborare ventriculum, ita vt mediocriter caleſcat. & iſto remedio vtitur. vbi cum accedetis ad ſyncopam & proprie eſt, & habet æſtuationem magnam, tũc non debetis onerare ventriculum cum re graui, ſicut eſt emplaſtrum: quoniam non poſſet tolerari, imò oportet, vt omnia aperiantur, & quæcunque, in pectore ſtricta ſunt, aperta ſint. primo igitur oportet imaginari rem tenuẽ, quæ ſeparat ſine onere: præterea non poteſt eſſe multæ caliditatis, ſed oportet vt aliquod ſit, quod refrigeret: quẽadmodum etiam docuit euacuatio ſyncopę per ſuffocationem, vt in generali, vbi robur virium, diluatur aqua frigida: quia frigiditas calori æſtuanti reficit calorẽ. ideo oportet, vt ſit frigiditas non extinguens, ſed excitans, ſicut modica frigiditas ventilat, & flabellat modicum calorem, & ex ea ignis excitatur.

citatur, nam mulieres inflant ignem flabello, & refocillant modicum calorẽ: ita etiam conuenit in syncopa, quia caliditas maxima extinguitur. videatis igitur artem, primo instruit emplastrum, quod præparatur cum non ita resurget, & magis quã oleum, quia habet formam subtiliorem in re terrea densa, magis virtus retinetur, & maiorem facit impressionem. nam qualitas, quę educitur ex potenti materia, & ex alteratione quanto densior est materia, tanto diutius retinetur qualitas. cum itaque emplastrum habeat formam solidam diutius retinetur, virtus quoq; maiorem facit impressionem, sed vbi syncopa accidit demissis omnibus accedamus ad linimenta, quæ sunt etiam flabellantia, & latenter docet artem componendi. duo autem ex suis docet linimenta componere, si modo fieret vnũ tantum esset peccatum. constat autem linimẽtum primo ex oleo de absynthio, & mastichino, quę sunt calida, adest post oleũ melinum frigidum. ex his primum poterimus conficere linimentum anodinum, ex lãbruscis confectum, quod frigidum est, nardinũ calidum, & ita habetis intentionem: aliqua sunt quæ refrigerãt, aliqua quæ calefaciunt in mastice, & absynthio adest vis astringẽdi, adest vinũ, quod tenuissimę substãtię est,

oleum

oleum crassæ: nõ posset virtus olei penetrare, nisi daretis ei ductorem: nam vinum tenuioris substantiæ est, & illud debet esse tenue album, vel flauũ, quia indigemus in syncopa citissima penetratione, ita vinum exhibet: & sic facietis. Recipe olei mastichini, olei de absynthio ana vnc. iij. olei de cidoniis, vel melini vnc. ij. vini lib. s. decoquãtur ad consumptionem vini, vt addat subtiliationem. si enim actu esset penetraret, diluceretur linimentum, & secus deduceret olea. aliud sic fit: Recipe olei nardini, anethini vnc. iij. vini lib. s. potestis etiam omnia illa simul ponere, & decoquere vsq; ad cõsumptionem vini. AESTVANTI AVTEM stomacho aliquid quod refrigerat miscendum &c. Aestuatio nõ tantũ ratione syncopæ, sed ratione materiæ biliosæ, sicut asserit Gal. in lib. octauo catatop. vbi facit medicamenta ex crisoualano. appellat æstuationẽ stomachi, quæ fit ab humoribus calidis dupliciter, quæ fieri potest æstuatio cũ ex humoribus biliosis pungentibus os vẽtriculi, tum etiam cum & calor, & spiritus suffocantur. cũ enim pungit biliosus humor os ventriculi fit flutuatio, sicut flutuat mare per ventos: propterea ex ea punctione fit dolor, ex dolore fit motus vẽtriculi quærentis explosionem rei nocentis, & tunc cum sit talis

æstuatio,

æstuatio, debetis refrigerare non cum oleo citoniorũ, sed tamen frigidis in secũdo qualia sunt cucurbita, solatrũ, vuæ acerbæ succus, & portulaca, licet portulaca ad tertium accedat. Et plurima debetis accipere, quæ habent eandem virtuté, quo ad genera tametsi intensius, remissius ista operantur: additur vuæ acerbæ succus, quoniã vua acerba non solum refrigerat, sed etiam astringit, quod in aliis enumeratis non adest. In endiuia etiamsi sit aliqua vis astringendi, non tamen multum curanda, intibum est alia species seris, quæ hortensis est. Iure igitur Galen. addit succum vuæ acerbæ, quoniam maximam habet astrictioné, modo in ventriculo nihil sit, si modo fluxerit, siue non: dum iam fuerit euacuatus vẽtriculus, frigida autem aqua ardenti stomacho plurimum confert, vbi fuerit suffocatio caloris & spirituum propter redundantiam humoris calidi. addit modo Galen. aqua frigida confert, si opportune data fuerit: quia nisi bene comparatum fuerit & diligenter prȩuisum, posset summopere nocere.. Etenim si humor esset frigidus, & vos crederetis prouenire ab humore calido, adeo officeretis potu aquæ frigidæ, vt statim interficeretis ægrũ. Ideo vbi aderũt signa ista, ætatis, temperaturæ, temporis, anni, caliditatis ven-

triculi,ac vomitus bilioſi:tum quando dominatur feruor:& humor bilioſus audacter frigidam miniſtrabitis. Nam tunc damus oportunè aquam frigidam,quando natura iam præparauit humorem bilioſum,quia ſi adhuc imbibitus eſſet in profundo tunicarum,noceremus: & ratio eſt,quia dum humor bilioſus imbibitus eſt in tunicis vētriculi,& vos exhibetis aquam frigidā ratione cuius frigiditatis actualis conſtipat,conſtipando poros membrorum impingetis materiam: materia impacta putreſcit, & ita augeretis ſyncopam. Ideo debetis præbere in fundo ſtomachi. dicetis quomodo cognoſcemus hoc? iſti qui habēt imbibitum humorem in tunicis vētriculi, habent nauſeam,ſed non euomunt, qui verò habent in fundo aliquid euomunt, & tunc tutius dabitis aquam frigidā, quia deponit bilem ab ore ventriculi ad fundū habita ſemper conſideratione etiam regionum.Imbecillo autem ſtomacho vinum calidum potius dandum eſt,intelligatis cum curatis imbecillitatem, non cruditatem materiæ:quia tunc non cōueniret, niſi verè curetis ſyncopam. NECESSARIO DESPECTA cauſa & cū exterius applicatis debetis vinum actu calidum, & ſit tale actu & potentia,modo nihil aliud prohibeat,&c.

Sunt

Sunt nonnulli ſumpta medicina conſuetudine & natura propria bibere ſemper ſolent vina frigida, modo ſi quid calidi occurrit ventriculo eorum ſtatim euomũt, & relaxat ventriculum : ſi tales ſunt natura non exhibebitis vinum calidum : huiuſmodi autem ſtomachi frictionibus extremarũ partium mirificè adiuuantur. hoc loco confundit Galen. imbecillitatem cum materia, & ſine materia, & etiam confundit remedia, quæ ſunt rectificantia intemperiẽ: nihil debetis exhibere, niſi euacuata materia, quia indicatio quam dat materia eſt euacuatio, ea quam dat membrũ eſt corroboratio euacuatione prius facta. Ideo euacuata materia debetis corroborare membrũ, ne nouã materiam ſuſcipiat. ideo notetis, quicunq; vitio ſtomachi laborant ſyncopa ſi in ſtomacho adeſt materia vtiliſsimè fricentur extrema, & diuertuntur materiæ, quæ fluunt ad ventriculum ad oppoſitum, imò concoquuntur, & euacuantur : & ſic frictionibus vtemini tunc, quoniã talem humorem, qui currit à circunferentia ad centrum, à centro ad circunferentiam trahunt. Ideo ligaturæ extremorũ conueniunt ſiue fuerit calida materia, ſiue frigida : ſi modo vẽtriculus ſit imbecillis, cũ materia fuerit euacuata, tunc conueniunt frictiones extremorum, quia

 nihil

nihil proficeretis, imò noceretis, quoniam nullam faceretis auersionem, cum nulla ad sit materia in ventriculo: siquidem stante huiusmodi imbecillitate, & periculo ad syncopã debilitarentur virtutes sine aliquo proposito: QVOD SI NIHILO MELIVS HABEANT æstuationes quidem celeberrimè ad balnea ducendi sunt, &c.

Quoniam sicut dixit Gal. in isto tractat. in curatione syncopæ per curationem, confundit duas causas oppositas, videlicet æstuationem & syncopam vitio humoris frigidi: & syncopam, quæ prouenit vitio humoris calidi promiscuit, diuiditque curationes quantum potest, tamen inquit æstuantes propter humores biliosos in ventriculo quomodo curabimus? deductione ad balnea: non supponatis, quod sit actu syncopa, quia morerentur in balneo, sed intelligere debetis deducendũ esse hominẽ ad balneũ, cum habet æstuationẽ, & periculũ imminet de syncopa, tunc si deduceretis hominẽ ad balneum deduceretis materiam à centro ad circunferentiam, & præterea humiditas illa aquea penetrans ad profundum acrimoniã humoris obtundit, prouocat sudores, lenit aluum. Ideo addit Galenus vbi ratione humoris acris immineat periculum de syncopa ad balnea deducendi sunt. HIS VERO

qui

qui alicuius ſenſu frigoris ſenſu afficiūtur, &c. Si verò humores fuerint frigidi non ſunt ad balneum ducendi, quia colliquarentur humores, nec oportet retundere materiam & eius acrimoniã: quia nõ adeſt, itaq; etiam magis actuantur frigidi humores: & præterea non fricaretis, quia humores crudi non indigent balneis quoniã colliquantur, & importune mouent. ET SICVT non conuenit neque etiam balneum ſed medicamentum quod triplici pipere cõſtat conuenientiſsimum eſt, & ſolum piper in potu dandum eſt, &c. Quare autem conueniat diatrion piperion in habentibus humores crudos iam ſuprà de febris phlegmaticæ, & quartanæ curatione docuimus, & quod etiã non conueniat diacalamentum & reliqua, in quibus eſt materia tenuioris caliditatis. QVI VERO ex vitioſis humoribus os ventriculi mordicantibus, &c. Qui habẽt vitioſos humores in ventriculo quid aliud eſt faciendum? ſtatim per vomitum euacuare dando ydroleon, & oleum cum aqua confectum, hoc eſt efficaciſsimum ad vomitum, quia relaxat & reuellit vomitum: aqua etiam calida idem facit, abluit, & agitat humores. AT SI NON FACILE EVOMAT, &c. Iubet vt calefaciat pedes, & manus, & partes ſtomacho adiacentes, &

hoc facit, cum quis vult sistere vomitũ, pedes & manus iubet vt ponantur in aqua frigida. Ideo post absumptã medicinã vt retineatur iubet, vt ponant pedes, & manus in aqua frigida: & hoc post medicinã, quia frigidi est constringere, & vbi deuenerit ad os ventriculi corrugat, & ad prohibendum vomitum indigemus astrictione, vt ad prouocandum indigemus relaxatione, prӕterea remouetur impedimentum quod esset, si manus & pedes essent frigidi per consensum frigiditatis. ET DEVENIAT ad os ventriculi, quod si nec ipse quidem vomere possit, missis in os vel pennis, vel digitis stomachus irritãdus, &c. Semper à leuioribus incipit: primo iubet, vt potet aquam calidam mistam cum oleo: secũdo vt calefiant manus, & reliqua: tertio positione vel digiti in os, vel pennarum irritetur stomachus: quarto iubet vt bibat oleum calidũ optimũ, scilicet bene maturum: quia si esset crudum, quale omphacinum impediret vomitũ propter vim astringendi, erit etiã optimum oleum nardinũ, amigdalarũ dulcium excitat vomitum, & sedat ӕstuationẽ, hoc autem oleum secundo facit commoda duo, quando non tantum excitat vomitum, sed etiã egestiones: & tunc nihil magis potest occurrere, quia egestio retenta aggrauat, &

auertit ab ore ventriculi, quod non parum facit propter causas iam dictas, QVAE NISI SPONTE ACCIDAT ARTE PROVOCARE POTEST, &c. Egestio alui arte prouocanda est cum clysteribus, quia diuertunt, & euacuant materias, quæ trahunt & tendunt ad os ventriculi, modo vbi faceretis euacuationes, docet quomodo sint corroboranda membra, neque enim debetis vinum, neque absynthium, neque aliquod, quod astringat, vel calefaciat colliquando humores, nisi prius euacuata materia: aliter impingeretis materiam cum astringentibus, & cum colliquantibus faceretis materias præcipitare ad nobile mēbrū. Ideo inquit appositis remediis omnibus, ex quibus si facilius euomat absynthio coma, aqua mulsa incocta danda est: deinde vinum, modísque omnibus corroborandæ sunt partes cum medicinis extrinsecus applicatis cum absynthij potu, AT NON PER initia quidē, sed post, repurgato iam vētre. ideo faciendū esse suadeo, &c. CALEFACIENTIBVS & nō astringētibus est vtendū vt prius, &c. si verò frigida, &c. Si verò fuerit pituita in ventriculo stantę pituita oportet fouere ventriculum oleo, in quo absynthium sit decoctum. sed hic statim dubitet aliquis, nónne stāte materia in

ventriculo dixisti non esse aliquid applicandum, nunc autem stante pituita & materia cruda in ventriculo vult Gal. absynthiũ applicari? debetis existente huiusmodi materia cruda in ventriculo eam concoquere, & hoc cum modice calefacientibus sine astrictione, & cum cõtinentibus calorem naturalem, & cum corroborantibus virtutẽ contentiuã, vt tantisper cõtineat materiam, donec concoquatur. Ideo nunc vtimur nõ corroborantibus fomẽtis, sed applicamus, quæ concoctionẽ adiuuant, quia indigemus concoctione, vbi materia frigida. Itaq; applicatur oleum de abscynthio, quia robur siue tonum talem addit, vt cõtineat materiam, donec cõcoquatur, pręterea calefacit calefactione primi generis: nõ autẽ colliquat importune, vbi ista materia incipiet cõcoqui, tunc dabitis incidẽtia, vt posit cum fuerit parata ad vrinas deduci, & quæ sunt in primis venis diffentur, sed euacuatio vera est quam diximus, vbi curauimus quartanam, vbi enim humores sunt crudi in ventriculo primo debetis quærere concoctionem, non agitare, non mouere, nec diuertere per vrinas: sicque prouocantia vrinã, & deducentia ad vrinas cauenda sunt, debetis ergo primo facere concoctionẽ, deinde dare diaspoliticum, & diatrion pipereon, & piper solum:
quia

quia iſta ſunt calida quidem vſque ad tertium, ſed tenuiſsima, quæ non tranſeunt venas miſeraicas, & antequam proueniunt ad hepar euaneſcunt. caliditas reliquarũ medicinarum fundata eſt in materia craſſa, ob id pertrãſit venas miſeraicas, ſed non tranſit ad hepar, & materia deducitur per venas, & auget febrẽ. DEINDE MVLSAM DARE, IN QVA HYSSOPVM, ET ID GENVS, &c. Caueatis dare iſta, niſi ſciatis quòd materia concocta ſit in ventriculo, & hoc vult Galen. quia dicit deinde vbi concoctio apparuerit acetum mulſum poſſumus dare, & aquam mulſam, & piper, & diatrion pipereon: quia omnia hæc incidunt ſine colliquatione manifeſta. VICTVS AVTEM RATIO INCIDENDI, &c. Et etiam omnis victus ratio habeat vim incidendi cum caliditate inſigni, ſicut hyſſopum, calamentum, vbi non ſit materia in ventriculo: SI VERO fuerit in ventriculo & non ſit calida cum craſſa ſubſtantia ſicut ſunt diatrion pipereon, diaſpoliticon, & quæ incidunt, &c.

VEHEMENTI AVTEM REFRIGERATIONE, &c. Semper perſtat Gal. in curatione deliquiorum animi, quæ proueniũt à ſuffocatione ſpirituum, quę ſuffocatio poteſt prouenire ratione multitudinis mate-

riæ, vel ratione qualitatis cõtrariæ, puta frigiditatis materiæ, aut est putrida. audiuistis quomodo deliquia animi, quæ fiũt per suffocationem, vel ratione multitudinis curanda sunt, ac malæ qualitates curari debent: nunc affert vnã speciẽ eius, quæ fit propter adustã qualitatẽ, scilicet propter maximã refrigerationem corporis præcipuè si fuerit circa ventriculũ, quæ adusta qualitas nõ aliter curatur, atq; bulimus, nempe ingens fames. Sed non habuistis hactenus quonam modo curetur bulimus, & ita curatur ignotum per ignotius. debetis scire quemadmodum bulimus est appetitus comedẽdi præter naturam ob maximã frigiditatem aduenientẽ vẽtriculo. audiuistis præterea, quod, vt fames fiat primo fit attractio à musculis, quãdo indigent alimento, & ipsi trahunt à venis: venæ autem cum præsentiant attractionem, & ipsæ attrahunt ab hepate, hepar à meseraicis, meseraicæ à ventriculo, & tandem motus terminatur ad vẽtriculum: vbi autem ventriculus percipit corrugationem mouetur motu attractionis, qui motus localis est, & tunc appetit. itaque vulgares dicunt, mi sento i gambari vscire per la cauagna: huiusmodi motus quando fit propter prædictos istos motus: iste motus verè est naturalis, & fames est, sed quoties sine attra-

ctione

ctione reliquarum partium,& sine indigentia stomachi fiunt hæc importune à potentia præter naturam fiunt. Atque hæc nimia frigiditas & ventriculum stimulat, ex qua frigiditate corrugatur, & fit motus iste præter naturam, qui dicitur bulimus. Nam maxima corrugatio, & fames etiam, & isti comederent infinities, & curatur ista frigiditas adueniẽs corpori, quæ facit huiusmodi syncopã sicut bulimos, rectéq; vsurpauit refrigerationẽ totius ad quam sequitur syncopa bulimo, cum & ipsa facit syncopã, & ita docet curare eam cum suis oppositis, & quoniam opposita sunt calefacientia, ob id inquit Gal. calefaciẽtia cõuenire omnibus modis. Ideo vinũ in potu in præsentia dandum est: nec expectamus concoctionem, quia hic tantũ adest mala qualitas, vinum aqua calida temperatum. sed dicetis nónne melius esset dare vinum simplex? hoc facit, quia aquã calida affert subtiliationẽ vino, cum ea in substantia sit subtilior vino: etenim vinũ habet partes terrestres, & heterogeneas: si tamẽ cõsiderabũtur aliquæ partes tenues vini, tenue est vinũ, quoniã partes illæ longe tenuiores sunt, quã tota substãtia aquæ. & ideo si vinum cõparatur aquæ erit crassum, cuius rei illud signum est, quod si aquã vino apponitis, videtis vinum cedere

aquæ,& aquam per corpus,vini distribui, ad hoc igitur & magis penetrat ad profundum ventriculi,& dissoluitur magis,vt magis calefaciat,quoniã & ipsa calefacit.Itaq; Alexander in quæstione illa vtrum glacies sit de genere aquæ,& an aqua sit primum frigidorum,dicit inter reliqua aquam calidam potentia esse aerem,sicut aquam congelatam potentia terram.Ex quo sequitur aquam calidam longe tenuiorẽ esse. CIBIQVE CALEFACERE IDONEI &c.Pręterea fricare huiusmodi homines ægros oportet,ad ignemq; esse calefacere,& tandẽ vltima conclusione,vt omnia calefacientia: quæ verò ex superfluo calore ortum habent refrigerantia,ac roborantia desiderãt.Nam corpora,quæ in syncopam incidunt ex superfluo calore curãtur cum suis contrariis. hic posset dubitari quomodo ex nimio calore fiat syncopa per suffocationem?quoniã calor resoluit,resoluendo inanit.videtur ergo quod syncopa ad has reducatur, quæ sunt per resolutionem : debetis scire,quod calor suffocat sicut frigiditas:habeatis flammam exteriorẽ prope magnum ignem,vel in sole ardenti ponatur,subito suffocabitur: & erit idem modus suffocationis,sicut si poneretur in maximo frigore,quia diu flamma non potest mutari suffocatur.Ita etiam

cont

cõtingit in magnis febribus, si cooperiãtur febrientes pannis, vel in balneo calidissimo versentur, incidunt tales in syncopam, qua suffocatur calor ab eo maximo calore, nec potest euentari, licet postea resolutio paulatim calore excedente potest euentari, subito autem fit suffocatio. Quare dixit Galen. quia duo debent esse in maxima caliditate & suffocatio, & calor: maximo calori maxime debentur adstringentia, quibus calor extinguitur. Corroborantia autẽ totum faciunt & prohibent difflationem caloris & spirituũ, quoniã ex calore aperiuntur meatus cutis. medicamenta cõmodissima erunt galla, mirti, rosæ, quæ non solũ refrigerant, verum etiã astringunt, & cum hoc reuocant calorem & spiritus cõstipando poros, & calor iste maximus accidit illis, qui diutius versantur in aere æstuoso, vt in vaporario nimis calido, sicut in aere nimis calido, vel in feruenti sole. in præsenti igitur robur restitues, si frigidam inspergas, & ventiles, & auræ exponas, osq; ventris irrites, ac frices: quoniam in maximis illis caloribus liquantur humores, fiunt acres, accedunt ad ventriculum, & mordicant. Ideo si post suffocationem accidit hoc incommodũ, vt humores acres accedant ad os ventriculi, & longe magis suffocent calorem, & faciunt

nou

nouam causam syncopæ, debetis irritare os ventris, vt si deuenerint humores possint ægri excitari ad vomitum. postea vino, & cibo sunt reficiendi: at quibus ob inflammationis magnitudinem. ERGO VERO INCIDVNT IN SYNCOPAM ET INFLAMMATIONEM &c. Ob febris vehemẽtis magnitudinem ob maximam putredinem, vel ob magnitudinem humorum suffocantium, vel ob frigiditatem excrementorum primo debetis diuertere materiam suffocantem à ventriculo fricando artus, calefaciendo manus, imperandoq; vigilias. hic statim diceret aliquis nonne vigiliæ resoluunt virtutem? Imò debetis parare somnum: quia colligit calorem & spiritum, & vires auget. quare debetis vigilias imperare? dico quod nihil esset deterius, quã somnum imperare, quãdo calor colligitur, spiritus & calor, & sanguis contrahuntur ad cor, & maior fit suffocatio. Ideo si vultis prolongare febres in accessionibus, permittatis hominem dormire, periculum est de suffocatione, quoniã spiritus in somno contrahuntur, quod potius oppositum esset faciendum, & prouidendum, vt ad extrema deueniat calor & spiritus. VIGILIAS IMPERARE &c. Præterea oportet cauere à cibo & potu in totum: in principio

cipio enim paroxiſmi ſi datur cibus facit, vt calor concentretur, & ſi protrahitur acceſsio. optimum porro quid facturum ſit in his prænoſcere etiam. EA AVTEM FEBRIS ACCESSIONEM EFFICERE &c. Dat hic aureum documentum, quod longe præſtantius eſt præuidere, quãdo futura eſt ſyncopa, exempli gratia cum habetis præmanibus febres ſyncopales, quæ faciunt paroxiſmos cum ſyncopa, ſi intellexiſtis vnum paroxiſmum factum eſſe cum ſyncopa, poteſtis prouidere, ne rurſus incidat, & cognoſcere quæ fuerit cauſa: & ſi cognoſcitis quòd ob frigiditatem factam calor naturalis ſuffocetur, & eam fuiſſe cauſam, debetis ante acceſsionem paroxiſmi facere, vt fricentur membra, & porrigere aliquid per os, quod calefaciat, ſicut in quartana diximus. Si verò ſcietis ob maximam ventriculi imbecillitatem ſyncopam accidere, & hanc eſſe cauſam cognoſcitis, ea facere debetis, quæ tunc præcipit Gale. & primo prouidere debetis cum humores crudi ſint, vel acres, & occurrere antequam accidat. OPTIME EST &c. Et affert exemplum nonnullorum, qui ex ſiccitate in principio acceſsionum in ſyncopã labuntur, verbi cauſa, ſunt aliqui bilioſæ temperaturæ, qui habẽt humores tenues, acres, erodẽtes,

hab

habent ſtomachum imbecillum,ſunt areſa cti,incidunt facillime in ſyncopam,& incidunt in eam febrem ſyncopalẽ minutam: vbi hæc recte ſcietis,tunc vel magna erit ſyncopa,vel mediocris,vel parua:ſi erit magna vt in principio acceſsionum debetis aliquid parare vel panem,& cum vino exhibere,& licet non conueniat febri quatenus febris eſt,conuenit tamen ventriculo,& ratione ſyncopæ, quia dandum eſt aliquid, quod obtundat acrimoniam humoris,& os ventriculi,quia humores ſua mordacitate ſyncopam faciunt,ſi inuenerunt cibũ qualem diximus,& vinum,corroboratur ventriculus.Et quoniam panis habet viſciditatem,obtundit acrimoniã humoris,non poteſt os ventriculi mordicari:& quia robur additum eſt ventriculo propter vinum,humor non accidit cum acrimonia.poſtremo ſtomachus ſqualidus humectatur à cibo & potu,& magis reſiſtit.Si verò ſyncopa non ita vehemens fuerit,vt indigeat alimento, ſed aliqua defenſione ventriculi, & aliquo robore, & ita de facili fluat materia ſuffocans demiſſo ventriculo,& vino,dẽtur corroborantia vẽtriculum,vt pira,citoniorum vinum,citoniorum ſuccus, pomorũ vel pirorum ſuccus,vel vinum granatum,vel granata.ſi verò adhuc erit mitior, ita vt vix

perci

cipiatur, & fit feruidissima æstuatio, dimittetis etiam pira, quæ reuera nocent, quoniã in febribus debetis euitare adstringentia, quæ putredinem adaugent, ex cõsequenti febrem. talia sunt pira, poma, granata, & reliqua. tunc aliqua leui frictione, & diuersione eritis contenti, pedes & manus contineri iubebitis scilicet comprimi ad diuertendum. cibus autem facilis concoctionis sit, & stomacho accommodatus, & ita panis conditus, & panis infusus in vino hoc maxime pręstare poterit. VINVM MAXIME ALICAE SVPERFVSVM DARE &c. iste traduxit alicam, quæ apud græcos dicitur chondrus, licet græci aliud habent pro alica, communis opinio est quod chondrus sit id, quod apud nos fit, licet sit aliqua differētia, modica tamen est, sed easdē vires habet. iubet ergo vt vbi inueneritis maximã syncopam, vt tribus horis ante paroxismũ cibetis cum pane infuso in vino aromatico propter corroborationem, & vt virtute emplastrica refrangantis acrimoniam humoris, & quia sæpe aliqui abhorrent à pane, vinum idem præstabit & mica panis scilicet medulla vino infusa, & facere, vt vulgares dicũt suppam. SI VERO MEDIOCRIS EST &c. iste est secundus gradus tunc non debetis vinum exhibere, sed mala, & pira,

bbb mal

malum vbi absolute pronunciatur apud medicos de cytonio intelligitur, etiam vel mespila, vel sorba, & reliqua, quæ habent vim adstringendi. POST HOC VERO &c. iste est tertius gradus tunc non debetis cibare vino, nec cum adstringentibus: sed cum ptisana & curare ægritudinem, vt curari debet. SI QVIS VERO inopinato hoc discrimine accidat &c. Quid debetis facere? demissa causa nutrire hominem, & in ipsa etiam syncopa nutrire debetis, & cibare: sed cibus sit coctu facilis, & modicus: quid ex vino & alica, vel facere non dabitis: quia nimium suffocat, si etiam coctu nimium difficile esset suffocaretis hominem. est autem difficilis coctionis cibus vel propter quantitatem, vel propter substantiam: propter substantiam, vt lagana, caseus antiquus, caro porcina. vinum autem quo ad substantiam, vel alica, & si sint facillime concoctionis, in magna tamen quantitate exhibita concoctu difficillima essent. debetis ergo dare, quæ in sua substantia sunt facilis concoctionis. QVIBVS AVTEM animus ex insignis partis obstructione &c. Si modo aliquis incidat in syncopam ob insignem obstructionem nobilis visceris, vt in hepate venæ eius fuerint obstructæ deterrima est ægritudo, potest autem inquit Galen. in

octauo

octauo catatop. hepar obstrui vel in venis, vel in substantia Arteriarum: quoniam quæ substantiæ accidit leuis est: sed quæ in venis, & arteriis obstructiones fiunt malę sunt, & huiusmodi ægritudo mala est, in qua suffocatur calor & spiritus, & malæ sunt putredines in toto corpore, ita vt loco sanguinis generetur sanguis putridus, puta ex prohibita transpiratione augetur calor præter naturam, minuitur calor naturalis, & corrumpitur generatio sanguinis ad diuersas substantias corruptas. si etiam caro pulmonis obstruitur, suffocatur calor, & tandem omne membrum nobile obstructum causat suffocationem, quid debemus facere antequam accidat? debemus vti incidentibus, & aperientibus obstructiones: propterea quod fuerũt causatæ propter humores crassos, acetum mulsum dandum est, oxymel quod habet vim maximam incidendi, abstergendi, & aperiendi. POTIOQVE EX HYSSOPO, EX ORIGANO PVLEGIOQVE &c. ista sunt calida & sicca in tertio de simpl. med. habent vim prouocandi vrinam, incidunt, separant humores crassos à sanguine, aperiunt obstructiones, & tandem vos debetis exhibere omne genus cibariorum, quæ habent vim incidendi. quales autem sunt isti cibi, alias à nobis expla-

natum est: primo est vinum tenue admodum: deinde sunt iuscula parata cum cinamomo, petroselino, & cum radice eius, & præparare cũ incidẽtibus aromatibus zinzibere, pipere, manna, garophillis: CRASSI ENIM ET QVIBVS &c. qualia sunt pastitia, lacticinia, pisces palustres & omnia frixa in sartagine, carnes porcinæ omnia ista augẽt obstructiones. NIHIL VERO OBFVERIT ARTVS PERFRICARE, AC LIGARE &c. quoniam reuocabitis materiam à partibus interioribus, & deducetis ad artus, & ad partes ignobiles, vbi postea difflabitur: SED ET similiter portiones aquæ, quæ ciendæ vrinæ facultatem habent adhibentur, quales ex anetho. fœniculo, apio, petroselino, & spica nardi &c.

Omnia ista semina satis nota sunt, & calida, & sicca in tertio cum tenuitate substantiæ, quæ habent maximã vim prouocandi vrinam: QVAE VBI manifeste inuenerint, vino tenui albo non admodum mero vtendum est &c. Cum dixit Gale. quod debetis exhibere anethum, fœniculũ, poteritis facere decoctum, & aliqua istorũ seminũ decoquere, vel potestis præparare syrupos cõfectos ex eisdem, & factis decoctionibus, & expressionibus istis, iubetis vt cum zuccaro syrupizentur, & poteritis facere syrupos, &

iube

iubere ne ſtringantur, ſcilicet dimittantur potabiles, & dimittantur ſemicocti, & hoc modo poterunt ſeruari per 15. dies, nec aliquo indigebitis, aut decocto aliquo. NOSCVNTVR AVTEM HVIVSMODI OBSTRVCTIONES. Docet Gal. quomodo obſtructiones nobilium membrorũ poſſunt cognoſci: cognoſcuntur autem ex maximis inæqualitatibus perceptis in pulſu: vbi videbitis in pulſu quod modo paruus, modo magnus eſt, iterum redit paruus, modo velox, ſtatim quieſcit, dicetis in corpore illo neceſſario magnam eſſe obſtructionẽ, & magni viſceris, quia virtus ſupprimitur, modo non adſit plethora in corpore, nec venæ tumeſcant, nec habeant repletionem in ambitu venarum, quod facillime dignoſcitur. videtur enim quod oculi velint exire ex capite, venæ tument, imo caro tumeſcere videtur, & humida apparet &c. ſi hæc nõ haberet, & talis ſit inæqualitas ſine plethoria, ſignum manifeſtum eſt, quod nobile membrum ſit defatigatum propter repletionem membri, & illa dicitur obſtructio, & ita huiuſmodi inæqualitas pulſus indicat neceſſario in corpore eſſe membrum obſtructum. Nã quemadmodũ cõtingit in baiulo onerato pondere maximo, quẽ videbitis ambulare inęqualiter modo cito paſſu, deinde fati-

gari modo velocitaté addere, modo in vno pede quærere quietem, modo in alio: si modo non habeat onus magnum, incidere ordinato motu: ita etiam virtus animalis cũ ipsa arteriæ, & cordis virtus non est agitata contingit in pulsu hominis obstructi, vt agitata cogatur facere inæqualitates istas aliquãdo quærere magnitudinem, aliquãdo quærere exonerari, tunc defatigari, & redire ad paruitaté, nũc inniti & facere velocitaté, modo quiescere, & se exonerare: in huiusmodi auté effectibus, si qui magni sunt pulsus, intermittuntur: vbi auté est magna obstructio facit pulsus intermittẽtes: est enim pulsus intermittens, quãdo vnã habet parté intermediã: & antequam perficiat motũ quiescit in medio, tunc signũ est, quod maxima obstructio adest, & virtus nõ potest exonerari: sicut baiulus facit medium passum, & sistit, quia timet casum, quippe qui maxime oneratus est, ita facit virtus onerata in duobus motibus motum. NVNC VERO AD RELIQVARVM ANIMI DEFECTIONVM &c. Notetis pro intellectu istorum verborum proculdubio innuit vnã diuisionem, quæ ad generalé diuisioné reducitur, hoc modo: deliquia animi quædam ab inanitione, quędam à suffocatione proueniunt, quædam ab vtroque simul. hæc diuisio fuit facta

facta à nobis, quando dicebamus istas duas causas simul misceri, & cum proposuerit deliquia animi, quæ ab inanitione tantũ proueniunt, accessit secundo ad ea, quæ ex suffocatione: nunc certe agit de his, quæ pendent ab vtroq;, in quibus conuenit & suffocatio, & inanitio, tametsi non proposuerit velle hoc ordine procedere, ordinate tamen processit, dum dicit NVNC VERO &c. ostendendo ordinem quare dixerit de deliquiis à suffocatione nunc modo transit ad disceptationem reliquorum deliquiorũ animi, quod si mista, quæ ex abcessu, vel ruptione, vel etiam immodica in his, qui aqua inter cutem laborant, euacuatione fit, dicebamus in diuisione à nobis facta, quomodo vbi inuadunt defectiones animi propter abscessus diruptionem duo eueniunt, suffocatio propter impetum humoris prodeuntis & suffocantis calorem in transitu, deinde propter grauitatẽ materię peccantis, & suffocantis qualitatis putredinis. Et quoniam dum euacuantur abscessus, repente exit humor, inaniuntur spiritus, & ita hæc duo conueniunt, suffocatio præcedentis, & inanitio subsequentis. deinde dissoluit, postea inanitio perficit opus: vbi pus, vel abscessus calorem suffocat in transitu; deinde dum erat pus in proprio vase propter malã qualita-

 tem

tem difflantem ex ea suffocatur calor, dum erumpit interius, & tẽdit ad aliquod viscus & inflaturas pectoris cum plurima materia tendit ad thoracem, homines plerunq; statim suffocantur, adeo potens est eruptio subita, ad quam suffocantionẽ sequitur etiam spirituum resolutio & euacuatio. Sed dices nónne materia euacuatur, quę euacuari debet? certum est quod sic, & si id sit confert talis euacuatio, vt inquit Hippocr. & leuiter ferunt: nemini autem dubium est, quod materia debet euacuari: sed sic repente euacuari natura non tolerat, & Hipp. autoritas de qualitate materiæ peccantis intelligit, non de quantitate: quoniam vt diximus non ita subitam patitur mutationem, nec ita multam: quia sequitur spirituum resolutio quando plusquam oportet euacuatur: Atq; etiam cum nociuo euacuatur de iuuatiuo, vt dicunt moderni. SATIS AD PRAESENS FVERIT &c. Proposita defectione animi nunc proponit curationem eius: & nota te si abscessus erumpit exterius: docet hic Galenus quonam modo curetur deliquium animi, vbi & satis erit hos ægros reficere rebus odoratis, & cibis, ac potionibus coctu facilibus, quibus nihil opportunum exhiberi potest: quoniam vt diximus, materia suffocat calorem naturalem pro-

pter repentinum impetum, & post euacuationem sequitur deliquiũ animi: facta euacuatione certum est ob eam, virtutẽ ipsam redditam esse imbecillem à tali inanitione: sed euacuata est materia licet non bene fuerit, cum hoc sic se habeat, restat nos refocillare debere virtutem, & spiritus quam citissime posibile fuerit: quod efficiemus rebus odoratis, his enim adeo refocillantur spiritus sicut ex cibo corpus, & vaporibus etiam sanguineis spiritus. exhibebitis itaque primum odoramenta, postea alimentum offeretis, quod habet facere sanguinẽ, quo post calor innatus reficiatur: iure Galen. docet quod vbi deliquium fiat propter euacuationem nimiam materiæ, tunc primo odoramentis occurrendum est, quod est velox remedium, PAVLO AVTEM POST SORBITIONES COCTV FACILES &c. Quoniam vbi virtus imbecillis est, si exhiberetis alimentum difficilis concoctionis opprimeretur ipsa: sicut & de igne paruo, qui multo alimẽto suffocatur ex lignorum multitudine, hoc & femellæ sciũt, quod vbi paruus ignis est, cui superimponãtur ligna sequit' ignis extinctio. Sed medicus ad hoc debet attẽdere: vbi enim videbit modicum calorem debet exhibere, quæ facillimè cõcoquũtur: hoc autẽ iudicatur à natura rei, à

qua omnes artes, omnesq; scientiæ ortum habent, & initium. ET SI OB TRISTITIAM &c. Pergit in enumerando deliquia animi, quæ à suffocatione, & inanitione causantur, vt quando fit deliquium animi ob tristitiam & lætitiam, aut excādescentiam, primo intro feruntur spiritus, deinde foras exiliunt, resiliendo autem resoluuntur: sic dicimus fieri in tristitia, in timore: fit enim suffocatio repentina ob repentinam collectionem, post spiritus resoluuntur: sed quid agendum hic? vidimus superius in defectionibus animi ex abscessu rupto ad partes exteriores, quemadmodum indigebamus sola restauratione, cùm facta esset euacuatio materiæ: in hoc casu cum sit materia intra suffocans, & spirituum resolutio, duo sunt faciéda, alterum quidem erit spiritus ipsos refocillare, vt supra cum odoramentis: alterum erat materiam, quæ suffocat euacuare. Duo itaque facienda sumpta indicatione à natura rei: in eo enim quod spiritus resoluuntur egemus restauratione, & in eo quod adest materia suffocans, cui dubiū nos egere euacuatione, & narium compressionibus refocillari: hic euacuare materiā illam huiusmodi suffocantem iubet per vomitum, naribus compressis: ex quo refocillantur spiritus, & fiat prohibitio, ne exeant in his,

qui

qui animi deliquia patiũtur. cuius rei illud signum est, quod qui existunt in deliquio nares aperiunt, per quas narium apertiones maximè difflantur spiritus, vnde patet, quod confert constringere nares cum spiritus detinere volueritis sicut supra odoramẽtis, vt petant cerebrum, inuadantque etiam ad cor: ad vomitum autem cogendi sunt, vbi vires refocillaueritis, iubeatisq; vt vomant. Nam materia quæ in ventriculo existit posset esse causa noui deliquij: vomitu ergo illa materia refocillatis iam viribus extra mittatur. AD EVNDEM MODVM &c. Facit catalogum quorundam accidentium, per quæ solent contingere deliquia animi, vt vulnera, purgationes, dolores &c. quantum ad primum, scilicet per vulnera scire debetis tunc contingere deliquium animi & à suffocatione, & ab inanitione: à suffocatione quidẽ, quia in vulneribus certum est concurrere dolorẽ, quo concurrente maior inflammatio augetur, & consequẽter materiæ attractio, quæ suffocat: fit etiã deliquium ab inanitione, si quidem est multus sanguinis, qui exiit. PVRGATIONIBVS &c. Hic intelligit purgationes, quæ fiunt à medicamentis: hæ enim suffocant, atq; etiam inaniunt. diximus alias medicinas omnes in se qualitatem quandã habere venenos

venenosam, qua suffocentur, & resoluantur spiritus, sicuti ex 6. de locis affectis habemus. DOLORESQVE ARTICVLORVM &c. podagricis cōtingit, in quibus est materia illa causans dolorem : vnde ex hac materia sequitur deliquium animi & per suffocationem, propterea quòd & inanitionē immediate ab huiusmodi materia, quæ suffocat in eo quod dolor est, fit suffocatio. itaque resolutio NERVORVM &c. Sicuti in spasmo in quo est periculum casus virtutis per suffocationem, & resolutionem. IN PRIMIS REFICERE &c. iubet in huiusmodi deliquiis primo spiritus substantiam reficere, postea affectus. REMEDIVM &c. Viribus refocillatis postea sunt præstanda remedia contraria, qualia etiam sint non declarat Gal. quia cum potest esse suffocatio aut à materia multa, aut à mala qualitate dictum est vniuersaliter. IDONEVM AFFECTVI &c. Scilicet contrariis remouendo, & occurrendo: si enim sit multitudo materiæ euacuare, si mala qualitas altera qualitate illi opposita occurrere, & hæc omnia iam clara sunt. SI VERO COLICOS AFFECTVS &c. In dolore colico suffocatio, & inanitio sunt causa sympto. contingit enim virtutis suffocatio propter materiam frigidissimam, concurrit & inanitio,

nitio, quæ prouenit ab ipſo dolore. vbi ergo dolores colici, etiam contingunt deliquia propter ſuffocationem materiæ frigidiſsimæ, quæ eſt in inteſtinis, ac etiam propter inanitionem ex dolore. Quid agendũ? ſedandus eſt dolor, & poſtea euacuanda materia, breuiter autem Galen. ſe expedit, nec dat omnino curam perfectam, cum dicat fomentis calidis nos occurrere debere, ac frictionibus: non enim tantummodo fomẽta in colicorum dolorum cura applicantur, ſed & alia vltra fomenta. ſi aderit dolor nimis vrgens ad ſtupefacientia eſt recurrendum, vt facit Gale. qui dat Philonium. non datur Philonium ratione cauſæ, cum potius eam magis augeat, ſed id fit ratione doloris, quo remoueatur ſyncopa, ne ad illam ſequatur mors. Quare gratia breuitatis dicit hic Gal. applicanda fomenta, nimirum anodina, diximus alias ad diminuendũ dolorem ex materia proueniẽte duplici modo occurrere poſſe: aut euacuãdo materiã, ſi ſymptoma det inducias: aut deinde dolore non dante inducias nõ attendimus remotioni cauſæ, ſed tũc anodina applicantur, vt per ea declinet dolor, quæ ſunt calida & humida: eſt enim hic dolor à maxima frigiditate materiei, cui remouendo dolori hæc optime conueniunt, cum contrarias habeãt

qualitat

qualitates, & ſubſtantiam oppoſitam, quæ applicantur, vbi dolor quidem magnus eſt, & non dat inducias: ſi verò dolor ſit magnus propter qualitatem magnam, & continui ſolutionem, hæc etiam anodina conueniunt ſcilicet calida, & humida in primo gradu, eo quòd blandè dilatāt poros, dilatione indigemus, eo quòd ex dolore contractio facta eſt: hoc fieri experientia patet: Nam accipiatis aliquid quòd nerueum ſit, humectetis, tunc fiet diſtentio. optima ergo ſunt hæc anodina, calida & humida in primo, & occurrunt dolori: talia autem ſunt, vt oleum camomellinum ricinum, amigdalarum dulcium, quæ ſunt calida & humida, in primo dolorem ſedantia, à quacunq; materia pendeat ſine cauſæ ipſius remotione, & hoc aliud eſt inſtrumentum. At vbi hæc applicauerimus, & nihil profuerint, & maximus dolor vrgeat, augeátq; ſyncopam ita vt ſit periculum de vita ægri, tunc neceſſariū erit vos ad alia inſtrumēta recurrere, ſcilicet ad ipſa ſtupefacientia, ſicut ad Philonium, aut ad ſimilia: debetis exhibere in principio ſyncopæ, quoniam vt duodecimo therap. à Galeno ſcriptum inuenimus talia adhibentur ſtupefacientia, quando anodina, aut aliud quidpiam remedium nō profuerint: applicantur etenim ne ſequatur mors. exhibētur

itaque

itaq; ad sedandum dolorem; quo sedato ac depresso postmodum consequenter erit necessarium materiam illam euacuare. hæc sanè pertrāsit Gal. sicco pede, quoniam supponit nos scire ex duodecimo therap. de quo satis, ac satis meminit. FRICTIONIBVS &c. Quia hoc modo diuerteretur materia. QVAE VERO OB PROPRIA &c. Nunc verò deuenit ad summam summarū, quoniam dixerat plurimas esse causas faciētes deliquia animi, vt per suffocationem, & inanitionem, vel etiam vtranq; simul, nunc modo & aliqua alia deliquia animi, ex imbecillitate singularum virtutum dependentia siue animalis, siue vitalis, siue naturalis. scitis vos quomodo in singulis accidit nocumentum, ex quo sequi potest animi deliquium, cui quidem cum contrariis semper occurritis. Notandum autem est imbecillitatem posse multis modis contingere, sicut & sunt tria genera morborum: vel enim cōtingit ex solutione cōntinui, vt quādo mēbrum est vulneratum: vel ex mala compositione, vt si in membro adsit durities, abscessus, aut ruptura: vel ex mala temperatura. MALA AVTEM TEMPERATVRA, EST MVLTIPLEX VEL CALIDA, VEL FRIGIDA &c. Aut ista mala temperatura est cōposita, si sit calida & humida simul, aut simplex

ſimplex vt humida : quæ etiam omnes tam ſimplices , quam compoſitæ temperaturæ poſſunt eſſe & cum materia , & ſine materia : vnde omnes erunt 16. temperaturæ, octo cum materia , & octo ſine materia, quæ omnes poſſunt imbecillitatem , cauſare , à qua deinde imbecillitate prouenit animi deliquium . CONTRARIAE TEMPERATVRAE CVRARI DEBENT &c. Semper enim cum contrariis occurrendum, verbi gratia, ſi fuerit mala temperatura calida & ſicca cauſa imbecillitatis quæ faciat deliquium animi, tunc cum frigidis & humidis alterandum, & ſic econtrário. Illud ſemper pro regula habeatis, contraria contrariorum eſſe remedia. VITALIS QVIDEM VIRTVS. dicere potuiſſet quiſpiam tu dixiſti Galene viribus exiſtentibus imbecillibus, ſiue vitali , ſiue animali, aut naturali, ita vt ex earum imbecillitate ſequatur deliquium animi, quo ad hoc contrariis occurrendum eſſe , id omnibus admittitur, ſed quomodo quęnam virtutes ſin læſæ agnoſces? docet Gal. ſingulas virtutes læſas cognoſcere ex propriis operationibus. primo autem vitalis quomodo cognoſcitur? ex pulſus imbecillitate: motus enim pulſus motū cordis indicat, & robur, vel debilitatē virtutis vitalis, quę emanat ab ipſo

corde,

corde, si enim vitalis imbecillis nec ipse quidem pulsus erit magnus, nec velox, nec fortis. QVAE AVTEM EX ICHORE ORITVR,&c. Nunc docet Gal. cognoscere imbecillitatem prouenientẽ ab hepate malè affecto. Consideretis autẽ quid dicat Galen. quando dicit cognoscimus imbecillitatem iecoris ex egestionibus crudis: initio quidem aquosis,& tenuibus: in fine crassis admodum amurce, id absolute prolatũ non est verum: propterea quod si sit virtus naturalis ex frigiditate imbecillis in principio cruenta excrementa erunt, deinde fient subtiliora, intelligo autẽ à principio non quod vere crassa sint, sed earum mutatio: sunt enim & subtilia in principio. dicuntur ideo crassa in respectu: quanto enim magis augescit frigiditas, tanto etiam fæces redduntur subtiliores, & fient tandẽ vt aqua, qua repletur corpus, & tũc dicitur hydrops absolutè, hoc pacto si capiatur dictum Gal. falsum esse nemo dubitat, sed si intelligitur sic: vbi fuerit caliditas in principio in hepate, ita vt hepar bonũ non possit generare sanguinem, sed eius partem assat, partem dimittit crudam, tunc fæces fiũt in principio subtiliores: quoniam pars chyli incõcocta est: vbi autem calor augetur, maior etiã sequitur sanguinis,& humorum assatio. vnde

fiunt tunc fęces craſsiores: de hoc vide quid Galen. dicat octauo caratop. vbi loquitur de ægritudine iecinoris imbecillitate ſuccedente. quanto enim augebitur caliditas, tanto excrementa fient craſsiora: quanto verò frigiditas, tanto ſubtiliora. QVAE EX CEREBRO, &c. Etiam imbecillitas virtutis animalis cognoſcitur ex ſuis operationibus læſis: quando fit motus imbecillis, & de his in noſtra methodo vniuerſali ſatis diximus. Notate autem quemadmodum ſuperius diximus quando fuerit ex abſceſſu ſyncopa, & materia eruperit exterius, ægros rebus odoratis refocillare operepretium eſſe, nec indigemus hic aliqua euacuatione, quoniã euacuata eſt ex ſe materia. Quando autem eruperit interius, non tantum debemus eſſe contenti refocillatione ſpirituum, ſed poſt hoc etiam euacuare materiam, quę interius ſuffocat ſpiritus. quo modo autem debeat euacuare medicus declarat Auicen. qui (inquit) vbi fuerit abſceſſus, & materia eruperit intrò, tunc vtendum eſt diuerſionibus, & hæc ſatis. vellem autem vobis quendam caſum, qui aliàs mihi euenit enarrare: cũ enim eſſem Salodij fuit quidã nomine Baptiſta, cognomine ni fallor, paſsiuus: qui habebat maximam ſuppurationem iecinoris; acceſſit ad me eius ſocius dictus Andręas, méque precat

precatus est, vt eius generum vellem adiuuare, qui multa materia suffocabatur. accessi, & tempore incõmodissimo duxi mecum chirurgum, cui iussi, vt in regione iecoris faceret foramen, quo facto tanta exiuit materia fæculenta, vt vix fætorem possemus tolerare: aliquantula materia euacuata iussi supprimere, ne ex multa euacuatione incideret in animi deliquium. volebam autem die proximo reliquam euacuare materiam putridã: sed nocte sequenti tanta erupit materia, vt non tantum lectulus esset materia & pure plenus, sed etiam palea pure ipso tota maderet: hæc hactenus de casu nostro: vt sciatis in suppurationibus, & abscessibus quãdo materia interius erumpit, curandum esse, vt educatur, & expurgetur extra.

Finis Commenta. Io. Baptistæ Montani Veronensis Medici in libr. primum Galeni de Arte curatiua ad Glauconem.

*

INCIPIT EXPOSItio in secundum ad Glauconem.

DE SINGVLARVM AVTEM CORPORIS PARTIVM AFFECTIBVS ET, &c. debetis meminisse, quemadmodum in principio huius libri proponētes scopum Galen. diximus ipsum intendere tractare de omnibus ægritudinibus tum vniuersalibus, quæ vniuerso corpori accidunt, & æqualiter totum inuadunt, tum de singularibus, quæ singulas occupāt partes, vt cor, iecur, ventriculum, lienem, &c.& in primo libro egit Galen. de ægritudinibus vniuersalibus totum corpus occupantibus, & non magis hanc, quam illam partem, vt vidistis, & etiam videbitis: in præsenti verò libro intēdit tractare de ægritudinibus, quæ sunt in parte aliqua corporis. quoniam verò tria sunt genera morborum: primum in ipsa temperatura: secundum in compositione indecenti: tertium in solutione continui,cum de omnibus morbis Galen.esset tractaturus in primo solum egit de morbis à discrasiis, & distemperamentis, vt isti loquuntur totum corpus occupant

cupantibus,& adorientibus: de morbis verò totum corpus occupantibus in compositione ac solutione continui non egit Galen. propterea quod non poſsit in vniuerso corpore contingere ægritudo totum occupans simul in compositione indecenti, solutionéque continui: nam quis quæso, quis viuat, & habeat vniuersas corporis partes manus, brachia, & crura deprauata forma, magnitudine, numero,& situ,atque singulas partes decisas. sola ergo intēperies potest esse in vniuerso corpore: indecens compositio nunquam in toto,sed in aliqua parte, item solutio continui. iam verò nostis cum ageremus de intemperie nos illam diuisisse: nam intemperies quædā simplex sine affluxu materiæ, quædam cum affluxu materiæ, de vtraque vniuersaliter totū corpus occupāte egit Galenus in primo de intemperie sine affluxu materiæ per exemplū febrium ephemerarum,hecticarúmq;,quas tum præmittit. simplices intelligo cum earum curandarum eadem esset ratio:Galeni nanq; consilium erat tradita methodo vniuersali tradere exempla particularia,in vno exemplo particulari vos exercere, vt in omnibus vos exerceretis: vniuersaliter enim quid agendū præponit, deinde ponit exempla vt de cæteris idem intelligamus, de in-

temperie verò cum affluxu materiæ per exemplum putridarum egit, atque super exemplo ephemerarum posuit omnes curandas intemperies sine affluxu materiæ: exemplo verò posito in putridis posuit omnes intemperies cum affluxu materiæ curandas: atque hæc de prima parte, scilicet de discrasiis, quæ sunt per totum corpus æqualiter, & quæ dicũtur vniuersales ægritudines, quæ non possunt esse, nisi in mala temperatura, cum ea sola sit ea, quę æqualiter totum corpus occupet: egit quoque & de accidentibus nonnullis ipsarum intemperierum cum affluxu materiæ. in hoc libro vult agere de morbis, qui occupant aliquam partem corporis. Itaque DE SINGVLARVM CORPORIS PARTIVM AFFECTIBVS ET, &c. quasi de vniuersalibus innuat se tractasse, & sic nunc velit agere de particularibus: notate autem quæ dicam pro harum intelligentia. Cum tria sint morborum genera, vt diximus, quæ in singulis corporis partibus contingere possunt, intemperies, indecens compositio, & solutio continui, Galenus recto ordine in primis orsus est à malis temperaturis, secundo accedit ad indecentes compositiones, tertio ad solutiones continui. quod attinet ad primum genus, ab eo propterea incipit,

cipit, quoniam notius est: siquidem ex notioribus nobis ex Aristotelis, Galeniq; sententia, & omnium in disciplinis expositorũ innata est nobis via à notioribus procedere: intemperies nobis notior est: neque hoc solum fuit in causa, sed aliud etiam: quoniam si consideratis malas compositiones, ac solutiones continui ab altera harũ duarũ ambæ nunquam absoluuntur, vt vel à mala temperatura, siue propter malam temperaturam præcedentem efficiuntur, vel cum ea coniunctæ sunt, quemadmodum vlcus, & abscessus. Consentaneum ergo necessariúmq; fuerat à malis temperaturis auspicari: quoniam alia ratione indecentis compositionis, ac solutionis cõtinui cognitionẽ habere haud possemus, ac ne chirurgi quidẽ potuerunt vnquã malam compositionẽ, nec solutionem cõtinui curare, priusquã malæ temperaturæ cognitionẽ habeant: qua in re tractãda, sicut pollicitus est in initio libri diuisiua doctrina vtetur, idémque in reliquis seruabit. vt verò rem exquisite habeatis attẽdite, tradã ego omnes malas tẽperaturas particulares cũ suis nominibus hinc exorsus. omnis intemperies alicuius membri particularis. sano modo intelligatis vel est exterius, id est, in superficie, vel interius. hæc est prima diuisio: vel enim est exte-

rius, quod apparet sensui, vel interius, & nõ fit frustra hæc diuisio, propterea quod omnis intẽperies accidens mẽbro sit aut exterius, aut interius: hı́ncq; indicatiões sumuntur: vtriusq; autẽ istarum quędã est simplex sine affluxu materiæ, mala scilicet intemperies, quædã cum affluxu materiæ: si est intemperies sine materia vel est calida, vel frigida, &c. si calida sine affluxu materiæ, vel est calida simpliciter, ita vt sit calida præter naturam intensa, nec siccitati, nec caliditati, nec humiditati adiuncta, vel non simpliciter, vt quãdo est caliditas cum siccitate, aut cũ humiditate: si verò fuerit frigida intemperies sine affluxu materiæ vel est sola frigiditas, vel frigiditas cum siccitate, vel cum humiditate, atq; hæ sunt intemperies, quæ possunt cõtingere sine affluxu materiæ siue exterius contingant, siue interius, de quibus non tractat Gal. in hoc secundo, de illis superiori libro tractauit, cum sit earum ratio, quæ est intemperierum sine affluxu materiæ totum corpus inuadentium. præterea non fuit necesse alia ratione tractare de his, quoniã dum curabit Gal. omnes intẽperies per affluxum materiæ docebit quomodo cum cõtrariis sit occurrendũ, simúlq; etiam docet, quomodo quæ sunt sine materia sint curãdæ. Iam verò si artem optamus habere lucid

lucidissimam curādi huiusmodi intemperies sine affluxu materiæ adeundus nobis Galen.est in 7.meth. qui liber totus ad hoc destinatus est, quādo docet ibi curare ægritudines ab intemperiebus, quæ sunt sine materia, atque hoc est primum membrum. secundum sequitur membrum intemperies cum affluxu materiæ, quæ & ipsa distinguitur: nam est cum affluxu materiæ vel calida, vel frigida. si calida, vel est calida per affluxum sanguinis, aut bilis, aut vtriusq; simul: præter hos sanguinem, & bilem humorem nimirum in corpore humano calidum non habemus: si cum affluxu materiæ frigidæ sit intemperies vel illud sit, quod ad locum defluat materia pituitosa: vel ad eandē partem fluat flatus atque ventositas, vel humor melancholicus, vel quod in ea parte sit materia, quæ fluxerit siue calida prius, siue frigida: cuius quidem materiæ ob moram ibi contractam resolutæ sint partes tenuiores, atq; subtiliores, & remanserunt partes tantum terrestres incrassatæ: hoc posterius vel maximè memorię commēdetis, redeundum est ad diuisionem. si autē fuerit intemperies calida per sanguinis affluxum vel iste erit purus sanguis, syncerus nō mixtus, intelligo purum neque in propria substantia, neque in qualitate peccantem, ita vt neç

crassus, nec fæculétus, aut acris, mordáxve, sed solum quantitatis redundantia peccantem : & contingit tunc inflammatio, quæ phlegmone appellatur, dicitúrq; inflãmatio generis totius sibi nomẽ vendicãs: quod si fiat sanguis subtilior non verus, ac purus sanguis, quem ichorem appellamus ad bilis naturam vergentem. Quid inde proueniet? inflammatio non simpliciter, sed quæ appellatur erysipelas, neque verò credatis hãc à bile fieri, minimè, sed à parte tenuiori sanguinis, quemadmodum & ista febris, quæ synocha dicitur fit ex eodem prorsus humore, habent enim vtraque eandem materiam, & causam, & sicut in vniuerso corpore contingit synocha ex tenuiori ista parte sanguinis, ita etiam in parte inflammatio hæc, quam guttam arabicam recẽtiores appellant: sic fit erysipelas. At si fuerit sanguis crassus, fæculentúsque ad humoris melancholici naturam tendens fit carbunculus, & ille quidẽ est omnibus inflammationibus deterior atq; hæ sunt tres inflammationis species à sanguine prouenientes: quod si fiat horum permistio vendicant sibi nomẽ inflammationes, ex cuiusuis illorũ triũ victoria eiusmodi sanguis purus cum tenuiori permisceatur, atq; hunc superet appellãtur phlegmone erysipelatodes: & si pars tenuior

sanguin

sanguinis vincat sanguinem purum, appellatur hęc inflãmatio erysipelas plegmonodes, itidem de reliquis dicatur: vt si fæculenta pars cum tenuiori misceatur ex vtriusuis prædominio fit vel carbunculus ad naturã erysipelatis tendens, vel erysipelas tendens ad naturã carbunculi. Itaq; hę sunt intemperies, quæcunq; à sanguine oriri possunt etiam cum suis nominibus: sequitur vt dicamus si fuerit intẽperies calida per affluxum materiæ, quid inde oriatur? vel erit hæc bilis pura, syncera, vel erit nõ pura: si pura tunc fiet inflãmatio, quæ herpes appellatur sine distinctione, quasi à serpendo dicta, quod ob subtilitatẽ serpat: tunc verò nõ purá erit bilis, sed crassior seipsa, quæ bilis tendat ad adustionẽ, fit inflammatio, quę & ipsa vocatur herpes, sed cum adustione materiæ, vt fit herpes cum additione, & distinctione, vt sit dicta herpes corrodens. vbi enim in sua natura bilis perstat subtilis semper duntaxat, non etiã corrodit, quia penetrat & trãsit: vbi etiam crassior seipsa redditur, & serpit, & corridit: quam quidem inflammationem admodum periculosam, & cum vlcere nonnulli nominant ignem sancti Antonij, quod videantur exesæ carnes: vel bilis erit aquosa tenuis, quæ nõ deuenit ad propriã naturã bilis, & tunc fit in-

flammat

flammatio, quæ herpes milliaris appellatur, quæ faciat pustulas quasdam paruulas millio similes, non serpit tamen sicut bilis pura, neq; corrodit, sicut crassior, sed cum aquosior sit, facit pustulas quasdam paruas, atq; hæ sunt tres inflammationis species, quæ de intemperie calida per affluxum materiæ biliosæ oriuntur. hactenus de intemperie per affluxum materiæ si fuerit intemperies calida per affluxum materiæ calidæ, siue sanguis sit, siue bilis, restat loqui de intemperie frigida per affluxũ materiæ frigidę quę quatuor modis cõtingit: vel enim est materia pituitosa, vel flatus: harum vtraq; suam facit inflammationem, quæ eodẽ nomine censetur, est tamen discrimen: nam dicetur communi nomine huiusmodi inflammatio œdema, tam ea quæ per flatum fit, quam quæ per pituitam quod latinè diximus inflammationem, distinguitur tamen œdema per sua nomina, si fuerit inflammatio ex flatu proueniens dicitur œdema flatulentum, si inflammatio ex pituita dicitur œdema aut aquosum, aut pituitosum. Quæ verò à succo melancholico fit, non à sanguine crasso appellatur cancer, si verò (& hic est quartus modus, cui diligẽter aduertite) fuerit intemperies frigida propter materiã siue calidam, siue frigidam prius existentem, &

calid

calidam quidē, propterea quod vel ſanguis, vel bilis ad partem defluxerit fit aliud inflammationis genus, quod quomodo fiat declaro: ſi materia calida, vel frigida fluxerit, & calida quidem aut ſanguis, aut bilis, & in loco ad quem fluxerit moram fecerit, & calida quidem contingit vt reſoluantur partes tenuiores, & permaneant tantū partes terreſtres, craſſæ, & frigidæ, quod quidē contingit etiam ſi inflammatio fuerit vera ex ſanguine, vel quia malè curata fuerit, vel quia fuerit infœlicitas hominis propter intemperaturam cum reſoluta non ſit illa inflammatio, reſolutæ ſint partes tenuiores, calorq; exhalauerit, & permanſerit ibi pars terreſtris, intemperies quæ fit dicetur ſcirrhus, ſiue modo à pituita fiat, ſiue à ſanguine tenuiori, ſiue à bile, ſatis eſt à quocunq; humore fieri poſſe, dummodo ſint reſolutæ partes tenuiores, terreſtresque refrigeratæ permāſerint. ſinautem pituita fuerit in cauſa, quod partes reſolutæ ſint, & permanſerit pars gypſea ſolidior, & craſsior fit huiuſmodi ſcirrhus: ſi ſanguis fuerit in cauſa, quod reſolutæ ſint partes ſubtiliores, tūc ſcirrhus iſte dicitur à ſanguine factus non ſub ratione ſeu forma ſanguinis propter ſophiſtas. memini me quondam habuiſſe ſermonem cū Curtio, qui vel ab humore melanc

lancholico,vel pituitoſo dūtaxat ſcirrhum fieri volebat,ego verò à quocunq; humore, nedum à pituita,& ab humore melancholico fieri affirmaui,atq; concluſi à quocunq; humore poſſe fieri ſcirrhum,dummodo ſint reſolutæ partes tenuiores,& terreſtres permanſerint. Porrò intelligetis vos ipſi Galenum infra curare puerum,qui ſcirrho ab eryſipelate laborabat , recentiores hoc omnes cognouerunt.ſolū Curtium nō vidiſſe miror.ſcirrhus ergo ſemper ab intemperie frigida peruenit,etiam ſi ab humore calido originem habuerit,in quo fuerit alteratio facta ad frigidum & ſiccum reſolutis partibus tenuioribus,& ita habetis omnes inflammationis ſpecies.ſed dixerit fortaſſe quiſpiam me nō commemoraſſe omnes inflammationes:ſunt nanq; & ſteatomata,& atheromata,& abſceſſus,& alia plurima,cui & ego dicam non eſſe proprie has inflammationes,ſed in compoſitione morbos:cuiuſmodi ſunt & meliceridés,fiſtulæ,quæ omnia infra vos videbitis,Nunquid etiā ſunt bubones,& alia quæ ſunt inflammationes. Nam Gale.docebit inferius plures eſſe inflammationes, quæ ſumunt nomen à loco: poteſt eſſe inflammatio in coſtis,quę pleuritis dicitur:poteſt eſſe etiam in cerebro, quę phrenitis appellatur,ſic & phygethlum

eſt in

est inflammatio in glandulis,bubo dicitur inflammatio in adenibus fortasse & vera inflammatio in inguinibus:phyma verò dicitur bubo,vel phygethlum cum tendit ad ipsam suppurationem,alia plura non habemus,de abscessibus suo loco tractabimus, nunc agimus de inflammatione quatenus inflammatio est tantum intemperies: vbi verò facit abscessus est inflammatio in cõpositione,inflammatio inquam est cũ tenditur membrana,sed non facit abscessum. Nam vbi materia tendit ad locum inflammatio fit,quæ est de genere intemperierũ, quæ quidem inflammatio tres habet gradus siue ordines suis nominibus nuncupatos & apud nos,& apud Arabes: quod nos primum dicimus inflammationem, Arabes apostema appellant: quod nos deinde abscessum,illi exiturã:quod tum nos suppurationem,illi maturationẽ vocant.Nõ sunt autem morbi in compositione nisi per accidens,vel quoniam cõprimant locum in quo sunt,vel quoniã in aliqua vena ratione loci præterquam quod sit mala intẽperies,fiunt etiam morbi in cõpositione.Cum itaq; has intemperies,has inflammationes perfecerit Galen.accedit ad secundũ, scilicet ad indecentes cõpositiones. DE SINGVLARVM AVTEM PARTIVM CORPORIS

AFF

AFFECTIBVS ET &c. Attendite quæso, quare sic dixerit DE AFFECTIBVS SINGVLARVM &c. Non dixit de aliquibus. ratio est, quia determinasset sese ad aliquos duntaxat, & agit tamen de omnibus: neq; etiã de omnibus affectibus dixit, quia non tractat de omnibus explicite in vniuersali. Et ideo indefinite: quoniam si de aliquibus, malè dixisset de omnibus se agere in virtute. si de omnibus, malè etiã dixisset, quippe qui non de omnibus explicite tractat. Si vultis assequi, quæ dicturus sum, operepretium est vos eorum, quæ supra diximus meminisse, debetis scire quemadmodum distinximus omnes inflammationes, & potius intemperies positiue scilicet tam quæ sunt cum affluxu materiæ, quam quæ sine affluxu materiæ, dicebamus in diuidẽdo, intẽperies aut est exterius, aut interius: postea quoniam harũ vtraq; aut est cũ affluxu, aut sine: quæ sine affluxu dicebamus aut esse calidam, aut frigidã: & si est calida, aut calida simpliciter, vel nõ simpliciter, etiamsi habeat quid adiunctum: & vt est materia diuersa, fiunt etiam diuersæ inflammationes: Galen. 2. vel 10. therap. in principio: de his autem in hoc libro secundo non tractat, causam supra nos adduximus: eodem deinde modo & cum affluxa materia erat diuide

uidebatur, de qua hic agit: nam aut erat calida, aut frigida: hic notate, si supra lapsu linguæ dixi inflammationē quandam esse calidam, quandā frigidam, non recte dixi, sed potius debebam proferre intemperiem: non fit enim inflammatio à re frigida: si calida est intemperies aut à bile est, aut à sanguine, aut ab vtroq;: si sit intemperies ex sanguine hoc esse potest tripliciter, aut est sanguis purus peccans in quantitate tantū, aut potest esse ichor sanguinis scilicet pars ipsius tenuior, aut sanguis fæculentus, crassus. si peccauerit purus sanguis sola quantitate, ita vt ad aliquam partem fluxerit corporis, tunc dicitur inflammatio, seu Græcè phlegmone communi nomine: si autē pars sanguinis tenuioris feruidi putruerit quæ dicitur ichor, tunc fit erysipelas. Atque hic bene aduertatis, quoniam aliquibus fortasse mirū videbitur me dicere erysipelas fieri ab ichore, quoniam Gale. oppositum dicere videtur, & iam fere tota medicorum turba tenet ab ipsa bile fieri, dico quod tota via errant, & falluntur, vt bene in sequentibus ostēdemus, quoniam ex ichore fit, quod nō bilis est, sed proximus naturæ ipsius bilis, est enim medius inter sanguinem & bilem. nunc itaq; supponatis erysipelas à parte tenuiori sanguinis procedere: si sanguis de-

fluxus ad aliquam partem corporis fuerit crassus,& fæculentus,tunc fit inflammatio, quæ dicitur carbunculus,& sic hactenus habetis tres species inflammationis,quando sanguis ipse peccauerit,nec sunt plures,nec pauciores. illa verò inflammatio,quæ fit ex affluxu bilis tripliciter esse potest,vel enim peccabit bilis pura,& syncera sua quantitate tantum,& tunc inflammatio,quę dicitur communi nomine herpes:si autem aquosa, tenuisq; fuerit,tunc fit species herpetis,quę dicitur milliaris,quia paruas pustulas millio similes habet, quando ipsa fit materia tenuis ad superficiem cutis transiens:si verò bilis non tenuis,sed crassa,tūc gignit & aliā speciem herpetis,quæ dicitur estiomenos, & sic tres sunt inflammationis differentiæ seu species ab huiusmodi bile prouenięntes, vt etiam tres à sanguine peruenire possunt. monere autem vos hic velim vnum,ne erretis in huiusmodi distinctionibus legendo Auicen.& maxime de specie illa herpetis, quæ milliaris dicitur,lapsus est in his Auicenna,tertia quarti,ex quo,si ipsum legetis multas assequimini tenebras. Caueatis itaque ab eo ibi,habetis inflammationum species sex. tres quando bilis per se,& sola peccat,& totidem quando sanguis similiter solus peccat. si verò compositio bilis cum san-

guin

guine fiat,& permistio,tunc superans & dominans aliis vendicabit sibi nomen:vt verbi gratia,si bilis cum sanguine fuerit permista,& peccat,etsi bilis crassa,& non syncera, & pars sanguinis tenuioris similiter tunc si vincat ichor bilẽ crassam appellabitur erysipelas estiomenon,& sic de aliis itidem dici potest,si verò contra bilis crassa dominabitur, tunc dicitur herpes estiomenos, & erysipelatodes:quoniam quæ habet victoriam primo sibi accipit nomẽ,& de his hactenus,quo ad intemperiem calidã.si verò intemperies fuerit frigida cum affluxu materiæ,etiam distinguitur vt tertio meth.habet Gal.ex varietate humorum peccãtium fiunt variæ intemperies: huiusmodi enim peccantes possunt esse quadruplici differentia vel est flatus, vel pituita, quæ aut est aquosa,aut pituitosa,sed quæ venit ab his intemperies cõmuni dicitur nomine œdema.quartus humor peccans est quãdò propter moram materiæ in parte aliqua contractam resolutæ sint partes tenuiores, & remanserint partes crassæ siue illa materia fuerit calida prius, siue frigida. Incipiamus autem à materia flatus,& merito, quia præ aliis habet minorem frigiditatem,nec sic periculum magnum affert.si ergo flatus peccauerit tunc dicetur œdema,

hoc enim commune flatulentum, si materia pituitosa affluxerit, quia pituita potest esse aut crassa, aut aquosa, variæ etiam nominum differentiæ assumuntur: si enim peccauerit pituita crassa, tunc dicetur œdema pituitosum: si aquosa aquosum. ex tertio autem humore frigido, qui dicitur humor melancholicus, consequenter cancer, intelligo eum occultum, non qui est cū vlcere, sed sine vlcere, duplex enim est cancer cum vlcere, & sine vlcere, vt infra videbimus. est quartus humor frigidus, vt verbi gratia si defluxerit ad aliquam partem corporis aliquis humor siue calidus, siue frigidus, siue scilicet sit sanguis, siue bilis, siue pituita, siue humor melancholicus, siue simul misti sint, tunc si partes tenuiores resoluantur, & calidiores, remaneantq; terrestres ac frigidiores fiet intemperies, quæ dicitur, scirrhus, à quocunq; enim humore potest peruenire ipse, vt supra ostendebamus, & sic cum sint quatuor materiæ frigidæ flatus, pituita, humor melancholicus, & humor refrigeratus incrassatus, quatuor sequētur intemperies ex his, & diuersa etiam nomina, & sic habetis omnes differentias simplices intēperierum, tam calidarū, quam frigidarū, & sua quoq; nomina si superius quod nūc intemperaturam vocamus, vocari inflammationem, &

fieri

fieri inflammationem à materia frigida diximus,hoc fuit dictum lapsu linguæ,verum est quod non potest fieri inflammatio à re frigida per se,sed adueniente putredine ob eam causam,quod illius loci in quo caliditas est,vel frigiditas intemperaturã considеramus potissimum.ideo quanquam sequatur postea vnus,qui est morbus in compositione, & accedat quoq; soluta continuitas,nihil tamen hoc offenderit cum primo loco consideretur temperatura,cui postmodum annexi sunt reliqui morbi tum in cõpositione,tum in solutione continui: nam cõmiscentur nonnunquam , imò fere semper confunduntur in temperatura mala cõpositio,& soluta continuitas.hic verò censentur nominibus,quæ à re magis principali factam denominationem ostendunt:vnde abscessus,qui hoc nomine appellatur,dicitur à principali sua denominatione , & sic cũ eo annexa sit temperatura statim,quam primum sit indecora cõpositio,itẽ & vlcus dicitur cõtinui solutio facta inquam à principaliori denominatione, quanquam ei,& intẽperatura,& cõpositio etiã mala est coniuncta.quid ergo mirum si & inflammationes dicamus intemperaturas factas,vt in superioribus,ita & has à præcipua nomẽclatura:iam verò ad Gal.textum accedamus. DE

SINGVLARVM AVTEM &c. Proponit Gal. quod vult in toto lib. tractare, neq; verò credatis Gal. tractare de singularum partium affectibus, quemadmodum fecit Auicenna, qui incepit à capite & ab ægritudinibus ad cuiusq; partis ægritudines particulares, minime: quo in loco sciatis cuiusque partis ægritudinẽ dupliciter intelligi prius per naturam, deinde per indifferentiam: per naturam diximus pleuritidem ita esse lateris ægritudinẽ, vt non sit alterius: & phrenitim cerebri inflammationem ita esse per naturam, vt non sit alterius: per indifferentiam dicimus partis ægritudinem, cui quidem esse in parte datum est, sed ita vt non magis in hac, quam in illa, atque de his affectibus agit Galen. qui tam in hac, quam in illa parte contingunt: & in vna quidem, sed in hac non necessariò, nec determinatè cum in primo egisset de his, quæ totum adoriuntur corpus. videbitur forsan alicui de omnibus affectibus Galen. tractare per indifferentiam, quod tamen non præstat, iam diximus indeterminatam habere veritatem ad vnumquodque membrum. Nam & Galenum non tractare de omnibus, cum non explicuit de psora, & lepra: quanquam fuere nonnulli, qui existimantes illum tractare de singulis hoc modo addiderunt in

tex.

tex. Galen. nulla alioqui in tex. Græco mentione podagram, & leprã, & tractare etiam de omnibus, verũ est in virtute: affert enim methodum, qua cuique imtemperiei possumus occurrere, nedũ podagræ, aut lepræ. AB INFLAMMATIONE EXORSI ET &c. tametsi intelligatur inflãmatio tam de intemperie sine affluxu, quam cum affluxũ, hic tamen de ea solum, quæ cum affluxu intelligit, traditq; quo ordine sit procedendum: nam ab inflammatione exordiendo. VT QVAE ET FREQVENTISSIME &c. assignat causam quare ab inflammatione sit exordiẽdum: quoniam frequẽtissime accidit, quod verò frequentissime accidat respectu aliarum omniũ intemperierum perspicuũ est: primo propter habilitatem, & hoc natura rei facit: vnaquæque etenim inflammatio est in genere fluxionum: nisi fluxione autem illa solet frequenter accidere, quæ membrũ habet robustius mandans, & vias latiores, & materiã copiosam admodũ, & membrũ recipiẽs debile. In inflammatione autẽ calida est sanguis feruẽs ratione acrimoniæ, ac tenuitatis, qui nõ facile fluit, sunt viæ latiores, quia calidi est aperire: deinde vbi humor est calidus aliquo in loco, virtus ibidẽ est fortior. Nã calidi est excitare, hac ratione inflãmationes lõge fre-

quetius essent. ACCEDIT ETIAM EXPERIENTIA &c. ex decem quæ contingunt inflammationes erunt octo calidæ cum sit paratissimus humor calidus ad fluxionem faciendam, quod etiam debeamus incipere ab his, quæ frequentissime accidũt clarũ est: nam debemus, quæ maximè vtilia sunt ante declarare, quæque scire præstat, quam cætera minus vtilia. ANTEQVAM etiam mens occupetur aliis habentibus turbidis, & plurimas habet differentias & &c. Hæc est alia ratio quare ab inflãmatione sit exordiendum, quod quidem habeat plures differẽtias: iam vidistis sex præter illas, quæ fiunt quando complicantur, videbitis postea infinitas. In vnoquoq; autem genere, vbi sunt duæ differentiæ oppositæ, & in vno membro plures extant differentiæ, in altero non: ab eo quod plures habet differẽtias debemus incipere, verbi gratia, corpus diaphanes quoddam est tenebrosum, quoddam lucidum: ab hoc quisquis est sanæ mentis incipiet, non à tenebroso cum plures habeat differentias: nam differentiæ sunt cognitionis causæ, & quanto quippiam plures habet differentias, tanto distinctius cognoscitur. Quare ab inflammatione calida est incipiendum, quę plures habet differẽtias, quam aliæ: quibus omnibus

bus febres accidere solent. Quid si non omnes inflammationes sequentur febres: occurrunt enim chirurgi inflammationibus, & bubonibus sine febre, non est ergo necessarium quãquam sæpe cõsueuit. dicet quidam Galen. OMNIBVS TAMEN ET SOLVIT ET &c. addidit, vbi enim sit aliquis terminus contingentiam, & possibilitatem includens, hic iam non ponit actum, sed aptitudinem, dicimus quidem omnes homines solitos irasci, non omnes irasci, cũ qui irascuntur frequẽter, solent irasci: quia habent aptitudinem ad irascẽdum, sed hæc logicis dimittimus: ita familiare est, vt contingat febris inflammationibus, si alicuius sint momenti saltem ephemera, vt in bubonibus. potest enim esse tam parua putredo, vt calor successiue non deueniat vsque ad cor, ita vt non erit apta huiusmodi dispositio, vt febrem efficiat. ITAQVE ET &c. concludit omnes istas inflammationes esse aptas ad febres faciendas, quia in omnibus est immodicus calor sic aptissimus ad febrem: quod si calor tantas habet vires, vt possit saltem spiritus alterare, & perueniat ad cor, faciet saltem ephemeram. harum autem cuiq; sua inest differentia, ex qua tum species cognoscitur, tum idoneũ remedium suppeditatur: breuissime totã rationẽ me-

dendi tradet. scitis quomodo differétiæ dicuntur constitutiuæ specierum: dicit ergo in vnaquaq; inflammatione esse suam differentiam, quæ facit species, omnisq; curatio habet ortū à natura morbi cognita eius specie, hæc autē cognita sua differentia quæ est forma, ex differētia sanè cum genere species constituitur, ex differentia quoque eadē cognoscitur. oportet enim vt homo ponatur in esse, & cōstituatur, & ratio propria speciei est à differentia rationali, ita etiam per differentias cognoscitur cum facit rationis opera. facit itaque differentia & constitutionem, & cognitionem, tūc remedium idoneum suppeditatur: non possumus quidem suppeditare remediū, nisi natura morbi cognoscatur, quoniam ex cognitione speciei quamprimum cognoscitur remedium si applicetur secundum rationem conueniens naturæ eius: quam verò continuè dixit Galen. IDONEVM REMEDIVM ET &c. diximus alias non esse remedium, nisi applicetur secundum rationem, est quidem materia remediorum, qui ergo docēt multitudinem remediorum, & receptas, & secreta, dant materias remediorum, non remedia, materiam inquam quæ se habet ad vtrunq;, hoc est, quæ & præsto esse, & abesse potest. quādoq; enim interficietis, quoniam

non

non sunt remedia, nisi applicentur arte, & ratione adhibita. Fit autem remedium idoneum, cum natura & species morbi cognoscitur, quæ cognoscitur sua differentia perspecta: ALIA ENIM HERPETIS ET &c. à natura rei variãtur indicationes: quocirca si volumus applicare idonea remedia, ipsi aspectus dignoscendi sunt: quare si inflammationes curandæ, earum differentiæ per sua signa cognoscendæ, & prius inflammationum differentiarum distincta est habenda cognitio, sicut & in primo loco fecit Galen. nam prius differentiarum signa ponere, quas scire prius oportet, aliter non curabuntur. PRIMA ITAQVE INFLAMMATIONIS SPECIES &c. hoc loco Galen. inflammationis nomen vno modo accipit, alio modo superius dixit, ab inflammatione exorsi, illic intelligebat de ea, quæ cum affluxu materiæ: hic verò de omni intemperie calida, & humida, &c. dicit humidam quæ est cum affluxu materiæ, & siccam quæ est sine materiæ affluxu: signum, quod nõ loquutus est de inflãmatione proprie dicta, hæc sicca dicitur intẽperies præter naturam citra vllum defluxum, quã appellant quasi febrem membri: nam si febris est calor innatus ad igneũ versus, & hic est calor innatus, qui accedit ad igneum, quid

intereſt,niſi quod in hoc membro eſt veluti quædã febris: vbi verò totus calor vniuerſus eſt mutatus ad igneum eſt febris abſolute, quæ cum ad immoderatam iam caliditatem & ſiccitatem peruenit extinguitur omnino,& moritur. ſciatis quod vbicũq; eſt intẽperies tam cum affluxu materiæ,quam ſine affluxu materiæ,& natiuus calor vel extinguitur,vel augetur non poteſt munia vitæ obire: nam in quolibet mẽbro(vt alias dixi)eſt temperatura propria,calor naturalis dictus complexionalis declaratus & ab Auicenna, & à Galeno, qui eſt duntaxat in potentia non in actu non exercẽs opera vitæ, niſi actuetur à calore manente à corde dante actum vitæ in ſingulis etiam membris, & per ea diffuſus ponens in actu calorem complexionalẽ: vbi enim principalis ille calor non eſt tantũ alteratus, ſed etiam amittit propriam formam,emoriũtur mẽbra,vbi inquam ſuffocatur,qui deueniet ad membrum propter multitudinẽ humoris, aut malitiam vel augetur, vel extinguitur: neq; exercet opera vitæ, quæ ſi debet obire illum neceſſe eſt eſſe moderatum. Quare fit aſchachilos paſsio vt arabes dicunt, ſecundum Græcos ſphacelos, à latinis qui male verterunt ſyderatio dicitur, quæ aliud eſt, quam aſchachilos:eſt enim tanquam caries

propter

propter extinctionē caloris innati. siue ergo ab opposito extinguatur calor innatus, siue elidatur, siue suffocetur, siue resoluatur propter calorē igneum fiet corruptio, & caries ex diminutione caloris. QVOCIRCA NEQVE IN PLVRIMA POTEST DIVIDI QVEMMAMODVM ALTERA DIFFERENTIA ET &c. Vult diuidere Gale. omnia membra,& accipit illam partem,quæ nō potest diuidi, & hæc est inflammatio sine materia : vt antea diximus non potest aliquid diuidi, in species,nisi varietur vel qualitas,hoc est forma vel materia:inflammatio, siue intemperies sine materia non potest diuidi per materiā, quam nō habet, sed per qualitatem solum: quæ sunt diuersæ & variæ qualitates, faciūt diuersas diuisiones, & differentias : frigida tamen non est inflammatio , calida tamen postea non potest amplius diuidi, imò non dixerit quispiā tu diuisisti cum dicebas calidam quandam esse tantum, quandam calidam & humidam , quandam calidam & siccam, quæ omnes sunt intemperaturæ calidæ,& tamen habent differentias, quia habent varietatem qualitatum. Nam ad differentias constituendas materiā vel formam variare oportet : variatur autem forma sic: in vna est caliditas tantum, in alia caliditas

&

& ſiccitas, in alia eſt caliditas & humiditas: ad hoc reſpondeo verum eſſe, ſi intelligatis de omnibus intemperaturis, nempe tot eſſe differentias (vt diximus) ſed ſi intelligatis non de qualibet inflammatione, ſed de inflammatione intenſa, quæ facit febrem in membro, tũc non licet diuidere. nam febris qualitas febris habet calorem, dico quãtitas febris ratione formæ, quã intelligit hic Gale. cum dicit hoc auté quadam tenus febris partis ipſius, ſcilicet, inflammationis. vbi ergo eſt inflammatio in aliquo membro, (vt diximus) erit calida, vel ſicca tãtum inflammatio. NEC EST TVNC CALIDITAS CVM HVMIDITATE QVEM ADMODVM ALTERA DIFFERENTIA &c. Quæ eſt ex defluxu materiæ ad aliquam partem, quæ dicitur humida. diuiſa ergo inflammatione in ſiccam, & humidam, ſicca non amplius diuiditur, humida verò ſic: quia hic non deuenimus ad alterã differentiã ſicut in ſicca, ſed de his hactenus.

Debetis meminiſſe quemadmodũ ex Galeno poſuimus diuiſionem intemperierum calidarum, diuidebat enim Gal. intéperies calidas hoc modo, vt quædam eſſent ſiccæ, quædã humidæ, ſiccas appellabat, quæ ſunt ſine affluxu materiæ: humidas, quę cum affluxu materiæ. diximus intéperié calidam

ſine

sine affluxu, non pati diuisionem aliquam, quia est differentia vltima, deerat secūdum diuisionis mēbrum intemperiem calidam diuidere, quæ est cum affluxu. EIVS ENIM MVLTAE SVNT SPECIES. Diximus & probauimus ex Galen. sententia 13. therap. differentias vt intemperierum distinctiones à diuersa fieri materia, cum dicimus intem peries cum affluxu esse varias, materia est quæ huiusmodi distinctionis est causa.

ISTARVM ERGO INTEMPERIERVM CALIDARVM CVM AFFLVXV MATERIAE, QVAEDAM A SANGVINE, QVAEDAM A BILE ET &c. notate indiget hoc speculatione, quod si animaduertatis, reliqua erunt faciliora, iste est sensus, facit nouam differentiam Gale. istarum inflammationū, quod intemperierum calidarum cum affluxu materiæ quædā ita se habent, vt humor calidus antequam defluat ad locum inflammatū sit putrefactus, quædam ita, vt ante non putruerit, quā defluat, sed postquā defluxerit in loco putrescat infartus, quem appellāt isti incuneatū, vel obstructum, & sic aut humor descendit putrefactus, aut putrescit in loco. hæc ergo est noua differentia, si illud semper verum est ex varia seu noua qualitate, vel noua materia variari differentias, vbi fuerit intēperies

ries cum affluxu materiæ nouæ facit nouas differentias: intemperierum enim cum affluxu quædam à ſanguine, quædam à bile, quædam ab vtriſque: fuit hæc diſtinctio ex materia perfecta. Itidem ſi dicatur fluit humor putrefactus, fluit non putrefactus, naſcentur nouæ differentiæ: humor enim putrefactus & non putrefactus differunt toto genere, & oppoſiti ſunt, quoniam alter vndequaque eſt præter naturam, alter non eſt. ſed dicet quis, quid ergo dictũ ſupra nullas præter eas, quæ dictæ ſunt intemperierum cum affluxu differentias inueniri. cum tamen Galenus nouas afferat, quod ſi putrefactus humor, & non putrefactus nouas efficiunt differentias, quo nomine, qua natura præditæ ſunt huiuſmodi, quæ ab his fiunt inflammationes, hactenus non eſt viſum ſi defluat humor putrefactus, & faciat inflammationem ratione putredinis, cuius naturæ ea ſit, nec quo nomine appelletur, quoniam de hoc non dictum eſt, & per quæ ſigna cognoſcantur, vidẽdum eſt vbi de hoc tractat Gale. quoniam poſt tractabit de his, ſi non fuiſſet præuaricator cum de his operepretium ſit tractare: hæc eſt vna difficultas ad quam & aliæ duæ accedũt maiores: quibus ſolutis & prioris erit habita ſolutio. præterea quærendum eſt nunquid ſit eadẽ ratio in

febribus,

febribus:quæ est in huiusmodi inflãmationibus:atqui in libr. de inæquali intemperie eadẽ ratio est de affluxu materię ad totum, quærendũ inquam febribus interpolatis, in quibus extant humores extra venas expulsi,quoniã quãdoq; exeunt putrefacti,quandoq; non: sed putrescunt:vtrum enim si pituita putrefacta in venis exeat extra venas sit eiusdẽ rationis cum ea,in qua pituita nõ putrefacta extra mittitur ? vtrum eadẽ febris ratio,an non eadẽ ? præterea ex quo dicitur,aut humores putrefacti,quærendũ est ad locũ inflammatũ deueniẽtes non putrefacti nunquid si pituita frigida putrescat, tunc proculdubio erit calida , & defluat ad locum, cum sit putrefactus humor, & propterea calidus nunquid reponẽda sit huiusmodi inflãmatio, vt defluxio inter inflãmationes,an inter intemperies frigidas: si inter frigidas dixeris, materia ista calida est cum sit putrefacta : si inter calidas , fuit ergo diminutus Gal. vbinam hoc tradidit? neq; verò alij sunt humores calidi præter dictos à nobis. Ad primum cum quæritur,cuius naturæ sit inflammatio, quæ generetur ab humore descendente iam putrefacto , de non putrefacto,& syncero:iam vidistis differentias, & quas species inflãmationis faciat humor putrefactus , quo res facilior sit, acci-

piamus ſanguinem,& videamus,quæ ab eo poſſunt proficiſci : ſi putrefactus deueniat ad loca inflammata, credo meminiſſe vos quòd ſæpenumero diximus ex ſecundo de diff.feb.c.9. in fine, quando ſanguis putreſcit,deuenit ad naturã bilis : quãdo tenuior eſt,& efficitur bilis nõ plane, ſed ad eius ten dens naturã:ſi verò craſſus ſanguis ſit,efficitur melancholicus humor. Si ergo tenuior pars putreſcat, & fluat efficit eryſipelatis ſpeciem, de qua infrà tractabimus:nam habet omnes conditiones requiſitas ad eryſipelata:ſanguis enim ſi eſt tenuior tendit ad naturam bilis, eiuſdẽ rationis cum illo humore, qui facit febrem ſynocham cum putredine, quæ (vt perſæpe diximus) non fit à putredine ſanguinis, cum non putreſcat præterquam in peſtilentialibus.Itaque putreſcens tenuior pars ſanguinis vergens ad naturam bilis,tendénſq; ad locum inflammatum facit ſpeciẽ eryſipelatis:ſi verò ſanguis craſſus putrefactus deueniat cum ſua putredine ad locum inflammatum, factus quidem eſt ſuccus melancholicus, pars illa ſanguinis craſsioris aduſta inquam ſuccus melancholicus non naturalis cuiuſmodi eſt,cũ natura ſeparat fæcẽ à ſanguine, ſed tunc eſt ob putredinẽ ſuccus melãcholicus, pars illa, ſcilicet ſanguinis craſsioris aduſta iam

iam nō amplius facit simpliciter cancrum, sicut facit fæx adusta, quæ longe benignior est, sed facit cancrū cum additamēto, id est cū vlcere siue vlcerosum, quemadmodū & nō pura bilis facit herpetē cum additione esthiomenon, id est corrodentē nō simpliciter herpetē, atq; hæc sint de sanguine si putrescat. si verò bilis fuerit quæ putrescat, & putrefacta deueniat ad locū inflammatū, vt eius sunt variæ putredines varia fiūt inflammationum genera. potest primo ex eius putredine fieri atra bilis, quę si descendat ad locum inflammatum facit non erysipelas, nec herpetem qui esthiomenos dicitur, qui fit à bile crassiori, tamē sub specie bilis, sed cum sit facta atra bilis, quod est pessimum adustionis genus, faciet phagedenas morbū, scilicet qui dicitur sancti Antonij, vel noli me tangere, quæ omnes sunt cum vlcere aliquo caco, & hæ ab antiquis dictæ, & habent plures gradus, cur verò sint ita maligna? causa est, quod in his nihil deterius est, quam terrestre adustū, vnde fit maxima corrosio: & idcirco vitriolum, vt aliàs diximus, habet vim erodiendi, quia habet caliditatem cum terreistreitate, & quæ hoc modo sunt maligna sunt, quod si bilis non ita putrescat, vt rarefiat ne ipsa quidē appellabitur amplius bilis, permultos etiam hoc modo ha-

bet gradus, verbi gratia ex bile prasina, & eruginosa statim exulcerante & fiunt varia genera vlcerum erodentium, non ita quidem sicuti priora, tamen sunt maligna, quę habent varios gradus, & omnia conueniunt in hoc, vt vlcera dicantur. & inter alia pessima, quæ bile putrefacta in atram bilem versa, atque in locum inflammatum descendente fiunt: atque hæc de sanguine, & bile putrefactis deuenientibus ad inflammationis locum, quæ non faciunt simplices inflammationes, sed cum vlceribus. Iam verò si humores, vt respondeatur quæstioni, descendētes ad locum aliquem non nominabitur inflammatio, nec faciet aliquo modo tumorē præter naturā ex his, quos suprà diximus, sed faciet apostema calidū, non quidem calidum propter humoris naturā, sed ob putredinem sibi aduenientē, per quam mutat speciem. quomodo autem cēsentur, & cuius naturę sunt? dico vbi pituita putrefacta deuenit ad locum pro ratione varia putredinis fiunt variæ inflammationes, vt si pituitosa materia propter putredinem salsedinem acquisiuerit, & faciat inflammationē, si pauca sit faciet impetigines, si multa lepras, quæ dicuntur leucæ albæ propter quas decidunt pilli. si verò humor pituitosus maiorem habeat putredinem, & fuerit crassus

crassus facit inflammationẽ dictam saphati ab arabibus, inter mala vlcera numeratã achores in capite, quas tineas vulgo vocãt. quando non est putrefacta pituita facit solùm œdema quod ab ea vel magis, vel crassa exoritur. scabies etiã inter hæc enumeratur, quæ à pituita salsa prouenit modo per adustionẽ bilis: cuius verò naturæ sint, cunque humores putrefacti descendunt ad loca inflammata, vtrum diuersæ naturæ ab humoribus non putrefactis? clarũ est quod diuersæ sunt naturę, quibus notis quispiam dixerit cognoscuntur? notetis à natura rei, nunc verò ponere signa non vacat suis quæque locis ponuntur, satis fuit ponere differentias. si quis dixerit vbinam hæc Galen. habet? videat ille in secundo de tumoribus præter naturam, & in libro de inæquali intemperie, vel de plenitudine, & 13. & 14. therap. sed præcipuè in libr. de tumoribus, vbi omnes enumerat differentias non eo ordine, quo nos statuimus. restat dubitatio cur non posuit hic Galen. has differentias, quas diximus, sufficiẽter distinxisset omnes differentias, quæ sunt sex, nisi vltra computentur: hoc autem ordine tradito non solum non erunt viginti: sed etiã mille. Nam quemadmodum in secundo libro de facultat. natur. dicebat Galen. ex mente Prothagoræ.

goræ dicentis seu ponentis vndecim, vel tredecim humores si multiplicamus putrefactos, qui prout non sunt putridi, sunt quatuor: imò erunt infiniti pro ratione putredinis, ita in inflammationibus erit dicendum erunt infinitæ differentiæ pro ratione variæ putredinis: sunt enim varia pustularum genera, quædam genera vlcerum, quæ non omnia credent chirurgi, sunt innumeri gradus. cur in diuisionibus nō posuisti has differentias? respondeo me posuisse tantum eas, quæ procedunt ab humoribus sub propria rerum forma ad loca inflammata defluentibus, ita vt cum dicimus inflāmationes calidas à bile, vel à sanguine, vel vtrisque fieri intelligi volumus de bile rufa, non de atra: de sanguine sub propria forma non putrefacto. Itaque solùm simplices differentiæ sex sunt, quę si postea cōponantur sexdecim omnes. dicet quispiam bilis putrefacta facit inflammationem: iam diximus non poni inter differentias, sed inter eas, quæ sunt ex humorum putredine, quæ sunt innumerabiles. ad vltimum quæsitum de febribus, nunquid quemadmodum contingit in inflammationibus, in quibus varia non est, si descendant humores non putrefacti ad loca inflāmata, ab ea si putrefacti deueniant, ita etiam in febribus continget.

nam

nam humores vt pituita, vel bilis, qui tēpore accessionis expelluntur ab interioribus partibus venarum extra, quandoq; potest vsu venire, vt exeant putridi, quandoq; non putridi: nunquid si putridi exeant eadem fit species febris, ac si non putridi exirent? verbi gratia si pituita putrefacta exeat ab interioribus partibus venarum, vtrum faciet febrem eiusdem speciei, vt pituita, quæ exeat non putrefacta, postea tamen putrescat? respondeo vbi putrescit pituita, vel alij humores in venis fiunt febres, quas assi duas vocamus, & ponunt humores ipsos in calefacto esse, & sic tunc veræ cōtinuæ, fiunt cum in venis humor putrescit. vtrum modo possit expelli extra venas? sic, quod genus faciet febriū quando extra venas expulsus humor fuerit? sunt infinitæ: ex variorū enim humorum putredine diuersæ fiunt febrium species, de quibus postea nos tractabimus cum suis accidentibus insequentibus, & cum seruant eundem typum, nec faciunt nouum genus à principio, vt in febribus, quas vocamus ardentes, cum enim humor intra venas putrescit biliosus fiet rigor, itidem erit cum extra venas, intermittentes vocantur, & sic non fit nouum genus febrium, quoniā tantum mutatur typus, & sic habetis responsionem in dubium.

PVTRESCIT IN PARTE INFARTVM, &c. Vbi putreſcit & de inæqualitate temperaturæ, vel natura vincit morbum, vel vincitur: ſi vincitur morbus diſſoluitur per halitum, vel deuenit ad ſuppurationẽ, ſi vincit morbus naturam vel ad ſpacelum, id eſt membri mortificationem deuenit, vel ad duritiem. IDQVE VEL SVBSTANTIAE CRASSVM EST, VEL TENVE, VEL SVAVE, VEL ACRE, &c. Nolite referre ad id, quod iam dixit putrefactum, ſed ad id quod non eſt putrefactum, & hoc eſt perſpicuum ex verbis ſequentibus: dicit enim ſanguinem quendam ſubſtantiæ craſſum, quẽdam tenuem, ita vt de humoribus intellexerit, cum non ſint putrefacti. VEL SVAVE, &c. Malè verſum eſt hoc ab interprete, & Leoniceno, qui optimè vertit: nam nec ſuauem, nec optimum ſignificat χρήσιμος χυμός: χρήσιμος enim idem ſignificat, quod bonus, vel vtilis χρήσιμον αἷμα ſanguis bonus, vel vtilis naturaliter generatus à natura ad aliquam vtilitatẽ, cuiuſmodi ſanguis ſub forma ſanguinis, bilis ſub propria forma, ſic pituita. cum verò habent qualitatẽ præter naturam, non ſunt amplius humores vtiles, vt ſi bilis praſsina fuerit, pituita ſalſa. SANGVIS CRASSVS quo ad ſubſtantiã, amarúſque, vel acris, &c. Quare dixit

xit hoc modo? quia loquitur de inflāmationibus pendentibus ab humore calido, cum transit ad qualitates, præter naturā fit vel acris, vel amarus: acidus minimè: nec astringens. SI ERGO SANGVIS, &c.incipit ab humore defluente sub propria natura, quando est bonus adhuc non mutauit naturā. potest autem dupliciter mutare naturā quippiam, vel enim potest alterari ita aliquid, vt non mutet formā: quod si ita sit, fiunt inflammationes, quas priori loco diximus: vel potest alterari ita, vt mutet propriā formam, & ita inflammationes tunc, quas secūdo loco diximus. bilis enim quando seipsa crassior, vel subtilior est adhuc bilis est: itidem sanguis sub forma sanguinis est etiā siue subtilior sit, siue crassior: tamen non putrescunt, nec mutant formam. incipit ergo Galen. ab inflammatione cum vtatur compendio, quo docet totam medicā artem. Idcirco solùm posuit necessaria ad indicationes inueniēdas, vt fiat curatio, & affert materiā & formā à quibus sumatur indicatio quid agendum: satis enim hoc sibi fuit, vt traderet indicationes à materia, & à forma sumptas. ego verò non solum quid agendū, sed etiā quantū, & quomodo, & quādo, & cur, & vbi, vt cognoscatis ad naturam totam inflammationum ha

habendam afferam methodũ, quam docet Gal. in libr. de tumoribus præter naturam: quã quidẽ auſpicari poſſumus in inflãmationibus adeſſe ſanguinem, non alterum humorem, à Galeno ita deducitur: inflammationibus adeſt tumor præter naturã: tumor autẽ prouenire non poteſt, niſi à tribus cauſis, vel cum ſubſtantia eſt humor, & humor ibi turget cõtentus propter caliditatem & feruorẽ, quia facit illum humorem flatulentum, & funditur, vel quia caro accreuit, verbi gratia manus mea poteſt intumeſcere propter carnẽ adauctam, vel quia aliunde fluat aliqua materia, in inflãmatione propriè dicta non poteſt eſſe primũ, ſcilicet calor ferueſcens fundans ſubſtãtiam membri: quia ſi eſſet in loco inflãmato cauſa tumoris, caliditas loci, quæ faceret flatum, & humorem cõtentum in manu turget: ſi poneneretis res frigidas reprimetur humor manifeſtè, ſed nõ reſidet pulpa ſita re frigida ſuper inflammationẽ: & ſi cum re frigida perſeuereretis fit palidus locus, deinde fit ſcirrhus. præterea ſi incidatis in locũ inflammatum, non exibit flatus, nec ſpiritus, ſed ſanguis, nec detumeſcet: præterea ſi non primum, fortaſſe ſecundũ erat cauſa inflãmationis, quod accreuerit aliqua caro. At ne hoc quidem poteſt eſſe cauſa, quoniã ſi ca-

ro esset addita,non mutaretur calor,nec color saltem,sed intẽsio,vt & de niue:sic enim albedinis tantum habet nix pauca,quãtum multa,vt & in situla plena aqua calida,sic de carne. **SI ESSET CARO ADDITA NON MVTARETVR CALOR ET &c.** nec calor sicut nec in situla,hæc tamen duo sequuntur:ergo nec secundum est causa inflammationis,quod caro accreuerit:cũ autem sint tãtum tres causæ aut flatus,aut caro addita,aut aliquis fluens humor:nec flatus,nec caro id faciat addita,relinquitur id fieri ab aliquo humore affluente,quia aut est caliditas,aut frigiditas:à frigiditate non fit inflammatio:à calido proueniet:calidus autem humor aut bilis est,aut sanguis:bilis autem nec hic facit inflammationẽ,quoniam flauum colorẽ haberet : at hic ruber est, ergo à sanguine est tumor talis factus, sed quæro à vobis,quænam sit melior cognitio an à causis,an à signis,si estis empirici melior à signis:sinautem galenici à causis melior cognitio comparatur, cuius gratia vos studetis philosophiæ , tamen empirici sine philosophia artem suam possunt assequi. **SI ERGO SANGVIS** &c. postquam Galenus diuisit calidas intemperies, quæ sunt cum affluxu materiæ , & quæ sunt sine, & post acceptum illud mem-

bruma

brum cũ materiæ affluxu, iterum ſubdiuiſit & dixit intemperierum calidarum cũ afflu-xu materię quaſdam eſſe à ſanguine, quaſdã à bile. & ideo iure diuiſit, ſi quidem duo tantum ſunt humores calidi ſecundũ naturam ſuam in corpore noſtro: Alij autem vt pituita, & atra bilis nunquam, niſi putreſcant. ita enim diximus dando etiam aliam diuiſionem de humoribus facientibus inflammationem, quoniã quidã fluunt putrefacti ad locum: quidã verò nõ putrefacti fluunt, ſed putreſcunt in loco, in quo recepti ſunt, vel ad quem ſunt attracti. facta autem hac diuiſione Galenus inquit QVAEDAM INFLAMMATIO FIT A SANGVINE ET &c. tunc alterum diuiſionis membrum accipit, aſſumit enim temperaturã, quæ fit ex affluxu ſanguinis, & ſic dicit Galen. SI ERGO SANGVIS BONVS ET &c. in præcedẽtibus aliqua dicere incepimus, quæ ad verborum vſum faciendorum admodũ faciebant, & methodum Galen. oſtendimus in lib. de tumorib. habitam &c. per quam vidimus quomodo diuidendo vnaquæque ſumitur inflammatio. de hoc ſupra ſatis diximus, deerant alia declaranda pro præſentis diuiſionis manifeſtatione: huiuſmodi quidem ſunt, quæ hoc in loco Galen. facit, vt ſumatur indicatio operandi ex cognitis

infla

inflammationibus per indicia,& hac ratione quilibet medicus operatur,& ita propter hoc tota medicina dicitur practica scilicet à fine,quod est operari,& medici sit intentio quæcũq; agere curationis gratia:cumq; Galenus hic per compendia omnia tradat: ideo quod magis ad rem facit ab eo aggreditur,quod est scire quid agendum in curatione,quod sumitur à natura morbi cognita,ac perspecta per suas proprias indicationes.natura autem morbi,siue essentia ex duobus constat,ex materia & forma:his sic positis, & intellectis principalis intentio medici est curare,& scire quid agendũ,hoc autem requirit,vt cognoscatur natura rei: quam vult inquirere,& agere de intemperie,quæ fit ex affluxu sanguinis ad aliquem locum.Ideo dicit quinq; indicia huius inflammationis,vt videbimus , quo curandi talem intemperiem per affluxum sanguinis indicationem habemus , & quia sensui vt plurimum,& ferè semper morbus occultatur,operæpretium est,vt enumeremus symptomata , quibus quod occultum est deprehendamus,sicut in casu nostro , in quo agimus de inflammatione , quæ fit à sanguine,& eã vidistis tripliciter ab huiusmodi sanguine contingere posse,vel enim peccat sanguis purus,syncerus,affluxus aliquo,

& tunc

& tunc phlegmone, vel inflammatio communi nomine dicitur, vel peccat sanguinis pars subtilior, quæ est ichor, & tunc erysipelas, à crassiori parte fit carbunculus. hic autem nos acturi sumus de inflammatione facta à sanguine puro, & mediocri, & sic volumus dare sua signa, & indicia, quæ diximus esse quinq; tradita hic à Galeno. cæterum antequam dicta signa à Galeno relata recitemus, omnia vobis tradere decreui, vt nihil desiderare possitis. Aduertatis itaque inflammationē nō tantū habere causas materiales, sed etiam efficientes, & instrumentales, vt medici dicunt, & ipsum locum, & nisi callucrimus efficientes, instrumentales, & vasa etiam per quæ materia defluat, & locum in quo fit determinate talis fluxus, non inueniemus in curatione indicationes omnes curandi: nam licet ex materia cognita indicationē quid sit agendum non ignoramus, aliæ tamen indicationes quomodo, & quando, & quantum, & vbi nos præteribunt. hæc ergo omnia vt habeatis, necessarium esse videtur scire causas materiales, vt supra omnia non ignorata, incipiamus adamussim rem hāc deducere: & primo de efficientibus tractemus. notetis autem causæ efficientes vel sunt ex parte mēbri mandantis, vel membri recipientis, & nō potest esse

alia

alia causa intrinseca, de quibus sermo est nunc, non de extrinsecis & omnia ista habentur in secundo de differen. feb. in principio, licet non ita explicitè, & in principio 13. siue 12. therap. ex parte mandãtis membri, quando mandat membrũ ex se etiamsi recipiens nihil faciat, quod membrum recipiẽs concurrit paßiue, nempe recipiẽdo: & cum membrum mandãs vere est causa efficiens. illud autem cõtingit propter multitudinẽ materiæ aggregatam in ipso membro, ita vt natura cogatur talem expellere materiã, vel propter malam ipsius qualitatem virtus ad expellendum irritatur, incitatúrq;, & nõ cessat huiusmodi expulsio, donec ad membrum deueniat imbecille, quod membrum recipiens, vt diximus, tantũ paßiue concurrit. fortitudo ergo membri mandantis est vna causa efficiẽs: quomodo autem fiat huiusmodi expulsio declaratur in secundo de fac. naturalib. & in lib. de inæquali intemperie, & in lib. de plenitudine. ex parte autẽ membri recipiẽtis quandoq; est causa, quia non est semper in causa membrum mandans, sed & medio modo se habet, & recipiens cõcurrit actiue, & effectiuè, & est causa defluxus: tunc enim membrum mandans habet excrementũ, à quo attrahit recipiens, quod causa est effectiua. illud autem

est vel

eſt vel quia forte membrum recipiens plus æquo incaleſcit:cum incaluit ratione caliditatis attrahit materiam , verbi gratia,vt quando à ſole caput incaluit , tunc attrahit multam materiam ad ſe,& fiunt poſtea deſtillationes peſsimæ.hoc enim membrum recipiens eſt cauſa effectiua propter caloré aduentitium,vel cauſa quod recipiés attrahat eſt dolor propter qué materiam attrahit magis,ſicut à ventoſa:propter enim dolorem illius efficitur vt recipiens ſit cauſa defluxus illius , & ſic hactenus duas habemus cauſas,vel caliditatem aduenienté recipienti mẽbro,vel dolorem propter quæ duo attrahunt.tertia cauſa quod recipiens attrahat,& effectiue concurrat eſt vacuitas membri,ſicut ex ventoſa:quod faciũt ſæpe medici irritantes naturã,quando enim volunt attrahere materiam,apponunt cucurbitulas,& ſic ratione vacui trahunt materiã ad locum per partem poſt partem.vacuitas ergo in membro efficiens eſt cauſa fluxionis:habetis hactenus cauſas efficientes tam ex parte membri mandãtis, quam recipientis:quandoq; auté,& ſæpe cõcurrit vtrunq; tam membrum mandans propter ſuas cauſas,quam membrum recipiés,cuius rei tres cauſas aſsignauimus vel quod attrahat ratione caliditatis,vel doloris,vel vacuitatis,

vt in

vt in pleuritide in principio bene concurrit membrum mãdans, ſed facta fluxione poſt ſemper concurrit membrum recipiens effectiue, & principaliter, ſic de membro mandante, quod mandat cũ ſit repletum materia multa, aut ratione etiam malæ qualitatis id efficit: & ſic propter has cauſas tales fiunt defluxus. Et quoties vna cauſa ſufficit ad vnum effectum, vbi duæ cõcurrunt longe maior & citius fit effectus: vnde ſi hæc duo cõcurrunt ſimul peſsima ſequitur fluxio: hæ ſunt cauſæ membrorum mandantium, vel recipientiũ, vel vtriuſq; ſimul: cauſas materiales nunc dicere ſilentio pręetereo, cum de his ſupra verba fecerimus. agamus itaq; de locis recipientibus: loca recipientia immediatè defluxum ſi fuerit ſanguis fluxus faciens inflammationẽ in principio ſunt venæ, & arteriæ, quæ in membro ſunt inflammato, & poſt caro muſculorum, quæ eſt proximum ſubiectum inflammationis, & hoc eſt cum prouenit inflammatio à ſanguine, quæ ſemper apparet in profundo: quoniam in muſculis, & venis, & arteriis eſt, quæ deinde vbi deuenit ad exituram, vel ad abſceſſum, vel ad apoſtema facit peremi nentia membra: ſi ſanguis fuerit ſubtilis, vt non deueniat in profundum, ſed vſq; ad cutis infimam partem, vel extremam ſpargi-

 tur,

tur, ita vt sit in propatulo tunc sanguinem talem subtiliorem facere erysipelas, si verò fuerit crassus adustus fit carbunculus, & manet ille sanguis crassus adustus in profundo, cuius rei signum est, quod quamuis in carbunculo sit crusta in cute, tamen si tetigerimus ad profundum, sentimus duritiem: quod indicat sanguinem ibi esse adustũ talem facientem carbunculum, quod nõ erit erysipelas, quoniam aliter se haberet res, cũ sit erysipelas à sanguine tenuiori, cum enim subtilis sit pertransit expulsus à natura extremam cutis partem: in carbunculo verò cum sit sanguis crassus adustus manet in profundo. sin autem bilis sit, quæ faciat inflammationem, & sit pura facit herpetẽ verum, & est in cute, vt in epidermide: si fuerit dilutior, aquosior fit species herpetis, qui dicitur milliaris, & tantum huiusmodi bilis est in profundo, ita tamen, vt semper exeat ad extrema propter acrimoniam, & fiunt pustulæ paruæ millio similes: vnde sic milliaris appellatur herpes. si verò sit bilis adusta, non tamen vt sit iam atra bilis, incipit à profundo ad superficiem deueniens, licet ad medium cutis, & exulcerat, & dicitur herpes esthiomenos, & sic habetis & causas, & loca ad quæ fluunt humores tales vel bilis, vel sanguis, quando non sunt putrefa-

cti,sed sunt in propria forma humoris·his visis modo sunt videnda quinq; signa consequentia ipsam inflammationem propriã dictam à sanguine mediocri, quæ dantur etiam à Galeno in libro de inæquali intemperie,& in quinto therap.licet non sic explicite.primum signum est renitentia ad tactũ, secundum est calor maximus,tertium color rubeus admodum,quartum pulsus infestans in profundo,quintum dolor vehemens:sunt hæc quinq; symptomata insequentia inflammationem,quę quidem nos non ignorare operæprecium est, quia hæc erunt quæ rei notitiam afferẽt:ex qua quidem cognita re de facili etiam scire possumus,quæ videlicet consequi posint symptomata insequentia inflammationẽ,si inueniamus eorũ causas,& vnde sumuntur.dicimus itaq; ex his quinq; duo sumi ab vno fonte,tria ab alio fonte:à primo fonte nimirum ab actionibus læsis duo sumuntur.tria verò ab accidentibus,à secundo fonte nihil nos habemus:declarauimus enim tres esse fontes.in præsenti loco dico quæ ab actionibus læsis sumuntur,sunt dolor,& pulsatio: dolor nihil aliud est,nisi tristis sensatio,pulsatio est actio lęsa in virtute vitali.alia verò tria calor,color,& renitentia sumuntur ab accidẽtibus:sed videamus doloris causas,&

vnde proueniat. Iam aliàs diximus duas esse doloris causas, alteram intemperiem alteram solutionem cõtinuitatis: licet altera ex se sufficiat ad hoc, vt faciat dolorem. primo enim est intemperies, vnde est calor feruẽs, & ex sanguine puro confertim fluente per venas, & arteras secundũ Galen. contra Erasistratum, ad locum fit inflammatio ex calefactione sanguinis in loco, ita vt videatur tendere locus ille, & sic ex calore excitatur dolor. præterea potest esse solutio continui causa doloris, quia dum venæ, & arteriæ repleantur sanguine multo, nec eo solum: sed spiritu etiam extenduntur venæ, & arteriæ impletæ exterius, vt causetur dolor extensiuus. Postremo occurrit musculis, quibus adhæret & multitudo sanguinis, & sic premuntur musculi, ex qua presſione causatur itidem dolor facta tali solutione continui. sed notate esse maiorem læsionẽ in venis, & arteriis comprimentibus, quam in musculis cõpresſis: quoniam in musculis represſio cum cesset, cessat & dolor, & nunquam ferè cessat in arteriis: siquidem arteriæ semper mouentur, & sic propter plurimam percusſionem, & continuum motum, causatur dolor continuus, & vehemẽtior, atq; multiplicatur. habetis ergo iam causas doloris solutionem continui, & intemperiem. quare

autem

autem incalescat est videndũ: sed videamus vnde fiat pulsatio talis in profundo. dicimus itaq; illud esse, quia materia in qua est plurimum caliditatis propter continuum motum variat motus, cũ etiam propter calorem à vera necessitate euentationis, & sic velociter arteria extenditur, & sic fit dolor pulsatiuus, de quo vide in secundo de locis affectis. apparet autem pulsatio in illis locis, in quibus non apparebat tempore sanitatis, quia tunc turget materia, cũ quis patitur flatũ hypochondrij arteriæ, quæ sunt in dorso insigniter mouentur, & percipitur motus, cum tamen prius non perciperetur: & quare hoc est? quia turget spiritus in arteria, & sic fit primo pulsatio. Nam necesse est arterias semper moueri, deinde dolor pulsatiuus, tertium signum est calor proprius, vt in lib. de tumoribus pręter naturam clarius etiam habetur, & in libro de tuẽda sanitate. vltimo est retinentia ad tactum, quia plurimus sanguis aggregatur in loco musculi turgentis, arteriarũmq;, & venarũ, & sic fiet durities, quæ quidem efficitur aut propter exiccationem, aut propter congelationem, aut propter repletionem, & sic habetis iam quinque signa cum suis causis vobis addiscenda: quoniam deducent vos in notitiam inflammationis meræ à sanguine. his

itaque sic habitis, & declaratis legamus literam, & omnia erunt vobis manifestissima. VTRVNQVE FREQVENTER EX OMNI ET &c. Enumerat causas efficientes, quæ se tenent ex parte membri mandantis, & recipientis: VT VVLNERIBVS CONVVLSIONIBVS ET &c. Hæc sunt facientia membrum recipiens concurrere effectiue. PRAETER HAEC OMNIA &c. Declarat quando membrum mandans concurrat effectiuè. VT IMBECILLIOR VEL RARIOR ET &c. Rarior quidem ratione vacui, omnia iam clara sunt ex dictis: quãdoque enim concurrit tãtum effectiue mẽbrum mandans, aut recipiens tantum, quãdoq; vtrunq; simul. FLAVA BILIS ET &c. Bene & optime suam sequitur diuisionem Gal. dixerat enim intemperiem calidam cum affluxu materiæ quandam à sanguine fieri &c. sed notate artificium Galeni, primo debebat fieri diuisio in membris, & hoc primo fecit de sanguine diuisionem faciens: hic autem diuidit ipsam bilem, & facit tres gradus ipsius bilis, cum tot species, & gradus reperiantur etiam sanguinis. respondemus, quod hoc faciet infra, & sic distulit distinguere, sed interim petet quis, quid fuit in causa si infra diuidit, quod hic non diuidat? respondetur sic, quod duæ partes

tes illæ bilis participes ſunt naturæ ſan-
guinis, & contra: quando enim ſanguis
eſt multum ſubtilis non multum differt
à bile ipſa tenui, & ſic quando craſſus ſan-
guis eſt, non admodum differens eſt à bile
craſſa, & atra bile. Incipit ergo à bile
flaua, quæ per ſe poteſt cauſare tres ſpe-
cies inflamationis: ſi enim eſt ſyncera bilis
ſuam ſeruans naturam ſeparatam à ſangui-
ne facit herpetem abſolute: ſi vero fuerit bi
lis, & ſeparata quidem à ſanguine vt prior,
ſed tenuior facit herpetem milliarem di-
ctum, ſi craſſa fuerit, & calidior facit her-
petem, quem appellamus eſthiomenon, &
ſic iam patet, quod ſola bilis facit herpe-
tem. vnde non leuiter Manardus deceptus
eſt dicens differre herpetem ab eryſipelate,
quia hoc fit à bile miſta, cum tamẽ Gal. hic
totum oppoſitũ dicat, quia ſeparata à ſan-
guine facit herpetem. caueatis itaq; à Ma-
nardo, modernorúmque falſis diuiſionibus
circa hæc. dicimus itaq;, quod à bile ſola fit
herpes: eryſipelas autẽ nullo modo fit à ſyn
cera bile, ſed vel à ſanguine tenui, vel à ſan-
guine admiſto cum bile. videamus cuius na
turæ ſit bilis in ſua tẽperie. Gal. in ſecũdo de
facul. naturalibus. & in quarto de tuẽda ſan.
inquit, bilis ꝑpetuo generatur in tẽporibus
calidis: eſt em̃ humor omniũ calidiſsimus,

& ſiccißimus,& maximè in corporibus calidis, & biliosis: hoc autem ſumptum reliquit Gal.in ſecundo de tempera.quomodo autem nunc dicam bilem omnium humorum eſſe calidißimam & non ſanguinem, aliàs declarauimus:ſupponatis id nūc,quod hoc ita ſit &c.habet autē duos ſapores amarum propter quem vim habet abſtergendi, habet acredinem propter quam incidit, & erodit. quod autē ſit amara bilis patet ſenſu, nónne & dicitur bilis amara? quod autem ſit aëris, ſi non poteſtis dignoſcere ex ſenſu, cognoſcatis ex authoritate tantū,videatis Gale.in ſecundo de vſu partium, vbi inquit in bile eſſe facultatem erodendi, & acrimoniam habet. ergo bilis non tantum amaritudinem, ſed etiam acredinem cum eroſione,& ſic calidißima & ſiccißima:poſt hoc facile ęſt colligere,quod ſit ſubtilis ſubſtantiæ,& tenuis,& in quarto therap. Gale. refert quod bilis iſta ita eſt ſubtilis, vt niſi abundaret plurima in corpore euaporaret quandoq;:hoc idem habet in libris de fac. naturalibus. eſt enim ſubſtantiæ admodum tenuis,& fluidæ:ſi autē bilis nō ſeruet ſuam naturam,ſed magis incaleſcat,tunc fit craſſior, & tunc non eſt amplius pallida facta aduſta,vt naturalis:pallida enim eſt naturalis.nec miremini nos vocare bilem pallidā, quoniam

quoniam nónne vocamus & aurum pallidum, vtpote quod habet plurimas indicationes,& sic fit coloris magis fului, quando plus incalescit:ex quo fieri morbum Sancti Antonij voluit Cornelius Celsus: est enim color fuluus in rubro: ex rubedine autẽ fit æruginosa,& prasina: per vlteriorẽ autem adustionem bilis deuenit ad aciditatẽ, quia omnia quæ aduruntur primo fiunt amara, deinde salsa, & tandẽ remota caliditate acida. Quomodo autem bilis acida fiat per vlteriorem adustionem aliàs nos diximus: & sic habemus queẽadmodum bilis est tenuis subtilis,vt in lib.de naturalibus fac. & fluida,postea habemus eam esse feruentissimã, acrem mordacem,& erodẽtem, vt in quinto de vsu partium,vel secundo. Quid à natura rei iam habendum est, à natura rei habere potestis eam propter tenuitatem facile fluere, & sic deuenire ad vltimas corporis partes,vt in lib.de tremore, & spasmo,cum enim humor est subtilis facile fluit,cúnque syncera bilis syncera fit,& tenuis, ac præter hoc mordax, acris, calida, iure deuenit ad exteriorem partem cutis,& facit herpetem, quem & nostro tempore mulieres appellãt ignem saluaticum,siue,vt alij vocãt, ignem persicum:non autem appellatur ignis sacer, id est,morbus sancti Antonij,vt Cornelius

voluit, in quo quidem turpiter lapſus eſt, quod ſi bilis ſit craſſior, & vitellina ex aduſtione, quæ eſt ſyncera faciet aliam ſpeciem herpetis, quæ dicitur eſthiomenos, de qua ante diximus. notate autem dixi ex bile, & vitellina ex aduſtione, quæ eſt ſyncera bilis, quia non intelligo hic de vitellina compoſita ex bile, & pituita quæ dicitur maioris famæ: vnde aduertatis quod male ſe geſſit Auicenna in diuiſione bilis ſynceræ cum miſcuerit vitellinã conſtare ex bile, & pituita. compoſitæ enim ſpecies ſimplicibus non ſunt commiſcendæ, & ſic tripliciter fit ſpecies herpetis à pura bile. his viſis reducatis ad cauſas eryſipelatis hæc, & videatis ſi ſequatur effectus, qui ex bile ſequitur. cognoſcetis vos eryſipelas nõ eſſe ſuperficiem, nec ſerpere de loco ad locum, nec eſſe in extima parte cutis, ſed in media, nec habere corroſionem, quod ſi eſſet tunc efficitur quod diximus, & hæc non ſunt eryſipelata. ergo à bile non fit eryſipelas, quod eſt abſque vlla corroſione, ſinéque vlcere inflamatio, ac ſolutio continui, nullus autem eſt herpes ſine corroſione, & ſolutione continui. præterea eryſipelas habet colorẽ ſubrubeum, flauũ, quem non habet herpes: & id quod dicunt eryſipelas à bile fieri, nec naturam bilis, nec quid ſit eryſipelas, nec Galenum intelligũt.

dicim

dicimus itaque eryſipelas aut fieri à ſangui ne ſubtiliori, aut à ſanguine miſto cum bile, non autem à ſyncera bile, quod manifeſtum eſt hic ex Galeno, SI EX SANGVINE quidem, ſed feruido ac ſubſtantia tenuiſsimo effectus eryſipelatis vocatur &c. Hoc idem dicit in lib. de tumoribus pręter naturam: præterea quo ad nomen id etiam patet, quod eryſipelas non fiat à bile: quid enim vult dicere eryſipelas ſiue, vt aliqui transferunt erytropelas quod ſignificat rubiginem partis propinquioris: rubigo autem eſt morbus ſegetum, quando propter frigus, aut alia de cauſa putreſcunt: vnde rubiginalia appellantur ab antiquis, quas nos lętanias dicimus, preces enim agros luſtrantes ſpargebant erga deos, vt ſegetes à rubigine tuerētur, ac cōſeruarēt, eſt ergo rubigo partis propinquioris, nō quod ſit in ſuperficie, nec in profundo, ſed propè extimā partē cutis. nonnulli ſic dicūt dici eryſipelas id eſt, erytropelas moderni latini quaſi partes erubeſcentes verterunt, & nullum eſt eryſipelas, quod non habeat rubedinem: de his hactenus. Vnunquodque corpus ſiue ſanū ſiue ægrū dum vitā ducit ſemp in ſe habet quatuor humores bilē atrā, pituitā, bilē rufam, & ſanguinē, qa ſine his quatuor humoribus viuere nō poſſumus, ſicut patet pHip. in libr

in libro de natura humana, quod idem Gal. ibi probat, isti quatuor humores vario modo se habere in corpore nostro, & habere multos gradus in latitudine, adeò vt in corpore aliquo vt in calido & sicco dominatur ruffa bilis, in alio pituita, vt in frigido & humido, in altero vero sanguis vt in corpore calido tantum, vel calido & humido: cuius ratio hic à nobis non affertur, & si hoc pulcherrimum sit, quia nimis vagaremus. dicimus ergo in corpore variam esse istorũ humorum proportionẽ, quoniã necessarium est, vt horum sit proportio inter se, si debet esse corpus sanum, cum habeant latitudinẽ, & simul misti sint. vbi autẽ quis istorũ humorum in multa proportione se habuerit, aliósq; excesserit: tũc necessariò in corpore generatur ægritudo aliqua secundũ naturã humoris superabundantis. ista autem mutatio humorum in proportione: & multitudo potest esse in duplici genere, vel mutatur humor in corpore secundum quantitatem tantum, adeò vt quantitas tantum redundat. alio modo potest mutari in qualitate tantum, & non quãtitate, ita vt si humor in corpore pro sanitate debet esse attemperatus, dum mutatur in qualitate fit acris, mordáxq; ipse humor, vel crassus, vel tenuis, & sic solent mutari humores à proportione

ratione

ratione qualitatis,& non quantitatis.quando autem tantus est recessus vnius humoris in proportione ab aliis, vt peccet in qualitate & quantitate simul, & in vtroque horum genere est diuersus modus mutãdi vel tantum quantitate peccat mutans proportionem cum ita se habet, vt cum fluit sanguis & superfluus cum ipso alius humor, & sic in quantitate tãtum peccat, quia mutat tantum proportioné: & quod dico de quãtitate idem velim intelligi de qualitate peccante,nam nõ separatur à sanguine,sed semper cum ea fluit. quare iterum repeto diuisionem hanc, & dico proportio horum humorum mutari potest dupliciter: vel talis humor non proportionatus aliis humoribus miscetur cum sanguine, vel secedit ad aliquod mẽbrum particulare: accipiamus modo primum mẽbrum huius diuisionis. quando sanguis peccat in quãtitate tãtum, non tamen secernit alios,facit tunc multas, diuersasq; ægritudines secundum variã naturam variorum humorum,& quando fluit sanguis in plus,per totum corpus,& diffunditur,tũc fit morbus, qui appellatur plethora.quando autem fluit bilis,generatur tunc morbus regius. quando vero humor melancholicus fluit fit elephãtiasis. sin autem fluxerit pituita generatur καχεξία,si modo humores

mores isti misti cum sanguine per totũ corpus non peccant quantitate, sed qualitate tantum, ita vt alterentur in calidum, & siccum: fiunt etiam diuersæ ægritudines secundum varias humorum alterationes. Itaque si pituita fiat salsa in corpore, tunc fiet scabies vbique. si vero bilis in corpore salsa fiũt pustulæ in corpore: si vero in tali humore fiat maior adustio, tunc fiunt lepræ.non tantum intelligo de ea, quæ est elephantiasis, sed & de aliis.dico ergo si humor quis mutatur in sanguine, & a sua naturali proportione in corpore discurrit in totum corpus cum sanguine mistus in corpore peccans tantum qualitate facit alios morbos. si vero humor in corpore existens cum sanguine expellatur ad aliquẽ locum, id est,fluat ad aliquod membrũ, tũc separatur à sanguine,& in tali fluxione de necessario peccãt duo membrũ mandans, & membrum recipiens: mãdans quidẽ dum transmittit talẽ materiã, recipiens vero quoniã recipit talem humorẽ fluentem.vnde in his causatur dolor vbi fit iste defluxus ab humore peccante,si peccauerit tantũ in quantitate,non in qualitate,& secedat iste à proportione aliorũ humorũ facit morbũ,q^{d} si fuerit sanguis facit veram phlegmonem, quæ dicitur inflammatio: nam sic vocatur à nomi

à nomine generis sui: si vero fuerit humor peccans bilis tantum secedés à sanguine facit herpeté: si vero humor non mutatus est in temperatura, sed in quãtitate tantum sit redundans, & sit humor malãcholicus facit cancrum. sin auté fuerit pituita iste humor peccans facit œdema. quare secũdum quod sunt quatuor humores variæ, ac diuersæ naturæ peccãtes sic fiunt quatuor humores in corpore nostro diuersi, & veri, & puri: quoniam & humores hoc facientes sunt synceri: repeto & dico, si humor fuerit peccans separatus à sanguine ad aliquod membrum accedens facit tumorem secundũ suam naturam. & ideo sicut quatuor humores peccantes diuersi in corpore nostro, sic quatuor faciunt varios tumores, vt ostensum est. si verò huiusmodi humores redundantes in corpore non sint puri, & synceri, sed sint alterati à propria natura, tunc fit duplex alteratio vel ista humoris alteratio talis erit, vt alteretur humor non ita, vt mutetur species eius, sed eam retineat: tantum enim in tali alteratione humor iste fiat acutior seipso, vel tenuior, vel crassior: quia est in via ad corruptionem sui, & est in alteratione, & sic retinet suam speciẽ, & suam formã: vel ita alteratur humor, vt deficiat à sua specie, & mutet etiam suum nomen. quare

cum

cum ſit alteratio duplex quandoq; retinebit ſpeciem ſuam, quandoq; non, imò quãdoque etiam eam perdet, & ſuum etiam nomen, & fit aliquod aliud. ſi primo fluat humor ſine ſanguine, & dum alteratur nõ mutat ſuam ſpeciem, ſed ſeruat eam (loquimur nunc de humoribus calidis, ſuoq; loco tractabimus de fluxione humorũ à natura frigida) quando humor iſte calidus fluens qui vel eſt ſanguis, vel bilis pura, quia eſt intemperies calida, & huiuſmodi ſanguis ſecedens ab aliis humoribus fluat ad aliquod membrum particulare retinet quidem ſuam ſpeciem, & habet duos mutationis gradus ſeu alterationis ſicuti aſſerũt dogmatici. Adeo vt alteretur ipſe ſanguis, & fiat ſubtilior ſe ipſo, vel craſsior per aduſtionẽ: nam vel eſt intemperatus ipſe ſanguis, vel alteratur: & ſi alteratur vel fit craſſus, vel ſubtilis, in quibus tribus ſpeciebus ſanguinis ſunt multi, atque infiniti gradus: & nos habemus regulam à Galeno, quod ſiue ſanguis ſit ſubtilis, ſiue craſſus ſuos habet gradus, & quantum ad vnam partem ſanguinis ſubtiliorem, dico cum Galeno & Hippoc. ſi ſanguis alteratus fiat tenuis, tunc temporis generatur eryſipelas verum tendens, & vergens ad naturam bilis: ſi verò ſanguis alteratus fit craſsior ſeipſo fluens ad aliquod membrum

brum

brum facit carbunculum, vt suprà cum ad humoris melãcholici naturam vertatur, & sic patet partẽ sanguinis subtilem participare de natura bilis, sicut pars crassa participat de natura melancholica, ita vt sæpissimè dicitur carbunculũ fieri à melancholia, vel atra bile. quare iam habemus quid sit fluxio sanguinis qui est vnus humor faciẽs intemperiẽ calidã. si sanguis non est alteratus non facit inflãmationẽ: si autẽ alteratur aut subtilior, aut crassior fit: si subtilior erysipelas: si autẽ crassior carbunculũ facit: si verò est bilis flaua, quæ alteretur vel est pura, & tunc facit herpetẽ: si ea seruat naturam suam vel subtilior, vel crassior, dum alteratur: si crassior facit herpetem corrodentem, vt suprà: si subtilior herpetem milliarem. nec miremini, quod sæpe ad idem deueniamus, eo quod medicus per suas diuisiones probando quod intendit, semper ad idem deuenit: sicuti arithmetici, qui probatis suis principiis postea semper ad idem redeunt, sic nos his sic expositis, atq; declaratis, si humor alteratus à sua naturali dispositione facit de natura sua varios inflammationum gradus præter naturam cum vlceribus, quæ omnia nunc omittimus, cũ hic non sint ad propositum, licet in se sint pulcherrima, ab hísq; multa emergat vtilitas.

facta modo tali diuisione est modo videndum dum dicit Gal. erysipelas fieri, quomodo fiat? diximus iam erysipelas fieri ab ipso sanguine subtiliori alterato. vidimus autē quid sit huiusmodi alteratio sanguinis subtilis, qua visa & intellecta vobis erit principium inueniendi veritatē huius rei. dicebamus vnde dubia oriuntur, & hos dubitare, qui non rectè intelligūt, quæ legunt ex malorū intellectu: ideo estote attenti: nam in omni materia quemadmodū dicit Arist. & Gal. & vt est probatum, omnis humor extractus ab aliquo mēbro solido habet tres substātias, sicut sanguis: vna est temperata: alia est in fundo, & est vt fex: alia est tenuior, & est sicut sanies, quæ appellatur vel serum, vel colamentum seu ichor: est enim pars serosa, atq; subtilis. quod dicitur de sanguine, illud debet intelligi de aliis tribus humoribus: & quare omnis humor habet serositatem, sicut apparet in pituita, quæ est aquositas insipida. in atra bile humor insaniosus, de quo Gal. voluit carbūculi speciē fieri, sic sanguis facit suā serositatē, quemadmodū & alij humores, & quod in aliis humoribus, idem contingit in sanguine: quoniam in quolibet humore tot reperiuntur partes, sicut & in alio primo. sanies est illa pars subtilior sanguinis sicut ichor. quid intel

intelligitis modo per ichorem? dico si iste ichor est tantũ ab ipso sanguine, & non dependeat ab aliis humoribus, talis ichor est admodũ dulcis, sine caliditate corrodẽte, & est mitis. & ideo non facit erysipelas, nec vllam aliam inflammationem. quare ichor iste prout prouenit à solo sanguine nullum horum morborũ producit, & cum ego semper rationibus procedere soleam primum nõ tantũ prætereibo hoc quod sine autoritatibus medicorũ confirmatur. nam ichor sanguinis prout de solo sanguine distincto ab aliis humoribus non facit erysipelas: alio modo accipitur serum sanguinis non ita, vt in primo modo, vt tantum à subtili prouenit sanguine, sed prout sanguis accipitur pro tota massa sanguinis in venis existente non separatus, nec distinctus ab aliis humoribus. ab istis ergo omnibus humoribus serum hoc secundo modo sumpto dicitur tanquam à massa sanguinis: quando autem ab istis separatur pars subtilior, & aquosior ista talis pars, vel serum tale calidum, acré, mordáxque, quoniam extrahit per partem aliorũ humorum, & etiam ab humore melancholico: nam est adiunctum cum omnibus humoribus, & eorum serositates omnes sunt simul, & ita serositas ista sanguinis, quoniam sanguis pro tota massa accipitur

in venis cum aliis humoribus eſt mordax, & ad bilis naturam vergit. At dicet aliquis, vnde habes diuiſionem hanc, nam dum ita dicis diuidendo hoc modo timemus, de aliqua chymera? reſpõdeo iſta eſt diuiſio Gal. & non meum figmẽtum, & quod hoc ſit verũ videatis ipſum in 6. epid. in ſecũdo com. ſecũdum antiquam traductionem, in quodam Aphoriſmo, vbi dicit ſanguis ichoroſus mordax, & acris, ibi Gal. dicit de hoc rectè, & quanquã in præſenti dixi de ambobus ichoribus, ibi ab eo habentur videlicet, quia ſanguis purus, & maſſa ſanguinea eſt: nam ibi Galen. excuſat Platonem, qui dixit ſanguinem eſſe benigniorem ſine vlla mordacitate: ideo Galenus dicit pro Platone, quod ichor eſt duplex, vel eſt à tota maſſa ſanguinis, & dicitur eſſe mordax, & de hoc intelligit Gal. in ſecundo de diff. febriũ vbi agit de febre ſanguinis, quoniam non eſt febris ſanguinis, ſed tales febres ſic dictæ habent naturam bilis, cum ad bilem vergant, quia ſanguis ille antequam bulliat: magis etiam habebit de natura bilis veræ: in ebullitione enim fit ardẽtior, & mordacior: ideo fit ferè bilis propter calorẽ illi aduenientẽ: tendit enim talis ichor ad naturã bilis. ſi ergo talis ſanguis ſubtilis putreſcat magis vergit ad bilem: nam Gale. ſæpe dicit excalefactus

lefactus suprà modũ facit bilem. quare dicamus quod bilis vera nihil aliud est, nisi pars sanguinis tenuioris bullientis, qui huiusmodi sanguis habet, & participat de natura bilis. si verò sanguis ipse crassus fuerit, & putrescat, tunc fiet melancholia: nam talis sanguis vergit ad naturam bilis atræ, & facit febrem atræ bilis, quia habet omnes conditiones talis sanguis. si verò subtilior pars sanguinis sic appellata ichor intra venas putrescat, & faciat febrẽ, fit tunc febris synocha: huiusmodi enim febres synochæ fiũt ex ichore sanguinis secũdo modo sumpto, & habent naturã febrium ardentium, quæ omnes curantur ferè eodem modo ardentes, & synochæ, quoniam sunt valdè affines, sicuti sanguis crassus, & melãcholia affines sunt, sic & pars subtilior sanguinis, & ichor maximè conueniunt, & sunt in vicino. si ergo huiusmodi ichor putreat in venis, hanc facit synocham, si verò extra, facit tunc erysipelas. At posset quis ambigere, quare dixerit ab ichore massæ sanguinis febrem synocham fieri, cum Gale. sit contrarius in nono therap. tertio, vbi ait totũ oppositum, quod febris synocha fit, quãdo humores omnes æquè in venis putrescũt: sicq; non fit synocha ab ichore sanguinis? respondeo nihil esse peius, deteriúsve, vt videbitis,

quàm cõsiderare autoritatem sine ratione, sed quando habere naturam rei semper in omnibus quærimus, vnde oritur ipsa veritas, qua habita, atq; intellecta deinde habere quomodo autoritates sanè intelligendæ sunt. Quare non est mirũ si multi decipiantur in autoritatibus omittentes scire naturam rei, qui sibi satis esse putant autores habere: ideo dico illa autoritas nihil facit contra nos: nam quando dicimus hanc propositionẽ omnes humores æqualiter putrescere in venis, potest huiusmodi propositio dupliciter intelligi vel quod nulla pars istorũ humorũ in venis sit, quæ non putrescat, id est quod totus humor putrescat: vel quod nulla pars sit in humoribus, quin putrescat æqualiter in venis aliqua proportio: quare vel dicitur quod nullus sit humor, qui ęqualiter in venis non putrescat: & hoc modo dicere falsa est manifestissimè propositio talis, quia si sic etiã Gal. esset falsus, quòd tota massa sanguinis putrescat in febre sanguinis, id est synocha: quoniã hoc accidit in pestilentibus febribus, & pessimis, quæ solent terminari in quatuor dieb⁹: dico pessimis, quia nõ omnes sic isto modo terminantur. ista autẽ synocha nõ est ita sæua, vt ardens, sed mitior, & ita mitis est sicut febris à sanguine mitior est aliis febribus dependentibus

bus ab aliis humoribus. quare dicimus, quãdo Gal.dicit ibi omnes humores æqualiter putrescere in venis, verum esse, & quod idẽ vult in epid.loco allegato, quod ichor sanguinis, qui putrescit in venis peruenit à tota massa sanguinis, & humor in venis putrescẽs, quia est substãtia emanãs à quatuor humoribus, ideo dum permiscẽtur humores isti, procedit hęc febris à quatuor humoribus putrescentibus æqualiter, quoniam omnes habẽt proportionem permistam simul. ideo autoritatibus non est confidendũ, nisi rectè intelligãtur, & ista etiam est vera expositio Galen. hic, & ibi: vnde tolletur omnis cõtradictio. ratio enim prius amplectenda est, quã autoritates. vnde dico Curtium illum destruxisse totam medicinam cũ autoritatibus suis falso adductis: & vtinam non natus esset homo iste. his visis reducẽdo modo omnia ad propositũ nostrũ, dicimus erysipelas fieri ab ichore prouenientc à tota massa sanguinea vergente ad naturã bilis: quãdo Gale. dicit, vbi loquitur de erysipelate hoc fieri à bile intelligit, vt ipsemet docet in libr. de atra bile, & est cap. quintũ secũdum istos, licet sit paruus liber ille, in eo libro dicit clare, quando fluit humor biliosus ad partẽ aliquã facit erysipelas, quando atra bilis fluit siue melancholia

facit carbunculũ: tamen alibi ipse dicit carbunculũ fieri à sanguine crassiori, erysipelas à tenuiori, & sic nõ exquisite loquitur tunc Gale. vnde possumus nos dicere, quod pars crassa sanguinis est melancholia, sicut pars tenuior dicitur bilis. & ideo hic opponitur vnum alteri, id est pars tenuior crassiori, vt suprà. at in transitu loquitur, & non exquisite dicit ex bile fieri vt suprà: vnde aliqui putarũt carbunculũ fieri ab atra bile, quod falsum est. quod autẽ autoritates sæpe confundant vera, patet per Galenum in libr. de fac. naturalibus in principio, vbi Plato dicit plantas esse animalia: vbi Galen. ipsum non locutum esse exquisite ait, sed à similitudine, quia plantæ habent animam vegetatiuam: vnde inquit ibi sic sæpe dici solet, quando sumus in confinio, siue in transitu. quare quomodo intelligendæ sint autoritates, quando in decimotertio, & in decimo quarto therap. dicit erysipelas fieri à bile: hic notetis eo quòd aliud est Galeni notandum: nam ibi pertransiuit omne genus inflammationũ calidarum, quoniã est suus finis eo loco curandi inflammationes, distinxítq; tantũ inflãmationes, quæ à sanguine, & bile fiũt, nihil verò vlterius diuidit aliud genus herpetis. & ideo non locutus est de herpetibus, quoniã ibi dicit & cum omnis

herpes

herpes sit erysipelas, includit ibi omnes inflammationes sub herpete. vnde hoc in loco melius diuisit, clarius quoque curauit, eo quod distinctio causarũ magis adiuuat distinctionem curæ: quod idem facit in lib. de tumoribus præter naturam.

FLAVA BILIS QVANDO SVAM SERVANS NATVRAM, &c. Si memoria tenetis, quæ diximus facile hæc intelligetis: dicebamus enim suprà de necessitate in corpore nostro dum viuimus, quatuor existere humores, & quæ sequuntur, quod aliquis humor secundũ qualitatẽ, vel quantitatẽ mutetur: ex qua naturali mutatione contingit ægritudo, sicuti si bilis peccet aut quãtitate, aut qualitate tunc fit morbus, & sic potest altero duorũ modorũ accidere, vt humor distribuatur per vniuersum corpus, & secernẽs ad aliquã partẽ faciet inflammationem, quemadmodũ bilis, qui humor vel fluit simul cũ sanguine per totũ corpus, vel dum fluit separatur à substãtia sanguinea. si autẽ bilis cum sanguine fluat per totum corpus, tunc fit morbus regius, seu icteritius, icteros Grecè dicitur ad similitudinem cuiusdã auis luthei coloris: sunt enim isti patientes coloris luthei propter multã bilem dispersam in cute, vbi ergo dominabitur bilis dispersa à substãtia sanguinea, secedat

per totum corpus ad aliquã partem, vt secundo modo sumpsimus eam fluere non fit tunc morbus regius, sed herpes, FLAVA BILIS, &c. Videte tunc si sic diximus, & si nunquam in huiusmodi diuisione discessimus à Gal. vbi ergo bilis ipsa permutet in sua naturali dispositione, & impura natura, vt distinguit vt cõtra quia alios humores, &c. reliqua suprà. HERPETA VERO, &c. Ista verò bilis triplicem potest habere differentiã, vt suprà &c. aut quãtitate tantum peccauerit. & tunc aggregatur, vel secedens alteratur, & dum ita fit immutatur quidẽ, sed ita tamen, vt seruet suam naturã, suam speciẽ, & suum nomen: vel ita alteratur, vt non possit seruare suam speciẽ, vel suam naturam, & suum perdit nomẽ verum, modo nos hic de primo loquimur, de secundo verò minime. vbi ergo alteratur talis humor suam seruando naturam, suam speciem, & suum nomen, &c. Licet sint immutationes infinitæ, tamen ars, & medendi methodus, redigit latitudinem magnam harum mutationum ad duas tantum mutationes, quod dum alteratur humor vel fit crassior, vel fit subtilior seipso, & dum immutatur aut alteratur à calido, vel à frigido: vel remanet temperatus, aut mediam suam seruans naturã. humor ergo tres ha-

bet differentias in genere, aut est temperatus, aut dum alteratur seruat suam naturã, aut ita mutatur, vt eam cum nomine perdat: quando huiusmodi bilis suam seruat naturam, dum in subtilitatem, aut crasitiẽ non alteratur, tunc fit herpes verus: quia nõ secedit nec ad vnam, nec ad aliam partem, & reliqua suprà. CVM SOLA A SANGVINE SECRETA EST, AC IN PARTE ALIQVA CONSISTIT, &c. Vnde hic notate errorem Achachię, qui interpretatus est hunc secundum librum, sed hic deceptus est: non enim cognouit vir iste clarissimus, nisi duas species herpetis, tamen Gal. hic in text. ponit tres, & vt ego audio multi sunt secuti ipsum in hoc, & ipsi errãt, & ita cæcus cæcum ducit, & cadunt omnes in foueã, & si vir iste clarissimus in hoc errauerit, tamen rarò solet errare. & ideo non est collocandus in classe istorum ignorantium, quia non aduertit vlterius, & hoc accidere solet cuiq; viro doctissimo: quandoq; ideo non est in totum damnandus. nos autem vt in diuisione nostra patet tres posuimus, sicut & Galenus, id est intemperatum, & subtilem, qui subtilis si datur, datur etiã tertius, qui erit crassus: qui omnes habent varios effectus. QVAE SI CRASSA SIT &c. Quare bilis crassa exulcerat cutim vsq;

ad carnem faciendo vlcus,& dicitur herpes esthiomenos,& hæc est prima species,quæ corrosionem facit,& quare fit?de hoc diximus in methodo nostra de simplicibus, vbi dicitur quod & si sit materia aliqua subtilis,in qua dominatur caliditas,& etiam sit crassiuscula talis materia corrodit. vnde si accipiatur vitriolum exulcerat super cutim,& facit sicut piper,quod est calidum, sed non crassum:ideo non valde exulcerat, & non est sicut calchantum,quod etiam est calidum,vltra hoc est deinde crassum:ideo valde exulcerat,& magis,quam piper. Quæ itaq; calida,& crassà validè exulcerant,& faciunt vlcus.vnde etsi atra bilis non sit ita calida vt flaua,quemadmodum habetur in libro de facultatibus naturalibus,tamē erodit,& adurit vsq; ad ossa,nam & ipsa flaua bilis parum erodit,quia est subtilis : & atra quidem valde cū etiam præter caliditatem suā sit crassa,à qua fiunt erysipelata,& phagedenæ,& huiusmodi alia.bilis autem cum mediocris sit humor facit herpetem simplicem:cū verò tendit ad crassitiem facit herpetem vocatum esthiomenon:nā tunc corrodit ἐσθίειν Græcè dicitur corrodere,& est quasi serpigo,vt latine dicitur : vnde serpit, deinde quia talis materia est crassiuscula comedit,& facit vlcus:si tenuior sit bilis super-

persi

perficiem quasi deurit, in comparatione loquor, non quod adeo tenuis sit, vt in extremo sit comparando tenuitatem ad crassitiem: est enim mediocris in tenuitate. sunt nanque tria ex quibus sunt duo extrema crassum, medium, & tenue. accipit enim hic tenue pro medio quod non est ita crassum, vt atra bilis, & cum sit media facit herpeté absolutum, & hæc est secunda species in ordine. nam primum habemus herpeté esthiomenon ab atra bile, postea est herpes absolute dictus à bile temperata, id est minus crassa, qui herpes est sine additamento, alius est herpes milliaris, qui etiam fit ab ipsa bile, sed non proprie ab eadem. ALIARVM ENIM DVARVM FORMARVM ALTERA COMMEMORATA &c. Quæ fit à crassa bile id est atra: ALTERA VERO MILLIARIS DICITVR &c. duo enim sunt herpetes: vnus esthiomenos ab atra bile: alius autem milliaris, & quare dicitur milliaris? respondet Galen. in tex. quod pustulæ paruæ, ac multæ in summa cute &c. dicitur enim milliaris, & quare dicitur milliaris? quia habet pustulas paruas, & ferè infinitas in summitate cutis, quæ proprie assimilãtur millio, & istud tertium genus herpetis fit à bile tenuiori, & minus calida, quã alia bilis, quæ exulcerat: habet enim ista

suam

ſuam ſoliditatem, per quam deuenit ad cutim, & cum huiuſmodi caliditas non ſit potens non facit vlcera, vt atra bilis in eſthiomeno, ſed quid facit? facit puſtulas millio ſimiles ſic dictas in vice vlceris in cute: ſcitis enim quod quãdo humor vult vlcerare eleuat, & exiccat cutim: ſi præterea huiuſmodi humor eſt potentior, nõ tunc exulcerat cutim, ſed emittit puſtulas ſimiles millio, tunc herpes milliaris, id eſt corrodens, qui cutim incidere nequit ob paucitatem ſuæ caliditatis. SED MINVS, QVAM PRIORES &c. Quando eſt minus calida, quam aliꝙ biles ſuperiores, ideo facit herpetis tres eſſe ſpecies: ex quo patet error Achachiæ, & de his ſatis. Deueniamus modo ad ipſum eryſipelas, & primo colligamus fragmenta. diximus ſuperius, vt audiuiſtis, quæ à ſanguine fit inflammatio puro, quando putreſcit, quæ eſſent fluxiones à bile, & omnium inflammationum duas eſſe cauſas, aut quod inflammatio fit à ſanguine, aut à bile ipſa, & quæ ſequuntur &c. Primũ quæ à ſanguine, poſt quæ à bile, quæ inflammatio habet tres ſpecies dictas herpetes: vna quidẽ abſolute ſine additamento dicta, alia facta ab atra bile herpes eſthiomenos vocata, tertia erat à bile minus calida, aliiſq; milliaris dicebatur, nunc modo reſtat, vt diuidamus.

VEL SANGVIS, VEL PVRVS FVIT &c. si ergo erit sanguis bonus, & syncerus facit inflammationẽ: quod idẽ dicit de bile, quarum species millies dictæ sunt. sed hic mouetur dubiũ alibi pensitãdum cur Gale. dum dicit sanguine fluente fieri inflammationem, nõ distinxit ipsum in tres species in temperatũ, tenuẽ, & crassum, sicuti de bile fluente dixit fieri? non videtur seruare ordinem: debebat enim & ipsum sanguinẽ diuidere, ibiq; tantũ inflammationem facere. aliud cur ergo hanc nõ posuit diuisionem? alias diximus erysipelas verum dupliciter fieri, & sic etiã carbunculũ, aut fit ipse carbunculus à sanguine adusto per se, & tenuiori, vel à sanguine cum bile misto: sic de erysipelate dicitur vel fit à bile mista cum sanguine: vel ab ipsa parte tenuiore sanguinis, & ideo cũ Gale. faciat huiusmodi misturas, oportet primũ facere de inflammationibus veris, & simplicibus: post has deinde agere de herpetibus simplicibus, postremo tractare de compositis. quod SI EX SANGVINE, ET BILE FLAVA &c. habuimus omnia recte diuisa, oportet modo trãsferre omnia ad proprium membrum, quod si sanguis est purus, & mediocris ab eo fit inflammatio vera, si autem est sanguis subtilior iusto, vel crassior fit erysipelas, & car

& carbunculus de quo ſupra &c.quod eryſipelas ab ichore fiat clarum eſt,ſed quod modo fiat herpes ex ſanguine,& bile ſimul miſtis de hoc dubitatur. vnde dicere poſſet aliquis,tu dicis eryſipelas verũ fieri ex permiſtione bilis cum ſanguine tenuiori, ſed Galen.dicit ex permiſtione bilis cum ſanguine fit inflammatio habẽs nomen,de,nã vel dicitur inflammatio tendens ad naturã eryſipelatis,vel dicitur eſthiomenos:notate iam miſcellam horum humorum non dici eſſe quo ad pondus,ſed miſtionem ſecundũ iuſtitiam tantũ:eſt enim quædam proportio in temperamento,vt ſi miſceatis ſanguinem bili,ſic iſti duo humores proportionãtur,vt fiat ichor,à quo fit eryſipelas.vnde ſumatis vinum potens, in quo miſceatis aquam,tunc habebitis vinum leue ex hac proportione,& ex tali miſcella,& ſic poteritis facere tale vinum eſſe ſimile cũ humore iſto:nam ſi miſceatis bilem acrem,mordentem,& facientẽ vlcus,& eam miſceatis ſanguini,qui temperat ipſam bilem,ſicut aqua potens vinum:ſic verificari poteſt iſta propoſitio ex miſcella horum duorum humorum ex bile,& ſanguine,vt fiat temperatũ ſimile ichori,qui eſt pars ſubtilior ſanguinis.poſſumus ergo temperare bilem cum ipſo ſanguine,ita vt habeat omnes illos af-

fectus, quos habet ipſe ichor ſanguinis,& cum iſta miſtura deuenerit ad hoc, vt ſit quemadmodum ichor ſanguinis, modo ſit eadem vis nõ curamus ſi fiat eryſipelas à tali miſtione, vel ab alia: quoniam cũ eſt eadem forma, ſequitur eadẽ ægritudo. & ideo hoc verificatur ſicut de miſtione vini diximus: & ex hac miſtione vinum potens tenue, & mite fieri poteſt, ſic de huiuſmodi bile acri cum ipſo ſanguine fiet illa bilis, vt ichor, modo non curo ſi in tali miſtione vinum ſit leue, vel potens cum aqua, & ſic de bile miſta cum ſanguine: & ſic propter hoc Galen. poſuit eryſipelas fieri altero duorum modorum vel à ſanguine tenuiori, vel à bile cum ſanguine permiſta. quare dico non poſſe fieri eryſipelas vllo modo à pura bile, & ſyncera, quia ſi poſſet, fieret cum vlcere, ſed eryſipelas verum ſemper eſt abſq; vlcere. ergo concluditur non poſſe fieri eryſipelas à pura bile, ſed ab ichore: SI EX SANGVINE ET FLAVA BILE &c. docet hic Gale. quomodo cognoſcatur eryſipelas: vnde notate quicunq; curauerit ſemel ipſum cognoſcet, & ſcio quod iſti ſemper viderũt eryſipelas cũ rubedine ſine vlcere: dicit primo Galen. eryſipelas eſt multo calidius inflãmatione, deinde aſpectu flauius: eſt enim rubeum, ſed non ita, vt inflammatio. & qua-

re?ratio est quoniam vel factũ est ab ichore sanguinis, vel à bile mista cum sanguine. Et ideo tendit calor ipsius ad flauum, & si tetigeritis, sanguis facile subfugit: ergo signum est manifestum esse sanguinē in erysipelate. RVRSVSQVE AFFLVIT EXQVISITE TENVIS, ET VISV RVBET &c. inflammatio enim est dura, sed erysipelas inflammatio non ita dura & pura inflammatio, quia in erysipelate est sanguis exquisite tenuis. ideo sic est procedendum à natura rei, si volumus cognoscere ægritudines, & fugere autoritates implicantes mentes, ET VISV RVBET &c. appellat erysipelas rubeum: nam erysipelas dicitur quasi erysipelos, quod dicitur quasi rubedo vicinioris partis, non tamē æque cruciat erysipelas, atq; inflammatio: & merito sic dicitur, quod non ita cruciat, quia nō sic extenditur seu magna fit extensio in erysipelate: nã in inflammatione extēduntur necessario ipsi musculi, venæ, & arteriæ & ideo magis causatur dolor in inflammatione, cũ musculi, & arteriæ sint partes sensibiles, & extendãtur: vnde maximus causatur dolor. IN ERYSIPELATE AVTEM NON TANTVS DOLOR PROPTER TENVITATEM, NEQVE SECVNDVM ILLAM INFLAMMATIONIS

SPECIEM &c. quia cutis in erysipelate est quieta, & inter cutim, & carnem datur spacium. AVT PVLSAT &c. Quoniam ibi non sunt arteriæ. AVT PREMIT &c. Quia non est ibi, quod moueatur, & sic non causatur ibi dolor ille magnus, nam dolor fit à pulsione, aut ab aliquo exempla agente, aut distenditur. ideo in erysipelate est paruus dolor. VERVM ALIQVANDO MODERATE OMNIA INFESTAT &c. Est enim necessarium, vt moderate infestet, quia ibi non est mala compositio & varia, qui est humor feruentissimus, à quo causatur paruus dolor, quia fluit ad cutim. & ideo fit in ea dolor, sed remissior valde propter suam acrimoniam, & maxime cum in solam cutem sparsum est. DE HOC LOQVOR, VT EXQVISITVM EST, ATQVE MAGNA EX PARTE &c. Est enim exquisitum erysipelas hoc: nam est rubeum visu, in eo non est vlcus, nec erosio, & quando versabimini in cura, recordemini eorum, quæ dixi hic. QVEMADMODVM ID QVOD SVBSTANTIAM CARNEAM INVADIT &c. Hic modo Galenus incipit ad erysipelas declinare, quod non est exquisitum: nam exquisitum intuenti rubrum est, tendens

ad flauum subfugit in eo sanguis tactu, est tenue cum pauco dolore, vt habetur à natura rei : modo est aliud erysipelas non verum, sed est diminutum ab eo superiori, & tendit ad naturam inflammationis, & nō fit vt erysipelas verum: nam non fit vel tenuiori parte sanguinis, vel à bile mista cum sanguine, sed in ista mistione erysipelatis non vere miscetur sanguis crassiusculus, & non subtilis cum bile, quæ miscella si sit talis, & in ea dominetur bilis, & addatur in ea acrimonia erysipelas dicitur phlegmonodes: si verò dominetur sanguis, qui est pars crassiuscula dicitur phlegmone erysipelatodis, quoniā denominatio sumitur à parte dominante in mistione semper. si verò humores æqualiter se habeant in mistione tali cum suis effectibus fiet etiam mistū tale æqualiter ex vtroq;, & dicitur inflammatio, & erysipelas simul mista. & ideo videtis etiam tres esse species erysipelatis non veri, & videtis quænam differentia sit inter verum, & non verum erysipelas, quæ in hoc tantum differunt, quia mistū à quo fit verū erysipelas attenditur penes iustitiam, si mistum illud erysipelatis nō veri attenditur secundum pondus, & non iustitiam, & sic ista duo erysipelata assimilantur, & cōparantur simul: vnum verò secundum iustitiam, & est

ver

verum:aliud autē à mifto fecundū pondus, & hoc eft non verū,nec exquifitum. ITAQVE EXQVISITVM ERYSIPELAS &c.Epilogat modo Gale.quod verum eryfipelas eft vel à tenuiori fanguine,vel à bile cum fanguine fecundum iuftitiam mifta:& eft vitium in fola cute,quia nō habet vlcus. fi verò fit cum fanguine craffo mifta, tale miftum eft fecundum pondus,& non verum &c.& fecundū quod in ea vna pars dominatur,vel altera facit varias fpecies eryfipelatis nō veri,vt iam dictum eft. AT INFLAMMATIO &c. Poffet quis dicere nonne inflammatio vera quandoq; eft in cute?verum eft inquit Galen.poffe effe inflammationem in cute,fed tūc non dicetur eryfipelas,fed inflammatio tantū:præterea dicet vlterius quifpiam ex quo non poteft inflammatio effe in cute:quomodo differt inflammatio ab eryfipelate cum ambo fint in cute? AT INFLAMMATIO NON SOLVM SVBIECTARVM CVTI PARTIVM CVMQVE MAXIME QVIDEM HARVM, SED ET CVTIS ALIQVANDO AFFECTVS EST, ET QVOD PVLSIONE CARET. Quoniam in cute non funt arteriæ,cū ergo careat pulfione oportet,quod fit ipfa inflammatio tātum in cute.quid dicēdum?fupponamus quod in cu-

te sit vera inflammatio rubea, quomodo est cognoscenda talis inflammatio seu differentia? dico cognosci hoc modo, quoniam in inflammatione apparet vera rubedo, in erysipelate est rubedo vergens ad flauitiem: præterea in inflammatione est dolor magnus, in erysipelate autem est dolor paruus, quia caret pulsione cum fiat in sola cute, vt supra. hoc enim facile soluitur quomodo differunt, sed quæstio est de causa, à qua dependeant, quoniam inflammatio fit à sanguine subtili sicuti erysipelas, & sic erũt penitus eadem: quomodo ergo differunt in causa efficiente? debetis scire per distinctionem datam à Galeno in lib. epid. loco superius allegato de ichore duplici à sanguine subtili, quoniam vnus est suauis benignus, nec erodit, nec vllam facit mordacitatẽ, nec vllo modo sapit naturam bilis, sicuti ibi habetur à Galeno etiam de mente Platonis, talis inflammatio non fit à bile sanguinis, sed à subtiliori, & benigno. vnde curat Galenus inflammationem, & erysipelas eadẽ ferè cura. Sed quare huiusmodi inflammatio notabilem causat dolorem? quia ibi adest mala complexio calida: præterea crassior, ideo magis imprimitur ibi, ex qua crassitie maior fit dolor: ex quo non potest ita euaporari, vt materia tenuis. & licet non sit in-

musculis,tamen est in cute,quæ est pars sensibilis. alius etiã nõ dicitur ichor sanguinis distinctus ab aliis humoribus, & iste ichor à sanguine dicitur etiam à Galeno bilis, & est serositas quædam totius massæ sanguinis. vnde bilis dupliciter capitur: vno modo, vt distinguitur contra alios humores, vt supra, & herpetem causat: alio modo prout suauior & tenuior pars sanguinis, & facit tunc erysipelas, quod idem dicitur de sanguine. nam pars subtilior sanguinis facit erysipelas, & hæc satis sint dicta de erysipelate. Et debetis scire vnum: caueatis à sophistis, quod quando occurritis erysipelati, in eo semper est rubedo cum tumore siue vlcere, & tamen dum curatis ipsum in processu temporis, ferè semper fiunt ampullæ quædam. vnde isti maligni tunc imponunt vobis, quia in eo apparent huiusmodi crustæ: & sic à bile pura. vnde recurratis ad Galen. in 14. therap. vbi dicit de erysipelate vlcerato, erysipelas vlceratum est eiusdẽ generis cum herpete. Quantũ vero ad causam dicemus nunc esse eiusdẽ rationis, quia est eadem qualitas horum, & inducit crustas illas pro solutione continui. quare dum erysipelas facit vlcus, tunc illa materia dicitur esse eiusdem rationis, & generis cum herpete. quantum vero ad causam erysipelatis, di

co quando eryſipelas incipit fieri, quod talis humor in principio eſt craſsior, & nondum putret. vnde fit eryſipelas ſine vlcere: ſed dum putret magis huiuſmodi humor tranſit in naturā bilis: nam fit acrior: vnde tūc in ipſo facit cruſtas. & ideo tūc eryſipelas conſtat ex materia qua fit herpes, quia ſemꝑ putret ſanguis ille ſubtilis, & fit mordacior & acrior, & talis humor eſt ita putrefactus, vt is qui facit herpetem eſthiomenon. ſed in principio putredinis admodum differunt herpes, & eryſipelas: tamen poſtea non differunt, tametſi in eryſipelate fit vlcus ratione dicta. vnde quādo incipit eryſipelas fieri, primum incipit in vna parte, deinde apparet & in alia, vltimo facit huiuſmodi cruſtulas per proceſſum, prout putruit ſanguis ille ſubtilis. in principio ergo quando fluit materia, vel putrida, vel non putrida fluit ad locum, ſed in eryſipelate nō fluit putrida, quia deinde putreſcit ille ſanguis ſubtilis. & ideo non exulcerat in principio, in quo habet naturam eryſipelatis veri, & facit tamen tumorem non vlcus, ſed poſtmodum cum talis humor ibi moratur ſubtilis, facit vt ſupra, & ſic eryſipelas habet de natura bilis, vt in ſecundo de differ. febr. vt dixi, vbi inquit, dum putreſcit ſanguis ſubtilis vertitur in naturam bilis, & dicitur bilis:

bilis:non mirum si faciat vlcera,id est, herpetem esthiomenon dictum. erit ergo talis sanguis tunc temporis eiusdem naturæ, vt bilis,quia crustæ apparent in tali erysipelate, & vlcera propter affinitatem materiæ, quoniam illa pars subtilis sanguinis fit vera bilis erodēs acris,quæ deinceps facit herpetem. quamobrem patet primo erysipelas cum rubore sine vlcere, postea materia putrescit, & facit crustas,& vlcus, & tunc materia eius à bile facta à subtiliori illo sanguine pendet. vt decimoquarto therap. inquit Gal.germē bilis est erysplelas,quod vlceratum materiam habet herpetis, si nō est vlceratum dicitur phlegmone, si vlceratum eiusdē erit naturæ cum herpete,aliter phlegmon,& nō vlterius diuidit ibi Gal.sed tantum has duas ponit differentias vlceratum, & non vlceratū: & ita curare cura phlegmones,& nō vlterius. Galenus in illo decimoquarto diuidit has inflammationes,& nullibi clarius,distinctiúsq; loquitur de huiusmodi inflāmationibus,quam in hoc secundo libro,& non in lib.de tum.præter naturam,sed in lib.decimoquarto therap.locutus est cursim,& non exquisite.ideo vlterius non diuidit:hic autem locus est proprius in principio.dum itaq; sanguis subtilis fluit, tendit ad naturā phlegmones, post in pro-

cessu fit subtilior, & acrior, & mordacior, quia putrescit vlcera, & crustas producit, & tale erysipelas ad naturam herpetis tendit, quia subtilis ille sanguis per corruptionem mutatus est in bilem, & hæc satis de ipso erysipelate. & antequam vlterius procedam, colligam fragmenta, ne pereant inflammationes, quæ fiunt à sanguine puro, & syncero peccante tantum in quantitate: fit inflammatio quæ habet nomen generis, vel inflammatio fit à sanguine subtiliori, & calidiori, qui cum sit se ipso acrior, tunc fit erysipelas, & de his nulla est alia differentia, propterea quòd sanguis habet tres species, vel medius & temperatus, vel subtilior fit, vel crassior dum alteratur. diximus iam de sanguine medio, & de sanguine alterato ad subtiliorem partem, & quomodo inflāmationem faciat, modo restat dicere de tertia specie sanguinis: quādo alteratur ad crassitiem propter nimiam caliditatem, & adustionem. CVM ATVEM sanguis admodum calidus, & crassus est &c. Notate, Gal. in hac parte pingit carbunculum, quia fit cum sanguis calidus, purus syncerusque per caliditatem fit crassior, & calidior seipso: vnde sanguis fit crassiusculus cum fiat calidior seipso. scire debetis quod in meth. nostra vniuersali de simpli. diximus & etiā Gal.

Gal. in quinto de simpli. medic. vbi est aliqua calida materia, quæ habeat substantiã crassam non tantũ calefacit locum, in quo est, sed adurit etiam: quæ autem materia fuerit calida, & substantiæ subtilis calefacit tantum, & non adurit, quia citò pertransit locum: ideo non potest imprimi talis materia calida & subtilis, sicuti quæ calida & crassa est, quæ etiam adurit propter calefactionem. Itaque à tali materia crassa fit adustio in loco, in quo est: & sicuti de ferro candenti, & de lapide ignito, ita de omni materia crassa, & calida, quæ non est sicut palea ardens, quæ & si parum calefaciat, nõ tamen adurit, nec potest perforare, quia est subtilis substantiæ: bene ferrum candens forabit, quia imprimi potest. ET SIC sanguis iste alteratus per adustionem crassus &c. Vbi enim trãsit ad aliquam partem, calefacit eam, & adurit, & vlcerabit quoq;, quod tamen non faciet inflammatio à puro sanguine subtili, quæ tantum habet ruborem sine vlcere aliquo. At materia calida, & crassa facit & tumorem: & vlcus. HANC EXVRIT &c. Scitis enim cum pars sanguinis deuenit ad locum, tunc pars, quæ est magis ignea, perforat locum: modo pars quæ est crasior, & non sic feruens, non perforat, sed facit tumorem. vnde

in carbunculo apparet vlcus cum tumore: eſt enim tumor in carbunculo propter materiam craſſam, quæ non poteſt penetrare. ideo fit humor: eſt & deinde in eo vlcus nigrum præter tumorem,& hoc propter partem illam igneam, & aduſtam, & craſſam, quæ facit illud vlcus nigrum,& hæc omnia manifeſta ſunt à natura rei. ET NIGRAM CRVSTAM HABET &c. Debetis ſcire quę ſupra dixit Gale. vnde notate diuiſionē ſuperius datam, & factā. diximus vbi quis humor fluit ad aliquam partem, dupliciter fluere poſſe huiuſmodi humorem alteratum: vel fluit alteratus non immutans ſuam ſpeciem,ſuamq́ue naturam: vel fluit alteratus mutans ſuum nomen,& naturam. ſi principio fluat fit ſanguis craſsior ſeipſo, ſed non ita craſſus,vt amittat ſuam ſpeciē, ſed remaneat ſanguis: & ſi ſit alteratus, facit inflammationem, quam ſuperius diximus: de hoc non dicamus nūc, ſed tantum de ſanguine craſsiori alterato, qui ſuā mutat naturam, perditq́ue ſuum nomen: qui adeo feruens eſt, vt faciat carbunculum. ſi ergo ſanguis alteratus craſſus ſuam mutet ſpeciem propter putredinem à nimio calore,tunc faciet carbunculum, non tamen abſolute, ſed carbunculum peſtilentialē, quē arabes appellant althoi, vt habetur in pri-

ma primi ab Auicenna, & dicitur than in cap. de morbis: quod idem dicit Auicenna in tertia quarti, vbi agit de inflammationibus calidis althoi. ergo est carbunculus pestilens, & non absolute, sed carbunculus primo modo dictus qui quidem malus, sed est etiam salubris: at secundo, modo facit vlcus tãtum, in quo est sanguis putridus. ideo cum deuenit ad loca huiusmodi sanguis putridus facit hunc pestiferum, qui est malus, & interficit, & facit etiam iste secundo modo sumptus gangrænas, de quibus carbunculis agit Gal. in tertio epid. commen. tertio, commento secundo, & quinquagesimo de his videatis ibi Gal. ista ergo erit carbũculorum differentia, prout materia fluens erit putrida, vel non putrida. habetis iam signum vnũ de carbunculo. vidistis in superioribus quomodo probauimus per ipsum Gal. febres pestilentiales fieri tantum à putredine sanguinis, quæ putredo erat vel in humoribus cordis, vel in substantia eius: sic habetis hoc signum de carbunculo, quod fit propter sanguinis putredinem crassi, cum ipse tamen fluit, primum tumores facit, postea verò propter caliditatem putrescit: vnde facit carbunculum cum vlcere: sicq; fiunt febres pestilentes à magna putredine sanguinis in humoribus cordis, vel eius substantia

ſtantia exiſtente. & ideo non eſt dicendum, vt dicũt noui & malè huiuſmodi febres peſtilentes fieri à qualitate occulta, ſed à putredine ſanguinis maxima in corde: & iſte eſt verus ſuus charateriſmus, & propria idea: & hæc repeto ſolum pro conſeruanda veritate. Scitis iam qui ſunt carbunculi mitiores, & minus mali, qui fiunt à ſanguine craſſo alterato, manente tamen ſub forma ſua, & in ſuo nomine, & iſti dicuntur carbunculi abſolute: deinde qui ſint mali, & non mortales, qui fiunt ab eodem ſanguine craſſo alterato, non tamen retinente ſuam naturam, & deperdente eam, & ſuum etiam nomen: & iſti peſtilentes carbunculi appellantur. Quapropter iam patet omnia. vnde notate errorem vnum in Achachia: errauit enim iſte vir clariſsimus in hac parte dupliciter: primo dum dicit carbunculum fieri ab humore melancholico ſeu à fæce ſanguinaria: cum tamen Galen. dicebat ipſum fieri à ſanguine craſſo, & fæculento. poſſet quis dicere excuſando ipſum, ego intelligo per humorem melancholicum illum craſſum, ſicut dicit Gal. in lib. de tumo. præter naturam de eryſipelate, quod fit ab atra bile: ſecundo peccat, & deterius, quia dicit cancrum fieri à fæce ſanguinis non aduſta, & quod huiuſmodi ſanguinis fæx aduratur, &

tunc

tunc fit carbunculus, imò dicit si fęx sangui nis nō est adusta fit cancer, vt dixi: si autem aduratur illa fęx sanguinis, tunc fit carbunculus, & sic secundum ipsum carbunculus erit longe peior ipso cancro, & etiam ipse cancer vlceratus non potest curari, & appellabitur ab istis noli me tangere. at cum iste vir dicebat oppositum errat, & causa erroris sui fuit, quia non aduertit reliqua, quæ sunt in tex. facilia. CVM VERO SANGVIS &c. Vidistis superius causas doloris: vnde in hoc fit dolor maximus. QVI SI INFLVENS SANGVIS NIGER SIT &c. Hic Galen. affert aliud genus carbunculi non multum differentis à primo carbunculo: non enim est pessimus iste, & primò dicit sanguis fluens vel est syncerus, vel habet ichorem, id est, saniem secum cōmistam. Sed dubitatur nunquid huiusmodi ichor sit humor verus tenuis, vel sit pars massę sanguinis? hoc cognoscitur ex natura rei: nam vbi fuerit sanguis, & alteratur: vna pars eius fit crassior seipso, alia fit subtilior: pars quidē tenuior facit erysipelas: crassior verò à magno calore facit carbunculum. si enim resoluant̄ partes subtiliores, fit ichor, qui ichor cū mutetur, & fiat calidior propter multam caliditatē facit tunc pustulas adustas, sicuti fit de erysipelate vlcerato, quã

tunc aduritur ichor ſanguinis: cũ verò miſcetur ſanguini, & in eo nõ fit tantus calor, vt reſoluantur partes ſubtiliores, ſtat ichor in tali humore, à quo fit carbũculus: miſtus verò cum craſsiori facit puſtulas circa carbunculum, quæ ſerpunt circa ipſum, quia carbunculus eſt, vt eryſipelas, participãs de natura herpetis. iſte ergo carbunculus ſapit naturam harum inflammationum, quoniã eſt materia craſsior, quæ miſta ſanguini aduſto facit inde puſtulas illas: cognoſcetis quidem quomodo carbunculus iſte diſtet à primo, quoniam ſuperior carbunculus habebat nigrum humorem in medio vlceris, & puſtulas etiam: ſed in ſecundo carbuncuculo præter hæc dicta, præter tumorem, & puſtulas ſunt & aliæ puſtulæ paruæ ambientes, albæ, & aduſtæ, nigredo quædam circa ipſum carbunculum, qui tendit ad naturam herpetis: propterea enim ſanies, & pars ſeroſior, id eſt, ſanguis ille craſsior vergens ad naturam herpetis per aduſtionem facit iſtas puſtulas ſuprà nominatas, facítque effectum, quem eryſipelas vlceratum. poſſunt tamen & hæ puſtulæ quandoque fieri ratione temperaturæ, vt qui habet bilem multã, & ſanguinem tenuem, id poſſunt facere has puſtulas. PVSTVLAE IN CVTIS SVPERFICIE, &c. Primũ enim fiũt ampu

læ à bile, deinde mutantur in pustulas. sic ergo materia faciens carbunculū facit illas pustulas propter nimiam caliditatem, EST ET HIC AFFECTVS carbunculus etiam, &c. Quia etsi habeat ampullas illas in principio, tamē dicitur carbunculus, quia denominatio semper fit à maiori, vt diximus de erysipelate, potéstque esse, & dici carbunculus tendēs ad naturam herpetis. TOT ERGO SVNT INFLAMMATIONIS SPECIES, &c. Epilogando concludit species diuersas inflammationis calidæ, quæ inflāmatio vel fit à bile, vel à sanguine, vt suprà, si sit sanguis temperatus fit phlegmone, à subtiliori quidē parte eius fit erysipelas, à crassiori verò fit carbunculus sicque à bile tres sunt species: & primo in sui natura facit herpetem simpliciter: si subtilior seipsa redditur fit herpes milliaris: si verò crassior fit inflammatio dicta herpes esthiomenon. vnde in toto sex erunt species: at si humor corruet fient infinitæ inflammationes. dicit ergo tot esse, quia habet sex affectus secundum naturam. & notate, diuisio semper ita fit, quia est à genere, & genus est vbi existent differentiæ: diuisio autem dicitur fieri vel secundum formam tantum, vel secundum materiam tantum, vel à forma, & materia simul iunctis, vel penes loca: & primo

sit diuisio penes formam tantum, & quādo profert, tumorum alij sunt calidi, alij sunt frigidi, &c. hic primæ sunt qualitates ex parte formæ, sicq; sumitur diuisio à forma; quandoq; autē tantum diuisio à materia, vt quando dicimus tumorū alij sunt à sanguine, alij à bile, &c. aliquando verò accipitur diuisio à materia & forma simul, vt cum dicitur tumorum alij sunt mites, & benigni, alij mali, alij duri, alij molles: nam dum dico mites, mali, & feri, tunc considero formam & materiam: diuisio secundum loca sumitur sic, vt si dico tumorum alij fiunt in cerebro, alij in brachio, &c. vt dolor capitis vel est in substātia cerebri, vt Gale. secundo therap. vel in mēbrana, vel in cranio. Quare potest fieri diuisio & secundum formam, & secundum materiā, & ab vtraque simul, & præter loca. ideo dicit Galen. tot sunt inflammationis species, tot sunt inflammationes, quot affectus secundum naturā: sed quomodo hic est naturæ affectus? dixi naturam esse primum affectum: vnde quādo dico naturam rei, formam & materiam, intelligo, & sic hæc diuisio est secundū loca: verū dicit de diuisione secundum formam, quæ facit hic ad propositum. & ideo dicit intemperaturarum, id est tumorū calidorū alios esse à sanguine, alios à bile, dátque differen

tias

tias secundum formam, & secundum materiam: deerat modo diuisio secundum loca. MVLTAS VERO species quispiam forte putauerit, vt sunt bubones, &c. Dicit se dedisse omnes differentias inflammationũ calidarum, & non sunt nec plures, nec pauciores, sed tantum sunt sex, & alij dicũt inquit esse bubones phymata, quæ sunt inflammationes calidæ. dicet ergo quis, Galenus non dixit de omnibus inflammationibus calidis? aduertatis numerari ab ipso Galen. omnes differẽtias secundum materiã & formam, non secundum loca, qui dicit tantum dico de affectibus secundum naturã, & non secundum loca, & quia eadem erit inflammationis natura, & eadẽ species: nam siue inflãmatio sit in capite, siue in pede, vel in aliquo alio membro est eademmet semper in seipsa. quare eiusdem erit speciei inflammatio, vbique in se, & hoc non mutat rationem eius. quare dicit Galen. de affectu secundum naturã tantum: vnde quando dicimus bubonem esse inflammationẽ partium glandosarum, vel phymata, vel phygethla, dico verũ esse in huiusmodi partibus semper fieri huiusmodi inflãmationes, sed sunt idẽ cum aliis, quia phygethla sunt inflãmationes tendentes ad naturam erysipelatis, & phymata tendunt ad naturam

herpetis: nõ omnia sunt sub genere inflãmationis benignioris, vel bubonũ: sunt enim inflammationes paruæ, & fiunt à sanguine magis pituitoso, tamen habent easdem causas, quia talis materia vel est sanguis, vel bilis, vel mista est ex his, & sic non mutat speciem. OMNIA ENIM hæc inflãmmationis, &c. Si enim multa de his videre quomodo mutant sua nomina, videatis Galen. in secundo therap. in principio vbi ponit varia ęgritudinum nomina, & apostematũ, vt pleuritidis, quæ est inflãmatio membranæ succingentis costas: phrenitis est inflammatio cerebri: vnde à variatione loci fit etiã variatio nominis harum inflammationũ. Quare diuisio secunda mala est, quia non est secundũ naturam affectus, QVAE ERGO in cõspicuis corporis, &c. Vir iste doctissimus in nominibus noluit prætermittere, quod esset necessarium non tantum ad curationem, sed etiam ad cognitionẽ, quia videbat duo esse generalia loca, vnde fluit materia: nam locorum quædam sunt extima, quædam intima, & videtis magnam esse differentiam non tantum ad cognoscendum, sed etiam ad curandum intus & extra, nam plurimum facit scire an morbus sit in superficie, an in profundo: ideo cum videret hæc Galen. dicit quæ fiunt exempla, facileque

cilé que cognoſcuntur: vt quando quis habet tumorem durum, rubeum, calidúmque cum pulſu. quis eſt ille, qui non cognoſcat herpetẽ eſſe cum tumore, & cum rubedine? &c. ſic cognoſcitur herpetes, ſimiliter ſiue ſit herpes milliaris, vel eſthiomenos facilè cognoſcitur: ſi quis videat corrodentem totam carnem vſque ad cutim, ſic vlcerare & eſſe cũ tumore, deinde facit ampullas paruas, & poſt puſtulas vbique: vnde his viſis cognitio facilè habetur, quænam inflammatio ſit. AT SI INTERIVS fiat inflammatio non expulſione per rubedinem, &c.

Nec per tumorem haberi poterit, ſed tantum per tres fontes ſignorum: primus fons ſignorum eſt, vt ſi conſideretis actiones læſas in mẽbro, & ab huiuſmodi læſis cognoſcetis ipſum, qua ægritudine laborat: ſecundus fons ſignorum eſt, vt videatis excrementa mutata, quorum cognitione ſcietis, quinam morbus in corpore ſit: tertius fons eſt ex accidẽtibus apparẽtibus. Nam quandoq; eſt dolor, quandoq; eſt calor, quãdoq; rubor: & ſi inflammatio fuerit interius, ſi cognitionẽ eius volumus inuenire, oportet per hos tres fontes diſcurrere, quos in methodo noſtra vniuerſali poſuimus. deueniendo autẽ ad primum fontẽ quod actiones læſas, qui nunquam fallit: ex iſto enim

cognoſcentur, quæ ſint actiones læſæ in huiuſmodi inflãmatione interius facta; ſed primum cognoſcere oportet functiones naturales membri, in quo eſt inflãmatio. ex naturalibus enim actionibus venimus in cognitionẽ non naturaliũ functionũ, ſed quomodo haberi poſſunt actiones ipſæ naturales? non poſſunt haberi hæ, nec cognoſci, niſi per anathomẽ, quæ in primis valde neceſſaria eſt in his affectibus, vt cognoſcamus ſubſtantiam, & operationes naturales vniuſcuiuſq; membri, quemadmodũ declarat Gale. in primo de locis aff. non poſſunt ergo haberi occultæ, & internæ ægritudines abſq; actionum læſarum cognitione, quæ ſi debent haberi, primum oportet, vt cognoſcamus, quæ ſint naturales in vnoquoque membro: nam aliter nullo modo habere poſſumus. ſi quis enim exacte cognoſceret propriã formã membri, ſiue inſtrumẽti intrinſecus: ſtatim perciperet facilè, an eſſet morbus intra, nécne. CVM diuiſiſſemus omnes inflãmationes particularium intemperaturarũ calidarum, diximus inflammationem aut diuidi penes materiã tantum, aut &c. vidimus autem, quod diuiſio iſta erat ſecundum materiam affectus, quæ nobis quid agẽdum affert circa indiuiduum. quoniã autẽ ſi volumus rectè curare huiuſ-

modi inflãmationes; nõ opus est tantũ quid agendũ, sed quantũ, quomodo, vbi, & quandoque indicationes in vnaquaq; ægritudine necessariæ sunt: quæ indicationes sumuntur à diuisione inflãmationis secundũ loca. ideo opus est etiã, vt videamus diuisionẽ secundũ loca: expedita autẽ diuisione inflammationum, quæ sumitur secundum naturã affectus, restat modo, vt videamus de diuisione secundũ loca affecta: plurimum enim confert scire quænã sint loca affecta, quæ verò non. Neque prodest, vt sciamus ipsa loca affecta intra, vel extra, sed vt sciamus sua signa diuidẽtia naturam ipsius morbi: propterea quòd plurimum, & maximè confert habere loca affecta ad prognosticandum: vt vtrum inflammatio sit in vno tantum loco, aut in alio, & hoc multum ad curationem huiusmodi inflammationis attinet, & clare patebit suis locis propriis. dicamus itaque quid necessariò debet agi de diuisione hac secundum loca affecta, siue locus inflammatus sit in parte interna, siue in externa, vel alio modo: nam in inflãmatione, siue in tẽperie calida potest esse membrũ mandans, quod peccat in superfluo extra mittẽdo tale superfluũ ad aliud mẽbrũ, vel potest peccare tantũ membrũ recipiens, quod membrum sit alteratum à calore, vel

dolor accidit ratione cuius fiat talis altera-tio, siue inflãmatio: tertiò modo potest cau sari inflammatio, quando vtrunque mem-brum peccat mandans, & recipiens, & con-centrari potest. ergo fieri inflammatio vel à membro mandante tantũ, vel à recipien-te tantum, vel ab vtroque simul concurren-te probatur: & cum res ita se habeat, & Ga-len. ordine procedere volẽs prius incipit ab inflammatione facta à membro mandan-te, postea alteram absoluet: sed huiusmodi inflãmatio, quæ fit à mandante suum prin-cipium, suámque causam habet, à qua de-pendet, quæ est ipsum defluxum, vel mate-ria illa fluens: est enim necessariũ fore mem brum mandans, quod peccet in inflamma-tione, & ipsam fluxionem, id est suam cau-sam: non enim potest esse vitiũ in tali mẽ-bro, quin sit etiã materia fluens ad hoc, vt fiat talis fluxio. Quod autem ad id spectat, duobus modis potest cõsiderari huiusmodi inflammatio: primum potest sumi, vt est in toto tempore sui motus, deinde prout est in termino: habet enim duplex principiũ in-flãmatio, vel est ratiõe sui motus, vel ratio-ne termini: si consideretur inflãmatio prout est materia fluens, seu pro tẽpore illo, dum est in motu: aut quia est materia fluxa, vi-delicet pro illo termino vt est terminus.

In quibus duobus principiis variantur & indicationes curandi, quando fluit ipsa materia, & quando est fluxa: quoniã huiusmodi principia etiam sunt varia, vt patet: atq; oportuit hæc probasse, vt haberetis indicationes rectè curandi, & ista omnia sunt breuiter dicta. QVAE ERGO IN CONSPICVIS SVNT, &c. & tẽdit vsque ad partem illam, AD HAEC QVIDEM, &c. & hoc est argumentum de dicendis: facta tali diuisione superius dicta restat modo videre, quomodo Galen. faciat diuisionem in inueniendis modis huius vltimæ diuisionis, quæ sumitur à locis affectis: & cum loca affecta sint multiplicia, diuidit etiam secundum locos varios, vnde fiunt varij modi affectionum. sumitur itaq; diuisio à loco, & prout multiphariam consideratur membrum affectum, sic varię sumuntur indicationes curandi. sunt autem loca septem penes quæ sumitur variatio diuisionis: & primo penes substantiã membri, vt cum dicitur inflammationes quasdam in partibus carnosis; quasdã in membranis succingẽtibus costas fieri, vt est de pleuritide: vel est in substantia hepatis, si est caro: & ista erit diuisio secundum substantiam membri ita vt vna fiat inflammatio in substantia carnosa, alia in membranosa: vel sumitur diuisio penes

modum substātiæ membri, nam vel est inflammatio in membro raro, vel denso, vel molli, vel duro, & hoc scire maximè confert: oportet enim ista optima diuidere, si vultis rectè habere indicationes curandi: & sic secunda diuisio sumitur penes modum substantiæ. tertio sumitur diuisio penes temperaturā membri, vt inflammatio aut est in membro calido, vt in hepate, aut in membro frigido, vt in substantia cerebri, etsi raro. quandoque sumitur diuisio penes oppositiones, vt quando dicimus inflammationem in aliquo membro habente oppositiones siue sint naturales, siue vitales, siue animales, tunc vel fit in instrumento anhelitus, & sic in hoc, vel in primo instrumento, vel in secundo: in subministrātibus vel est diuisio in membris naturalibus, & si in his vel in his, quæ generant chylum, vt ventriculus, vel in his, quæ faciunt sanguinem, vt hepar: & hæc est quarta diuisio, aut sumitur penes nobilitatem, & ignobilitatem membri diuisio, vt quando dicitur inflammatio est in mēbro principali, in quo existēt operationes vitæ siue modo sint operationes cerebri, siue cordis, siue hepatis: vel est inflammatio in membro ignobili, vt in cute: propterea quòd cutis dicitur esse membrum omnium ignobilissimum, quia est
 tantum

tantum tegmētum corporis nullam aliam habens operationem. At cor dicitur esse nobilissimum omnium, & vitæ thesaurus, siue dicatur cerebrum esse nobilissimū omniū, quia de hoc agitur quæstio, quod sit nobilius. tertium autem in ordine secundum nobilitatem est hepar, in quo fit sanguis: deinde subsequūtur aliqua mēbra per ordinem prout magis, vel minus nobilia sunt, & ista est vera diuisio. sexta autem sumitur penes figuram membri, & hoc scire multum facit ad curationem, vt sciatis an membrum, quod est affectū sit curuum, an rotundū, an in eo sit cauitas nécne. septimo & vltimo sumitur diuisio penes situm vtrum inflammatio sit in profundo corporis, vel in superficie nécne. hæ enim sunt septem diuisiones diuersæ secūdum diuersitatem locorum: vel sumitur penes substantiā membri, vel modū substantiæ, vel temperaturam, vel qualitatē loci, vel operationes, vel nobilitatem, vel frigidam, vel tandem situm: & sic septem sunt diuisionis genera secundum loca diuersa, ex quibus Gal. in hac parte vltimum sumit diuisionis membrum, quod est inflammatio penes situm: & diuidendo dicit quasdam inflammationes fieri in profundo corporis, alias in superficie, vt in cute. Et quare hanc incipit diuisionē ab vltimo

mo mēbro, ratio prima eſt, quia in in flammatione ſecundũ ſitum eſt cura magis generalis, deinde poſt huiuſmodi curam generalem deuenit ad particularem: nã in quacunq; cura eſt primum videre, an membrũ læſum ſit in profundo & occultum: an in ſuperficie, quia ſic procedendo facile poteritis vos curam adhibere. ſi quidem vos debetis applicare remedia in loco profundo, qualia ſunt futura, non qualia ſunt, quia dum penetrant, & tranſeunt de ſuperficie ad profundum amittunt ſuã vim, ſuámq; formã. vnde ſi applicetur acetum inquit Galen. in lib. de med. ſecundum genera, vt eat ad profundum, quãdo ibi fuerit non habebit eam vim, quam habuit in principio, dũ fuit applicatum in ſuperficie: quoniã eam amiſit tranſitu. quare dabat Galen. in punctura extima acetum? non vt profundo penetret ſua vi, quoniam, vt dixi eam amittit; quę oportet ſcire, quia multum conferunt ad indicationes. QVAE ERGO IN CONSPICVIS &c. Et recte, quando inflammationes ſunt in propatulo facile cognoſcuntur, quænam ſunt, quia huiuſmodi apparẽt ſenſui, & ſunt valde manifeſta ſua ſigna, nã ex his extimis inflammationibus habetis ſigna clara: quiſnam eſt, qui non cognoſcat inflammationem à ſanguine puro, cum apparet

paret humor in principio, deinde rubedo, caliditas,& durities,& pulſatio cum magno dolore? hæc enim Gale. eſſe huiuſmodi inflammationis ſigna dixit. ergo inflammatio à ſanguine puro per ſua ſigna facile cognoſcitur, ſi eryſipelas ſit à ſanguine tenuiori per ſua ſigna facile habebitur: nam in cute apparet tumor,& rubedo cum citrinitate quadam, deinde ex compreſsione digiti dealbeſcit illa rubedo,& etiam ſtatim fit ille rubor priſtinus, quoniam ex compreſsione fugerat ſanguis: & ſic albedo apparuit,& paruus eſt dolor pungitiuus. vnde ſi quis percipiat omnia iſta tactu,& viſu, ergo facile cognoſcitur huiuſmodi inflãmatio eſſe eryſipelas: quod idem dicit de herpete, vel carbunculo ſecundũ ſua ſigna,& hæc dicta ſint loco exempli, vt ſciatis quam facile inflammationes, quæ extimæ ſunt habeantur per ſua ſigna. at inflãmationes, quæ in parte interna generantur non ita facile per ſua ſigna, vt exteriores inflammationes, haberi poſſunt, imò indigent, vt cognoſcãtur à perito medico,& ſagaci:& hi ſunt medici phyſici, qui ratione vtuntur, alij verò ſunt chirurgi, qui ſciunt tantũ inflammationes exteriores conſiderare, tamen eſt eadẽ ſententia,& in omnibus vtimur mediis phyſicis, ſiue inflammatio ſit in interna parte, ſiue in

exter

externa, sed quia, vt diximus; difficilius est cognoscere inflāmationes intrinsecas, quam extrinsecas, ideo indigemus in his discursu philosophico & ratione, & non solum visu cum rationabiliter huiusmodi inflammationes attribuuntur physicis, & chirurgis: sed etiam experiētia, quæ connexa est ratio ni. ideo studeatis esse boni physici & chirurgi, cum pauci excellentes reperiātur hodie, qui non sint boni physici, aut boni chirurgi, similiter contra, quia in his indicationes sunt æqualiter, eandem habēt curā, nisi chirurgus in hoc plus se habet, quam physicus: in aliis verò physicus superat ipsum, tamen si plus deficiat physicus indicationibus, non erit physicus, de chirurgo erit eadem ratio. In proposito ergo cū inflammationes, quæ fiunt interius habeant easdem indicationes, quas extimæ, si in hoc tantū differunt quod intimæ difficilius cognoscuntur, & differūt, vt ignotum à noto: ideo indigent viro physico & experto, & qui habeat anathomen, & sciat facere syllogismum: sed quibus signis, quáue arte cognoscemus huiusmodi inflāmationes? oportet singulorum habere notitiam, quæ in methodo nostra vniuersali tradidimus, & inuestigare omnes fontes, ex quibus deuenimus in cognitionem morborum occultorum, & primo sunt actiones læ-

sæ; quæ demonstrant: ex actionibus enim læsis quisnam morbus sit in corpore cognoscitur, ad quem fontem accedere debetis, & animum dirigere, quoniam huiusmodi primus est fons fontiú: ergo prius actiones læsas aduertere debetis, quæ sunt in triplici differentia, aut enim sunt animales læsæ, aut vitales, aut naturales. secundus fons est ab excrementis mutatis: tertius ab accidentibus, quæ contingunt: omnia hæc primo considerare oportet, deinde curare morbum. quantum ad primum fontem id est ad actiones læsas scire debetis quasdam esse actiones proprias vnicuique membro, alias non proprias, sed eiusdem generis. propriæ enim actiones vnius membri sunt, quando ita insunt vni membro, vt alteri non cõueniant: non propriæ actiones, quæ illis sunt proportionales, & non tãtum vni conueniunt membro, sed pluribus familiares sunt. & istæ non propriæ dicuntur esse duplices: vel enim sunt eiusdem, vel diuersi generis. dicamus primo de actionibus propriis vnicuique membro, vt actio ventriculi propria est facere chylum: hæc enim ventriculo solum conuenit, & non alteri membro, actiones non propriæ ventriculi, sed eiusdem generis sunt veluti distributio chyli in venis meseraicis ad ipsum hepar:

sunt

sunt hæ eiusdem generis, quia sunt omnes naturales: licet enim ista distributio non sit propria ipsi ventriculo, est tamen ei familiaris, & eiusdem est generis: alia verò est actio non propria, & diuersi generis sicut est pulsus cordis, & arteriarum, hęc nō est propria ipsi ventriculo, quia non est ei familiaris. ergo per omnes huiusmodi actiones discurrere debetis, si vultis cognoscere omnes affectus, qui sunt intus. secundus fons signorum est ipsorum excrementorum mutatorum, quæ sunt in duplici differentia, & genere: vel enim sunt propria illi membro, & familiaria, vel non propria: propria autē sunt, vt si ab intestinis abiiciantur fæces: hæ enim sunt tantū propria intestinorum excrementa: non propria, vt si chylus excernatur ab intestinis, quod quandoq; contingere solet. ideo non est eis proprium hoc, nam si proprium esset, hoc eis semper inesset: si enim excrementum vnicuiq; membro proprium mutatur, vel adhuc est naturale, sed parum alteratum, vt fæces quādo mutatæ sunt: vel quia sunt fætidæ, vel quia sint liquidiores, tamen sint excrementa naturalia, siue molliores sint, siue duriores: alio modo excernūtur excrementa propria, quæ sunt ex toto genere præter naturam, vt si caro excernatur ab intestinis, vt apparet in dysenteria:

est

est enim proprium excremētum intestinorum dysenteria, sed penitus præter naturā. quæ verò signa sumuntur à tertio fonte, sunt accidentia exteriora, vt dolores, tumores, rubedines, asperitates & huiusmodi, de quibus dicemus suo loco. His sic visis videamus modo de inflammatione, & supponamus inflammationem esse in hepate, quæ est tumor à sanguine puro factus, & fit in eius substantia: est enim inflammatio occulta, si volumus hanc cognoscere opus est, vt ratione procedamus, sed quomodo? primo est procedendum ab actionibus læsis propriis, quomodo autē scietis hic procedere? nunquam hoc cognoscitis, nisi prius cognoscatis, quæ sunt operationes naturales, in hoc anathome est summe necessaria, vt cognoscatur operatio naturalis vniuscuiusq; mēbri, & sua substantia. operatio hepatis est facere sanguinem, quod membrum est ita necessarium, vt sanguis generetur ex chylo: sed cum tale mēbrum fuerit impeditum ab actione propria, non potest operari: docui enim vos in methodo vniuersali, quomodo vniuersalia applicētur particularibus ipsis: dixiq; vbi contigerit in aliquo membro intemperies frigida omnes tunc diminui, & extingui operationes, nam hoc est propriū frigiditatis facere, vt diminuat, & (vt dicunt

omnes)habeat extinguere motus,caliditas naturalis facit operationes sicut oportet id est temperatas,& si caliditas fuerit nimia, non extinguet operationes,vt facit frigiditas,sed faciet actiones esse maiores solito: propterea quòd caliditas ignea facit operationes quidem,sed corruptas:quia excedit, & superat modum naturalē.cum ergo inflammatio sit in hepate,necessarium est ibi esse ægritudinem,& operationes ipsas habere malas,& eas impediri ac lædi,cum sit inflammatio,& intēperies calida cum materia per affluxum:& est inflāmatio insignis, si insignis,actiones sibi propriæ læduntur,& non tantū diminuuntur,sed etiam corrumpuntur, quia excedit caliditas,maiórq; fit actio,quam oporteat:cúmq; calor in hepate non sit,vt conuenit,quia excedit,& hepatis proprium sit facere sanguinē,& sanguis in hepate sit factus seipso calidior temperato,tunc fiunt operationes maiores,quam deceat,& ideo cum hepar facere debeat sanguinem temperatum à calore immoderato facit humores calidiores ipso sanguine,sed qui sunt humores huiusmodi calidiores sanguine in corpore?est bilis ipsa flaua,vt habetur à Gale.in secundo de fac.naturalib.& in secundo de temper.si modo calor sit immoderatus,tunc calor non diminuitur,sed

fit ac

fit acrior,& fit bilis,quæ est calidissima omnium humorũ,qui solet accidere in sanis, vt temperatura hominis biliosa tãto magis in ægritudine fiet,quãto inflammatio fuerit in hepate,cum inflammatio sit in fonte sanguinis:quid aliud expectãdũ,nisi ibi plurimum generari de bile,& hoc manifestum est à natura rei:nã cum hepar dicatur facere sanguinem tẽperatum,facit bilẽ:si bilẽ, est ibi intemperies calida, & calidissima à flaua bile,& tunc nõ expellit hunc humorẽ calidiorem, qui distribuitur per corpus,& emittitur ad cutim: vnde fit icteritius,quæ cum appareat ante septimum significat inflammationem in hepate,& est pessimũ signum,quia denotat mortẽ futuram,& hoc idem asserit Auic,si æger non moriatur ante septimũ,postea ipsa bilis in hepate caufata fit maior,adustiórq;,& in ea fit vt fiat intemperies frigidior ad melancholiã tendens,& tandẽ fiat scirrhus,etsi pertransit annum,fit scirrhus in hepate.sumpta est ergo diuisio,primo ab operationibus læsis,nam si est inflammatio in hepate non generatur sanguis,sed bilis: & ideo est, quia in eo est caliditas excedens. vnde corpora calida,& sicca faciunt bilem,& hoc est præcipuum, & maximum signum.vbi autem in ægro fuerit talis temperatura calida,&

ficca tãto magis fiet de bile in hepate: hoc erit certum signum, vbi bilis abundauerit per corpus, quod inflammatio sit in hepate, & ita ab actione læsa propria hepatis cognoscitis affectum, & modum læsionis in corpore, & sic scietis quanam materia abundet æger vel calidiori, vel frigidiori, quia si fuerit calidior, in hepate fiet bilis, & fiet tẽperatura calidior, quia loco sanguinis generatur bilis: & iam habemus ex actionibus læsis, siue operationibus cognoscere, vbi sit morbus seu inflãmatio in corpore. ab actionibus autem nõ propriis, sed eiusdẽ generis cognoscitur etiam, quę inflammatio fuerit, in hepate, vel in corpore: nã vbi inflãmatio fuerit, hãc tũc cognoscetis, quoniã quæ egeruntur per aluũ, sunt liquidiora, & hoc est cũ non fit recta distributio, quia hepar nõ cõplectitur chylum, & non fit debita alteratio chyli ab ipso calore hepatis, qui est nimis excedens. ideo chylus factus in ventriculo. non potest recte cõcoqui, sed ab illo calore hepatis corrumpitur chylus, chylo verò corrupto hinc est, quod fæces sunt liquidiores propter malam concoctionem, & putredinem, quia chylus erat putridus. patet ergo in inflammatione hepatis fæces fore affectas: nam non recte concoquit ventriculus, nec ipsa intestina, & sic nihil mirum, si

fœt

fœteant.quãtum verò ad actiones læsas diuersi generis,vt est de arteriarum motu,& cordis pulsu,istæ quidem actiones sunt naturales,sed diuersi generis,licet habeant magnum consensum cum omnibus & conspirationem, ita vt vnum membrum correspondeat alteri.quandoquidem si afficitur hepar, consentit etiam cor ad talem affectum,& hoc est quoniam ex sanguine subtili,& alterato in hepate,à quo deinde generantur spiritus ipsi,non est mirum si tunc arteriarum motus alteratur,& diminuitur. ergo fit paruus:nam tunc victus est imbecillis,& spiritus sunt pauci,qui fiunt à sanguine subtili,qui quidem sanguis est paucus, nec huiusmodi spiritus sunt boni. & quare hoc est?ratio est quia non sunt facti à sanguine subtili temperato:ergo non est verus motus cordis,sed quia est multa necessitas,ideo fit pulsus frequens,non est velox,& quare?dixi alias velocitatem indicare virtutis fortitudinem:vnde qui debiliter mouentur, habent virtutem debilem, qui cum non possit moueri velociter, supplet frequẽtia,sic facit pulsus,quum sit debilis, non potest cum velocitate in tempore debito facere suum motum, sed sæpe iterat motum,& motum frequentat,vt patet de baiulo:vnde pulsus iste est paruus ratione

virtutis imbecillis: est autem frequens, quia cum ipse supplet, deinde velox, sed non multum: postea dicitur esse imbecillis, & non multum recessit. est autem mollis, & ratio est quoniam inflammatio est in hepate, & in hoc distinguitur inflammatio hepatis ab inflammatione membranæ, in qua pulsus est durus, sicuti habetis tertio de locis affec. vnde Galenus à Glaucone retulit summum honorem, quoniam alius medicus dicebat ipsum habere pleuritidem, sed inflammatio erat in hepate: vnde pulsus erat mollis: quare hic etiam est mollis. vbi autem inflãmatio esset in membro membranoso, tunc esset durus, sed in molli membro fit mollis pulsus, & sic diuersis modis per omnes operationes naturales læsas facta est diuisio inflammationis. isti autem nõ delirant, nisi in maxima inflammatione, & rarò, quia non est multum de consensu cum ipso cerebro. quantum ad excrementa per vrinam facile est cognoscere, quænam sit inflãmatio: qui enim nouerit actiones læsas naturales hepatis, cognoscet ibi inflammationẽ esse: cum enim videbitis actiones naturales hepatis non facere sanguinem, sed generare bilem loco sanguinis, & vrina habebit colorẽ sanguinis, qualis est intus, cúmq; sanguis intus fit bilis, non est mirũ tunc, si in vrina est bi-

lis facta: ista etenim vrina est icteritia, quia inflammatio est in hepate à tali humore faciente icteritium, quo cessante cessabit talis vrina: quantum ergo ad excrementū per vrinam habet colorem icteritium: quantum ad excrementa, quæ per aluum egeruntur sunt liquida, & hoc quia non rectè dissoluitur cibus in stomacho, & chylus, & qua re ratio est quia hepar inflammatum non trahit naturaliter chylū, sed ipsum deurit, nec eum decoquit. ideo nec bona fit distributio, nec bona attractatio, cum hepar non attrahat chylum, qui fit in ventriculo, de necessitate ibi corrumpetur: caliditas deinde hepatis aggreditur talem chylum corruptum, & expellit partes putridas: vnde excernūtur fæces liquidæ colliquatiuæ, & dicitur συντήξις, id est, fluxus colliquatiuus, & hoc est signum inseparabile à febribus pestilentibus. vt visum est: patétque qualisnam inflammatio sit quo ad excrementa mutatá. quantum vero ad tertium fontem, id est ad ea, quæ exterius apparent, color istius est citrinus, quia vertitur ad icteritiū circa oculos, & ratio huius est, quia multiplicatur bilis, & non expellitur, nisi ad cutim: secundo circa linguā est siccitas magna, & color citrinus, & ratio est, quoniam vapores multi biliosi ascendunt etiam propter consensum

ventriculi: ideóq; fit ficcitas in lingua, quæ vix poteſt extingui. prætereà ſi fuerit in gibbo hepatis, id eſt in parte conuexa, tunc apparebit tumor in formam lunæ, ſicuti ibi apparet forma hepatis. præterea & ſentitur quædã grauitas tendens à parte dextra trahens deorſum, & ratio eſt quoniam materia mala cum ſit in hepate; & inflammatio, & ibi ſit vena magna concaua ad iugulũ aſcẽdens, vt attrahatur deorſum ob id fit talis gradus: ſi verò fuerit talis inflammatio in concauo hepatis, tunc non videtur aliquis tumor hepatis, & hoc cognoſcetis, quia ſi verteretis tale corpus verſus dorſum, & premetis partem illã hepatis, & ventriculi ſentitur, tunc magnus dolor, & talis non poterit preſsionem pati, & hoc maximũ eſt ſignum in parte hepatis concaua fieri inflammationem, & hæc ſatis ſint dicta de tribus fontibus ſignorum, à quibus ſumitur morborum cognitio. IN QVO ID IN PRIMIS &c. facta diuiſione dixit inflammationes poſſe fieri in parte interna, & externa, quæ in interna difficilius cognoſcitꝰ, & eget maxima arte: quæ in externa parte facilius cognoſcitur. Galen. dimittit primum membrum, & accedit ad curationem inflammationum in externa parte, & ratio eſt, quoniam huiuſmodi inflammationes facile curantur,

rantur, & à facilioribus incipiendum, quoniam remedia loco facilius applicari possunt, & dum vult curare sumit primum. QVOD ET IN OMNIBVS ALIIS &c. Dum vult incipere curationē, inquit, oportet vt cognoscamus causas morbi ad hoc vt faciamus curam, aliter curare non possumus. ergo sunt necessariæ causæ morbi, & vt omnia clara habeamus apud medicos tres reperiuntur causæ, vt in methodo vniuersali tantum tres esse dixi: quarum præcipua est causa efficiens, secunda materialis, tertia formalis: finalis autem non datur apud medicos, & ratio est, quia quicunq; agit, ratione finis agit, & ad propositū: sed medici circa hanc causam frustra agunt, quia nulla est ægritudo ratione finis: nam si esset, reduceretur ad effectum. ideo in ægritudine non datur causa finalis: quātum verò ad causam instrumentalem, illa reducitur ad causam efficientem, & nō est multum necessaria: ab Arist. autem 2. phy. & vbiq; habentur quatuor causæ, & non posuit instrumentalem, sunt tamen tres tantum causæ apud medicos. debetis scire oportere, si volumus rectè curare, vt cognoscamus vnamquanq; caucausam. Pro his quæ dicebamus cum Galeno in illa parte text. in quo id in primis, quod & in OMNIBVS ALIIS &c.

vsq; ibi, NEMPE, VT CAVSAM MORBI INVENIANT &c. Super his verbis dum Galen. dicit ita ante omnia est inquirendus ipse morbus quid sit, siue causas morbi: vnde pro huiusmodi declaratione dicebamus tres solum reperiri causas apud medicos materialem, formalem, & efficiẽtem, & paulò pòst diximus, quod causa efficiens quatenus efficiens est, de necessitate semper suum habet producere effectum, nimirum morbum. ideo si ipsum curare vultis, quando est in actu nunquam poteritis, nisi tollatis ipsam causam efficientem, aliter morbum curare non poteritis: & si prius debet tolli causa, oportet ipsam cognoscere, quænam sit, quæ causa appellatur sine qua non, vt habetur tertio methodi quinto. sine qua morbus curari non poterit. ergo oportet prius tollere ipsam: & quanquam talis causa efficiens non sit de essentia morbi, quia semper venit ab extrinseco, tamen vt dixi: nunquam affectum, seu morbũ ipsum curare potuimus, nisi efficiens remoueat. oportet itaq; ipsum medicum, antequam deueniat ad curationẽ morbi, considerare, & remouere causam efficiẽtem, dum actu est: & quoniam sæpe huiusmodi efficiens concurrit cum causa materiali secũdum medicos, & faciunt morbũ, ob id quando conueniunt

hæ

hæ duæ causæ simul sunt subiectum morbi: ergo erunt idem subiecto: & differunt tantum ratione, quãdo efficiens agit in causam materialem: distant ratione formali, & conueniũt in subiecto, vt verbi gratia, istius inflammationis demus exemplum, quam intendimus curare, cuius materia est sanguis purus: est enim ille sanguis causa efficiens ipsius inflãmationis, & quomodo est? quia dum sanguis fluit de loco ad locum dicitur causa efficiens, prout est in motu, & in ipso fluxu: nam dum fluit sanguis, & fit motus ille, fit etiam tumor præter naturam extensione ipsa. per talẽ ergo affluxionem fit tumor ille à sanguine puro: sed quia ista fluxio habet materiam, id est, quæ dum deuenit ad locũ, deinde quiescit huiusmodi materia sanguinis, qui causa fluxus est: & hoc modo dum in fluxione esset, erat causa efficiens: in loco autẽ est causa materialis, quia non amplius fluit. sanguis ergo purus erit in hac inflammatione & causa efficiens, & causa materialis simul in subiecto, quia sunt ipsummet subiectũ morbi huiusmodi, sed diuerso modo dicũtur esse subiectũ idẽ: propterea q̃d causa efficiẽs, vt deinde est, dicit esse subiectũ, dũ fluit ad locũ, & est in motu: materialis verò est subiectũ, quãdo ipse sanguis est iam fluxus ad locũ: sic distinctę sunt

huiusm

huiusmodi causę ratione formali. quoniam si vultis curare hanc inflammationem necesse est, vt habeatis rectè has duas causas, quomodo se habeant hic: siquidem alia sumitur indicatio curandi à causa materiali, alia ab ipsa efficiente. necesse est ergo, vt distinguatis eam secundum idem, & ponatis esse easdem subiecto, aliter maxima apparebit confusio in ipsis indicationibus curandis, & sic quod erit à vobis curandum præseruabitis, & quod erit præseruãdum curabitis opposito modo agẽdo. & ideo summopere errabitis, si verò scietis distinguere ipsas indicationes curandi, quoniam causa efficiens quatenus efficiens facit indicationem præseruandi hominem, & hoc est quia efficiens cum consistat in ipsa fluxione, & in motu facit morbum, & inflammationes, & non adhuc facit. ideo causa efficiens nõ est in facto esse, sed in fieri: sed cum ita sit, faciet efficiens indicationes præseruandi, vt præseruemus tale corpus, ne inflammatio transeat in facto esse. indicatio ergo sumetur ab ipsa, vt auertamus fluxionem ad oppositum, & hoc ne talis fluxio faciat morbum, & ponat eum in actu. quare causa ista efficiens dicitur præseruatiua à Galen. quinto, & decimo methodo? quoniam præseruatio sumitur ab ipsa. vnde medici ipsi

decepti

decepti sunt dicentes præseruationem esse ab efficiente,& causa erroris fuit,quoniam nesciunt distinguere,quoniam dicit ibi Galen.ab efficiente nasci indicationem præseruatiuam.quare à causa efficiente morbi nõ sumitur indicatio curandi, vt illi volebant, sed tantum præseruatiua? at causa materialis,& formalis sunt hæ, quæ faciunt indicationes curandi: efficiens autem præseruandi indicationem præbet,quia non adhuc factus est morbus:docet enim vos præseruare hominem ab ipso morbo, ne incurrat in ipsum factũ.quare sic ipsis sophistis respondeatis , dum dicunt à causa materiali sumi indicationes præseruandi,dicatis falsum esse, vt vidistis.ideo dico ego tantum à causa efficiente oriri indicationes præseruandi: causa verò materialis quatenus materialis est, semper est subiectum , & materia morbi,à qua sumitur indicatio curandi, quia talis causa non est in motu , sed in termino. ideo eget curatione : sanguis enim dũ fluit, ostendit indicationẽ,vt præseruemus,eúmque auertamus à loco ad quem fluit,ne ponatur in facto esse ipsa fluxio. at quando sanguis ipse iam est fluxus ad locum, & dicitur esse in termino,tũc sanguis dicitur esse causa materialis,& non amplius efficiẽs, quia non amplius fluit. ideo cum sit materialis

rialis causa, tunc dat indicationem curãdi, quoniam est pars ipsius morbi: sed indicatio curandi est ipsius morbi, ideo causa materialis facit tantum indicationem curãdi: causa verò formalis cum sit de ratione morbi, & distinguat ipsum, tametsi ab ipsa indicationem curandi &c. SVNT ERGO TANTVM TRES CAVSAE &c. Prima erit causa efficiens quæ dicitur causa sine qua non. & ideo esse potest, quia si debet tolli inflammatio ipsa, debet prius remoueri causa efficiens, vt infra in curatione videbimus: quæ quidem causa efficiens est duplex extrinseca, aut intrinseca: extrinseca sunt cibi mali, mali potus, coitus, calor, & accidentia animi, &c. quæ quidem aut prosternunt temperaturam, aut compositionẽ, aut solutionem continui, vel continuitatem corporis, istæ enim omnes causæ efficientes extrinsecæ sunt. si vultis morbum tollere, tunc propellendæ prius sunt, aliter prius ipsum curare non poteritis. Nam si fuerint in actu ipsæ quidem sunt tollẽdæ. causa autem efficiens intrinseca sunt ipsi humores redũdantes in corpore: nam dum huiusmodi humores ita redundant, non possunt corpus nutrire, & hoc est qa talis materia semper fluit. quare si vultis ipsum nutrire oportet præseruare ipsos humores abundantes,

vel

vel ipsos tollere oportet, & sic dicendum de causa materiali faciēte morbum. tertio verò erat causa formalis remouenda, quæ est à termino, quia terminat, & distinguit morbum. inflammatio ergo vt inflammatio est habet tres causas iam dictas, vt sanguis fluens de loco ad locum & est in motu qui non est curandus, sed præseruādus per remotionem ad oppositum, secunda materialis, & erat sanguis iam fluxus ad locum: qui est in termino, non in motu, erit tollēda curatione, non præseruatione: tertia erat causa formalis, quæ dicitur esse calor præter naturam terminans ipsam inflammationem, & ipsa tolitur cū suis oppositis: est enim figura mala, & humor qui est tollēdus, & omne quod se habet sicut ex parte formæ est tollendum cum suo opposito, sed quia iam habetis, quod tantū tres sunt causæ secundum ipsos medicos, & quomodo sit remouēdæ, & hoc est quod Galen. vult dū dicit nempe, vt causa morbi inueniatur in omnibus morbis. ergo oportet, vt causam morbi habeamus si volumus ipsum curare, ignorata ipsa deterior fiet morbus, siue sit efficiens, siue materialis, siue formalis: nam si erit efficiēs sumitur indicatio præseruādi, si materialis, siue formalis sumitur indicatio curandi, quomodo autem tales causæ dicantur,

tur,

tur, prosequitur. INFLAMMATIONVM QVAE IN CONSPICVO SVNT &c. Incipit dicere de causa, quæ est in quocunque morbo, & primo dicit causas inflammationis ipsius, quæ est sanguis ingens, quod vna est causa in conspicuo, quæ non est admodum occulta, nec latens; & est ipsa fluxio, primum incipit à causa efficiēte, quæ prius remoueri debet, incipit ergo ab illa, quæ dicitur fluxio: nã dum sanguis fluit ad locum dicitur esse in motu, qui quidem fluxus sanguinis facit, vt sit causa efficiens, quia inflãmatio est adhuc in fieri, quæ tolēda est cum ad locum faciat fluere humorem, sed omne ambiguum, seu æquiuocum distinguendum est, propterea quòd ex causis distinctis nascuntur indicationes distinctæ, & non confusæ: si debeat tolli morbus, & à causis confusis oriuntur indicationes confusæ, & cum ita se habuerint, nũquam per has tolletis morbum. quare dum circa particularia versamur, oportet, vt distinctè procedamus: cum autem hoc nomen fluxionis dicatur esse multiplex: nam vno modo dicitur fluxio propria, alio modo dicitur fluxio fieri, sed non propria: & primo Galen. agit de fluxione proprie sumpta, & quænam est ista, & dicit illam fluxionem esse propriam, quando nulla causa extrinseca

aduenit,

aduenit, vt fiat ipsa fluxio; sed dicitur fieri propter aliquod vitiũ in corpore existens: talis enim erit fluxio propria. fluxio autem non propria dicitur fieri, quando aliquid extrinsecus aduenit, vt vulneris fluxio. nam aduenięte dolore, vt puta in manu, aut calor extraneus, aut percussio cum materia dicitur fluxio nõ propria, fluit enim ista materia in corpore, quia membrũ est factũ imbecille, & debile, quæ materia dicitur causa intrinseca, quia est initium causans talẽ fluxionem, ideo dicendum, quòd membrum à quo fluit ista materia redundãs dicitur esse labefactum. Et ideo fit fluxio vera, quare vt fiat fluxio aliqua à membro imbecilli de necessitate in eo est materia redundans: & tale membrum expellit talem materiam redundantem ad imbecilliorem partem siue in quantitate, siue in qualitate peccet: ratióque membri mãdantis huiusmodi materiã, & ratione membri recipiętis ipsam causatur huiusmodi fluxio, sed patitur ipsum membrũ mandans, & recipiens materiam hanc: est deinde materiæ ipsa, quæ fluit, etsi ipsa tria faciant fluxionem: nempe ipsum membrum concurrit ad hoc mãdans, quia expellit à se talem materiam, est deinde recipiens factum debile, quod recipit hanc materiã, quæ fluit, & istud membrum alio

solet dici nomine rheumatizans; eo quòd recipit talem materiam superabundantē à mādante, sicut etiā caput solet dici rheumatizans, quia recipit catarrhum, & sic de aliis membris recipiētibus huiusmodi materiā. dicitur ergo fluxio vera, quæ fit à causa intrinseca: non vera autē fluxio, & impropriè dicta, quādo fit ab aliquo extrinseco adueniēte in aliquo membro, etsi in cerebro fiat concussio, vel propter scarificationem, vel propter rem adurentem & exiccantem ratione huiusmodi caliditatis, vel sit dolor ratione cuius materia illa superabundans attrahatur à membro recipiēte: & ideo ratione membri mandantis, & recipientis secundum se nullum est vitiū in eis, sed fluit violenter ista materia abundans, & non dicitur ista fluxio propria: vnde si quis quærat quare non debet dici vera etiam ista fluxio? quia etiam ista habet omnes causas, & suas omnes conditiones requisitas, quæ sunt tres. membrum mandans, & materia fluens. & membrum recipiens: dico esse fluxionem non veram istam respectu vtriusque termini mandantis, & recipientis, quia membrum mandans mandat à toto genere, recipiens attrahit materiam ab aliqua causa extrinseca. & ideo dicitur fluxio violenta, quia ista fluxio est non propria. &
non

nõn vera propter rationem dictam, & de vtraque fluxione propria, & impropria hic agit Gal. sed primum de vera, INQVIRERE INFLAMMATIONVM ERGO, &c. Videte quomodo habeãtur vtraq;, & primũ dicit de ea, quæ causam habet nõ occultam, quæ est ipsa fluxio, NISI ALIQVANDO CVM HIS COPVLENTVR à latere. NISI FIAT CAVSA, ita legit, NISI AB ALIQVA OCCVLTA CAVSA, & causa extrinseca est huiusmodi vt dictũ est. QVANDO ENIM NVLLA HARVM PRAECEDENTE, &c. Pingit modo veram fluxionem, quæ quidem à nulla causa extrinseca fit, sed dicitur fieri cum affectus, & vitium fit in corpore: morbus verò affectio rheumatica dicitur. in istis ergo inflammationibus, quæ sponte eueniunt in principio curæ totius est aduertendum, vt rectè curatio fiat: vnde si quis non rectè aduertat in principio curationis, tales solent committi errores, qui deducũt ægrum ad mortem, de his postea dicemus, sed primum quid agendum sit dicamus. si autem cõmissi fuerint in curationis principio errores, apparebunt ex ipsis indicationes indistinctæ, & causa efficiens est, quæ dat nobis tales indicationes, diximus Galen. tradere nobis prius inflammationem à causa

efficiente,quæ in conſpicuo erat, & eſt ipſa fluxio, à qua quidē cauſa habentur indicationes curādi,præſeruandi inflammationē: debemus enim ſcire omnes indicationes ſumi ab ipſa natura rei: ſi ſic ergo cōſideranda talis natura rei,ſed quomodo ſumitur natura fluxionis vel rei ? ſic cōſiderari debet:vel enim fluxio eſt in motu,vel in termino:conſideratur enim fluxio ipſa duplex, nam ſi prout eſt in motu, & in via vna oritur indicatio,vt præſeruemus ipſam fluxionem:ſin autem conſideretur fluxio prout eſt in termino, ſic alia ſumitur indicatio curandi fluxionē ipſam.ſi enim fluxio ſit in via, indicatur nobis de auerſione ipſius materiæ trahere ad oppoſitū, quoniā ipſe humor fluens eſt in motu:ergo eſt auertendus, ne ad locū fluat,& faciat morbum, & hoc indicat ipſa rei natura : & ſic trahemus : ſic enim fit in omni arte, quoniam ab ipſa rei natura ſemper ſumimus quid agendum. dum enim humor fluit, fit & oritur indicatio fluxionem eſſe intercipiēdam materiā ad oppoſitum. quantenus verò fuerit fluxio in termino, & nō amplius in motu, tunc oritur indicatio, quod debeat repelli talis fluxio, quoniā ſi non repelletur, nunquam poterit tolli talis morbus. expelli itaque debet, &c. & de hac fluxione ſic debet dici, ſicut de inimico,

qui

qui cum ad nos, vel domum nostram deuenerit, quæratis ipsum auertere, & trahere ad partem oppositam: dum autem fuerit in limine domus non amplius curabimus trahere ipsum ad oppositum, sed expellere à limine: sic de tali fluxione dicitur, dum est in motu quærimus ipsam ad oppositum trahere, dum est in termino ipsam expellere: quibus autem instrumentis fiat hoc videbitis postea. dicimus ergo ipsam fluxionẽ, vt est causa efficiens dare vnam indicationẽ præseruãdi ipsam à loco ad quem fluit cum auersione ad oppositum: dum verò fluxio est in termino, & est materialis causa dat indicationem de expulsione ipsius. Aristot. sic ab ipsa fluxione duæ oriuntur indicationes diuersæ, quibus visis appareant duo modi curandi: de quibus conqueritur Gal. vnde solent prouenire ista duo incommoda, & admonet nos debere rectè curare in principio, ne in huiusmodi incommoda incurramus, & declarat primum vitiũ, quod consequitur ex mala curatione, & est dum in principio non habemus curam auersionis, quam indicationem ostendit nobis causa efficiens primum esse faciẽdam, sed hoc cum non facimus, & accedimus ad ipsam infammationem euacuandam ad oppositũ statum, & hoc est primum vitium: deinde

apponimus, quę calefaciunt, & humectant, & istud est secundum vitium, quod dum debetis repellere ipsam fluxionis materiã, tunc trahetis ipsam cum calidis & humidis. ideo hæc duo vitia ex toto pugnant veræ curationi: Nam ratio dictat primo humorem esse auertendum ad oppositum, sed faciatis ad oppositũ: alia autem indicatio, cum fluxione in termino dicitur esse repellenda materia illa, sed tunc calefacimus: ob idque attrahimus tunc, & hoc est vitiũ. Et ideo ista duo vitia ex toto repugnãt primis, vel duabus illis indicationibus in vera curatione, & sic sunt duo errores, siue peccata, siue vitia, quæ habent parare maximum incommodum in huiusmodi inflammationibus, quæ cum inflammatio habeat materiam ex his erroribus magis augetur, dum deberet tolli, & fit exiccatio. præterea fiet feruor illius materiæ propter maximũ calorem, ex quibus duobus euenientibus causatur dolor, qui dolor habet resoluere calorem innatum, sed talis materia in ipsa inflãmatione indiget euacuatione: at eam non euacuatis, imò augetis, & ita, vt vix posit tolerari præ nimio dolore, quando applicatis calida, & humida: ex quibus attrahitur ipsa materia dum eam deberetis repellere. ideo nihil mirum si continuo fiat

maior

maior dolor. quid ex hoc sequitur, nisi mala incōmoda, & summa adustio in inflammatione? & iste est primus terminus, secundus verò terminus est quando maturatur. & deuenit ad excretionem: est enim malū, sed minus. tertius verò terminus est dum talis materia induratur, & fit scirrhus. quatenus verò terminus est, quando materia putrescit in membro; sicut sunt quatuor termini, sic possunt esse quatuor incōmoda facta in inflammatione ex mala curatione facta in principio in ipsa fluxione, & ideo ex his duobus vitiis factis in curatione ipsa abundat multa mala materia, quæ superat ipsum membrum, in quo existit. & ideo nō est mirum si Galen. dicit bonam debere fieri in principio curationē, ne talia incōmoda eueniant; nam si quispiam oppositum faciat, sequerentur ista maxima incommoda. ATQVE IN HIS PRAECIPVI, &c. oportet enim in principio bonam quærere curationē, quam quomodo faciemus videbitis in sequenti, quæ erit auersio à causa efficiente, & expulsio deinde à causa materiali in ipsa fluxione: NAM IN IPSIS ERROR COMMITTITVR, &c. quoniam fit scirrhus, & putrescit etiā materia in membro. AVT OMNINO IMMEDICABILIS, &c. quoniā ex tali materia pu-

trescente in membris generatur sphacelos. HAEC AVTEM DVO SVNT MAXIMA VITIA, &c. declarat ex quibus contingunt ista incommoda, & fiunt ex duobus vitiis quæ superius indicantur. primum est ibi, NVLLAM TOTIVS CORPORIS CVRAM HABERE, &c. Neque euacuant ad oppositam partem in primis, quod non est faciendum, sed debemus auertere primum, duplex error est ibi. ET LOCVM CALEFACERE, ET HVMECTARE, &c. vt superius, qui excalefaciant, & humectent, quoniam attrahitur noua materia, & sic ex tali calefactione & humectatione membrum magis redditur paratum, magísque dispositum ad recipiendam materiam abundantem. HIS DVOBVS MEDICI MAXIME DELINQVVNT, &c. in quæ vitia deueniunt nonnulli medici methodici, dícit enim hæc Galen. propter illos medicos methodicos importunos contra Thessalicos, qui profitebantur se esse methodicos veros, & tamen nullam habebant methodū, qui quidē reducebant omnes indicationes curandi ad duas, ad laxitatē, & strictionē: dicebāt enim morbum procedere aut ex laxitate, aut ex astrictione: si ex astrictione est laxandū membrum: si autē est laxatū, est astringendū, & sic arguebant

guebãt cõtra Hipp. vt patet 3. therap. quod ars medica est facilis, quia constat tantũ ex duabus indicationibus, & quod ipsa addiscitur in sex mensibus: nam dicere aut morbus fit ex laxitate, aut astrictione: si ex laxitate astringendũ: si ex astrictione laxandũ. ideo in sex verbis potuit addisci tota ars medica, si sic cur cerdones, sutores, & omnes plebeij non curant ad hanc addiscendã? hac de causa Gale. arguit contra illos similiter, qui dicebant si morbus laxus astringendus: quod tamen est falsum, vt 9. therap. vbi de inflãmatione loquitur, conqueritur de istis methodicis: vnde multi reperiũtur hoc tem pore mali chirurgi, qui in principio inflam mationũ applicant anodina calefacientia, quæ sic applicata faciũt incõmoda omnia. quæ sunt in tex. clare possunt intelligi vsq; ad partẽ illam vbi dicit. QVAE AVTEM EVACVANDA OBSERVARI DEBENT, &c. multi sunt, qui dicunt Galen. in hoc loco nõ habere veram artem. dico ego ipsum in hoc libro vti magno artificio, quod nõ sic fecit in aliis libris, & hoc patet quantum artificiosus sit in suo processu: vidistis enim quomodo tradiderit nobis indicationes curandi sumptas à causa efficiente, quæ generales erant, &c. vt auertamus, dum fluxio erat in motu: dum autem flu-

xio est in termino, tunc indicatio sumpta à materiali causa, vt expelleremus materiam fluxam, sed hoc non sufficit scire quid agendum sit, sed aliud opus est habere: necesse est etiam vt habeamus alias indicationes quantum, quomodo, vbi, quando sit agendum. ideo Galen. ad particularia applicanda ipsa vniuersalia per analogismum dicit: quæ autem euacuando: ponit autē hæc in principio huius lib. & in therap. magna nūc quoque paucis explicabimus, dicit se velle, idē in hoc secūdo, quod in aliis dixit, & hoc causa memoriæ, & ista sunt capita, à quibus sumuntur, quid, quantum, quomodo, cur, &c. de quibus in methodo nostra vniuersali diximus: NVNC MODO ILLA VNIVERSALIA SVNT APPLICANDA PARTICVLARIBVS. Docet alia, &c. & aduertatis, ad hoc proponit octo capita, à quibus sumi dicuntur indicationes particulares, & primum caput est ægritudo, secundum regio, tertiū tempus anni, quartū constitutio anni, an cū caliditate sit, vel frigiditate, &c. quintum est temperatura hominis, sextum est hominis consuetudo, septimū est ægrotantis virtus, octauum est habere speciem morbi: ex his enim octo capitibus habentur indicationes, ita vt nihil deerit, nisi vt accipiatis materiam ad curandum, &

 ipsemet

ipsemet Gale. hic aggreditur materiam, vt in hac curatione non deficiat in aliquo. dabit enim omnia, quæ exhibenda sunt, & sic in his octo habebitis omnia necessaria, preterea sunt habenda alia quatuor capita: nã est habenda ars hominis, mores deinde, post quænam sit eius natura particulariter, vt num posit tolerare tale, vel tale medicamentum: propterea quòd quidam repe- riuntur huiusmodi naturæ, quibus si daretur agaricus, inciderent statim in syncopen, sic alii sunt, qui abhorrent casiam, alii alia, deniq; considerandus est sexus, & sic erunt in fonte duodecim, sed quatuor vltima capita reducuntur ad octo cap. prima, quia ars, & mores reducuntur ad consuetudinem, sic & natura particularis ad cõsuetudinem reducitur: erunt enim ista tria sub consuetudine ipsa: sexus autem proportionatur artibus, & temperaturis: erunt ergo tãtum octo capita, de his quatuor vltimis non disseremus, quoniam ea subintelliguntur sub octo primis. octo itaq; erunt pro ipsis indicationibus particularibus: & primum de ætate hominis, quæ tripliciter sumi potest vel dum ætas imperfecta, vel completa, vel defectuosa: ætas illa, quæ nondum dicitur esse perfecta est imbecillis, quia nõdum peruenit ad perfectionem suam, vt ætas puerorũ: & ista

faciunt

faciunt indicationem sumendi medicamenti.& primo quo ad quantitatē medicamenti exigit ista ætas, quod medicina sit minor, quam illa, quæ datur in aliis ætatibus: præterea similis ætas non tantū tollit quantitatem medicamēti, sed etiā qualitatem ipsorum, & non solū qualitatem, & quantitatē, sed etiam negat sumptionem medicamēti, quoniā si vultis exhibere alicui puero medicamentū euacuans, nō dabitis in ea quantitate, in qua dabitis adulto: postremò quo ad phlebotomiam & si in puero, qui ageret annum vndecimū cū laboraret inflammatione, & de necessitate debeat trahi sanguis, est trahendus sanguis, sed tamen illa ætas negat phlebotomiā.& ideo minuitur quandoq; quantitas phlebotomiæ: quandoque etiam tollitur ipsa missio sanguinis secundum quod exigit ætas in ipso puero: quo verò ad ætatem defectuosam, quæ est ætas senilis, ipsa non est imbecillis, sed alio modo dicitur imbecillis quam ętas puerorum, quoniam hæc deficit à sua perfectione, nam in ea exhalauit omne calidum. & ideo imimbecillior est, quam prima, sicque magis minuenda quātitas medicamentorū, quam in ætate puerili, & sæpe in totum medicamenta in senectute negantur, vt in sexagenario, nam in tali ætate nullo pacto debent exhi

exhiberi medicamenta:& si puerilis sit imbecillis,non tamen ita vt ætas senum,quia pueri tendunt ad perfectioné,in ætate autem media, quæ est perfecta possunt dari medicamenta omnia,& potest fieri sanguinis missio.patet ergo quantum referunt ad curationem indicationes ab ætate sumptæ, & sic verificatur indicatio,quantū agēdum sit ab ætatibus, quia aliquæ ætates concedunt missioné sanguinis,& medicamenta: aliæ verò non, imo prohibent: propterea quòd si ætas concedit medicamēta,& missionem sanguinis dicūtur ista reduci ad vires,quæ sic tolerant. Quare hoc in ætate conceditur ratione viriū,& quod dicitur de ætate,idem dicitur de regione calida,vel frigida.nā certū est quod corpora languescunt propter nimiam caliditaté:si autem erit frigida regio corpora extinguit,si verò sit corpus robustum,vel debile in hyeme non est euacuandum,nec phlebotomādum,quia in hyeme fieret corpus rarum,& quādoq; deficiet temperatura ipsa.ergo nulla est faciēda euacuatio in regione calida,nec frigida: hoc idem dicatur de tēperatura calida propinquiori illi,& idem de tēperatura calida & humida dicatur,quæ omnes intemperaturæ sunt imbecilles,sed vna est imbecillior, & hæc est calida temperatura: vnde

omnes

omnes indicationes reducuntur ad tolerā-tiam,& vires ægri.cū ergo indicatioues omnes particulares sumantur ab his duobus, vt facit Gale.in lib.de miss.sanguinis à viribus,& à morbi magnitudine:sumū tur enim indicationes ab his duobus.si vires tolerāt, & magnitudo morbi poscat.ideo ista erunt potissima,ad hæc reducentur omnes aliæ: restat modo videre de indicationibus à specie morbi sumptis:etenim si bene consideratis hæc, scietis bene curare: considerare enim speciem morbi nihil aliud est,quam habere & cognoscere naturam morbi,quia quicquid dicit speciem morbi,dicit naturā morbi.ergo omnino est habenda huiusmodi morbi natura,quam si habere velimus, primo quinq; sunt consideranda in cognitione naturæ morbi:primum considerandū est ipsa materia,deinde habenda forma,deinde habenda est ipsa tēperaturā,præterea sunt cōsiderandi mores,postremo considerare debemus locū affectum,qui habet rationem subiecti, vel morbi,quibus omnibus recte cognitis habebimus,& eorū indicationes.At dicam primo de materia faciēte inflammationem,supponēdo esse in vno corpore inflammationē,quę habeat materiam in loco inflammato de necessitate,quę quidem materia sanguis est.sed notate,quæ indicat

dicatio ab ipsa materia sumatur: consideremus hanc materiã influentẽ in motu, tunc sumitur indicatio quod auertenda sit, si etiã consideremus materiã dum est in termino, & fluxa est, tunc non tantũ sumitur indicatio, quod expellenda sit, sed etiã sumi debet instrumentum, quod repellat causam, quæ est sanguis mittendus est ergo sanguis, qui redundat, & sic fieri debet in hac inflammatione auersio per missionem sanguinis, & sic indicatur instrumẽtum hoc esse necessariũ: quantum verò ad formã morbi indicat talis forma, quod debeat remoueri per sua cõtraria: nam hic est inflammatio: ergo indigemus refrigidantibus, & exiccãtibus, quare exiccantibus? quoniã in eá est humiditas.

Locus erat omissus ibi in tex. Galen.

PARTEM VERO INFLAMMATAM PROFVNDERE, ET DELINIRE &c. Hic sunt tria: primo vult, quod inflammationibus applicentur remedia repellentia: secundo euacuantia, non constringentia, & ita discatis artem per rationem, & methodum, oportet videre ne quid intactum relinquatur, quia fuit prætermissum videre, quæ essent indicationes repellendi, euacuandi, aut corroborandi, quandoquidem cum sint tria à variis naturis rerum, ita esse agendum indicatur: nam indicatio

 vna in

vna indicat rem vnam tantũ:ſicuti enim intentio ſimplex, ita etiam oppoſitio ſimplex. quantum ad repulſionẽ videmus quomodo repulſio ſumatur à materia fluente, quando eſt in termino, quomodo duplici modo capi poteſt, vel non fixa & permanens deuenit tamen ad terminũ, licet non quieſcat, dicitur tamen deueniſſe ad terminũ, vt qui diſceſsit domum, vel ſcholas, quando eſt ad hoſtium, dicitur eſſe in termino, non tamen ibi fixus manet, nec quieſcit, ſed quærit locum, quo ibi quieſcat, idẽ dicatur de materia, quæ dicitur eſſe in termino, non tamen adhuc fixa eſt, nec permanẽs, aut quieſcens. alio modo poteſt dici materiam eſſe in termino cum ita fixa eſt, vt quieſcat, nec vlteriorem quærat locum, & ſic fit vltima pars illius fluxionis: ſi primo modo capiatur materia, vt eſt in termino, nondũ tamen fixa, nec permanens, tũc intenditur nobis repellere: ſe habet enim, vt cauſa tunc materia iſta. cum autẽ materia in loco eſt: & termino, vt quieſcat, tunc non amplius nobis eſt repellendum, aut auertendũ, ſed euacuare talem materiã: tunc enim mere habet rationem materiæ, quæ indicat eſſe euacuandũ, licet contra hæc ſit quædam autoritas in quarto de tuenda ſan. vbi loquitur de laſsitudinibus, quãdo laſsitudo, vt materiæ ſunt

in po

in porositatibus membrorum nō debemus tunc mittere sanguinē confertim, sed reiterare talem euacuationem, quia si vna vice plurimum mitteretis sanguinē, materia cōtenta in concauitatibus deueniret ad venas, & sic ibi permaneret: vnde iterum mittere sanguinem opus esset, sed si pluribus vicibus facietis hoc non erit illud periculū: hoc enim modo debetis euacuare maximè, quā do humores sunt in venis, si modo cum sint aliqui humores extra venas itidem fieri debet hoc modo euacuando, de hoc dicere nō est locus proprius hic, sed supponitur quod dum materia est in loco quieta, tunc nō est expellenda, nec auertēda: sed euacuanda per ea, quæ faciunt respirationem, sed quia in omni fluxione requiritur imbecillitas mēbri recipientis, quæ quidem imbecillitas venit propter ipsius morbi laxitatem: sunt enim porositates, & cauitates in recipiente, & sic præparatur huiusmodi membrum ad recipiendum: sciatis autē in fluxione quatuor reperiri: primum est membrum mandans & recipiens &c. causa fit in membro recipiēte imbecillitas propter laxitatem pororum, tunc clarum est ad prohibitionē inflammationis futuræ vti vos debere astringentibus, cum autem hanc Gale. velit curare fluxionem tria proponit, quæ tria in in-

flãmatione inueniuntur. est primo humor, qui cum in motu sit, debet repelli: secundo est materia, quæ quiescit, & vt dicunt isti, est quæ facit ægritudinem, & tunc euacuari debet: tertio est locus cõsiderandus, qui corroborandus est, vt nouam recipiat materiã, & sic tria sunt à nobis consideranda. PARTIVM VERO QVAE FLVENTIS HVMORIS VIM HABEANT &c. Ecce indicat, quod adhuc fluit humor: dicere enim influentem humorem adhuc significat præsens tempus: influit enim, quia cũ nondum perfecit in cutim repellendi vim, id est impetũ humoris, nascitur tunc indicatio, quia debet repelli, cum sit in termino, non tamen adhuc quiescat. QVOD VERO IN AFFECTO LOCO &c. non dicit amplius, quod influat, sed quod in loco sit affecto, quia est in facto esse talis humor, & actu facit inflammationem; & debemus euacuare. ROBVR VERO AC VIRTVTES &c. Hoc est tertium, quod debet afferri, robur partibus membri debilitatis: corroborant autem ea, quæ vim habent astringendi. tria ergo consideranda in inflammatione sunt: primum diximus humorem influẽtem, qui debet repelli, sed cum quibus repellemus, vos scietis hoc ex medicina, & etiam ex physica, quia ad physicam consequens est medici

dicina, & vt habetur ab Arist. secundo de sensu & sensa. vbi desinit physicus, ibi incipit medicus. habemus autem ex physica id, quod frigidum est, repellendi vim habere: cum enim frigidum sit constipans, constipando etiam repellit: at frigidum contrarium est calido: calidum frigido contrariatur. Nam calidum dilatat, dilatando attrahit; frigidum repellit constipando, calidum attrahit dilatando. Quare cum volumus repellere, vtamur frigidis, ad hæc enim recurrere necessarium est, cum frigida solum repercutiant, non alia, quia alia relaxant, attraherent, vel resoluerent. oportet vos scire vires vniuscuiusq; qualitatis, & non tantum à physica, sed etiam à Galeno in lib. de simpli. medic. & in nostra methodo declarata sunt. cum enim scieritis frigida repellere, calida attrahere: si repellere vultis, quæ frigida sunt eligenda: si attrahere calida: & hæc est prima intentio operandi, quæ sumitur à materia, dum in termino est, sed adhuc tamen fluit: si autem materia sit in termino sic fixa, vt quiescat, nec amplius fluat, tunc, vt diximus, materia fluxa in loco permanens euacuanda est. Et cum quibus euacuabimus? scitis ex Galeno in secundo de inæquali intemperie: & in lib. de tumo. præter naturam, quod quãdo sanguis fluit, fluit

ex maioribus ad minores venas,& facit tumorem,& excalefacit. ex calefactione autẽ, & extensione materiæ excitatur dolor, qui fit alteratio in qualitatibus, quæ duæ causæ doloris occurrunt, euacuanda est, cum quibus? cũ his, quæ faciunt euaporare materiã existentem in loco, quãdo contenta materia in loco quiescit,& causat inflammationem, tũc non est repellenda, sed euacuanda, sed cum quibus? calefacientibus, & humectantibus. & quare cũ calefacientibus manifestum est, quia ad hoc quod fiat euaporatio materiæ euacuandæ hæc sunt necessaria,& maxime cum his, quæ attenuant materiam, sed quare dicit Galenus cũ calidis & humidis? sic dicit, quoniam si nimiũ essent calida & sicca, calor esset nimis acris,& sic nimis calefaceret,& attraheret: vnde maior fieret inflammatio. opus itaq; est, vt sit calor moderatus: calor autem moderatus erit cum calida & humida adhibueritis: in his enim moderatè se habet calor, talia enim calida & humida se habent sine mordicatione,& attractione. videris ergo quomodo ex natura rei habemus calida cum humidis applicanda esse, quoniã in his calor est moderatus, nec attrahit, nec mordicat, quod esset si calida & sicca applicarentur: talia inquam calida,& humida conferunt ad eua-

cuan

cuandam materiam, quæ iam in loco fixa est: quantum ad tertiam partem per corroborationem loci: debetis aduertere, quæ habent vim corroborandi, & constringendi, sicuti sunt habentia acerbitatem, & stipticitatem: sed quæ sunt tenuis substantiæ relaxant, & sunt humida & sicca, ac acerba constringunt, vt in libro de simpli. medic. habuimus. his itaque siccis, & acerbis indigemus vim habentibus constringẽdi, & roborandi. huiusmodi tria faciemus in inflammationibus: primo repellere, deinde euacuare materiam in loco cõtentam, post confortare, & corroborare membrum: cum quibus autem instrumentis, iam vidistis: istæ sunt indicationes vniuersales, quæ habent sua loca, vnde oriuntur: sed nos heri fecimus catalogum omnium partium, quæ deducunt in cognitionem non tãtum quid agendum sit, sed etiam quãtum sumpta indicatione ab ætate, tempore anni, & reliquis omnibus: cum ista reducuntur ad vnũ primum, nempe ad vires ægri. vires enim ægri faciunt limitationes nouas. vires sunt, quæ indicant quantum agendum, & quandoq; non agendum. quid indicat maxima imbecillitas virium? vel leuiter esse agendum. diximus enim supra, quod respicere semper debemus ad vires ægrotantis, etsi nõ

possumus agere cum æqualib. in gradu, agemus cum æqualibus in mole: si nec cum æqualibus in mole, agemus tunc multiplicãdo vices, de quibus satis superius diximus in cura tertianæ feb. quantum ad consuetudinem cum suis annexis indicatur quomodo agẽdum, vt si quis sit delicatus, qui in vita sua nullam vnc. acceperit medicamenti, tamen talis sit euacuãdus, tunc debetis medicinas eligere benignas. si sit vir fortis, robustus, non deliciosus, multáq; sit assuetus accipere medicamenta, tunc talia debentur medicamenta, quæ acria sint admodum; ab assuetudine etiam mutatur indicatio operandi sic à natura ægri, & morbi: si enim quisquis abominetur omnia medicamenta fœtentia, & nullo modo posit pati talem odorẽ, tunc si debẽt dari medicamẽta, commutabimus ea miscẽdo odores. si ergo ideo miscetis parumper alterando talia medicamenta, dũmodo indulgeatis ægro, præterea si sit quis, qui nullo modo possit pati medicinas, & tamen necesse sit adhibere eas, quid tunc agendũ? si nõ poteritis dare medicinas, quæ bibantur, mutetis illas, & detis in pillulis: hæ enim indicationes sumuntur à natura ægri, à consuetudine, à viribus, vltimo consideranda est morbi species: hoc autem multipliciter consideratur, vel enim considератur

sideratur

sideratur secundum materiā, vel secundum formam, vel secundum tempora, vel secundum motum celerem, & tardum, vel secundum locum affectum. secundum materiam quidem supra dixi cōsiderari posse duplici modo, vel prout fluit materia, non pro ratione fluoris, sed ratione materiæ, vt quando fluit sanguis: aut consideramus motum, vel materiam fluentem: si motum, tunc indicatur talem humorem esse auertendū: sin autem consideramus vt materiam fluētem, tunc si sanguis est auertemus cum missione sanguinis, si bilis cum auersione, sinautē consideremus materiam, vt fluxa est tunc, vt diximus anteà, indicatur nos euacuatione indigere. si formam consideretis morbi, scitis hanc esse caliditatem præter naturam: si sic cum refrigerantibus, & humectantibus est occurrendum; sic si extensio sit, aut tumor remoueatur semper cum oppositis euacuando. Quod ad tempora morbi, tunc dico habere duplicem considerationem, vel consideratur vt humor fluens, vel vt materia fluxa: si ratione humoris fluentis ad locum, tunc sunt quatuor tempora: primum appellant principium, quando materia fluit, & multum istius est in termino à quo, minimum verò in termino ad quem. secūdum tempus dicitur augmentum, & est quando

in termino ad quem satis materiæ, plus tamen adhuc in termino à quo: quando verò plus est materię in termino ad quem, minimum verò in termino à quo, tũc dicitur status: quod si nihil materiæ sit in termino à quo, totum autem sit in termino ad quem, tunc est quartum tempus declinatio: sed cum ab his quatuor temporibus indicationes operandi sumamus, si sit inflammatio, & sitis in principio, ita vt plurimum materiæ sit in termino à quo, minimum verò in termino ad quem, tũc occurritis cum propellentibus. propellentia autem talia erunt frigida, quæ prohibebunt, ne materia fluat: & sic dixit primum tempus inflammationis primo conuenit repulsio: quando est materia satis insignis in termino ad quem, plúsque de ea sit in termino ad quem, & fiat tumor in cute, tunc vtemur repellentibus, sed non solis propter materiam fluentem hisce vti debemus, sed quia materia fluxa est satis notabilis, & est in termino ad quē, tunc danda sunt euacuantia, & sic ratione huius materiæ fluxæ miscebimus calida, & humida, vt quod fluxum est materiæ euacuetur. mistis ergo his frigidis repellentibus cum euacuantibus calidis, & humidis, tunc repellemus humorem fluẽtem, etiam euacuamus, qui est in loco, quando sumus

in

in ſtatu vbi plus eſt de materia in termino ad quem, quam in termino à quo, tunc occurrendum cum maximam vim habentibus euacuandi, & his, quæ vim minimam obtinent repellendi, quãdo minimus & paucus eſt humor eſt in termino à quo: tota enim ferè intentio eſt ad euacuantia, quæ calida ſunt, & euaporantia: quando verò inſtitutio erit in declinatione, ita vt nihil ſit in termino à quo, tota ferè intentio ad euacuantia, quæ calida & humida ſunt, & euaporantia, quando verò inflammatio fuerit in declinatione, quia non eſt opus hic his, cum nulla ſit materia, quæ fluat, ſed tota fluxa ſit, & iſtæ ſunt indicationes, quæ ſumuntur à quatuor temporibus morbi, ſed videatis modo, quæ indicationes ſumuntur à moribus inflãmationis: ſciatis mores ſumi ab accidẽtibus ipſis: accidẽtia enim ſunt quæ faciunt ægritudinem bonorũ, vel malorum morum, ſicut & hodie non morigeratos vocamus ex ipſorum operibus malis, ſic in inflammationibus ſolent accidere, & contingere accidẽtia, quæ faciunt huiuſmodi inflammationem, ſed quæ ſunt huiuſmodi accidẽtia? primum dolor vehemens: hoc enim eſt proprium inflammationũ. & quare? iam aliás oſtẽdimus duas eſſe cauſas doloris, alterationẽ à qualitatibus, & ſolutio-

nem continui, contra quosdam, & maximè Curtium solam continuitatis solutionem causam doloris esse asserentē: secundum est ipsa syncopa, quæ tamē raró contingit: hæc duo sunt, quæ inflammationem sequuntur, sed quæ sunt huiusmodi accidētia? primum dolor vehemens &c. hæc duo sunt, quæ inflammationem faciunt malorum morum, si absit dolor, iam patet cum his, quæ supra diximus esse procedendum, sed si sit maximus hic dolor in inflammatione, quid tunc agendum, & quibus vti debemus? si volumus vti repellentibus, quæ sunt frigida cōstringemus, & constipabimus, & sic augebitur dolor, duæ enim sunt causæ doloris, vt habetis secundo de ratione victus solutio continui & alteratio à qualitatibus, hic augebitur calor ex constipātibus, & sic dolor: certum est in inflammatione adesse alterationem à qualitatibus, & calefactionē præter naturā in corpore, præsentiáq; materiæ constipatæ, cum hæc sint nemini dubium si debet tolli dolor, oportet nos tūc euacuare, sed id repellentibus minimè assequemur, cum sint frigida, imò nocua, vt declarauimus, quoniam constipant: si verò cum calefacientibus & humectantibus transpirationem facere voluerimus, nihil hoc quidē deterius erit, quia si talia adhibueritis, proculdubio

dubio rarefacietis locum, vt sit apertū euaporationi, & euacuabitis aliquid materiæ, & aliquid subsidij vos ægro dedisse videbimini, & pauco tempore id durat, & tantū in principio: at deinde vehemētior euadit dolor, quoniā augetur calor præter naturam, inflammatio augetur in loco inflammato, materia continue fluens, & sic quamuis aliquādo in principio sedasse dolorem, & subleuasse videmini, post tamen maius sequitur nocumentum: quid ergo agendum? & quibus vti debemus, vbi adsit talis dolor vehemens? præcipit Auicenna in quarta parte quod sumpsit à Galeno, & Hippoc. vbi volumus euacuare, dolorem prius sedare debemus, quoniam dicit Auicenna vbi dolor est, ibi est attractio, & quanto maior dolor, tanto maior attractio: non ergo euacuandum est attrahente dolore. sed notate, dicūt quod dicit Auicenna non esse absolute verum: siquidem materiæ multę sunt, quæ faciunt dolorē, si non euacuantur. ideo melius esset si auerteremus, vbi est dolor, sed hic est dolor, & volumus curare, non possumus nec auertere, quoniam nō potest sedari dolor, necessariū cū repellētibus sedari debet: quia vt, diximus, cōstipāt, & dolor augetur, nec calidis id possumus assequi, quia idem operarent. quid ergo agendū in re tā ardua?

estote attenti, & bene aduertite, quoniam vobis satisfaciam: Hipp. secundo de ratione victus, in quo multi turpiter lapsi sunt non intelligentes, quid imperator intelligat, dicit pleurisis est inflammatio in membrana succingente costas, & cum dolore pũgitiuo in tali inflammatione cum dolore pungitiuo nos applicare debemus in principio fomēta ante quam fiat aliquid: si verò inquit fomenta non proderunt, deueniēdum est ad euacuationem, & si dolor ad furculas ascenderit, tunc misśio sanguinis fiat ab eodē latere, vbi dolor est, & sic tentauit sedare dolorem, & vult etiam vos tentare in principio. certum est si materia est pauca, quæ fluat, & plurima, quæ fluxa sit fomenta admodum esse vtilia, & debent adhiberi, sed quod impedit nos est materia multa fluens. dubium itaq; in principio est, an sit materia multa fluens, & fluxa adhibemus fomēta, & si non multa est materia fluens, tolitur dolor cum fomentis, & curabitis: sed quando tunc erit materia multa fluens non sedabitur dolor, sed potius in dies augebitur: cum autem augeatur dolor cum misśione sanguinis est occurrendum. sed hic notate oportet vti distinctione, propterea quòd inflammatio potest esse cum dolore aut paruo, aut maximo: si cum paruo dolore debetis facere

auersio

auersionem, trahentes materiam magis ad longinquum:& quanto magis à longinquo fiet auersio, tanto magis etiam sedabitur dolor:hoc perpetuo verum est,dolore pauco existente cum auersione occurrendum. sit enim quis, qui inflammationem patiatur in brachio, & cum paruo dolore, tunc debemus auertere materiã ex supernis partibus ad infernas ad pedes materiam attrahendo:si autẽ materia talis sit in pede, mittes sanguinem ex supernis partibus, secta cubiti vena vel interna,vel media,& quare sic?id patet, quia non habemus membrum nobile affectum, nec habemus causam vrgentem dolorem maximum, quoniam hic supposuimus paruum esse dolorem,& propter hæc tunc semper inflammatione existente paruo dolore vtimur auersione. At si dolor sit maximus in inflammatione, quid tunc agendũ?est ne facienda auersio?nequaquã: hic enim non tantũ reuulsione,sed etiã euacuatione indigemus.ideo eligimus mediũ:duæ enim sunt species misisionis sanguinis vel reuellimus, vel deriuamus. si vultis reuellere,locũ eligatis longinquum, si deriuare propè,sed quando vtrunq; vultis, eligatis medium,hic eligendus est cum dolor vrget:nam dicit Hipp. quando non sedatur dolor lateris per fomenta,accedatis ad missionem

sionem sanguinis secando venam internam eiusdem lateris. & quare sic? quia vrget res. est enim dolor acutissimus: si deinde est locus inflãmationis nobilissimus prope cor, tunc non valet reuulsio simplicissima, quia remedium vel nullum erit, vel tardum: propterea quia à lõginquo succurritis, nec deriuatio, quę fit à loco propinquo prope cor vbi dolor. locum itaq; medium eligatis. venam cubiti internã: nec enim locus est admodum longinquus, nec propinquus, & sic deriuabimus, & reuellemus, quod autem id multi, & doctissimus Hippocr. & Gale. voluerunt, videatis ipsum in tertio de ratione victus in acutis, vbi loquitur Hipp. & Gal. in commento dolore existente maximo debet mitti sanguis vsque ad mutationem. si crassus exit in principio, exeat tandem lucidus, hoc est remedium sedandi dolorem. si materia causa est doloris faciẽs extensionẽ, & est calefactio, certum est si euacuatis materiam, tunc etiam inflammatio cessabit: & dolor consequenter: remota enim causa remouetur effectus. Quare vbi dolor nõ obedit fomentis ad missionem sanguinis accedẽdum est: cuius cum duæ sint species principales, vt diximus, reuulsio, quę fit à lõginquo, & deriuatio quæ à propinquo, & nulla harum per se commoda fit, mediũ eligimus

internam

internam venam cubiti secando: euacuabimus enim materiam à loco affecto,& sic est agendum, vbi dolor infestat, repellentibus minime vti debemus, nec relaxantibus, nec calefacientibus, vt malè isti faciebant, propterea quòd augebitur dolor. ad euacuationem ergo, quæ fit per reuulsionem, & deriuationem accedendum, quæ fit à medio loco vena cubiti interna secta, & adhuc habemus, quod si fit inflammatio exterior paruo cum dolore debemus vti auersione, si autem fit maximus dolor in inflammatione tunc nos agere debemus sicuti dicit Hip. in pleuritide: vbi enim dolor notabilis fit, aut cum est in loco nobili modo semper cum misione sanguinis occurrendum, euacuando, vt diximus, non per simplicem reuulsionem, nec per simplicem deriuationem, sed vtrunq; cōplectendo,& euacuare per reuulsionem & deriuationē: hoc autem fit, vt sæpe diximus vena interna secta,& sic est progressus, qui habendus est in inflammatione cum paruo dolore, qui quidē dolor accidēs est vnum faciens ægritudinem malorū morum, secūdum accidens est syncopa, sed hic oportet videre, si occurrere velimus, quænā sit eius causa, quia variis modis potest contingere syncopa secūdum varias materias, à quibus fit. materia autē fluit ad ventricu-
lum,&

lum,& est aut pituita,aut atra bilis,aut flaua.vnde quandoque repellentibus,quandoque euacuantibus,aut repriměitibus occurrendum est.Indicationes autem quę sumuntur à loco affecto licet sint septem loca vt supra,sumuntur aut à substantia membri,aut à temperatura, vel vt in superficie, vel vt in profundo:&sic de cęteris,nihilominus cum Galen.non agat hic de his, sed infra, & nos de his agere differemus. Dico de indicatione,quæ sumitur de loco affecto,quia si in supernis partibus inflãmatio fuerit, tunc minuendus sanguis est in internis,& sic contra. si enim inflãmatio est in brachio fiat auersio,& mittatur sanguis à pede.fit autē auersio, quoniam non est dolor notabilis : si in pede sit inflammatio, vel in genu ex supernis partibus mittatur sanguis : videamus casum à Galeno positum de inflammatione à sanguine puro. CONFLVAT IN GENV HVMOR &c. ponit casum Galen. VBI VERO VNIVERSVM CORPVS SANGVIS &c. notate his suppositis patet inflammationem fieri in parte exteriori cum dicat Galen. confluat humor in genu: scitis præterea inflammatio à sanguine fit, cum hoc ita sit. quantum attinet ad indicationes ægritudinis scitis vos debere facere auersionem,sed cum sit sanguis peccans debetis

betis mittere sanguinē. VBI VERO VNIVERSVM CORPVS, &c. habemus mittendum esse sanguinem, sed quantitatem nondum: sumitur autem quantitas mittendi sanguinem à viribus, & à quantitate materiæ. hic ergo copiosam sanguinis missionem fieri debere habemus. QVONIAM EST CORPVS SANGVINE PLENVM, VALIDAEQVE AEGROTANTIS VIRES, &c. non sufficit sumere indicationem quantitatis euacuandi à quantitate materiæ, sed præcipuè vires oportet considerare, additq; præterea talia verba, VALIDAEQVE VIRES, &c. Quæ indicant quātum agendum, anni tempus, aër, regio, temperatura, &c. hæc etiam indicant fieri debere euacuationem, ADOLECENSQVE VEL IVVENIS FIT AEGER, &c. Hæc indicant etiam vires adesse. ex his itaque habemus fieri debere sanguinis missionem copiosam. cum ergo in genu confluat humor debet fieri auersio ex supernis partibus, & trahenda est materia ad oppositum, & hæc indicatio vltima sumitur ex situ partium secta cubiti vel terna, vel media vena, vt ait Galen. sed hic cadit dubitatio: dicet quispiam: ecce Galen. in inflammatione facit missionem sanguinis à longinquo: ergo non est verum, quod dixisti in

nnn pleuri-

pleuritide fieri debere euacuationem à vena cubiti interna eiusdē lateris? soluta est dubitatio: nam diximus inflammationem fieri in parte extima, & in casu Galen. non adsit notabilis dolor impressus in notabili loco, nobilissimóq; membro, tunc debetis facere auersionem à longinquo trahendo materiam, ac euacuādo per missionem sanguinis: at si sit in parte interna, & dolor sit vehementissimus, vt in pleuritide: tunc non sic, sed mittēdus à vena cubiti interna; medium enim locū eligentes & deriuabimus, & reuellemus: sed, vt iam patet, casus positus à Galeno est, quod sit affectus in parte extima, & paucus dolor. ideo tunc commodè semper mittendus est sanguis à longinquo, quemadmodum hic facit Galen. ergo nihil valet expositio facta, quia in pleuritide est inflāmatio in parte interna cum maximo dolore, cum sit in loco nobilissimo: si autem scire desideratis, quæ sint partes extimæ, & internæ: declarauit Galen. in lib. de missione sanguinis, vbi habet, quod renes sunt termini distinguentes interiores partes: vnde rectè dicit, si inflāmatio sit in renibus, huic duplici modo possumus occurrere, vel vt occurrimus inflammationibus, quæ sunt in partibus intimis, vel vt his, quæ sunt in partibus extimis: quomodo occur

occurremus? iam patet: si enim inflammatio sit in hepate feriatur vena cubiti media. sic si pulmo sit affectus, mittatur sanguis ab interiori, quoniam euacuatio debet fieri à propinquo, & sic faciendo reuelletis, & deriuabitis: quoniā medium eligetis locum: nunquam enim incommodę fluxionis impetum in contrarium, quādo triplex est inflāmatio & in parte extrema & quæ suprà, id semper verum in reuulsione simplici cum trahitur semper, retrahitur materia, quod si præter reuulsionem indigemus deriuatione, tunc nec deriuatione per se, nec reuulsione indigemus, nec vtemur remedio, & hoc est vbi inflammatio est in partibus interioribus, rectè autem Galen. inquit in contrarium sic id puto propter Hippo. qui vult, vt fiat euacuatio secundum rectitudinem, quæ dicitur κατ' ἴξιν: vnde Hippocr. in Aphor. dicit dolenti parte capitis posteriore vena incisa in fronte prodest, & sic ex opposito, si doleat pars capitis anterior à posteriori vena incisa proderit: ratio est, quoniā fit melior attractio per lineam rectam, quam per obliquam, vt patet quoq; mathemathice. ET SI cōfluat in genu humor, &c. Quoniā proposuimus omnes indicationes curādi, & vnde sumātur, quo possimus curare inflāmationes proposito iam

casu à Galeno cuiusdã iuuenis patientis inflammationẽ, ne frustra hæc à nobis cõside rata videantur, & ex meo fuisse ficta capite, videndum est nunquid Gal. vtatur remediis, & methodo eadẽ, qua nos procedimus, hæc sunt pensitanda & consideranda, vt magis arti cõfidatis, quam vobis. sciuistis indicationes, quæ indicant quid agendũ, sumi à natura morbi, quæ quidẽ natura considera- tur ex suis causis: quarũ quædam erat efficiens & præcipua, vna erat intrinseca, duæ intrinsecæ, vidimus etiã quod est incipiendum à causa efficiente, quia sine eius remotione nõ possumus remouere morbum, videlicet materiam & formã: præterea quomodo sumatur quantum agendum, & quæ sequuntur ab aliis cõditionibus enumeratis, ætate, tempore anni, regione, & viribus etiam ægrotantis, &c. sed videte, an Gale. in hoc casu caute procedat, atque, quæcunque diximus, intendat in virtute, vidistis in consideratione causæ efficientis, quæ est fluxio, duplicem esse considerationem, vt suprà patuit: sunt ergo duæ indicationes à causa efficiente, vt in via fluxio est, tunc facienda est auersio, vel reuulsio: cum autem in termino est, non tamen quieta repulsio. à materia etiã duplex accipitur indicatio. EST MATERIA SANGVINIS FLVENS, &c.

Omnia

Omnia hæc suprà dicta sunt: si calor est feruórve debet refrigerari: tumor autem si est, cum suis oppositis semper occurrendum nascitur indicatio, quod si debet molliri tumor, considerando semper sub ratione formæ, si cõsideratur quatenus mutat sitũ, vel dolor, vel solutio cõtinui cum appositis remoueri. sed videamus, si Galen. in tex. procedit sicuti diximus: & aduertatis initium ponẽdo causam sumitur à causa efficiẽte, dicit ergo cõfluit in genu humor, supponit fluere, si consuluit, ergo capitur fluxio prout est in via, vt habet rationẽ causæ efficiẽtis: denotat enim tẽpus præsens. quãdo verò dicit ATQVE REPENTE, &c. Intelligit fluxionem prout est in termino, & denotat velocitatẽ tẽporis in ea, cũ dicat, VEHEMENTER INTVMESCIT, &c. Intelligit materiam istam fluxã, & quietam in loco: tertio quod dicit in fluxione breu. quando materia est in via, & quãdo in termino, & quando in loco quieta: si verò supponat ex hac materia sequi tumorem, & calorem præter naturam, in his ostẽdit causas etiam, sic paucis totam inflammationis naturã ostendit, mirum profectò artificium. his autem omnibus debentur curationes, siquidem si fluxio capitur, vt in via est, dũ materia fluit illi debetur auersio, vt in termino, non ta-

men quieta, tunc indicatur vos repulsione indigere, si vt loco fixa euacuatione. HVIC SANGVINEM EX SVPERNIS PARTIBVS, &c. Indicationem dat, vt auersione vtamur quoniam adhuc materia est in via, & est fluxio, MITTENDVSQVE SANGVIS EST, EX SVPERNIS, &c. DVM IBI VERO CORPVS, &c. Præsupponit sanguinem peccare. BREVIVS AVTEM REPETAMVS. Dicta si accipiatur materia, vt in via, QVAE SVPRA OMNIA, &c. CATAPLASMATA VERO, &c. Proponit cataplasmata & facit tria repulsionẽ, euacuationem, & roborationem; cum suprà fecerit auersionem sumpta indicatione à materia existente in termino, nondum affixa, sed ex materia fluente, & dum est in via mittit sanguinem ex supernis, &c. facit quidem repulsionem sumptà indicatione à materia existente in termino nondum tamen quieta, sic patet differentia ex Galeno, quid agendum quando materia fluens, &c. altera indiget auersione, altera repulsione, vt in tex. RETRAHIT ENIM, QVOD FLVIT, dum verò addit, ET QVOD CONTINET EXICCAT, &c. Exponitur secunda indicatio: tale enim medicamentum, vt cataplasmata præter hoc, quod retrahat, & repellat, euacuat etiam, &

exiccat materiam in membro affecto contentam,& tumorem tollit. tertiam dat indicationem dicens, & circũstantes partes confirmat: à laxitate membri recipientis sumitur talis indicatio, cum ita sit laxitas in tali membro propter illud recipiat, tunc operepretium est, vt corroboretur, ne sit sic aptum fluxioni, hæc tria requiruntur, ac Galenus cataplasmata facit, quo tria necessaria assequatur: talẽ enim medicamentum retrahit materiam, quę in termino certa est, adhuc tamen non quiescit, sed est in motu, euacuat etiam materiã ipsam quietam contentã in loco: exiccando enim euacuat, corroborat etiam partes laxas astringẽdo: habet etiam in astrictiuam huiusmodi medicamentum, vt videbimus, & sic videtis, quæcunque diximus ex Galeno excerpta omnia, ipse dicit sic: & quo ad indicationẽ quæ sumitur à forma morbi, quæ est caliditas præter naturam habet, quod est refrigerandum, sed id etiam efficit tale medicamentum. omnes ergo habet indicationes ad hoc quid agendum sit in inflãmatione, vt si opus sit auersione, repellere, euacuare, & corroborare, de quibus etiam post inueniemus. Cæterum quoniam non tantum quid agendũ sufficit nobis in curatione, sed etiam quantum, & quæ sequuntur necesse

est scire: ideo de his agamus. quo ad ipsum quantum agendum sit, quid est, quod nobis indicet vires ægri, atq; multitudo materiæ peccantis, & virium fortitudo, tunc non tantum nobis indicatur quid agendũ, & quantum agendũ sit, sed plurimum etiam agendum esse, vt hic patet cum dicit Gal. corpus &c. redundat excrementis, ergo indiget copiosa euacuatione: cæterũ quia etsi sit multitudo materiæ peccantis, non tamen ob id arguẽdum copiosam esse faciendã missionem sanguinis, quia si vires non sufficerent id nõ ageretur: IDEO SVBDIT. VALIDAE AEGROTANTIS VIRES, &c. Anni tempus, aër, & sunt correspondentia isti indicationi, quantum sit agendum: si enim validæ vires, & multitudo materiæ, & hyems, aut calor magnus, id minus cõcederetur copiosa sanguinis missio, quoniam sub cane, & ante canem difficiles sunt medicinæ, ET REGIO MODICE TEMPERATA, &c. Vnde & si sit ver, tamen esset regio calidissima propter hoc sanguinis missio copiosa impediretur: dicit ergo regio, &c. adolescens, vel iuuenis, omnia hæc requiruntur, si debet fieri talis missio sanguinis, quam diximus: si autẽ essent omnia suprà dicta, esset autẽ senex, aut puer æger, non concederetur, vt tam copiosè mitteretur

tur ſanguis. vnde autem ſumatur indicatio quomodo agendum ſit id ſuprà à nobis dictum eſt, ſumitur quidẽ ab ægrotantis moribus, à conſuetudine, ac etiam à moribus ægritudinis, ſed quia Gale. præſupponit talem inflammationẽ cum paruo dolore, nec de hoc curat cum ſubiectũ non ſit aptũ, ſic etiam nos ſilentio præteribimus declarare inflammationẽ eſſe cum paruo dolore, nec de hoc hic curat. quantum verò attinet ad quantum agendum dicit fluxionẽ auertendam eſſe: cum fluit, cunque eſt in principio diximus ſuprà, & declarauimus quatuor eſſe morbi tempora: in ipſo autem principio auerſionẽ fieri oſtendimus, quoniã minimũ de materia eſt in termino ad quem. influente ergo materia tunc indicatur tempus auertendi, ſed vnde ſit talis auerſio? ſumitur talis indicatio à ſitu, vt Gal. exemplũ de genu poſuit ex ſuperioribus partibus, &c. ſi in brachio ſit inflãmatio, ſit auerſio & mittitur ſanguis ex pedibus, & ita indicatio vbi agendum à ſitu ſumitur, vbi ſit ægritudo cum ſumus in principio, & auertenda eſt materia, & trahenda ad loca oppoſita, NVNQVID ENIM, &c. Dat modo vniuerſale documentũ, ſcilicet ſemper commode fieri humoris fluentis retractionẽ in contrarium per loca maximè oppoſita: hic

locus plurimis fecit difficultatem, quoniã multi dicunt non debere mitti sanguinem à propinquo in inflammatione, nec in pleuritide, imò à longinquo: siquidem vident Gal. vniuersalem, & in quocunque tempore veram esse regulã dictam: NVNQVAM INCOMMODE, &c. Semper debet fieri missio sanguinis à longinquo, quia propositio est vniuersalis dicunt: dico verum esse hanc propositionẽ vniuersalem veram vniuersaliter, & sic tenẽda est, dummodo exponatur eo modo, quo debet exponi, & dent bonum sensum, sed peruertunt isti sensum, nec intellectum verborum intelligunt: vera est vniuersaliter eo modo, quo modo à Galeno ponitur. inflammatio paruo cum dolore, nec in loco nobili, & sit non malorum morũ tunc habet locum regula Gale. vniuersalis, quod nunquã incommodè fluxionis impetus in contrarium retrahitur, quodque hoc modo intelligat Gal. in text. patet cùm dicit in fine, huiusmodi verò remediis vtendum, vbi dolor vehemens non sit, intendit ergo Gal. hanc propositionẽ nõ existente multo dolore, & sic vera est. at si sit dolor vehemẽs, & in loco præstãtissimo, vt in hepate, in pulmone, aut membrana, quæ proxima cordi est succingẽs cor, tunc à non longinquo fieri debet missio sanguinis, nec

vtend

vtendum auersione, sed in principio mittendus sanguis. imò vt suprà, etiam dixi, in curatione facienda reuulsio cum deriuatione, sed deriuatio non potest fieri venam à longinquo feriendo, sed fit à propinquo. vnde reuulsionem cum deriuatione facere volentibus satius erit eligere medium, & secare venam cubiti mediam, interiectámq; tunc enim nec fit missio sanguinis à propinquo, nec à longinquo: sed à medio loco: est autē cōueniens distantia. euacuatio nón esse debet vsque ad mutationem sanguinis, vt dicit Hipp. & Gal. in secundo regi. vt cognoscatis materiā euacuatā: semper enim verū est, quod vbi simpliciter fieri debet reuulsio, vt fiat à longinquo: auertenda enim materia hoc modo est, sed vbi mista reuulsio est cum deriuatione, tunc ad longinquum non est trahendū: sed ad medium locum, & ita nihil habent isti cōtra eos, qui dicunt ab eodem latere faciendam esse sanguinis missionem in pleuritide: quoniam tunc dolor est maximus in tali inflammatione, & est in membro propinquo cordi, sed in casu posito à Gal. & qui suprà, & cum fluit sanguis, licet nos vti auersione. & id semper vniuersaliter verum: habetis hactenus quid agendum: quid modo deest ad operationē, nisi vt habeamus conuenientem materiam. scitis

autem vos quandoq; debere auertere materiam, aut repellere, aut euacuare, & roborare partes laxiores mẽbri recipientis, sed cũ quibus hæc facietis? hæc nunc sunt quærenda remedia, his nunc opus est: sed volo vobis dare modum, & methodũ remediorum, quò facilius remediis abundare possitis. quantũ sit de auersione omnibus manifestũ est esse cum sanguinis missione, de hac nihil vlterius mẽtionem faciemus, cum id potius spectet ad chirurgum, & sit opus ferro: sed quo ad repellentia, euacuantia, & roborantia, qualia, & quæ sint scire debetis. remediorum itaq; talium nũc vobis tradere materiã per methodũ volumus: attendite quæso, nos in inflammationibus quidem materiam, quæ est in termino, nondum tamen quieta, repellere debemus: sed quæ sunt repellentia? frigida vt diximus, ergo frigida pro repulsione eligenda sunt. frigidis itaq; in repulsione occurrendum medicamẽtis, & si nihil aliud esset cõsiderãdum, nullus esset labor, nisi accedere ad libros, qui docẽt, quę sint materiæ frigidæ in primo, secundo, & tertio gradu, & est liber Gal. qui de simplic. medic. inscribitur, & alius liber nuper impressus, vbi sunt omnia aggregata remedia, declarantur omnia simplicia, & quas habẽt vires aut calefaciendi, aut incidendi, aut abster

ftergendi,aut astringendi,aut euacuandi,& gradus eorum,vt si calida,vel frigida,humida,vel sicca:si in primo,aut in secundo,aut tertio,aut quarto gradu aggregata sunt omnia remedia conferentia ad omnes ægritudines,& per alphabetum distincta.dicitur autem aggregator ille author de dundis, quo cũ disputauimus , cæterum aliud scire est necessarium,vt modũ,mensurámq; applicandorum.quantũ itaq; ad repulsionem materiæ medicamẽtis vti debet refrigerantibus : sed quoniam vultis etiam euacuare sumpta indicatione à materia existente in loco operepretium est eligere medicamenta euacuantia.dicit ergo medicamẽta euacuantia,vel instrumenta posse esse duplicia, non loquor autẽ de scarificatione,quoniam chirurgi proprium est munus:vel enim euacuare poteritis cum calidis & humidis rarefaciendo,euaporãdoq;,vel cum calidis & siccis,calidis enim exiccabimus materiam humidam,vt fiat transpiratio:rarefit enim locus:& siccis,idcirco vtimur,vt euacuetur materia,& exiccetur à loco : exugunt enim humidũ illud,& sic qualitates singulæ proprias faciunt virtutes,calidum calefacit per se,& exiccat:licet etiã frigidum quãdoq; calefaciat,sed illud est per accidens.duplicia itaq; habemus instrumẽta,quibus euacuare

possum

possumus, sunt auté calefacientia, & humectantia, & calefacientia & exiccantia, stante fluxione non possumus per calida, & humida euacuare, quia tunc mala sequeretur incommoda: si enim miscuerimus calida & humida, tunc frigum, quod debet repellere materiam in loco nõ quietam reprimetur, represso autem frigido prima cessabit intentio, quia nõ repellemus: prima enim intentio nostra est materiam in loco, & in termino existentem, nondum tamé quietã repellere. repellentia autem frigida sunt, si cũ his talia calida, & humida miscuerimus, calida, temperabunt frigida: item cessat & secunda intentio nostra, quæ erat corroborare membrum recipiens, quod sua laxitate magis aptum erat materiã recipere: corroborantia autem sunt astringentia. at calida & humida relaxãt membrum, & sic talibus his mistionibus tollentur intentiones duæ, & augebitur inflammatio: quia membrum magis erit aptum sua laxitate materiam facientem inflammationẽ recipere. relinquitur ergo cum calefactionibus & humectationibus nullo modo materiam posse euacuari: quid ergo faciendũ? à sufficienti partium enumeratione, relinquitur, si nõ possũmus calidis & humidis vti propter incõmoda dicta, quæ sequerentur, accipiamus exiccantia.

cantia.frigidis ergo & ſiccis vtemur:frigidis quidem,vt fiat repulſio,ſiccis autem vt materia in loco quieta euacuetur.frigidis itaq;,& ſiccis in repulſione,& euacuatione vtendum eſt:ſed quia locus eſt corroborandus etiã alia adhibenda ſunt:hoc autem fiet cum corroborãtibus & aſtringentibus,quæ ſunt acerba,& auſtera,vt Galen.declarat in lib.de ſimpl.med.& nos etiam in noſtra methodo vniuerſali de ſimpl.hæc ergo eligenda ſunt pro corroboratione membri,frigidæ ſubſtantiæ,& tenuis,& ſiccæ.vtimur ergo & frigidis,vt fiat repreſsio:ſiccis vt fiat euacuatio:acerbis autem pro corroboratione,quę quidem acerba & auſtera cũ frigida ſint,& ſicca,cum caliditate & frigiditate his omnibus repellemus, & euacuabimus, & corroborabimus membrum.ſed quoniam medicus debet eſſe ſagax,debetis aduertere nimis ſiccũ,& aſtringens parere incommodum:ſiccum quidem nimis locum exaſperat:aſtringens faciet continui ſolutionem, & ſic excitari dolorem,& augeri inflammationem. vnde debetis locum inflammatum exiccare, & aſtringere : ſed aſtrictio,& exiccatio debet eſſe moderata, vt declarabitur.accipienda itaque moderate exiccantia,aſtringentiáq; præter refrigerantia, quia ſi nimis aſtringeremus, aut nimis exiccan

exiccantia acciperemus, augebitur dolor, & inflammatio, quia fieret solutio continui, & plus damni, quam vtilitatis haberemus. sed diceret aliquis, quare non eligitis moderatè refrigerātia? ne sequātur hæc incōmoda, nimia enim frigiditas cōstipat, corrugat, exasperat, mordicátque. cur ergo dicit ille vis cauere à valde siccis, & refrigerātibus, astringētibus verò nequaquam? scire debetis semper debere opponi gradus medicamentorū gradibus ægritudinū: si enim sunt duo gradus caloris in inflammatione, tunc cū oppositis æqualibus in gradu occurrēdum frigidis. si tribus, tribus, sin quatuor, quatuor, aliter non fieret actio. debet esse ergo paritas gradum, si tot gradus sint caliditatis, tot sint frigiditatis: vnde bene sequitur si maior fuerit caliditas, quam frigiditas, sequitur corroboratio, sed cum sit maxima caliditas, maximè refrigerantia debent exhiberi: non fit ergo constipatio, imò frigiditas cōtemperabit morbum, & faciet cessare dolorem, & debet esse maxima, quoniam semper calor, qui est maximus retundit frigiditatem illam. Quod autem calor sit maximus, per frigidum id manifestatur, quia cū talia ponimus medicamenta multum refrigerantia multum excalefit locus, vbi aliquo tempore permanserint medicamenta super locum

vnum

vnum cogitur reiterare talia medicamenta refrigerantia, quoniam multus calor continuè refrangit frigiditaté; relinquitur ergo id verum etiam quod valde frigida conueniunt, nec eadé ratio astringentium, & exiccantium cũ refrigerantibus. His autem v ſis reliquum eſt videre, ſi talé methodum ſeruet Gale. in exhibendis medicamentis, qualem diximus nos: & eligimus frigida, & ſicca, & etiam aſtringẽtia: ſicca quidé, & aſtringẽtia intelligendo moderatè: frigida verò vehementiora. videas modo ſi Galen. ponat tale medicamentum, & hanc ſeruet methodum. CATAPLASMATA EX SEMPER &c. Primo ponit hoc ſemperuiuum, quod appellatur ſedum: habet quo ad qualitates actiuas frigiditatem vſq; ad tertium gradum, quo verò ad qualitates paſsiuas eſt ſiccum in ſecundo, non eſt ſiccum ita ſicuti frigidum, ſed dicet quis, herba iſta humida eſt, quoniam guſtando ſentimus humiditatem. Galen. dicit non eſſe humidam, & hoc haberi poſſet ex guſtu, & maximè loquendo de tertia ſpecie, quoniam ſunt ſpecies tres: ſi enim guſtetis ſedum illius tertiæ ſpeciei poſitæ à Dioſ. quæ dicitur faba inuerſa, vim exulcerandi habere percipietis: ſed loquamur nos de aliis duabus ſpeciebus ſedi: quarum vna minuſcula, altera maiuſcula

est, habent vim refrigerãdi in tertio, vt diximus, exiccandi verò in secũdo, quod indicat sapor, quoniam sapor eius est acidus, & austerus, nec est insipida, tametsi sit aliqua humiditas: est enim humor cum multa parte terrestri, & subtili, quæ fundatur in sicca substantia: & scitote quæcunq; acida, & austera fundari in substantia sicca; sed acida sint, & in substantia tenui, acerba autẽ sicca quidem sunt, sed fundãtur in substãtia terrestri, & crassa. semperuiuum itaq; nobis cõmodum erit, nec obstat humiditas illa, quia dum fundatur in substantia terrestri facile resoluitur, cum etiã sit aquea illa humiditas apparet vis exiccandi, & est, vt diximus frigidum in tertio, & siccum in secũdo: vtilissima itaq; est hæc herba, multum refrigerat, & exiccat moderate, quoniam secundo gradu astringit, etiam cũ sit acerba, quid ergo aliud in inflammatione quærendũ est? videtur profecto hoc solum sufficere, sed tamen addit quædam alia. sunt autẽ, vt Celsus granatorum cortices, græcè autẽ appellatur sychum, licet apud nonnullos viderim sychũ esse genus quoddam arboris apud indos, nõ curo de hoc, satis nobis est scire Galen. dicere sychum, quod nos corticem granatorum vocamus. patet ergo malicoriũ: scitote tamẽ malicorij varios esse gradus, & frigidum,

gidum,& ſiccum eſt:vnde ſi auſterum ſit,& acerbum habebit conſtrictionem & frigiditatem,& ſiccitatem:ſinautē malum granatum habet dulcedinem,tunc nō ſit maxima exiccatio,nec aſtrictio.ponit ergo malicorium genus,& non diſtinguit:vnde nos eligemus cortices mali granati medij ſaporis,quoniā moderata erit aſtrictio,nec erit exaſperatio,Rhu apud Galen.in 6.lib.ſimplic.med.habet duplex genus ex ſe,alterum quod dicitur obſoniorum,alterum coriariorum:quoniā coriarij eo vtuntur ad deſiccandas pelles detergendásq;,de hac vltima ſpecie clara eſt hiſtoria:eſt enim frutex, & magna eſt copia in agro Veronēſi,& Brixienſi,& vulgo dicitur.Il Roſſo,& vim habet conſtringendi,& exiccandi,& refrigerandi,refrigerādi quidem in ſecundo,exiccandi in tertio:& talis virtus eſt in toto fructice,tam trunco,quam in foliis hæc notiſsima herba,vel frutex eſt,ſed in rhu obſoniorum multi decipiuntur,nec Dioſc.explicuit latè,ſed tantum dixit ſolet inſpergi obſoniis pro ſale:videtur ergo facere cibaria grata,ſed credo hoc eſſe incognitum, licet male quidam dicant eſſe rhu ſyrianum,ſed dicere ſic,eſt dicere buff.baf,vellē quod oſtenderent,& plerique medici dicunt.Recipe rhu obſoniorum,coriarorum,

quid sit tamen rhu obsoniorum ipsos latet, scio nonnullos rhu vuam crispã appellare, quia videntur grana huiusmodi esse grata & habere vim astringẽdi,& exiccandi,quoniam acerba sunt,sed sic dicere,nihil est dicere. POLENTAM &c.polenta fit ex farina ordeacea,& hoc potest esse argumentum antiquis hordeũ in vsu fuisse,non frumentum,quod & Homerus dicere videtur: semper enim dat hordeum,sed hoc quærere,potius partes laxari bassaniensis,qui nusquam foras venit,sunt.habet autem vim refrigerandi & exiccandi in primo gradu sine aliqua astrictione:eligit enim semper vnũ exiccans in secundo,& refrigerãs in tertio, quod astringit etiã moderate.deinde dicit malicorium cuius vidimus multas species, & eligimus exiccationẽ moderatam,& astrictionem moderatã.est rhu frigidũ in secundo,exiccans in tertio,& est maxime astringens,& talis farina hordeacea refrigerat,& exiccat in primo gradu sine vlla astrictione,sic calefacit cataplasma,in quo ponit nõ valde astringentia,vt rhu : modo quæ sunt sine aliqua astrictione,vt polenta.

Vidistis superius omnes indicationes, quæcunque propositæ fuerunt ad inflãmationem curandã,in principio omnes illę indicationes sunt,quando inflammatio est in

pria

principio, aliter enim curatur, quando tendit ad resolutionem, & aliter quando tendit ad suppurationem. Ex quibus indicationibus duæ erunt, quæ sumebantur à causa efficiente quatenus est in via. Nã quatenus est in via fluxio indicat esse auertendam materiam, quatenus verò est in termino, sed sub motu adhuc indicat repulsionem. Indicatio verò quæ sumebatur à causa materiali, quatenus materia fixa est in loco, erat vt materia ipsa euacuaretur. Altera erat, quæ à laxitate mẽbri sumebatur, quæ indicabat corroborationẽ, vidistisq; quomodo Galenus vsus fuerit omnibus istis indicationibus. Sed quia in calce explanationis proposuerat cataplasma quoddã, quod his tribus indicationibus satisfacit: habet enim vim repellendi, euacuandi, & corroborandi: repellẽdi, quæ debetur causæ efficiẽti: vim habet euacuandi, quæ debetur causæ materiali: corroborandi, quæ debetur laxitati ipsius mẽbri. Cũ igitur cataplasma debeat necessario has tres indicationes habere, & ne habeatis res ex documẽtis, & ex Cõmentariis. Sed vt habeatis artem, rationésq;, & indicationes, cur ita operetur, considerandũ est istud cataplasma, vtrum posit hæc tria facere, necne. Componitur igitur cataplasma ex semperuiuo, malicorio, rhu, & polenta. Quantũ

enim ad ſemperuiuũ ad qualitates ipſas primas frigidũ eſt in tertio:quo ad ſecũdas ſiccum in ſecũdo.Semperuiuũ igitur eſt frigidum in tertio,ſiccũ in ſecũdo:præterea auſteri,acerbíq; ſaporis eſt,ratione cuius ſaporis indicat ſubſtantiã terreſtrẽ,in qua eſt auſteritas.Malicorium vero quod eſt cortex granatorum intelligo granata medij ſaporis,eo quia non ſunt accipienda,quę valide aſtringunt,nec quæ minime aſtringũt:ideo eligenda ſunt,quæ medij ſunt ſaporis,quæ ſunt frigida,& ſicca in ſecundo. Rhu frigidum in ſecundo,ſiccum in tertio,eſtq; maximæ acerbitatis,& merito aſtrictionis eſt ſimilis in gradu cum ipſa Galla.polenta eſt alphytum apud græcos, & eſt farina hordei.Eſt etiam alius modus conficiendi polentam,ſicut amylũ. Sed quicquid ſit farina hordeacea eſt.Et hęc omnia decoquit in vino. Debetis ſcire quod methodus componendi ſemper præſupponit indicationes. Cum igitur tres indicationes habeamus repellendi,euacuandi, & corroborandi. Quantum ad repulſionem attinet indigemus frigidis. Nam frigida repellunt, & hæc indicatio ſumitur à materia exiſtente in termino ſub motu, & habet rationem cauſæ adhuc efficientis. Quantũ verò attinet ad euacuationẽ,euacuamus tripliciter.

Nam

Nam tribus modis possumus euacuare vel cum calidis & humidis faciendo euaporare, vel cum frigidis exiccātibus exiccando locum, vel euacuamus cum deriuatione deriuando materiā, & euacuando ipsam: in hoc nostro casu non conueniunt calida & humida, nec deriuatio conuenit. ergo cum exiccantibus euacuamus: talia autem fiebāt per frigida, & sicca. Accepit igitur semperuiuum: in semperuiuo enim est frigiditas, in tertio exiccatiua siue astringens in secundo: ergo in semperuiuo erunt omnes indicationes, quibus indigemus, solum semperuiuū sufficeret: cur igitur Galenus multiplicat tot medicamenta? Dicebat Galenus in primo κάτα τόπȣς quod non alia de causa multiplicamus medicamenta, & componimus, nisi quia in vno nō possumus omnes indicationes habere, nec credatis quod in aliquo composito ipsorum antiquorum aliquid ne minimum quidem pondus frustra positum sit, sed quia non oportet, vt tantum hæc omnia faciamus, quod repellat, qđ euacuet, & quod corroboret, Sed oportet vt omnia hæc penetrēt ad partē, ad quā debent penetrare. Ideo cū frigiditas per se cōstipet, & non penetret, oportet, vt aliquid quod sit tenuis substātiæ, & calidæ cum frigidis permisceamus, quod sit vehiculum istorum fri

gidorum: Nam calidum permistum frigido facit illud frigidum citius penetrare. Dicebat enim Galenus, quod frigidum, vbi permisceatur cum calido citius pertransit ad cor, quam faceret, si calidum non esset. Et quia in semperuiuo nõ est sufficiens astrictio, propterea apponit corticem granatorum, & rhu ipsum, in quibus est talis virtus exiccandi, & corroborãdi: & quoniam sunt crassæ substantiæ omnia ista, opus fuit vt esset aliquid tenuis substantiæ, & calidæ, quæ omnia hæc ad profundum ducerent, & esset vehiculum istorum, propterea decoquit ista in vino ad hoc, vt fiat citior penetratio: Nam si in aqua decoxisset, non habuissent penetrationem. Vt igitur haberent penetrationem decoxit in vino: sed quantum modo ad artem cõponẽdi, id est, quomodo proportio medicamentorum debeat se habere, attendite. Debetis enim primo videre illud, quod primo quęritis, & intenditis. Hic sunt duo, primum est vt repellatis materiam fluentem; aliter tanta materia aggregabitur, vt membrum corrumpat & ad sphacelismum deducat. Ideo oportet vt illud quod primum quæritis sit tanquam basis compositionis. frigidum igitur in hoc casu & compositione erit tanquam basis, & fundamentum istius compositionis, propterea

ptærea

pterea in isto medicamento debet esse maior pars ipsius frigidi: secundum est euacuatio ipsa materiæ fixæ in loco, & ita debetis attendere cum siccis: sed debetis aduertere ne sicca talia sint, vt soluant continuū, qualia sunt, quæ sunt immoderate sicca. Debetis igitur eligere, quæ moderate sicca sunt: tertium est corroboratio, & corroborantia debent & ipsa esse mediocria. Igitur quæ sunt frigida erunt in maiori quantitate: quę astringunt, & exiccant non in tanta quantitate esse debent, Sed in minori: & quia erat necessarium aliquid, quod penetraret, ideo apposuit polẽtam ipsam. Componetis hoc modo. Recip. Semperuiui partes sex, ipsius polentæ quatuor partes: Malicorij partes duas. Rhois partem vnam, Decoquantur in vino. Decoxit autem in vino, vt vinum est & vehiculum omnium istorū: Sed cum decoquitis hæc, vel vultis facere emplastrum, vel cataplasma, licet secundum Paulum cataplasma sit commune, & ad puluerem, & ad emplastra, & malagmata, & puluisculos: Vel vultis facere epithema. Si hæc vultis facere, facietis ea decoquere, donec liquescant. Quod si vultis vti decocto, quod erit fortasse magis laudabile, facietis decoquere vsque ad tertiam partem, & ita potestis vti emplastris, & decocto. Sed caueatis ab

 inflam

inflãmationibus illis, quæ vix poſſunt materiam fluxam ſuſtinere, ita etiam à palea. Si ſuprà ponat premuntur, & dolent, ne ſuperponatis aliquod emplaſtrum corpulentum, eo quod excitabitis maiorem dolorẽ. & ita præfero, vt faciatis decoctum, & cum linteo illiniatis locum: ex iſto enim nullus dolor, nullum pondus percipietur, & melius penetrabit: Quod ſi non vultis ſubitam penetrationem, melius eſt vti emplaſtro, quia longè plus vis eius durabit: & non ita cito penetrabit: ALIA AVTEM SEXCENTA MEDICAMENTA MISCERE POSSETIS. Galenus enim vt toties dixi, non vult docere medicinam, ſicuti alij docent ex documento: Sed vult eam docere ex methodo, & arte: Nam intentio ſua eſt, vt proferat methodũ ipſam, & non afferre medicamenta infinita. Quapropter vel igitur diſcatis methodum, vel Galenum derelinquatis, & ſequamini practicos. Nec ego nego, quin poſsitis rectè curare, & bene cum faciatis, quæ dicuntur ab iſtis practicis, quæ fuerunt per methodum inuenta quandoque. Dicit igitur Galenus, quod ſunt ſexcenta alia medicamenta, quæ poſsitis, cum artem habetis per vos metipſos componere: ecce quod hic præſupponit vos habere artem, & methodum.

VNDE IN SINGVLIS VNVM ALIQVOD SVBIICIAM TIBI, ET MONVMENTVM, ET EIVS QVAE EST IN ALIIS FACVLTATIBVS EXEMPLVM FVTVRVM. Ecce quod Galenus vult vos artem habere: Nam dicit ſe velle vnum aliquod in ſingulis inflammationibus tanquam monumentum,& exemplum afferre,poſtea epilogat dicens, quod huiuſmodi remediis debemus vti, vbi dolor non eſt, eo quia curauit tantum inflammationem extrinſecam ſine accidẽtibus,& in principio. CVM MAGNITVDO AVTEM DOLORE, In iſta parte Galenus vult curare inflammationem,quæ eſt cum dolore, inquit:vbi verò grauiore cum dolore inflammatio affligit non eodem modo procedendum. Multa enim hic Galenus præſupponit ex arte ipſa.Quare enim non debemus eodem modo curare, vbi adeſt dolor vehemens cum adeſt fluxio : vel enim fluxio eſt in via, vel in termino, vel fixa : ſi in via debetur auerſio, ſi in termino debetur repulſio : ſi fixa debetur euacuatio : ſi debilitas membri debetur corroboratio. Cur igitur non procedimus eodem modo cum eædem cauſæ remaneant,quæ erant in inflammatione ſine dolore ? Dico qđ adeſt dolor.Sed dicet

quis,

quis, dolor est accidens: modo ab accidente nulla sumitur indicatio, sed indicatio sumitur à causa, & ab essentia morbi. Respondeo & dico quod ab accidente quatenus accidens est, nulla sumitur indicatio: sed quãdoque contingit quod ita accidens vehemens sit, vt habeat rationem causæ efficientis, & tunc tale accidens totam ad se trahit curam nõ quatenus symptoma sit, sed quatenus habet rationem causæ efficientis, & ita facit indicationem. Nam vbi vehemens dolor est, attrahit materiam nouam ad locum, & calefacit ipsum, & cum calefaciat, & attrahat habet rationem causæ efficientis: Et si memoria tenetis, dicebamus quod vbicunque adest causa efficiens in actu, quod non potest morbus curari, nisi primo curetur, & remoueatur causa efficiens: ergo remouenda prius est causa efficiens: sed cum dolor habeat rationẽ causæ efficientis: igitur dolor primo remouendus est. Sed dicet quis, quæ est ars dolorem remouendi? Ars hæc est, quod contraria contrariis curãtur. Videamus quæ sit causa ipsius doloris: dolor enim à duobus potest causari: Dicant alij quicquid velint. Et cum dicunt, vnius rei vna tantum est causa. Dicas quod vnius rei simplicis vna tantum causa simplex est: sed vnius rei multiplicis non est vna causa simplex.

ſimplex. Dico igitur quod dolor poteſt à duabus cauſis prouenire:ab alteratiōe enim cauſari poteſt,& à ſolutione continui:& altera per ſe poteſt facere dolorem : modo in inflammatione primo adeſt qualitas aliqua ſubito aduenien s membro:nam materia plurima calida aduenit alterans membrum : ſecunda cauſa eſt ſolutio continui. Nam materia illa facit extenſionem in mēbro, & ita ſoluit continuum. primo quantum ad alterationem oportet,quod eam remoueamus cum ſuo contrario:eſt qualitas calida,ergo cū frigidis remoueri debet,hoc eſt, cum ſuo contrario,& ita refrigerari debet:adeſt tenſio ſecūda cauſa,ergo debet remoueri. remouetur autem euacuando materiam extendentem mēbrum : & hoc duobus modis poteſt fieri vel humectando mēbrum,mediocritérque calefaciendo. Nam hoc modo mollificamus membrum extenſum : alio modo euacuando materiam.Sed dicet quis quomodo ſine euacuatione ſedamus dolorem? Notate quod fortaſſe ſunt etiam multi , qui neſciunt, quomodo anodina ſedent dolorem , ſunt enim quædam partes extenſiuæ, quædam dum calefaciunt magis adhuc extenduntur : huiuſmodi autem poteſt remoueri cum re aliqua humectante,& mediocriter calefaciēte, quæ materia

teria humectans, & calefaciens mediocriter facit, vt venæ, & arteriȩ magis adhuc extendantur, & ita facit membrum magis extensum, quam prius erat, ita vt cum magis mẽbrum dilatetur, facilius materiam contentam in eo tolerat, & non ita premit, sicuti faciebat: vel cum euacuantibus sedatur, & hoc vel cum euaporantibus, cum his, quæ faciunt euaporare, vel cum exiccãtibus, vel cum deriuatione. Sed quæ cõueniunt in casu nostro? frigida? nequaquam, eo quia prohibita euentatione augetur calor, & ita augetur alteratio, qua aucta etiam dolor. Caueatis etiã à frigidis stupefacientibus membrum, nisi incidat in syncopam. ergo dicet quis, quæ proprie anodina dicuntur debent applicari? minimè, eo quod maior fit relaxatio, & ex tali relaxatione stante fluxione præparatis materiam magis ad fluxionem, & ita fluxionem augetis. ergo si hæc non conueniunt, conueniet euacuatio, quæ fit cum euaporantibus, cum his quæ faciunt euaporare: neq; hæc conueniunt, quoniam eadem ratio est: nam euaporantia sunt calida & humida. Erunt igitur optima frigida exiccantia, neque conueniunt hæc, eo quia exasperant locum. ergo deriuatio cõueniet? minime, quia deriuatio attrahit materiam ad locũ stante fluxione. Quid igitur faciendum?

dum?

dum? cum nullus alius sit locus, nec modus sedandi dolorem? scitis quod fluxio quatuor supponit, membrum mandans, membrum recipiens, materiam fluentem, & vias, per quas transit materia, & primo ad membrum mandans accedetis. Secundo ad vasa ipsa, per quæ pertransit, & si vasa fuerint extrinseca vos intercipietis materiam in via cum defensiuo, & hoc cum materia refrigerante. Quantum attinet ad materiam fluentem euacuabitis non per deriuationem simplicem, sed per deriuationem mistam cum auersione, & ita eligetis venam mediam, quæ simul euacuet, & auertat. Venam dico eligetis eiusdem lateris ad hoc, vt sit remedium præsentaneum ad intercipiẽdum dolorem, & ita non poteritis dicere, est auersio simplex: ergo iuuamentum nullum, vel tardum. neque poteritis dicere, est deriuatio simplex, ergo attractio materiæ ad locum, eo quia non est simplex deriuatio. Et si dolor est propter materiam fixam cum euacuamus à loco materiã, sedabitur ergo dolor: & ita faciamus omnia, quæ facimus in inflammatione sine dolore, sed non simpliciter, imò omnia miscemus. Nam vtimur refrigerantibus cum his, quæ euaporant: hæc enim ambo, licet simul sint, operantur tamen per se secũdum vires proprias, ita vt

illud,

illud, quod reprimit, reprimit quidem: Sed, non mordicat, eo quia habet secum illud euaporatiuum, quod lenit, & mitigat. Videamus parum, an Galenus & ipse hoc faciat. NEQVE AQVAM CALIDAM, NEQVE OLEVM, NEQVE FARINAE TRITICEAE CATAPLASMA OFFERRE. Hic primo remouet omnia anodina, eo quia fluxio stat: quod fluxio stet denotant verba eius cum dicit, CVM MAGNO DOLORE FLVXV INCIDENTE. Et licet anodina videantur in principio sedare dolorem, quia faciunt maiorem extensionem, tamen postea maior copia materiæ fluit, & inde augetur quoque dolor: propterea dicit: Neque cataplasma ex triticea farina, in qua est caliditas, & humiditas moderata: Hæc enim omnia aduersantur affectibus. Et licet vt dixi, in principio videantur iuuare, tamen posteà plurimum nocent, eo quia relaxatur membrum, & sit materia magis parata ad fluxionem, & inde maior quoque dolor causatur. Et aduertatis quod Galenus non vult discurrere per singula: diximus quod quantum attinet ad euacuationem materiæ existentis in loco, indigemus his, quæ habent vim astringendi modestissime, & emolliendi modestissime: propterea componit medicamẽtum ex

passo,

passo, & oleo rosaceo: passum enim dicitur vinum dulce. Antiqui enim conficiebant ipsum ex vuis passis, & racemis passis. Erat enim vinum illud admodum crassum, & habebat multas partes astringentes, Habebat etiam vim emolliendi ratione dulcedinis. Nam ratione dulcedinis calidum erat. Mel quidem calidum est, & siccum: Sed caliditas sua non est simplex. Sed cum acrimonia est: propterea nostrum etiam passum habet vim etiam maximam sedandi dolorem cum supa, & parte subtiliori furfurũ, quæ mediæ sunt inter farinam, & furfures, dico ad sedandum dolorem in renibus. Applicat igitur medicamentum ex passo, & rosaceo: Rosaceum enim est frigidum cum tenuitate substantiæ: vnde corroborat ratione frigiditatis, sine tamen asperitate penetrat ad profundum & relaxat: ponit postea ceram: Non quod ex illa aliquid vtilitatis habeatur, Sed ponitur tanquam materia istorum, vt hæc contineat, quia nimis liquida sunt, ne diffluant.

Videbamus quemadmodum indicationes omnes, quæ ministrabant inflammationibus cum dolore, eædem ministrabant & inflammationibus sine dolore: indicatio enim quæ sumebatur à materia erat causa efficiens: id est à materia, vt est in via, erátque

vt auerteremus: modo eademmet est in inflãmationibus cũ dolore. Sed est differẽtia, eo quia materia fluẽs in inflammationibus sine dolore indicat auersionem simplicem: in inflammationibus autem cum dolore indicat non auersionẽ simplicem, sed mistã, id est quæ sapiat naturam deriuationis, & auersionis: Et ita oportet, vt ista simul auertat, & euacuet. præterea vidistis in inflammationibus sine dolore, quod indicatio, quę sumebatur à materia prout erat in termino, erat vt repellamus materiã, quæ eadem est & in inflãmationibus cum dolore. Nam & in inflammationibus cum dolore considerata materia prout est in termino indicatur esse repellendum: Sed differunt, quia in inflammationibus cum dolore vtimur repellentibus mistis cum euaporantibus aliquibus: in inflammationibus autem sine dolore vtimur repellẽtibus solis, & potẽtibus: Et ita vbi in inflammationibus adest vehemens dolor, omnia cõmiscemus, & moderamus, propterea medicinæ habẽt vim repellendi, sed modestissimè. Et ita Galenus applicat passum cum rosaceo, & cera: Ceram autem addit, nõ vt ex illa aliquid vtilitatis habeat, sed hac ratione tantum addidit, vt linimentum fiat corpulentum, & adhæreat: aliter enim flueret. Solet autem in his

in his componẽdis proportio ceræ quadruplari sic: Recipe olei rosati, passi: ana vnc. ij. ceræ drach. j. & docet applicare ista cum lana succida, quæ habet œsypum multũ: œsypus enim est sordities lanarum: quandoque enim pro œsypo dicunt hysopum. Habet vim emolliendi, leniendi, sedandíque dolorem. Et scitis quare anodina dicuntur euaporare, & sedare dolorem? Non alia de causa, nisi quod magis extendũt membrum, & materia, quæ erat in membro compressa cum membrũ extendatur commodius manet, & sine compressione. Debet igitur esse lana cum œsypo, cum sorditie illa: SIC ETIAM CATAPLASMA EX ARNOGLOSSO. Dicebamus inflammationes cum dolore easdem indicationes habere, quas habent inflammationes sine dolore: Et quoniam inflammationes, quę curantur à Galeno hic sunt extrinsecæ: propterea venæ etiam erunt extrinsecę. Nam humor debet & ipsę deduci per venas extrinsecas. oportet igitur, vt in hoc casu quãtum possumus ad sedandum dolorem, materiam intercipiamus; propterea aliud est faciendum. Si enim debet intercipi oportet vt aliquo frigido intercipiatur, & astringente, quia minus materia reddetur apta ad fluxionem: propterea Galenus dat vnum ca-

taplasma compositum ex arnoglosso, lente, pane, & oleo rosaceo, quod quidem aliud est à primo. primum enim erat ex passo, quod passum est calidum & humidum in secundo; œsypus calida & humida in primo. Sed videamus parum quid simile habeat istud secundum remedium cum primo. Arnoglossum est plantago, quæ frigida & sicca in secundo. Lenticula: intelligatis de lenticula, quam comedimus, temperata est: & quãtum attinet ad qualitates actiuas non inuenitur nec caliditas, nec frigiditas in ipsa sensu, nec ratione. Quantum ad passiuas exiccat in secundo, ideo plurimum humorẽ melancholicum generat: panis quando habet fermentum, calidus est circa secundum, quod si salẽ quoq; habuerit, habebit vim exiccandi: Si salem non habuerit, temperatũ erit in siccitate, & humiditate. Farina enim per se frigida est in secundo, fermentum calidum vsque ad secundum, sed quia plus de farina est, ideo remanet cum virtute humectãdi: intelligatis de pane sine sale, cum fermẽto tamen. Oleum rosaceum frigidum in primo cum aliquanta astrictione: Sed videamus, vt dixi, quid simile habeat hoc secũdum medicamẽtum cũ primo, hoc dico, vt arte sciamus, eo quia nõ semper habebimus aromatarios: oportet enim

enim si vultis componere medicamenta indicationes habere, & si aliqua medicinæ pars indicatione indiget, hæc est: prima indicatio ratione materiæ extrinsecus fluentis, id est per venas extrinsecas est; vt repellamus; sed ita debemus repellere, vt non exasperemus locum: oportet, vt corroboremus, sed oportet, vt corroborãtia & astringentia non sint valida cum dolor adsit. oportet igitur facere aliquam emollitionem. Fit autem emollitio cum his, quæ habent vim emolliendi, & calefaciendi. Et ita quæ sunt calida & humida in primo, vel quæ proxime ad temperamẽtum accedunt pro emollitione cõueniunt. Habetis in hoc composito arnoglossum quod astringit, sed non valide. Neque enim in ipso validam astringentem vim percipitis: exiccat tamen valide vsq; ad secundum. Quantum ad hoc non conuenient. Sed addit lenticulam, quæ lenticula temperata est, & quantũ ad ipsam nihil addit, nec minuit. Esset adhuc medicamentum hoc frigidum & humidum vsq; ad secundum, & siccum. Addit etiam rosaceum quod frigidum est in primo, & siccum in primo. Hactenus adhuc frigidum restat in secundo: postea ponit panem calidum in secundo: habet enim fermentum, quod calefacit, & quia in hos medicamen-

to volumus habere caliditatem, non intensam, Sed quæ faciat aliquam euaporationẽ; ideo Galen. mutauit medicamẽtum: si enim esset eadem varietas temperaturæ, idem status morborum, & idem status cœli, sufficeret vnum medicamentum. Sed quoniam idem status cœli non est, nec eadẽ temperatura corporum, nec idem morbus, propterea oportet plura medicamẽta habere. Vbicunq; enim non esset temperatura ita calida, nec cœli status in corporibus solidioribus, quæ indigent aliqua re penetrante, & esset cœli status frigidus, primum medicamentum conueniret: quod si inflãmatio esset feruens, & status cœli calidus, tunc secundum medicamentũ magis cõueniret, quam primum: quandoq; enim plus de arnoglosso, quam de pane ponetis, quandoq; contra. ponetur autem rosaceum, quia habet vim dilatandi, extendendiq;: exemplo habito de corio. Nam si corium illinatis rosaceo, fiet corium extensibile, & penetrabit oleum rosaceum vsq; ad profundum, quod non fiet si aliis oleis illinatis. Nec aliud remediũ efficacius est ad sedandum dolorem in timentibus inflammationem in membranis capitis ipso rosaceo. Nam ex isto membranæ extenduntur, ita vt nullum sentiant dolorẽ;

PAVLO VERO SVPRA, PATIENTES

PART

PARTICVLAS. Ista erat vltima indicatio à Galeno posita vt interciperetur fluxus,& ita docet vos ponere supra locum patientem modicum aceti cum aqua ad hoc, vt aqua magis penetret. QVOD SI HAEC CVRA PARVM PROFVERIT. Hactenus curauimus inflammationes in principio,id est principia inflammationum tam sine dolore infestantium,quam cum dolore. Nunc aggreditur curam inflammationum,quę sunt in augmento vsq; ad statum. Et quoniam quælibet inflammatio potest habere duos terminos fœlices,& duos infœlices,primus terminus fœlix est,quando tendit ad resolutioně: secundus fœlix etiã, quando tendit ad suppurationem,& est fœlicissimus,quando suppuratur locus. Duo verò termini infœlices sunt,primus quando fit scirrhus,& durities in membro,qui quandoq; propter imperitiam medici contingit: secundus terminus detestabilior omnibus est,quando inflammatio tendit ad corruptionem membri,ita vt membrũ corrumpatur. Contingit enim hoc quandoque propter imperitiam medici,cum in principio applicantur humida & calida: vel propter imbecillitatem virtutis, vel aliquid aliud simile. Duo termini infœlices dimittuntur à Galeno. Sed curamus illos fœlices.

Si igitur, inquit ipse, ex istis, quæ in principio apponuntur vtilitas aliqua non accesserit, & pus nũquam appareat, vtilitas enim est, vt dolor cesset, sed inflammatio aliquantulum cesset, signum est, quod tunc sit resolutio, & tunc quid agendum cum inflammatio tendat ad resolutionem? debemus naturam imitari, ipsam adiuuando. igitur resolutionem & nos tentabimus cũ emollientibus medicamentis, proponitq; vnum medicamentum, quod habet vim emolliendi, quo vtitur in fistulis, & in omnibus, dicitur dichaliteos quinque, & primum emplastrum descriptũ in primo κατὰ γένη, malactica appellatur à Græcis, emplastrum autem Diachilum appellatur à vestro antidotario, & est illud magnum, à quo cauebitis, quia calidum est. Sed Diachilon paruum accipietis: magnum autem renuetis. Et conueniunt quando inflammatio est prope statum. Et caueatis ab his, quæ habent vim emplasticam. Vnde farinæ omnes sunt fugiendæ. Ego autem vtor fomentis liquidis cum spongiis. Et iubeo exempli gratia, vt decoquatur althea, semen lini. Fœnumgræcum. Et addatur aliquid quod contemperet fœnumgræcum, & semen lini: & ita addantur rosæ. Rosæ enim non permittent, vt materia alia

fluat:

fluat: & ita facere decoctum ex huiusmodi, quandoque cum omnibus his: quandoque cum pluribus. præterea ex vino acerbo cum aceto, & cum spongiis applicare melius est, quam cum corpulentis. sed nescio quomodo isti Aromatarij conficiant emplastrum Galeni, quod habeat Diachalitum: & credo quod ita isti cognoscunt, sicuti ego Antichristum cognosco. Quod si vultis vti ipso, diluatis cum oleo rosaceo & plurimum de ipso ponatis. Habetis igitur tenuia medicamenta, quæ non impediunt euaporationem, & difflationem.

Quod si vultis suppurare totum oppositum facietis: Et Galenus dat documentum, vt si sit aliqua materia, quæ fluat, reprimatur: igitur non debet esse medicamentum absolutum ab aliquo corroborante, sicuti sunt rosæ, & myrthi: si non habetis Rosas, optimi sunt myrthi: iste intentiones debent esse in medicamento applicando membro tendenti ad resolutionem: Debent enim esse repellentia, corroborantia, & euaporantia. Medicamentum autem positum habet talem compositionem: habet enim tres partes olei communis, duas adipis porcini, duas Lythargiri, Chalcitidis partem vnam, iubeóq; vt semper misceantur cum palmula viridi, ita

cum frangitur palmula illa aliam accipiamus viridem: & vtendum hoc emplastro, quando inflammatio tendit ad resolutionem.

Certum enim est quod in adipe est caliditas in primo, lythargirum verò est materia. Nullum enim habet excessum: oleum calefacit. Quantum ad hoc non conueniũt vlceribus, sed habet Chalcitidem, quæ exiccat, & si poneretis super vlcus exulcerat mirum in modum, tres habet partes Mysi, est pars subtilior: corrodunt omnes partes, & sunt similia ærugini æris: & sicuti ex oleo, & ex ærugine componit Galenus medicamentum, quod facit carnem, & quod generat carnem pro miscella istorũ: Oleum enim putrefacit carnem propter nimiam humectationem, ista cum propter nimiam exiccationem corrodit, ponit vnam partem Chalcitidis, tres olei, duas ex aliis: propterea non potest multum corrodere: tamen si ponatis in fistulis dicit, quod ipsas corrodit. quando igitur volumus emollire ponitur paruum de suo emplastro, & plurimum de oleo rosaceo. Ego verò credo quod isti nostri aromatarij ponant vitriolum ratione chalcitidis: quod si habueris inquit Galenus, spongiam cum vino acerbo plus iuueris, quoniam in vino

acerbo est caliditas aperiens, ratione verò acerbitatis astringit quoque.

AT VBI PVS APPARVERIT,

Vidistis quomodo curauimus inflammationes, quando sunt in principio, & quomodo quando tendunt ad resolutionem, qui erat primus terminus fœlix: secundus terminus erat, quando tendebat inflammatio ad suppurationem: Nunc verò quomodo & iste terminus curandus sit videndum est: signa autem istius termini suppurationis hæc erant; quod repente dolor excitabitur, febris augebitur, nihil rubedinis addi videbitur, vel tensioni, ita vt posſit suspicari de materia fluente: cum hæc appareant, signum est, quod pus tunc generatur.

Quod si etiam cogitis locum, percipitis quoddam, quod veluti fluctuat: præterea si inflammationes erunt laudabiles, videbitis ipsas tendere ad figuram pinealem, ita vt tumor sit figuræ pinealis. Sed quid agendum? idem facietis pro parte, quod fecistis quando tendebat inflammatio ad resolutionem. Et primo quantum ad hanc partem calida & humida conueniunt, & ferè similia sunt, quæ resoluunt, & quæ suppurant. Differunt tamen in hoc, quod quæ resoluunt, debent esse tenuis substantiæ, eo

quod

quod in resolutione nolumus calorem retinere, imò oppositum volumus, quod diffletur: in suppuratione verò totum oppositum quærimus. Volumus enim calorem naturalem detinere, & facere ne resoluatur, & ita suppurantia debent esse calida habentia vim emplasticam, substantiámq; viscidam, & aliquid astrictionis ad hoc, vt calor detineatur.

Bene valete, & Plaudite.

FINIS.

LVGDVNI,
Excudebat Symphorianus
Barbierus.

1556